

ಮುಖ್ಯ ಮಂಜುಷ್ವ
ಜಾನ್ ಸ್ಟೀಫನ್ಸ್ ಸನ್ ಅವರಿಂದ
ಪುರಾಣ ತೆಗೆದು ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ.
(1912)

XII
21/2019.

PROF. G. VENKATASUBBIAH,
M.A., B.T., F.I.A. (LOND.), F.S.S., F.F.LL,
ACTUARY,
"GANESHA DHAMA",
20, Rajamahal Vilas Extension,
BANGALORE-6.

ಮುಢ್ರಾ ಮಂಜೂಷವು
MUDRA MANJUSHA

OR THE STORY OF
CHANDRAGUPTA AND CHANAKYA

REVISED AND EDITED

BY THE LATE

JOHN STEPHENSON

WESLEYAN MISSIONARY

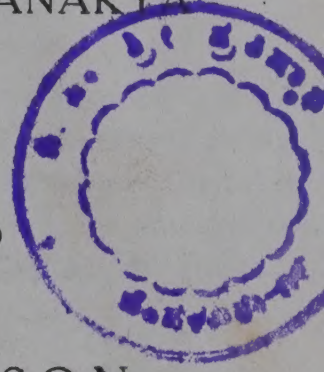
FOURTH EDITION, REVISED AND CORRECTED

Mysore:

THE WESLEYAN MISSION PRESS

1912

Copyright Reserved

ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀ ಸ್ಮಾರಕ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ
ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರ

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ.....

ವರ್ಗ.....

ವರ್ಗ ಸಂಖ್ಯೆ.....

ಬಂದ ತಾ||

ಬೆಲೆ.....

PREFACE TO THE FIRST EDITION

THIS work is a translation, by Kempunārāyaṇa, of the Sanskrit Drama, variously entitled Mudra Rākshasa, Mudra Manjūsha, and the History of Chandragupta and Chānakya.

It has been selected as a Text Book for young men aspiring to University honours, and, in accordance with a recent minute of Government on the unsatisfactory character of native literature, really objectionable parts have been omitted, extravagances sobered down, and tedious details condensed, so as to utilize a really valuable narrative.

The History consists of a well-arranged plot to secure the Kingdom of Magadha to Chandragupta, by the overthrow of the rightful heirs, which is eventually accomplished through the intrigues of the Brahman Chānakya.

As a literary work the style is good, the varied incidents interesting, abounding in references to Hindu customs, and the book may be read with advantage by Europeans as well as native students.

TUMKUR,

J. S.

January, 1873.

CONTENTS

CH.		PAGE.
	The Introduction	1
	ಅವತರಣಿಕೆ.	
1.	The Children of Sarvārthasiddhi	2
	ಸಂದೋತ್ಪತ್ತಿ.	
2.	The Release of Chadragupta	5
	ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನೆ.	
3.	Chandragupta and Chânakya Seek an Alliance with Parvatarâja	30
	ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಪರ್ವತರಾಜ್ಯ ಪ್ರವೇಶವು.	
4.	The March of Parvatarâja's Army	54
	ಪರ್ವತರಾಜ ಸೇನಾಗಮನವು.	
5.	The Failure of the Prime Minister's Plot	90
	ರಾಕ್ಷಸ ಭೇದೋಪಾಯ ಭಂಗವು.	
6.	The Departure of the Nandas to the Seat of War	124
	ಸಂದರ ಪ್ರಯಾಣವು.	
7.	The Campaign	142
	ಸಂದರ ಯುದ್ಧವು.	
8.	The Slaughter of the Nandas	175
	ಸಂದ ನಿಯಾಣವು.	

9. The Story of the Knave Kshapanaka and Visha 211
ವಿಷಕನ್ಯಾಗಮನವು.
10. The Death of Parvatarāja 227
ಪರ್ವತರಾಜನ ಮರಣವು.
11. The Decease of Sarvārthasiddhi 239
ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜನ ಪಂಚತ್ವವು.
12. The Friendship of Malayakêtu and Rākshasa 262
ಮಲಯಕೇತು ರಾಕ್ಷಸರ ಸಖ್ಯವು.
13. The Seizure of the Prime Minister's Great Seal 274
ರಾಕ್ಷಸ ಮುದ್ರಿಕಾಗ್ರಹಣವು.
14. The Disgrace of Kshapanaka 299
ಕ್ಷಪಣಕಾಪಮಾನವು.
15. The Altercation between Chandragupta and
Chânakya.... 314
ಚಾಣಕ್ಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರ ಕಪಟ ಕಲಹವು.
16. The Dialogue between Malayakêtu and Rākshasa 327
ಮಲಯಕೇತು ರಾಕ್ಷಸರ ಸಂವಾದವು.
17. The Rejection of Rākshasa 337
ರಾಕ್ಷಸನಿರಸನವು.
18. The Coronation of Chandragupta 363
ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮಹಾರಾಜನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವು.

ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷವು

ಶ್ಲೋಕ

ಮಹಃವಾಯಾನ್ಮಹೀಶೂರ | ಕೃಷ್ಣ ರಾಜಪ್ರಿತಾಥೇದಂ ||

ಮಹಾಬಲಾದ್ರಿನಿಲಯಂ | ಮಹೇಶಾರ್ಥಾಂಗರೂಪಿವಃ ||

ಅವತರಣಿಕೆ

ಸಕಲ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಅರಸರೂ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನಾಪೇಕ್ಷಿಗಳಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿ, ತಿಳಿದು, ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿರುವಂತೆ, ಕಾಮಂದಕಾದಿಮುನಿಗಳಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ದಂಡನೀತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಶ್ರೇಷ್ಠನು ತನಗೆ ಅವಮಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ ನವನಂದರನ್ನು ಕಪಟದಿಂದ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ, ಶರಣಾಗತನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಆ ನಂದರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿದನೆಂದು, ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಕಥೆಯನ್ನು ಈಗ ಕೆಂಪುನಾರಾಯಣನೆಂಬ ಕವಿಯು ಕರ್ಣಾಟ ಭಾಷೆಯಿಂದ ವಿಸ್ತರಿಸಿ, ಆ ಇದಕ್ಕೆ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷವೆಂಬ ಪೆಸರಿಟ್ಟು ಪೊಳಪಿಸಿದಂತೆ.

ಕಥಾ ಪ್ರಾರಂಭವು

ಪ್ರಥಮಾಶಯ ಪ್ರಾರಂಭವು

ನಂದೋತ್ಪತ್ತಿ

ಈ ಧರಣಿ ಮಂಡಲದೊಳರ್ಪ ಐವತ್ತಾರು ದೇಶಗಳೊಳೆ ಬಹು
ರಮಣೀಯವೂ ಸಕಲ ವಿದ್ಯಾಜ್ಞಾನಶೋಭಿತವೂ ಆದ ಗೌಡದೇಶದೊಳೆ ಪ್ರವ
ಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಗಂಗಾನದೀತಿರದೊಳೆ ಸರ್ವಸಂಪತ್ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಪಾಟಲೀ
ಪುರಮೆಂಬುದೊಂದು ಪಟ್ಟಣಂ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರ್ಪುದು. ಆ ನಗರಕ್ಕೆ
ಕುಸುಮಪುರಮೆಂದೂ ಪೆಸರುಂಟು.

ಆ ಪುರದೊಳೆ, ಚಂದ್ರವಂಶ ಪರಂಪರಾಪ್ರಾಪ್ತನಾಗಿ ಬಂದ ಸರ್ವಾರ್ಥ
ಸಿದ್ಧಿಯೆಂಬೊರ್ವರಾಯಂ ರತ್ನಸಿಂಹಾಸನಾರೂಢನಾಗಿ ಧರ್ಮದಿಂ ರಾಜ್ಯಭರ
ಣಮಂ ಗೆಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದಂ.

ಈ ರಾಯಂಗೆ ಸಕಲ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಿಂದತಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ
ವಕ್ರನಾಸನೆಂಬವನೊ ಮೊದಲಾದ ಅಪ್ಪಮಂತ್ರಿಗಳಿರ್ಪರು ; ಅವರೊಳೆ
ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿಯಾದ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನೆಂಬವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಆ ರಾಯಂಗೆ
ಶುಭವನ್ನೊ ಮಾಡುತ್ತಿರ್ಪನು.

ಆ ರಾಯಂ ಸಿಂಹಬಲನೊ ಮುಂತಾದ ಅಷ್ಟಸೇನಾನಾಯಕರಿಂ ರಕ್ಷಿತ
ಮಾದ ಚತುರಂಗಸೇನೆಗಳಿಂ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ಸಕಲ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಂ ಅಮಾತ್ಯ
ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿರಿಸಿ, ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿ ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರ ಸ್ವಾಮಿಸಿಯಾದ ಸುನಂದಾ
ದೇವಿಯೆಂಬ ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯೊಡನೆಯುಂ, ರತಿ ದೇವಿಯಂತೆ ಪರಮಸೌಂದರ್ಯ
ಶಾಲಿಸಿಯೂ ಬಹು ಪ್ರೇಮಾಸ್ಪದಳೂ ಆಗಿರ್ಪ ಮುರಾದೇವಿಯೆಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ
ಸ್ತ್ರೀಯೊಡನೆಯುಂ, ಭೋಗಾಸಕ್ತನಾಗಿ ಸುಖದಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದಂ.

ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನೊ ಎಂದೊಡೆ, ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞಾ ಬಲದಿಂ ಅನೇಕ ದೇಶದ
ಅರಸರಂ ಜಯಿಸಿ, ಕೆಲವು ನಾಡಿನ ಅರಸರೊಡನೆ ಸ್ನೇಹದಿಂದಲೂ ಕೆಲವರೊಳೆ

ಉದಾಸೀನತೆಯಿಂದಲೂ ಇದ್ದು, ಸುಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ಪ್ರಜಾಪರಿಪಾಲನೆಯನ್ನುತ್ತ, ರಾಜ್ಯ ಕೋಶಗಳನ್ನಭಿವರ್ಧಿಸುತ್ತ, ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯನ್ನಾಪಿಸಲು ಸಾಮಂತ ರಾಜಕೀರಿಟು ಖಚಿತ ರತ್ನ ಪ್ರಭಾಸೀರಾಜಿತ ಚರಣಯುಗಳನ್ನಾಗಮಾಡಿ, ಸುಖದಿಂದ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಂ.

ಇಂತಪ್ಪಾರಾಯಂ ತನಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೆ, ಜಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿರ್ಪಲ್ಲಿ, ಬಂದಾನೊಂದು ದಿನಂ ದ್ವಾರಪಾಲಕಂ ರಾಯನ ಚರಣಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನೈದಿ, ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮಂಗೈದು—ಸ್ವಾಮಿ, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಮಹಾ ತೇಜಸ್ವಿಗಳಾದ ವಿತಿಹೋತ್ರರೆಂಬ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರಾ ಈರ್ವರ್ಷಿಪ್ಯರೊಡಗೂಡಿ ಬಂದು, ನನ್ನಂ ಕುರಿತು ತಮ್ಮ ಆಗಮನವಂ ರಾಜಸನ್ನಿಧಿಯೊಳ್ ಆರುವೆಂದು ಪೇಳಲು; ಆ ಮಹಾತ್ಮರ ಮಾತನ್ನುಲ್ಲಂಘಿಸಲಾಗದೆಂದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನೈದಿ ಬಿನ್ನವಿಸಿದನು. ಮುಂದಾಣತಿಯಾದಂತೆ ನಡೆವೆನೆನಲಾರಾಯಂ ಕಂಚುಕಿಯ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳ್ದು, ಪರಮ ಸಂತೋಷಭರಿತನಾಗಿ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಝಗ್ಗನೆದ್ದು ಮಂತ್ರಿ ಪುರೋಹಿತರೊಡಗೂಡಿ ಬಂದು, ಮುನೀಶ್ವರಂಗಳಿವಂದಿಸಿ, ದಯೆಮಾಡ ಬೇಕೆಂದು ಹಸ್ತಲಾಘವಮನಿತ್ತು, ಅಂತಃಪುರದ ಸಮೀಪದೊಳಿರ್ಪ ಮಣಿಮಂಟ ಪಕ್ಕೆ ಬಿಜಯಂಗೈಸಿ, ಮಹಾ ರತ್ನಪೀಠದೊಳ್ಳುಳ್ಳರಿಸಿ, ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯಾದ ಸುನಂದಾದೇವಿಯೊಡನೆಯುಂ ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ತ್ರೀಯಾದ ಮುರಾದೇವಿಯೊಡನೆಯುಂ ಕೂಡಿ, ಆ ಮುನಿವರ್ಯರ್ಗೆ ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಳನಾದಿ ಪೋಷಣೋಪಚಾರಂಗೆಯ್ದು, ಅವರ ಪಾದೋದಕಮಂ ತನ್ನ ಶಿರದೊಳುಂ ತನ್ನಭಯರಾಜ್ಜಿ ಯರ ಶಿರದೊಳುಂ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಲು; ಆ ಪಾದೋದಕಬಿಂದುಗಳೊಳ್ ಒಂಭತ್ತು ಬಿಂದುಗಳ್ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯಾದ ಸುನಂದಾದೇವಿಯ ಶಿರದೊಳ್ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರಂ ನಿಂತು, ಒಡನೆಯೇ ಜಗುಳಿಬಿದ್ದುವು. ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ತ್ರೀಯಾದ ಮುರಾದೇವಿಯ ಶಿರದೊಳ್ ಒಂದು ಬಿಂದುಮಾತ್ರ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಇದನ್ನಾರಾಯಂ ಕಂಡು, ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠರಂ ಕುರಿತು—ಎಲೈ ಮುನಿವರ್ಯರೇ, ತಮ್ಮ ಪಾದೋದಕ ಬಿಂದುಗಳೊಳ್ ಒಂಭತ್ತು ಬಿಂದುಗಳ್ ವಿನಯಾತನಗಳಾದ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯ ಶಿರದೊಳ್ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರಂ ನಿಂತು, ಜಗುಳಿ ಬೀಳಲುಂ, ಸಾಮಾನ್ಯಸ್ತ್ರೀಯ ಶಿರದೊಳೊಂದು ಬಿಂದು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲುಂ ಕಾರಣಮೇನೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲಾರಾಯಂಗೆ ಮುನಿವರ್ಯ ನಿಂತೆಂದಂ—

ಅಯ್ಯಾ, ಮಹಾರಾಜನೇ, ಅದರ ಕಾರಣವುಂ ಕೇಳುವುದಂತಿರಲಿ ; ಮಕ್ಕಳಪೇಕ್ಷೆಯುಳ್ಳ ನಿನಗೆ ಬಿಂದುಗಳ ಲೆಕ್ಕದ ಪ್ರಕಾರವೇ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಭತ್ತು ಮಕ್ಕಳುಂ, ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕುವರನುಂ ಪುಟ್ಟುವರಾ. ಆಕಾಶದೊಳು ಪ್ರಕಾಶಿಸ ಬಂದೇ ಚಂದ್ರಮಂಡಲಂ ಜಲತರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿ, ಬಹು ಬಿಂಬಗಳಂತೆ ತೋರಿ, ತರಂಗವು ನಿಂತ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಬಂದೇ ಬಿಂಬವಾಗಿ ತೋರುವಂತೆ ಆ ಉದಕಬಿಂದು ಚಲಿಸದೆ ನಿಂತಿತು. ಇನ್ನು ನಮ್ಮಾಶ್ರಮವುಂ ಕುರಿತು ತೆರಳು ವೆವು. ಸನ್ಮತನಾಗು. ಹೀಗೆಂದು ಆ ಮುನಿವರನುಂ ಪೇಳ್ದ ಮಾತಿಗೆ ರಾಯಂ— ಎಲೈ, ಮಹಾನುಭಾವರೇ, ವೇದ ಸದೃಶವಾದ ತಮ್ಮ ವಾಕ್ಯದಿಂ ನಾನು ಬಹು ಪುತ್ರಯುಕ್ತನಾಗುವೆನು. ಅದರೊಳ್ಳಂದೇಹಮಿಲ್ಲ. ಈ ಕಲಿಯುಗದೊಳುಂ ತಮ್ಮಂಥಾ ಮಹಾತ್ಮರು ನನ್ನ ಮನೆಯಂ ಪವಿತ್ರಂಗೈಯ್ದು, ನನಗೆ ದರ್ಶನವಂ ಕೊಟ್ಟ ಕಾರ್ಯವೇನೆಂದು ಚಿನ್ನವಿಸಲಾರಾಯಂಗೆ ಮುನಿಪೋತ್ತಮಂ - ನಾವು ಮಹೋದಯ ಪುಣ್ಯಕಾಲ ಸ್ನಾನಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಗಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದು, ಅಲ್ಲಿಂ ಕಾಶೀಕ್ಷೇತ್ರಮನೈದಿ, ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಸೇವೆಯಂ ಗೆಯ್ದು, ಈ ಕಲಿಯುಗ ದೊಳುಂ ಧರ್ಮದಿಂ ರಾಜ್ಯಪರಿಪಾಲನಂ ಗೆಯ್ಯ ನಿನ್ನಂ ಕೇಳಿ, ನೋಡಲಪೇಕ್ಷೆಯಿಂ ಬಂದು, ನೋಡಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾದೆವು. ಸುಖದಿಂದೆರೆಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ, ಮಣಿಹಿತದಿಂದೆದ್ದು, ಮರಳಿ ರಾಯನ ಹಸ್ತಲಾಘವದಿಂದ ಬಾಗಿಲ್ವರೆಗೂ ಬಂದು, ಶಿಷ್ಯರೀರ್ವರೈರಸಿ, ಅದೃಶ್ಯನಾದಂ.

ಆ ಬಳಿಕಾಭೂಪತಿಯು ಸಂತೋಷಭರಿತನಾಗಿ ತನ್ನಾಸ್ಥಾನ ಮಂಟಪ ವನ್ನೈದಿದನು.

ಅನಂತರದೊಳಾತನ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಾದ ಮುರಾದೇವಿಯು ಆ ಮುನಿಯ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಆ ದಿನ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಗರ್ಭವಂ ಧರಿಸಿ, ಪುತ್ರನಂ ಪ್ರಸವಿಸಲು: ರಾಯಂ ಆ ಶಿಶುವಿಗೆ ಮೌರ್ಯನೆಂದು ನಾಮಕರಣವುಂ ಗೆಯ್ದಂ.

ಮತ್ತು ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯಾದ ಸುನಂದಾದೇವಿಯುಂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬಂಭತ್ತು ಕುವರರುಂ ಪೆತ್ತಳು. ಆ ರಾಯನು ಆ ಕುವರರೊಳುಂ ಪ್ರಥಮಂಗೆ ನಂದನೆಂದುಂ, ದ್ವಿತೀಯಂಗೆ ಸುನಂದನೆಂದುಂ, ತೃತೀಯಂಗೆ ಉಪನಂದನೆಂದುಂ, ಚತುರ್ಥಂಗೆ ಪ್ರಸಾದನೆಂದುಂ. ಪಂಚಮಂಗೆ ಶೋಕನಂದನೆಂದುಂ, ಷಷ್ಠಂಗೆ ಕುರಾನಂದನೆಂದುಂ, ಸಪ್ತಮಂಗೆ ಪ್ರಿಯನಂದನೆಂದುಂ, ಅಷ್ಟಮಂಗೆ

ಮಿತ್ರನಂದನೆಂದು, ನವಮಂಗೆ ವಿನಂದನೆಂದು, ಹೀಗೆ ಸರ್ವರಿಗೂ ನಂದಶಬ್ದ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಾಮಕರಣಂಗಳಂ ಮಾಡಿದಂ.

ಆ ಬಳಿಕ ದಿನದಿನದೊಳುಂ ಬಿದಿಗೆಯ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರ್ಪ ಕುವರರಂ ನೋಡಿ, ಪೂರ್ಣಿಮಾ ಚಂದ್ರದರ್ಶನದಿಂ ಕಡಲಂತೆ ಸಂತೋಷ ದಿಂದುಕ್ಕಿ, ಸುಖದಿಂದಿದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜ ಬಿರುದೆಂತೆಂಬರ ಗಂಡ ಶ್ರೀಮಹಿಶೂರ ನರಪತಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣರಾಜೇಂದ್ರಾಶ್ರಿತ ಹೊಯಿಸಣೆಗ ಕುಲಸಂಜಾತ ನಾರಾಯಣಶರ್ಮ ವಿರಜಿತಮಸ್ತು ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಮೆಂಬ ಗ್ರಂಥದೊಳ ನಂದೋತ್ಪತ್ತಿ ಕಥನಮೆಂಬ ಪ್ರಥಮಾಶಯಸಮಾಪ್ತವು.

ದ್ವಿತೀಯಾಶಯ ಪ್ರಾರಂಭವು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನೆ.

ಅನಂತರದೊಳ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜಂ ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಪ್ರವರ್ಧ ಮಾನನೂ ಪ್ರಿಯಪತ್ತೀಪುತ್ರನೂ ಆದ ಮೌರ್ಯನಿಗೆ ಸಕಲ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಮಂ ಮಾಡಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಬುದ್ಧನಾಗಿ ವಿನಯಾದಿಗುಣಸಂಪನ್ನನಾದಾತಂಗೆ ಅನೇಕ ಕನ್ಯಾರತ್ನಗಳಂ ಮದುವೆಯಂ ಮಾಡಿಸಿ, ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣಮೊಂದನ್ನು ಳಿದು, ಇತರ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಂಗಳ ವಿಚಾರಮಂ ಮಾಡುವಂತೆ ನೇಮಿಸಲು ; ಆ ಮೌರ್ಯನು ಪ್ರಜಾನಿಕರಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತನಾಗಿ, ವೃದ್ಧಮಂತ್ರಿಗಳ ಪುತ್ರರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಹೇಳುತ್ತ, ಸರ್ವರಿಗೂ ಯಥಾಯೋಗ್ಯಮಾದ ಅಧಿಕಾರಂಗಳಂ ನೇಮಿಸಿ, ಅವರಿಂದ ಆಗುವ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಮಂ ಸಮಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತ, ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಶೂರರಾಗಿ ಬಂದವರೂ ತನಗೆ ಸಮಾನ ವಯಸ್ಕರೂ ಆದ ಸಿಂಹಬಲ, ಬಾಗುರಾಯಣ, ಭದ್ರಭಟ, ಡಿಂಗಿರಾತ, ಬಲಗುಪ್ತ ವಿಜಯವರ್ಮ, ಲೋಹಿತಾಕ್ಷ, ಪುರುಷದತ್ತರೆಂಬ ಜನಗಳಿಗೆ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯವಂ ನೇಮಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಹಗೆಗಳ ಪಾಳೆಯದ ಮೇಲೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತ, ಪೂರ್ವ ಸಂಜಿತ ಧನವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸದೆ, ಪುಷ್ಕರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಬಹು ಧನಗಳನ್ನಾಚಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ರಾಜ್ಯತಂತ್ರದ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಬದಗಿಸುತ್ತ, ತಂದೆಗೆ ಆಯಾ ಸವಿಲ್ಲದಂತೆ ರಾಜ್ಯವಿಚಾರವಂ ಮಾಡುತ್ತ, ಸಂದರಂ ಕಂಡರೆ ಸ್ವಾಮಿ ಭಕ್ತಿ

ಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತ, ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ಸಮ್ಮತನಾಗಿ ಇರಲು; ಆ ರಾಯಂ ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಪಟ್ಟಮಹಿಷೀಪುತ್ರರಾದ ನವನಂದರು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನರಾದುದಂ ನೋಡಿ, ಅವರನ್ನವಾತ್ಸರಾಕ್ಷಸನ ವಶವಂ ಮಾಡಲು; ಆತನು ಆ ನಂದರಿಗೆ ಸಕಲ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಂ ಮಾಡಿಸಿ, ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಯಸ್ಕರಾದುದಂ ನೋಡಿ, ಅವರವರ ಇಚ್ಛಾ ನುಸಾರವಾಗಿ ಯಥೋಚಿತ ರಾಜಕುಲ ಕನ್ಯಾರತ್ನಗಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಿದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಪ್ರಿಯ ಪತ್ನೀಪುತ್ರನಾದ ಮೌರ್ಯನಿಗೆ ತನ್ನ ಬಹು ಪತ್ನಿಯ ರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮೊದಲಾದ ನೂರು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನು ನಂದರಿಗೆ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಮಂ ಮಾಡಿಸಲು; ಏಡ್ಕ ಬಾಣ ಮುಂತಾದ ಸಮಸ್ತಾಯುಧ ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟಾದ ಅವರ ಸಿಪ್ಪಣತೆಯಂ ನೋಡಿ, ಆ ರಾಯಂ ಸಕಲರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಜೈಷ್ಠನಾದ ನಂದನನ್ನು ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ಯೌವರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಂ ಮಾಡಿಸಿ, ಉಳಿದ ಮಕ್ಕಳುಂ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಾದುದರಿಂದ ಜೈಷ್ಠನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕನಿಷ್ಠರು ಕೇಳುತ್ತ, ಕನಿಷ್ಠರು ವಿಜ್ಞಾ ಪಿಸಿದಂತೆ ಜೈಷ್ಠರು ಬಡಂಬಡುತ್ತ, ಎಲ್ಲರೂ ಐಕಮತ್ಯಂ ತಪ್ಪದೆ, ಅಧಿಪತ್ಯವಂ ಮಾಡುವಂತೆ ಕುಮಾರರಾದ ನಂದರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ, ವೇಳೆವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಹೇಳುವಂತೆ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ನೇಮಿಸಲು; ಹಾಗೆ ಅವರು ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ವಿದ್ಯಾಸವನ್ನಿಟ್ಟು, ಆತನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾಯನು ತನಗೆ ಯೌವನವು ಗಳಿತವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರಲು; ದಿನದಿನವೂ ಪರಲೋಕಸಾಧನವಾದ ಪುಣ್ಯಕಥಾಶ್ರವಣವಂ ಮಾಡುತ್ತ, ಮಹಾದಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತತ್ಪಜ್ಞಾನಸಂಪನ್ನರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಪೂಜೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಬಳಿಕ ಮೌರ್ಯನು ನಂದರಲ್ಲಿ ಭೃತ್ಯಭಾವದಿಂದಿರುತ್ತ, ಪ್ರವರ್ಧಮಾನರಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ ಮೊದಲಾದ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳಂ ಕಲಿಸುವಂತೆ ವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳಿಗೆ ನೇಮಿಸಲು, ಆ ಗುರುಗಳು ಹೇಳಿದಂತೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಾದಿಗಳು ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಪ್ಪಣರಾಗಿಯೂ ಆಯುಧ ವಿದ್ಯಾವಿಶಾರದರಾಗಿಯೂ ಇರುತ್ತಿರಲು; ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ನಂದರು ಶೌರ್ಯದಲ್ಲಿ ತನುಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಸ್ವಧರ್ಮಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಸಮಾನ

ರಾಗಿಯೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಸಮೃತ್ತರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮೌರ್ಯಪುತ್ರರಂ ನೋಡಿ, ಮನದೋಳ್ತನ್ನರಂಗೊಂಡು, ತಮ್ಮೊಳಗೆ ತಾವು ಅಲೋಚಿಸಿ, ಶೂದ್ರ ಸ್ತ್ರೀ ಪುತ್ರನಾದ ಮೌರ್ಯನ ಕುಮಾರಕರು ನಮಗೆ ಜ್ಞಾತಿಗಳಾಗಿ, ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಮಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕರಾಗಿ, ಹೆಚ್ಚು ಬರುವ ಪರಾಕ್ರಮ ಮುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ಉಪಾಯ ಕೌಶಲ್ಯವಂ ನೋಡಿದರೆ, ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನೂ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದಾದರೂ ಇವರಂ ಈಗಲೆ ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು; ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾವು ಉಪೇಕ್ಷೆಯಂ ಮಾಡಿದೆವಾದರೆ ಮುಂದೆ ಇವರ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಮಗೆ ಮಹಾನರ್ಥವು ಸಂಭವಿಸುವುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ, ಏಕಾಂತದೊಳಾತಂಗೆ ಈ ವಿಷಯಮಂ ತಿಳುಹಿಸಲು; ಆ ರಾಕ್ಷಸನಿಂತೆಂದನು—

ಅಯ್ಯಾ, ರಾಜಕುಮಾರಕರುಗಳಿರಾ, ನಿಷ್ಕಾರಣವಾದ ಮತ್ಸರದಿಂದ ಸಾತ್ವಿಕರಾದ ಈ ಮೌರ್ಯರಂ ಸಂಹರಿಸಿದರೆ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಪಶ್ಯಾತಿಯುಂಟಾಗಿ, ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಂ ಬಿಡುವರು. ಇದೇ ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಾಗುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ, ನಿಮಗೆ ದೈವಸಹಾಯವೂ ತಪ್ಪಿತು; ಮೌರ್ಯಪುತ್ರರು ನಿಮಗೆ ಮುಂದೆ ಶತ್ರುಗಳಾದಾರಿಂಬ ನಿಶ್ಚಯವಿದ್ದರೆ, “ಕಳ್ಳಾ ಕಳ್ಳಾ ಹುಲೀ ಇರಿ” ಎಂಬ ಲೋಕದ ಗಾದೆಯಂತೆ, ಮುಂದೆ ಶತ್ರುಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಿಮಗೆ ಅಶಕ್ಯವಾಗಿ ಬಂದೊದಗಿದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಮೌರ್ಯರಂ ಉಬ್ಬಿಸಿ, ಕಳುಹಿಸಿ, ಆ ಹಗೆಗಳ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಅವರ ನಿಗ್ರಹವಂ ಮಾಡಿಸಿದರೆ, ನಿಮಗೆ ಲೋಕಾಪ ವಾದಮುಂಟಾಗದು. ಶತ್ರುನಿಗ್ರಹವೂ ಆಗುವುದು. ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕುರಿತು ವಿನಂದನೆಂಬನು—

ಅಯ್ಯಾ, ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರಮತ್ಸರವೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನೂ ಮಾಡೋಣವೂ ಎಂಬುವುದು ಲೋಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧವು. ಇದು ನಮ್ಮ ಚಂದ್ರವಂಶಸ್ಥರೂ ಪೂರ್ವಿಕರೂ ಆದ ಅರಸುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಡೆದಿರುವುದು. ಅದಂತಿರಲಿ; ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ರೋಗವು ಅಪಥ್ಯಸೇವಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿಯಂ ತಾಳಿ, ಶರೀರವಂ ಹೇಗೆ ನಾಶವಂ ಮಾಡುವುದೋ, ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಒಂದು ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರಾದರೂ ಮತ್ಸರಿಗಳಾದರೆ ಸಮಯವನ್ನರಿತು ಪ್ರತಿಸಕ್ತನಂ ನಾಶಗೊಳಿಸುವರು. ಮತ್ತು ಕೋರಳಿಗೆ

ಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಾವನ್ನು ತನ್ನ ಉದ್ಯಾನದ ಹಾವೆಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವೆಂಬ ಮಾಡದೆ, ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದಾದರೂ ಆ ಸರ್ಪವು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ, ಸುಖಿಯಾದ ಪುರುಷನಿಗೆ ಹಾವನ್ನು ಕೊಂದ ದೋಷಾಪವಾದಗಳು ದೇವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಶಕ್ಯವಾಗುವುದೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮೌರ್ಯನಿಗ್ರಹದಿಂದ ಬಂದ ದೋಷಾಪವಾದಗಳು ಮಹಾದಾನಾಚರಣೆಯಿಂದಲೂ ಧರ್ಮದಿಂದ ಪ್ರಜಾಪಾಲನೆಯಿಂದಲೂ ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಾದಾವು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ರಾಕ್ಷಸನು ಮುಂಚೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಸಮ್ಮತನಾದಂತೆ ತೋರಿದ ಕುರುನಂದನು ಕುರಿತು ಉಪನಂದನು—ಎಲೈ, ತಮ್ಮನೇ, ಈ ಅಮಾತ್ಯರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಮೌರ್ಯರಂ ಉಬ್ಬಿಸಿ, ಹಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರು ಹಗೆಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟರೆ, ನಮಗೆ ಕಾರ್ಯ ಜಯವಾಗುವುದು. ಹಾಗಾಗದೆ, ಈ ಮೌರ್ಯರಿಂದಲೇ ಆ ಹಗೆಗಳು ಜಿತರಾದರೆ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಮಹಾ ಶೂರರೆಂಬ ಯಶಸ್ಸು ಬಂದು, ನಾವು ಮಾಡಿದ ಆಲೋಚನೆಗೆ ಮೌರ್ಯರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯೇ ಫಲವಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಆಗ ಮಿತ್ರನಂದನು—ಮೌರ್ಯರಂ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಕಳುಹಿಸುವಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಗಳಾದವರು ಹೋದಾರು; ಅವರು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಸಂಹೃತರಾದರೆ ಉಳಿದವರು ನಮಗೆ ಮಿತ್ರರಾದಾರೇ? ಎಂದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ನಂದನು—ಅಯ್ಯಾ, ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಜೀವನವೂ ರಾಜಬೀಜದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದವರಿಗೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧಿಪತ್ಯವೂ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಸಿದ್ಧವು. ಶೂರರಾದ ನಮ್ಮ ಮೌರ್ಯರು ಸೇನಾಸಮೇತರಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆದರೆ, ಎಂಥಾ ದುರ್ಜಯರಾದ ಶತ್ರುಗಳಾದರೂ ಇವರಿಂದಲೇ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುವರು. ಆಗ ಮಹಾ ಶೂರರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯುಂ ಪಡೆದು, ಸೇನಾರಂಜಕರಾಗಿ, ಜಾತಿಗಳೂ ಆಗಿರುವ ಮೌರ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರಭುತ್ವಮಂ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಕೊಡಬೇಕೇ? ಅವರು ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ಪಟ್ಟಣವಾಗುವುದು; ಪ್ರಜೆಗಳು ಅವರನ್ನೇ ಅನುವರ್ತಿಸುವರು; ಕಡೆಗೆ ನಮ್ಮ ಹಗೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅವರಿಗೆ ಮಿತ್ರರಾಗುವರು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಅವರೆಲ್ಲರ ಮಾತು ಕೇಳಿದ್ದು—ಅಯ್ಯಾ, ರಾಜಕುಮಾರಕರುಗಳಿರಾ, ರಾಜೋತ್ತಮನಾದ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯ ಅಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ

ರುವ ಪ್ರಜಾ ಪರಿವಾರಗಳಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧರ ಮುಂದೆ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಸಾವು ಇಂದಿನವ ರೆಗೂ ಉಂಟಾದುದಿಲ್ಲ. ನೀವು ಸತ್ಪುತ್ರರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಎಂದೂ ದುಃಖವನ್ನು ಆರಿಯದ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಮುಂದಾದರೂ ಪುತ್ರಶೋಕವು ಬಾರದಂತೆ ನೀವು ಆತನ ಜೀವಾವಧಿ ಆದರಿಸಿದರೆ, ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯು ಸತ್ಸಂತಾನಮುಳ್ಳವನೆಂದು ಬಂದ ಯಶಸ್ಸು ನಿಮ್ಮದಲ್ಲವೇ? ನಿಮ್ಮ ಯಶಸ್ಸನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತ, ಭೃತ್ಯ ಭಾವದಲ್ಲಿರುವ ನನಗೆ ತೋರಿದ ರೀತಿಯಿಂದ ನಿಮಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದೆನು. ಇದರ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಚಿತ್ತಬದ್ಧತೆ ಮಾಡಬಹುದು ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಮರಳಿ ವಿನಂದನು—

ಅಯ್ಯಾ, ಅನಾತ್ಯರೇ, ಮೌರ್ಯರ ನಿಗ್ರಹವು ನಿಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದರೆ, ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಡತಕ್ಕದ್ದು. ಇದೇ ನಿಮ್ಮಿಂದ ನಮಗೆ ಆಗುವ ಮಹೋಪಕಾರವು ಎಂದು ಹೇಳಿ, ತನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಅಣ್ಣಾ ಜಿಗಳಿರಾ, ಈ ಯೋಜನೆಯು ಈ ಅನಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಮಾಡತ ಕ್ಕಾದಲ್ಲವು ; ನಮ್ಮ ಯೋಜನೆಯು ನಮ್ಮಲ್ಲೇ ಇರಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಇದನ್ನು ವೃದ್ಧ ರಿಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅವರು ಸಮ್ಮತಿಸರು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿ ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಬಡಂಬಟ್ಟು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅರಮನೆಗಳಿಗೆ ತೆರಳಿದರು.

ಆ ಬಳಿಕ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಈ ನಂದರು ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ಮೌರ್ಯ ಪುತ್ರರನ್ನು ಅಕಾರಣವಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿವಸಗಳಲ್ಲೇ ಕೊಲ್ಲುವವ ರಾಗಿದ್ದಾರೆ ; ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಈ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲೇ ಇದ್ದರೆ, ನಂದರಿಗೆ ಬೇಕಾದವನಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಮಹದಪವಾದಕ್ಕೆ ನಾನೂ ಭಾಗಿಯಾಗುವೆನು. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ವ್ಯಾಜಾಂತರವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ, ಈ ಪಟ್ಟಣವಂ ಬಿಟ್ಟು, ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದನು.

ಆ ಮರುದಿವಸ ನಂದರು ತಮ್ಮೊಳು ತಾವೇ ಆಲೋಚಿಸಿ, ದಾರುವರ್ಮ ನೆಂಬ ಶಿಲ್ಪಿಯಂ ಕರಿಸಿ, ಪಟ್ಟಣದ ಹೊರಗಣ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ರಾಜ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಒಂದು ಮನೆಯನ್ನೂ ಅದರ ಕೆಳಗೆ ನೆಲಮಾಳಿಗೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ಆ ಮನೆಯ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯ ಸರೋವರವನ್ನೂ ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಪುಷ್ಪಫಲಭರಿತವಾದ ಲತಾ ವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೂ ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಅಲ್ಲೇ ಕಾದಿರುವಂತೆ ಆತ ನಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಲು ; ಆ ಶಿಲ್ಪಿಯು ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ಸಕಲವನ್ನೂ ಮಾಡಿ, ಕಾದುಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಆ ಮೇಲೆ ಬಂದಾನೊಂದು ದಿನನ ರಾಜಪೌರಾಣಿಕನು ವಿನಂದನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಕೈ ಮುಗಿದು—ಅಯ್ಯಾ, ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ವೃದ್ಧ ಮಹಾರಾಜರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತ ಪುರಾಣವು ಇಂದಿಗೆ ಸಮಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಂಗಳಾಚರಣದರ್ಶನಕ್ಕೆ ತಾವೂ ದಯಮಾಡಬೇಕು ಎನಲು, ಆಗ ವಿನಂದನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಈ ಪುರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಾಗ ಮೌರ್ಯ ಪುತ್ರ ನಿಗ್ರಹವಂ ಮಾಡಕೂಡದು; ಆದುದರಿಂದ ತಂದೆಯು ಈ ಪುರದಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗುವಂತೆ ಉಪಾಯವಂ ಮಾಡಿಸಿ, ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇವರಂ ಸಂಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಪೌರಾಣಿಕನಂ ಕುರಿತು—ಅಯ್ಯಾ, ಪೌರಾಣಿಕನೇ, ಮಂಗಳಾಚರಣದರ್ಶನಕ್ಕೂ ಬರುತ್ತೇವೆ; ನೀನು ಬೇಡಿದುದನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತೇವೆ. ಅದಂತಿರಲಿ; ನಾಳೆ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ನಮ್ಮ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಗಕ್ಕೆ ಪ್ರಮಹಿಮೆಯ ಶ್ರವಣವನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಸುವವನಾಗು; ಅರ್ಥೋದಯ ಪುಣ್ಯಕಾಲ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿರಲು, ಆ ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾಘಸೌಮ್ಯನವು ಮಹಾ ಪುಣ್ಯಕರಮೆಂಬರ್ಥವಂ ನೀನು ತಿಳಿದಿರುವಿಯಷ್ಟೆ? ನಮಗೆ ನೀನು ಮುಖ್ಯಾಶ್ರಿತನು; ಹೋಗಿಬಾರೆಂದು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ದಿನ ಮಾಡಿದ ಭಾರತ ಪೂರ್ತಿ ಮಂಗಳಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುದ್ರವ್ಯ ದಕ್ಷಿಣೆಗಳಂ ಪಡೆದು, ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಆ ಪೌರಾಣಿಕನು ವೃದ್ಧರಾಜನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕಾಫೀಕಾಂಡ ಪುರಾಣ ಶ್ರವಣವನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ, ಪ್ರಯಾಗ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು, ಅದರಲ್ಲಿ ಮಾಘಮಾಸಸೌಮ್ಯನವು ಮಹಾ ಫಲಪ್ರದಮೆಂಬ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ, ವಿಶ್ವಾಸ ಹುಟ್ಟಿ, ತಾನು ಪ್ರಯಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಆ ರಾಯನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಆಗ ನಂದರು ತನುಗೆ ಮೌರ್ಯಪುತ್ರರಲ್ಲಿರುವ ಮಾತ್ಸರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡದೆ, ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಆಯುಧ ವಿದ್ಯಾಕೌಶಲವನ್ನು ನೋಡಿ, ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟವರಂತೆ ತೋರಿಸಿಕೊಂಡು, ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವು ಅಧಿಕವಾಗುವ ಹಾಗೆ ಅವರನ್ನು ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣ ವಾಹನಾದಿಗಳಿಂದ ಸನ್ಮಾನಿಸುತ್ತ, ಆಯುಧ ವಿದ್ಯಾಕೌಶಲರೂ ಶೂರರೂ ಆದ ನೂರು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು ನಮಗಿರುವಲ್ಲಿ ಈ ಶೋಕದೊಳಗೆ ನಮಗೆ ಯಾರು ತಾನೇ ಸಮಾನರು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಸ್ವಜನಾಭ್ಯುದಯ ಸಂತೋಷಮಂ ಕಪಟವಾಗಿ ನಟಿಸುತ್ತ, ಅವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಮಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಇದ್ದರು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು

ದಿವಸ ವೃದ್ಧರಾಜನು—ತಾನು ಪತ್ನಿ ಪರಿವಾರ ಸಮೇತನಾಗಿ ಮಾಘಸೌನ ಕ್ಲೋಸ್ಕರ ಪ್ರಯಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿದೆ; ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುಗಳಂ ಜೊತೆಗೊಳಿಸುವುದೆಂದು, ನಂದರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಲು: ಆ ಮಾತಿಗೆ ನಂದರು ಸಮ್ಮತಿಸಿಟ್ಟು, ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಲು: ಆ ಪುರವಂ ಬಿಟ್ಟು, ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ನಂದರನ್ನು ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ, ರಾಜಕುಮಾರರುಗಳಿರಾ, ಮಾಘಸೌನಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ ಯವರು ಪತ್ನಿಯರೊಡನೆ ಪ್ರಯಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬರುವುದು ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ; ವೃದ್ಧರಾದ ಮಾತಾಪಿತೃಗಳು ಅಂತಃಪುರದ ಸ್ತ್ರೀಜನರು ಸಹ ಹೋಗಿ ಬರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಆಗತಕ್ಕ ಪ್ರಯೋಜನಗಳಿಗೆ ನೀವೇ ಸಂಗಡಿಗರಾಗಿರಬೇಕು, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾನಾದರೂ ಇರಬೇಕು; ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವುದು ಪ್ರಶಸ್ತವಲ್ಲವು. ನಿಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ನಾನೇ ಸಂಗಡ ಹೋಗಿ ಬರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದ ರಾಕ್ಷಸನ ವಚನವಂ ಕೇಳಿ: ನಂದರು ಬಡಂಬಟ್ಟು—ಅಯ್ಯಾ, ಅಮಾತ್ಯನೇ, ಬೊಕ್ಕಸದಿಂದ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುಗಳಂ ತೆಗೆಯಿಸಿಕೊಂಡು, ವೃದ್ಧ ಮಹಾರಾಜನ ಸಂಗಡ ನೀನೇ ಹೋಗಿ ಬಾ ಎಂದು ಕಳುಹಿಸಲು: ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುಗಳಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪತ್ನಿಪರಿವಾರ ಸಮೇತನಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿರುವ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜನ ಸಂಗಡ ಪ್ರಯಾಗಕ್ಕೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು.

ಆಗ ನಂದರು ತಮ್ಮ ತಂದೆಯನ್ನು ಸಾಗ ಕಳುಹಿಸಿ ಬಂದು, ಇನ್ನು ಕಾಲವಿಳಂಬವಂ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಆ ಮರುದಿವಸವೇ ತಮಗೆ ಮೃಗಗಳ ಬೇಟೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣವೆಂದು ವರ್ತಮಾನವಂ ಪುಟ್ಟಿಸಿ, ಬೇಟೆಗಾರರಂ ಬಲೆ ಮೊದಲಾದ ಸಾಮಗ್ರಿಯೊಡನೆ ಮೊದಲೇ ಕಳುಹಿಸಿ, ಪುರೋದ್ಯಾನವನ ದಲ್ಲಿ ಪಾಕವನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಬಾಣಸಿಗಳಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಕಳು ಹಿಸಿ, ಆ ಬಳಿಕ ಮರ್ಯಾದನನ್ನೂ ಅವನ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆಯ ಕಳು ಹಿಸಿ, ಉತ್ತಮಾಶ್ವಂಗಳಂ ಜೊತೆಗೊಳಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಮರ್ಯಾದಿಗೆ—

ಅಯ್ಯಾ, ಅಣ್ಣಾ ಜಿಗಳಿರಾ, ಮೃಗಗಳ ಬೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಉಂಟೆಂದು ಕೇಳಿದ್ದೇವೆ; ಈ ದಿವಸ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಮೃಗಗಳ ಬೇಟೆಯಂ ಮಾಡಿ ಬಂದು, ಪುರದ ಹೊರಗಣ ಉದ್ಯಾನವನದಲ್ಲಿ ಇಳಿದು, ರಾಜಕುಮಾರರೊಡ

ನೆಯೂ ಮಿತ್ರರೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿ, ಭೋಜನವಂ ಮಾಡಿ, ವಿನೋದಗೋಷ್ಠಿ
ಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ನಾಳಿನ ದಿವಸ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇವೆ ;
ನೀವೂ ಇದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಬೇಕು. ವೃದ್ಧರಾಜರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಇದಕ್ಕೆ
ಸಮ್ಮತಿಸುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ; ಈಗಲೇ ಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು;
ನಂದರ ಹೃದಯದ ಕಪಟವನ್ನರಿಯದೆ ಇರುವ ಮೌರ್ಯನು ಆ ಮಾತಿಗೆ
ಬಡಂಬಟ್ಟು, ಪುತ್ರಸಮೇತನಾಗಿ ವಾಹನವನ್ನೇರಿ, ನಂದರ ಸಂಗಡ ಹೋದನು.
ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮೃಗಗಳ ಜೊತೆಯನ್ನಾಡಿ ಶಾಂತರಾಗಿ, ಅಲ್ಲಿಂದ
ಪುರೋದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅತಿ ಶೀತಳವಾಗಿಯೂ ರಮಣೀಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ
ಮರದ ನೆಳಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮೃದುವಿಮಿಸಿಕೊಂಡು, ವಿನೋದದಿಂದ ಜಲಕ್ರೀಡೆಯ
ನ್ನಾಡಿ, ವಸ್ತ್ರಾಭರಣ ಗಂಧಮಾಲಿಕಾದಿಗಳಿಂದೆಲ್ಲರೂ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿ, ಭೋಜನ
ಶಾಲೆಗೆ ಹೋದರು. ಆಗ ನಂದರು ತಮ್ಮ ಬಂಧುಮಿತ್ರ ಜನಗಳನ್ನು ಮೊದಲೇ
ಮೇಲ್ಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಭೋಜನ ಪಬ್ಬಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ—ನಮ್ಮ ಬಂಧು
ಮಿತ್ರರು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಸ್ಥಳವೇ ಯೋಗ್ಯವು; ನಮ್ಮ ಮನೆಯ
ಜನಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಕೆಳಗಿನ ಅಂತರ್ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಎಡೆಗಳಂ ಹಾಕಿರೆಂದು ಪರಿಚಾರಕರಿಂ
ಹಾಕಿಸಿ, ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವೆಂದು ಪುತ್ರಸಮೇತನಾದ ಮೌರ್ಯ
ನು ಆ ನೆಲಮಾಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, ತಾವೂ ಅಲ್ಲೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವವರಂತೆ
ಸಜ್ಜಿಸಿ, ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾ ಬರುತ್ತಾ ಇದ್ದು, ಪದಾರ್ಥಗಳಂ ಬಡಿಸಿದ
ಮೇಲೆ ಭೋಜನವಾಗಲೆಂದು ಹೇಳಿ, ತಾವು ಮೇಲುಪಬ್ಬೆಯ ವಿಚಾರಣೆಯನ್ನು
ಮಾಡುವವರಂತೆ ಕೆಳಗಣ ಪಬ್ಬೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರದೆ ಹೊರಗೆ ನಿಂತು,
ಮೌರ್ಯರು ಕುಳಿತಿದ ನೆಲಮಾಳಿಗೆಯ ಬಾಗಿಲಂ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಸಿ,
ಆ ದ್ವಾರಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಕೈ ಮೋಹರವಂ ಮಾಡಿ, ಜನಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಭೀತರಾಗದೆ,
ಪರಲೋಕಭೀತಿಯಂ ಗಣನೆಗೆ ತಾರದೆ, ಏಡ್ಗ ಪಾಣಿಗಳಾದ ದೂತರಂ ಆ ಬಾಗಿ
ಲಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿಟ್ಟು, ಆ ದೂತರಂ ಕರೆದು—ಎಲೈ ದೂತರುಗಳಿರಾ, ನೀವು ಅನ್ನೋ
ದಕಂಗಳಂ ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರುವ ಮೌರ್ಯರು
ಇನ್ನೂ ಜೀವವಂತರಾಗಿದ್ದಾರೆಂಬಂತೆ ಜನರಿಗೆ ತೋರ್ಪಡಿಸುತ್ತ, ಇವರೆಲ್ಲರೂ
ಬಳಗೆ ಮೃತರಾದ ವರ್ತಮಾನವಂ ನಮಗೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಸತಕ್ಕದು ಎಂದು
ಅವರಿಗೆ ನೆಮಿಸಿ, ನಂದರು ಇಂದಿಗೆ ತಮ್ಮ ಶತ್ರು ನಾಶನವಾಯ್ತೆಂದು ತಮ್ಮೊಳು
ತಾವು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಾಹನಗಳನ್ನೇರಿ ಪುರಕ್ಕೆ
ಬಂದರು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಕಾರಾಗೃಹವಂ ಕಾದಿದ್ದ ದೂತರು ಮೌರ್ಯಪುತ್ರರಿಗೆ ಅನ್ನೋದಕವಂ ಕೊಟ್ಟು ಕೊಡದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬಂದುದರಿಂದ ಅವರು ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತರಾಗಿ ಕೃಶರಾಗಿ, ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಎಂಟು ಹತ್ತು ಜನದ ಮೇರೆಗೆ ಸತ್ತುಹೋಗಲು ; ಮತ್ತೊಂದು ಗವಾಕ್ಷದಿಂದ ದೂತರು ನೋಡಿ, ಮೌರ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಮೃತರಾದರೆಂದು ತಪ್ಪೊಳು ತಾವು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು ; ಬಳಗೆ ಜೀವವಂತನಾಗಿದ್ದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಆ ದೂತರು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾತಂ ಕೇಳಿ—ಎಲೈ, ಭಟರುಗಳಿರಾ, ಈ ಸೆರೇ ಸಿಕ್ಕಿದ ಜನರಲ್ಲಿ ನಾನು ಬಬ್ಬ ಹೊರತು, ಮಿಕ್ಕವರೆಲ್ಲರೂ ಮೃತರಾದರು ; ನನಗೂ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಯಾಸ ಬರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ ; ನಾನು ಇನ್ನು ಜೀವಿಸಲಾರೆನು. ನನ್ನೊಬ್ಬ ನನ್ನಾದರೂ ಶವಗಂಧಭೂಯಿಷ್ಠವಾದ ಈ ಸ್ಥಳದಿಂದ ತೆಗೆದು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟರೆ, ನೆಮ್ಮದಿಯಿಂದ ಪ್ರಾಣಂಗಳಂ ಬಿಡುವೆನು. ನಿಮಗೆ ಕರುಣವಿದ್ದರೆ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಂದರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಿನ್ನೈಸಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಆ ವಾಕ್ಯವಂ ಕೇಳಿ, ದೂತರು ಬಂದು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಸಂದರಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು—

ಜೀಯಾ, ಉದ್ಯಾನಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ್ದವರೊಳಗೆ ಮೌರ್ಯನೂ ಅವನ ಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಹೊರತು ಉಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಮೃತರಾದರು. ಆತನೂ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಯುವವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನನ್ನನ್ನು ಬಹು ಶವಗಂಧಮಯವಾದ ಈ ಸ್ಥಳದಿಂದ ತೆಗೆದು, ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇಟ್ಟರೆ, ಅಲ್ಲಿ ಸ್ವಸ್ಥದಿಂ ಪ್ರಾಣವಂ ಬಿಟ್ಟೇನೆಂದು ಬಹುವಾಗಿ ಪಾದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು, ಬಿನ್ನೈಸಿದನೆಂದು ತಮಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡುವಂತೆ ನಮ್ಮಂ ಕುರಿತು ಹೇಳಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಏನೆನಲು ; ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ, ಸಂದರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಹು ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟು—ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೊದ ವಾಸನೆಯು ಈಚೆಗೆ ಬಂದರೆ, ಜನರ ಹಾಹಾಕಾರವು ಹೆಚ್ಚುವುದು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂಬ ಬಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಜೀವವಂತನಾಗಿದ್ದಾನಂತೆ. ಅವನು ಸಹಿತವಾಗಿ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶವಂ ಮಾಡಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಆ ದೂತರಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ದೂತರುಗಳಿರಾ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಮೃತನಾಗುವನೆಂದು ತೋರಿದರೆ, ಅವನು ಆ ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದಿಳಿದು ತೆಗೆದು, ಆ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶವಂ ಮಾಡಿಸಿ, ಆತನು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಾಗೃಹ

ದಲ್ಲಿರಿಸಿ, ಅನ್ನೋದಕವಂ ಕೊಡುತ್ತ, ಆತನು ಪ್ರಾಣವಂ ಬಿಟ್ಟರೆ, ಆ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ನಮಗೆ ತಿಳುಹಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ನೋಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಲು ; ಆ ದೂತರು ಹಾಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಅನ್ನೋದಕವಂ ಕೊಟ್ಟು, ಮೊದಲಿನ ಕಾರಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆ ಬಳಿಕ ನಂದರು ತಮ್ಮೊಳು ತಾವು ಆಲೋಚಿಸಿ -

ಪುತ್ರಸಮೇತನಾದ ಮೌರ್ಯನು ಮೃತನಾದ ವರ್ತಮಾನವಂ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮುಖದಿಂದ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ತಿಳಿದರೆ, ನಮ್ಮನ್ನು ಮಹಾ ದ್ರೋಹಿಗಳೆಂದು ನಮ್ಮ ಮುಖವಲೋಕನವಂ ಮಾಡದೆ, ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಮೃತನಾದಾನು. ಆದುದರಿಂದ ಮೌರ್ಯ ಪುತ್ರರು ತಮ್ಮಿಂದ ತಾವೇ ವಿಸತ್ತಂ ತಂದುಕೊಂಡರು ಎಂದು ಮೊದಲೇ ಪತ್ರಿಕಾ ಮುಖದಿಂದ ತಿಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ. ಪ್ರಕೃತೋಪಿತವಾಗಿ ತಂದೆಗೆ ಕಾಗದವಂ ಬರೆಯಿಸಿ, ಅವನ್ನು ಅಪ್ಪರಾದ ದೂತರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ವಾಸವಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜನ ಪ್ರಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ಮುರಾದೇವಿಯು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪೂಜಾಭಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸುಪ್ರೀತಳಾದ ಭಾಗೀರಥೀದೇವಿಯು ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮುರಾದೇವಿಯ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಸುವಾಸಿನೀರೂಪದಿಂದ ಬಂದು, ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಾರೆಂದು ಮುರಾದೇವಿಯಂ ಕರೆಯುತ್ತಿರಲು ; ಆಕೆಯು ಆ ಅರ್ಥವಂ ಪತಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ, ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ತ್ರಿವೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವಂ ಮಾಡಿ, ಭಾಗೀರಥಿಯಂ ಪೂಜಿಸಿ, ನನ್ನಂ ಕೃತಾರ್ಥಳಂ ಮಾಡೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದಳು. ಅವಳ ಮನೋನಿಶ್ಚಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಸನ್ನಳಾದ ಗಂಗಾದೇವಿಯು ಎಲ್ಲರೂ ನೋಡುವಂತೆ ತನ್ನ ದಿವ್ಯ ಹಸ್ತದಿಂದ ಆ ಮುರಾದೇವಿಯ ಹಸ್ತವಂ ಏಡಿದು, ಕರೆದುಕೊಂಡು, ಆ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಅದ್ವೈತಗಳಾದಳು. ಈ ಚಿತ್ತಾರ್ಥವಂ ನೋಡಿ, ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರು ಹೋಗಿ, ಆ ಅರ್ಥವಂ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಲು ; ಆತನು ಆ ವಾಕ್ಯವಂ ಕೇಳಿ, ಮುರಾದೇವಿಯು ಭಾಗೀರಥಿಯಲ್ಲಿ ಶರೀರವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ ಧನ್ಯಳಾದಳು ; ಅವಳ ಜನ್ಮವು ಸಫಲವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿ, ಪತ್ನೀವಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ದುಃಖಪಡುತ್ತ, ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ, ಅಮಾತ್ಯನೇ, ಈ ಮುರಾದೇವಿಯ ವರ್ತಮಾನವಂ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರನಾದ ಮೌರ್ಯನಿಗೆ ಸಿನೇ ಬರೆಯಿಸಿ, ಕಳುಹಿಸುವವನಾಗು : ಆತನ ದುಃಖ

ಸಮಾಧಾನವಂ ಮಾಡುವಂತೆ ಚರಂಜೀವಿಗಳಾದ ನಂದರಿಗೂ ಬರೆಯಿಸಿ ಕಳುಹಿಸು
ಮತ್ತು ನಾವು ಇನ್ನು ಎಂಟು ದಿವಸಗಳೊಳಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು, ಬರೆಯು
ತಕ್ಕುದು ಎನಲು: ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ಅದರಂತೆ ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಕಲ
ವರ್ತಮಾನವನ್ನೂ ಬರೆದು, ಅದನ್ನು ದೂತರ ಮುಖದಿಂದ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ
ಕಳುಹಿಸಿ, ಮುರಾದೇವಿಗೆ ಪರಲೋಕಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಹು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂತರ್ಪ
ಣಾದಿ ಕರ್ಮಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೇ ದೂತರು ನಂದರು ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಕಾಗದ
ವನ್ನು ತಂದು, ವೃದ್ಧರಾಜನ ಮುಂದಿರಿಸಿ, ಕೈಮುಗಿಯಲು: ಸಮಾಸದಲ್ಲಿದ್ದ
ರಾಕ್ಷಸನು ಆ ಕಾಗದವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ನೋಡುವಲ್ಲಿ—

ಶ್ರೀಮತು, ಅಪ್ಪಾಜಿಯವರ ಪಾದಪದ್ಮಗಳಿಗೆ—ಬಾಲಕ ವಿನಂದನು
ಮಾಡುವ ಬಿನ್ನಹ. ನೀವು ಇಲ್ಲಿಂದ ಚಿತ್ತೈಸಿದ ಬಳಿಕ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅನರ್ಥವಂ
ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತನಲ್ಲ; ಏನಂದರೆ, ಒಂದು ದಿವಸ ಮೌರ್ಯಪುತ್ರರು ಮೃಗ
ಗಳ ಬೇಟೆಯನ್ನು ಆಡಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಪಡಿಸಲು: ನಾವೆಲ್ಲರೂ
ಹೋಗಿ, ಮೃಗಗಳ ಬೇಟೆಯಂ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ವಿಶ್ರಾಂತ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಪುರದ
ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ಅಲ್ಲಿಯೇ ಪಾಕವಂ ಮಾಡಿಸಿ, ನಾವು ಪುಷ್ಪವಾಟಕೆಯಂ
ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೌರ್ಯಪುತ್ರರು ಹಸಿವಂ ಸಹಿಸಲಾರದೆ,
ನಾವು ಪಟ್ಟಿಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಅಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಭಕ್ಷ್ಯಗಳಂ
ಭಕ್ಷಿಸಿ, ತೀವ್ರವಾದ ಕಾಪಿಶಾಯಿನವೆಂಬ ಮದ್ಯವಂ ತರಿಸಿ, ಅಮಿತವಾಗಿ
ಪಾನವಂ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ದೇಹಸ್ತೃತಿ ತಪ್ಪಿ, ಪಾಕಶೇಷವಂ ಎಂಜಲು ಮಾಡಿ,
ಪಾಚಕರಂ ಪ್ರಹರಿಸಿ, ಬಬರೊಬರು ಬಡಿದಾಡುತ್ತಾ, ಹೇಣಗಾಡುತ್ತಾ, ಅಲ್ಲಿ
ಜೋಣವಾದ ಸ್ತಂಭಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದ
ಸನ್ನೇಮರಗಳಿಗೆ ಬಂಧಿಸಿದ್ದ ಹಗ್ಗಗಳಂ ಹರಿದು, ಆ ಮರಗಳಿಗೆ ಕಯ್ಯಂ
ನೀಡಲು, ಅವು ಸಡಲಿ ಬೀಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಮಕ್ಕಳ ಕೋಲಾಹಲವಿದೇನೆಂದು
ಮೌರ್ಯನು ಬಳಪೊಕ್ಕನು. ಆಗಲೇ ಭಾರವಾಸಿಯಾದ ಮೇಲಿನಂತಸ್ತು ಮುರಿದು,
ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುದರಿಂದ ಮೌರ್ಯನೂ ಅವನ ಪುತ್ರರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೊಬ್ಬನು
ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕವರೆಲ್ಲರೂ ಸತ್ತುಹೋದರು. ಅವನಿಗೂ ಬಹು ಘಾತ ತಗು
ಲಿರುವುದರಿಂದ ಆತನು ಸಹ ಮುಂದೆ ಜೀವಿಸುವುದು ಸಂಶಯವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.
ಎದಿಗೂ ಅಗಲದೆ ಇದ್ದ ಮೌರ್ಯಪುತ್ರರಂ ವಿಂಗಡಿಸಿ, ಸಂಹರಿಸಿ, ನಮ್ಮನ್ನು

ಮಾತ್ರ ಉಳಿಸಿರುವ ದೈವಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡಬೇಕು ! ತಾವು ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಎಷ್ಟುಮಂದಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹೊಳಿದಾಗ್ಯೂ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರುವ ಭೀತಿಯು ಅಡಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ನಾವೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಈ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಬರೆವುದಕ್ಕೆ ಭೀತಿ ಚಿಂತಾವಿಷ್ಣುರಾದಾಗ್ಯೂ ಹಾಗೆ ಬರೆಯದಿದ್ದರೆ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಾಪರಾಧಿಗಳಾದೇವೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಬರೆದು ಬಿನ್ನೈಸಿದೆವು.

ಹೀಗೆಂದು ಬರೆದಿರುವ ಒಕ್ಕಣೆಯನ್ನು ರಾಕ್ಷಸನು ಓದಿಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು, ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಾ—ಅಕಟಕಟಾ ! ನಂದರು ಮೌರ್ಯರಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಮತ್ಸರವನ್ನು ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ರಾಯನು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಲ್ಲಿಯೇ ಕಸುಬಿನಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿ, ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದರು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ದೈವಬಲ ಬದಗದು. ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗವು ತಪ್ಪಿತು ! ಮಾಡುವುದೇನು ? ಇದರ ಹಾನಿ ವೃದ್ಧಿ ಏನಿದ್ದರೂ ಇವರನ್ನೇ ಹೊಂದುವುದು. ಇವರಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದ ದೋಷದಲ್ಲಿಯೇ ದೃಷ್ಟಿ ಇಟ್ಟು, ನಾವು ಇವರನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ, ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದ ವೃದ್ಧರಾಜನಿಗೆ ಬಹಳ ದುಃಖ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈತನು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಯಶೋವೃದ್ಧಿಯು ಆಗುವುದೆಂದು ಸಂಚಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಇದರ ಮೂಲವನ್ನು ಆರಿಯದವನಂತೆ ಈ ರಾಯನನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ, ಪುರಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ, ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಕಾಗದವನ್ನು ಓದಿಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಕ್ರಮಿಸಿ, ಗದ್ಗದಸ್ವರದೊಡನೆ ಕೂಡಿ, ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಓದುತ್ತಿರಲು, ರಾಯನು ರಾಕ್ಷಸನು ಕುರಿತು—ವಿನಯ್ಯಾ ಅನಾತ್ಯನೇ, ಕಾಗದವು ನೋಡಿ, ಬಹು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾ, ಖಿನ್ನ ಹೃದಯನಾಗಿ ಇರುವೆ ? ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಅರಿಷ್ಟವೇನಾದರೂ ಉಂಟಾಯಿತೋ ? ಅಥವಾ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರರು ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಕಲಹದಿಂದ ವಿಪತ್ತನ್ನೇನಾದರೂ ತಂದುಕೊಂಡರೋ ? ಇದರ ಅರ್ಥವನ್ನರಿಯುವನಾಗು ಎನಲು : ಆ ಮಾತಿಗೆ—ಸ್ವಾಮಿ, ದೈವವಿಲಾಸ ! ಇದರ ಅರ್ಥವಿನ್ನೇನು ? ಪುತ್ರಸಮೇತನಾದ ಮೌರ್ಯನಿಗೆ ವಿಪತ್ತು ಸಂಭವಿಸಿತಂತೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಆ ಕಾಗದದ ಒಕ್ಕಣೆಯನ್ನು ಓದಿ ತಿಳಿಸಿದನು. ಅದು ಕೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಲ್ಲೇ ರಾಯನು ಮೂರ್ಛಾಗತನಾಗಿ ಬೀಳಲು ; ಕೂಡಲೇ ಸುನಂದಾದೇವಿಯು ಬಂದು, ಶೈಶ್ಯೋಪಹಾರದಿಂದ ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿದಳು.

ಸಿದ ಮೇಲೆ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು—ಮುರಾದೇವಿಯು ಪುಣ್ಯಶಾಲಿನಿಯಾದ ಕಾರಣ ದಿಂದ ಈ ಪುತ್ರಶೋಕವನ್ನು ಕಾಣದೆ ತ್ರಿವೇಣಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥಳಾದಳು. ನಾನು ನಿರ್ಭಾಗ್ಯನಾದುದರಿಂದ ಈ ಪುತ್ರಶೋಕಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರ ನಾದೆನು. ಹಾ ! ಮೌರ್ಯನೇ ! ನಿನಗೆ ಪುತ್ರಸಮೇತವಾಗಿ ಇಂಥಾ ದುರ್ಮರಣವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೇ ! ಎಂದು ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರಳಾಪಿಸಿ ಅಮಾತ್ಯನಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ, ಅಮಾತ್ಯನೇ, ಈ ನಂದರು ಬರೆದು ಇರುವ ಪ್ರಕಾರವೇ ನಡೆದು ಇದ್ದೀತೋ ? ಅಥವಾ ದೈವಯೋಗದಿಂದೇನಾದರೂ ನಂದರಿಗೆ ಮೌರ್ಯರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ಸರ್ಯ ಹುಟ್ಟಿ ಅಥವಾ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಮೌರ್ಯರಿಗೆ ಮರಣ ಸಂಭವಿಸಿತೋ ? ಯೋಚಿಸಿ ಹೇಳೆನಲು ; ರಾಯನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಅಮಾತ್ಯನು—

ಜೇಯಾ, ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನನಗೂ ತಮ್ಮಂತೆ ಸಂದೇಹವೇ ಹೊರತು ಹೀಗೇ ಸರಿಯೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ದೈವಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಯಾರು ಮಾ ಡತಕ್ಕುದೇನು ? ನನಗೆ ಈ ಕೆಲಸವು ಹೀಗೆಯೇ ನಡೆದು ಇದೆ ಎಂಬ ಸಿಶ್ಚಯವು ತೋರದೆ ನಾನಾವಿಧವಿಕಲ್ಪವು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ದೈವಸಂಕಲ್ಪವು ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಪರಿಣಮಿಸುವುದೋ ಅದನ್ನು ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರ ರಾದವರು ತಿಳಿಯಕೂಡದು. “ಕಸ್ಯಸೌಖ್ಯಂ ನಿರಂತರಂ” ಎಂಬಂತೆ ಈ ಘರಸಾ ರದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಸರ್ವದಾ ಸೌಖ್ಯವುಂಟು ? ಸುಖದುಃಖಗಳು ಮಿಶ್ರ ವಾಗಿಯೇ ಇರುವುವು. ಇದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಈ ಸಂಸಾರವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಿ ಶಾಂತರಾಗಿರುವರು ಎಂಬಿವು ಮೊದಲಾದ ವಚನಗಳಿಂದ ಸಮಾಧಾ ನಂಗಳೊಳಿಸಲು ; ರಾಯನು ತ್ರಿವೇಣೀಸಂಗಮದೊಳೆ ಸ್ನಾನಂಗೆಯ್ದು ಲೋ ಕಾಂತರಸನಾದ ಮೌರ್ಯನಿಗೆ ತಿಲೋದಕಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಪತ್ನೀಪರಿವಾರ ಸಮೇತನಾಗಿ ನಿಜಪುರವನ್ನೈದಿದನು.

ಈ ರಾಯನು ಬಂದ ಬಳಿಕ ಮೌರ್ಯನ ಮರಣವಾರ್ತೆಯು ದೇಶಾಂತರ ದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದ ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ನಂದಕಾಪಟ್ಟವು ಗತಾನುಗತಿಕ ವಾಗಿ ವೃದ್ಧರಾಜನ ಕಿವಿಗೂ ಬೀಳಲು ; ರಾಯನು ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇದ್ದ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕುರಿತು—ಈ ಪ್ರಕಾರ ಜ್ಞಾತಿದ್ರೋಹಮಂ ಮಾಡಿದ ನಂದರ ಮುಖಾವಲೋಕನವಂ ಮಾಡಕೂಡದು. ನಿಗ್ರಹಪಾತ್ರರಾದಿವರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸ ಬೇಕು. ಇಲ್ಲವೇ ನಾನಾದರೂ ತಪೋವನಪ್ರವೇಶವಂ ಮಾಡಬೇಕೇ ಹೊರತು ಇಂಥಾ ದುಷ್ಕರ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಇರಬಾರದು ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ರಾಕ್ಷಸನುಕೇಳಿ—

ತಾವು ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದುದು ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ. ಆದರೂ ಈಗ ತಾವು ತಪೋವನವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರೆ ತಮ್ಮನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಾನು ಒಂದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ಇಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಹೊರಟು ಹೋದರೆ ಹಗೆಗಳು ಮೌರ್ಯರ ಸಂಹಾರದಿಂದ ನಂದರಲ್ಲಿ ಅವಿಶ್ವಾಸಿಗಳಾಗಿರುವ ಮಂತ್ರಿ ಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳೇ ಮುಂತಾದವರಲ್ಲಿ ಭೇದವಂ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಈ ನಂದರಿಗೆ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಆ ಅಪಯಶಸ್ಸು ತಮಗಲ್ಲವೇ? ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವು ಅವರ ಅಧೀನವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅವರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಹೇಗೆ ಕೂಡೀತು? ಆದ ಕೆಲಸವು ಆಗಿಹೋಯಿತು. ಇವರನ್ನು ಎದುರು ಕೆಡವಿಕೊಳ್ಳದೆ ತಾವು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಅವಿಶ್ವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದೀರೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಜನರಿಗೆ ತೋರ್ಪಡಿಸದೆ ಇದನ್ನು ತಾವು ಅರಿಯದವರಂತೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಇರಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈಗ ಮೌರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ದೊಡ್ಡದಾದ ಅಧಿಕಾರವಂ ಕೊಡಿಸಿದರೆ ಮೌರ್ಯನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೂ ನಂದರಿಗೂ ಭೇದವಂ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ತಾವು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಸಹಾಯರಾಗಿ ನಂದರಿಗೆ ಹಾನಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವರು. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಜೀವಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು ಈ ಊರಿನಿಂದ ಇನ್ನೆತ್ತಲೂ ಕಳುಹಿಸಲೂ ಕೂಡದು. ಏತಕ್ಕಂದರೆ ಆತನು ಹೊರಗೆ ಹೋದಲ್ಲಿ ಹಗೆಗಳು ಸಹಾಯರಾಗಿ ಅವನಂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಂದರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ಬಂದಾರು. ಆಗ ಮೌರ್ಯನಿಗೆ ಆಪ್ತರಾಗಿದ್ದ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರೂ ಬಂದಾಗುವರು. ಹೀಗಾಗುವಲ್ಲಿ ನಂದರಿಗೆ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ನಂದರಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದು ದುರ್ಗುಣವೇ ಹೊರತು ಶೌರ್ಯದಾರ್ಯಾದಿ ಸುಗುಣಗಳಿಗೇನೂ ಕಡಮೆ ಇಲ್ಲ. ಆದಕಾರಣ ಏನಾದರೂ ಒಂದು ವ್ಯಾಜದಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಜೀವನವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಆತನನ್ನು ಈ ಪುರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ತಾವು ನಂದರ ಈ ದುರ್ಗುಣವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅವರಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನತೆಯಂ ತೋರಿಸಿದರೆ ಮಹಾನರ್ಥ ಉಂಟಾಗಿ ತಮ್ಮ ಯಶಸ್ಸಿಗೂ ವಂಶಕ್ಕೂ ಹಾನಿ ಸಂಭವಿಸುವುದು ; ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಇವು ಮೊದಲಾದ ರಾಕ್ಷಸನ ಮೂತುಗಳನ್ನು ವೃದ್ಧರಾಜಂ ವಿಹಿತವೆಂದು ಎಣಿಸಿ ಅರಿಯದವನಂತಿದರ್ಫಂ.

ಆ ಬಳಿಕ ರಾಕ್ಷಸನು ನಂದರ ಈ ದೋಷಪರಿಹಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಆ ಪುರದಲ್ಲಿ ಗ್ರಾಮಶಾಂತಿಯಂ ಮಾಡಿಸಿ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅಭಿಷೇಕ

ಉತ್ಸವಾರಾಧನೆಗಳು ನಡೆಯಲೆಂದು ನೇಮಿಸಿ ಅನೇಕ ಲಕ್ಷ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಂತ ಪುಣ್ಯಯಂ ಮಾಡಿಸಿ ಮೌರ್ಯರಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತಾಂತರದಿಂದ ಬಹುಮಾನವಂ ಮಾಡಿ ನಂದರಲ್ಲಿ ಈ ಜನರಿಗೆ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ನಂದರು ರಾಕ್ಷಸನ ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯು ತಮ್ಮನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸದೆ ಏನೂ ಆರಿಯದವನಂತೆ ಇರುತ್ತಿರುವ ಭಾವವನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸನು ತಮಗೆ ಪರಮಾಪ್ತನು ಎಂದು ತಿಳಿದು ವಿಶ್ವಾಸಿಸುತ್ತ ರಾಜ್ಯಕಾರ್ಯ ವೇನಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಆತನ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಮಾಡಿಸುತ್ತ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಅತ್ಯಧಿಕವಾಗಿ ದೇಶಗಳನ್ನೂ ಉಂಬಳಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಬಹು ಸನ್ಮಾನವಂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು; ರಾಕ್ಷಸನು ಅದಕ್ಕೆ ಬಹು ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿ ನಿದ್ರಾಹಾರವಂ ನೋಡದೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ರಾಜ್ಯತಂತ್ರವಿಚಾರವಂ ಕೇಳಿದ ಪರರಾಜರ ಹೃದಯಗಳು ತಲ್ಲಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಹೀಗಿರುತ್ತಿರಲು ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ ದೇಶಾಂತರವಿಶೇಷವರ್ತಮಾನವಂ ತಿಳಿದುಬಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪರ್ವತರಾಜನ ಗೂಢಚಾರರು ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮೌರ್ಯಸಂಹಾರವನ್ನೂ ಅದರ ಕಾರಣವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಾಂಗವಾಗಿ ತಿಳಿದು ತ್ವರಿತದಿಂದ ಹೋಗಿ ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು ಅದೆಲ್ಲವಂ ಹೇಳಲು; ಆ ರಾಯನು ಕೇಳಿ ತಲೆಯಂ ತೂಗಿ ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಶಬರವರ್ಮನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ, ಮಂತ್ರಿಶ್ರೇಷ್ಠನೇ, ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿಶೇಷವರ್ತಮಾನವಂ ಕೇಳಿದೆಯಾ? ನಂದರು ಬುದ್ಧಿಹೀನರಾಗಿ ತಮಗೆ ಛಾಯಾನುವರ್ತಿಗಳಾಗಿರಲೂ ಭೃತ್ಯರಾಗಿರಲೂ ಸ್ವಜನರಾಗಿರಲೂ ಬಹು ಕಾರ್ಯಗಳಿಗುಪಯೋಗಿಗಳಾಗಿರಲೂ ಇದ್ದ ಮೌರ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಕಾರಣದ್ವೇಷವಂ ಮಾಡಿ ಕಪಟದಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲರಂ ಸಂಹರಿಸಿದರಂತೆ. ಇದಂ ನೋಡುವಲ್ಲಿ ರಣಾಂಗಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಕೈಗತ್ತಿಯನ್ನು ತಾನೇ ಮುರಿದು ಬಿಸುಟಂತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ನಂದರು ಶೂರಸ್ವಜನರುಳ್ಳವರೆಂಬ ಭೀತಿಯು ಶತ್ರುರಾಜರಿಗೆ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. ಜೀವನಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ಇರುವ ಜನರು ಎಷ್ಟು ಆಪ್ತರಾದರೂ ಸ್ವಜನರಂತಹರೇ? ಬಹುಜನರುಳ್ಳವರೆಂಬ ಯಶಸ್ವಿಗಿಂತಲೂ ಇಹದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಪುರುಷಾರ್ಥವುಂಟೇ? ಅನಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಅವರಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ್ಗೆ

ಇಂಥಾ ನೀಚಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಬಳಗಾಗಲಾರನು. ಆದರೆ ಅವನೂ ವೃದ್ಧರಾಜನೂ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ನಂಬಿದ ಮೌರ್ಯರಂ ಕಪಟದಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿ ಲೋಕಾಪನಾದಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದರು. ಇದರಿಂದ ನಂದರು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಪಟಾಚರಣೆಯೇ ಪುರುಷಾರ್ಥದಾಯಕವೆಂದೂ ಆ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ನಿಪುಣರೆಂದೂ ತಿಳಿದು ಇದ್ದಾರು. ಇಂಥವರಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳ ಕಪಟೋಪಾಯದಿಂದಲೇ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗುವುದು ದೈವವಶದಿಂದ ಮೌರ್ಯರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂಬ ಒಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಜೈವವಂತನಾಗಿ ಇದ್ದಾನಂತೆ. ಆತನೇ ಸಮಯಾಂತರದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಶತ್ರುವಾದರೂ ಆದಾನು. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ತಪ್ಪು ಇದ್ದಿತು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿ ಶಬರವರ್ಮನು—

ಜೇಯಾ, ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರ್ಥವೆಲ್ಲವೂ ಸತ್ಯವೇ ಸರಿ. ಕಾರ್ಯದಕ್ಷನಾದ ಮೌರ್ಯರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅನುರಾಗವೂ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಭೀತಿಯೂ ಉಂಟಾಗಿದ್ದಿತು. ಈ ಅರ್ಥವು ಆ ನಂದರಿಗೆ ತೋರಿಲ್ಲ. ಮೌರ್ಯವಧೆಯು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾಗದಿದ್ದರೆ ಮುಖ್ಯಮಾತೃನಾದ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ನಂದರಿಗೂ ಅಂತರಂಗಶುದ್ಧಿ ಇರುವುದಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನು ತಟಸ್ಥಭಾವದಲ್ಲೇ ಇದ್ದಾನು. ಮೌರ್ಯನಿಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದ ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಗೆ ನಂದರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವುಂಟಾಗಿರದು. ಜೈವನಾರ್ಥವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಭೃತ್ಯರಂತೆ ಇದ್ದಾರು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂಬವನಿಗೆ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಬಂಧನವೃತ್ತಿಯಾದರೆ ಸಮಯಾಂತರದಲ್ಲಿ ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿಗಳು ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಯರಾದರೂ ಆಗಬಹುದು. ಇದೆಲ್ಲಾ ಪರರಾಜರಿಗೆ ಅವಕಾಶಸಮಯವು. ಆ ಪಾಟಲೀಪುರವಿಚಾರವು ಹೇಗಿದ್ದರೂ ಇರಲಿ ಎಂದು ನಾವು ಉದಾಸೀನರಾಗಿರುವುದು ರಾಜಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಈಗ ನಂದರು ಬಹು ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳ ಕೈಯಿಂದ ಕಪ್ಪವಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಶರಣಾಗತರಲ್ಲಿ ಆಡಿದ ಅಭಯವಚನಮಂ ಮೀರುತ್ತ ಪರದೇಶಗಳಂ ಬತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಹಳವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಬರುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದಿರುವ ಕಿಚ್ಚನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕಡಿಸದಿದ್ದರೆ ಅದು ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನೂ ಹೇಗೆ ಸುಡುವುದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಸಾಮಂತರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸದಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ದೇಶಗಳನ್ನು ಬತ್ತಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವರೇ? ಅರಸುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರು ಶತ್ರುಗಳಾಗುವರೋ? ಮೇಘೋ

ದಯದಂತೆ ಬದಗುವ ರಾಜಕಾರ್ಯವು ತಿಳಿಯಲಶಕ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಆ ಪಾಟಲೀಪುರದ ವರ್ತಮಾನವು ಪುನಃ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆಯೂ ಆ ಪುರದ ಅನಾತ್ಯರ ಬುದ್ಧಿಕೌಶಲ್ಯವಸ್ತು ಪರಿಜ್ಞಾನಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ವೇದ್ಯವಾಗುವಂತೆಯೂ ಬಂದಾನೊಂದು ಕಪಟಶಿಲ್ಪವಂ ಮಾಡಿಸಿ ಚಾರರಿಂದ ಅದನ್ನು ಆ ಪುರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಅದೇಲ್ಲವಂ ತಿಳಿಯಬೇಕೆನಲು; ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿಸಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಶಬರವರ್ಮನು ಚತುರರಾದ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ಬಂದು ಪಂಜರವನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಪಟಸಿಂಹವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಿ ಆ ಪಂಜರಕ್ಕೆ ರಕ್ಷಕರಂ ನೇಮಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಅದರ ಉಪಾಯವಂ ತಿಳಿಸಿ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟು—ಈ ಪಂಜರವಂ ಪಾಟಲೀಪುರದ ಆಸ್ಥಾನದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಳುಹಿ ನಾನು ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಿಂ ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾರುತ್ತ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದು ಇದರ ಪರೀಕ್ಷೆಯಂ ಯಾರು ಮಾಡುವರೋ ಅದನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷ ವರ್ತಮಾನಗಳನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಹೇಳಿರಿ ಎಂದು ಕಳುಹಿಸಲು; ಅವರು ಪಂಜರಸಹಿತರಾಗಿ ಪಾಟಲೀಪುರವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೊರಟುಹೋದರು.

ಮತ್ತೊಂದು ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಪರ್ವತರಾಜನು ಆಸ್ಥಾನಮಂಟಪದಲ್ಲಿರುವಾಗ ಗೂಢಚಾರರು ಬಂದು ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತುಕೊಂಡು—ಜೇಯಾ, ನಾವು ಲಂಪಾ ಕದೇಶಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಚಾರರು. ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಕೇಳಿದ ವರ್ತಮಾನವನ್ನರುಹುವೆವು. ಅವಧರಿಸಬೇಕು. ಮೊದಲು ಪಾರ್ವತೇಶ್ವರ ಅಟ್ಟಗಳಂ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ರಾಜ್ಯವಂ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಗಿರಿವರ್ಮನೆಂಬ ಅರಸನನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಪೂರ್ವಿಕಾಸ್ತರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ಆತನ ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತವಾದ ಭಂಡಾರದ ರಹಸ್ಯವಂ ತಿಳುಹಿಸಲು; ಅದರಿಂದ ಅವನು ಮಹಾಧನಿಕನಾಗಿ ನಗ್ನದೇಶಾಧಿಪತಿಯೊಡನೆ ಮಿತ್ರತ್ವವಂ ಬಳಸಿ ಉಳಿದ ಸಾಮಂತರಾಜರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ತನ್ನ ದೇಶಾಧಿಪತ್ಯವಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಸುಗುಣಗಳಾವುವೆಂದರೆ—

ಪರಸ್ಪ್ರೀಮುಖಾವಲೋಕನಮಂ ವಿನಾಯಕಚತುರ್ಥೀಚಂದ್ರಾರ್ಥನದಂತೆ ಭಾವಿಸುವನು. ನಿರಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸಮೂಹವನ್ನು ಸೇವಿಸುವನು. ಪ್ರಜೆಗಳಂ ಮಕ್ಕಳಿಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವನು. ಆತನ ದೇಶ

ದಲ್ಲಿ ನಾಸ್ತಿ ಕವಾದವೆಂಬುವುದು ಮೊಲದ ಕೊಂಬಿಗೆ ಸದೃಶವಾಗಿರುವುದು. ಅಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಪೂಜ್ಯತೆ ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಶೂರರಿಗಲ್ಲದೆ ಇತರರಿಗೆ ಸನ್ಮಾನ ದೊರಕದು. ಚೋರರಿಗೆ ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ದಂಡನೆಯಹುದು. ವಂಚಕರಾದ ಕರಣಿ ಕರ್ಗ ಹಸ್ತಭೇದವಾಗುವುದು. ಪ್ರಜೆಗಳು ನ್ಯಾಯನೀತಿಗಳಂ ಮೀರದೆ ಇರುವರು. ಇಂಥಾ ರಾಯನು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ನಮ್ಮ ಪಾರ್ವತೀಯ ರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಬರುವವನಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಸೂಚನೆ ಏನಂದರೆ—ಅಲ್ಲಿನ ಕಾಮಾಟದವರು ನಮ್ಮ ದೇಶಾಭಿಮುಖವಾಗಿರುವ ಮಾರ್ಗಗಳ ಹಳ್ಳ ತಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಸಮ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಇದು ಏಕೆಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಅರಸನು ಮೃಗಗಳ ಬೆಂಟೆಯನ್ನಾಡಲು ಬರುವನೆಂಬುವರು. ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನದಿಗಳಂ ದಾಟುವುದಕ್ಕೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವ ಒಡೆಗಳಂ ನೋಡಿ ಇದು ಏನು ನಿಮಿತ್ತವೆಂದರೆ ಅರಸುಗಳು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಂ ಸಮೇತರಾಗಿ ತೆಸ್ಪದು ತ್ಸವನುನಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವರೆಂಬರು. ಲಗ್ಗೆಯಂ ಹತ್ತುವ ನೂಲೇಣಿಗಳ ತಂಡವಂ ನೋಡಿ ಇವು ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಧಿಕ್ಕರಿಸುವರಲ್ಲದೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಂ ಹೇಳರು. ಆತನ ಸೀಮಾಂತದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವುವು. ಜನಗಳು ಪ್ರಯಾಣಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿರುವರು ಎಂದು ಬಿನ್ನೈಸಿದರು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಚಾರರ ವಾಕ್ಯವಂ ಕೇಳಿ ಆ ರಾಯನು ಶಬರವರ್ಮನ ಮುಖವಂ ನೋಡಿ—

ಏನೈ, ಅವಾತ್ಯನೇ, ಪೂರ್ವವೈರವಂ ನೆನಸುತ್ತಿದ್ದ ಲಂಪಾಕಾಧಿಪತಿಗೆ ಒದಗಿರುವ ದೈವಬಲವಂ ನೋಡಿದೆಯಾ? ಆತನ ಚರಿತ್ರೆಯಂ ಕೇಳಿದರೆ ಪರ ರಾಜರಿಂ ಜಯಿಸಲು ಅಶಕ್ಯನೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೇನು ಉತ್ತರವಂ ಹೇಳುವೆ? ಎನಲು; ಶಬರವರ್ಮನು—

ಜೀಯಾ, ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಬಲಹೀನನೆಂದು ನಾವು ಉಪೇಕ್ಷೆಯಂ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಈಗ ಇಂಥಾ ವರ್ತಮಾನವಂ ಕೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಎಷ್ಟು ಗುಣ ಸಂಪನ್ನನಾದರೂ ಆತನಿಗೆ ಸ್ತಿಜ್ಜಿ ರಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲಾರನು. ಪರರಾಜರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವಂ ಬಯಸುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳು ಹೊರಟರೆ ಅವನ ರಾಜ್ಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಒಂದು ದಿವಸ ವಾದರೂ ತರಹರಿಸಲಾರವು. ಇದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ಅವನ ಕೋಟೆ

ಕೊತ್ತಲಗಳನ್ನೂ ಕೆಡವಿ ನೆಲಸಮವಂ ಮಾಡಿ ಆ ಲಂಪಾಕಪತಿಯನ್ನು ಕೈಸೆರೆ ಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು ತರುವೆನು. ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸೇನಾಸಂಪನ್ನನಾದ ಶೇಖರನಿಗಾದರೂ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕೆಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲು; ಆ ರಾಯನು—ಬಳ್ಳೆಯದು, ಆ ಲಂಪಾಕ ಪತಿಯ ಬರುವಿಕೆಯನ್ನೂ ಯುದ್ಧಾಭಿನಿವೇಶವನ್ನೂ ಇನ್ನೊಂದು ವೇಳೆ ತಿಳಿದು ಬಂದು ಚಾರರು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವಂ ಮಾಡೋಣ ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಾನು ಮಜ್ಜನಗೃಹಾಭಿಮುಖನಾದನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಶಬರವರ್ಮನು ಪುನಃ ಲಂಪಾಕಪತಿಯ ದೇಶಕ್ಕೆ ಚಾರರಂ ಕಳುಹಿಸಿ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು.

ಇತ್ತಲಾ ಪಾರ್ವತೀಯರ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಹೊರಟಿದ್ದ ಪಂಜರದವರು ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆಸ್ಥಾನದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಪಂಜರವನ್ನಿಳುಹಿ ವಾದ್ಯಸಮೇತವಾಗಿ—ಈ ಪುರದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಜಾಣರಿದ್ದರೆ ಅಮಾನುಷಕೃತವಾದ ಈ ಪಂಜರವನ್ನು ಭೇದಿಸದೆ ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಸಿಂಹವನ್ನು ಜೀವಸಹಿತವಾಗಿ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆಯುವವರಾಗಲಿ. ಅಂಥವರು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈಗ ನೋಡಿದ ದೇಶಗಳ ಜನದಂತೆ ನಮಗೆ ಸನ್ಮಾನವಂ ಮಾಡಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಂ ಕೊಡುವವರಾಗಲಿ ಎಂದು ಭುಜಗಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಾರುತ್ತಿರಲು; ಆ ವಾಕ್ಯವಂ ಕೇಳಿ ಪುರದ ಜನವೆಲ್ಲಾ ನೆರದು ನೋಡಿ ಅದರ ರಹಸ್ಯವಂ ತಿಳಿಯಲಾರದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅದಂ ಕಂಡ ರಾಜಭಟರು ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರ್ದ ನಂದರಿಗೆ—

ಜೀಯಾ, ಕೆಲವು ಜನರು ಅಖಂಡವಾದ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಜೀವಸಿಂಹವಂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ದೇಶಾಂತರದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಆಸ್ಥಾನದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಇಳುಹಿ—ಈ ಊರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥರಿದ್ದರೆ ಪಂಜರವಂ ಖಂಡಿಸದೆ ಸಿಂಹವನ್ನು ಜೀವಸಹಿತವಾಗಿ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆಯತಕ್ಕದೆಂದು ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಈ ಊರಲ್ಲಿರುವ ಜನರೆಲ್ಲಾ ಕೇಳಿ ಬಂದು ಆ ಪಂಜರವಂ ನೋಡಿ ಅದರ ವಿವರವಂ ತಿಳಿಯಲಾರದೆ ಸುಮ್ಮನೇ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋದರಲ್ಲದೆ ಅದರ ಪರೀಕ್ಷಕರು ಬಬ್ಬರೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಲು; ನಂದರು ಅದಂ ಕೇಳಿ ತಮ್ಮ ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲಾ ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ಬರಲಿ ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರು. ಆ ಪ್ರಕಾರವೇ ಅನಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನು ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕವರೆಲ್ಲರೂ ಆ ಪಂಜರದ ಬಳಿಗೆ

ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ಅದರ ವಿನಯವು ತಮಗೂ ತಿಳಿಯದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದು ನಂದರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತರು. ಆಗ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷ ಸನು ನಂದರಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ, ರಾಜಕುಮಾರಕರುಗಳಿರಾ, ನಿಂಹಸಮೇತವಾದ ಪಂಜರವು ಅಮಾನುಷಕೃತವಾಗದು. ಮತ್ತೇನಂದರೆ ಇದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಬುದ್ಧಿಪರೀಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಪಟಗಳಾದ ಪರರಾಜರು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿರುವ ಕಪಟಶಿಲ್ಪವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಆಗಲಿ; ಈ ಪುರದ ಜನರು ಇನ್ನೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಇರುವರು. ಯಾರಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಕೌಶಲ್ಯವು ಹೇಗಿರುವುದೋ? ನಮ್ಮ ಭಟರುಗಳು ಹೋಗಿ ರಾಜಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರುತ್ತಾ ಬರಲಿ. ಅದರ ಪರೀಕ್ಷಕರು ಯಾರಾದರೂ ದೊರೆತಾರು. ಎಲ್ಲರೂ ನೋಡಿದ ಬಳಿಕ ಆ ಪಂಜರವಂ ತರಿಸಿ ನಾವೇ ನೋಡೋಣ ಎಂದು ಹೇಳಿ ದೂತರ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ—ಎಲೈ, ಇದರ ಪರೀಕ್ಷಕರು ಈ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ರಾಜಸನ್ಮಾನವು ಆದಿತೆಂದು ನೀವು ಸಾರುತ್ತಾ ಇರುವಾಗ ಯಾರಾದರೂ ದೊರೆತರೆ ಅವರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲಾಗಿ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಅವರು ರಾಜಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಗುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಸೆರೆಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಆ ದೂತರಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ, ದೂತರುಗಳಿರಾ, ಈ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಆ ಪಂಜರಪರೀಕ್ಷಕರು ಯಾರೂ ದೊರಕಲಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಕೇಳಿದಾಗೂ ಆ ದೂತರು ಆತನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಂ ಹೇಳದೆ ಪುನಃ ನಂದರ ಸನ್ನಿಧಿಗೈದಿ ಕೈಮುಗಿದು—

ಬುದ್ಧಿ, ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಸಾರಿದೆವು. ಈ ಪುರದ ಆಬಾಲವೃದ್ಧರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದು ನೋಡಿ ಬಬ್ಬರಿಗೂ ಅದರ ಪರೀಕ್ಷೆ ತಿಳಿಯದೆ ಇದು ಅಮಾನುಷಕೃತವೇ ಸರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಹೋದರೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಲು; ನಂದರು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು ತಾವೇ ಆ ಪಂಜರವಂ ತರಿಸಿ ನೋಡಿ ತಮಗೂ ಅದರ ವಿನಯ ತಿಳಿಯದೆ ಪುನಃ ಆ ದೂತರಂ ಕುರಿತು—ಇಂಥಾ ದೊಡ್ಡದಾದ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಇದರ ಪರೀಕ್ಷಕರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದರೇ? ಎಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ—ಸ್ವಾಮಿ, ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಅವನಾರೋ ಕಾರಾಗೃಹದ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಬಬ್ಬನು ನಮ್ಮನ್ನು ಕುರಿತು—ಈ ಊರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಅದರ ಪರೀಕ್ಷಕರು ದೊರಕಲಿಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಕೇಳಿದನಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾರೂ ಹೀಗೆ ಹಾಗೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೇಳಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಿನ್ನೈಸಿದರು.

ಆ ಮಾತಿಗೆ ನಂದರು—ಅವನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿರಬೇಕು. ಅದರ ಪರೀಕ್ಷೆಯು ಅವನು ತಿಳಿದು ಹೇಳಿದರೆ ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ತಾನು ಬಿಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ವಿಶೇಷ ಸನ್ಮಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವನು. ಅವನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ ಎನ್ನಲು ; ಅಪ್ಪಣೆ ಎಂದು ಭಟರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಕಂಡು ಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ. ಪಂಜರಪರೀಕ್ಷೆಯು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿರಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಕರೆಯಲು ; ಅವರ ಮಾತಿಗೆ—ಬಳ್ಳೆಯದು ಎಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಪ್ಪರೊಳಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ದೂರದಿಂದಲೇ ಆ ಪಂಜರವನ್ನು ನೋಡಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ—

ನಾನು ಈಗಲೇ ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಇದರ ಪರೀಕ್ಷೆಯು ನನ್ನಿಂದ ಆಗದೆ ಹೋಗಿ ಆ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಬಂದು ತಿಳಿದು ಹೇಳಿದರೆ ಆಗ ನನಗೆ ಬಹಳ ಅವಮಾನ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಆದಕಾರಣ ಈಗ ಹೋಗಿ ನೋಡುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಯಾವನೋ ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಬರುತ್ತಾನಪ್ಪ ! ಅವನು ಬಂದು ನೋಡಿ ತಿಳಿದು ಅದರ ಪರೀಕ್ಷೆಯು ಮಾಡಿ ಸನ್ಮಾನಿತನಾಗಿ ಹೋದರೆ ಹೋಗಲಿ. ಅದು ಅವನಿಂದಲೂ ಆಗದ ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಆ ಮೇಲೆ ನಾನು ಹೋಗಿ ತಿಳಿದು ಹೇಳಿದರೆ ವಿಶೇಷ ಬಹುಮಾನವುಂಟಾಗುವುದು. ತಿಳಿಯದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ರಂತೆ ನಾನೂ ಆಗುವೆನೇ ಹೊರತು ಅವಮಾನ ಜೀರೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಸುಮ್ಮನೇ ಇದ್ದನು. ಅಪ್ಪರಲ್ಲೇ ನಂದರು ಮತ್ತೊಂದು ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಬಂದು ಆ ಪಂಜರವು ನೋಡಿ ತನ್ನೊಳಗೆ—ಈ ಪಂಜರವು ಅಖಂಡವಾದ ಎರಕವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಸಿಂಹವು ಪೋಷಕನು ಕೊಟ್ಟ ಮಾಂಸಕ್ಕೆ ಎರಗುತ್ತ ಹೊರಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಪಂಜರವು ಬಳಸಿ ಬಂದರೆ ಅವನು ಬಂದ ಕಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಮಾಂಸಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಬಳಗೆ ತಾನೂ ಬಳಸಿ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಪಂಜರವು ಅಖಂಡವಾಗಿಯೂ ಬಳಗಿನ ಸಿಂಹವು ಮಾಂಸಾಭಿಲಾಷಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಇದು ಅಮಾನುಷಕೃತವೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಸ್ಪದವಾಯಿತು ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಅದರ ರಕ್ಷಕರು ಮಾಂಸ ಕೊಡುವುದನ್ನೂ ಆ ಸಿಂಹವು ಗ್ರಹಿಸುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅದರ ಭಾವವು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಭಟನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಮಾಂಸಖಂಡವು ತರಿಸಿ

ಅನರಂತೆ ತಾನೂ ಅದಂ ಸಿಂಹಕ್ಕೆ ನೀಡಿ ಕೊಡಲಾಗಿ ಆ ಸಿಂಹವು ಮೂಂಸಾ ಭಿಕ್ಷುಖವಾಗದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಇರಲು ಆ ಪಂಜರ ರಕ್ಷಕರಂ ನೋಡಿ—

ಏನಿರೈ, ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ಮೂಂಸವನ್ನು ಈ ಸಿಂಹವು ಏಕೆ ಗ್ರಹಿಸಲಿಲ್ಲ ? ಎಂದು ಕೇಳಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಪಂಜರರಕ್ಷಕರು ತನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿ ಆತಂಕ ಪಡುತ್ತ—

ಅಯ್ಯಾ ನೋಟಕರೇ, ಸಿಂಹವು ಅಮಾನುಷಕೃತವಾದುದರಿಂದ ತನ್ನ ಉಪಾಸಕರ ಹಸ್ತಾಂತಾರವಂ ಗ್ರಹಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯರಂ ಭಾವಿಸುವುದುಂಟೇ ? ಎಂದು ಕಪಟೋಕ್ತಿಯಂ ನುಡಿಯಲು ; ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—ಇದು ಅಪಲಾಪವಾಕ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಪುನಃ ಯೋಚಿಸುತ್ತ—

ಈ ಪಂಜರವು ಅಖಂಡವಾದುದರಿಂದ ಇದರೊಳಗೆ ಜೀವಸಿಂಹವು ಹೇಗೆ ಹೋಗುವುದು ? ಈ ಪಂಜರರಕ್ಷಕನು ಪಂಜರವಂ ಬಳಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಈ ಸಿಂಹವು ಮೂಂಸವಂ ಕೊಡುವವನಲ್ಲಿ ಮೂಂಸಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಅವನು ಬಂದ ಕಡೆಗೆ ತಾನೂ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಅವನು ದೂರಸ್ಥನಾದರೆ ತಿರುಗುವ ಆಯಾಸದಿಂದಲೋ ಎಂಬುವ ಹಾಗೆ ಕಂಠವನ್ನಲುಗಿಸುತ್ತ ಶ್ವಾಸವನ್ನು ಬಿಡುವಂತೆ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಪಂಜರರಕ್ಷಕನು ನೀಡಿಕೊಟ್ಟ ಮೂಂಸದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದಲೋ ಎಂಬಂತೆ ಬಾಲದ ತುದಿಯಂ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಣಿಸುತ್ತ ಮೂಂಸವಂ ಕಚ್ಚುವುದರಿಂದಲೂ ಜೀವಸಿಂಹವೇ ಸರಿಯೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಇದು ಜೀವಸಿಂಹವಾಗಲಾರದು. ಇದು ಅರಗು ಮೇಣ ಈ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸರಿಗಳಿಂ ತೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಬಟ್ಟೆಗೆ ಸಿಂಹದ ರೋಮಂಗಳಂ ಹತ್ತಿಸಿ ಅದಂ ಚಮದಂತೆ ಮಾಡಿ ಹೊರಗಿದ್ದ ಪುರುಷನ ಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಮೂಂಸವಂ ಕೊಡುವ ರಂಧ್ರಮುಖವಂ ಹಿಡಿದು ಅದರ ಅಸ್ಥಿ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಲಾಕೆಗಳಂ ಜೋಡಿಸಿ ಬಾಲ ಕತ್ತುಗಳಿಗೆ ರೋಮ ಸಹಿತವಾದ ಉಕ್ಕಿನ ತಂತಿಗಳಂ ಜೊತೆ ಗೊಳಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಬಣ್ಣವಂ ಬರೆದು ಪೂರೈಸಿದ ಕೃತ್ರಿಮಸಿಂಹವಾಗಿರಬಹುದು. ಆದಾಗ್ಯೂ ಇನ್ನೊಂದು ಪರೀಕ್ಷೆಯಂ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ದೂತರಂ ಕರೆದು ಅವರಂ ಆನೆಯ ಲಾಯಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಒಂದು ಮರಿಯಾನೆಯಂ ತರಿಸಿ ಅದರ ಕಣ್ಣುಗಳಂ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಪಂಜರವಂ ಬಳಸಿ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಲು ; ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಆ ಸಿಂಹವು ಆಭೃತಿಸದೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಇದು ಕಪಟಸಿಂಹವೆಂದು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ತಿಳಿದುದಲ್ಲದೆ ಆ ಸಿಂಹವು ಚಲಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಮೂಂಸವಂ ಚುಚ್ಚಿ

ಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧನವಾದ ಸಲಾಕಿಯಂ ಪಿಡಿದಿರುವ ಪಂಜರರಕ್ಷಕನಂ ನೋಡಿ—ಇದರ ತುದಿಯ ಮಾಂಸಕ್ಕೆ ಸಿಂಹವೆರಗಿ ಕಚ್ಚುವುದರಿಂದಲೂ ಸಲಾಕಿಯಂ ಪಿಡಿದಿರುವ ಈ ಪುರುಷನು ತಿರುಗಿದ ಕಡೆಗೆಲ್ಲಾ ಬಳಗೆ ಈ ಸಿಂಹವು ತಾನೂ ತಿರುಗುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ಕೈಸಲಾಕಿಯು ಸೂಜೆಗಲ್ಲಿನ ಸತ್ವದಿಂ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಕಬ್ಬಿಣವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ಧರ್ಮವು ಸೂಜೆಗಲ್ಲಿನ ಸ್ವಭಾವವು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ಪಂಜರರಕ್ಷಕನಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ, ನಿನ್ನ ಕೈಸಲಾಕಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಪಂಜರವಂ ಬಳಸಿ ಬಾರೆನಲು ಅವನು ಆ ವಾಕ್ಯವಂ ಕೇಳಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಿರುವ ಸಲಾಕಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯಂ ಇವನು ತಿಳಿದನು! ಈತನು ಕಪಟಶಿಲ್ಪೋಪಾಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ! ನಮ್ಮ ಕಪಟವು ಈತನಿಂದ ಬಯಲಾಗುವುದು! ಈತನ ಆಕ್ಷೇಪಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಬೇಕು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ನೋಟಕರೇ, ಜನ್ಮಾರಭ್ಯ ಈ ಸಲಾಕಿಯ ತುದಿಯ ಮಾಂಸದಿಂದಲೇ ಬದುಕುವ ಈ ಸಿಂಹವು ಸಲಾಕಿಯಂ ಬಿಟ್ಟರೆ ಮಾಂಸದ ಆಶೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಬರಿಗೈಯ್ಯಿಂದಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ ಪೋಷಕವಿಶ್ವಾಸವಂ ತೋರೆದು ಸುಮ್ಮನಿರುವುದು. ಅದರಿಂದ ಸಲಾಕಿಯಂ ಬಿಡಕೂಡದು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಪಂಜರರಕ್ಷಕನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ, ಪ್ರಿಯನೆದುರಿಗೆ ವಿಲಾಸವಂ ತೋರುವ ಜಾರಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ಸೂಜೆಗಲ್ಲಿನೆದುರಿಗೆ ಉಕ್ಕು ಕಬ್ಬಿಣ ಸಲಾಕಿ ಇವುಗಳ ಸಮೂಹದಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಈ ಕಪಟಸಿಂಹವು ಹಲವು ಪರಿಯಿಂ ಚಲಿಸುವುದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಇದರಂತೆ ಅರಗು ಮೇಣಗಳು ಬೆಂಕಿಯ ಸೆಕೆಗೆ ಕರಗುವುವೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಲ್ಲವೆ? ಇನ್ನು ಈ ಕಪಟ ವಾಕ್ಯವಂ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಸಾಕುಮಾಡು ಎಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಹೇಳಲಾಗಿ ಆ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಪಂಜರರಕ್ಷಕರು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆವಾಗಿ ಕೈಮುಗಿದು ತಾವು ಜಿತರಾದೆವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಸಲಾಕಿಯಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಸಲು—

ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಇಂಥಾ ಕಪಟಶಿಲ್ಪವಾದ ಪಂಜರವಂ ದೇಶಾಂತರದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಂದು ಈ ಆಸ್ಥಾನದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇಳುಹಿ ಸಾರುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದರೆ—ನಂದರು ಕಪ

ಬೋಪಾಯದಿಂದ ಮೌರ್ಯರಂ ಸಂಹರಿಸಿದರೆಂಬ ವಾರ್ತೆಯು ದೇಶಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದರಿಂದ ಅದಂ ಕೇಳಿ ಯಾರೋ ಪರರಾಜರು ಕಪಟಗಳಾದ ನಂದರ ವಿಡಂಬನಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಶಕ್ಯವಾದ ಕಪಟಶಿಲ್ಪವಂ ರಚಿಸಿ ಇಲ್ಲಿನ ಜನರ ಬುದ್ಧಿ ಪರೀಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದವರಾಗಿರಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ನಂದರಂ ನಿಂದಿಸುವ ಪರರಾಜರುಂಟಾಗಿರುವರು. ಆ ಕಪಟವು ಇಲ್ಲಿ ಬಯಲಾದುದರಿಂದ ಕಪಟಗಳಾದ ಪರರಾಜರಂ ದಂಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತನಾದ ಅನಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಅವರ ಮುಖಭಂಗವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಈ ಪಂಜರರಕ್ಷಕರು ಅನಾನುಪಕ್ರೃತವೆಂದು ರಾಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ಅಪರಾಧವಾಗಿ ಎಣಿಸಿ ಇವರಿಗೆ ದಂಡನೆಯಂ ಮಾಡಿಸುವನು. ಆದರೆ ಈ ಪಂಜರದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನನಗೆ ಬಂಧವಿವೋಚನವಾಗುವುದೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಈ ದೂತರ ದೇಶವಂ ತಿಳಿದು ಇವರಂ ಈಗಲೇ ಇಲ್ಲಿಂದ ಚದರಿ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಈ ಜನಗಳ ಭೂಪಣಗಳನ್ನೂ ಆಕಾರಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿದರೆ ಪಾರ್ವತೀಯರಂತೆ ಕಾಣುವರೆಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—ನಿಮ್ಮ ದೇಶವು ಯಾವುದು ? ಎಂದು ಕೇಳಲು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಗಟ್ಟಿಬಟ್ಟವಂ ಸೇರಿ ಪರರಿಂ ಜೀವಿಸುತ್ತ ಕಾಡಿನ ಜೋಗಿಗಳಂತೆ ತಿರುಗುವವರಿಗೆ ಇಂಥಾ ದೇಶವೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳೋಣ ಎಂದರು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—ಇವರ ಮಾತಿನ ಗೂಢಾರ್ಥವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿದರೆ ತಾವು ಪಾರ್ವತೀಯರೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಯಿತು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ದೂತರ ಮುಖವಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಈಗಲೇ ಹೊರಟು ಹೋಗಿರೆಂದು ಕಣ್ಣು ಸನ್ನೆಯಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದನು.

ಅದಂ ತಿಳಿದು ಆ ಪಂಜರರಕ್ಷಕರು—ತಾವು ಇಲ್ಲಿದ್ದರೆ ತಮಗೇನೋ ತೊಂದರೆ ಸಂಭವಿಸುವಹಾಗಿದೆ ಎಂದೂ ಇವನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ಜನರ ಸಂದಣಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಂ ಬಿಟ್ಟು ಬೈರಾಗಿಗಳ ವೇಷವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಹೊರಟು ಹೋದರು.

ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ರಾಜಭಟರಂ ನೋಡಿ—ಈ ಸಿಂಹವು ಪರೀಕ್ಷಿತವಾಯಿತು. ಕೃತ್ರಿಮವಾದುದರಿಂದ ಇದು ಜಡಸಿಂಹವು. ಈ ಅರ್ಥವಂ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಬಿನ್ನೈಸಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ದೂತರು ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಂದ ನಡೆದುದನ್ನೂ ಆ ಪಂಜರರಕ್ಷಕರೂ ಜಿತರಾದೆವೆಂದು ಹೇಳಿದುದನ್ನೂ ನಂದರಿಗೆ ಅರುಹಲು ; ಅವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಪಂಜರಪರೀಕ್ಷಕನಂ ನೋಡಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂದು ತಿಳಿದು—

ಎಲೈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ, ಇದು ಜಡಸಿಂಹವೆಂದು ನೀನು ತಿಳಿದ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ?
ಎನಲು, ಬುದ್ಧಿ, ಪರಾಂಬರಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಉರಿಮಾಡಿಸಿ ಅದರ
ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಆ ಪಂಜರವನ್ನು ಇಡಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ಸಿಂಹದ ಮೇಲೆ ತೊಡೆ
ದಿದ್ದ ಅರಗುಮೇಣಗಳು ಕರಗಿ ಹೋಗಿ ಅಚ್ಚ ಕಬ್ಬಿಣದ ಸಲಾಕೆಗಳು
ಮಾತ್ರ ನಿಲ್ಲಲು ; ನಂದರು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು ತಮ್ಮ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪಂಜರಪರೀಕ್ಷೆ
ಆಯಿತೆಂಬುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷವೂ ಅದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಂದ ಅದುದಕ್ಕಾಗಿ
ಮಹಾಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ಶತ್ರುವು ಉಳಿದನೆಂಬುವುದರಲ್ಲಿ ವ್ಯಸನವೂ ಉಂಟಾಗಿ
ಇವೆರಡರಿಂದ ಆಕುಲಿತವಾದ ಹೃದಯವುಳ್ಳವರಾಗಿರಲು ; ವೃದ್ಧಮಂತ್ರಿಯಾದ
ವಕ್ರನಾಸನು ನಂದರಂ ನೋಡಿ—

ಜೇಯಾ, ಯಾರಿಂದಲೂ ಶಕ್ಯವಾಗದ ಈ ಪಂಜರಪರೀಕ್ಷೆಯು ತಮ್ಮ
ಮಗನಿಂದಲೇ ಆಯಿತೆಂದು ತಮ್ಮ ಕುಲಕ್ಕೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಖ್ಯಾತಿಯುಂ
ಟಾಯಿತು, ಇಂಥಾ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯೂ ನಿಮ್ಮ ಬಂಧುವೂ ಆಗಿರುವ ಇವನನ್ನು
ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಯಥೋಚಿತಾಧಿಕಾರವಂ ಕೊಡಿಸಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದರೆ
ಮುಂದೆ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಂದಾನು. ತಾವು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನುಡಿದ ಮಾತೂ ಸತ್ಯ
ವಾಗುವುದು ಎನಲು ; ಅದಕ್ಕೆ ನಂದರು ತಮ್ಮ ಮನದಲ್ಲಿ—ಇವನು ಹೇಳಿದಂತೆ
ಮಾಡಿದರೆ ಶತ್ರುಶೇಷಮುಳಿಯುವುದು. ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ನಂದರು ಆಡಿದ ಮಾತಿಗೆ
ತಪ್ಪಿದರೆಂಬ ಜನಾಪವಾದಮುಂಟಾಗುವುದು ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೇ
ಇರಲು ; ಸುಮತಿ ಎಂಬ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಯು ತನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿ—

ಈ ನಂದರ ಮನುಸ್ಸು ವೃದ್ಧಮಂತ್ರಿವಾಕ್ಯದಿಂದ ಅರ್ಥಾಂಗೀಕಾರವಾ
ಗಿದೆ, ನಾನು ಇವರ ಮನೋನುಸಾರವಾಗಿ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಇವರ ಮಾತು ಉಳಿಯು
ವಂತೆಯೂ ಮುಂದೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಾಶವಾಗುವ ಸೂಚನೆಯು ತೋರುವಂ
ತೆಯೂ ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ಪುನಃ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಕಾರಾಗೃಹವನ್ನೇ ನೇಮಿಸುವರು.
ಈ ದುಷ್ಟರು ಯಾತಕ್ಕೂ ಹೇಸರೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಂದರಂ ಕುರಿತು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಇನ್ಯಾ
ವ ಅಧಿಕಾರವನ್ನೂ ಕೊಡಕೂಡದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಭೋಜನದ ಅನ್ನಸತ್ಪ್ರಾಧಿಕಾ
ರವಂ ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿ, ನಂದರು ಆ ಮಾತಿಗೆ ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ
ವೇನೆಂದು ರಾಕ್ಷಸನ ಮುಖವಂ ನೋಡಲು ; ಅತನು ನಂದರಂ ಕುರಿತು ರಹ
ಸ್ಯವಾಗಿ—

ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರರುಗಳಿರಾ, ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ವೃದ್ಧರಾಜರ ಪೌತ್ರನಾದುದರಿಂದ ಆ ಸ್ವಲ್ಪಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನನಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸಂತರ್ಪಣೆಯಂಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸದೇ ಹೋಗುವನು. ಆಗ ತನುಗೆ ಅಪವಾದವುಂಟಾಗದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಶಾಸನದಿಂದ ತನ್ನ ಶತ್ರುಶೇಷವು ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದೆಂಬುವುದೇ ಸುಮತಿಯ ಮನೋಗತವು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ನಂದರು ಸಮ್ಮತಿ ಪಟ್ಟು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಅನ್ನಸತ್ರಾಧಿಕಾರದೊಳ್ ನೇಮಿಸಿದರು.

ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು—ಪಂಜರರಕ್ಷಕರಂ ನಾವು ದಂಡಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಅನಾಥನಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ಕಪಟಸಿಂಹವಂ ಕಳುಹಿಸಿದವರಿಗೆ ಮುಖಭಂಗವಾಗದೆಂದು ಅವರಂ ಕರತರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದೂತರಿಗೆ ನೇಮಿಸಲು; ಆ ದೂತರು ಅವರನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಎಲ್ಲೂ ಕಾಣದೆ ಬಂದು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ—ಅವರು ತನ್ನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಂ ಬಿಟ್ಟು ಓಡಿಹೋಗಿರುವರು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು.

ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಗಂಗಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನವಂ ಮಾಡಿ ತಂದೆ ತಮ್ಮಂ ದಿರಿಗೆಲ್ಲಾ ತಿಲೋದಕವಂ ಕೊಟ್ಟು ಅನ್ನಸತ್ರಾಧಿಕಾರವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಎಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಬಂಧವಿವೋಚನೆ ಎಂಬ ದ್ವಿತೀಯಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ತೃತೀಯಾಶಯ ಪ್ರಾರಂಭವು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಪರ್ವತ ರಾಜ್ಯಪ್ರವೇಶವು.

ಅನಂತರದೊಳ್ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಂದರ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅನ್ನಸತ್ರಾಧಿಕಾರವಂ ಮಾಡುತ್ತ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನಾಧಿಸುತ್ತಿರಲು; ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳು ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಬಂದಾನೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದಂಡ ಕೃಪಾಜೀನಗಳಂ ಧರಿಸಿ ಉರಿಯುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ ಆ ಅನ್ನಸತ್ರಮಾರ್ಗವಾಗಿ ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯಮಾರ್ಗವಂ ಹಿಡಿದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಚಾಣಕ್ಯನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನ

ಪಾದಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಗರಿಕೆಯ ಬಳ್ಳಿ ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳಲು, ಮುಂದೆ ನಡೆ ಯುವ ವೇಗದಿಂದ ಮುಗ್ಗರಿಸಿ ಭೂಮಿಯಂ ಹಿಡಿದ ಆತನು ಮಹಾಕ್ರುದ್ಧನಾಗಿ ಜಡವಾದ ಗರಿಕೆಯ ಹಂಬು ಮಾರ್ಗನಿರೋಧವಂ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಇದರ ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನವಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕಾರ್ಯಾಂತರವಂ ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ದಂಡಾ ಗ್ರದಿಂದಲೇ ಆ ಗರಿಕೆಯ ಬಳ್ಳಿಯನ್ನು ಸಮೂಲವಾಗಿ ಅಗೆದು ಛೇದಿಸಿ ತನ್ನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಕಂಡು—ಈತನಾರೋ ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯಾದವನು. ಕೋಪಿಸ್ತನು. ಇಂಥಾ ಕೋಪವಿದ್ದವರಲ್ಲೇ ಆಶ್ರಿತಾಭಿಮಾನವು ದೃಢವಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಈತನು ಅನುಕೂಲನಾದರೆ ಕೇಳುವುದೇನು ! ಆದುದರಿಂದ ಇವ ನನ್ನು ಸತ್ಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ನೆನಸಿ ಆತನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ—ಸ್ವಾಮಿ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನವು ಮೀರಿತು. ನನ್ನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಮಧುಋರ್ಕಾ ದಿಗಳಂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ವಿಶ್ರಾಂತರಾಗಿ ಮುಂದೆ ತೆರಳಬಹುದೆನಲು ; ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂ ಕೇಳಿ ಹಾಗಾಗಲೆಂದು ಆತನಿಹಿದಿದ್ದ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅರ್ಘ್ಯಪಾದ್ಯಗಳಿಂದ ಪೂಜೆಯಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಆರ್ಪಿಸಿದ ಫಲಂಗಳಂ ಭಕ್ಷಿಸಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ತೆರಳುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನವಂ ಮಾಡುವ ಆತನಂ ಕುರಿತು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಮಾರ್ಗಾಯಾಸದಿಂದ ಬಂದಿರಿ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೃಪೆಮಾಡಿ ಈ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ವರೆಗೂ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ನಾನು ಮಾಡುವ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೇವೆಯಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಮುಂದೆ ತೆರಳಬೇಕು. ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಆಗಮನದಿಂದ ನನ್ನ ಪಿತೃಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾದರು. ನಾನೂ ಧನ್ಯನಾದೆನು. ನನ್ನ ಗೃಹವೂ ಪಾವನವಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಭಕ್ತಿ ವಿಶ್ವಾಸವಂ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಿಸಿದವನಾಗಿ ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿವಸಗಳಿದ್ದು ಆತನ ಉಪಚಾರಂಗಳಂ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ಸುಖಿ ತನಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಗೃಹಸ್ಥನೇ, ನೀನು ಯಾರ ಪುತ್ರನು ? ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು ? ನಿನಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಜೀವನವೇನು ? ಎನಲು ; ಸ್ವಾಮಿ, ನಾನು ಈ ದೇಶಾಧಿಪತಿಯಾದ ಸರ್ವಾ ರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜನ ಪ್ರಿಯ ಪತ್ನೀಕುಮಾರನಾದ ಮೌರ್ಯನ ತನಯನು. ನನ್ನಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂದು ಕರೆಯುವರು. ನನಗೆ ಬಂದಿರುವ ದುರ್ದಶೆಯಂ ಎಷ್ಟೆಂದು

ಹೊಳಲಿ! ಬಹು ಜನ ಹುಟ್ಟಿದರೆ ಬಹು ಕ್ಲೇಶವುಂಟೆಂಬ ಲೌಕಿಕವಾರ್ತೆಯು ನನ್ನಲ್ಲೇ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ನಾನು ನೂರು ಮಂದಿಗಳಾದ ಭಾತ್ಯಗಳ ಸಂಗಡ ಹುಟ್ಟಿದವನಾದರೂ ನನ್ನ ಪಿತೃಸೋದರರಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಉಳಿದು ಈ ಕ್ಲೇಶಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದೆನು. ಅದು ಹೊಗಂದರೆ—ನನ್ನ ಪಿತಾಮಹನಾದ ವೃದ್ಧರಾಜನ ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಕುಮಾರರುಗಳೇ ನವನಂದರು. ಆತನ ಪ್ರಿಯ ಪತ್ನಿಯಾದ ಮುರಾದೇವಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನೇ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಮೌರ್ಯನೆಂಬವನು. ಆತನಿಗೆ ಅಸಹಾಯಶೂರರಾದ ನೂರು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು ಜನಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರು. ಅದಂ ನೋಡಿ ನಂದರು—ಶೂರರೂ ತಮಗೆ ಜ್ಞಾತಿಗಳೂ ಆದುದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಇವರು ನಮಗೆ ಶತ್ರುಗಳಾದಾರೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದಲೋ ಏನೋ ಕಾಪಟ್ಟದಿಂದ ನೆಲಮಾಳಿಗೆಯೊಳಗೆ ನಮ್ಮ ಪಿತೃಸೋದರರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಅನ್ನೋದಕವಂ ಕೊಡದೆ ಅವರಂ ಸಂಹರಿಸಿದರು. ನಾನು ಮಾತ್ರ ಮಹಾ ಕ್ಲೇಶಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಜೀವಿಸಿದೆನು. ನಿಮಿತ್ತಾಂತರದಿಂದ ನನ್ನಂ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ಜೀವನಾರ್ಥವಾಗಿ ಅನ್ನಸತ್ತಾಧಿಕಾರವಂ ನೋಡುತ್ತ ಬಿದ್ದಿರಲಿ ಎಂದು ನೇಮಿಸಿದುದರಿಂದ ಆಶ್ರಯಾಂತರ ದೊರಕದೆ ಈ ದುರ್ದಶೆಗೆ ತಗುಲಿ ಹೀನವೃತ್ತಿಯಿಂ ಜೀವಿಸುತ್ತ ಯಾವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ತನಗೂ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಹಾಸಿ ಬುದ್ಧಿತೋ ಎಂದು ನಿರಂತರವೂ ಶಂಕಿಸಡುತ್ತ ಇದ್ದೇನೆ. ನವಾರ್ಬದ ಸಂಖ್ಯಾಧನವನ್ನಾಜ್ಞಿಸಿ ಬಹು ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳ ಕೈಯ್ಯಿಂ ಕಪ್ಪವಂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ನಾನು ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಮೌರ್ಯನಿಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾದ ವಿರೂಪಾಕ್ಷನಿಗೆ ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಆಗುವ ಆರಾಧನೆಗೆ ವಿಘ್ನ ತಟ್ಟಿಸಿ ತುಡುಕೊಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪು ಮಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾರದೆ ಧನಹೀನನಾಗಿ ಈ ಶತ್ರುಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಹಾಪುಣ್ಯಕರವಾದ ಅರಣ್ಯದ ಕಂದಮೂಲಂಗಳಿಂ ಹೊಟ್ಟೆಯಂ ಹೊರೆಯುತ್ತ ನಿಮ್ಮಂಥಾ ಮಹಾನುಭಾವರ ಪಾದಸೇವೆಯಂ ಮಾಡಿದರೆ ಪರಲೋಕವಾದರೂ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದೀತು. ಇಲ್ಲಿ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಇರಬೇಕು? ಅಸ್ಪೃಶ್ಯಾದರೆ ನಾನೂ ತಮ್ಮ ಸಂಗಡಲೇ ಬರುವೆನೆಂದು ಕಂಬನಿಗಳಂ ತುಂಬಿ ದುಃಖಪಡುತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ವ್ಯಸನವನ್ನೂ ಆತನ ಸೌಜನ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರಭುತ್ವಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತವಾದ ಆತನ ಶರೀರವನ್ನೂ ನೋಡಿ ಈತನಂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಮುಂದೆ ಪ್ರಭುಪದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾಗುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಮನಮೆರುಗಿ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲೈ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ, ಕ್ಷತ್ರಿಯಬೀಜೋತ್ಪನ್ನನಾಗಿ ಯೌವನಶಾಲಿ
ಯಾಗಿ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣಮುಂಟಾಗಿರುವ ನಿನಗೆ ವನವಾಸವೂ
ಕಂದಮೂಲಾಹಾರವೂ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ ; ಅದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಜೀವನವು. ಕ್ಷತ್ರಿಯನು
ಧನಹೀನನಾಗಿ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ತಗುಲಿದರೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ತನ್ನ ಅಭ್ಯು-
ದಯಕಾಲವಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಸಮಯವರಿತು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಪೌರುಷಗಳ ಬಲ
ದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಸುಖಿಯಾಗಬೇಕಲ್ಲದೆ ನೀನು ಹೀಗೆ ಧೈರ್ಯಹೀನ
ನಾಗಿ ಹೀನಜನದಂತೆ ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯೇ? ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಂದ್ರ-
ಗುಪ್ತನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಮಹಾನುಭಾವರೇ, ಅಕ್ಕಿಯಕಾಳಿನಷ್ಟು ಬೆಂಕಿಯ ಕಿಡಿಯು
ಗಾಳಿಯ ಸಹಾಯದಿಂದ ವನವೆಲ್ಲವಂ ದಹಿಸುವಂತೆ ನನ್ನ ಅದೃಷ್ಟವು ನಿಮ್ಮ ಕೃಪಾ-
ಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ ನನ್ನ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲರನ್ನೂ ನಾಶಪಡಿಸಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ನನ್ನ
ಪೌರುಷಬಲದಿಂದ ಶತ್ರುನಿಗ್ರಹವಾಗುವುದೆಂಬುವುದು ಬೇರೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ.
ನಿಮ್ಮಂ ಶರಣಂ ಹೊಕ್ಕೆನು. ನಿಮ್ಮ ತೇಜೋಬಲದಿಂದ ಈ ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಗಳಾ-
ದ ಶತ್ರುಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪಾದಂಗಳಂ ಪಿಡಿದಿರಲು ;
ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ, ನಿನ್ನ ಶತ್ರುಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯಾಧಿ-
ಪತ್ಯವನ್ನಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಸಮರ್ಥನಹುದು. ಆದರೂ ನಿನಗೆ
ಮಾತ್ರವೇ ದ್ರೋಹಿಗಳಾಗಿ ಪ್ರಚಾರಕ್ಷಣೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನಂದರಂ
ಅಕಾರಣವಾಗಿ ನಾನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಪ್ರತ್ಯವಾಯವೂ ಅಪಕೀರ್ತಿಯೂ ಉಂಟಾ-
ಗುವುವು. ನಮಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಪರಾಧವಂ ತಿಳಿದು ಅವರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಬಾಧ-
ಕವಿಲ್ಲ. ನೀನು ಸಜ್ಜನನಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರುವೆ. ಆದರಿಂ ದುಷ್ಟರಾದ ಈ ನಂದ-
ರಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೋಪ ಹುಟ್ಟುವ ಹಾಗೆ ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಲ್ಲದ ಒಂದು ಕುಚೇಷ್ಟೆ-
ಯನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತೇನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ನಂದರು ಕ್ಷಮಿಸದೆ ನಿರಾಕರಿಸಿ ನನಗೆ
ಕೋಪವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಆಗ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅಭಯವಂ
ಕೊಡುವೆನು ಎಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಮಾಧ್ಯಾನ್ದಿಕಕ್ಕಾಗಿ ಗಂಗಾ ನದಿಗೆ
ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ನವನಂದರು ನೂತನ-
ವಾಗಿ ರಚಿಸಿದ್ದ ಉದ್ಯಾನದ ರಮಣೀಯತ್ವವಂ ನೋಡಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಂ
ಕುರಿತು ಬರುತ್ತ ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನ್ನಸತ್ತವಂ ಕಂಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ

ಭೋಜನಸಂಭ್ರಮಂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಾಹನಗಳನ್ನಿಳಿದು ಬಳಪೊಗಳು ಚಾಣಕ್ಯನು ಇದೇ ಸಮಯವೆಂದು ಹರಕು ಧೋತ್ರವನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪಂಜೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂತೆ ಆ ಸತ್ರವಂ ಹೊಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಾಹವಾದ ಸುರ್ವಾಪೀಠವನ್ನು ಅಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅದರಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು.

ಆ ವೇಳೆಯೊಳಗೆ ನಂದರು ಪಂಜೆಯಂ ನೋಡುತ್ತ ಬರುವಲ್ಲಿ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂ ಕಂಡು ಮತ್ತರಾಗಿ ದೈವಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ವಿಮರ್ಶೆಯಂ ಮಾಡದೆ ಅಗ್ನಿಶಿಖೆಯಲ್ಲಿ ಆಹಾರಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಬೀಳಲೆಳಸುವ ಪತಂಗಗಳಂತೆ ಕ್ರುದ್ಧರಾಗಿ ಬಬ್ಬರ ಮುಖವನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುತ್ತ ತಮ್ಮ ದೂತರಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ— ಇವನಾರಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಧಮನು? ತುಚ್ಛನು! ಅಗ್ರಸ್ಥಾನಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕಾಲಮೇಲೆ ಕಾಲನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ತಾನೇ ಅಧಿಕನಾಗಿರುವಂತೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆ! ನಿವೆಲ್ಲರೂ ಯಾಕೆ ಸುಮ್ಮನೇ ಇದ್ದೀರಿ? ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಾಜಭಟರು—ಎಳು ಎಳು ಎಂದು ಚಾಣಕ್ಯನಂ ಬೆದರಿಸಲು; ಆತನು ಅವರ ಮಾತುಗಳಂ ಲಕ್ಷ್ಯಕರಿಸದೆ ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಕುಳಿತಿರಲಾಗಿ ಕ್ರುದ್ಧರಾದ ದೂತರು ಅವನ ಕೈಯ್ಯಂ ಪಿಡಿದು ಈಚೆಗೆ ಎಳೆದರು. ಅವರು ಎಳೆದ ರಭಸಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಜುಟ್ಟು ಬಿಚ್ಚಿಹೋಗಲು; ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅದೃಷ್ಟ ಬದಗಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಮಹಾ ಕೋಪದಿಂದಿದ್ದ ಕಣ್ಣುಗಳಂ ಕೆಂಪುಮಾಡುತ್ತ ಹುಬ್ಬುಗಳಂ ಗಂಟೆಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಪೀಠವನ್ನೊದೆದು ಕ್ರುದ್ಧನಾದ ಮೃತ್ಯುನಿನಂತೆ ಬೊಡುಗಳಂ ಕಚ್ಚುತ್ತ ಪಲ್ಲುಗಳಂ ಮಸೆಯುತ್ತ ಪಾದಗಳಂ ನಡುಗಿಸುತ್ತ ಮೂರೆದು ಮುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಕೆರಳಿದ ಕೋಪವಂ ಮನದಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿ ನಂದರಂ ಬಿರಬಿರನೆ ನೋಡುತ್ತ ಇಂತೆಂದನು—

ಎಲೈ, ಸಂದಾಧಮರುಗಳಿರಾ, ಅಶನಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಅತಿಥಿಯಂ ನಿರಾಕರಿಸಿದ ಗೃಹಸ್ಥನ ಆಯುಷ್ಯಮಂ ಮೃತ್ಯುವು ಅಪಹರಿಸುವುದೆಂದು ಹೇಳುವ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಫಲಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ನಿರಪರಾಧಿಯಾಗಿ ಭೋಜನಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಧಮನೆಂದೂ ತುಚ್ಛನೆಂದೂ ಮಹಾ ಪರುಷವಾಕ್ಯದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ನೋಡುವಂತೆ ಅಪಮಾನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಕೆಳಗೆ ಎಳೆದವರಾದಿರೋ ಮುಂದೆ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾಣಾಪಹಾರವಂ ಮಾಡಿ ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ಹಗ್ಗವಂ ಬೀರಿ ಹದ್ದು ನಾಯಿ ನರಿ

ಪಿಶಾಚಿ ಇವುಗಳಿಗೆ ಗ್ರಾಸಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾರ್ಗವಂ ಬಿಟ್ಟು ಶವಗಳನ್ನು ಜೇಲಿಯ ಬಳಿಯಿಂಕೆ ಎಳಸಿಹಾಕುವುದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಸಭಾಜನರು ನೋಡಿಯಾರು. ಭೃಗುವಂಶಜನಾದ ಒರ್ವ ಋಷಿಯು ತನಗೆ ಅಸರಾಧಿಗಳಾದ ಹೇಹಯರೆಂಬ ದುಷ್ಟ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಂ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ನಾಶವಂ ಮಾಡಿದಂತೆ ನನ್ನ ತಪೋಲೇಶವ್ಯಯದಿಂದ ಈಗಲೇ ನಿಮ್ಮ ನಾಶವಂ ಮಾಡಿದರೆ ನನ್ನ ಪೌರುಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದು. ಭೃಗುನಂದನನಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನಿಂದ ಪ್ರಣೀತವಾದ ದಂಡನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಧರ್ಮಪುತ್ರನಾದುದು ಸತ್ಯವಾದರೆ ಭೃಗುಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಪರಶುರಾಮನು ದುಷ್ಟ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಂ ಬಹುವಾಗಿ ಸಂಹರಿಸಿ ನಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ದುಷ್ಟ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾದ ನಿಮ್ಮಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಕಾಲಸರ್ಪದಂತೆ ಬಿಚ್ಚಿರುವ ಈ ನನ್ನ ಜುಟ್ಟಂ ಕಟ್ಟುವೆನು. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ಕಟ್ಟಿದವನಾದರೆ ಸ್ವಧರ್ಮವಂ ಬಿಟ್ಟು ತಾಂಭಿಕನಾಗಿ ಅನ್ಯಧರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸುವ ಮನುಷ್ಯಾಧರ್ಮನ ದುರ್ಗತಿಗೆ ನಾನು ಗುರಿಯಾಗುವೆನು. ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಮಾಡುವ ವೇದಾಧ್ಯಯನಮಂ ಮನಮುಟ್ಟು ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ಶೂದ್ರನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ಪರಲೋಕದಂಡನೆಯು ಎನಗಾಗಲಿ. ಇದಲ್ಲದೆ ವೇದವಂ ಶೂದ್ರನಿಗೆ ಉಪದೇಶವಂ ಮಾಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಗತಿಗೆ ನಾನು ಪೋಗುವೆನು. ಹೀಗೆಂದು ಕ್ರೂರಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ನೋಡುವಂತೆ ಚಾಣಕ್ಯನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದು ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಮಹೋತ್ಪತ್ತಿಗಳಾದ ಭೂಕಂಪನವೂ ಧೂಮಕೇತುಗಳೂ ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಅದಂ ನೋಡಿ ಸಭಾಜನರು ಮಹಾಭೀತರಾದರು. ಆಗ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಸಾಯಂ ತಿರಿಚುವ ವೀರನಂದದಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಬಿಚ್ಚಿರುವ ತನ್ನ ಜುಟ್ಟಂ ಕೈಯಿಂದ ಸೇವರಿಸುತ್ತ ತೆರಳುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ನಂದರಿಗೆ ದೈವಬಲ ತಪ್ಪಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಆತನಂ ಸಮಾಧಾನಂಗೊಳಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋರದೆ ಕೋಪಸಂತಾಪಗಳಂಟಾಗುತ್ತಿರಲು ; ಇದೆಲ್ಲವಂ ನೋಡಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ವಕ್ರನಾಸನೆಂಬ ವೃದ್ಧಮಂತ್ರಿಪುತ್ರನಾದ ಪುಷ್ಪದಂತನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—

ಈಗ ಕ್ರೂರಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಿಹೋದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಪರುಷವಾಕ್ಯ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಈ ನವನಂದರ ಮನಸ್ಸು ಮೂರು ತೆರನಾಗಿರುವುದು. ಅದು ಹೇಗಂದರೆ—ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಗೌರವವಿದ್ದವರಿಗೆ ಭೀತಿ ತೋರಿರುವುದು ; ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಪಮಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯವಾಯ ತೋರಿದವರಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವುಂಟಾಗಿರುವುದು ;

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಭಿಕ್ಷುಕರು ಇವರಿಂದಾಗುವುದೇನೆಂದು ಲಘುತ್ವ ತೋರಿದವರಿಗೆ ಕೋಪವುಂಟಾಗಿರುವುದು. ಆದರೆ ಮೊದಲು ಶತ್ರುಗಳಿಂದಾಗುವ ಭೇದೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲದಂತೆ ಸಮಯಬಂಧವು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಐಕಮತ್ಯದಿಂದ ಬಬ್ಬನು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಡಂಬಡುವವರಾದುದರಿಂದ ಇವರಲ್ಲಿ ಕ್ಷಮಿಸದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಪಮಾನಕ್ಕೆ ಬಬ್ಬ ಹೇಳಿದಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಡಂಬಟ್ಟರು. ಇದರಿಂದ ಏಕತ್ತು ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯವಿಮುರ್ಶೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕಾಲ ದೇಶವು ತಿಳಿಯದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ಸಮಯಬಂಧವೇ ಸಮಯಾಂತರದಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ವಿಪತ್ತಂ ತಂದುಬಿಡುವುದು. ಈಗ ಮಾಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಸತ್ಯವಾದರೆ ಮುಂದೆ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾಗುವ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜಿಗೆ ಈ ನಂದರ ಕೈಯ್ಯಿಂದ ತಿಲೋದಕವು ದೊರಕುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಅನ್ಯಾದೃಶತೇಜಸ್ವಿಯಾದುದರಿಂದ ಆತನು ನಂದರಂ ನೋಡಿ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ಪರುಪವಾಕ್ಯವು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಪಶುಪ್ರಾಯರಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವು ಹೇಳದೆ ಸ್ತಂಭಿಭಾವದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಇದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಆತನು ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡನೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗಿ ಉತ್ಪಾತಗಳೂ ತೋರಿವೆ. ಹೀಗಾದರೂ ಇವರ ಸಮೀಪ ವರ್ತಿಗಳಾದ ದುಷ್ಟಕ್ಷುದ್ರಜನರು ಈ ನಂದರಿಗುಂಟಾಗಿರುವ ಕೋಪವು ಕೆರಳಿಸಿ ಪುನಃ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕಣಕುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಮುಂದೆ ಬರುವ ವಿಪತ್ತು ಈಗಲೇ ಸಂಭವಿಸಿತು. ನಾನು ಮಂತ್ರಿಪುತ್ರನಾಗಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಬಳಿಕ ಇವರನ್ನೊಡಂಬಡಿಸಿ ಅರಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡುಹೋಗುವುದು ಮಂತ್ರಿಧರ್ಮವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಂದರಂ ಕುರಿತು—

ಜೇಯಾ, ಶಿಷ್ಯಗ್ರಾಹ್ಯವಲ್ಲದ ಈ ಸತ್ರದ ಸಂಘಾನ್ನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಗ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವರ್ಣಮಯವಾದ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸಮಯೋಚಿತವಲ್ಲದೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಕೂಗಿಹೋದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹುಚ್ಚನೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕರ ವಾಕ್ಯವೂ ಹುಚ್ಚರ ವಾಕ್ಯವೂ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದೆ ವಿಷಾದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡವರಂ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣೆನು. ಈ ಪಂಜೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಎಷ್ಟುಮಾತ್ರದವನು! ಈತನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಬರುವ ಬಹುಮಾ

ನವೇನು ? ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಆಗುವ ಅಪಮಾನವೇನು ? ಇದು ಧರ್ಮಸತ್ತೆವಾದುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಬಹು ಜನರು ಬರುವರು. ಅಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಇಂಥಾ ಮೂರ್ಖರಂ ಬಡಂಬಡಿಸುತ್ತ ನಿರ್ದಾಹಾರಕ್ಕೆ ಸಮಯ ದೊರಕುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಇದಂತಿರಲಿ. ಬಹು ದಿವಸಗಳಾರಭ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಕಟಾಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿರುವ ಅನೇಕ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳಿಗೆ ಸನ್ಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅವರವರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಲಿ ಎಂದು ನಿನ್ನೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದ ಮೇರೆಗೆ ಆ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳು ತಾವು ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಕಪ್ಪುಗಳಂ ಪಿಡಿದು ಪಾದದರ್ಶನವು ಎಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ಲಭ್ಯವಾದೀತು ಎಂದು ಕಾದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೇ ಅಮಾತ್ಯರೂ ತಮ್ಮೆದುರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪಾದ ಬೆಳೆಯಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಲಾಗಿ ಆ ವಾಕ್ಯವಂ ಕೇಳಿ ನಂದರೆಲ್ಲಾ ಬಡಂಬಟ್ಟು ಎಂದಿನಂತೆ ತಮ್ಮ ವಾಹನಗಳನ್ನೇರಿ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು.

ಆಗ ಕ್ರೂರನಾಗಿ ಶಪಥವಂ ಮಾಡಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಹೊರಟುಹೋದ ಬಳಿಕ ಆದ ಉತ್ಪಾತಂಗಳಂ ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿನ ಸಭಾಜನರು ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದೇನಂದರೆ—

ಇದೇನೋ ? ವಿಪರೀತಗಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿವೆ ! ಹೀಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಪಮಾನವು ಎಂದಿಗೂ ನಡೆದುದಿಲ್ಲ. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸಮಾಧಾನಂಗೆಳಿಸೋಣವೆಂದರೆ ಅವನು ಕ್ರೂರನಾಗಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಿಹೋದನಾದುದರಿಂದ ಸಾಂತ್ವವಚನಕ್ಕೆ ವಶನಾಗನು. ಇದಂ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸೋಣವೆಂದರೆ ಕಲಿಯುಗದ ಕ್ರೂರಾದಿದಿಂಲೂ ದೈವಯೋಗದಿಂದಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಲ್ಲಾ ಇಂಥಾ ಮೂರ್ಖರೆಂದು ಧಿಕ್ಕರಿಸಾರು. ಮತ್ತೆ ಯಾರಾದರೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಂತ್ವವಚನದಿಂದ ಹೇಳಹೋದರೆ ಶೀತಲಮಾದ ಉದಕಸೇಚನೆಯಿಂದ ಮತ್ತೂ ಪ್ರಜ್ಞೆಲಿಸುವ ಬಾಡಬಾಗ್ನಿಯಂತೆ ಹೇಳಹೋದವರ ಮೇಲೆ ಕೋಪ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಮಹಾ ಕುಲೀನರಾದುದರಿಂದ ಸರಳಹೃದಯರೆಂದಾದರೂ ಹೇಳಹೋದರೆ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ ಶ್ರೀಗಂಧಕಾಪ್ತದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಯು ವನವನ್ನು ದಹಿಸುವಂತೆ ಬಡವರ ಕುಲವಂ ನಾಶಮಾಡಿಯಾರು. ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಸೌಮ್ಯರಂತೆ ತೋರುವ ಈ ಅರಸುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಥಾ ದೋಷಮುಂಟೇ ಎಂದರೆ ಅಕಾಲಪುಷ್ಪವು ನೋಡುವವರಿಗೆ ರಮಣೀಯವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ಪ್ರಜಾಪೀಡಾಸೂಚಕವಾಗಿ

ರುನಂತೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಜನಹಿಂಸಕರಾದರು. ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕಲಶಜಲಗಳಿಂದ ಇವರ ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ತೊಳೆದು ಹೋದಂತೆ ದೇಶಕಾಲಮಾರ್ಗದಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುವ ಅಪ್ತವೃದ್ಧಜನರ ಗೌರವವೂ ತೊಳೆದುಹೋದಿತು. ಶ್ವೇತ ಭತ್ತಭಾಯೆಯಿಂದ ಬಿಸಿಲು ಮರೆಯಾದಂತೆ ಬೇದಾಸೀನ್ಯದಿಂದ ದೂರಾಲೋಚನೆಯೂ ಅಪದಾಗಮಸ್ತರಣೆಯೂ ಲೋಕಾಪವಾದಭಯವೂ ಮರೆಯಾದವು. ಇವರು ಮಾರ್ಗದೇಯಂ ಮಿಾರಿ ನಡೆಯುವ ಚಿತ್ತವತ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾದುದರಿಂದ ವಿಹಿತನಂ ಹೇಳುವ ಜನರು ಇವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಾರು. ಅಥವಾ ಇದ್ದರೂ ಹಿತನುಂ ಹೇಳಜೇಕಾದರೂ ಕೂಗಿದರೆ ಹಾಗೇ ಹೊಳಲು ಕೊಡುವ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಹೀಗೆ ಹೌದೇನಯ್ಯಾ? ಎಂದು ಅರಸು ಕೇಳಿದರೆ ಅದು ಹೌದು ಬುದ್ಧಿ ಎಂದೇ ನುಡಿದರು. ಹಿತ್ಯೆಷಿಗಳಾದ ಜನರು ಇದ್ದ ಅರ್ಥವಂ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ತಿಳುಹಿದರೆ ಕಿವಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳರು. ಅಥವಾ ಕೇಳಿದರೂ ಗಜವು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಂತೆ ಸುಮ್ಮನಾಗುವರು. ದಾರಿ ತಪ್ಪಿದವರಿಗೆ ದಿಗ್ಭ್ರಮೆಯಂತೆ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ವಿಸಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಎಂಬುವುದು ಸದಾ ಉಂಟಾಗಿರುವುದು. ಐಶ್ವರ್ಯಯೌವನರೂಪವಿನಯರಾಹಿತ್ಯವೆಂಬವುಗಳೊಳಗೆ ಒಂದೊಂದು ಮಾತ್ರವೇ ಅನರ್ಥಕಾರಣವು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೆ ಕೇಳುವುದೇನು! ಮತ್ತು ಯೌವನಮದವೆಂಬ ಅಂಧಕಾರವು ಸೂರ್ಯಾದಿಗಳಿಂ ತೊಲಗಬಾರದು : ಐಶ್ವರ್ಯಮದವೆಂಬ ನೇತ್ರರೋಗವು ಅಂಜನಸಾಧ್ಯವಾಗದು. ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯದಿಂದಿರುವ ಭೂಪತಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮನುಷ್ಯರಿಂದಾಗುವುದೇ ಸಂದರೆ—ಅಗ್ನಿಕಣವು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ತೃಣವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಮಹಾವನವನ್ನೂ ದಹಿಸುವಂತೆ ಕ್ಷೋಭೆಯುಂಟಾಗುವುದು. ಪೂರ್ವಯುಗದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತನಂತೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ದೂರ್ವಾಸಮುನಿಯು ಕೋಪದಿಂದ ಸಮಯವಿಶೇಷದಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರನೈಶ್ವರ್ಯವು ಅಸುರರ ಪಾಲಾಗಲಿಲ್ಲವೇ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಭಿಕ್ಷುಕನಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆತನ ತೇಜಸ್ಸು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಾದೀತೇ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಪಮಾನವು ಐಶ್ವರ್ಯಹಾನಿಕರವು. ಐಶ್ವರ್ಯವೆಂಬುವುದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಸ್ವರೂಪವು. ಲಕ್ಷ್ಮೀಗುಣವು ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನದೋಷದಿಂದ ಚಂಚಲತ್ವವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ಅದು ಹೇಗಂದರೆ—ಅಶುಚಿಯಾದ ದೇಶವನ್ನು ಆಚಾರವಂತರು ತ್ಯಜಿಸುವಂತೆಯೂ ಗೂಬೆಯು ಹೊಕ್ಕ ಮನೆಯಂ ಶ್ರೇಯೋವಂತರು ಬಿಡುವಂತೆಯೂ ನ್ಯಾಯನೀತಿ ತಪ್ಪಿನಡೆದ ಪುರುಷನೆಂಥಾ ಗುಣವಂತನಾದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು

ಆತನಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಳು. ಮತ್ತು ಆಯಾ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಖದ್ಯೋತ ಪ್ರಕಾಶದಂತೆಯೂ ಕಾರ್ಮುಗಿಲ ಮಿಂಚಿನಂತೆಯೂ ತೋರಿ ಮರೆಯಾಗುವಳು. ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಶಕ್ತಿವಂತನಂ ಮಹಳ್ಳಿ ಕ್ಷಿಯುಳ್ಳವನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಳು. ಗುಣವಂತನಂ ಅಶುಚಿಯಂ ಕಂಡಂತೆ ಕಾಣುವಳು ; ತ್ಯಾಗಿಯಂ ಅಮಂಗಲದಂತೆ ಎಣಿಸುವಳು. ಸಜ್ಜನನಂ ಕಂಡು ಅಪಶಕುನವಂ ಕಂಡಂತೆ ಹಿಂದಿರುಗುವಳು. ಶೂರನಂ ಸರ್ಪವಂ ಕಂಡಂತೆ ದಾಟುವಳು. ಮನಸ್ವಿಯಂ ಮುಳ್ಳಿನಂತೆ ಪರಿಹರಿಸುವಳು. ವಿನೀತನಂ ಹುಚ್ಚನಂತೆ ತಿಳಿಯುವಳು. ಈಕೆಯು ಜಲರಾಶಿ ಸಂಜಾತಳಾದರೂ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಳು. ಅಮೃತಸೋದರಿಯಾದರೂ ತೀಕ್ಷ್ಣಳು. ಪುರುಷೋತ್ತಮಪ್ರಿಯಳಾದರೂ ಖಲಜನೇಷ್ಠಳು. ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಯಾರಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವಳೋ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಳಗುವ ದೀಪವು ಧೂಮವನ್ನುಗುಳುವಂತೆ ಆ ಪುರುಷನಿಂದ ವಿಶೇಷ ಮಲಿನಕರ್ಮವನ್ನೇ ಮಾಡಿಸುವಳು. ಇಂಥಾ ಐಶ್ವರ್ಯಸ್ವರೂಪಳಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಆಶ್ರಯರಾದ ಈ ಅರಸುಗಳು ನ್ಯಾಯತಪ್ಪಿ ನಡೆಯಬಾರದೆಂಬ ಪರಿಜ್ಞಾನದಿಂ ಶೂನ್ಯರಾಗಿ ಸಾಧುಗಳಂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುತ್ತ ಆಶಾಪಿಶಾಚಗ್ರಸ್ತರಾಗಿ ಪ್ರಜಾಯೋಗಕ್ಷೇಮಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಡದೆ ಪ್ರಜಾನಿಕರದಿಂ ಬಂದ ವಸ್ತುಗಳಂ ಪ್ರಜಾರಕ್ಷಣೆಗೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದವುಗಳೆಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಧಾನ್ಯ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಧನವೂ ಬೆಳೆಯುವುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಬಂದುದು ಸಾಲದೆ ಇನ್ನೂ ಹೇರಳವಾಗಿ ತರಿಸಿರೆಂದು ಅಧಿಕೃತಿಗಳಿಗೆ ನೇಮಿಸುತ್ತಾ ಶಾಣೋಲ್ಲೇಖನದಿಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಧಾರೆಯುಳ್ಳ ಖಡ್ಗವು ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ಭೇದಿಸುವಂತೆ ಪಾನಮತ್ತರಾಗಿ ಸಾಧುಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವರು. ದಂಡಾಘಾತದಿಂ ಫಲಗಳನ್ನುದುರಿಸುವಂತೆ ದಂಡಗಳಂ ತೆರಿಸಿ ಕುಲೀನರಂ ಶಿಥಿಲಂಗೈಸುವರು. ಬಲೆಗಳೊಳಗೆ ತಗುಲಿಸಿ ಕೊಲ್ಲುವ ಬೇಟೆಗಾರನನ್ನರಿಯದೆ ತೃಣವಂ ಭಕ್ಷಿಸಲೆಳಸುವ ಮೂಢಮೃಗದಂತೆ ಮುಂದೆ ಬರುವ ಆಪತ್ತನ್ನರಿಯದೆ ವಿಷಯಾಸಕ್ತರಾಗಿ ತಾವು ಮಾಡುವ ಅನಾಚಾರವಂ ಬಹು ಯುಕ್ತವೆಂದೂ ಜೂಜುಗಳಂ ವಿನೋದಕೇಳಿಯೆಂದೂ ಪರಸ್ಪ್ರೀಸಂಗಮವಂ ರಸಿಕತ್ವವೆಂದೂ ಗೀತವೇಶ್ಯಾಸಕ್ತಿಯಂ ಪ್ರಾಧಿಮೆಯೆಂದೂ ಪತ್ನೀಪರಿತ್ಯಾಗವಂ ಚಿತ್ತೇಂದ್ರಿಯತ್ವವೆಂದೂ ಮತ್ತತೆಯಂ ವಿಲಾಸಶಾರ್ಯವೆಂದೂ ವೃದ್ಧವಚನತಿರಸ್ಕಾರವಂ ನೋಡಿ ಪ್ರಭುಗಳೇ

ಸ್ವಯಂಬುದ್ಧಿವಂತರೆಂದೂ ಪ್ರಭುವು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯವಂ ಭೃತ್ಯರೂ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ದರ್ವಿ ಇರುವಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಕೆ ಸೆಕೆಯುಂಟೇ ? ಎಂದೂ ಅಪರಾಧಿಗಳಂ ದಂಡಿಸದೆ ಇರುವುದಂ ನೋಡಿ ಪ್ರಭುಗಳು ಮಹಾ ಕರುಣಾಳುಗಳು ಎಂದೂ ದೇವತಾಹೇಳನಂಗೈಯ್ಯದಂ ನೋಡಿ ರಾಜರೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದೇವತೆಗಳು ಎಂದೂ ಹೀಗೆ ಪ್ರಭುಗಳ ಅಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ವಿಹಿತವೆಂದು ಹೊಗಳುತ್ತ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾಸಂಗೊಂಡು ನಗುತ್ತಿರುವ ಸಮೀಪವರ್ತಿಗಳೂ ಸ್ವಕಾರ್ಯ ತತ್ಪರರೂ ಆದ ವಂಚಕರಿಂ ವಂಚಿತರಾಗಿ ಅವರು—ನೀನೇ ಈಶ್ವರನೆಂದು ಸ್ತುತಿ ಸಿದರೆ ತಮ್ಮ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಕ್ತವಾದ ನೇತ್ರವಿನ್ನೊಂದುಂಟೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತ ಭುಜದೊಳಗೆ ಭುಜಯುಗ್ಮವಿದ್ದಿತು ಅದರಿಂದ ತಾವೇ ಈಶ್ವರನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತ ತಾವು ನಡೆದುದೇ ಪರಮಧರ್ಮವೆಂದೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಮಗಿಂತಲೂ ಬುದ್ಧಿವಂತರೇ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ತಾವು ನೋಡಿದರೆ ಈತನು ಧನ್ಯನಾಗುವನು ಮುಟ್ಟಿದರೆ ಈತನ ತನು ಪಾವನವಾಗುವುದು ಮಾತನಾಡಿದರೆ ಈತನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗುವನು ಎಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತ ಹೀಗೆ ಮಿಥ್ಯಾಮಹಾತ್ಮ್ಯೆಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅಭಿವಂದಿಸದೆ ಹಿರಿಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸದೆ ಶ್ರೋತ್ರಿಯರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿಯದೆ ವಂಚಕರ ವಾಕ್ಯವಂ ವೇದಸದೃಶವಾಗಿ ಭಾವಿಸುತ್ತ ಅವರು ಹೇಳಿದವರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತ ಅಭಿಚಾರವಂ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತ ಲೋಕಾಪವಾದವಂ ಗಣನೆಗೆ ತಾರದೆ ಇರುವ ಈ ನಂದರಲ್ಲಿ ದೈವಸಂಕಲ್ಪವೆಂತಿರುವುದೋ ? ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಏನು ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಬಂದನೋ ? ಮುಂದೇನಾಗುವುದೋ ? ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅಲ್ಲಿನ ಸಭಾಜನರೆಲ್ಲ ರೂ ಹೊರಟುಹೋದರು.

ಆಗ ದೇಶಾಂತರವಿಶೇಷವರ್ತಮಾನವಂ ತಿಳಿದುಬಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ನೇಮಿ ಸಲ್ಪಟ್ಟು ಆ ಸತ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಪರ್ವತರಾಜ್ಯದ ಗೂಢಚಾರರು ಈ ವರ್ತಮಾನಗಳೆಲ್ಲವಂ ತಮ್ಮ ದೊರೆಗೆ ತಿಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೊರಟುಹೋಗಲು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಮೊದಲು ನೇಮಿಸಿದ್ದ ಪಂಜರಕ್ಕೆ ಕರಾದ ದೂತರು ಬಂದು ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವರ್ತಮಾನಗಳೆಲ್ಲವಂ ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲಾಗಿ ಅದಂ ಕೇಳಿ ಆ ದೊರೆಯು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಶಬರವರ್ಮನಂ ನೋಡಿ—

ಎನ್ನೆ, ನೀನು ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಕಪಟಶಿಲ್ಪದ ಪರೀಕ್ಷೆಯು ಅಲ್ಲಿನ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದಾಗದೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂಬವನಿಂದ ಆಯಿತಂತೆ ! ಅದರಿಂದ ನಂದರು ಅವನ ಬಂಧನವೃತ್ತಿಯಂ ಮಾಡಿ ಅನ್ನಸತ್ತಾಧಿಕಾರವಂ ನೋಡುತ್ತಿ

ರುವಂತೆ ಆತನನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರಂತೆ ! ಆತನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣು ಸನ್ನೆಯಿಂದ ಪಂಜರ ರಕ್ಷಕರಾದ ನಮ್ಮ ದೂತರಂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೇಗ ಹೋಗುವಂತೆ ಸೂಚಿಸಲು ನಿಮಿತ್ತವೇನು ? ಆತನೇ ನಾವು ಮೊದಲು ಕೇಳಿದ್ದ ಮೌರ್ಯಪುತ್ರನಾದಾನು ಎನಲು, ಆ ಮಾತಿಗೆ—

ಜೇಯಾ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಬಂಧವಿಮೋಚನವು ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಾನದಿಂದಲೇ ಆದಂತಾಯಿತು. ಧನಹೀನನೂ ಕೃಶನೂ ಆಗಿ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ತಗುಲಿದ್ದ ಆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಮುಂದೆ ಆತನ ಶತ್ರುಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತರಾದ ಪ್ರಭುಗಳ ಆಶ್ರಯವುಂಟಾದರೆ ಆತನ ಅದೃಷ್ಟವು ಫಲಿಸುವುದು. ಮೌರ್ಯಪುತ್ರರು ಬುದ್ಧಿವಂತರೆಂದು ಮೊದಲು ಕೇಳಿದ್ದ ಮಾತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಂಜರಪರೀಕ್ಷಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಸನ್ನೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ದೂತರಂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೇಗ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವೇನು ಎಂದರೆ—ಈ ಪಂಜರರಕ್ಷಕರು ಆ ಸಿಂಹವಂ ಆಸ್ಥಾನದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಮಾನುಷಕೃತವೆಂದು ಹೇಳಿರುವಲ್ಲಿ ಅದು ಪರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕಪಟಶಿಲ್ಪವಾಗಲು ; ಇನ್ನು ಇವರಲ್ಲಿದ್ದರೆ ರಾಜದಂಡಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಾದಾರು. ಹಾಗೆ ನಡೆದರೆ ತನ್ನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಇವರಿಗೆ ದಂಡನೆ ನಡೆದಂತಾಗುವುದು. ಅಂತಾಗಬಾರದೆಂಬ ಕರುಣ ದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಪಂಜರ ಮೂಲಕದಿಂದ ತನಗೆ ಬಂಧನನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದೆಂಬ ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದಲೋ ಕಣ್ಣು ಸನ್ನೆಯಂ ಮಾಡಿದ್ದಾನು. ಆದರಿಂದ ಅವನಂ ಚತುರನೆನಬೇಕು. ಆತನಂ ಪಕ್ಷೀಕರಿಸಿದರೆ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಕೀರ್ತಿಲಾಭಮುಂ ಟಾದೀತು. ದೈವಬಲವು ಯಾವನಲ್ಲಿ ಎಂತಿರುವುದೋ ! ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಪಂಜರರಕ್ಷಕರಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ, ಆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—ನೀವು ಯಾರೆಂದು ನಿಮ್ಮಂ ಕೇಳಿದನೋ ಇಲ್ಲವೋ ? ಎಂದು ಶಬರವರ್ಮನು ಕೇಳಲು ; ಸ್ವಾಮಿ, ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ನಾವು ಗಟ್ಟಿಬಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಭೃತ್ಯರೆಂದು ಹೇಳಿದೆವೆನಲು, ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಾಯನಂ ಕುರಿತು—

ಜೇಯಾ, ಈ ದೂತರ ವಚನದಿಂದ ಪಂಜರಸಿಂಹವು ಪರ್ವತದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳಿಂದ ನಂದರ ಅವಹೇಳನಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಳುಹಿರ್ಪುದು ಎಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಗೊತ್ತಾಗಿ ತಿಳಿದು ಇದ್ದಾನು. ಆತನು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಅಶಕ್ಯ

ವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಅಥವಾ ರಾಜಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿಯಾದರೂ ಈ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ಬಂದರೂ ಬರಬಹುದೆಂದು ಶಬರವರ್ಮನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯು ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ಆ ರಾಯನು ಆ ಮಾತಿಗೆ ಹಾಗೆ ಆದೀತೆಂದು ಹೇಳಿ ಸ್ಥಾನಾಂತರವನ್ನೈದಿದನು.

ಹೀಗಿರುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಅತ್ತಲಾಗಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಈಗ ನಂದರಂ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಪೌರುಷಗಳಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿದರೆ ಮುಂದೆ ಶುದ್ಧಕ್ಷತ್ರಿಯ ಸಂತತಿಯು ಸಾಗದೆ ನಿಲ್ಲುವುದು. ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ಭಂಗಬರುವುದು. ಶುದ್ಧಕ್ಷತ್ರಿಯನಾಗಿದ್ದರೂ ದುರಾತ್ಮಕನಾದ ವೇನರಾಯನಂತೆ ಇವರು ಸಾಧುಗಳಂ ಪಡಿಸುವರು. ಬಹುವಿಧವಾಗಿ ಯೋಚಿಸಿದರೂ ಈ ನಂದರಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇಮವಾಗದು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಶೂದ್ರಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರನಾದ ವಿದುರನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ರಾಜ್ಯಭಾರವಂ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತ ಬ್ಯಾತಿವಂತನಾದಂತೆ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಬಲದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳಾದ ನಂದರು ಸಂಹೃತರಾಗಲು ; ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಅದೇ ನಂದರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುವಾಗಿ ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಪ್ರಜಾರಕ್ಷಣೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತ ಯಶೋವಂತನಾಗಿರುವನು. ಲೋಕಕ್ಕೆ ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ಷೇಮವೆನು ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಭೂತದಯೆಯೆಂಬುವುದು ಮುಖ್ಯಧರ್ಮವು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭೀತರಾದ ಶರಣಾಗತರಂ ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಪರಮೋತ್ಕೃಷ್ಟಧರ್ಮವು. ಈ ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಶಿಷ್ಟಾಚಾರವಂ ಬಹಳವಾಗಿ ಕೇಳಿಹೆವು. ಗೋವುಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನೂ ಬಾಧಿಸುವ ಹುಲಿಗಳ ನಿಗ್ರಹದಂತೆ ದುಷ್ಟರಾದ ನಂದನಿಗ್ರಹದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯವಾಯ ಬರಲಾರದು ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ; ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಆತನ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಭಿವಂದಿಸಿ ಫಲೋಪಹಾರಂಗಳಂ ಸಮರ್ಪಿಸಿ—ಸ್ವಾಮಿ, ನನಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಏನು ಕೆಲಸವು ? ನಾನೂ ತಮ್ಮ ಸಂಗಡಲೇ ಸೇವೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಅರಣ್ಯವೆಲ್ಲವಂ ದಹಿಸುವ ಕಾಡುಗಿಜ್ಜೆ ನ ಔಷ್ಣ್ಯದಿಂದ ಬಾಡುತ್ತಿರುವ ಚಂಪಕವೃಕ್ಷವನ್ನು ಲೋಕಸಂತಾಪಶಾಮಕವಾದ ಉದಕಧಾರೆಗಳಿಂದ ಅಗ್ನಿಯಂ ಕೆಡಿಸಿ ಸುಖಪಡಿಸುವ ಮೇಘದಂತೆ ಸ್ವಜನ ನಾಶಕರಾದ ಈ ಶತ್ರುಗಳ ತಿರಸ್ಕಾರ ದುಃಖಗಳಿಂದ ಸಂಪತ್ತನಾದ ನನ್ನನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಕೃಪಾಪಾಂಗಾಮೃತಧಾರಾಸೇಚನೆಯಿಂದ ಸುಖಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪಾದಂಗಳಂ ಪಡಿದು, ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದಂ ನೋಡಿ ದಯಾದ್ರೋಹ್ಯದಯನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಅಯ್ಯಾ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಶತ್ರುಗಳ ಭಯವಂ ಬಿಡುವವನಾಗು. ಇನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲೇ ಈ ನಂದರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಸಕಲಸಾಮಂತರಾಜಮಣಿಮಕುಟಪ್ರಭಾಸಿರಾಜಿತವಾಗುವಂಥ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಭೌಮಪದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದಂಥ ಮಹಾಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಂ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಂ ಮಾಡಿಸಿ ಆ ವೈಭವವಂ ನೋಡಿ ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿ ತದನಂತರ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನು. ಈ ಮಾತಂ ನಂಬುವವನಾಗು. ಇದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಸುಕೃತವೇ ಸಾಕ್ಷಿ ಎಂದು ಅಭಯವಂ ಕೊಟ್ಟು ಚಾಣಕ್ಯನು ಜನರಹಿತವಾದ ವೃಕ್ಷಭಾಯೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ರಾಜಕಾರ್ಯವನ್ನಾಲ್ಪೋಚಿಸುವವನಾಗಿ ಪಾದಸೇವೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ, ಕುಮಾರಕನೇ, ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮಂಡಲಾಧಿಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಂದರಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳು ಯಾರು ? ಮಿತ್ರರು ಯಾರು ? ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಅರಸುಗಳು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಂದರ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ಸರ್ಯವುಳ್ಳವರಾದರೂ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಾಡುವ ಉಪಾಯ ಚತುಷ್ಟಯಕ್ಕಾಗಿ ಪುಷ್ಟಿತವಾದ ವನವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಜೀವಿಸುತ್ತಿರುವ ಭ್ರಮರಸಿಕರಗಳಂತೆ ಕೆಲವು ಜನರು ನಂದರಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾಗಿ ದಾಸಭಾವದಿಂದಿರುವರು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ರಾಕ್ಷಸನ ಭೀತಿಯಿಂದ ಅಂಕುಶಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಭಯಪಡುತ್ತ ಮಾವುತರ ವಶವರ್ತಿಗಳಾಗಿರುವ ಮದಗಜಗಳಂತೆ ನಂದರಿಗೆ ನಿಯಮ್ಯರಾಗಿರುವರು. ರಾಕ್ಷಸನು ಆ ಮಂಡಲಾಧಿಪರಂ ಯಾವ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಹೆನೆಂದರೆ—ನಂದರಲ್ಲಿ ಮಲತನರಂ ದಂಡಿಸುತ್ತ ಅನುರಕ್ತರನ್ನಾದರಿಸುತ್ತ ಅವರವರ್ಗೆ ಉಚಿತವಾದ ದೇಶವಂ ಕೊಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿದುದಕ್ಕೆ ಕಪ್ಪಂಗಳಂ ನೀಮಿಸಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ತಪ್ಪದೆ ಧನಂಗಳನ್ನರ್ಜಿಸುತ್ತ ಅವುಗಳಂ ರಾಜಕೋಶದಲ್ಲಿ ರಾಶಿಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ನಲ್ಲದೆ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೂ ಉಪೇಕ್ಷೆಯಂ ಮಾಡನು. ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಳ ಹೊರತು ಇತರ ವಿಷಯಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಇದಂ ನೋಡಿದರೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಅನ್ಯರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಂ ಸಹಿಸುವವನಂತೆ ಕಾಣಿಸುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—ಅಯ್ಯಾ, ಕುಮಾರನೇ, ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಈ ಯರ್ಥವನ್ನು ದೋಷವೆಂದೆಣಿಸಕೂಡದು ; ಅದೇಕೆಂದರೆ—ಜನಗಳಲ್ಲಿ ಉಚಿತವಂ

ವಿಾರಿ ಧನಗಳು: ಕೂಡಿ ಬಂದರೆ ಧನಸಂಪನ್ನರಾದ ಆ ಜನಗಳಿಗೆ ನಿಗ್ರಹಾನುಗ್ರಹ ಶಕ್ತಿಗಳುಂಟಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯುಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕರಿಸದೆ ಸಮಯಾಂತರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ಪದವನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವರು. ಅದರಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಭೃತ್ಯತ್ವವು ತಪ್ಪಿ ರಾಜ್ಯತಂತ್ರವು ಕೆಡುವುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ರಾಕ್ಷಸನು ಜನಗಳಿಗೆ ಉಚಿತವಾದ ಧನಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಂ ಉಂಟುಮಾಡುವನು. ಇದು ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನಾದ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಗುಣವಲ್ಲದೆ ದೋಷವಲ್ಲವು. ಇದರಿಂದ ಜನರು ತನ್ನ ಕೈವಿಾರಿಹೋಗದಂತೆ ರಾಜ್ಯತಂತ್ರವುಂ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಂತ್ರಿಪದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಂದರಿಗೆ ಆಪ್ತಮಿತ್ರರಾರು? ಉದಾಸೀನಪಕ್ಷದ ಅರಸುಗಳಾರು? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಅದಕ್ಕೆ—ಸ್ವಾಮಿ, ನಂದರಿಗೆ ಕಾಶೀದೇಶಾಧೀಶ್ವರನು ಮತ್ಸ್ಯದೇಶಾಧಿಪತಿಯು ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಆಪ್ತಮಿತ್ರರು. ಮತ್ತೆ ಕಾಶ್ಮೀರಪತಿ ಮಲಯಪತಿ ಸಿಂಧುಪತಿ ಕುಲೂತಪತಿ ಪಾರಶೀಕಪತಿ ಕಾಂಭೋಜಜೇಣಹೂಣ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿರುವ ಪರ್ವತದೇಶಾಧಿಪತಿಯಾದ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ನಂದರಿಗೆ ಉದಾಸೀನಪಕ್ಷದವನು. ಆ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಿಗೆ ಸಮಯಾಂತರದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳೊಡನೆ ಬಂದ ಮಹತ್ಕಲಹವು ಈ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಶಮನವಾದ ಕಾರಣ ರಾಕ್ಷಸನು ತನಗೆ ಮಿತ್ರನೆಂದು ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಭಾವಿಸುವನಂತೆ. ಆತನು ನಂದರಿಗೆ ಉದಾಸೀನಪಕ್ಷದವನಾದರೂ ಏನು ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ನಂದರ ಅವಹೇಳನಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಪಟಶಿಲ್ಪವಂ ರಚಿಸಿ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಇದ್ದನು. ಆ ಶಿಲ್ಪಪರಿಕ್ಷೆಯಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಬಂಧನವು ವಿಮೋಚನವಾಯಿತು ಎಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಹೇಳಲು—

ಅಯ್ಯಾ, ಕುಮಾರಕನೇ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಜನರು ಮಾಡಿದ ಅವಹೇಳನವು ವಿನೋದದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾದೀತು. ಅದನ್ನೇ ಆನ್ಯರು ಮಾಡಿದರೆ ವೈರ ಮುಂಟಾಗುವುದು. ಈ ಯಥಾವಂ ತಿಳಿದು ನಂದರಿಗೆ ವೈರಿಗಳಾದ ಜನರು ಪರ್ವತೇಶ್ವರನ ಆಶ್ರಯವಂ ಸಂಪಾದಿಸಿದಾಗ್ಲೂ ಅಥವಾ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನ ಶತ್ರುಗಳು ನಂದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವಂ ಸಂಪಾದಿಸಿದಾಗ್ಲೂ ಈ ಅರಸುಗಳೇರ್ವರಿಗೂ ಉದಾಸೀನಭಾವವು ಹೋಗಿ ಅನೈಕ್ಯವೈರವು ಹೆಚ್ಚಿ ಬರುವುದು. ಇದಂತಿರಲಿ. ಈ ಪುರದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಮೌರ್ಯನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳುಂಟೋ, ಇಲ್ಲವೋ? ಎಂದು ಚಾಣಕ್ಯನು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ—

ಸ್ವಾಮಿ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಮೌರ್ಯನು ಮಾಡಿದ ಆದರದಿಂದ ಬಾಗು ರಾಯಣ ಮುಖ್ಯರಾದ ಸೇನಾಪತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಂ ಪಡೆದರು. ಈಗ ಆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉಂಟೋ, ಇಲ್ಲವೋ? ಬುದ್ಧಿಪರಾಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಸಮಾನನಾದರೂ ಆತನು ಮಾಡುವ ರಾಜ್ಯವಿಚಾರವಂ ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಯಾವಾಗಲೂ ತಟ್ಟನೆ ನಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಹೇಳಲು; ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಅಯ್ಯಾ, ಕುಮಾರಕನೇ, ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಶೌರ್ಯಮುಂಟೇ? ಎನಲು; ಸ್ವಾಮಿ, ಈ ಸೇನಾಪತಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕಶೌರ್ಯವಂತನಾದ ರಾಕ್ಷಸನು ಯುದ್ಧೋನ್ಮುಖನಾದರೆ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷಲಕ್ಷವನ್ನಾದರೂ ಸಹಸ್ರಾಕ್ಷಸುಕ್ಷಾಢರಗಳ ಪಕ್ಷಗಳಂ ಕ್ಷೋಭೆಗೈವಂತೆ ಭೇದಿಸುವನೆಂದು ಕಂಡು ಕೇಳಿ ಉಂಟು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಿರ್ವಾಹವು ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿಯೇ ಉಂಟಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಹೇಳಿದನು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ರಾಕ್ಷಸನ ಗುಣಮಂ ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆ ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಬದಗಿ ಯುದ್ಧೋಪಕ್ರಮವಾದರೆ ನಂದರಂ ಹೊರಚ್ಚು ಮಾಡಿ ಸಂಹರಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—ಎಲೈ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ, ಒಂದು ರಾಜಕಾರ್ಯಮುಂಟು. ಅದು ಮಹಾ ರಹಸ್ಯವು. ಅದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ಮೌರ್ಯನಲ್ಲಿ ಅನುರುಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ಇಲ್ಲಿನ ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳ ಸ್ವಹಸ್ತಾಕ್ಷರಸಮ್ಮತಿಯಂ ಯುಕ್ತವಾದ ಒಂದು ಕಾಗದವು ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈಗ ನಾನು ಒಂದು ಕಾಗದವಂ ಬರೆದು ಕೊಡುವೆನು. ಅದಂ ಆ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಗೆ ತೋರಿಸಿ ಬಡಂಬಡಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಅವರು ಸಿನ್ನಹಸ್ತಾಕ್ಷರದ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿಯಂ ಬರೆದುಕೊಡಲಾರರು ಎಂದು ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವಾಗಿ ಒಂದು ಕಾಗದವಂ ಬರೆದು ಅದನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಇದಂ ನೀನು ಬದಿಕೊಂಡು ಅರ್ಥವಂ ತಿಳಿದ ಬಳಿಕ ಹೋಗಿ ಆ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಗೆ ತೋರಿಸಿದರೆ ಅವರು ನಂಬುವರು. ಆಗ ಸಿನ್ನಹಸ್ತಾಕ್ಷರದಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಂ ಬರೆದು ಸಿನ್ನಹಸರನ ಸಮ್ಮತಿಯಂ ಹಾಕಿ ಅವರು ಸಮ್ಮತಿಗಳಂ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಗಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಳವಂ ಬಿಟ್ಟು ಅದಂ ಆಸರಿಗೆ ತೋರಿಸಿ ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವಾಗಿ ಬಾಯಿಮಾತೆಂ ಹೇಳಿದರೆ ಅವರು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಸಮ್ಮತಿಗಳಂ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟರು. ಆ ಮೇಲೆ ನೀನು ಅದಂ

ತಗದುಕೊಂಡು ನೈಮಿತಾರಣ್ಯದೊಳಗೆ ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ಸೋಮೇಶ್ವರಾಲಯದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರನಾದ ಇಂದುಶರ್ಮನಾಲಯಕ್ಕೆ ಬರುವವನಾಗು. ನಾನು ಅಲ್ಲಿರುವೆನು ಎಂದು ಚಾಣಾಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಹೇಳಿ ನೈಮಿತಾರಣ್ಯ ಮಾರ್ಗವಂ ಹಿಡಿದು ತೆರಳಿದನು.

ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳಂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಅವರು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಂಗೆ ಬಂದಿರುವ ದುರ್ದಶೆಯಂ ನೋಡಿ ಮನಮರುಗಿ ಸಾಂತ್ವನಚಸನಂ ಹೇಳುತ್ತ—ಅಯ್ಯಾ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ, ಇನ್ನು ಕ್ಲೇಶವಂ ಬಿಡು. ನೀನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಎನಲು—

ಅಯ್ಯಾ, ಸೇನಾಪತಿಗಳಿರಾ, ನಿಮ್ಮಂ ಕಂಡುದರಿಂದ ನನ್ನ ಕ್ಲೇಶವು ತೊಲಗಿ ನಮ್ಮ ಹಿರಿಯರಂ ಕಂಡಂತಾಯಿತು. ಹೇಳತಕ್ಕ ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಗತಿಯುಂಟು. ಏನಂದರೆ ವೊದಲು ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಮೌರ್ಯನು ಕಾಶೀಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಲಯವಂ ರಚಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರಪ್ರತಿಮೆಯಂ ಮಾಡಿಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ಅಲ್ಲಿ ಆಗುವ ನಿಜ ಗಟ್ಟಿಯ ಆರಾಧನೆಗೋಸ್ಕರವೂ ಕೈಸಾಲೆ ಗೋಪುರ ಇವುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೂ ಆಜ್ಞೆಸಿದ್ದ ದ್ರವ್ಯವಂ ಕಾಶೀಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿರುವ ಕ್ಲೇಶವದಾಸನೆಂಬ ವರ್ತಕನ ವಶವಂಮಾಡಿ ಆ ಕಾರ್ಯವಂ ಆತನ ಮುಖಾಂತರ ದಿಂದಲೇ ನೆರವೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದು ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ನಂದರು ಮಾಡಿದ್ದ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ತಗಲಿದ ಬಳಿಕ ಅವಸಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನು ದೇವಾಲಯದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಕಾಶೀಕ್ಷೇಶವದಾಸನ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ದ್ರವ್ಯವೂ ಕೂಡ ಸಾರ್ಥಕವಾಗದೆ ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸಿ ಶಿವಶಿವಾ ಎನ್ನುತ್ತ ಮುಕ್ತನಾದನು. ಈ ಯಥವು ನನಗೆ ಶ್ರುತವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ನಾನು ಜೀವವಂತನಾಗಿ ಬಂಧನದಿಂದ ಏಮುಕ್ತನಾದ ಬಳಿಕ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ಆ ಕ್ಲೇಶವದಾಸನಿಗೆ ಈ ಯಥವಂ ಸೂಚಿಸಿ ಆ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಗೋಪುರ ಕೈಸಾಲೆ ಇವುಗಳಂ ಕಟ್ಟಿಸಿ ನಿಜ ಗಟ್ಟಿಯ ಆರಾಧನೆಗಳಂ ನಡಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವ ಹಾಗೆ ನಾನು ಬರೆದ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ಆತನು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಬರೆದು ಇದ್ದಾನೆ. ನೀವು ನನಗೆ ಹಿರಿಯರ ಸಮಾನರಾದುದರಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿಟ್ಟು ಆ ಧರ್ಮವು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಸಮ್ಮತಿಸಬೇಕು ಎಂದು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ಕಾಗದವಂ ಅವರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದನು. ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಒಕ್ಕಣೆ ಏನಂದರೆ—

ಶ್ರೀಮತು ರಾಜಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಾಜರಿಗೆ ಸೇವಕನಾದ ಕಾಶೀಕೇಶವ
ದಾಸನು ಮಾಡುವ ವಿಜ್ಞಾಪನೆ ಏನಂದರೆ—ನೀವು ನನಗೆ ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ
ಕಾಗದದ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಂ ನೋಡಿಕೊಂಡೆನು. ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರಾದ ಮೌರ್ಯ
ರು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಮಾಡಿಸಿದ್ದ ಶಿವಾಲಯದ ನಿತ್ಯಾರಾಧನೆಗಾಗಿಯೂ ಕೈಸಾಲೆ
ಗೋಪುರ ಇವುಗಳಂ ಕಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಇರಲಿ ಎಂದು ಆದಕ್ಕೆ
ತಕ್ಕಷ್ಟು ದ್ರವ್ಯವಂ ನನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಇದ್ದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈಗ ಆ ಕಾರ್ಯ
ವಂ ನಾನೇ ಮಾಡಿಸುವಂತೆ ನೀವು ನನಗೆ ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದುದು ಸರಿಯಷ್ಟೆ.
ಮೌರ್ಯರಿಗೆ ನೀವು ಸತ್ಪುತ್ರರಾದರೂ ಇನ್ನೂ ಬಾಲಕರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ
ಮಾತಿನಂತೆಯೇ ನಾನು ಬಹುದ್ರವ್ಯಗಳ ವ್ರಯದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂಥ ಕೆಲ
ಸಗಳಿಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಸಂದೇಹಯುಕ್ತನಾಗಿ ನಿಮಗೆ ಶ್ರುತಪಡಿ
ಸುವುದೇನಂದರೆ—ನೀವು ನನಗೆ ಬರೆದಿರುವ ಪ್ರಕಾರ ನಿಮಗಿಂತ ಇನ್ನೂ ದೊಡ್ಡ
ವರಾಗಿಯೂ ಆಪ್ತರಾಗಿಯೂ ಇರುವವರ ಸಂಗಡ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸಿ
ಅವರಂ ಸಮ್ಮತಿಸಿ ಮುಂದೆ ನನಗೆ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗಳು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಈ ಕಾಗ
ದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸಮ್ಮತಿಯುಕ್ತವಾದ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವಂ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದರೆ
ನಾನು ನಿಸ್ಸಂದೇಹನಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗಳು ಆರಂಭಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸಾಂಗ
ವಾಗಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ;

ಶ್ಲೋಕ|| ಅನಾರಂಭೋ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಪ್ರಥಮಂ ಬುದ್ಧಿಲಕ್ಷಣಂ ||

ಆರಬ್ಧ ಸ್ಯಾಂತ್ಯಗಮನಂ ದ್ವಿತೀಯಂ ಬುದ್ಧಿಲಕ್ಷಣಂ ||

ಟೀ || ಪ್ರಾಜ್ಞರಾದಂಥವರಿಗೆ ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕಾದರೂ ಆರಂಭಿಸದೆ
ಗಂಭೀರವಾಗಿ ತಟಸ್ಥಭಾವದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಬುದ್ಧಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಲಕ್ಷಣವು.
ಹಾಗಿರದೆ ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರೆ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಡದೆ
ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಮಾಡುವಂಥದು ಬುದ್ಧಿಯ ಎರಡನೆಯ ಲಕ್ಷಣವು.

ಶ್ಲೋಕ|| ಆರಭ್ಯತೇನ ಖಲು ವಿಘ್ನ ಭಯನನೀಚ್ಛಿಃ||

ಆರಭ್ಯವಿಘ್ನ ನಿಹತಾಃ ವಿರಮಂತಿಮಥ್ಯಾಃ||

ವಿಘ್ನೈಃ ಪುನಃ ಪುನರಪಿ ಪ್ರತಿಹನ್ಯಮಾನಾಃ||

ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಮುತ್ತಮಗುಣಾಃ ನ ಪರಿತ್ಯಜಂತಿ ||

ಟೀ || ಬುದ್ಧಿಹೀನರಾದ ಅಧಮರು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಈ
ವಿಘ್ನವು ಬಂದು ತಟ್ಟೆ ನಾವು ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸ ಸಾಗದೆ ವೃಥಾಯಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾ

ಗುತ್ತದೆ. ಇವರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದು ವಿಘ್ನಭಯದಿಂದ ಯಾವ ಕೆಲಸಗಳನ್ನೂ ಆರಂಭಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಮಪುರುಷರಾದವರು ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಆ ಕೆಲಸಕ್ಕೇನಾದರೂ ವಿಘ್ನತಟ್ಟಿದರೆ ಅಷ್ಟುಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಆ ಕೆಲಸದ ತಂಟೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಸುಮ್ಮನಾಗುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳಾದರೂ ತಾವು ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ, ಪ್ರಯತ್ನವಂ ಮಾಡಿದವರಾದರೆ ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಎಷ್ಟು ವಿಘ್ನಗಳು ತಟ್ಟಿದಾಗ್ಯೂ ತಮಗೆ ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟವಾದಾಗ್ಯೂ ಒಂದು ಮಾರ್ಗ-ತಪ್ಪಿದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾರ್ಗದಿಂದಾದರೂ ಹಿಡಿದಂಥ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುಗಿಸದೆ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿರುವುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರಾದ ಮೌರ್ಯರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದೇವತಾಕಾರ್ಯವು ವಿಘ್ನದಿಂದ ನಿಂತುಹೋಗಿರುವಲ್ಲಿ ಸತ್ತುತ್ತರಾದ ನೀವು ಶ್ರಮಪಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಪೂರೈಸಿದರೆ ನಿಮಗೆ ಲೋಕೋತ್ತರ ಧರ್ಮವೂ ಕೀರ್ತಿಯೂ ಪಿತೃವಾತ್ಸಲ್ಯವೂ ಜಗತ್ತು ಖ್ಯಾತವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವುವು. ಧರ್ಮಿಪ್ಪರಾದ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯವರಿಗೂ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಪುಣ್ಯಲೋಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಅಳೆದ ಮಾನದಂತೆ ನನಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಧರ್ಮವು ಲಭಿಸುವುದು. ಹೀಗೆಂದು ಕೇಶವದಾಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಹೆಸರಿಗೆ ಬರೆದಿರುವ ಬಕ್ಕಣಿಯಂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಆ ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ, ಕುಮಾರಕನೇ, ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಮೌರ್ಯನು ಪರಮಕಾರುಣ್ಯಶಾಲಿಯೂ ಧರ್ಮಿಪ್ಪನೂ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯತತ್ಪರನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಅಂಥವನನ್ನು ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಈ ದುಷ್ಟರಾದ ನವನಂದರು ಕಪಟದಿಂದ ಕೊಂದುಹಾಕಿ ಸರ್ವಗುಣಸಂಪನ್ನನೂ ರಾಜಕುಮಾರನೂ ಆದ ನಿನ್ನಂ ಅಯೋಗ್ಯವಾದ ಅನ್ನಸತ್ಪ್ರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಇಂಥಾ ವಿಪಮಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಣಿಸದೆ ತಂದೆಮಾಡಿದಂಥ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿನಗೆ ಈ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯು ಹುಟ್ಟಿದಕಾರಣ ಭಗವಂತನ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ ನೀನು ಶ್ರೇಯೋವಂತನಾಗಿ ಬದುಕುವಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಮೌರ್ಯನು ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನರಂ ಮಾಡಿ ತಂದೆಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತ

ಲಿದ್ದನು. ನಾವು ನಿರ್ಭಾಗ್ಯರಾದುದರಿಂದ ಅಂಥವನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡೆವು. ಆತನು ಮಾಡಿದಂಥ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲನಾಗಿರುವ ನಿನಗೆ ಆತನಿಂದ ಉಪಕೃತರಾಗಿರುವ ನಾವು ಸಮ್ಮತಿಸುವುದು ಅತಿಶಯವಲ್ಲ.

ಶ್ಲೋ || ಪ್ರಥಮವಯಸಿಪೀತಂ ತೋಯಮಲ್ಪಂ ಸ್ಮರಂತಃ ಶಿರಸಿ ಸಿಹಿತಭಾರಾ
ನಾರಿಕೇಳಾನರಾಣಾಂ || ಸಲಿಲಮಮೃತಕಲ್ಪಂ ದದ್ಯುರಾಜೀವಿತಾಂತಂ
ನಹಿಕೃತಮುಪಕಾರಂ ಸಾಧವೋವಿಸ್ಮರಂತಿ ||

ಪೀ || ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತೆಂಗಿನ ಮರಗಳು ತಾವು ಸಸಿಯಾಗಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರಿಂದ ಎರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಅಲ್ಪವಾಗಿಯೂ ಚಳಿವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಉದಕಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾರವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದಂಥ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ತಾವು ಸಾಯುವ ಪರ್ಯಂತರವೂ ಅಮೃತಸಮಾನವಾದ ಉದಕವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಹಾಗೆ ಸತ್ಪುರುಷರಾದಂಥವರು ಪರರು ತಮಗೆ ಮಾಡಿದಂಥ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂಟು.

ಅದುಕಾರಣ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಮಾಡಿದಂಥ ಉಪಕಾರವನ್ನು ನಾವು ಮರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ವರ್ತಕನಿಗೆ ನಿನ್ನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪುನಃ ಕಾಗದವನ್ನು ಬರೆಯುವ ವನಾಗು ; ಅದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಸ್ವಹಸ್ತಾಕ್ಷರಸಮ್ಮತಿಯಂ ಬರೆದುಕೊಡುವೆವು ಎಂದರು. ಆಗಲೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವಾಗಿ ಆ ಕೇಶವದಾಸನಿಗೆ ತನ್ನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅಖಂಡವಾದ ಒಂದು ಕಾಗದವಂ ಬರೆದು ಅದರ ಮೇಲ್ಗಡೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಸಮ್ಮತಿಯಂ ಹಾಕಿ ತದನಂತರ ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿಗಳ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲು ; ಆ ಎಂಟು ಜನರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೈ ಬರಹದಿಂದಲೇ ಸಮ್ಮತಿಗಳಂ ಹಾಕಿ ವಸ್ತ್ರತಾಂಬೂಲಸಮೇತವಾಗಿ ಆ ಕಾಗದವಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದರು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಮೊದಲು ತಾನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬಂದು ತನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿ ನಾನು ಈ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ತಾಯಿನ್ನೂ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಚಾಣಕ್ಯರೆಡೆಗೆ ಹೋದರೆ ದುಷ್ಟರಾದ ನವನಂದರು ಮೊದಲೇ ಎನ್ನೊಳ್ ಸಂದೇಹದಿಂದಿರ್ಪರು. ನಾನು ಹೋದಮೇಲೆ ಏನು ಕಾರ್ಯವಂ ಮಾಡುವನೋ ಎಂದು ಆತಂಕಯುಕ್ತರಾಗಿ ಈ ಹೆಂಗುಸರನ್ನು ಬಾಧಿಸುವರು. ಆದುದರಿಂದ ಇವರಂ ಕೆಲವು ಕಾಲದವರೆಗೂ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಇಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತನ್ನ ಮಾತೃಪತ್ನಿಯರಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆನ್ನರಾಗಿರುವಂತೆ ಉಪಾ

ಯವಂ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟು ಪುನಃ ಮಾತೃವಿಗಭಿವಂದಿಸಿ ಆಶೀರ್ವಾದವಂ ತೆಗೆದು
ಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದ ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಗಂಗಾತೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ
ಇಂದುಶರ್ಮನ ಗೃಹದೊಳಗೆ ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರಂಗಳಂ ಕೈಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇರುವ ಚಾಣ
ಕ್ಯನಂ ಕಂಡು ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮವನಮಾಡಿ ತಾನು ತಂದ ಕಾಗದವಂ
ಕೊಡಲು ; ಆದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಾಜನು ನಮ್ಮ ಪರಮಪ್ರಿಯ
ರಾದ ಕ್ಷೇಶವದಾಸರಿಗೆ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದ ವಿನಯಾರ್ಥವೇನಂದರೆ—ನೀವು
ನನಗೆ ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಕಾಗದವನ್ನು ನನಗೆ ಹಿರಿಯವರಾದ ಸೇನಾಪತಿ
ಗಳಿಗೆ ತೋರಿಸಿದೆನು ; ಅವರು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಈ
ಕಾಗದಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರದಿಂದ ಸಮ್ಮತಿಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಇದ್ದಾರೆ.
ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಶಂಕೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ನಮ್ಮ ದೇವಾಲಯದ ಕಾರ್ಯವು ಶಾಶ್ವತ
ವಾಗಿ ನಡೆದು ಬರುವಂತೆ ಮಾಡತಕ್ಕ ಭಾರವು ನಿಮ್ಮನ್ನೇ ಹೊಂದಿದೆ.
ಇದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅಭಿಮತಕಾರ್ಯವು ಎಂದು ಬರೆದಿರುವುದನ್ನೂ ಆ
ಪಟ್ಟಿಯ ಕೆಳಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅಭಿಮತವಾದ ಕಾರ್ಯವು ನಮಗೂ ಅಭಿ
ಮತವೆಂದು ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿ ಅಪ್ಪಸೇನಾನಾಯಕರು ಸ್ವಹಸ್ತಾಕ್ಷರಗಳಿಂದ
ಸಮ್ಮತಿಗಳಂ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನಗೆ ಉಪ
ಯುಕ್ತವಾದ ಅಕ್ಷರ ಪಟ್ಟಿಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಶೇಷವಂ ಕತ್ತರಿಸಿ
ಪರಿಹರಿಸಿದನು. ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅಭಿಮತವಾದ
ಕಾರ್ಯವು ಬಾಗುರಾಯಣನಿಗೆ ಅಭಿಮತವು ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಎಂಟು
ಮಂದಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರ ಸಮ್ಮತಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದವು. ಆ ಕಾಗ
ದವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇದು ಒಂದು ಮುಂದಣ ರಾಜಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಧಕ
ವಾಯಿತು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಸಹಾಧ್ಯಾಯಿಯಾದ ಸಕಲ
ದಂಡನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಜ್ಯೋತಿಷ ಶಾಸ್ತ್ರ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣನಾದಂಥ ಇಂದು
ಶರ್ಮನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂ ಕುರಿತು—

ಶ್ಲೋ || ಮಿತ್ರಂ ಸ್ವಚ್ಛ ತಯಾರಿಪೂ ನಯಬಲೈರ್ಬಂಧಂ ಧನ್ಯೀರ್ಚರಂ |

ಕಾರ್ಯೇಣದ್ವಿಜಮಾದರಣಯುವತಿಂ ಪ್ರೆಮ್ನಾ ಸಮೈಬಾಂಧವಾ ||

ಅತ್ಯುಗ್ರಂಸ್ತುತಿಭಿರ್ಗುರಂ ಪ್ರಣತಿಭಿರ್ಮೂರ್ಖಂ ಕಥಾಭಿಬುಧಾ |

ಸ್ವಿದ್ಯಾಭೀರಸಿಕಂರಸೆನಸುಗುಣಂ ಶೀಲೆನಕುರ್ಯಾದ್ವಶಂ ||

ಟೀ || ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಘ್ರಾಢರಾದವರು ತಮಗೆ ಮಿತ್ರನಾದವನಂ ನಿಷ್ಕಾಪ
ಟ್ಟದಿಂದಲೂ ಶತ್ರುಗಳಂ ನೀತಿಬಲದಿಂದಲೂ ಲುಬ್ಧನಂ ಧನದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಬಡೆ

ಯನಂ ಆತನ ಕಾರ್ಯದಿಂದಲೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಸ್ತ್ರೀಯಂ ಪ್ರೇಮದಿಂದಲೂ ಬಂಧುಗಳಂ ಸಮೋಪಚಾರಗಳಿಂದಲೂ ಅತ್ಯಂತಕೋಪಿಸ್ತನಂ ಸ್ತೋತ್ರದಿಂದಲೂ ಆಚಾರ್ಯನಂ ನಮಸ್ಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ಮೂರ್ಖನಂ ಕಥೆಗಳಿಂದಲೂ ವಿದ್ವಾಂಸರಂ ವಿದ್ಯೆಗಳಿಂದಲೂ ರಸಿಕನಂ ರಸೋಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಸುಗುಣಿಯಂ ಸದ್ವೃತ್ತಿಯಿಂದಲೂ ಸ್ವಾಧೀನಂಗೈದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ನೀತಿಯುಂಟು.

ಅದುಕಾರಣ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನಾನು ವಂಚನೆಯಂ ಮಾಡಕೂಡದು. ಕುಸುಮ ಪುರದಲ್ಲಿರುವ ನವನಂದರು ಕಪಟದಿಂದ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ತಂದೆಯೂ ಧರ್ಮಿಸ್ಥನೂ ಆದ ಮೌರ್ಯನನ್ನೂ ಇವನ ತೊಂಭತ್ತೊಂಭತ್ತು ಮಂದಿ ಬಡಹುಟ್ಟಿದವರನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸಿ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಉಳಿದ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನೂ ವ್ಯಾಜಾಂತರದಿಂದ ಸಂಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡು ಅನ್ನಸ ತ್ರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿದ್ದರು. ಅಪ್ಪರೊಳಗೆ ನಾನು ಬಂದು ದಿವಸ ಭೋಜನಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕ್ಷುತ್ತಿನಿಂದ ಬಹುಪೀಡಿತನಾಗಿ ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ತಪಿಸಿದನಿಂದು ಆ ಸತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಲು ಆ ದುಷ್ಟರಾದ ನವನಂದರು ಬಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಕ್ಷಮಿಸದೆ ನನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆ ನಿಷ್ಕರೋಕ್ತಿಗಳನ್ನಾಡಿ ತಮ್ಮ ಭೃತ್ಯರ ಕೈಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಎಳೆಸುವಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಶಿಖೆಯು ಬಿಚ್ಚಿಹೋಗಲು ನಾನು ಬಹಳ ಕೋಪಿಸ್ತನಾಗಿ ದುಷ್ಟರಾದ ನವನಂದರಂ ಸಂಹರಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಈ ಜುಟ್ಟು ಕಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಶಪಥವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಬರುವುದಂ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಂ ಕಂಡು ನನಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ತನ್ನ ದುಃಖಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹೇಳಿಕೊಂಡುದರಿಂದ ನವನಂದರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ನಿನ್ನಂ ಪಾಟಲೀಪುರದ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಂ ಮಾಡುವೆನು. ಇನ್ನುಮೇಲೆ ಅಂಜಬೇಡವೆಂದು ಶಪಥಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಅಭಯವಂ ಕೊಟ್ಟು ಈತನಂ ಬರಹೇಳಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದೆನು.

ಶ್ಲೋ || ಕ್ಷಾಂತಿಶ್ಚ ತ್ವವಚನಕಿಂ ಕಿಮರಿಭಿಃ ಕ್ರೋಧೂಸ್ತಿಚಿದ್ಧಿಹಿನಾಂ |
ಜ್ಞಾತಿಶ್ಚ ದನಲೆನಕಿಂ ಯದಿ ಸುಹೃದ್ವಿಮೌಷಧೈಃಕಿಂಫಲಂ ||
ಕಿಂಸರ್ವೈರ್ಯದಿದುರ್ಜನಾಃ ಕಿಮುಧನ್ಯೈವಿದ್ಯಾನವದ್ಯಾಯದಿ |
ಪ್ರೀಡಾಚಿತ್ತಿಮುಭೂಷಣೈಸ್ಸು ಕವಿತಾಯದ್ಯಸ್ತಿರಾಜೈನಕಿಂ ||

ಶ್ಲೋ || ಲೋಕದೊಳಂ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಸಹನಾಗುಣವಿದ್ದುದೇ ಆದರೆ ಕವಚದಿಂದ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವು ? ಕೋಪವಿದ್ದುದೇ ಆದರೆ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಏನು ?

ಜ್ಞಾತಿಯು ಇದ್ದುದೇ ಆದರೆ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಏನು ? ಪ್ರೀತಿಯುಕ್ತನಾದ ಸ್ನೇಹಿ
ತನು ಇದ್ದುದೇ ಆದರೆ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ ಔಪಧಿಂದ ಏನುಫಲ ? ದುರ್ಜನರ ಸಹ
ವಾಸವಿದ್ದುದೇ ಆದರೆ ಸರ್ಪಗಳಿಂದೇನು ? ನಿರ್ದುಷ್ಟನಾದ ವಿದ್ಯೆಯು ಇದ್ದುದೇ
ಆದರೆ ಧನಗಳಿಂದ ಏನುಪ್ರಯೋಜನ ? ನಾಚಿಕೆಮಾತ್ರವಿದ್ದುದೇ ಆದರೆ ಅಭಿ
ರಣಗಳಿಂದ ಏನು ? ಶೋಭನವಾದ ಕವಿತ್ವವಿದ್ದುದೇ ಆದರೆ ರಾಜ್ಯದಿಂದೇನು
ಫಲವೆಂದು ನೀತಿಯುಂಟು.

ನೀನು ನನಗೆ ಸಹಾಧ್ಯಾಯಿಯಾಗಿದ್ದುದು ಸತ್ಯವಾದರೆ ಶರಣಾಗತನಾಗಿ
ಬಂದಿರುವ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ನೀನು ಬೌದ್ಧ
ಸನ್ಯಾಸಿಯ ವೇಷವಂ ಧರಿಸಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದಿ ಎಂಬ ನಾಮವನ್ನಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು
ನಿನಗೆ ಆಸ್ತರಾದ ಶಿಷ್ಯರಿಗೂ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ವೈಪಭಾಷಾನಾಮಧೇಯಗಳಂ
ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ಅಮೂತ್ಯರಾಕ್ಷಸನೊಡಲಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗ
ಳಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷವೇ ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ಯಾಕೌಶಲಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತ ಅವರಲ್ಲಿ
ಆಪ್ತನಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜಕಾರ್ಯವಂ ತಿಳಿಯುತ್ತ ಅಲ್ಲಿನ ವಿಶೇಷ
ವರ್ತಮಾನಗಳಂ ವೇಷಧಾರಿಗಳಾದ ನಿನ್ನ ಶಿಷ್ಯರ ಮುಖದಿಂದಲೇ ನನಗೆ ತಿಳಿಯ
ಪಡಿಸುತ್ತ ನೀನು ಬುದಿದ ದಂಡನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಫಲವಂ ಕಾಣುತ್ತ
ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ನೀನು ನಮಗೆ ಮಿತ್ರನೇ ಸರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಂದ
ಸಿಗ್ರಹ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ರಾಕ್ಷಸ ಸಂಗ್ರಹದ ವರೆಗೂ ಮಾಡತಕ್ಕ ಉಪಾಯ
ರಹಸ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲವಂ ಇಂದುಶರ್ಮನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ ಈ ಯಥವಂ ವೇಳೆವೇಳೆ
ಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತ ಬಹುಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ರಾಜಕಾ
ರ್ಯಮಂ ನೋಡುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಬಹಳವಾಗಿ ಉಪಚಾರವಂ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು
ಇಂದುಶರ್ಮಂ ಚಾಣಕ್ಯನಂ ನೋಡಿ—

ಎಚ್ಚೆ, ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೃಹಸ್ಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯನಿಗೂ ನೀತಿಪ್ರವೀಣತೆಯಲ್ಲಿ
ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯನಿಗೂ ಸಮಾನನಾದ ಚಾಣಕ್ಯರೇ, ನಿಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯಸದೃಶನಾದ ನನಗೆ
ಇಷ್ಟುಪೂರವಂ ಹೇಳಬೇಕೆಂಬುವುದೇನು ! ನಿವೃ ಪ್ಪೇಕ್ಷೆ ಕಾರ್ಯಮಂ ಶಿರಸಾ
ವಹಿಸಿ ಮಾಡುವೆನು.

ಶ್ಲೋ || ಕರಾವಿವಶರೀರಸ್ಯ ಅಕ್ಷೋರಿವಚಪಕ್ಷ್ಮಣೀ || ಅಪ್ರೇರಿತ

ಹಿತಂಕಾರ್ಯಮಿದಂಸಂತಿತ್ರಲಕ್ಷಣಂ ||

ಟೀ || ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಕೈಗಳೂ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ರೆಪ್ಪೆಗಳೂ ಅವುಗಳಿಂದ ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಅವುಗಳ ಸೌಖ್ಯಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾವೇ ಮಾಡುವವೋ ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ಮಿತ್ರನಾದವನು ತನ್ನ ಮಿತ್ರನಿಂದ ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಅವನ ಭಾವವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವನಿಗೆ ಹಿತವಾದ ಕಾರ್ಯವೆಂಬುದು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದೀಗ ಸನ್ನಿಹಿತವಾದವನಿಂದ ನಿತಿಯುಂಟು.

ಅದುಕಾರಣ ನಾನು ನಿಮ್ಮಿಂದ ಹೇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ನೀವು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೂ ಅದರಂತೆ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ನನ್ನಂಥ ಮಿತ್ರ ಘನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರುಂಟು? ಹಾಗಾದರೆ ನನಗೆ ನರಕಬಾಧೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವನ್ನಾದರೂ ಮೀರುವುದಿಲ್ಲವು. ಅಗತ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡುವೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿ ನೀವು ಎಲ್ಲಿರೀರಿ? ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಇಂದುಶರ್ಮನ ವಾಕ್ಯವನ್ನಾಲಿಸಿ ಚಾಣಾಕ್ಯನು—

ಈಗ ನಾನು ನಂದನಿಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಪರಿಮಿತಸೇನಾಪರಿವೃತನಾದ ಪರ್ಮತೇಶ್ವರನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಸಮೇತನಾಗಿ ಪ್ರೋಗುವೆನು. ನೀನು ಈಗಲೇ ಶಿಷ್ಯಸಮೇತನಾಗಿ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಪ್ರೋಗಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೆ—

ಶ್ಲೋ || ಸೌಹಾರ್ದಸ್ವರ್ಣರೇಖಾಣಾಮುಚ್ಚಾ ವಚಭಿದೊಜುಷಾಂ ||

ಪರೋಕ್ಷಮಿತಿಕೊಪ್ಪಸ್ತಿ ಪರೀಕ್ಷಾ ಸಿಕಷೊಪಲಃ ||

ಟೀ || ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರತ್ವವು ಸುವರ್ಣದೋಷಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಾನಾಭೇದವಾಗಿರುವುದು. ಅದು ಇಷ್ಟೇ ಬಣ್ಣಮುಳ್ಳದೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಪರೋಕ್ಷವೆಂಬ ಒಂದು ಬಗೆಗಲ್ಲು ಇರುವುದು ಎಂದು ನಿತಿಶಾಸ್ತ್ರಮುಂಟು.

ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರೋಕ್ಷಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾದ ಸ್ನೇಹವೆಂಬ ಇಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾದ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಈ ಯಂತರಂಗದ ಕಾರ್ಯವೆಂಬ ಗೆಯ್ಯಲೋಸುಗ ಪೇಳಿದೆನು. ನಿನಗೆ ಕ್ಷೇಮವಾಗಲಿ. ನಾನು ಪ್ರೋಗುವೆನೆಂದು ಇಂದುಶರ್ಮನು ಬೀಳ್ಕೊಂಡು ಆತನ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ತನ್ನೊಡನೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಚಾಣಾಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಸಮೇತನಾಗಿ ಪರ್ಮತೇಶ್ವರನ ರಾಜ್ಯವೆಂಬ ಕುರಿತು ತೆರಳಿದನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಾಕ್ಯರಿಗೆ ಪರ್ಮತರಾಜ್ಯಪ್ರವೇಶವೆಂಬ ತೃತೀಯಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಚತುರ್ಥಾಶಯ ಪಾರಂಭವು.

ಪರ್ವತರಾಜ ಸೇನಾಗಮನವು.

ಅನಂತರದೊಳೆ ಚಾಣಕ್ಯನು ಪರ್ವತರಾಜ್ಯಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ತೆರಳುತ್ತಿರಲು ಇಂದುಶರ್ಮನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತಾನು ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯ ತತ್ಪರನಾಗಿ ಕ್ಷಪಣಕವೇಷವಂ ಧರಿಸಿ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಮಾಸೋಪವಾಸಿಯು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ವೇಗಶರ್ಮನು ಸಮಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಪಶುಲೋಮನು ಎಂದು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ನಾಮಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ವೈದ್ಯ ಮಂತ್ರಜ್ಞ ಮೊದಲಾದವರ ವೇಷಗಳನ್ನಳವಡಿಸಿ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯ ಜ್ಯೋತಿಷ ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ಯಾಕೌಶಲವಂ ತೋರಿಸುತ್ತ ಇರುವಂತೆ ಅವರನ್ನು ನೆಮಿಸಿ ತಾನು ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಆಪ್ತನಂತೆ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಆಗಾಗ್ಗೆ ನವನಂ ದರಂ ಕಾಣುತ್ತ ಆ ಪುರದ ವೃತ್ತಾಂತಂಗಳಂ ತಿಳಿಯುತ್ತ ಶಿಷ್ಯಸಮ್ಮೇತನಾದ ತನ್ನ ಕಾಪಟ್ಯವು ಪರರಿಗೆ ಲೇಶವಾದರೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಪರಮಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ಚಾಣಕ್ಯನ ಆಗಮನವನ್ನೇ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದನು.

ಇತ್ತಲಾಗಿ ಮೊದಲು ನಂದರ ಅನ್ನಸತ್ರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಪಮಾ ನವಂ ಕಂಡ ಗೂಢಚಾರರು ಪರ್ವತರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಂ ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿದು—

ಬುದ್ಧಿ, ನಾವು ದೇಶಾಂತರವರ್ತಮಾನವಂ ತಿಳಿದು ಬಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ಮೊದಲು ಆಜ್ಞಾಪ್ತರಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಚಾರರು. ನಾವು ಬಂದಾನೊಂದು ದಿವಸ ಮಾರ್ಗವಶದಿಂದ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸತ್ರದಲ್ಲಿ ಭೋಜನ ಮಾಡುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನರಾಗಿದ್ದೆವು. ಆಗ ಪುಷ್ಪೋದ್ಯಾನವಿಹಾರಾರ್ಥ ವಾಗಿ ಪೋಗಿದ್ದ ನವನಂದರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿ ತೇಜಸ್ಸಾಮ್ಯನಾದ ಒಬ್ಬನೊಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೈದಿ ಏನು ಕಾರಣದಿಂದಲೋ ಸುವರ್ಣಮಯವಾದ ರಾಜಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ಕಾಲನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮನ್ನು ಲಕ್ಷೀಕರಿಸದೆ ಕುಳಿತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಕೋಪ ಹೆಚ್ಚಿ ಆತನು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿ ಎಂಬುವುದನ್ನೂ ಕೂಡ ಬಗೆಯದೆ ನಿಷ್ಕುರೋಕ್ತಿಗಳನ್ನಾಡಿ ತಮ್ಮ ಭೃತ್ಯರ ಕೈಯಿಂದ ಆತನ ಜುಟ್ಟು ಬಿಚ್ಚಿಹೋಗುವಂತೆ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಎಳೆ

ಸಲು ; ಕ್ರೂರನಾದ ಆ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕಿಡಿಗಳನ್ನುದರಿ
ಸುತ್ತ ನಂದರಂ ಕುರಿತು—ಎಲೈ, ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಧಮರುಗಳಿರಾ, ಸತ್ತಕ್ಕೆ ಅನ್ನಾ
ರ್ಥಿಯಾಗಿ ಬಂದ ಅತಿಥಿಯಂ ಸತ್ಕರಿಸದೆ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಎಳಸಿದಿರಾದಕಾರಣ ನಿಮ್ಮಂಥ
ದುಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಪೋಲೇಶವ್ಯಯಮಂ ಮಾಡದೆ ನಾನು ಭೃಗುವಂಶೋತ್ಪನ್ನ
ನಾದ ಕಾರಣದಿಂದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯಪ್ರಣೀತವಾದ ಕಾಲದಂಡದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ
ರುವ ದಂಡನೀತಿಯಿಂದಲೇ ನಿಮ್ಮಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಬಿಚ್ಚಿರುವ ಈ ನನ್ನ ಶಿಖೆಯಂ
ಬಂಧಿಸುವೆನು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಕಟ್ಟಿದವನಾದರೆ ತ್ರಿವೇಣೀಸಂಗಮದೋಳು ಶುಚಿ
ಭೂತನಾಗಿ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಹರಿಪೂಜೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂ ಕಾಲಿಂದ ಬದಿದವನ ದುರ್ಗತಿಯು ಎನಗಾಗಲಿ ಎಂದು ಶಪಥವಂ
ಮಾಡಿ ಹೊರಟುಹೋದನು. ಹಾಗೆ ಕೋಪದಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮ
ಣನಂ ಸಮಾಧಾನವನ್ನಾದರೂ ಗೆಯ್ಯದೆ ನಂದರು ಮತ್ತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅರಮನೆ
ಯಂ ಕುರಿತು ತೆರಳಿದರು. ಆಗ ಮಹೋತ್ಪಾತಂಗಳುಂಟಾಗಲು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸರ್ವ
ರಿಗೂ ಬಹಳ ಆತಂಕವು ಪುಟ್ಟ ಗುಜುಗುಟ್ಟು ಆದ ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಂಗಳನ್ನೂ ಆ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ಆತನು ಮಾಡಿದ ಶಪಥವನ್ನೂ ನಂದರ ಮಹದಪಶಾ
ರವನ್ನೂ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತ—

ಶ್ಲೋ : || ರಾಮೋಹಮಮೃಗಂ ನವದನಪುಷೋ ಯಾನೇಸಯೋಜದ್ವಿಜಾಃ

ವಿಪ್ರಸ್ಯೈಕತಮಸ್ಯವತ್ಸಹರಣೆ ಲಜ್ಜಾಂಜಹೌಹೇಹಯಃ ||

ದ್ಯೂತೆ ಭ್ರಾತೃಚತುಷ್ಟಯಂಚಮಹೀಂ ಧರ್ಮಾತ್ಮಜೋದತ್ತವಾಃ ||

ಪ್ರಾಯಸ್ಸರ್ವಜಗದ್ವಿನಾಶ ಸಮಯಬುಧ್ಧಾಪರಿಕ್ಷೀಯತೆ ||

ಟೀ|| ದಶರಥಚಕ್ರವರ್ತಿಯ ಪುತ್ರನಾದ ರಾಮನು ಮಾರೀಚಕಾಪಟ್ಟ
ಮಾದ ಹೇಮಮೃಗವಂ ತಿಳಿಯದೆ ಪೋದನು. ನಹುಪಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ತನ್ನ
ವಿನಾಶವನ್ನು ಹೊರುವುದಕ್ಕೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ನೇಮಿಸಿದನು. ಹೇಹಯನೆಂಬ
ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಗೋವಂ ಅಪಹರಿಸಿರುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ
ನಾಚಿಕೆಯಂ ಬಿಟ್ಟನು. ಸೆಗಡೆಯಾಟದ ಜೂಜಿನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪುತ್ರನಾದ ಯುಧಿ
ಷ್ಠಿರನು ತನ್ನ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ಪಟ್ಟಮಹಿಷಿಯನ್ನೂ ಕೌರವಗೆ
ಕೊಟ್ಟನು. ಇಂಥ ಮಹಾಪುರುಷರೆಲ್ಲಾ ಕಾಲಗತಿಯಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ
ಯಿಂ ಶೂನ್ಯರಾಗಿ ಬಹುವಿಸತ್ತುಗಳಂ ಹೊಂದಿದರು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿನಾಶ
ಕಾಲದೋಳು ಸರ್ವರೂ ಕ್ಷೀಣಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವರಾಗುವರು ಎಂದು ನಿತಿಯುಂಟು.

ಅದುಕಾರಣ ಈ ನವನಂದರಿಗೂ ಮುಂದೆ ಮಹಾವಿವತ್ತು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಉತ್ಪಾತಗಳುಂಟಾಗುತ್ತಿವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇದ್ದರು. ಇದಾದ ಎರಡು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಆ ಅನ್ನಸತ್ರಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಒಡಹೋದನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಆ ರಾಯನು ಮಂತ್ರಿಯ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ—

ಏನೈ, ಶಬರವರ್ಮನೇ, ಈಚೆಗೆ ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವರ್ತಮಾನವಂ ಕೇಳಿದಿಯಾ ? ಇದನ್ನು ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸಾಧಾರಣ ನಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಆತನು ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರ ಶಿಷ್ಯನೇ ಆದರೆ ಆತನ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಂದರಿಗೆ ವಿವತ್ತು ಸಂಭವಿಸಿತು. ಮತ್ತು ನಂದರಲ್ಲಿ ಮತ್ಸರವುಳ್ಳ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೋದನಂತೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಶಬರವರ್ಮನು—

ಜೇಯಾ, ಚಾರರು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಂ ವಿಚಾರಿಸಿದರೆ ಇದರಲ್ಲಿ ದೈವಯತ್ನಮಾತ್ರವೇ ಇದೆ ಎಂದು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ಪುರುಷ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಉಂಟೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಏನೆಂದರೆ—ಪೂರ್ವಸಂಕೇತವಿಲ್ಲದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದವನು ರಾಜಾರ್ಹಪೀಠವಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅಗ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುಗಳಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕರಿಸದೆ ಕಾಲ ಮೇಲೆ ಕಾಲನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವೇನು ? ಆತನು ಹುಚ್ಚನಾಗಿದ್ದರೆ ನಂದರಿಗೆ ಏನೂ ವಿಪತ್ತಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಉನ್ಮತ್ತನಾಗದೆ ನಿಜವಾಗಿ ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಆತನ ದೆಸೆಯಿಂದ ನಂದರಿಗೆ ಆಪತ್ತು ಬರುವುದು. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಎದ್ದುಹೋದ ಕೂಡಲೆ ಉತ್ಪಾತಗಳು ಉಂಟಾದುವು ಎಂಬುವುದರಿಂದ ಆತನು ತೇಜಸ್ವಿಯೇ ಆಹುದು. ಆತನು ಹುಚ್ಚನಲ್ಲದೆ ನಂದರಿಗೆ ಕೋಪಮುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ನಂದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವವೈರಮುಂಟೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಪೂರ್ವವೈರವಿದ್ದರೆ ಆತನು ತೇಜಸ್ವಿಯಾಗನು. ತೇಜಸ್ವಿಯಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಕಾರ್ಯಾರಂಭವು ನಿಷ್ಫಲವು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಹೊರಟುಹೋದನು ಎಂಬುವುದರಿಂದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ನಂದರಲ್ಲಿ ವೈರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ವೈರಿಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಶರಣಾಗತನಾದಕಾರಣದಿಂದ ತಾನು ಆತನಲ್ಲಿ ದಯೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷನಾಗಿಯೂ ಇದ್ದು ಆತನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವಾಗದಂತೆ ನಂದರಿಗೆ ಕೋಪವಂ ಕೆರಳಿಸಿ ಲೋಕವು

ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ವೈರವಂ ಧರಿಸಿ ಇದ್ದಾನು. ಇದನ್ನು ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯೂ ದೂರ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಇಲ್ಲದಂಥ ಮೂಢರಾದ ನವನಂದರು ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡದೆ ಅನಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸಾದಿಗಳು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ಇಂಥ ಅವಿವೇಕಮಂ ನಡೆಸಿರಬಹುದು. ಮತ್ತು—

ಶ್ಲೋ|| ಉಚಿತಮನುಚಿತಂವಾ ಕುರ್ವತಾಕಾರ್ಯಜಾತಂ |

ಪರಿಣತಿರವಧಾಯಾಯತ್ನತಃಪಂಡಿತೇನ ||

ಅತಿರಭಸಕೃತಾನಾಂ ಕರ್ಮಣಾಮಾವಿಪಾಕಂ |

ಭವತಿಹೃದಯದಾಹೀ ಶಲ್ಯತುಲ್ಯೋವಿಪಾಕಃ ||

ಟೀ|| ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದಂಥ ಮನುಷ್ಯನಿಂದ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯಸಮೂಹವನ್ನಾಗಲಿ ಅಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯಸಮೂಹವನ್ನಾಗಲಿ ಮಾಡುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹುಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯವಂ ಮಾಡಿದರೆ ಇದರ ಪರಿಣತಿಯು ಹೀಗಾಗುವುದೆಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಆಪ್ತರೊಡನೆ ಯೂ ಆಲೋಚಿಸಿ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಆ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಆಲೋಚನೆಯಂ ಮಾಡದೆ ಧುಢುಂಪ್ರವೇಶದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳ ಪರಿಪಾಕವು ಮಾಡಿದಂಥವನ ಹೃದಯವನ್ನು ದಹಿಸುವಂಥ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುವುದೆಂದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂಟು.

ಅದುಕಾರಣದಿಂದ ಮುಂದಿಟ್ಟ ಇಲ್ಲದೇ ಇರುವ ಆ ನವನಂದರಿಗೆ ಇಂಥ ಸಂಘಾಟನೆಗಳು ಉಂಟಾಗುವವು. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ವಿಸತ್ತು ತಪ್ಪದು. ಮತ್ತು -

ಶ್ಲೋ|| ದಾರುಚರ್ಮವಿನ್ಯಾಸೋ ದಹತೆಲೊಹಪಂಚಕಂ ||

ಸಾಧುಸಜ್ಜನ ಸಂತಾಪಃ ಕಿಮಾಶ್ಚ ಯೇಂ ಕುಲಕ್ಷಯೇ ||

ಟೀ|| ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸತ್ತುಹೋದ ದನವಿನ ಚರ್ಮದಿಂದ ಹೊರಡುವ ಉಸಿರುಗಳು ಪಂಚಲೋಹಗಳನ್ನು ದಹಿಸುತ್ತವೆ. ಸಾಧುಗಳಾದ ಸಜ್ಜನರ ಸಂತಾಪಯುಕ್ತವಾದ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಗಳು ಕುಲಕ್ಷಯಮಂ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲವೆಂದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ವಿರುವುದು.

ಆದುದರಿಂದ ತಂದೆಯಾದ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಿಂದ ಪುಟ್ಟ ಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ತಮಗೆ ಹಿತೈಷಿಯಾಗಿದ್ದ ಮತ್ತು ಸಜ್ಜನನಾದ ಮೌರ್ಯನ ನಿಟ್ಟುಸಿರೆಂಬ ಗಾಳಿಯು ಅವರ ಶೋಕಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನಮಂ ಮಾಡಿ ನಂದಕುಲ

ವೆಂಬ ವನವಂ ಪಡಿಸುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಪಮಾನವೇ ಕಾರಣವೆಂದು ಪೇಳುತ್ತಿದ್ದಂಥ ಆ ಶಬರವರ್ಮನ ವಾಕ್ಯವಂ ಕೇಳಿ ಪರ್ಮತರಾಜನು ಆತನೊಡನೆ—

ಎಲೈ, ಮಂತ್ರಿಯೇ, ನವನಂದರು ಅವಮಾನವಂ ಪಡಿಸಿದ ಆ ಮಹಾ ತಪಸ್ವಿಯು ಭೃಗುವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾದರೆ ಶಾಪವಂ ಕೊಡದೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತ ವೇನು ? ಆತನಿಗೆ ವಾಕ್ಸಿದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದರೆ ತಪಸ್ವಿ ಎಂತಹನು ? ಹಾಗೆ ತಪಸ್ವಿ ಯಾಗದೇ ಇದ್ದರೆ ಆ ದರಿದ್ರಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ಬಲಹೀನನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೂ ಕೂಡಿ ಮಹದೈಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿ ಸೇನಾಸಮೇತರಾಗಿ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನರಾಗಿ ರುವ ಆ ನಂದರಿಗೆ ಎಂತು ವಿಸತ್ತಂ ತಂದಾರು ? ಎಂದು ಕೇಳ್ದ ಪರ್ಮತೇಶ್ವರಂಗೆ ಮಂತ್ರಿಯು—

ಎಲೈ, ಬಡೆಯನೇ, ನೀನು ಮಾಡಿದ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಗೆ ಸಮಾಧಾನವಂ ಹೇಳುವೆನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾರ್ಜಿಸುವ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ—ಲೋಭಿಗೆ ಧನದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ತಪೋಲೇಶವ್ಯಯದಲ್ಲಿಯೂ ಲೋಭಮುಂಟಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪೌರುಷಯುಕ್ತನಾದ ಪುರುಷನು ಪರಲೋಕಸಾಧನವಾದ ತಪಃಫಲವಂ ಎಂದಿಗೂ ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಭೃಗುವಂಶೋತ್ಪನ್ನನೂ ದಂಡನೀತಿ ಪ್ರವೀಣನೂ ಆಗಿರುವ ಕಾರಣದಿಂದ ಶಾಪವಂ ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ತಪೋದ್ರವ್ಯಮಂ ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಹಿಂದೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಮುನಿಯು ಸುಬಾಹುವಾರೀಚರಂಬ ತನ್ನ ಯಜ್ಞ ಕಂಟಕರಾದ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಶ್ರೀರಾಮನಿಂ ಹೇಗೆ ಉಪಾಯದಲ್ಲಿ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಂದ ಆ ನವನಂದರಂ ಸಂಹರಿಸಲುಪಾಯಾಂ ತರವಂ ಹುಡುಕುವನು.

ಶ್ಲೋ|| ವಿಜಿತವ್ಯಾಲಂಕಾ ಚರಣತರಣೀಯೋಜಲನಿಧಿಃ | ವಿಸಕ್ಷಃಪೌಲಸ್ತ್ಯೋರಣ
ಭುವಿಸಹಾಯಾರ್ತ ಕಪಯಃ || ತಥಾವೈಕೋರಾಮ ಸ್ತ ಕಲಮವಧಿದ್ರಾಕ್ಷ
ಸಕುಲಂ | ಕ್ರಿಯಾಸಿದ್ಧಿ ಸ್ತ ತೈಭವತಿಮಹತಾಂನೊಪಕರಣೆ ||

ಟೀ|| ಸಮುದ್ರವೇ ಅಗಳಾಗಿರುವ ತ್ರಿಕೂಟಶಿಖರದೊಳಿರ್ಪ ಅರಿಗಳಿಗೆ ಅತಿದುರ್ಭಾಟವಾದ ಲಂಕಾಪಟ್ಟಣವೆಂಬ ಜಲದುರ್ಗವು ಜಯಿಸತಕ್ಕಂಥದೋ ? ಅಗಾಧವಾಗಿಯೂ ಅತಿವಿಸ್ತಾರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸಮುದ್ರವು ಕಾಲುಗಳಿಂದ ದಾಟುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದೋ ? ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮ ಪುತ್ರನಾದ ಪುಲಸ್ತ್ಯಮುಖಿಗೆ ಮೊನ್ನೆಗನಾಗಿ ಇಂದ್ರಾದ್ಯಪೈದಿಕ್ಷಾಲಕರಂ

ಜಯಿಸಿದ ರಾವಣನು ಜಯಿಸತಕ್ಕವನೋ? ಇಂಥ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ವನದಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣು ಹಂಪಲುಗಳನ್ನು ತಿಂದುಕೊಂಡು ಜೀವಿಸುವ ಅತಿಚಪಲಗಳಾದ ಕಪಿಗಳು ಸಹಾಯಕರೋ? ಹೀಗಿದ್ದಾಗ್ಗೂ ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಸೇನೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದ ರಾಮನು ಸಕಲರಾಕ್ಷಸಕುಲವನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಅದುಕಾರಣ ಮಹಾಪುರುಷರಿಗೆ ಸಾಧನಸಂಪತ್ತುಗಳು ಇಲ್ಲದೇ ಇದ್ದಾಗ್ಗೂ ಅವರು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವು ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದು ಎಂದು ದೊಡ್ಡವರು ಪೇಳುತ್ತಿರ್ಪರು. ಆ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೂ ಯತ್ನಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವು ದೈವಗತಿಯಿಂದ ಸಾಗಿದರೂ ಸಾಗಬಹುದು. ಇದಲ್ಲದೆ—

ಶ್ಲೋ|| ಅಘಟಿತಘಟಿತಾನಿ ಘಟಯತಿಘಟಿತಘಟಿತಾನಿ ದುಘಟೀಕುರುತೇ ||

ವಿಧಿರೇಷತಾನಿ ವಿದಧತಿಯಾನಿ ಪುಮಾನ್ಮೈವಚಿಂತಯತಿ |

ಟೀ|| ವಿಧಿಯು ಅಘಟಿತವಾದಂಥ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಘಟನೆಮಾಡುವುದು. ಈ ಕಾರ್ಯವು ಆಗತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಅಂಥದನ್ನು ಆಗಮಾಡುವುದು. ಈ ಕಾರ್ಯವು ಆಗತಕ್ಕದ್ದು ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಅಂಥದನ್ನು ಅತಿ ದುರ್ಘಟವಾಗಿ ಮಾಡುವುದು. ಮನುಷ್ಯನು ಯಾವುದನ್ನು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಇರುವನೋ ಅದನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಯೋಚಿಸದೆ ಇರುವಂಥ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದು ಎಂದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂಟು.

ಅದುಕಾರಣ ಆ ಕಾರ್ಯವು ನಮಗೆ ದುರ್ಘಟವೆಂದು ತೋರಿದಾಗ್ಗೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ದೈವಬಲವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದು ಅನುಕೂಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಅಂಥ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಹಾಯವು ದೊರಕಿತು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಶಬರವರ್ಮನ ವಾಕ್ಯವಂ ಕೇಳಿ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಸಮ್ಮತಿಪಟ್ಟು ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಆ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿಯೇ ಲಂಪಾಕದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಚಾರರು ತ್ವರಿತದಿಂದ ಬಂದು ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು—ಜೇಯಾ, ನಾವು ಸನ್ನಿಧಾನದಿಂದ ಆಜ್ಞಾಪ್ತರಾಗಿ ಲಂಪಾಕದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಚಾರರು. ಮೊದಲು ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದಂತೆ ಲಂಪಾಕಾಧಿಪತಿಯಾದ ಗಿರಿವರ್ಮನು ತನ್ನ ಸಾಮಂತಸೇನಾಪರಿವೃತನಾಗಿ ಪಾರ್ವತೇಯರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ನಿಶ್ಚಯವು. ಇಂದಿಗೆ ಹದಿನೈದು ದಿವಸದಲ್ಲಿ ದಂಡಯಾತ್ರಾಸೂಚಕವಾದ ಆತನ ಸೇನಾಧ್ಯಕ್ಷವು ನಮ್ಮ ದೇಶಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಆತನ ಪುರದ ನೈರುತ್ಯದಿಗ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ

ವಾಗಿ ಬಹುಸೇನೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಪುಂಡುಪಾಳೆಯಗಾರರು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಎಲ್ಲೆ ಕಟ್ಟಿನ ಗ್ರಾಮಗಳಂ ಮುಂಜಿತವಾಗಿಯೇ ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನವಂ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಅರ್ಥವೆಲ್ಲವೂ ಆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಹುದು ಎಂದು ಬಿನ್ನೈಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಾಯನು ಮಂತ್ರಿಯಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ, ಶಬರವರ್ಮನೇ, ಹುಲಿಯ ಮರಿಯಂ ಬೆಕ್ಕಿನಂತಿಹುದೆಂದು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅದು ಹೆಬ್ಬು ಲಿಯಾದಂತೆ ನಾವು ಮೊದಲು ಲಂಪಾಕ ಪತಿಯಂ ಹೀನಬಲನೆಂದು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಈಗ ಬಹುಪ್ರಯತ್ನವಂ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ನಾವು ಈ ಮೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಸೀನರಾಗಿದ್ದರೆ ಮುಂದೆ ಪ್ರಮಾದಮುಂಟಾದೀತು. ಅದರಿಂದ ಕಿರಾತಾಧಿಪತಿಯಾದ ಮಾತಂಗನ ಸೇನೆಯು ಮೊದಲು ಸನ್ನದ್ಧವಾಗಿ ಮುಂದೆ ನಡೆಯಲಿ. ಮತ್ತು ಕಾಂಭೋಜ ಹೂಣ ಬೇಣ ಶಕಸೇನೆಗಳು ಅದರ ಹಿಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ದಂಡಯಾತ್ರೆಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಲಿ. ಕುಲೂತ ಪಾರಶೀಕ ಮಲಯ ಸಿಂಧು ಕಾಶ್ಮೀರ ಈ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳ ಸೇನೆಗಳು ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಶೇಖರನಂ ಒಲೈಸುತ್ತ ನಡೆಯಲಿ. ಪಾರ್ವತೀಯಸೇನೆಯು ಪಟ್ಟಣವಂ ಸುರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಇಲ್ಲೇ ಇರಲಿ ಎಂದು ಶಬರವರ್ಮನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಲು; ಶಬರವರ್ಮನು ಮಹಾಪ್ರಸಾದವೆಂದು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸುವಂತೆ ರಾಜಭಟರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಲು; ಅದೇ ರೀತಿಗೆ ಆ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳ ಸೇನೆಗಳು ಬಂದು ಪರ್ವತರಾಜನ ಶಾಹುರೀನಗರದ ಬಹಿರ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದುವು. ಹೀಗಿರುತ್ತಿರಲು ಮೊದಲು ಪರ್ವತರಾಜ್ಯವಂ ಕುರಿತು ಹೊರಟದ್ದು ಚಾಣಕ್ಯನು ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಆ ರಾಜ್ಯವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ದೇಶದ ಸಮೃದ್ಧಿಯಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅನಂದಭರಿತನಾಗಿ ಸಂಗಡಲೇ ಬರುತ್ತಿರುವಂಥ ದಿನಾವನತವದನನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ, ಕುಮಾರಕನೇ, ಯಾಕೆ ಬಾಡಿದ ಮುಖವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಬಹುಜಿಂತೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಇದ್ದೀಯೆ? ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಅದಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—

ಎಲೈ, ಮಹಾನುಭಾವನೇ, ನನ್ನ ತಂದೆಯು ಸರ್ವಜನ ಪೂಜ್ಯನಾದ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದಾಗ್ಗೆ ಸಾಮಂತಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಪೋಗಿ ಅವರ ಸೇನೆಯೊಳ್ ಪೊಯ್ದಾಡಿ ಅವರಂ ಸಂಹರಿಸಿ ತಾನೂ ಪ್ರಾಣವಂ ಬಿಟ್ಟು ರಂಭಾದ್ಯಪ್ನರಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಂದ ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳಂ ಧರಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಆಲಿಂಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ದಿವ್ಯವಿಮಾನವಂ ಏರಿ

ಕೊಂಡು ನೀರಸ್ವರ್ಗವಂ ಪಡೆಯದೆ ಚೋರರೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರಾಗೃಹ ದೊಳಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ತನ್ನ ಸಂಗಡ ಸಾಯುತ್ತಿರುವ ಮಕ್ಕಳುಗಳಂ ನೋಡುತ್ತ ದುಃಖಿತನಾಗಿ ಪ್ರಾಣವಂ ಬಿಟ್ಟನಲ್ಲ ! ಎಂಬುವುದೊಂದು ಜಂತೆ ; ಇಂಥ ಅನ್ಯಾಯವಾದ ಶತ್ರುತ್ವವನ್ನಿಟ್ಟು ನಮ್ಮವರಂ ಕೊಂದುಹಾಕಿದ ಮಪ್ಪರಾದ ನವನಂದರಂ ತಮ್ಮ ಚರಣಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ನಾನು ಎಂದಿಗೆ ಸಂಹರಿಸಿ ನನ್ನ ಪಿತೃಖುಣವಂ ತಿರಿಸುವೆನೋ ! ಎಂಬುವುದೊಂದು ಜಂತೆ ; ಈ ವ್ಯಾಕುಲಗಳೆರಡರಿಂದಲೂ ನಿತ್ಯವೂ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ನಿದ್ರೆಯು ಬರುವುದೇ ಇಲ್ಲವು. ನನಗೆ ಮಹಾಪುರುಷರಾದ ತಮ್ಮ ಅಭಯವಾದ ಕಾರಣ ಪಾಪಿಯಾದ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣವು ಈವರೆಗೂ ನಿಂತಿತು. ನನ್ನ ಪೂರ್ವಪುಣ್ಯದಿಂದ ತಮ್ಮ ಆಶ್ರಯವು ನನಗೆ ದೊರಕದೇ ಇದ್ದರೆ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ನಾನು ಪ್ರಾಣವಂ ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನ ತಂದೆ ತಮ್ಮಂದಿರಿರುವ ಲೋಕವನ್ನು ಸೇರುತ್ತ ಇದ್ದೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡನು. ಅದಂ ನೋಡಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಕರುಣಾರ್ದ್ರಹೃದಯ ನಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು ಕುರಿತು—ಅಪ್ಪಾ,

ಶ್ಲೋ|| ಚಿಂತಾಯಾಶ್ಚ ಚಿಂತಾಯಾಶ್ಚ ಬಿಂದುಮಾತ್ರಂ ವಿಶಿಷ್ಯತೆ ||

ಚಿಂತಾದಹತಿ ನಿರ್ಜೀವಂ ಚಿಂತಾದಹತಿ ಜೀವಿನಂ ||

ಟೀ|| ಜಂತೆಗೂ ಚಿಂತೆಗೂ ನಡುವೆ ಒಂದು ಸೊನ್ನೆಮಾತ್ರ ವಿಶೇಷವು. ಚಿಂತೆಯು ಜೀವನಿಲ್ಲದ ಶವವನ್ನು ದಹಿಸುವುದು. ಜಂತೆಯು ಜೀವವುಳ್ಳ ಪುರುಷನನ್ನೇ ದಹಿಸುವುದು ಎಂದು ನಿತಿಶಾಸ್ತ್ರಮಾಂಟು.

ಅದುಕಾರಣ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಪುರುಷನು ವಿಸತ್ತು ಬಂದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ಇರಬೇಕೆ ಹೊರತು ಜಂತೆಗೆ ಆಸ್ಪದವಂ ಕೊಡಕೂಡದು ಎಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಸಮಾಧಾನಂಗಳಿಸಿ—ಎಲೈ, ಕುಮಾರ ಕನೇ, ಈ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಬಹುವೈಚ್ಛಿಕ ದೌತಾಧಿಪತಿಗಳಿಂದ ಕಪ್ಪಂಗಳಂ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ಅಸಂಖ್ಯಾತಸೌನಾಪರಿವೃತನಾಗಿರುವ ಶೂರನೆಂದು ಕೇಳಿ ಈತನಿಂದ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯವು ಸಾಧ್ಯವಾದೀತೆಂದು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆನೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತ ಮುಂದೆ ತೆರಳುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ದೂರದಿಂದಲೇ ಆ ಶಾಹುರೀನಗರವನ್ನು ನೋಡಿ ಈ ಪಟ್ಟಣವು ದೇವಾಸುರರಿಗೂ ಅಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲು ; ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ತಾವು ಹೇಳಿದುದು ಸತ್ಯವೇ. ತಾವು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ ಅರ್ಥವು ಅನ್ಯಥಾ ಪರಿಣಮಿಸುವುದುಂಟೆ ? ನನ್ನ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯನ್ನವಧರಿಸಬೇಕು. ಏನಂ

ದರೆ ಈ ಪುರದ ಈಶಾನ್ಯದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಶತ್ರುನಾಶನಸೂಚಕವಾಗಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದ
ಧೂಮಕೋತುವಿನಂತೆ ಧೂಮರೇಖಾಲಕ್ಷಣಲಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಗಗನಲಕ್ಷ್ಮಿಯೊಡನೆ
ಸರಸವಾಡುವ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಆವಾಸವಾದ ಸೇನಾಧ್ಯಕ್ಷವು ಬಹುಸೇನಾನಿಕರದೊ
ಕೂಡಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಶೂರಪರಿವಾರವು ಮುಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ
ಸೇವಕಪರಿವಾರವು ಹಿಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಈ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗೆ
ಈಶಾನ್ಯದಿಕ್ಕಿನ ಶತ್ರುರಾಜರ ಮೇಲೆ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯು ಉಂಟಾಗಿರುವುದೆಂದು
ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ರಾಯನಿಗೆ ನಮ್ಮ ಅಭಿಮತಕಾರ್ಯ
ವನ್ನರೂಪಿಸಿದರೆ ತನಗೆ ಆವಶ್ಯಕವಾದ ರಾಜಕಾರ್ಯವೆಂಬ ಬಿಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ
ಬಡಂಬಡುವನೇ ? ಇದಲ್ಲದೆ—

ಶ್ಲೋಕ : ಸುಗುಣೋಪಿಕುಸ್ವತಿವರಂ ಅನವಸರಜ್ಞನಯಾಚಿತಸ್ಸುಹೃದಾ |

ಪೀ|| ಸಮಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ ಇರುವಂಥವನಿಂದ ಯಾಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ಪುರುಷನು ಸುಗುಣಿಯಾದಾಗ್ಯೂ ಯಾಚಿಸಿದಂಥವನಿಗೆ ಬಹಳ ಸ್ನೇಹಿತನಾದಾಗ್ಯೂ
ಕೋಪಗೊಳ್ಳುವವನಾಗುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ನೀತಿಯುಂಟು.

ಅದುಕಾರಣ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಈ ಕಾರ್ಯ ಸಾಗುವುದೋ ವ್ಯರ್ಥಶ್ರಮ
ವಾಗುವುದೋ ಎಂದು ಡೋಲಾಯಮಾನವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪೇಳುತ್ತ
ಇರಲು ; ಅದಕ್ಕೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಶ್ಲೋಕ : ಕುಸ್ತಿಭೂಯಸ್ಸಯಮಪಿಪರಾನಂದದರ್ಶನದ್ವಂದನದ್ವಂದನಃ ಕ್ಷಿಣುರ್ದತ್ತೇ

ರಸಮನುಜಿನಂ ದತ್ತಘಾಸಾನುರೂಪಂ ಹತ್ವಾಮಾತುಹೃದಯಮಯು

ತಹಾಸ್ತಯಂ ವೃತ್ತಿ ಕಾದಿಮ್ಯತತ್ಪ್ರಾಪ್ತಂ ವಮಯತಿಸೃಣಾಂಮುಕ್ತಿ ಕಾ

ಕುಕ್ತಿ ಗಾಪಿ ||

ಪೀ|| ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗಂಧತರುವು ತಾನು ಬಣಗಿ ಪರರಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನು
ಕೊಡುವುದು. ಆಕಳುಗಳು ತೃಣದಿಂದ ತಮ್ಮ ಹೊಟ್ಟೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಸಿಕೊಂಡು
ಆ ಹುಲ್ಲು ಹಾಕಿ ಸಾಕಿದಂಥವನಿಗೆ ದಶಗುಣಾಧಿಕವಾಗಿ ಹಾಲನ್ನು ಕೊಡುವುವು.
ಚೇಳು ಆಮೆ ಈ ಮುಂತಾದ ಜೀವಿಜಾಲವು ತಮ್ಮ ತಾಯನ್ನು ಕೊಂದುಹಾಕಿ
ತಾವಾದರೂ ಬದುಕುವುವು. ನೋಣವು ತಾನೂ ಸತ್ತು ಅನ್ಯರಿಗೆ ವಾಂತಿಯನ್ನೂ
ಮಾಡಿಸುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಉತ್ತಮಮಧ್ಯಮಾಧಮರ ಗುಣಗಳು
ಎಂದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂಟು.

ಅದುಕಾರಣ ಈ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಪರಮಗುಣಾತ್ಮನಾಗಿರುವುದರಿಂದ
ನಾವು ಆತ್ಮರಾಗಿ ಪೇಳಿಕೊಂಡುದೇ ಆದರೆ ಪರೋಪಕಾರಕ್ಕಿಂತ ಅತಿಶಯವಾದ

ಧರ್ಮವು ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯವೆಷ್ಟು ಇದ್ದಾಗ್ಲೂ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯನಾಗುವನು. ಇದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕಥೆಯುಂಟು. ಏನಂದರೆ—

ಶ್ಲೋಕ || ಕಾಂತಂಪ್ರಾಹಕಪೋತಿಕಾಕುಲತಯಾನಾಥಾಂತ್ಯಕಾಲೋಧುನಾ ||

ನ್ಯಾಧೋಧೋಧ್ಯತಚಾಸಸಂಯತರರಃಶೈನೋಪರಿಭ್ರಾಮ್ಯತಿ ||

ಏವಂಸತ್ಯಹಿನಾಸದಷ್ಟ್ಯ ಇಷುಣುಶೈನಸ್ತುತನಾಹತಃ ||

ತೂರ್ಣಾಂತೌತುಯಮಾಲಯಂಪರಿಗತೌದೈವೀವಿಚಿತ್ರಾಗತಿಃ ||

ಟೀ || ಒಂದು ಮರದ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಪಾರಿವಾಳದ ಹಕ್ಕಿಗಳು ದಾಂಪತ್ಯ ನುಕೂಲತೆಯಿಂದ ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವಲ್ಲಿ ಒಂದಾನೊಂದು ದಿನ ಹೆಣ್ಣು ಹಕ್ಕಿ ಯು ಗಂಡು ಹಕ್ಕಿಯಂ ಕುರಿತು ಬಹಳ ವ್ಯಾಕುಲಚಿತ್ತದಿಂದ—ಎಲೈ, ನಾಥನೇ, ಈಗ ನಮಗೆ ಅಂತ್ಯಕಾಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಅದೇನೆಂಬೆಯಾ? ಈಗ ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಿರಾತನು ಬಾಹುವಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಧನುಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿದ ಬಾಣವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಅಧಃಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಗುರಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿ ಹೋಗುವಣ ಎಂದರೋ ಗಿಡಗನು ನಾವು ಹಾರಿದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಿನ್ನಬೇಕೆಂದು ಮಂಡಲಾಕಾರವಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತ ಮೇಲೆ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವವ್ಯರಲ್ಲಿ ಆ ಕಿರಾತನು ಹಾವಿನಿಂದ ಕಚ್ಚಲ್ಪಟ್ಟವನಾದನು ಅವನು ಎಸೆದ ಬಾಣದಿಂದ ಮೇಲೆ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವ ಗಿಡಗನು ಸಂಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಆ ಕಪೋತಪಕ್ಷಿಗಳಂ ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನವಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಈರ್ವರೂ ಯಮಾಲಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಅದುಕಾರಣ ದೈವಗತಿಯು ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿರುವುದು.

ಆದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ದೈವಬಲವು ಒದಗಿದರೆ ನಾವು ಮಾಡುವ ಉಪಾಯಗಳಿಂದ ಈ ರಾಯನಿಗೆ ಈಗಿನ ಶತ್ರುಗಳ ಆತಂಕ ತಪ್ಪಿ ಈ ಪ್ರಯಾಣವೇ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ಪಾಟಲೀಪುರಾಭಿಮುಖವಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಪುರಪ್ರವೇಶವಂ ಮಾಡಿ ಆ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಆ ರಾಯನ ಸಮಯವಂ ವಿಚಾರಿಸಿ ಇದು ಸುಮುಹೂರ್ತವೆಂದು ತಿಳಿದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಸಮೇತನಾಗಿ ಒಂದು ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅಲ್ಲಿಯ ದ್ವಾರಪಾಲಕರಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ, ಪ್ರತಿಹಾರಿಗಳಿರಾ, ರಾಜಪುತ್ರನೊಡಗೂಡಿ ಚಾಣಕ್ಯನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪ್ರಭುಗಳ ದರ್ಶನಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ರಾಜದ್ವಾರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು

ಸಿಂತು ಇದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಭೂಪತಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಲು ;
ಆ ದ್ವಾರಪಾಲಕರು ಬೆಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಹೋಗಿ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರ್ದ ಪರ್ವತ
ರಾಜನಿಗೆ ವಂದಿಸಿ,—

ಬುದ್ಧಿ, ಪರಾಕು ! ಚಾಣಕ್ಯನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನು ಉದಯಿಸಿ
ಬರುತ್ತಿರುವ ಬಾಲಚಂದ್ರನೊಡಗೂಡಿದ ಅಂಗಾರಕನಂತೆ ಮಹಾತೇಜೋ
ವಂತನಾಗಿರುವ ರಾಜಪುತ್ರನೊಡಗೂಡಿ ರಾಜದ್ವಾರವನ್ನಲಂಕರಿಸುತ್ತ ಸನ್ನಿ
ಧಿಯಂ ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿರಿ ಎಂದು
ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ಬಂದು ಚರಣಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಿನ್ನೈಸಿದವು ಎನಲು ; ಆ ರಾಯಂ
ಈ ಮಾತಂ ಕೇಳಿ ಮೊದಲು ಶಬರವರ್ಮನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಚಾಣಕ್ಯನೆಂಬ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ರಾಜನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೊಡಗೂಡಿ ನಂದನಿಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ
ಬಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಮಂತ್ರಿಯ ಮುಖವಂ ನೋಡಿ—ಯಾರೋ
ಪೂಜ್ಯರು ಬಂದಿರಬೇಕು ; ಯಥೋಚಿತಮರ್ಯಾದೆಯಿಂ ಕರೆದುತರುವವರಾಗಿರಿ
ಎಂದು ಆ ರಾಯನಾಜ್ಞಾಪಿಸಲು ; ಮಹಾಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಶಬರವರ್ಮನೆಂಬ
ಮಂತ್ರಿಯು ಬಂದು ಸುಮಾನದಿಂದ ಹಸ್ತಲಾಘವವನ್ನಿತ್ತು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣ
ಕ್ಯರಂ ಸಭಾಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಕರೆದುತಂದನು. ಆಗ ಪರ್ವತರಾಜನು ಪೀಠದಿಂದದ್ದು
ಬಂದು ಸುವರ್ಣಾಸನದಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಂ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಭೂಸುರೋ
ತ್ತಮರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೂ ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೂ ಸ್ವಾಗತವೇ ಎಂದು ಕುಶಲ
ಪ್ರಶ್ನೆಯೆನೂಡಿ—

ಶ್ಲೋ|| ನಂದಂತಿ ಪಿತರಸ್ಸರ್ವೇ ನೃತ್ಯಂತಿಚಪಿತಾಮಹಾಃ || ಪ್ರಪಿತಾಮಹಾ

ಶ್ವಗಾಯಂತಿ ಶ್ಲೋತ್ರಿಯೈ ಗೃಹಮಾಗತಃ ||

ಚೀ|| ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ಲೋತ್ರಿಯರಾದಂಥವರು ಯಾವನ ಮನೆಯನ್ನೈದು
ತ್ತಿದ್ದಾರೋ ಆತನ ಪಿತೃಗಳಲ್ಲಾ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆತನ ಪಿತಾಮಹ
ರೆಲ್ಲಾ ಹರ್ಷದಿಂದ ನರ್ತನವಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಪಿತಾಮಹರೆಲ್ಲಾ ಪರಮಾ
ಹ್ಲಾದದಿಂದ ಗಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವಿರುವುದು.

ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರೇಕತ್ರ ಕೂಡಿದರೆ ಆ ದಿನವು ದರ್ಶವೆಂದೆನಿಸಿ ತಮಸ್ಸಿ
ನಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗುವುದೆಂಬುವುದು ಶ್ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವು. ಆದರೆ ಪರಸ್ಪರಾನು
ಕೂಲವಾಗಿ ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನೋನಿಕರವಂ ಪರಿಹರಿಸಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವ
ಅಪೂರ್ವಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರ ದರ್ಶನದಂತೆ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಅಲಂಕೃತ

ನಾದ ಬ್ರಹ್ಮತೇಜೋನಿಧಿಗಳಾದ ನಿಮ್ಮ ದರ್ಶನದಿಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಮನೋಂಥ ಕಾರವೆಲ್ಲವೂ ತೊಲಗಿತು.

ಶ್ಲೋ|| ಧನ್ಯೋಸ್ತು ಅನುಗೃಹೀತೋಸ್ತು ಕೃತಾರ್ಥೋಸ್ತಿ ಧ್ರುವಂಯತಃ ||

ಗಂಗಾಪಂಗಾವಿವಭವತ್ಕೃಪಾಮಯಿಸಮಾಗತಾ ||

ಓ|| ಈ ದಿನ ತಮ್ಮ ಉಭಯರ ಆಗಮನದಿಂದ ನಾನು ಧನ್ಯನಾದೆನು. ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನು. ಮತ್ತು ಅನುಗೃಹೀತನಾದೆನು. ಮಹಾತ್ಮರಾದ ನಿಮ್ಮ ವಯೆಯು ಪಂಗುವಿನಲ್ಲಿ ಗಂಗೆ ಬಂದುಬಿದ್ದಂತೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಯಿತು ಎಂದನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೆಳುತ್ತಿರುವ ಪರವತ್ವೇಶ್ವರನಂ ಕುರಿತು ಚಾಣಕ್ಯನು—ರಾಜಾಧಿ ರಾಜರಾದ ಪರವತ್ವೇಶ್ವರರೇ, ನಾವು ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ಬಂದೆವು. ಪ್ರಜಾಪರಿವಾರ ಸಮೇತರಾದ ನಿಮಗೆ ಕುಶಲವೇ ಎನಲು—

ಅಯ್ಯಾ, ಭೂಸುರೋತ್ತಮರೇ, ನಿಮ್ಮಂಥ ಮಹಾಪುರುಷರಾಶೀರ್ವಾದ ಬಲದಿಂದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕ್ಷೇಮಿಗಳು. ತಾವು ಬಂದ ವಿಶೇಷಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಎಂದು ರಾಯಂ ಕೇಳಲು: ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನು ನ್ಯಾಯದಿಂದ ಪ್ರಜಾ ಪರಿಪಾಲನಂ ಗೆಯ್ಯುತ್ತ ಯಶೋವಂತರಾಗಿರುವ ನಿಮ್ಮ ವೈಭವವಂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದೆವು. ಇದಲ್ಲದೆ ಏಕಾಂತಯೋಗ್ಯವಾದ ಕಾರ್ಯಗೌರವ ಮುಂಟೆಂದು ಹೇಳಲು: ಆ ರಾಯಂ ಚತುರ್ದಿಕ್ಪುಗಳಂ ನೋಡಲಾಗಿ ಆತನ ಇಂಗಿತಜ್ಞರಾದ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಕೆಲಸಾರಿದರು. ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಅಯ್ಯಾ, ಭೂಪತಿಯೇ, ನಿನ್ನ ಪ್ರತಾಪವೆಂಬ ಸೂರ್ಯಾತಪದ ಸೆಕೆಯು ಸೈರಿಸಲಾರದೆ ಶತ್ರುರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯರು ನಿನ್ನ ಶ್ವೇತಛತ್ರದ ನೆರಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿರುವುದಂ ನೋಡಿ ನಂದರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ನಿನ್ನ ಶ್ವೇತಛತ್ರಛಾಯಾಗಮನವನ್ನೆದುರು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಅದುಕಾರಣ ಜ್ಞಾತಿಮತ್ಸರದಿಂದ ಪಿತೃಸೋದರರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಂಹರಿಸಿದ ಶತ್ರುಗಳಾದ ಆ ನವನಂದರು ಮಾಡುವ ಅಪಮಾನದಿಂದ ಖಿನ್ನನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂಬ ಈ ಅರಸನ ಅಭ್ಯುದಯವೆಂಬ ಬಾಲಚಂದ್ರ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಪರಾಕ್ರಮವೆಂಬ ಸೂರ್ಯಪ್ರತಿಬಿಂಬದ ಪ್ರವೇಶವಾದಲ್ಲದೆ ವೃದ್ಧಿಯುಂಟಾಗದೆಂದು ತಿಳಿದು ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದೆವು. ದುರಾತ್ಮಕರಾದ ನಂದರು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ತನುಗೆ ಜ್ಞಾತಿಗಳಾದ ಮೌರ್ಯಕುಮಾರರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಹಿಂಸೆಯಂ ನೋಡಿ ನಂದರಿಗೆ ಸಮ್ಮತನಾದ ರಾಕ್ಷಸನೆಂಬ ಅಮಾತ್ಯನೊಬ್ಬನು ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕ ಸಾಮಾಜಿಕರ ಮನಃಕುಲಯಗಳು ನಂದರಲ್ಲಿ ಸಂಬಿಕೆಯಂ

ಬಿಟ್ಟು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂಬ ಚಂದ್ರೋದಯವನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವವನು. ಅದರಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅಭಿಮತಾನುಸಾರ ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಆ ಸಾಮಾಜಿಕರೆಲ್ಲರ ಅಕ್ಷರಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಕಾಗದವಿದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅದಂ ಆ ರಾಯನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಅದಂ ನೋಡಿ ಆ ರಾಯನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಮೊದಲು ಪಾಟಲೀಪುರದೊಳಗೆ ನಂದರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಮೌರ್ಯರೆಲ್ಲರೂ ಹತರಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಜೀವಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುವುದರಿಂದ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾದ ಮೌರ್ಯವಂಶವೆಂದು ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿನ ಸಾಮಾಜಿಕರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅವರು ಸಮಯಾಂತರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಸಹಾಯರಾದರೂ ಆಗಬಹುದು ಎಂದು ನಾನು ಮೊದಲು ಆಲೋಚಿಸಿದಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರೂಪಲಾವಣ್ಯಗಾಂಭೀರ್ಯಾದಿಲಕ್ಷಣಗಳಂ ನೋಡಿದರೆ ಪ್ರಭುಪದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಈತನಿಂದಲೇ ಮೊದಲು ಸಿಂಹಸಂಜರಪರೀಕ್ಷೆಯೂ ಆಗಿದ್ದಿತು. ಕೃಶನಾಗಿಯೂ ಗಾಂಭೀರ್ಯಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈತನಿಗೆ ಪ್ರಭುಪದ ಉಂಟಾದರೆ ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸಾನು. “ಜ್ಞಾತಿಶ್ಚ ದನಲೇನಕಿಂ” ಎಂಬ ನೀತಿವಾಕ್ಯವು ಮೌರ್ಯನಂದರಲ್ಲಿ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಐಶ್ವರ್ಯಮತ್ತರಾದ ಅರಸುಗಳು ಜ್ಞಾತಿಗಳಲ್ಲಿ ವೈರವಂ ಮಾಡುವರೆಂಬುವುದು ಅನಾದಿಸಿದ್ಧವು. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಕ್ಷೇಮಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಕಾರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡುವವರುಂಟೇ? ಇಂದಿನವರೆಗೆ ನಂದರ ಐಶ್ವರ್ಯದಲ್ಲಿ ಛಿದ್ರವುಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿನ ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ನಂದರಲ್ಲಿ ಅನಾದರಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಈತನಭಿಮತವೇ ತಮ್ಮ ಅಭಿಮತವೆಂದು ಸ್ವಹಸ್ತಾಕ್ಷರಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ನಂದನಿಗ್ರಹವು ಅವಶ್ಯಕವಾದಂತೆ ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿಗಳಿಗೂ ಅವಶ್ಯಕವಾದಂತಾಯಿತು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಮ್ಮ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಂದರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದನೆಂಬದಾಗಿ ಚಾಣಕ್ಯರಿಂದ ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿಗಳ ಸಹಾಯವಿದ್ದ ಬಳಿಕ ಈತನ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೋಗುವ ನಮಗೆ ನಂದನಿಗ್ರಹವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಆಗುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಪೂರ್ವಮತ್ಸರಮಂ ನೆನೆದು ಲಂಕಾಕವತಿಯು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಅರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವಂ ನಮ್ಮ ಮಂತ್ರಿಗಳೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಿ

ಅದರ ಗುಣದೋಷಗಳಂ ತಿಳಿದು ಕರ್ತವ್ಯವಂ ಮನಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಆ ಬಳಿಕ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಉತ್ತರವಂ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಚಾಣಕ್ಯರ ಮುಖಮಂ ನೋಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸೂಚಕವಾದ ಶಂಖ ಭೇರಿ ಮೊದಲಾದ ವಾದ್ಯಧ್ವನಿಗಳು ಭೋರಿದಲು ; ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ವಾದ್ಯಧ್ವನಿಗಳು ಶುಭಸೂಚಕಗಳೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರೇ, ನಿಮಗೆ ಮಾಧ್ಯಾಹ್ನಿಕ ಸಮಯವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಯಿತು. ಆಲೋಚನಾಶೇಷವು ಮತ್ತೆ ಆದೀತು. ಸಮ್ಮಲ್ಲಿಕೃಪೆಮಾಡಿ ದೂರದಿಂದ ಬಂದಿರಿ. ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೀರದಿಂದಿದ್ದು ಮಂತ್ರಿಮುಖವಂ ನೋಡಿ ಆಗ ಮೃದಂಗ ಭೇರಿ ನಿಸ್ಸಾಳ ಕಹಳ ಶಂಖ ಇವುಗಳು ದಿಕ್ಪಟಗಳಂ ತುಂಬುವಂತೆ ಧ್ವನಿಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರಲು ; ಸಾಮಂತನರಪತಿ ಸಂಮರ್ದಕ್ಕೊಬ್ಬೆಯಿಂದ ಅವರ ಕಿರೀಟಾಂಗದಹಾರಮಣಿಗಳು ಖದ್ಯೋತಸಹಸ್ರ ಪ್ರಭೆಯಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿರಲು ; ಹೀಗೆ ಮಹಾವೈಭವದೊಡನೇ ಆಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಟು ಚಾಣಕ್ಯಂ ಕೊಟ್ಟ ಕಾಗದಮಂ ತನಗೆ ಕುಮಾರಕನಾದ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿತ್ತು ಮಜ್ಜನಗೃಹಾಭಿಮುಖನಾದನು. ಆಗ ರಾಜೇಂಗಿತಜ್ಞನಾದ ಶಬರವರ್ಮನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯು ಹಂಸಕಾರಂಡವಿರುತಮನೋಹರಮಾಗಿ ಕಮಲಕಲ್ಪಾರಂಗಳಿಂ ಶೋಭಿಸುತ್ತ ನಿರ್ಮಲಮಧುರೋಧಕಪೂರಿತಮಾಗಿ ಪುರಲಕ್ಷ್ಮೀವಿಲಾಸದರ್ಶನಗಳೋ ಎಂಬಂತಿರುವ ಸರೋವರಗಳಿಂ ಶೋಭಿಸುತ್ತ ತಾರಾನಿಕರದಿಂದೊಪ್ಪುವ ಗಗನಾಭೋಗದಂತೆ ಪುಷ್ಪಗುಚ್ಛಂಗಳಿಂ ಶೋಭಿಸುತ್ತ ಫಲಭಾರಂಗಳಿಂ ಬಗ್ಗಿ ಪಲ್ಲವಾಂಜಲಿಗಳಿಂ ವನಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಪುಷ್ಪೋತ್ಕರವನ್ನರ್ಪಿಸುವಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತ ವಿವಿಧಕುಸುಮಮಕರಂದಮತ್ತ ಮಧುಕರಂಗಳ ಝಂಕಾರಯುತಮಾಗಿ ಶುಕಶಾರಿಕಾನಿನಾದದಿಂ ನಂದನವನಸಂಪತ್ತನ್ನನು ಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಮದವನದೊಳೆ ವಿವಿಧಮಣಿಪುತ್ರಿಕಾಶೋಭಿತಮಾಗಿ ಸಕಲ ವಸ್ತುಗಳಿಂದಲೂ ಸೇವಕ ಜನಗಳಿಂದಲೂ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ದಿವ್ಯಮಂದಿರಮಂಜಿಡಾರವಂ ಮಾಡಿ ಸುಮ್ಮಾನದಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯಚಂದ್ರಗುಪ್ತರನ್ನಿಳಿಸಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿರಲು ; ಚಾಣಕ್ಯಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿನ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಾದಿಗಳಿಂ ಮಾಡಿ ಶಿಷ್ಯರಿಂ ಸಂಗೃಹೀತನಾದ ಫಲಪುಷ್ಪಂಗಳಿಂ ದೇವತಾರಾಧನಂ ಗೆಯ್ದು ಉಚಿತಾಹಾರವಂ ನೆರವೇರಿಸಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಆ ರಾಯನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ದಿವ್ಯಮಾಲ್ಯಾಂಬರಾಭರಣಾನುಲೇಪನಗಳಿಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನಲಂಕರಿಸಿ ಗಾಯಕ ವೈಣಿಕ ವೈತಾಳಿಕ ಪರಿಹಾಸಕಾದಿಜನರಂ

ನಾತಿದೂರಸ್ಥರಾಗಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಂ ಕೊಟ್ಟ
ವಿಳೆಯವಂ ಕೈಕೊಂಡು ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಹೋಗಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಸತ್ಕಾರ-
ವನು ಆ ರಾಯಂಗರುಪಿದನು.

ಆ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸ ಪರ್ವತರಾಜಂ ತನಗೆ ಮಂತ್ರಿಗಳಾದ ಉಲೂಕ ಶಬ-
ರವರ್ಮರಂ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು—ಅಯ್ಯಾ, ಮಂತ್ರಿಗಳಿರಾ, ಈಗ
ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಂದರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಮಂ ಸಾಧಿಸಲೋಸುಗ ನಮ್ಮ ಸಹಾಯವನ್ನು
ಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆಯೋ? ಅಥವಾ ಶತ್ರುರಹಿತವಾದ ಪಿತ್ರಾರ್ಜಿತರಾಜ್ಯದ
ಅಭಾರ್ಥಮಾಗಿ ಬಂದಿರುವನೋ? ಚಾಣಕ್ಯರು ಹೇಳಿದ ಭಾವಮಂ ನೋಡಿ
ದರೆ ಈ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿಯೂ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಲಂಪಾಕಾಧಿಪತಿ
ಯು ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವನೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವೂ ತಿಳಿದು ಇದೆಯಷ್ಟೆ. ಈ ಭಾಗ
ದಲ್ಲಿ ಗುಣದೋಷಗಳಂ ತಿಳಿದು ಅವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನುಂ ಹೇಳುವವರಾಗಿರಿ ಎಂದು
ಕೇಳಲು : ಆ ಮಾತಿಗೆ ನಂದರ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಮಂ ಬಳಸಿ
ಇದ್ದ ಉಲೂಕನೆಂಬ ವೃದ್ಧಮಂತ್ರಿಯು ಮೊದಲು—

ಜೀಯಾ, ಪಾಟಲೀಪುರದ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ನಮಗೂ ದ್ವೇಷವೆಂಬುವುದು
ನಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಈಗ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅವರೊಡನೆ ಹಗೆಯಂ
ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅವರು ಸರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪನ್ನರೆಂ
ಬುವುದು ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ವೇದ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇದೆಯಷ್ಟೆ! ಸ್ವಯಂ ಶೂರರೂ ಶೂರಪ-
ರಿವಾರವುಳ್ಳವರೂ ಬಹುದೇಶದ ಸಾಮಂತರಾಜರ ಕೈ ಕಪ್ಪಂಗಳಂ ಕೈಕೊಳ್ಳು-
ವವರೂ ಪ್ರಜಾರಂಜಕರೂ ವಿತರಣಾಶಾಲಿಗಳೂ ಆದುದರಿಂದ ಅವರು ಯುದ್ಧೋ-
ಪಾಯದಿಂ ಸಾಧ್ಯರಾಗರು. ದಕ್ಷನೂ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನೂ ಆಗಿರುವ ರಾಕ್ಷಸನು
ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿ ಸಕಲಭಾರಮಂ ವಹಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಭೇದೋಪಾ-
ಯವೂ ಘಟಿಸದು. ಸಾಮದಾನಗಳಿಗೆ ನಿಮಿತ್ತವೇ ಇಲ್ಲ. ರಾಕ್ಷಸನು ನಿಮಗೆ
ಕೃತೋಪಕಾರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಉಪಕಾರಸ್ತರಣೆಯು ನಿಮಗಿರಬೇಕು.
ಮತ್ತು ಮಹಾ ಸಾಹಸಮಂ ಗೈದು ದ್ರವ್ಯವ್ರಯ ಜನವ್ಯಯಂಗಳಂ ಮಾಡಿ
ಜಯಮಂ ಸಂಪಾದಿಸಿದಾಗ್ಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಶೂದ್ರಸ್ತ್ರೀಪೌತ್ರನಾದುದ-
ರಿಂದ ಪ್ರಜಾಸಮ್ಮತವಾದ ಪ್ರಭುಪದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲವು. ಯುದ್ಧಸರ್ವಸಾ-
ನದಲ್ಲಿ ಜಯಲಾಭವೆಂತಿರುವುದೋ? ಅದರಿಂದ ಇಲಿಯಂ ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಬೆಟ್ಟ-
ವನ್ನಗುಳ್ಳಂತೆ ಮಾಡದೆ ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಮುಖದಿಂದಲೇ

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂದರಿಗಿರುವ ವೈರಮಂ ಪರಿಹರಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಪೂರ್ಣಾಭಿಮಾನಮುಂಟೆಂಬರ್ಥಮಂ ಪ್ರಕಟಂಗೆಯ್ದು ಈತನಿಗೆ ಅವರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಜೈವನಮಂ ಕಲ್ಪಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಕ್ಷೇಮವೇ ಸರಿ. ಮುಂದೆ ಈ ಯರ್ಥಮಂ ಮಾಡಿಸಬಹುದು. ಈಗ ಪೂರ್ವಮಾತ್ಸರ್ಯಮಂ ನೆನದು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವ ಲಂಸಾಕಪತಿಯ ಗರ್ವಮಂ ಭಂಗಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ಈ ಪಾಟಲೀಪುರದ ಕಾರ್ಯಭಾಗವಿಪಯವಾದ ಶಬ್ದವನ್ನೇ ಆಡಕೂಡದು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶಬರವರ್ಮನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯು—

ಜೇಯಾ, ರಾಜಬೀಜೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಬಹುದೇಶಾಧಿಪತ್ಯಮುಂಟಾಗಿರುವುದು. ಶುದ್ಧಕ್ಷತ್ರಿಯಸಂತತಿಯು ಶಿಶಿರಾಂತದ ವೃಕ್ಷಪರ್ಣದಂತೆ ವಿರಳವಾಗಿರುವುದು. ಮುಂದೆ ಅದೂ ಇರುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ದಕ್ಷನಾಗಿಯೂ ಶೂರನಾಗಿಯೂ ನ್ಯಾಯದಿಂ ಪ್ರಜಾಪರಿಪಾಲನಂ ಗೆಯ್ಯುವ ಅರಸು ಜಘನ್ಯನಾದವನಾದರೂ ಅವನು ಹೊರತು ಅವಲಂಬನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅವನನ್ನೇ ಅನುವರ್ತಿಸುವರು. ಅಹಂಕಾರಯುಕ್ತನಾಗಿ ನಿರ್ವ್ಯಾಜದಿಂ ಜನರಂ ದಂಡಿಸಿ ದ್ವೇಷಮಂ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳ ದ್ರವ್ಯಮಂ ಅಪಹರಿಸುತ್ತ ಇರುವ ಅರಸು ಕುಲೀನನಾದರೂ ಅವನಿಗೆ ಸರ್ವ ಜನರೂ ಅಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವರು.

ಶ್ಲೋ || ಚಂಚತ್ತಾವಣಶವೇರಿಪರಿಬೃಥಪ್ರೌಢಪ್ರಭಾಭಾಸುರಂ ,
ಮುಕ್ತಾಜಾಲಮಪಿಹ ನಿಗುಣತಯಾಕಂಠನಸಂಧಾರ್ಯತೆ ||
ವೀಣಾಪೈಕಗುಣನರಾಜರಮಣೀನೀರಂಧ್ರಪೀನಸ್ತನ ,
ದ್ವಂದ್ವೈಖಲತಿಶುಷ್ಕದಾರುರುಚಿರಾನಿಸ್ಸಾರತುಂಬೀಫಲಾ ||

ಟೀ|| ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿರುವ ಪೂರ್ಣಿಮಾಚಂದ್ರನ ಮನೋಹರವಾದ ಬೆಳುದಿಂಗಳೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿರುವಂಥ ಮುತ್ತುಗಳ ಸಮೂಹವೂ ಕೂಡ ನಿಗುಣವಾದುದೇಯಾದರೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಕತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಒಣಗಿದ ಮರದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು ಒಣಗಿದ ಹಾಲುಸೋರೆಯ ಬುರುಡೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದಂಥದಾದಾಗ್ಗೂ ವೀಣೆಯು ಗುಣಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾಜರಮಣಿಯರ ಪೃಥುವಾದ ಕುಚಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಮುಂಟು.

ಅದುಕಾರಣ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಗುಣಗಳು ಮುಖ್ಯವೇ ಹೊರತು ಕುಲೀನತ್ವವು ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ. ನಂದರು ಮತ್ತರಾಗಿ ಪರದೇಶಗಳನ್ನೊತ್ತಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಹುದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳಿಂದ ಪಗದಿಯಂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸಾರ್ವಭೌಮರೆಂದು ತಾವು ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೆಜ್ಜೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕಣಕಿದರೆ ಸ್ವಲ್ಪಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನರ್ಥಮುಂಟಾದೀತೆಂದು ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಇರುವುದಾಗಿದೆ. ಈಗ ಇದೊಂದು ನಮಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅವಕಾಶವು. ನಂದರಲ್ಲಿ ಈ ಭದ್ರಮುಂಟಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ನಮಗೆ ಕಾರ್ಯಾಂತರವು ಒದಗಿದ ಕಾಲದೊಳಗೆ ಅವರೇ ನಮ್ಮಂ ಕಲಹಕ್ಕೆ ಕರೆದಾರು. ಆಗ ನಾವು ಬಹು ಶ್ರಮಪಡಬೇಕಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಈಗ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷದಿಂದ ನಮಗೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿರುವುದೇನಂದರೆ-ನಾವು ಸ್ವಲ್ಪ ಉಪೇಕ್ಷೆಮಾಡಿದ ಕಾರಣ ಲಂಪಾಕಪತಿಯು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವವನಾಗಿರ್ಪಂ. ಈಗ ಆತನ ನಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಶ್ರಮಪಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿದೆ! ಅದುಕಾರಣ ಈ ರಂಧ್ರವು ಹುಟ್ಟಿದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಪೋದರೆ ದುರಹಂಕಾರಿಗಳಾದ ನವನಂದರ ನಿಗ್ರಹವು ನಮಗೆ ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಘಟಿಸಿ ಕೀರ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಗುಣಾಢ್ಯನಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿ ತಮ್ಮ ಉಪಕಾರಸ್ತರಣೆಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞಾನು ವರ್ತಿಯಾಗಿರ್ಪಂ.

ಶ್ಲೋ || ಅಗ್ನಿ ವಿಘ್ನೋಪಮೋರಾಜಾ ಸಮುದ್ರಮುದರಂಗೃಹಂ ||

ಸಪ್ತೈತಾನಿಪೂರ್ಯಂತೆ ಪೂರ್ಯಮಾಣಾಃಪುನಃಪುನಃ ||

ಟೀ || ಬೆಂಕಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ದೊರೆಯು ಯಮನು ಸಮುದ್ರವು ಹೊಟ್ಟೆಯು ಮನೆಯು ಇವು ಏಳೂ ಎಷ್ಟಾದಾಗ್ಲೂ ತುಂಬದೆ ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುವು ಎಂದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂಟು.

ಅದುಕಾರಣ ಈ ನವನಂದರು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ದೇಶಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿದಾಗ್ಲೂ ಇನ್ನೂ ಮುಂದುಮುಂದಕ್ಕೆ ದೇಶಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಲೇ ಇರುವರು. ಮಾನಿಗಳೂ ಶೂರರೂ ಆದ ಅರಸುಗಳು ಅನ್ಯರಾಜರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಂ ಸೈರಿಸುವರೋ? ಇದೆಲ್ಲಾ ಪಾಡಕ್ಕೆ ವೇದ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನ ಭೇದಕೌಶಲ್ಯವು ನಮ್ಮ ಜನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಆತನು ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ಮುಳ್ಳಿನಂತಿರುವ

ದರ್ಶನಾಧಿಪತಿಶೂರಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳಿಂದ ಮೊದಲು ಬಂದಿದ್ದ ಕಲಹಶಮನಮಂ
ಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಮಿತ್ರನೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಇದ್ದವನಾದರೂ
ಆತನು ಭೃತ್ಯಪದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದುದರಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಗಳಾದ ನಂದರ ಮೂಲ
ಕವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವ ಮಹಾಲಾಭಮಂ ಇವನಂ ನೋಡಿ ಬಿಡಕೂಡದು. ಹಗೆ
ಯಾದ ಭೃತ್ಯನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯಾದವನಲ್ಲಿರುವ ಸಖ್ಯಮಂ ಬಿಡಕೂ
ಡದು. ಮತ್ತು ಮೌರ್ಯರಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾಗಿದ್ದ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಆತನ
ಪುತ್ರನಾದ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವಂ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ
ನಂದರು ನಮ್ಮ ಭೇದೋಪಾಯಗಳಿಗೆ ಸಾಧ್ಯರಾದಾರು. ಅದಂತಿರಲಿ. ಪ್ರಕೃತ
ದಲ್ಲಿ ಬದಗಿರುವ ಲಂಪಾಕಪತಿಯ ಯುದ್ಧೋತ್ಸಾಹಭಂಗಮಂ ಮಾಡಿ ಆ ಮೇಲೆ
ನಂದರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಶೌರ್ಯಮಂ ಪ್ರಕಟ ಮಾಡಿದರೆ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ಗೌಡದೇಶಗಳು
ಸಾಧ್ಯವಾದಾವು. ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾರ್ಯಮಂ ನಾವು ನಿರ್ವಹಿಸಿದರೆ ಈ
ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಆತನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಲೇಶವೂ ಸಂಶ
ಯವಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ನಂದಸಾಮಂತರಲ್ಲರೂ ನಮಗೆ ತಗ್ಗಿ ನಡೆಯುವರು. ಇದರಿಂದ
ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಬಹಳವಾಗಿ ಉಂಟಾದೀತು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತಿನಿಂದ
ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ನಂದರ ಮೇಲೆ ಕೋಪ ಹುಟ್ಟಿ—

ಅಯ್ಯಾ, ಶಬರವರ್ಮನೇ, ನೀನು ಹೇಳಿದುದು ಯಥಾರ್ಥವು. ಮುಂದಕ್ಕೆ
ಇದು ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವ ಲಂಪಾಕಪತಿಯ
ಕಾರ್ಯೋದ್ಯೋಗಭಂಗಕ್ಕಾಗಿ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಿ ಶರಾವತೀನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ
ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯು ಹೋಗಿ ಇಳಿಯುವಂತೆ ನಾಳೆ ಬುಧವಾರದ ದಿವಸ ನೇಮಿಸು
ವವನಾಗು ಎಂದು ಶಬರವರ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿ ರಾಯನು ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು.

ಮತ್ತೆ ಮರುದಿವಸ ರಾಯನು ಚಾಣಕ್ಯನಿಗೆ ನಂದರ ಮೇಲೆ ಕೋಪವೂ
ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವೂ ಉಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಮಂ ಆತನ ಮುಖ
ವಚನದಿಂದಲೇ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ದೂತನಂ ಕರೆದು—ನೀನು ಚಾಣಕ್ಯರ ಬಳಿಗೆ
ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಸಮಯವೇನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರಹೇಳಿದರೆಂದೂ ಅರಸುಗಳು
ತಮ್ಮ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಹೇಳಿ ಬಂದರೆ ಕರೆದು
ಕೊಂಡು ಬರುವವನಾಗು ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ, ಬುದ್ಧಿ, ಅಪ್ಪಣೆ, ಎಂದು ದೂತ
ನು ಹೋಗಿ ರಾಯನು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯಮಂ ಹೇಳಲು ; ಚಾಣಕ್ಯನು ಅದಂ ಕೇಳಿ
ನಾವೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ರಾಜಸಭೆಗೆ ಬಂದು ಆ ರಾಯನಂ ಕಂಡು

“ಪ್ರಯೋಸ್ತು” ಎಂದು ಉಚಿತಪ್ರಕಾರದಿಂ ಕುಳಿತಿರಲಾಗಿ ರಾಯನು ಚಾಣಕ್ಯನೊಡನೆ-ಭೂಸುರೋತ್ತಮರೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಿಮ್ಮನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳಾದುವು? ಎನಲು : ಚಾಣಕ್ಯನು—ಅಯ್ಯೋ, ರಾಯನೇ, ಈತನನ್ನು ನಾವು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲವಾದಾಗ್ಗೂ ನಂದರು ನಮಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಪಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವು ಆ ಜನ್ಮಸಿದ್ಧವಾದ ಗಜಸಿಂಹಗಳ ವೈರದಂತೆ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಹೆಚ್ಚು ಬರುತ್ತಿರುವುದು. ನಾವು ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಮಾಗಿ ಬಂದು ನಿನ್ನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದಂತೆ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದಾನೆಂದು ನನ್ನನ್ನು ಅನುವರ್ತಿಸಿದನು. ನಂದರಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಕೋಪಮುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇ ನಂದರೇ—ಅದನ್ನು ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕೋಪವೆಂಬುವುದು ಲೌಕಿಕವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಸಾಧನವೇ ಹೊರತು ನಿರರ್ಥಕವಲ್ಲ. ಕೋಪವಿಲ್ಲದವನು ಹೆಣ್ಣು ಕುರಿಯಂತೆ ಲೋಕದ ಜನಕ್ಕೆ ಸುಲಭನಾದಾನು. ರಾಜನು ಕೋಪಿಪ್ಪನಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂ ಮೀರಿದರೆ ಪ್ರಭುವಿನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ದಂಡನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯರಾದೇವೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ತಗ್ಗಿ ನಡೆಯುವರು. ಹಾಗೆ ಮನೆಯ ಯಜಮಾನನು ಕೋಪಿಪ್ಪನಾಗಿದ್ದರೆ ಪತ್ನೀಪುತ್ರರು ಭಯದಿಂದ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ತಪೋಧನರಿಗೆ ಕೋಪವು ವಿಘ್ನಕಾರಿಯಲ್ಲವೇ? ಎಂದರೆ—ಕೋಪವು ಎರಡು ತೆರನಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಾಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಕೋಪವು ಯಶಸ್ಕರವು. ಕೋಪಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ವಿಮರ್ಶೆಯು ಹಾನಿಕರವು. ಕೋಪಪೂರ್ವಕವಾದ ವಿಮರ್ಶೆಯುಳ್ಳವನು ಪ್ರಭುಪದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗುವುದು ಯಥಾರ್ಥವು. ಈ ಯಥಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ರಾಮರಾವಣರೇ ಸಿದ್ಧರಾದವು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕೋಪದಿಂದಾಗತಕ್ಕ ಪ್ರಯೋಜನಮುಂ ತಪೋವ್ಯಯದಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಆ ಕೋಪವು ಪರಲೋಕವಿಘ್ನವಾಗುವುದು. ಪೌರುಷದಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಆ ಕೋಪವು ಸದ್ಗತಿಗೆ ವಿಘ್ನವಲ್ಲವು. ಪ್ರಕೃತವೇನಂದರೆ—ನಂದರ ಮೇಲೆ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಕೋಪವು ವಿಮರ್ಶಾಪೂರ್ವಕವಾದುದರಿಂದ ತಪೋವ್ಯಯವಾಗದೆ ಪೌರುಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾದೀತು. ನಂದರು ನಿರಪರಾಧಿಯೂ ಅಭ್ಯಾಗತನೂ ಆಗಿ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಲ್ಲದೆ ಕೋಪಿಸಿ ಅಪಮಾನಮುಂ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಅದರ ಫಲವನ್ನನುಭವಿಸಾರು. ಅದರಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗಿಂತಲೂ ನನಗೆ ನಂದನಿಗ್ರಹವೇ ಅವಶ್ಯಕರ್ತವ್ಯವು. ನಂದರು ಎಲ್ಲದರ

ಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪನ್ನರಾದವರಾದಾಗ್ಲೂ ನನಗೆ ಅವರ ನಿಗ್ರಹವು ಈಪತ್ಕರವು
ಅದರೂ ತಪೋಲೇಶಲೋಪಶಂಕೆಯಿಂದ ಬುದ್ಧಿಪೌರುಷಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸ
ಬೇಕಾಗಿ ಪರರಾಜರ ಸೇನೆಯನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ನೀನು ಶೂರನಾಗಿ ಮನ
ಸ್ವಿಯಾದುದರಿಂದ ನನ್ನ ತಪೋಹಾನಿಯಾಗದಂತೆಯೂ ನನಗೆ ಶತ್ರುಸಂಹಾರಕನು
ಭೀತರಕ್ಷಕನು ಎಂಬ ಕೀರ್ತಿಯು ಬರುವಂತೆಯೂ ನಂದರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರ
ಗುಪ್ತನಂ ಅಧಿಪತಿಯಂ ಮಾಡುವಂತೆಯೂ ಸಹಾಯಮಂ ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನ ಪ್ರತಿ
ಜ್ಞೆಗೆ ಸಾಫಲ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಯಾನೆಂದು ನಿನ್ನಂ ಕಾರಿತು ಬಂದವು! ನಾನು
ಯೋಚಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪರರಾಜರ ಸೇನೆಯು ಗೌಡದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಸಿಂಹ
ಲ್ಲದೆ ಮುಂದಣ ಯತ್ನವಾಗಲಾರದು. ನಿನಗೆ ಯುದ್ಧಕುತೂಹಲವಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ
ಶೌರ್ಯವು ಪರರಾಜರ ಗುಂಡಿಗೆಗಳಂ ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸುವಂತೆ ಸೇನಾಸಮೇತ
ನಾಗಿ ನೀನೇ ತೆರಳಬಹುದು. ಜನರಂ ಯುದ್ಧಮುಖದಿಂದ ಯಾಕೆ ಶ್ರಮಪಡಿಸ
ಬೇಕೆಂಬುವುದುಂಟಾದರೆ ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಸೇನೆಯಂ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಲ್ಲಿ
ಅಹಾರಮಂ ತೋರಿಸಿ ಮಾಡುವುಗಳ ದೇಸೆಯಿಂದ ಮಹಾಮತ್ಸ್ಯಂಗಳಂ ಹೊರಗೆ
ತೆಗೆಯುವಂತೆ ಪರರಾಜರ ಸೇನೆಯಂ ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ತೋರಿಸಿ, ಉಪಾಯಾಂತ
ರದಿಂದ ನಂದರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವೆನು. ಆ ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲವೂ ನೀನು ಹೇಳಿದಂತಾಗು
ವುದು. ಈಗ ವರ್ಷಾಕಾಲ ಕಳೆದು ಶರತ್ಕಾಲ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ಇದು ಅರಸು
ಗಳಿಗೆ ದಂಡಯಾತ್ರಾಸಮಯವು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ
ಪರ್ವತರಾಜನು--

ಅಯ್ಯಾ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರೇ, ನೀವು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ವಿಹಿತವು.
ಶರಣಾಗತರಂ ರಕ್ಷಿಸುವುದೂ ದುಷ್ಟರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದೂ ದಕ್ಷರಾದವರಿಗೆ
ಶಿಷ್ಟಾಚಾರಪದ್ಧತಿಯು. ಈಗಲೇ ನಿಮಗಭಿಮತವಾದ ಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಡಿ
ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ. ಅದು ಯಾಕಂದರೆ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ
ಹಿರಿಯರು ತಾವು ಮಾಡುವ ದಿಗ್ವಿಜಯಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎದುರಾದ ಶತ್ರುಗಳಂ
ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಶರಣಾಗತರಂ ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಲಂಪಾಕದೇಶಾಧಿ
ಪತಿಯು ಯುದ್ಧಕುತೂಹಲದಿಂದ ನಮ್ಮವರಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡಿ
ನಮ್ಮವರ ಖಡ್ಗಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಪಂಚತ್ವವನ್ನೈದಲು : ಅವನ ಸೇನೆಯೂ
ಅವನಂತೆ ಆಗಲು ಅದಂ ನೋಡಿ ಆತನ ಪುತ್ರನು ಭೀತಿಯಿಂದ ವಿದೇಶಗತ
ನಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದು ಬಹುದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ನಗ್ನದೇಶಾಧಿಪತಿಯೊಡನೆ ಸಖ್ಯಮಂ

ಬೆಳಸಿ ಅವನ ಸಹಾಯದಿಂದ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಮಂ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡು ಧನಿಕನಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವವೈರಮಂ ನೆನೆದು ಈಗ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ ನಿಗ್ರಹವು ನಮಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಕಾರ್ಯಾಂ ತರೋದ್ಯೋಗಮಂ ಮಾಡಿದರೆ ಸ್ಥಾನಭ್ರಷ್ಟನಾದ ತ್ರಿಶಂಕುರಾಜನಿಗಾದಂತೆ ಪಾರ್ಷ್ಣಿಗ್ರಾಹಿಯಾದ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ ಸ್ಥಾನಚ್ಯುತಿಯುಂಟಾದೀತು. ಅದುಕಾರಣ ಈಗ ಬದಗಿರುವ ಕಾರ್ಯಮಂ ಯುದ್ಧದಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಬಳಿಕ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲನಾಗುವೆನು. ಅಲ್ಲಿನ ಪರಿಯಂತರವೂ ಕಾರ್ಯ ಗೌರವದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿ ಇಟ್ಟು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೃಪೆ ಮಾಡಿ ನೀವು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಆ ರಾಯನ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ನಸುನಗುತ್ತ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಾಧಿರಾಜನೇ, ನೀನು ಹೇಳಿದುದು ಯುಕ್ತವಾದರೂ ಯಾವ ಮಹಾಕಾರ್ಯಗೌರವಕ್ಕೆಂದು ಯುದ್ಧೋದ್ಯೋಗಮಂ ಮಾಡುವೆ ! ಇದು ನಿನಗೆ ವಿಷಯವಲ್ಲವೆಂದು ಚಾಣಕ್ಯನು ಹೇಳಲಾಗಿ—

ಅಯ್ಯಾ, ಶ್ರೋತ್ರಿಯೋತ್ತಮರೇ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವೈರಮುಂಟಾದರೆ ಮಾತ್ಸರ್ಯನಾಯದಂತೆ ಪ್ರಬಲನಾದವನು ದುರ್ಬಲನಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವನು. ಸಮಬಲನಾದರೆ ಜಯಾಪಜಯಗಳು ಹೇಗಿರುವುವೋ ? ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಬಾಧೆಗೆ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಓಡಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಲಂಪಾಕಪತಿಯು ಈಗ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವನೆಂದರೆ—ಸ್ವಬಲಪರಬಲ ವಿಚಾರ ರಹಿತ ರಾಗಿ ಕಾರ್ಯೋಪಕ್ರಮಮಂ ಮಾಡುವ ರಾಕ್ಷಸರಂತೆ ಕರ್ತವ್ಯಮಂ ತಿಳಿಯದೆ ಉನ್ಮತ್ತನಾಗಿ ಬರುವವನಾಗಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ವಮತ್ಸರಮಂ ನೆನೆದು ತಕ್ಕಪ್ಪು ಸನ್ನಾಹದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ನಮ್ಮಂ ಜಯಿಸಲೆಣಿಸಿ ಬರುವನು. ಅಲ್ಲದೆ ಆತನಿಗೆ ಕೆಲವು ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳ ಸಹಾಯವೂ ಬದಗಿರುವುದು. ಅದುದರಿಂದ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಯತ್ನಮಂ ಮಾಡದೆ ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಪೋಧನರಂತೆ ನಾವು ವಿರಕ್ತರಲ್ಲ ಎಂದು ಆ ರಾಯಂ ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಅಯ್ಯಾ, ಪೃಥ್ವೀಪತಿಯೇ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳಂ ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕವಾದ ಉಪಾಯಚತುಷ್ಟಯವಿರುವುದು ಸತ್ಯವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಉಪಾಯತ್ರಯಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂಸಾಪ್ರಧಾನಮಾದ ದಂಡೋಪಾಯದಿಂದಲೇ ಶತ್ರುವಂ ಜಯಿಸಿದ ಅರಸಿಗೆ ಜಯಶೀಲನೆಂಬ ಯಶಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಬರುವುದು.

ಉಪಾಯತ್ರಯದಿಂದಲೂ ಶತ್ರುಗಳ ಆತಂಕರಹಿತನಾಗಿ ಸುಖಿಸುವ ಆರಸಿಗೆ ದಯಾಶೀಲನೆಂಬ ಖ್ಯಾತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ ? ಎಂದು ಕೇಳಲು—

ಅಯ್ಯಾ, ಭೂಸುರೋತ್ತಮರೇ, ನೀವು ಹೇಳಿದ ಉಪಾಯತ್ರಯವು ಚಿರಕಾಲಾನುಷ್ಠಾನದಿಂದ ಸಿದ್ಧಿದಾಯಕವಾದುದರಿಂದ ಅದು ಈಗ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರುವುದಲ್ಲವಾದರೂ ಪಡ್ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯುಂ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಮ್ಮಿಂದ ಚಿತನಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಶತ್ರುವಿನೊಡನೆ ಸಂಧಿಯುಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವುದೂ ಶರಣಾಗತನಾಗುವುದೂ ಎಂಬ ಈ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಭೇದವೇ ಹೊರತು ಅರ್ಥಭೇದವಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನಾಚರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಾನಶಾಲಿಗಳಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಮಹದಃಪಮಾನವೆಂಬುವುದು ಇನ್ನಾವುದಿರುವುದು ? ಎಂದು ಆ ರಾಯಂ ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಅಯ್ಯಾ, ಪ್ರಭುವರನೇ, ಶತ್ರುಗಳ ಜಯಕ್ಕೆ ಉಪಾಯತ್ರಯವು ಮುಖ್ಯವು. ದಂಡೋಪಾಯವೆಂಬುವುದು ಮಧ್ಯಮವು ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ನೀನು ಅನ್ಯಥಾ ತಿಳಿಯುವವನಾದೆ. ಇಂಥ ಹೀನಸಂಧಿಯುಂ ನಿನ್ನ ವಶವರ್ತಿಗಳಾದವರಾದರೂ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಈ ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೇಳಬಂದವರಲ್ಲ. ತಪ್ತಾಯೋನ್ಯಾಯಮಂ ಹೇಳಲು ಬಂದೆವು ಎಂದು ಚಾಣಕ್ಯನು ಹೇಳಲು—

ಅಯ್ಯಾ, ನೀತಿಜ್ಞ ರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರೇ, ನೀವು ಹೇಳಿದರ್ಥವು ಅನ್ಯತ್ರವೂ ನಡೆಯಬಹುದಷ್ಟೆ ! ಎಂದು ಆ ರಾಯಂ ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ—

ಅಯ್ಯಾ, ದೂರದರ್ಶಿಯಾದ ರಾಯನೇ, ನೀನು ಹೇಳಿದರ್ಥವು ಜ್ಞಾತವಾಯಿತು. ತದರ್ಥವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಬಂದೆವು. ನಂದನಿಗ್ರಹ ಹೊರತು ಲಬ್ಧವಾಗುವ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಬಡಂಬಡುವವನಲ್ಲವಾದುದರಿಂದಲೂ ನಂದರಂ ಸಂಹರಿಸದೆ ಜುಟ್ಟಂ ಕಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ನಿಷ್ಫಲವಾಗುವುದರಿಂದಲೂ ನಂದರಲ್ಲಿ ದಂಡೋಪಾಯವೇ ಮುಖ್ಯಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಚಾಣಕ್ಯನು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಆ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಂ ಕುರಿತು—

ರಾಜರೇ, ಕುಲಘ್ನರಾದ ನಂದರ ನಿಗ್ರಹವಿಲ್ಲದೆ ಲಬ್ಧವಾಗುವ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅರಣ್ಯವಾಸವೇ ಸುಖದಾಯಕವೆಂದು ಮೊದಲೇ ನಮ್ಮ ಆಚಾರ್ಯರಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾತಿಗೆ ಶತ್ರುಸಂಹಾರಪೂರ್ವಕವಾದ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಮಂ ನಿನಗೆ ಉಂಟುಮಾಡುವೆವೆಂದು ಅಭಯಮಂ ದಯಪಾಲಿಸಿದ್ದಾರೆಂದಾಗಿ ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಯನು ನಸುನಗುತ್ತ—

ಅಯ್ಯಾ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಾಜನೇ, ಶತ್ರುಹತಿಪೂರ್ವಕಮಾದ ರಾಜ್ಯ ಲಾಭಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರಾಗಿರುವ ಮಾನಧನರನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ತಪೋಧನರ ಅಶ್ರಯ ಮಂ ಸಂಪಾದಿಸಿದರೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಅನ್ಯರಿಗೆ ತೋರಿಸತಕ್ಕದಲ್ಲವೆಂದು ಆ ರಾಯಂ ಹೇಳಲು : ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—

ಶ್ಲೋ|| ವಸುವಿಸರಸಮಾರ್ಜನಾಯರಾಜ್ಯಃ ಪರಯಿತುಮೂಷಧಿ ಮೂಲಮಾಪ್ತುಮಿಚ್ಛೋಃ ||

ನಿಧಿರಿವಭವತಾಮಿಹಪ್ರಸಾದಃ ಸಮಜನಿಮೇಸುಲಭಃ ಪುರಾಕೃತನ ||

ಪೀ|| ದ್ರವ್ಯಸಮೂಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ದೊರೆಗಳ ನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನಗೈಯ್ಯಲೋಸುಗ ಔಪಧಿಯ ಬೇರುಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಲಿಚ್ಛೆಯುಳ್ಳ ಪುರುಷನಿಗೆ ಬೇರುಗಳಂ ಆಗಿಯುವಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯನಿಧಿಯು ಸಿಕ್ಕಿದಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಅನುಗ್ರಹವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಯಿತೆಂದು ಒಂದು ಪೂರ್ವನ್ಯಾಯವುಂಟು. ಅದರಂತೆ ನಮ್ಮ ಅರ್ಚಾರ್ಯಪ್ರಸಾದಬಲದಿಂದ ರಾಜಾಧಿರಾಜರಾದ ನಿಮ್ಮ ಅವಲಂ ಬನವು ನನಗೆ ಲಬ್ಧವಾದಕಾರಣ ಇನ್ನು ನನಗೆ ಕ್ಲೇಶವೆಂದರೇನು? ಎಂದು ಹೇಳಲು : ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಆತನ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ತನ್ನೊಳು ತಾನೇ—

ಶ್ಲೋ|| ವಾಜ್ಮಾಧ್ಯಾರ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಲೋಕಪ್ರಿಯಸ್ಸ್ಯಾತ್

ವಾಕ್ಪಾರುಷ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಲೋಕಾಪ್ರಿಯಸ್ಸ್ಯಾತ್ ||

ಕೊನಾಲೋಕಕೊಕಿಲೆನೊಪಕಾರಃ

ಕೊನಾಲೋಕಗಾರ್ಥಭನಾಪಕಾರಃ ||

ಪೀ|| ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾಧುರ್ಯವುಳ್ಳ ಮಾತುಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸರ್ವಜನ ರಿಗೂ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಕಠಿನವಾದ ಮಾತುಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಖಿಲ ರಿಗೂ ಅಪ್ರಿಯವಾಗುವುದು. ಜನರಿಗೆ ಕೋಗಿಲೆಯಿಂದ ಉಪಕಾರವೇನು? ಕತ್ತಿಯಿಂದ ಅಪಕಾರವೇನು? ಕೋಗಿಲೆಯು ಮೃದುವಾಗಿ ಕೂಗುವುದರಿಂದ ಸರ್ವರೂ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಾರೆ. ಕತ್ತಿಯು ಕ್ರೂರವಾಗಿ ಕೂಗುವುದರಿಂದ ಜನರು ಅಸಹ್ಯಪಡುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂಟು.

ಅದರ ಹಾಗೆ ಇಂಥ ಮೃದುವುಧುರಾಲಾಪವು ರಾಜಾಧಿರಾಜಲಕ್ಷಣಮು ಳ್ಳವನಿಗೇ ಹೊರತು ಅನ್ಯತ್ರ ಬರಲಾರದೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಚಾಣಕ್ಯನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ, ವಿಹಿತಜ್ಞರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರೇ, ಈಗ ಮತ್ತೆರಿಯಾಗಿ ಬರುವ ಲಂಸಾಕಾಧಿಪತಿಯಂ ಜಯಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಮನೋಗತಾರ್ಥವು ಎಂತಿರುವುದು? ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—

అయ్యా, భూపతియే, నమ్మ మనోగతవు కాయాంత్యదల్లి తిళి
యబందీతు. ఇదక్కే నినగే ఆప్తనాగి బుద్ధితాలయద ఒబ్బ నియోగియం
నావు డేళిదంతే నడదుకొళ్ళవహాగే నేమిసి నావిద్దేడేగే కళుహిసి
కొడబేకు ఎందు డేళి ఎల్లరొడనే ఎద్దు యథాస్థానవన్నేదదను.
ఆగ రాయను కమలాపిడనేంబ నియోగియం కరేదు బాణక్యరు డేళి
దంతే నడదుకొళ్ళవుదేందు నేమిసి కళుహిసిదను. ఆతను బందు బాణ
క్యనం కండు అభినమిసి అప్పణేయ మేరేగే బందు ఇద్దేనే ఎందు విజ్ఞా
పిసలు ; ఆగ బాణక్యను ప్రకృత్యోజితవాగి ఎరడు కాగదగళం బరేసి
నియోగియ క్యేయ్యల్లి క్కొట్టు అవుగళిగే రాజమోహరమం మాడిసి
తరిసి నియోగిగే మాడతక్క కాయకౌశల్యమం వివరవాగి డేళి ఆ కాగ
దగళరడం ఆతన వశక్కే క్కొట్టు కామరూపదేశాధిపతియ రాజధానియద
ప్రాగ్జ్యోతిషపురక్కే డోగి కాయభూటనేయం మాడికొండు బరు
వంతే నేమిసి కళుహిసిదను. ఆ బాణక్యరు డేళిద రీతిగే కేలవు దివ
సగళ మేలే ఆ నియోగియం కామరూపదేశక్కే డోగి తనగే ఆప్తనాద
దూతన క్యేయ్యల్లి తన్ను దేసరిగే బరేదిరువ తమ్మ రాయన నిరూపమం
క్కొట్టు ఈ రీతియల్లి మాడేందు కర్తవ్యమం డేళి తాను ప్రాగ్జ్యో
తిషనగరద ప్రాకారద బహిరుద్ధానదల్లి ఇళిదుకొండు ఇద్దను. ఆ
దూతను ఆ నియోగియం డేళిద మేలేగే ఆల్లల్లి మడుకుత్త ఆల్లల్లి
జనగళం క్కేళుత్త డోగి ఆ పురద బేహగారరు బందు ఇళియువ
బావడియ బళియల్లి నింతు ఎల్లరన్నా క్కేళిదంతే అవరన్ను కురితు—

ఎల్వే, జనరుగళిరా, పర్వతరాజ్యద నియోగియం బందు ఎల్లి ఇళి
దిరువను? రాజకాయగౌరవమం ంటు. ఆ స్థళవన్ను నీవు తిళిదు
ఇద్దరే ననగే దయమాడి డేళిబేకు. నిమగే బహళ పుణ్యబరువుదు
ఎందు క్కేళలు ; అవరు ఇవనన్ను న్నోడి పరరాజర దేశదం పనో
రాజకాయనిమిత్తవాగి బందు ఇరువవనాదుదరిద ఈ యథామం
రాజసన్నిధియల్లి తిళుహిసబోకేందు నిశ్చయిసి పను భద్రవిరువుదో
ఎందు శోధిసి అవన బళియల్లిద్ద నిరూపమం తేగేదుకొండు అవనో
డనే డోగి రాజసన్నిధియల్లి ఆ నిరూపవన్నిరిసి—

ಬುದ್ಧಿ, ಪರ್ವತರಾಜ್ಯದಿಂದ ಏನು ನಿಮಿತ್ತವೋ ನಿಯೋಗಿಯು ಬಂದು ಈ ಪುರದಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಇದ್ದಾನಂತೆ. ಆತನು ಹುಡುಕುತ್ತ ನಮಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಈ ದೂತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಗದವಿದು ಎಂದು ರಾಯಂಗೆ ಬಿನ್ನೈಸಲು ; ಆ ರಾಯನು ರಾಜವೊಹರದಿಂದ ಸಮೇತನಾದ ಆ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಬರೆದಿರುವ ಅಕ್ಷರಗಳಂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಅವನ್ನು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಏನು ವಿಶೇಷವಿರುವುದೋ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ಕಾಗದಮಂ ತಂದ ದೂತನಂ ಕಾವಲಿಟ್ಟು ಪರ್ವತರಾಜ್ಯದ ನಿಯೋಗಿಯು ಬಂದು ರಾಜಸಭಾಪ್ರವೇಶಮಂ ಮಾಡಿ ಹೋದಬಳಿಕ ಆ ದೂತನಂ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವಂತೆ ತನ್ನ ದೂತರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಆ ನಿಯೋಗಿಯು ಎಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇಳಿದಿದ್ದರೂ ಹುಡುಕಿ ಅವನನ್ನು ಕರತರವವರಾಗಿರಿ ಎಂದು ಬೇಹುಗಾರರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಅವರು ಆ ಪುರದ ಬಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹುಡುಕಿ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಇಳಿದಿದ್ದ ನಿಯೋಗಿಯಂ ಕಂಡು ಮಹಾರಾಜಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ. ನೀವು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಆಗ ಆತನು ಉಚಿತಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಹೊರಟು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಆತನ ಪರಿವಾರವು ಆ ಉದ್ಯಾನದಿಂದ ಆಸ್ಥಾನಪರ್ಯಂತರವೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಅದಂ ನೋಡಿದ ಅಲ್ಲಿನ ಜನರು ಪರ್ವತೇಶ್ವರನ ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ಪಾರವಿಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಹಾಗೇ ಆ ನಿಯೋಗಿಯು ರಾಜಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೈಮುಗಿದು ತಾನು ತಂದ ವಸ್ತ್ರ ವಾಹನಂಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ ಉಚಿತಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಕುಳಿತು—ರಾಜೋತ್ತಮರೇ, ರಾಜಾಧಿರಾಜಪರ್ವತೇಶ್ವರರು ತಮ್ಮ ಕುಶಲಮಂ ಕೇಳಿದರೆನಲು ; ರಾಯನು—

ಅಯ್ಯಾ, ನಿಯೋಗಿಯೇ, ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕ್ಷೇಮದಲ್ಲಿರುವೆವು. ಪ್ರಜಾಸಮೇತರಾದ ನಿಮ್ಮ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಕುಶಲವೇ ? ಏನು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮಂ ಕಳುಹಿಸಿದರು ? ಎನಲಾಗಿ ಅದಕ್ಕೆ ನಿಯೋಗಿಯು—

ದೇವರೇ, ಸತ್ಕುಲಪ್ರಸೂತರಾದ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬಂಧುತ್ವಮಂ ಬಯಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಸಮಾನಕುಲೀನರಾದ ನಿಮ್ಮಾರ್ವರ್ಗ ಬಾಂಧವ್ಯಮುಂಟಾದರೆ ಸಾಂಖ್ಯಯೋಗಗಳ ಫಲಿತಾರ್ಥವು ಬಂದೇಯಾಗುವಂತೆಯೂ ಕ್ಷೀರಾಂಬುಧಿಯು ಇಕ್ಕು ಸಾಗರದೊಡನೆ ಸಂಬಂಧಿಸುವಂತೆಯೂ ಜನಕದಶರಥರಾಜರುಗಳಿಗೆ ಬಾಂಧವ್ಯಂ ಬೆರೆದಂತೆಯೂ ಲೋಕಕ್ಷೇಮಕರವಾಗಿರುವುದು. ಹಾಗೇ ನಿಮ್ಮಾರ್ವರ ತನೂಜ

ಯುಗ್ಮವು ಲೋಕಾನಂದಕರವಾದ ಚಂದ್ರಚಂದ್ರಿಕೆಗಳಂತೆ ಜಗತ್ತಿನವರ ಮನಶ್ಚ
ಕೋರಂಗಳಿಗೆ ಆನಂದಕರಮಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಿರೂ
ಪವನ್ನು ಆ ರಾಯಂಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲು ; ಅದಂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವಲ್ಲಿ ಅದರೊಳಗೆ—

ಸ್ವಸ್ತಶ್ರೀ, ನಮಗೆ ಪರಮಪ್ರಿಯರಾಗಿರುವ ಕಾಮರೂಪದೇಶಾಧಿಪತಿಗ
ಳಾದ ಸೂರ್ಯವರ್ಮರಿಗೆ ಪರ್ವತೇಶ್ವರರು ಮಾಡುವ ವಿಜ್ಞಾ ಪನೆ ಏನಂದರೆ--
ಕನ್ನಿಕೆಯಾದ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಂತಪುತ್ರಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಕುಮಾರ ಮಲಯಕೇತು
ವಿಗೆ ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮಧರ್ಮಮುಂಟಾಗಬೇಕೆಂಬ ಅಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ನಾವು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ
ಬಾಂಧವ್ಯಮಂ ಬಯಸಿ ನಿಯೋಗಿಯಂ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಇದ್ದೇವೆ.
ಇದಕ್ಕೆ ನೀವು ಸಮ್ಮತಿಸಿ ನಮ್ಮ ನಿಯೋಗಿಯ ಸಂಗಡ ಕನ್ಯಾರತ್ನದ ಜಾತ
ಪತ್ರಿಕೆಯೊಡನೆ ನಿಮ್ಮ ಪುರೋಹಿತನಂ ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ಉಭಯಬಂಧುವರ್ಗ
ಸಮ್ಮತವಾಗಿ ಶುಭಪ್ರಸ್ತವು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ನೆರವೇರುವುದು. ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮ
ಅಭ್ಯುದಯವು ನಿಮ್ಮದಾಗುವುದು. ನಿಮ್ಮ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವೇ ನಮ್ಮದಾಗು
ವುದು ಎಂದು ಬರೆದಿರುವ ಒಕ್ಕಣೆಯಂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹರ್ಷಯುಕ್ತನಾಗಿ
ಇದು ಶ್ಲಾಘ್ಯಸಂಬಂಧವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ
ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಕಾಗದವೂ ಏತದರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತೆಂದು ಯೋಚಿ
ಸಿಕೊಂಡು ಪುರದೊಳಗೆ ನಿಯೋಗಿಗೆ ಬಿಡಾರಮಂ ಬಿಡಿಸೆಂದು ಮಂತ್ರಿಗೆ
ನೇಮಿಸಿ—ಎಲೈ, ನಿಯೋಗಿವರೈ, ಎಷ್ಟು ದಿವಸದಿಂದ ಆಯಾಸಪಡುತ್ತ
ಹೊರಗಿದ್ದಿರೋ ! ಎಂದು ಉಪಚಾರೋಕ್ತಿಯಂ ಹೇಳಿ ಬಂದ ನಿಯೋಗಿಗೆ
ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣತಾಂಬೂಲಂಗಳಂ ಕೊಟ್ಟು ನೀವು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಕಾಲವಿಳಂ
ಬವಾದುದರಿಂದಲೋ ಏನೋ ನಿಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ರಾಯರು ಒರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ
ನಿರೂಪವು ನಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ನಿರೂಪಮಂ ಅವನ
ಕೈಗೆ ಕೊಡಲು ; ಆತನು ಆ ನಿರೂಪಮಂ ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಬಿಜ್ಜ
ನೋಡಿಕೊಂಡು ಸರ್ವಸ್ವಮಂ ಕಳೆದುಕೊಂಡವನಂತೆ ತಲೆವಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿ
ರುವ ನಿಯೋಗಿಯ ಭಾವಮಂ ನೋಡಿ ರಾಯನು—ಅಯ್ಯಾ, ನಿಯೋಗಿಯೇ,
ಕಾಗದಮಂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಯಾಕೆ ಉತ್ಸಾಹರಹಿತನಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವೆ ?
ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ—ಬುದ್ಧಿ, ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ವಿವರಮಂ ಹೇಳದೆ
ಲಜ್ಜಿತನಾಗಿ ಸುಮ್ಮನಿರಲು ; ಆ ರಾಯಂ ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯಂ ಕುರಿತು—

ಸಜೆನನ್ನೇ, ಈ ಕಾಗದದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಮಂ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ನಿಯೋಗಿಯು ಲಜ್ಜೆಪಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ನೀನು ನೋಡಿ ನಮಗೆ ತಿಳುಹಿಸು ಎನಲು ; ಆಗ ಆ ಮಂತ್ರಿಯು ಆ ಕಾಗದಮಂ ತೆಗೆದು ನೋಡಿಕೊಂಡು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದರ ಬಕ್ಕಣೆಯಂ ತನ್ನ ರಾಯಂಗೆ ಒದಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು ಎಂದರೆ—

ಶ್ರೀಮತು, ಪರ್ವತೇಶ್ವರರು ಕಾಮರೂಪದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವ ನಮ್ಮ ನಿಯೋಗಿಯಾದ ಕಮಲಾಪೀಡನೆಗೆ ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ನಿರೂಪವೇನಂದರೆ—ನೀನು ಕನ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಾಗ್ಜ್ಯೋತಿಷಾಧಿಪತಿಗಳ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವುದು ಸರಿಯಷ್ಟೆ ! ನಿನಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಅರಸುಗಳ ದರ್ಶನವಾಯಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದರ್ಥಮುಂಟು. ಈಚೆಗೆ ಲಂಕಾಕದೇಶಾಧಿಪತಿಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಂವಾದದೋಳು ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳ ಪ್ರಶಂಸೆಯುಂಟಾಗುತ್ತಿರಲು ; ಆ ಲಂಕಾಕಪತಿಯು—ಕಾಮರೂಪಾಧಿಪತಿಯ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಸಾಂಕರ್ಯದೋಷವುಂಟಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳು ನ್ಯೂನವಾದ ಶೌರ್ಯವುಳ್ಳವರು ಎಂದು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಅಲ್ಲಿನ ರಾಜಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿ ನಮಗೆ ಆಪ್ತರಾಗಿರುವ ಜನರು ಈ ಯಥಮಂ ಸೂಚಿಸಿ ನೀವು ಕಾಮರೂಪಾಧಿಪತಿಗಳೊಡನೆ ಸಂಬಂಧಮಂ ಬೆಳೆಸುವವರಾಗಿ ಇದ್ದೀರಿ. ಈ ವಿಷಯಮಂ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂಧುತ್ವಮಂ ಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ಕಾಗದಮಂ ಬರೆದಿರುವರು. ಅದರ ಅರ್ಥಮಂ ನೋಡಿ ಆಲೋಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಭೂಮಿದೇವಿಗೆ ಪೌತ್ರನಾದ ಭಗವತ್ತಮಹಾರಾಜನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಕಾಮರೂಪಾಧಿಪತಿಗಳ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಅಕಾರ್ಯವು ಎಂದಿಗೂ ನಡೆಯಲಾರದು. ಏನೋ ಮದಮಾತ್ಸರ್ಯದಿಂದ ಲಂಕಾಕಪತಿಯು ತುಚ್ಛವಚನವಂ ಆಡಿಯಿದ್ದಾನು ಎಂದು ನಾವು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವವರಾದರೂ ಬಹುಕಾಲ ಸಂಬಂಧಮಂ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ನೀನು ಕಾಮರೂಪಾಧಿಪತಿಗಳ ಕುಲಶೀಲಂಗಳಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಶಸ್ತವಾದರೆ ಶುಭಪ್ರಸ್ತವು ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಯಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುವುದು. ಹೀಗೆಂಬ ಕಾಗದದ ಬಕ್ಕಣೆಯಂ ಕೇಳಿ ಆ ಕಾಮರೂಪಾಧಿಪತಿಯು ಕಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕಣಕಿದ ವ್ಯಾಘ್ರದಂತೆ ಕೋಪೋದ್ವಿಗಿತನಾಗಿ ಘುಡುಘುಡಿಸುತ್ತಾ—

ಎಬೈ, ಮಂತ್ರಿಯೇ, ಕ್ಷತ್ರಿಯಾಧಮನಾದ ಲಂಕಾಕಪತಿಯು ನಮ್ಮ ವಂಶ ಸ ರ ಮೇಲಾಡಿದ ದುಷ್ಪವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಅನನ ಶಿರಮಂ ಇಳುಹದೆ ಈ ಕಿರೀ

ಟಮಂಧರಿಸಿದವನಾದರೆ ಲೋಕನಾಯಕನಾಗಿದ್ದ ನರಕಾಸುರನ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನೇ ಅಲ್ಲ ಈ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವುಂ ಹೇಳಿದವರು ನನಗೆ ಹಗೆಗಳೇ ಸರಿ. ಈಗಲೇ ಸೇನಾಸಮೇತರಾಗಿ ಲಂಪಾಕದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಗೂ ಸಾಮಂತರಾಜರಿಗೂ ನೇಮಿಸುವವನಾಗು. ನಮಗೆ ಪ್ರಯಾಣವೆಂದು ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಡಂಗುರವುಂ ಹಾಕಿ ಸಾರಲಿ. ನಾಳೆ ತರಂಗಿಣೀನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಇಳಿಯುವೆವು ಎಂದು ಮಂತ್ರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದ ನಿಯೋಗಿಯುಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ, ನೀನು ಬಂದ ಕಾರ್ಯವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವೂ ಹಾಗೆ ಪರ್ವತರಾಜ ರೊಡನೆ ಬಾಂಧವ್ಯವುಂ ಬಯಸಿದವರಾದರೂ ನೀಚನಾದ ಲಂಪಾ ಕಪತಿಯುಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಮುಂದಣ ಶುಭಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಯರ್ಥವುಂ ನಿಮ್ಮ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಈತನು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಪರ್ವತೇಶ್ವರರ ಲೇಖನಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಲೇಖನವುಂ ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವಾಗಿ ಬರೆಸಿಕೊಡುವವನಾಗು ಎಂದು ಮಂತ್ರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಆ ರಾಯನು ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ; ಹಾಗೇ ಆ ಮಂತ್ರಿಯು ಬರೆಸಿಕೊಟ್ಟ ಲೇಖನವುಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆ ನಿಯೋಗಿಯು ಮೊದಲು ತಾನಿದ್ದಡೆಗೆ ಬಂದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಆ ಮಂತ್ರಿಯು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಗೂ ಸಾಮಂತರಾಜರಿಗೂ ನೇಮಿಸಲು ; ಕೂಡಲೆ ಪ್ರಯಾಣೋಚಿತವಾದ ಪಟಹದ್ದುನಿಗಳ್ಳು ಮುಂತಾದ ಕಲಕಲಂಗಳುಂ ಟಾದುವು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆ ನಿಯೋಗಿಯು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮೂರುನಾಲ್ಕು ದಿವಸಗಳಿದ್ದು ಆ ರಾಯನು ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ಲಂಪಾಕದೇಶಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದುದು ನೋಡಿ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನ ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಅನ್ಯರ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಆಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಪರ್ವತ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಭಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರ್ದ ಪರ್ವತರಾಜನಿ ಗಭಿವಂದಿಸಿ—ಜೇಯಾ, ನಾನು ಹೋಗಿದ್ದ ಕಾರ್ಯವು ಜಯವಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಾಮರೂಪಾಧಿಪತಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತವೆಲ್ಲವುಂ ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವರವಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ ತಾನು ತಂದಿದ್ದ ಲೇಖನವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಲು : ಆದಂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ರಾಯನು ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ ತಲೆಮಾಗುತ್ತ ಮಂತ್ರಿಯುಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ, ಶಬರವರ್ಮನೇ, ಬುದ್ಧಿಸಂಪನ್ನನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನು ಆಡಿದಂತೆ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹವುಂ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ “ಆಸ್ತಾಭಿರ್ಯವನುಪೈಯಂ ಗಂಧವೈಸ್ತದನುಷ್ಠಿತಂ” ಎಂಬ ವಚನದಂತೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಮಾಡತಕ್ಕ ಮಹಾಕಾರ್ಯವು ಕಾಮರೂಪಾಧಿಪತಿಯಿಂದಲೇ ಪರ್ಯವಸನ್ನವಾಯಿತು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಉಪ

ಕಾರಾಗೆಯ್ಯಬೇಕೆಂಬುವುದು ಹೋಗಿ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರಮಂ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು ಈಗಲಾದರೂ ಉಲೂಕನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಈ ಯಥವು ಅಭಿಮತವಾದೀತೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಎಂದು ಆ ರಾಯಂ ಕೇಳಲು—ಜಿಯಾ, ಯಾತ್ರಾಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆತನ ಶಬ್ದಶ್ರವಣವನ್ನೇ ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮಂತ್ರಿಯ ಮಾತಿಗೆ ಅರಸು ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ವದನಮಂ ಮರೆಮಾಡಿ ಹಾಸ್ಯ ತೋರದಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿದನು. ಆಗ ಉಲೂಕನೆಂಬ ವೃದ್ಧಮಂತ್ರಿಯು—

ಸ್ಯಾಮಿ, ಬಾಲಕನಾದ ಈ ಶಬರವರ್ಮನು ಹಾಸ್ಯಗರ್ಭಿತವಾದ ವಾಕ್ಯಮಂ ಹೇಳಿ ಚಿತ್ತರಂಜನೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನ ವಿಜ್ಞಾನಪನೆಯನ್ನವಧರಿಸಬೇಕು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರಯತ್ನಮಂ ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿ ಅನಿಷ್ಟನಿವೃತ್ತಿಗಳಾಗುವವೆಂಬುವುದು ಪರಮದುರ್ಲಭವು. ಈಗ ನಮಗೆ ಬಂದು ಬದಗಿದ್ದ ಅನಿಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಿವೃತ್ತಿಯಂ ಮಾಡಿದ ಚಾಣಕ್ಯಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಿಗೆ ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವರ ಸಂಗಡ ಸೇನೆಯಂ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಜಯಮಂ ಸಂಪಾದಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿ ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಶಬರವರ್ಮನು—ಸೇನೆಯಂ ಮಾತ್ರ ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾದರೂ ಆಗಬಹುದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪುನಃ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅರಸುಗಳೇ ಪ್ರಯಾಣವಂ ಮಾಡಿ ಅವರ ಕಾರ್ಯಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಮಂ ಅವರಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಉಲೂಕನು—ಜಿಯಾ, ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾದವರು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಪರರಿಗೆ ವಿಶೇಷಲಾಭಮಂ ಉಂಟುಮಾಡುವೆವೆಂದು ಹೇಳಿ ಕಾರ್ಯವಾದ ಬಳಿಕ ಅಜಯುದ್ಧದಂತೆ ಆಚರಿಸುವುದುಂಟು ಎಂದು ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ—ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದವನು ಅನ್ಯತಮಾಡುವುದುಂಟೇ? ಎನ್ನುತ್ತ ಅರಸು ಕೇಳಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಉಲೂಕನು—

ಜಿಯಾ, ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕವ್ಯವಹಾರದೊಳ್ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿರುವ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಸತ್ಯವಚನದಿಂದಲೇ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹವಾಗಲಾರದು. ಈ ಯಥದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವುಂಟು. ಮೊದಲು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಶತ್ರುರಹಿತವಾದ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಮಂ ತನಗೆ ಉಂಟು ಮಾಡುವುದಾಗಿ ತಮ್ಮ ಆಚಾರ್ಯರು ಅಭಯಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಇದ್ದಾರೆ ಎಂದು

ಸೂಚಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವ ಸಾಹಸವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಯಾವ ಅನ್ಯತವನ್ನಾದರೂ ಆಡಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅಭಯಮಂ ಕೊಟ್ಟ ಮೇರೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ನಂದ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೇ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಪರಮತಾತ್ಪರ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಲೇಶಮಾತ್ರವಾದರೂ ದೊರಕಲಾರದು. ಮುಂದೆ ಈ ಯಥವು ತನುಗೆ ವೇದ್ಯವಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಮುಂಟಾದಿತೆಂದು ಚಂಡಿತನಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದ್ದೇನೆ ಎಂದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಶಬರವರ್ಮನು—

ಅಯ್ಯಾ, ವೃದ್ಧಮಂತ್ರಿಯೇ, ನೀನು ಹೇಳಿದರ್ಥವೇ ಮುಂದೆ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುವುದಾದರೆ ಆಗ ನಾವು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಫಲವೇನು ? ಎಂದು ಹೇಳಿ—ಜೇಯಾ, ಚಾಣಕ್ಯರ ವಚನವು ಅನ್ಯತವಾದರೆ ಅವರು ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯೂ ಸಹ ಅಬದ್ಧವಾಗಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಮಹಾಕಾರ್ಯೋದ್ಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡುವ ಪುರುಷನು ಹುಚ್ಚನೆಂಬುವುದರಿಂದ ಚಾಣಕ್ಯರು ಸಹ ಅಂಥವರೇ ಆಗಿ ತೋರಿದರೆ ತಾವು ತೂಪ್ಪಿಭಾವದಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕುದು. ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕಾರ್ಯವು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುವುದು ಸತ್ಯವಾದರೆ ಅವರ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಆಗ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಾವೇ ತೆರಳುವುದು ಉತ್ತಮವು ಹೀಗೆ ಅವರ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಮಂ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಬಳಿಕ ಅವರಿಂದ ನಮಗಾಗುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನೋಗತಮಂ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಕುಮಾರನಾದ ಮಲಯ ಕೇತುವಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಆ ಯಥವು ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ವೇದ್ಯವಾಗುವುದು. ಆ ಬಳಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಮಂ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಬಹುದು ಎಂದನು. ಆಗ ರಾಯನು ಚಾಣಕ್ಯನಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ಉಚಿತಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಇಂತೆಂದನು—

ಅಯ್ಯಾ, ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರೇ, ನೀವು ಮಾಡಿದ ಉಪಾಯದಿಂದ ನಮಗೆ ಬಂದು ಬದಗಿದ್ದ ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಕಾಮರೂಪಾಧಿಪತಿಯಿಂದಲೇ ಪರ್ಯವಸಿತವಾಯಿತು. ನೀವು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ಯಥಾ ಬರುವುದುಂಟೇ ? ನಿಮ್ಮಂಥವರು ಕಾರ್ಯೋದ್ಯುಕ್ತರಾದರೆ ಸಮ್ಮತ ಸಹಾಯವೆಂಬುವುದು ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರವು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವು ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಸನ್ನಾಹಮಂ ಮಾಡುವೆನು. ಈ ಬಸಗೆಯಂ ನಿಮಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿದೆನು. ನಿಮಗೆ ಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಸ್ನಿಹಿತವಾಯಿತು. ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ತೆರಳಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಾಂಬೂಲಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳಿಂದವಚರಿಸಿ ಚಾಣಕ್ಯನಂ

ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ನಿಯೋಗಿಗೆ ಬಹುಮಾನವಂ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲರೂ ಯಥಾ ಸ್ಥಾನವನ್ನೈದಿದರು.

ಆಗ ಕಮಲಸಿಂಹವಯಾನುರಾಗದಿಂದ ರಾಗವಡದವನಂತೆ ಕಮಲಬಾಂಧವನು ಸಿದ್ಧಾರವರ್ಣನಾಗಿ ಪ್ರಾಜ್ಞಸಿತಂಬಿನಿಯನ್ನೊಡಗೂಡಲೆಣಿಸಿದಂತೆ ಪಶ್ಚಿಮಾಚಲಶಿಖರದಿಂದ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿರಲು; ರವಿವಿರಹಖಿನ್ನರಾಜೀವಪಬ್ಬಿಯು ಹರಿತನಾಮಾದುವಂ ನೋಡಿ ಪರಿಹಾಸಂಗಳೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕುವಲಯನಿಕರಂಗಳು ವಿಕಸಿತಮಾದುವು. ಕುಸುಮಶರಾಗ್ನಿವಂದಹ್ಯಮಾನಚಕ್ರವಾಕ ಹೃದಯೇಂಧನ ಧೂಮರಾಜಿ ಎಂಬಂತೆ ತಿಮಿರನಿಕರಂಗಳು ಜಗತ್ತಂ ಮುಚ್ಚಿದುವು. ಶಶಿಕರಸಿಂಹ ನಖರವಿಳೀಯಮಾಣ ತಿಮಿರ ಗಜಕುಂಭಸ್ಥೋತ್ಕ್ಲಿಪ್ತ ಮುಕ್ತಾಫಲನಿಕರವೆಂಬಂತೆ ತಾರಾನಿವಹಂ ಗಗನನ್ನಲಂಕರಿಸಿದುದು. ಪ್ರಿಯದರ್ಶನಸಮುದಿತ ದಿಶಾವಸಿತೆಯರ ಮುಗುಳುನಗೆಯ ಚಂದದಿಂದ ಕಂಗಳೊಳಿಪ ಬೆಳುದಿಂಗಳಿಂದ ಗಗನಾಭಂಗವು ಮಂದಾಕಿನಿಘೋನಪುಂಜದಂದದಿಂದ ಶೋಭಿತಮಾದುದು. ಪಾತಾಳ ತಳದಿಂದ ಭೂಭಾಗವಂ ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಮಹಾಶೇಷನ ಮಧ್ಯಶಿರೋರತ್ನದಂತೆ ಚಂದ್ರನುದ್ಭವಿಸಿದನು. ಆಗ ಸಂಜೆಗೆಂಪು ಪ್ರಣಯಕುಪಿತರೋಹಿಣೀಚರಣಾಲಕ್ತಕರಸಲಾಂಭನಂತೆ ರಂಜಿಸಿತು. ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಶಶಿಕರಸುಧಾರಸದಿಂದ ಭಾವಿಸಿದಂತೆಯೂ ಗಂಗಾಜಲಂಗಳಿಂದ ಸಂಜಿತವಾದಂತೆಯೂ ಬೆಳೆಬೆಳಗಿ ಕಂಗಳೊಳಿಸಿ ಶ್ವೇತದ್ವೀಪವಾಸಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸಿತು. ಮದನರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕಸಮಯದೊಳೆತ್ತಿದ ಮುತ್ತಿನ ಸತ್ತಿಗೆಯಂತೆ ಕುಮುದಬಾಂಧವಂ ಕಂಗಳೊಳಿಸಿದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತರಾಜನು ಯುವರಾಜನಾದ ಕುಮಾರ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ, ಕುಮಾರಕನೇ, ಆಯುಷ್ಯಂತನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಮ್ಮ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಂದರಾಜ್ಯಮಂ ಸಾಧಿಸಲೋಸುಗ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯಾದ ಚಾಣಕ್ಯ ಸಮೇತನಾಗಿ ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆ. ನಂದರು ಬಹುಪ್ರಬಲರಾದುದರಿಂದ ಅವರ ಗರ್ವಭಂಗಮಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಾವೇ ತೆರಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅಭಿಮತವಾದ ಕಾರ್ಯಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಅವರು ನಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರಮಂ ಮಾಡಿಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಮನೋಗತವೇನಿರುವುದು ? ನೀನೇ ಹೋಗಿ ತಿಳಿದು ಬಾರೆಂದು ನೆಮಿಸಲು: ಅವಕ್ಕೆ ಮಲಯಕೇತುವು ಮಹಾಪ್ರಸಾದವೆಂದು

ಹೊರಟು ತಾರಾಗಣದಿಂ ಶೋಭಿಸುವ ಚಂದ್ರನ ಚಂದದಿಂ ದೀಪಿಕಾಸಹಸ್ರಯುತ ಪರಿವಾರದಿಂ ಸಹಿತನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಇದಿರಾಗಿ ಬಂದು ಆತನಂ ಸುಮ್ಮಾನದಿಂ ಸನ್ಮಾನದೊಡನೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಪರಸ್ಪರಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಯಂಗೆಯ್ದನು. ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು ಮಲಯಕೇತುವಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ, ಆಯುಷ್ಯಂತನಾದ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ಪ್ರಬುದ್ಧನಾಗಿ ಶೂರನಾದ ಜಯಂತನೆಂಬ ಪುತ್ರನಂ ನೋಡಿ ದೇವೇಂದ್ರನು ಸಂತೋಷಪಡುವಂತೆ ರಾಜ್ಯ ಭಾರನಿರ್ವಾಹಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ನಿನ್ನ ಶೌರ್ಯಮಂ ಈಕ್ಷಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಸಂತೋಷಭರಿತನಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಸಮಯವು. ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳಿಂದ ಅಂಧಕಾರಮಂ ಪರಿಹರಿಸಿ ಅದೇ ಕಿರಣಂಗಳಂ ಚಂದ್ರಾಗ್ನಿಗಳಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅವರ ಮುಖದಿಂದ ನಿಶಾಂಧಕಾರಮಂ ಹೇಗೆ ಪರಿಹಾರಂಗೈಸುವನೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯಮಿತ್ರರಾಗಿ ಶೂರರಾದ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಶೌರ್ಯದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳು ಸಂಹೃತರಾದುದಂ ನೋಡಿ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಸಂತೋಷವುಂಟಾದರೆ ಆಗ ಆತನು ರಾಜ್ಯಭಾರಚಿಂತೆಯಂಬಿಟ್ಟು ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಾನು. ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಖಿನ್ನನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಮಂ ಬಳಸಿ ತನ್ನ ಪಿತೃರ್ಜಿತವಾದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಅರ್ಧಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಕ್ಷೀರದಲ್ಲಿ ಉದಕವು ಬೆರೆದಂತೆಯೂ ಗಂಧಾತರಂಗದಲ್ಲಿ ಯಮುನಾತರಂಗವು ಸಂಗತವಾದಂತೆಯೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಹೊಂದಿ ಯಶೋವಂತನಾದೇನೆಂದು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಉಭಯರಾಜ್ಯಗಳಿಗೂ ಅರಸುಗಳಾಗಿ ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳಂತೆ ಅನ್ಯೋನ್ಯಮಿತ್ರರಾಗಿರುವ ನಿಮ್ಮಂ ನೋಡಿ ಮಿಕ್ಕ ಅರಸುಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿಮ್ಮಡಿಗಳಿಗೆ ಶಿರಂಗಳಂ ಬಾಗಿಸುವರು. ಈ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಮಂ ನಿಮಗೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅಕ್ಷರದಿಂ ಬರೆದಿರುವ ಕಾಗದವಿದು. ಇದಂ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ತೋರಿಸಬಹುದು. ಈ ಆಲೋಚನೆಯು ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ನಿಮ್ಮ ಸೇನಾಧ್ಯಾಳನಿಕರವು ನಂದನಿ ತಂಬಿನೀ ಕುಚಕುಟ್ಟಲ ಕುಂಕುಮಪತ್ರರೇಖೆಯನ್ನಡರಿ ರಕ್ತಿಮೆಯಂ ಕೆಡಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವು ಕೈವಶವಾಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ಯರ್ಥವೆಲ್ಲಮಂ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ತಿಳುಹಿಸುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಮಂ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಟ್ಟಿ ಬರೆದಿದ್ದ ಕಾಗದಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಆತನಂ ಗಂಧಮಾಲ್ಯಾ

ದಿಗಳಿಂದ ಪಚರಿಸಿ ಸುಮ್ಮಾನದಿಂದ ಕಳುಹಿಸಲು : ಆಗ ಮಲಯಕ್ಕೆ ತುವು ಬಂದು
ತಮ್ಮ ತಂದೆಗಭಿವಂದಿಸಿ—ಆಯ್ಯಾ, ತಂದೆಯೇ.

ಶ್ಲೋ || ಆಕಾರಣೈವಚತುರಾಸ್ತ ಕ್ಷಯಂತಿ ಪರಂಗಿತಂ ||

ಗರ್ಭಸ್ಥಂಕತಕೀಪುಷ್ಪಂ ಆಮೋದನ್ಯೈವಷಟ್ಪದಾಃ ||

ಪೀ|| ಶೋಕದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದವರು ಆಕಾರದಿಂದಲೇ ಪರರ ಮನೋ
ಭಿಷ್ಪ್ರಾಯವೆಂಬುದು ಹಿತುತಾರೆ. ಅದು ಹೇಗೆಂದರೆ—ಭೃಂಗಗಳು ಪರಿಮಳದಿಂದ
ದಲೇ ಸೋಗಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ತಾಳಯಹೂವನ್ನು ತಿಳಿಯುತ್ತಿವೆ ಎಂದು
ನೀತಿಯಿರ್ಪುದು.

ಆದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಭಾವಜ್ಞನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನು ನಾನು ಹೋದ ಕ್ಷಣ
ದಲ್ಲೇ ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನಾನಂತರ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆಸಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯ
ಪ್ರದಾನಸೂಚಕವಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅಕ್ಷರದ ಈ ಕಾಗದಮಂತ್ರ ಕೊಟ್ಟನು
ಎಂದು ತೋರಿಸಲು : ಅನಂ ನೋಡಿ ಮಲಯಕ್ಕೆ ತುವಿನೊಡನೆ ಪರ್ವತೇಶ್ವರಂ—

ಶ್ಲೋ || ಉದೀರಿತಾರ್ಥಃ ಪಶುನಾಪಿಗೃಹ್ಯತೆ ಹಯಾರ್ಚನಾಗಾರ್ಚವಹಂತಿ ಚೋದಿತಂ ||

ಅನುಕ್ತಮಪ್ಯುಪತಿ ಪಂಡಿತೋಜನಃ ಪರಂಗಿತಜ್ಞಾನ ಫಲಾಹಿಬುದ್ಧಯಃ ||

ಪೀ|| ಹೇಳಿದಂಥ ಅರ್ಥವು ಚತುಸ್ಪಾದಜಾತುಗಳಾದ ಪಶುಗಳಿಂದಲೂ
ಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿದೆ. ಅನೆ ಕುದುರೆ ಇವುಗಳೂ ಕೂಡ ಸಂಜ್ಞೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯು
ತ್ತಿವೆ. ಪಂಡಿತನಾದವನು ಹೇಳಿದೆಯೂ ಸಂಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದೆಯೂ ಇರುವಂಥ ಪರರ
ಮನೋಗತಾರ್ಥಮಂತ್ರ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಬುದ್ಧಿಗಳಿಗೆ ಪರರ ಇಂಗಿತವನ್ನು
ತಿಳಿಯುವುದೇ ಫಲವು ಎಂದು ನೀತಿಯುಂಟು.

ಹಾಗೇ ಪರರ ಮನೋಗತಮಂತ್ರ ತಿಳಿಯುವುದರಲ್ಲಿ ಪರಮಪ್ರಾಧನಾದ
ಚಾಣಕ್ಯನು ಪ್ರಯತ್ನಂಗೆಯ್ದ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ನಿರ್ವಿಫ್ಲವಾಗಿ ಸಾಗುವುದರಲ್ಲಿ
ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲವೆಂದು ಪೇಳಿ ಗುಣವಂತನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಾವೇ
ತೆರಳುವುದು ಯುಕ್ತವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪರ್ವತರಾಜನು ಸರ್ವಾಧಿಪತ್ಯಮಂ
ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವಿರೋಚನನೆಂಬ ತಮ್ಮನಂ ನೋಡಿ—

ಆಯ್ಯಾ, ದೇವಸೇನಾಪತಿಯಂತೆ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯಾದ ವಿರೋಚನನೇ,
ನಮಗೆ ಗೌಡದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಬದಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾವೇ ದಂಡಯಾ
ತ್ರಗೆ ತೆರಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕಿರಾತಾಧಿಪತಿಯಾದ ಮಾತಂಗನು ತನ್ನ ಸೇನಾ
ಸಮೇತನಾಗಿ ಪಾಟಲೀಪುರವನ್ನಡಗಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ತೆರಳಲಿ.
ಕುದ್ಧಾಲಕನೆಂಬವನು ತನ್ನ ಅರು ಲಕ್ಷ ಕಾಮಾಟದವರಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು

ಸೇನಾಮಾರ್ಗದ ಹಳ್ಳಿತಿಟ್ಟುಗಳಂ ಸಮಮಾಡುತ್ತ ಜಲವಿಲ್ಲದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಜಲ
ವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಿ ಜನಗಳಿಗೆ ಶ್ರಮವು ತೋರದಂತೆ ಅರವಟ್ಟೆಗಳಂ
ರಚಿಸುತ್ತ ಸೇನೆಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ತೃಣಕಾಷ್ಠಗಳನ್ನೊದಗಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆ ನಡೆ
ಯಲಿ. ದಾಶನೆಂಬುವನು ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೇನೆಗೆ ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದಂತೆ
ದಾಟುವುದಕ್ಕೆ ಮೂವತ್ತು ಸಾವಿರ ನಾವೆಗಳಂ ಜೊತೆಗೊಳಿಸಿ ಕಾದಿರಲಿ.
ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಶೇಖರನು ಅಹೋರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಗಮನಾಗಮನಂ
ಗಳಂ ತಿಳಿದು ದಂಡಿಸುತ್ತ ಸೇನೆಗೆ ಒದಗುವ ಧನಧಾನ್ಯಗಳಂ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಶತ್ರು
ಗಳ ಗೂಢಚಾರರಂ ಬಂಧಿಸುತ್ತ ದೀನಾನಾಥರಿಗೆ ಆನ್ನೋದಕಂಗಳನ್ನೊದಗಿ
ಸುತ್ತ ಉಚಿತಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಯೋಗ್ಯವಾದ ಗೂಡಾರಂಗಳಂ ರಚಿಸುತ್ತ
ಸೇನಾಜನರಂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸುತ್ತ ತೆರಳಲಿ. ನಮ್ಮ ಸಾಮಂತನರಪತಿ
ಯಾದ ಮಗಧನು ವ್ಯೂಹಮಂ ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಪುರೋಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಡೆ
ಯಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಾರ ಶಕ ಜೈನ ಹೊಣದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳು ರಾಜಗುಪ್ತನಾದ ಚಂದ್ರಗು
ಪ್ತನ ಅಂಗರಕ್ಷಕರಾಗಿ ಬರಲಿ. ಕುಲೂತಪತಿ ಜೆತ್ರವರ್ಮನೂ ಮಲಯಪತಿ
ಸಿಂಹನಾದನೂ ಕುಮಾರಕನಾದ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಬರಲಿ. ಕಾಶ್ಮೀ
ರಪತಿ ಪುಷ್ಕರಾಕ್ಷನು ಕುಮಾರಕನ ಮುಂಗಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಂಧುಪತಿ ಸಿಂಧು
ಪೇಣನು ಹಿಂಗಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬರಲಿ. ಪಾರ್ಶ್ವಿಕಪತಿ ಮೈಘನಾದಾದಿಗಳು
ಶತ್ರುಗಳ ಗಡಿಗಳನ್ನೂ ದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಸಾಧಿಸುತ್ತ ಸೇನಾಸಂಭಾರವನ್ನೊದ
ಗಿಸುತ್ತ ನಡೆಯಲಿ. ನಮ್ಮ ಸೋದರಮಾವನಾದ ಅಂಗಾರವರ್ಮನು ಪಾರ್ವ
ತೀಯ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ಪುರದೇಶಮಂ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ
ಉಲೂಕ ಮಂತ್ರಿ ಸಮೇತನಾಗಿ ಅಂತಃಪುರಾದಿ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಂಗಳಂ ಬರೆಸಿ
ಕಳುಹಿಸುತ್ತ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರಲಿ. ನೀನು ನನ್ನ ಸಂಗಡಲೇ ಇರುವವನಾಗು.
ಈಗ ಈಶಾನ್ಯದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಸೇನಾಧ್ಯಕ್ಷನು ಅಘನಾ
ಪಿಸ್ತೀರದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಲಿ ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ವಿರೋಚನನು
ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂ ಕೈಕೊಂಡು ಅದೇ ರೀತಿಗೆ ಶೇಖರ ಮುಖ್ಯರಾದ ಸಾಮಂತ
ರಾಜರಿಗೆ ನೇಮಿಸಲು ; ಆಗ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳಂ ಪ್ರಯಾಣ
ಸನ್ನದ್ಧವಾಗುವಂತೆ ನಿಯೋಗಿಸಿದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯಾಣಸೂಚಕ
ವಾದ ಭೇರೀಧ್ವನಿಯು ದಿಬ್ಬಂಡಲಮಂ ತುಂಬಿತು. ಆ ಶಬ್ದಮಂ ಕೇಳಿ
ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕುರಿತು--ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ನಾವು

ಕೊಟ್ಟ ಕಾಗದಮಂ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಇದು ತನ್ನ ಮನಃಪರಿಕ್ಷಾರ್ಥವಾದುದು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸದೆ ಬಹುಲಾಭಮಂ ಪಡೆದವನಂತೆ ಉತ್ಸಾಹವಂತನಾಗಿ ಸೇನಾಪ್ರಯಾಣಸೂಚಕವಾದ ಭೋರೀಧ್ವನಿಗಳಂ ಮಾಡಿಸುವನಾದುದರಿಂದ ಈಗ ನಾವು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವು ಕೃತಘ್ನನಾದ ರೋಗಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಸದೃಶವಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಲಾಭಾನಂ ತರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಮಂ ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ಶಬ್ದಮುಂಟಾಗುವುದು. ಆಗಲಿ. ಆಗ್ಗೆ ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವಾಗಿ ನಡೆಯಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಿದ್ರಾಸಕ್ತನಾಗಲು ; ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸೇವಕರಿಂ ರಂಜಿಸಿದ ಮೃದುತಲ್ಪದಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಾಸುಖದಿಂದ ಆ ರಾತ್ರಿಯಂ ಕಳೆದನು.

ಆಗ ತರುಣತಮಾಲಕದಳಿಕಾನಿಕರಗಳಿಂದಲೂ ವಿರಳಜಲಧಿಜಲಕಲ್ಲೋಲಶೀಕರಗಳಿಂದಲೂ ಶೀತಳವಾದ ಪಶ್ಚಿಮಾಚಲವನನಿಧಿಯಂ ಚಂದ್ರನಾಶ್ರಯಿಸಿದನು. ತಮಿಸ್ರವು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಹೃದಯದುಃಖಾಂಧಕಾರದಂತೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ತೊಲಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅನವರತ ಶರಾಸನಾಕರ್ಪಣ ಶ್ರಮವಿಹ್ವಲಮದನ ವಿಶ್ವಾಸಗಳಂತೆ ಉಪಾಕಾಲದ ತಂಗಾಳಿಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬೀಸಿದುವು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಪ್ರಿಯಜನಮುದಿತಮಾನಸಸರೋಜಂಗಳಂತೆ ವಿಕಚಾಂಬುಜನಿಕರಂಗಳಲ್ಲಿ ರಕ್ತಿಮೆಯುದಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಪ್ರಾಚೀನನಿತೆಯು ಪೂಸಿದ ಕುಂಕುಮಪಂಕದಂತೆ ರಾಜೀವಬಾಂಧವನು ಅರುಣಭವಿಯಿಂದ ರಂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಎದ್ದು ವಿಸ್ತಯುಗ್ಮಧೇನುದರ್ಶನಮಂಮಾಡಿ ಸ್ನಾನಾದಿಗಳಂ ನೆರವೇರಿಸಿ ಅಲಂಕೃತನಾದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಪರ್ವತರಾಜನೆದ್ದು ಮಜ್ಜನಮಂ ಮಾಡಿ ಅಲಂಕೃತನಾಗಿ ಶುಭಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರ್ಗೇಬಹುಧನರತ್ನಗಳಂ ಯಾತ್ರಾದಾನಂಗೆಯ್ದು ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರಸ್ಥಿಜನವನ್ನೊಡಂಬಡಿಸಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತೆಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಹೊರಟು ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳಂ ಪರಿವೃತನಾಗಿ ಆಸ್ಥಾನದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಗಾಂಧಾರ ಶಕ ಚೀನ ಹೊಣಾಧಿಪತಿಗಳು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ವಂದನೆಗಳಂ ಮಾಡಿ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಓಲೈಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವಂದಿಮಾಗಧರು ಜಯ ಜಯವೆಂದು ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಜಭಟರು ಬಂದು ಅಲಂಕೃತನಾಗಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅಭಿವಂದಿಸಿ—

ಬುದ್ಧೀ, ರಾಜೋತ್ತಮರಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಾಜರೇ, ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ ಮಹಾರಾಜಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಗೌಡದೇಶಗಳಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣವಾಗಿ ಹೊರಟು ಸಿದ್ಧ

ವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಭುಸಿರೂಪದ ಮೇರೆಗೆ ತಾವು ಕುಳ್ಳಿರುವುದಕ್ಕೆ ಅಳಗಿರಿ ಎಂಬ ಮದದಾನೆಯು ಅಲಂಕೃತವಾಗಿ ಬಂದು ನಿಂತಿದೆ. ಚಾಣಕ್ಯರು ಕುಳ್ಳಿರುವುದಕ್ಕೆ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ ಅಂದಳವು ಇಳುಹಿದೆ. ಮಹಾರಾಜರು ತಮ್ಮ ಕುಮಾರರು ಸಮೇತರಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನಿರಿದುನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೇ ಅರಸುಗಳ ಲ್ಲರೂ ಕಾದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ತಡವೇಕೆ? ದಿಗ್ವಿಜಯಮಂ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಬಿನ್ನೈಸಲು ; ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಇಷ್ಟದೇವತಾಭಿವಂದನಮಂ ಮಾಡಿ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗಡ್ಡಬಿದ್ದು ಅವರ ಆಶೀರ್ವಾದಮಂ ಕೈಕೊಂಡು ಮುಕ್ತಾಫಲಜಂತ್ರಿತಮಾದ ಅಂದೋಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಂ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಾಗಿ ಬಂದು ತಾನು ಗಜಾರೋಹಣಮಂ ಮಾಡಿದನು. ಹಾಗೆ ಮಲಯಕೇತುವು ದ್ವಿರದಸ್ಕಂಧವನ್ನೇರಿದನು. ಸೇನಾಸಮೇತರಾಗಿ ಪಾರ್ಶ್ವಗಳಲ್ಲಿ ತೆರಳುತ್ತಿರುವ ಮಲಯಕೇತು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಿಂದೊಡಗೂಡಿದ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರಿಂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಮೇರುಭೂಧರದಂತೆ ಬೃಹದನು. ಹಾಗೆಯೇ ವಿರೋಚನನು ಸೇನಾಪರಿವೃತನಾಗಿ ಗಜವನ್ನೇರಿ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಂ ಹೊಂದಿ ಬಂದನು. ಆಗ ಆನಕಭೇರೀನಿಸ್ಸಾಳ ಕಹಳಾದಿ ವಾದ್ಯಗಳು ಪ್ರಸಂಚಮಂ ಶಬ್ದಮಯಮಾದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುವು.

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಸಂಭ್ರಮದಿಂ ನಡೆವ ಗಜಾವಳಿಗಳಂ ಕೆದರಿದ ಛತ್ರಪಂ ಬೃಗ್ಗಳಿಂ ಹೊಳೆ ಹೊಳೆವ ತುರಗನಿಕರಗಳಿಂ ಚಲಿಸುವ ಚಾನುರಕದಂಬದಿಂ ಪ್ರೋನ್ನತಧ್ವಜ ಪತಾಕೆಗಳಿಂ ಭೂಮಂಡಲವೆಲ್ಲವೂ ತುರಗಮಯವಾದಂತೆಯೂ ದಿಕ್ಪಟಗಳು ಕುಂಜರಮಯವಾದಂತೆಯೂ ಅಂತರಿಕ್ಷವು ಛತ್ರಮಯವಾದಂತೆಯೂ ನಭೋಮಂಡಲವು ಧ್ವಜಪತಾಕಾಮಯವಾದಂತೆಯೂ ಪ್ರಜಾನಿಕರವು ಭೂಸಾಲಮಯವಾದಂತೆಯೂ ಸೂರ್ಯಾತಪವೆಲ್ಲವೂ ಅಭರಣಪ್ರಭಾಮಯವಾದಂತೆಯೂ ಮಾರುತಗಳು ಮದೋದಕಗಂಧಮಯವಾದಂತೆಯೂ ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ಜಯಶಬ್ದಮಯವಾದಂತೆಯೂ ತೋರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಪ್ರಳಯಕಾಲವಲಾಹಕ ನಿನದದಂತೆಯುಂ ಮಂದರಕ್ಷೋಭೆಯಿಂ ಚಲಿಸುವ ಸಮುದ್ರಘೋಷದಂತೆಯುಂ ಮೊಳಗುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಯಾಣಭೇರೀನಿನಾದದಿಂ ಕುಲಾಚಲಗುಹಾಂತರಾಳಂಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯುಂಟಾಗುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಪರ್ವತರಾಜನ ಸೇನೆಯು ಅಘನಾಶಿನಿಯೆಂಬ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾವನಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇದೇಥೆ ದಾಯಿತು. ಹಿಮಾಚಲಶಿಖರದಂತೆ ಉನ್ನತಗಳಾಗಿರುವ ಕನಕಕಲಶಸಹಸ್ರ

ಲೋಭಿತಗಳಾದ ಪಟಗೃಹಪಯ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರಸುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಇಳಿದು ವಿಶ್ರಮಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು ; ಶತ್ರುಭಯಂಕರನಾದ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಿಗೆ ಪಾರ್ಶ್ವಪುರೋಭಾಗದ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳು ಭಯವಿಶ್ವಾಸಗಳಿಂದ ಅವನತರೋಭೂಪಣಗಳುಳ್ಳವರಾಗಿ ಧನಕನಕರತ್ನರೂಪವಾದ ಕಪ್ಪಂಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಮೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪರ್ವತರಾಜಸೇನಾಗಮನ ಕಥನಮೆಂಬ ಚತುರ್ಥಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಪಂಚಮಾಸಯ ಪ್ರಾರಂಭವು.

ರಾಕ್ಷಸ ಭೇದೋಪಾಯ ಭಂಗವು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಆ ಸೇನೆಯ ಬೇಹುಗಾರರು ಶತ್ರುಗಳ ಗೂಢಚಾರರನ್ನು ವರ ವೇಷಭಾಷಾವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ತಿಳಿದು ಹಿಡಿದು ಬಂಧಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಸಲು ; ಅವನವರೂ ನೋಡಿ—ನೀವು ಪ್ರಾಣಸಹಿತವಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ನಿಶ್ಚಯಮುಂ ಹೇಳಿರಿ ಎಂದುನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ—

ಬುದ್ಧಿ, ಅಭಯವಾದರೆ ಹೇಳುವೆವು. ನಾವು ಪಾಟಲೀಪುರದ ಅಮಾತ್ಯ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ದೇಶಾಂತರವರ್ತಮಾನಮುಂ ತಿಳಿದು ಬಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ಮೊದಲೇ ಸಿಯಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಚಾರರು. ಈ ಪರ್ವತರಾಜ್ಯವೇ ಮುಂತಾದ ಉತ್ತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವರ್ತಮಾನಮುಂ ತಿಳಿದು ಮೇಲೆಮೇಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಅಮಾತ್ಯ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸುವುದೇ ನಮ್ಮ ಉದ್ಯೋಗವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ವಂಚನೆಯಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತನ್ನ ಬಳಿಯ ದೂತರ ಮುಖಮುಂ ನೋಡಿ ಈ ಚಾರರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳೆಲ್ಲಮುಂ ತೋರಿಸಿ ಕಶೆಗಳಿಂದ ಹತ್ತು ಪ್ರಹಾರಂಗೆಯ್ದು ದಂಡಿಸಿದ ಹೊರಡಿಸಿಬಿಡಿದಿರಿ ಎಂದು ನೇಮಿಸಿದನು. ಆ ದೂತರು ಅದೇಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡಲು ಆ ಚಾರರು ಮೊದಲು ವನದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದ ತಮ್ಮ ತುರಗಂಗಳನ್ನೇರಿ ಅತೀಘ್ರಮಾಗಿ ಪಾಟಲೀಪುರಮುಂ ಕುರಿತು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇತ್ತಲಾಗಿ ಪರ್ವತರಾಜನ ಸೇನಾಜನರು ಗೌಡದೇಶಮುಂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಿರಲು : ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ಮಹೋತ್ಸಾಹಗಳಾಗುವುದಂ ಕಂಡು ಇದೇನು ಏಪರೀತವೋ ! ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಗೂಢಚಾರನೊಬ್ಬನು ಬಂದು—ಬುದ್ಧಿ, ಅಮಾತ್ಯರೇ, ನಮ್ಮ

ದೇಶದ ಗಿಡನಾಡಿನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಪರದೇಶದ ಮೈಜ್ಯೋಷದ್ರವದಿಂದ ಎಲಸೇ
ಹೋದರಂತೆ ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲು: ಅದಂ ಕೇಳಿ ಮೊದಲು ನಾವು ತುಂಟ
ಪಾಳ್ಯಗಾರರಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ಗ್ರಾಮವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡದೆ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಬಡಿಸಿ
ದುದರಿಂದ ಅವರು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಇರಬೇಕು. ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ
ಅವರೇನು ಮಾಡಿಯಾರು? ಅವರಿಗೆ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಒಂದೆರಡು ಗ್ರಾಮಮಂ ನಡಿಸಿ
ಕೊಡುವಂತೆ ನಾವು ಹೇಳಿದವೆಂಬುದಾಗಿ ಕಟ್ಟು ಕರಣಿಕರಿಗೆ ಹೇಳುವವನಾಗು
ಎಂದು ದೂತನಿಗೆ ನೇಮಿಸಿದನು. ಆ ಮರುದಿವಸ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಚಾರನು
ಬಂದು—ಬುದ್ಧಿ, ಅಮಾತ್ಯರೇ, ನಮ್ಮ ದೇಶದ ತಲೆಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ
ದುರ್ಗಮವಾದ ದುರ್ಗಂಗಳೈದು ಪಾರಶೀಕರ ವಶವಾದವಂತೆ. ಆ ವರ್ತಮಾನವಂ
ತಂದ ಭಟನಿವನು ಎಂದು ತೋರಿಸಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಇದೇನೈ? ಬಮ್ಮಿಂ
ಮೊಮ್ಮೆ ಹೀಗೆ ಆಗುವುದುಂಟೇ? ಯಾರೋ ಮಲಿನರತ್ನಗಳಿಗೂ ವಸ್ತ್ರಗಳಿಗೂ
ಬಣ್ಣಮಂ ಹಾಕುವ ಬಣ್ಣಗಾರರು ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಮೃಪಾವರ್ತಮಾನವಾಗಿದ್ದಿತು.
ಬಳ್ಳೆಯದು! ವಿಚಾರಿಸುವೆವು ಹೋಗೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಮತ್ತೆ ಸಾಯಂಕಾಲ
ದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ದೂತನು ಬಂದು—ಸ್ವಾಮಿ, ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಕಾಶಪ್ರಸ್ಥದಲ್ಲಿದ್ದ
ನಮ್ಮ ತುರಗಸೇನೇಗೂ ಶಕಸೇನೇಗೂ ಮಹಾಯುದ್ಧವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಆಶ್ವಗಳು
ಬಹಳ ನಷ್ಟವಾದುದರಿಂದ ರಾಮಸಿಂಗನಂಬ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಸರದಾರನು
ಸಿರ್ವಹಿಸಲಾರದೆ ಗತಪ್ರಾಣನಾಗಲು; ಅವನ ಮಕ್ಕಳಂ ಕೈಸೆರೆ ಹಿಡಿದರಂತೆ.
ಆ ಗಡಿಯು ಸಹ ಅವರ ವಶವಾಯಿತೆಂದು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಅಂಚೆಯ ಹರಿಕಾರನು
ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಪತ್ರಿಕೆ ಇದು ಎಂದು ಆ ಕಾಗದಮಂ ಕೊಡಲು: ಅದನ್ನು
ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಮನದೊಳು ಆತಂಕ ಪಡುತ್ತ ಶಕಸೇನೆಯಲ್ಲಿಯದು?
ಪಾರಶೀಕರೆಂಬ ಬಹುದೂರದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳ ಸೇನೆಯು ಇಲ್ಲಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ
ಕಾರಣವೇನು? ಏನು ವಿಪರೀತಕಾಲವೋ! ಶಿವ ಶಿವಾ! ಎಂದು ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ
ನಿದ್ರೆ ತಟ್ಟದೆ ಇದ್ದು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದು ಹೊರಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಆಗ
ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದೂತನು ಬಂದು—ಬುದ್ಧಿ, ಕ್ರೌಂಚಪ್ರಸ್ಥವೆಂಬ ನಮ್ಮ ದೊಡ್ಡ
ಗಡಿಯಂ ಕಾದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಲಕ್ಷಪದಾತಿಯು ನಾಲ್ಕುತಿಂಗಳುಗಳ ಸಂಬಳ ಸಲ್ಲದೆ
ಇದ್ದುದರಿಂದ ಸಿಂಧುಸತಿಯ ತುರಗಸೇನೆಯಂ ಕಂಡು ಜಗಳವಾಡದೆ ಬಹುವಸ್ತು
ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಆ ಗಡಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಆಯುಧಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಬಡಿ ಹೋಯಿತಂತೆ.

ನೆರೇ ಗಡಿಯ ದುರ್ಗಪಾಲಕನು ಇದಂ ತಿಳಿದು ಉಷ್ಣಾ ರೂಢರಾದ ಚಾರರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಶೇಖನವಿದು ಎಂದು ಮುಂದಿರಿಸಲು; ಅದಂ ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸನು ವಿಸ್ತೃತನಾಗಿ ತನ್ನ ಸಮಾಸಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದ ಸುಮತಿ ಎಂಬ ಮಂತ್ರಿಯಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ, ಮಿತ್ರನೇ, ಈ ವರ್ತಮಾನವಂ ಕೇಳಿದೆಯಾ? ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಈಗ ಏನೋ ಸ್ವಲ್ಪ ಆತಂಕವು ಸಂಭವಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಶಕಪಾರಶೀಕ ಸಿಂಧುಪತಿಗಳ ಸೇನೆಗಳು ನಮ್ಮ ಗಡಿಗಳನ್ನೂ ದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ತಮ್ಮ ಕೈವಶಮಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡರಂತೆ. ಬಹುದೂರದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕೃತಸಂಕೇತರಾಗಿ ಮಹಾಬಲಿಪ್ರರಾದ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಏನು ನಿಮಿತ್ತವೋ? ಇನರು ಬೇರೇ ಸ್ವತಂತ್ರರಲ್ಲ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪರ್ವತ ದೇಶಾಧಿಪತಿಯ ವಶವರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಇರತಕ್ಕವರು. ಆ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಿಗೆ ಅಭಿಮತವಿಲ್ಲದೆ ಬಂದು ಈ ದುರಾಗತಮಂ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಈ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳಂ ಹಿಡಿದುತಂದು ಸೀಳಿಸಿ ತೋರಣಸ್ತಂಭಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟಿಸುವೆನು. ಆತನ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಡಿ ಇದ್ದರೆ ಮೊದಲು ನಮ್ಮಿಂದ ಉಪಕಾರಮಂ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಇರುವ ಪರ್ವತರಾಜನು ಕೃತಘ್ನನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸಖ್ಯಮಂ ಮರೆತು ಸ್ವಬಲಪರಬಲಜ್ಞಾ ನರಹಿತನಾಗಿರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೇನೋ ಉನ್ಮಾದದಶೆಯುಂಟಾಗಿರಬೇಕು. ಅಥವಾ ದೈವಬಲವು ನಷ್ಟವಾಗಿರಬೇಕು. ಹಾಗಿಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವಿನ ಆಗಮನಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ಪ್ರಮಾದಗಳೇನೂ ಉಂಟಾದುದಿಲ್ಲ. ಆ ಪ್ರಮಾದಗಳಾವುವೆಂದರೆ—ಪ್ರಜಾಯೋಗಕ್ಕೆ ಮಮಂ ವಿಚಾರಿಸದೆ ಇರುವುದು. ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಡವಟ್ಟು ಬರುವುದು. ಅಳತೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಿತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದು. ಧಾರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆಯಾಗುವುದು. ಅನ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಪಾತವುಂಟಾಗುವುದು. ಸ್ವಾಮಿಭೃತ್ಯರಿಗೆ ಮನಸ್ತಾಪವು ಬರುವುದು. ಮಂತ್ರಿಗಳು ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯಂ ಬಿಡುವುದು. ಅಪೂಜ್ಯರು ಪೂಜ್ಯರಾಗುವುದು. ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಮಂತ್ರಿಯ ರಹಸ್ಯವು ದುಷ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದು. ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಹುನಾಯಕರುಂಟಾಗುವುದು. ಸಚಿವರಿಲ್ಲದ ಬಾಲಕರಿಗೆ ಪ್ರಭುಪದವು ದೊರಕುವುದು. ಕೊಠಡಗಳಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವೇ ಉಳಿಯುವುದು. ನಾಸ್ತಿಕವಾದವು ಹೆಚ್ಚಿ ಬರುವುದು. ವೇತನಗಳು ಭೃತ್ಯರಿಗೆ ಕಾಲಕಾಲಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸಲ್ಲದೇ ಇರುವುದು. ಪ್ರಜೆಗಳು ವಿಹಿ

ತಮಂ ವೀರುವುದು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಲಂಚಕ್ಕೆ ಬಳಗಾಗುವುದು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾದ ದೋಷಗುಣಾಂತಾದರೆ ಇದಂ ತಿಳಿದು ಪರರಾಜರು ಸ್ವದೇಶವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸುವರೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಈ ಪ್ರಭುಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿಯೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕರಾಗಿಯೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರಾಗಿಯೂ ಈ ದೇಶಮರ್ಯಾದೆಯಂ ತಮ್ಮ ದೇಹಕ್ಕಿಂತತೀತವಾಗಿ ನೋಡುವವರಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸಿ ಅವರುಗಳನ್ನು ನಾನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿದವನಲ್ಲ. ದೇಶಾಂತರದ ಜನಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಮಂ ಕೊಟ್ಟವನಲ್ಲ. ಪಿತುನವಾಕ್ಯಮಂ ಕಿವಿಗೆ ತಂದವನಲ್ಲ. ಚೋರರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸದೆ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದವನಲ್ಲ. ಗೂಢದಸ್ಯಗಳಾದ ಕರಣಿಕರ ಲೆಕ್ಕದ ನಿಪುಣತ್ವಕ್ಕೆ ಅಸ್ಪದಮಂ ಕೊಟ್ಟವನಲ್ಲ. ಪರಭೃತ್ಯರಾದ ಗೂಢಮಂತ್ರಿಗಳು ಈ ಪ್ರಭು ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಉಂಟಾದುದಿಲ್ಲ. ಭೃತ್ಯರ್ಗ ಸಂಬಳ ಹೊರತು ಹೆಚ್ಚು ಲಾಭಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳಿಂದಧಿಕರು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಯಾದುದರಿಂದ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಇನ್ನೂ ಸಂಭವಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿನ ಮರ್ಮಜ್ಞರಂ ಕೇಣಕಿ ಭಯವಿಶ್ವಾಸಂಗಳಂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡವನಲ್ಲ. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದಿರುವರು? ಅವರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದರೆ ಹೇಳುವವನಾಗು ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ—

ಸ್ವಾಮಿ, ಅಮಾತ್ಯರೇ, ತಾವು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ. ನಮ್ಮ ಅರಸುಗಳು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಪನ್ನರಾದುದರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳು ಇಟ್ಟಣಿಕೆ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗದಿದ್ದರೂ “ಅನುಜಿತಕರ್ಮಾರಂಭಃ ಸ್ವಜನವಿರೋಧೋ ಬಲೀಯಸೀಸ್ಪರ್ಧಾ” ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಜನವು ಶತ್ರುಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದರೆ ಇಂಥ ಅಸಂಗತವು ಸಂಭವಿಸಿದರೂ ಸಂಭವಿಸಬಹುದು. ಹೇಗಂದರೆ— ಮೌರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಸತ್ತಾಧಿಕಾರಮಂ ನೋಡುತ್ತ ನಂದರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ಸರ್ಯಮುಳ್ಳವನಾಗಿ ಸತ್ತದ್ದರಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದ ಬಳಿಕ ಈ ಶತ್ರುಗಳ ವರ್ತಮಾನಮುಂಟಾದುದರಿಂದ ಆತನು ಹೋಗಿ ಪರರಾಜರನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿರಬೇಕು. ಇದೇ ಸ್ವಜನವಿರೋಧಮೆಂಬ ದೋಷವು. ಇದುಹೊರತು ಆತನು ಹೊರಟುಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಜಿತವಾಗಿಯೇ ಬಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನು ಸತ್ತದ್ದರಿಂದ ನಂದರಿಂದ ನಿರಾಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕ್ರೂರನಾಗಿ

ಜುಟ್ಟಂ ಬಿಜೆ ಕೊಂಡು ತಿಕ್ಕ ಪ್ಪತ್ತಿಜೆಯಂ ಮಾಡಿಹೋಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಹೋತ್ಪಾತಗಳಾದುವಂತೆ. ಅದುದರಿಂದ ಆತನು ಮಹಾತ್ಮಜನ್ವಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣತೇಜಸ್ಸು ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜಸ್ಸಂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವುದೆಂಬರ್ಥವು ಪುರಾಣಪ್ರಸಿದ್ಧವು. ಅದುದರಿಂದ ಇದೇ ಬಲಿಯಸಿಸ್ಪರ್ಧಾ ಎಂಬ ದೋಷವು ಮತ್ತು ಪ್ರಜಾಸಮ್ಮತರಾದ ಮೌರ್ಯರಿಗೆ ಅಕಾರಣವಧೆಯಾದುದರಿಂದ ಇದೇ ಅನುಜಿತಕರ್ನಾರಂಭವೆಂಬ ದೋಷವಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ದೋಷ ತ್ರಯದಿಂದ ದುಬಲವಾದ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ತಿರೋಧಾನವಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳಾಗಮನಮುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು ಎಂದು ಸುಸುತಿಯು ಉಸುರಿದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ಸುಸುತಿಯೇ, “ವಿಧಿವಿಹಿತಂಬುದ್ಧಿರನುಸರತಿ” ಎಂಬ ಪ್ರಕಾರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಂಪದಾಸತ್ತುಗಳಿಗೆ ದೈವಬಲವೇ ಕಾರಣವು. ಅದಂ ಮೀರುವವರಾರು ? ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆತನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ತಾನು ಸ್ನಾನಗೃಹಕ್ಕೆ ಪ್ರೋದನು. ಆ ದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಚಾರನು ಬಂದು—ಸ್ವಾಮಿ, ಅನಾತ್ಯರೇ, ನಮ್ಮ ಹೊನ್ನಗಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದ ಮದಗಜಸಮೂಹಮಂ ನಿನ್ನೆ ಬುಧವಾರದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಲೂತಸತಿಯ ಭಟರು ಸಿದ್ರೆಗೆಯ್ದು ಮಾವುತರಂ ಛೇದಿಸಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋದ ವರ್ತಮಾನಮಂ ತಂದ ಗಾಯವಡೆದ ಮಾವುತಸಿನೆ ನೆಂದು ತೋರಿಸಲು ; ಅವನಂ ನೋಡಿ—ಬಳ್ಳೆಯದು ! ಆ ಶತ್ರುಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಗಜಸಮೂಹಮಂ ತರಿಸುವೆವು. ಹೋಗೆಂದು ಅವರಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಪುನಃ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು—

ಮೊದಲು ಮೌರ್ಯನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಂ ಪಡೆದು ಈಗ ಪ್ರಮುಖರಾಗಿರುವವರು ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಅಧಿಕರಾದೆವೆಂಬ ಚಾಪಲ್ಯದಿಂದ ಮೌರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾಗಿ ಅವನಂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಪಡಿಸಿ ತಾವು ಮಾಡುವ ಸಹಾಯಮಂ ತಿಳುಹಿಸಿ ಪರರಾಜರಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದರೆ ಅವನು ಆ ಭರವಸದಿಂ ತನಗೆ ಜಯವಾದಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಬಡಂಬಡಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಆತನು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿದ್ದಾನು. ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಮಹಾಲಾಭ ಭ್ರಾಂತಿಯುಂಟಾದರೆ ಸತ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ ಸತ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ ತ್ಯಜಿಸುವರೆಂಬುವುದು ಈ ಕಲಿಯುಗಧರ್ಮವು. ಗೊತ್ತಾದ ವರ್ತಮಾನಮಂ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಜಿತವಾಗಿ ಹೀಗೇಸರಿಯೆಂದು ಯಾವುದನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸ

ಕೂಡದು. ಇದರ ಪ್ರತೀಕಾರಯತ್ನವುಂ ಸಹ ಮಾಡಕೂಡದು ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಚಾರನು ಬಂದು—ಸ್ವಾಮಿ, ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಗಾಂಧಾರಪತಿಯ ಸೇನೆಯು ಬಂದು ನಮ್ಮ ಸರಯೂತೀರದ ಸುರಭಿವಾಪಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗೋಲಕ್ಷ್ಮಿಗಳಂಗಳಂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಗೋಪರಂ ಪ್ರಹರಿಸಿ ಹೋದ ವರ್ತಮಾನವುಂ ನನಗೆ ಭಾವನಾದ ಈ ಚಾರನು ತಿಳಿದು ಬಂದನು ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿದೆ ಹೋಗಿರಿ ಎಂದು ಅವರಂ ಕಳುಹಿಸಿ—ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಪ್ರಬಲವಾಗಿದೆ. ಇದರ ಮೂಲಾನುಮೂಲವುಂ ಗೊತ್ತು ಮಾಡದೆ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಕೂಡದು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆ ಮರುದಿನಸ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಚಾರನು ಬಂದು—ಸ್ವಾಮಿ, ನಮ್ಮ ಚಂಪಕವ ತಿಯು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿರಲು ; ಮಗಧಪತಿಯ ಸೇನೆಯು ಯುದ್ಧವುಂ ಮಾಡುವಂತೆ ತೋರಿಸುತ್ತ ಸುರಂಗವುಂ ಹಾಕಿ ಪ್ರಾಕಾರವುಂ ಕೆಡಹಿ ಬಳ ಪೊಕ್ಕು ಸೂರೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತ ಇರುವಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜಿನಶಾಂತನ ಒಂದಾ ನೊಂದು ಅವೋಘರತ್ನವುಂ ಬಿಡಲಾರದೆ ತಾನೇ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದನಂತೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಮೊದಲು ನಮ್ಮಿಂದ ಪರಾಜಿತನಾಗಿ ಔತ್ತರೀಯರಂ ಸೇರಿದ್ದ ಮಗಧಪತಿಯು ಅಲ್ಲಿನ ಮರ್ಮಜ್ಞನಾದುದರಿಂದ ಈ ಕಾರ್ಯವುಂ ಮಾಡಿದ್ದಾನು. ಅವನ ದೇಶವು ನಮ್ಮ ವಶವಾಗಿ ಇರುವುದಾದರೂ ಮಗಧ ಪತಿಯೆಂಬ ಆಖ್ಯೆ ತಪ್ಪದು ಆಗಲಿ. ಅವನ ಜಾತಿಯಾದ ರುದ್ರವರ್ಮನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಅವನಂ ಹಿಡಿದುತರಿಸುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ದೂತನು ಬಂದು—ಸ್ವಾಮಿ, ನಮ್ಮ ಶೃಂಗಾರಪಾಳ್ಯವುಂ ರಾಜಬೀಜೋತ್ಪನ್ನ ನಾದ ಸೌರಂಭನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿದ್ದುದಕ್ಕೆ ಆತನು ಹೊಣರಂ ಕರೆಯಿಸಿ ಆ ಗಡಿಗಳನ್ನೂ ದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಅವರ ವಶವುಂ ಮಾಡಿ ಅವರ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಿನ ಅಧಿಕಾರವುಂ ಕೈಕೊಂಡನಂತೆ ಸ್ವಜನ ವೆಂದು ರಕ್ಷಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿದ್ರೋಹವುಂ ಮಾಡಿದನು ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ— ಸೌರಂಭನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಭಾವಮೈದುನನಾದುದರಿಂದ ಆತನ ಅಭ್ಯುದಯವುಂ ಕೇಳಿ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಾನು. ಆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮಾತೃಪತ್ನಿಯರು ಅವನ ವಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾರು. ಬಳ್ಳೆಯದು ! ಎಲ್ಲಿ ಹೋದಾನು ? ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ತುರುಗಾರಾಢರಾದ ಚಾರರು ಬಣಗಿದ ಕಂಠದೇಶಗಳಾಳು ವರೂ ಆಯುಧರಹಿತರೂ ಆಗಿ ಅತಿವೇಗದಿಂ ನಗರವುಂ ಪ್ರಸೇ

ಸಿಸುತ್ತು ಪುರವ್ಯಾಸದವರು ತಡೆಯಲು : ಅವರಿಗೆ ಕೈಸನ್ನೆಗಳಿಂ ಸೂಚಿಸುತ್ತ
ಬಿಡಿ ಬಂದು ರಾಕ್ಷಸನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯನ್ನಿಳಿದು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಜಲವೆಂದು
ಬರೆದು ಮೂಞ್ಞ-ತರಾಗಲು : ಅದಂ ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿನ ದೂತರು ಮೈಮೇಲೆ
ನಿರುಗಳಂ ತಳಿದು ಪಾನಮಂ ಮಾಡಿಸಿದ ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಆ ಚಾರರು
ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು—ಬುದ್ಧಿ, ಅನಾತ್ಯರೇ, ನಾವು ಪರ್ವತದೇಶಾದಿಗಳಿಗೆ
ಹೋಗಿದ್ದ ಗೂಢಚಾರರು. ರಹಸ್ಯವಾದರೆ ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸತಕ್ಕ ರಾಜಕಾರ್ಯಮುಂಟು
ಎನಲು : ರಾಕ್ಷಸನು ಹಾಗೆ ಅವರನ್ನು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರೆದು—ಎಲೈ, ಚಾರರು
ಗಳಿರಾ, ನಿಮಗೆ ಇಷ್ಟು ಆಯಾಸವೇನು ? ತ್ವರಿತದಿಂ ಬಂದಿರಿ ? ಎನಲು ;

ಸ್ವಾಮಿ, ನಾವು ಶತ್ರುಗಳ ವಂಡಿಸಿದ ಹೊರಟು ಹನ್ನೆರಡು ದಿನಸ
ಗಳಾದುವು. ಎಂಟು ಹೊತ್ತು ಆಹಾರವೂ ಹದಿನೈದು ಹೊತ್ತು ಜಲಪಾನವೂ
ಮೊರಕಿದೆ. ನಿದ್ರೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ದಿನ ಬಂದಕ್ಕೆ ಎಂಟು ಗಾವುದಗಳ
ಪ್ರಕಾರ ಅಹೋರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೂ ಪ್ರಯಾಣವು. ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಅನ್ನಪ್ರಭಾವ
ದಿಂದ ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಂದೆವಲ್ಲದೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವನುಷ್ಯಯತ್ನಮಂ
ಕಾಣೆವು ಎನಲು ; ಎಲೈ, ಚಾರರುಗಳಿರಾ, ಶತ್ರುಗಳಂದರೇನು ? ಈ ಆತಂಕ
ವೇನು ? ಎಂದೆನಲು ; ಬುದ್ಧಿ, ಸತ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ. ಪರ್ವತದೇಶಾಧಿಪ
ತಿಯು ತನಗೆ ವಶಪರ್ತಿಗಳಾದ ಬಹುಜನಸಾಮಂತರಾಜರಿಂ ಕೂಡಿ ಅಪರಿಮಿತ
ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ನಂದರ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧನಾಗಿ ಅಘನಾಶಿನಿ
ತೀರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇಳಿದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಪಕ್ಷದ ತುಂಟಪಾಳ್ಯಗಾರರು ನಮ್ಮ
ದೇಶದ ಗಡಿಗಳನ್ನೂ ದುರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಹಿಡಿಯುತ್ತ ಸಂಧ್ಯಾತಮೋನಿಕರದಂತೆ
ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ನಾವು ಕಣ್ಣಾರ ಕಂಡುದು ಎನಲು ;

ಎಲೈ, ಚಾರರುಗಳಿರಾ, ಪರ್ವತಾಧಿಪತಿಗೂ ಲಂಪಾಕಪತಿಗೂ ಮನಸ್ತಾಪ
ವೆಚ್ಚಿ ಅವರಿರ್ವರೂ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ನಾವು ಕರ್ಣಾಕರ್ಣಿಕೆ
ಯಾಗಿ ಕೇಳಿದುದುಂಟು. ಅದು ಮೃಪಾವರ್ತಮಾನವಾಗಿದ್ದಿತು ಎನಲು ;

ಸ್ವಾಮಿ, ಆ ಯಥೆವು ಅನೃತವಲ್ಲ. ಲಂಪಾಕಪತಿಯ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಭಾ
ಗಕ್ಕೆ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನ ಸೇನೆಯು ಪ್ರಯಾಣವಾಗಿದ್ದುದು ನಿಶ್ಚಯವೇ ಸರಿ.
ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ನಂದರಿಗೆ ಜ್ಞಾತಿಯಾಗಿರುವ ಮೌರ್ಯಪುತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು
ಶಿಖೆಯಂ ಬಿಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಿರುವ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂ ಸಮೇತನಾಗಿ ಪರ್ವತರಾ
ಜ್ಯದ ಶಾಹುರೀನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಂ ಕಂಡು ಸನ್ಮಾನಿತನಾಗಿ

ಬಿಡಾರಮಂ ಹೊಂದಿರಲು ; ಮತ್ತೊಂದು ದಿವಸ ಪರ್ವತರಾಜನ ನಿಯೋಗಿಯು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದು ಹಾಗೇ ಕಾಮರೂಪದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಪರ್ವತರಾಜ್ಯದ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲಪಿದನು. ಆಗಲೇ ಆ ರಾಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸಂಗಡ ಬಂದು ಇದ್ದ ಚಾಣಕ್ಯನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ಸಮ್ಮಾನಮಂ ಮಾಡಿಸಿ ಆತನಂ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲು ; ಅಂದಿನಿಂದ ನಿಯೋಗಿಯು ಕಾಮರೂಪದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಆ ದೇಶಾಧಿಪತಿಯು ಲಂಪಾಕಪತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಕ್ರೋಧ ಮುಳ್ಳವನಾಗಿ ಅವನ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಲಂಪಾಕದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದನಂತೆ ಎಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಪುರಜನರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆ ರಾಯನ ಪುತ್ರನಾದ ಮಲಯಕೇತುವೆಂಬವನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಇಳಿದಿದ್ದ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದು ಪುನಃ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಲು ; ಆ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸವೇ ಲಂಪಾಕಪತಿಯ ದೇಶಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣವಾಗಿದ್ದ ಸೇನೆಯನ್ನೂ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಸೇನೆಯನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ರಾಯಂ ಇತ್ತಕಡೆ ಪ್ರಸ್ಥಾನಂ ಗೆಯ್ದಂ. ಆತನ ಸಾಮಂತನರ ಪತಿಗಳು ಗಜಾರೂಢನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಒಲೈಸುತ್ತ ಬಂದರು. ಮಲಯಕೇತುವೆಂಬ ಆತನ ಕುಮಾರಕನು ವಿರೋಚನನೆಂಬ ತಮ್ಮನು ಇವರು ಸಮೇತನಾಗಿ ಆಂದೋಳಿಕಾರೂಢನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನು ಮುಂತಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಅಘನಾಶಿನೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ಇಳಿದಿರಲು ; ನಾವು ವೇಷಾಂತರಮಂ ಧರಿಸಿ ಆ ಸೇನೆಗಳಂ ನೋಡುತ್ತ ಬರುವಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿನ ಬೇಹುಗಾರರು ನಮ್ಮ ಕಪಟಮಂ ತಿಳಿದು ನಮ್ಮಂ ಹಿಡಿದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ; ಆತನು ದಯಾಳುವಾದುದರಿಂದ ಸೇನೆಗಳೆಲ್ಲಮಂ ತೋರಿಸಿ ಕಣಿಗಳೊಳು ಪ್ರಹರಿಸಿ ಇವರಂ ಹೊರಡಿಸಿ ಬಿಡಿರಿ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ನೆಮಿಸಲು ; ಆ ದೂತರು ಆಹೋರಾತ್ರಿ ಏಳು ದಿನಗಳವರೆಗೂ ನಮ್ಮಂ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿಸಿ ಪ್ರಹರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟು ದರಿಂದ ಪ್ರಾಣಸಮೇತರಾಗಿ ತ್ವರಿತದಿಂ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದವು. ಶತ್ರುಗಳ ಸೇನೆಯು ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಮಹಾತಂಕವು ಸಂಭವಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ನಾವು ನೋಡಿದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆ ಸೇನೆಗಳಂ ವಿವರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ—ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಿಗೆ ವಶವರ್ತಿಗಳಾದ ಅರಸುಗಳ ಸೇನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕುಲೂತಪತಿ ಚಿತ್ರವರ್ಮನ ಸೇನೆಯು ಮೂರು ಲಕ್ಷವು ; ಮಲಯಪತಿ ಸಿಂಹನಾದನ ಅನೇಕವು ಎರಡು ಲಕ್ಷ

ವು : ಕಾಶ್ಮೀರಪತಿ ಪುಷ್ಕರಾಕ್ಷನ ಚತುರಂಗವು ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ; ಸಿಂಧುಪತಿ ಸಿಂಧು ಪೋಣನ ಬಲವು ಮೂರು ಲಕ್ಷ ; ಪಾರಶೀಕಪತಿ ಮೇಘನಾದನ ಸೈನ್ಯವು ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ; ಮಗಧಪತಿ ವಾಕಿನಿಯು ಅರ್ಧಲಕ್ಷ ; ಗಾಂಧಾರಪತಿ ಸೇನೆಯು ನಾಲ್ಕು ಲಕ್ಷ ; ಶಕ ಸೇನೆಯು ಎರಡು ಲಕ್ಷ ; ಜೋಣರದು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ; ಹೋಣರದು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ; ಕಿರಾತರದು ಮೂರು ಲಕ್ಷ ; ಪಾರ್ವತೀಯ ಸೇನೆ ಶೇಖರನದು ಸಹ ಬಂಭತ್ತು ಲಕ್ಷ ; ಇಷ್ಟು ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಭೂತಗಳ ಹಿಂಡುಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಪ್ರಪಂಚಮಂ ಕ್ಷೋಭೆಗೆಯ್ವಂತೆ ಪರ್ವತ ರಾಜನು ಪಾಟಲೀಪುರಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ವಿವರವು ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ತಿಳಿದಿರಬೇಕೆಂದು ಚಾರರು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲು ; ಅದಂ ಹೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಅಕಟಕಟಾ ! ಮೌರ್ಯರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ತಾವು ಸುಖಿಗಳಾಗಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ನಂದರಿಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂಬವನೊಬ್ಬನು ದೈವಯೋಗದಿಂದಿರುವ ಶತ್ರುಶೇಷ ಮುಂಟಾಯಿತು. ಅಗ್ನಿಗೆ ವಾಯುವು ಸಹಾಯವಾದಂತೆ ಆತನಿಗೆ ದಕ್ಷನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸಹಾಯವಾಗಲು ; ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಬಡಂಬಡಿಸಿ ನಂದರ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವನೆಂಬುವುದು ದೈವ ಸಂಕಲ್ಪವೇ ಹೊರತು ಮನುಷ್ಯಪ್ರಯತ್ನವಲ್ಲವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗಾದರೂ ಈ ಚಾರರು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸಮನ್ವಯಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೋಸ್ಕರ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವ ಲಂಪಾಕಪತಿಗೂ ತಟಸ್ಥನಾಗಿದ್ದ ಕಾಮರೂಪಾಧಿಪತಿಗೂ ಇಲ್ಲದ ವೈರಮಂ ಗಂಟಕ್ಕಿ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನ ಮೇಲೆ ಬಂದ ರಾಜಕಾರ್ಯಮಂ ಅನ್ಯತ್ರ ಪರ್ಯವಸಾನಗೊಳಿಸಿ ಇನ್ನೂ ಏನೋ ಬಹು ಆಶೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಕರತಂದು ಇದ್ದಾನು. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಆತನ ಸಾಹಸವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಹೀಗಾದರೆ ನಮ್ಮ ಸುಮತಿಯು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಂದರಿಗೆ ಬಲವದ್ವಿರೋಧ ಮುಂಟಾದಂತಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾದ ಪ್ರಯತ್ನಮಂ ನಾವು ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ನಂದರ ಅದೃಷ್ಟವೆಂತಿರುವುದೋ ! ಎಂದು ಮುಹೂರ್ತಮಾತ್ರ ಚಿಂತಿಸಿ—ಎಲೈ ಚಾರರುಗಳಿರಾ, ಈ ಯಥಾವಲ್ಲಮಂ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ನಂದರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನೀವೇ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ರಾಯಸದವರಂ ಕರಿಸಿ ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ತಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳಂ ತ್ವರಿತದಿಂ ಬರುವಂತೆ ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದನಂತರ ಆ ರಾಯಸದವರಂ ಕುರಿತು ದರ್ಶಾದೇಶಾಧಿಪತಿಗೂ ಶೂರಸೇನಾಧಿಪತಿಗೂ ನಮ್ಮ ಹೆಸರಿನಿಂದ—

ಮೊದಲು ನಿಮಗೂ ಪರ್ವತ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗೂ ಪರಸ್ಪರಕಲಹ ಪ್ರಸಕ್ತವಾಗಲು; ನೀವು ನಮ್ಮ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ನೋಡಿ ನಿಮಗೆ ಅಲೋಚಿಸತಕ್ಕ ಅರ್ಥಮಂ ತಿಳುಹಿಸಿ ಆ ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕೋ ಆ ಮೇರೆಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಆಗ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾಕಲಹಮಂ ಶಮನಗೊಳಿಸಿ ಆ ಪರ್ವತಾಧಿಪತಿಗೆ ಒದಗಿದ್ದ ವಿಸತ್ತಂ ತಪ್ಪಿಸಿದ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಈಗ ಆತನು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಕೃತಘ್ನನಾದ ಆ ಪರ್ವತಾಧಿಪತಿಯಂ ಹಿಂದಿರುಗಲೀಸದೆ ಸೇನಾ ಸಮೇತವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಧ್ವಂಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನೀವು ನಮಗೆ ಪರಮ ಪ್ರಿಯರಾಗಿರುವುದು ಸತ್ಯವಾದರೆ ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನೀವು ಸೇನಾಯುಕ್ತರಾಗಿ ಪರ್ವತದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಗಡಿ ದುರ್ಗ ಇವುಗಳಂ ಹಿಡಿಯುತ್ತ ಅಲ್ಲಿರುವ ಸೇನೆಯು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಾರದಂತೆ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಆ ಶಾಹುರೀನಗರಮಂ ನೀವು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಆ ದೇಶಕ್ಕೋಶಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿಮಗೆ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುವು ಎಂದು ಬರೆಯತಕ್ಕದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಾಗದಗಳಂ ಬರೆಸಿ ದಿವ್ಯಾಶ್ವಸಮೇತವಾಗಿ ಆ ಲೇಖನಗಳಂ ಚಾರರ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವರಿಗೆ ಒಂದು ವರುಷದ ಸಂಬಳಮಂ ಉಚಿತವಾಗಿ ಇತ್ತು ಸೇನೆಗಳು ಪರ್ವತ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸನ್ನದ್ಧವಾಗಿ ಹೊರಟುದು ನೋಡಿ ತ್ವರಿತದಿಂ ಬಂದು ತಿಳುಹಿಸಿರಿ ಎಂದು ಆನ ರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ನಂದರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಆಗ ಮುಂಚೆ ತಾನು ನೇಮಿಸಿದಂತೆ ಪರ್ವತ ದೇಶಾಧಿಪತಿಯ ಆಗಮನಮಂ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಿರುವ ಚಾರರಂ ಕುರಿತು—ಎಲೈ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ವಿವರವಾಗಿ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಶ್ರುತಪಡಿಸಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಂದರಿಗೆ ವೇದ್ಯವಾದ ಬಳಿಕ ಅವರಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ, ಅರಸುಗಳಿರಾ, ನಮ್ಮ ಅನ್ನಸತ್ತಮಂ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಮಾರ್ಯ ಪುತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂಬುವನು ಪರ್ವತರಾಜ್ಯಾಧಿಪತಿಯಂ ಕಂಡು ಒಡಂ ಬಡಿಸಿ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಂಡನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನಂತೆ. ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಹುದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳು ಸೇನಾಸಮೇತರಾಗಿ ಆತನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆನನಂ ಬಿಡಬಾರದೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಅನ್ನಸತ್ತಾಧಿಕಾರಮಂ ನೇಮಿಸಿ ಇದ್ದರೂ ಅವನು ಅಪ್ಪಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕವನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಹಾಯವು ದೊರಕಿತು. ನಡೆದುಹೋದ ಮಾತಿಗೆ ಈಗ ನುಡಿದು

ಫಲವೇನು ? ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳಂ
ಕಳುಹಿಸಿ ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ಉಪೇಕ್ಷೆಯಂ ಮಾಡಕೂಡದು. ಸದ್ಯಃ ನಮ್ಮ
ಕಡೆಯ ಕೆಲವು ಗಡಿ ದುರ್ಗ ಇವುಗಳು ಶತ್ರುಗಳ ವಶವಾದುವಂತೆ. ಅದುದರಿಂದ
ಸ್ವದೇಶದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಮಹಾ ಭೀತಿಸಿಡುತ್ತಾರೆ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸಕಲಾಶೆಯಂ
ಬಿಟ್ಟು ಹೋದವನಾದುದರಿಂದ ತನಗೆ ಆಗುವದು ಆಗಲಿ. ನಮ್ಮ ಪುರದೇಶಗಳು
ಅನ್ಯಾಕ್ರಾಂತವಾದರೆ ಸಾಕು. ತನ್ನ ವೈರಿಗಳಾದ ಜ್ಞಾತಿಗಳು ತನ್ನಂತೆ ಆಗ
ಬೇಕೆಂಬುವುದು ಆತನ ಮನೋಗತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಪರ್ವತಶ್ವರನಂ ಬಡಂಬ
ಡಿಸುವಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಧನ ರಾಜ್ಯಗಳಂ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು
ಬಂದನೋ ತಿಳಿಯಕೂಡದು. ಇದರಿಂದ ಅಶಕ್ತರಾದವರು ಮೊದಲು ಸಂಧಿಗೆ
ಮಾತನಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮಂಥವರು ಸಂಧಿಗೆ ಮಾತನಾಡಕೂಡದು. ಪರ್ವತ
ಶ್ವರನು ಧನಹೀನನಾದ ವಿಸ್ತೃತ ವಾಕ್ಚಾಶಲ್ಯಕ್ಕೆ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಬಂದಿರಬೇಕು.
ಭೇದಮಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕಾದ ಕಬಿಣಮಂ ಕಬಿಣದಿಂ ಪ್ರಹರಿಸಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ
ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಂಬಂತೆ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಶತ್ರುವಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ
ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಮಂ ತಂದಿಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಶತ್ರುಗಳ ನಿಗ್ರಹಮಂ ಮಾಡಿಸಿ ಅನಾ
ಯಾಸಲಬ್ಧವಾದ ಜಯದಿಂದ ನಾವು ಸುಖಿಗಳಾದೇವೆಂದರೆ—ಶತ್ರುಗಳು ಮಾರ್ಗ
ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದು ದಿನೇ ದಿನೇ ಸನ್ನಿಹಿತರಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಭೇದೋಪಾ
ಯಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಸಾಲದೆ ಇದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳಂ ಜೊತೆಗೊಳಿಸಿ
ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿಡಿಸಿ ಶತ್ರುವು ಸಮೀಪವರ್ತಿಯಾಗದಂತೆ ಎದುರಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿ
ಅವಕಾಶಮಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪರ್ವತರಾಜನ ಸಂಗಡ ಬಂದಿರುವ ಅರಸುಗಳಿಗೆ
ಸಾನುದಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಭೇದೋಪಾಯಮಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ದಂಡೋಪಾ
ಯದಿಂದ ಪ್ರಬಲ ಶತ್ರುವಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರ ಸಂಗಡಲೇ
ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸಹ ನಷ್ಟನಾದಾನು ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ನಂದರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು;
ಆ ಮಾತಿಗೆ ನಂದರು ಬಡಂಬಟ್ಟು—

ಅಯ್ಯಾ, ಅನಾತ್ಯರೇ. ನಮ್ಮ ಮನೋಗತವಿದ್ದಂತೆ ನೀವು ಹೇಳಿದಿರಿ.
ಈ ಯಥಾವು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿದೆ. ಇಂಥ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾಚರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ದೇಶ
ಕಾಲಜ್ಞರಾದ ನೀವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾರು ಸಮರ್ಥರಾದಾರು ? ನೀವು ನಮಗೆ ಮಂತ್ರಾ
ಲೋಚನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯರಾದ ಮಂತ್ರಿಮಾತ್ರರೆಂದೆನಕೂಡದು. ಅಶಕ್ಯವಾಗಿ
ಬಂದು ಬಂದಿದ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ನೀವು ಯುದ್ಧೋದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿ ವಿಜೃಂಭಿಸಿದರೆ

ತೃಣಾಶಿಗೆ ಅಗ್ನಿ ಹೊಕ್ಕಂತೆ ಶತ್ರುಗಳ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪಲಕ್ಷವನ್ನಾದರೂ ಲಕ್ಷೀಕರಿ
ಸದೆ ನಿಗ್ರಹಿಸತಕ್ಕವರೆಂಬ ಭರವಸವೂ ನಮಗುಂಟು. ಹೀಗೆ ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ
ಭೇದಮಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಹಗೆಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಬಂದ ಅರಸುಗಳು ಪರ್ವತರಾಜನಲ್ಲಿ
ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದಾದರೂ ಕಲಹದಿಂದಾದರೂ ತೊಲಗಿ ಹೋದರೆ ಉಳಿದ ಒಬ್ಬ
ಪರ್ವತೇಶ್ವರನ ಸೇನೆಯಂ ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂದ ನಾವೇ ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.
ಆಗ ನೀವೇ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟೀರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಅನರ್ಘ್ಯ
ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿ ನೀಳಯನುಂ ಕೊಟ್ಟು ಗೃಹಾಂತರಕ್ಕೆ
ಹೋದರು.

ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ಏಕಾಂತ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಈ ಪುರದೇಶಗಳಿಗೂ ಅರ
ಸುಗಳಿಗೂ ಗ್ರಹಬಲವೆಂತಿರುವುದೋ? ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕರಂ ಕೇಳಿ
ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅದು ಆ ಬಳಿಕ ಆದೀತು. ರಾಯಸದ
ವರು ಬರಲೆಂದು ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿ ಅವರಂ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು—

ಅಯ್ಯಾ, ರಾಜಶಾಸನಲೇಖಕರುಗಳಿರಾ, ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕ ರಾಜಕಾ
ರ್ಯವುಂಟು. ಬರೆಯುವವರಾಗಿರಿ ಎನಲು ; ಅವರು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಕಾಗದ ಕಡ್ಡಿ
ಗಳಂ ಪಿಡಿದು ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕೆನಲು ; ಅದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಾದ ವಶ್ಯ
ಜ್ಯೋತಿಷ ಮಂತ್ರ ನೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕುಶಲನಾಗಿ ಕ್ಷಪಣಕ ವೇಷಮಂ ಧರಿಸಿ ಜೀವ
ಸಿದ್ಧಿ ಎಂಬ ಪೆಸರಂ ತಳೆದಿದ್ದ ಇಂದುಶರ್ಮನು ಮೊದಲಿನಲ್ಲೇ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಆಶ್ರ
ಯಿಸಿದ್ದವನಾದಕಾರಣದಿಂದ ದ್ವಾರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತು ನಾನು ಬಂದು
ಇದ್ದೇನೆ. ಈ ಸಂಗತಿಯಂ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿರಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ತನ್ನ
ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿರುವ ನೌಲುಗರಿಯ ದೊಂದೆಯಿಂದ ದೂತರಿಗೆ ಸನ್ನೆ ಮಾಡಲು ; ಆ
ದೂತರು ಹೋಗಿ ಆ ವರ್ತಮಾನಮಂ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆ
ಯಿಂದ ಕ್ಷಪಣಕನಂ ಒಳಯಿಂಕೆ ಬಿಡಲು : ಆಗ ಕ್ಷಪಣಕನು—ಧರ್ಮಿಪ್ತರಿಗೆ
“ಶ್ರೇಯೋಸ್ತು” ಎಂದು ಹರಸಿ ಕುಳಿತನು, ಆತನಂ ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ, ಕ್ಷಪಣಕರೇ, ನೆನಸಿದಂತೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಿ! ಎನಲು—

ಅಯ್ಯಾ, ಪ್ರಭುವಾದ ಅಮಾತ್ಯನೇ, ಸಂಗರಹಿತರಾಗಿ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ
ರಾದ ನಾವು ನಿಮ್ಮ ಆದರಣೆಯಿಂದ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮೌನಮಂ ತ್ಯಜಿಸಿ ನಿಮ್ಮನ್ನಗಲಲಾ
ರದೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನಾಲ್ಕಾರು ದಿವಸಗಳಿಂದಲೂ ತಮ್ಮ ದರ್ಶ
ನವೂ ದುರ್ಲಭವಾದ ಬಳಿಕ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ನಾವಿಲ್ಲಿ ರಜೇಕು? ಎಂದನು.

ಅದಕ್ಕೆ ಅನಾತ್ಯನು—ಅಯ್ಯಾ, ಕ್ಷಪಣಕರೇ, ರಾಜಕಾರ್ಯ ಗೌರವದಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಕರೆಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕೂಡಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ನೀವೇ ಬಂದುದು ಬಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು! ಬಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯಂ ಹೇಳಬೇಕೆನಲು; ಕ್ಷಪಣಕನು ಆತನ ಭಾವಮಂ ತಿಳಿದು ಸಮಯಜ್ಞ ನಾದುದರಿಂದ ಗ್ರಹಬಲಮಂ ನೋಡುವವನಂತೆ ನಟಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ, ಅನಾತ್ಯರೇ, ನೀವು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ರಾಜ್ಯಾತಂಕವನ್ನೂ ಶತ್ರುಗಳಾಗಮನವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಶತ್ರುಸ್ಥಾನದ ಗ್ರಹವಂ ಶತ್ರುಗ್ರಹವು ನೋಡುವುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವ ಶತ್ರುವು ಜೀವ ವಂತನಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ಹೋಗಲಾರನು. ಇದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ವ್ರತವೇ ಸಾಕ್ಷಿ; ನಿಮಗೆ ಕಾರ್ಯಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ಜಯಲಾಭವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಮತ್ತು ಬುಧಾಧಿ ಪಂಚಗ್ರಹಂಗಳು ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಭೇದಫಲಪ್ರದಾಯಕಗಳಾದುದರಿಂದ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಸಹಾಯರಾಗಿ ಬಂದವರು ಭೇದಕ್ಕೆ ಬಳಗಾದಾರು. ಆಗ ದಂಡೋಪಾಯಾಚ ರಣೆಯಿಂದ ಶತ್ರು ಸಂಹೃತನಾದಾನು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನ ಸಂಕೇತವಾ ಕ್ಯಮಂ ನೆನೆದು ಇದೇ ಸಮಯವೆಂದು ತಿಳಿದು—ಅಯ್ಯಾ, ಅನಾತ್ಯರೇ, ನಾನು ಹೇಳಿದುದು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದರೆ ಶತ್ರುಗಳ ಅನಿಷ್ಟ ನಿವೃತ್ತಿಗೋಸ್ಕರ ನದೀ ತೀರದಲ್ಲಿ ಜಪಶೀಲರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮುಖದಿಂದ ಇದೇ ಶುಭಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಪ ಲಾಯನಜಪಾರಂಭವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಅನಿಷ್ಟನಿವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಲು; ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ, ಕ್ಷಪಣಕರೇ, ನೀವು ಹೇಳಿದರ್ಥವು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಜ್ಯೋತಿಸದಲ್ಲಿ ನೀವು ಮಹಾಸಮರ್ಥರು. ವಿರಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮಂ ಬಿಡದೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ನಿಮಗೆ ಆಗತಕ್ಕ ಪ್ರಯೋಜನವಿದ್ದರೆ ಹೇಳಿರಿ ಎನಲು ಕ್ಷಪಣಕನು—

ಅಯ್ಯಾ, ಅನಾತ್ಯರೇ, ಲೌಕಿಕಪ್ರಯೋಜನದಿಂದ ನಮಗೆ ಏನು ಫಲ? ಪುರದ ಹೊರಗೆ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಂ ರಚಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಇರಹೇಳಿದರೆ ನಿಮಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಂ ಚೆಂತಿಸುತ್ತಿರುವೆವು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮಾಯಾಧಾರವೇ ಎನುತ್ತ ಕಣ್ಣುಗಳಂ ಮುಚ್ಚಿ ಧ್ಯಾನಮಂ ಮಾಡುವವನಂತೆ ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿ ಕುಳಿತನು. ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಬಾಗುರಾಯಣನಂ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ, ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ಈಗ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಪಕ್ಷೀಕರಿಸಿ ನಂದರ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು

ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಂಗಳು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅನಿಷ್ಟನಿವೃತ್ತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮುಖದಿಂದ ಶಾಂತಿಗಳಂ ಮಾಡಿಸುವವನಾಗು. ಮತ್ತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಜಪಶೀಲರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕಡೆಯಿಂದ ಶತ್ರುಪಲಾಯನಂ ಗೆಯ್ಯಂತೆ ಜಪಹೋಮಂಗಳಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದುದಂ ಬದಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಮಶಾಲೆಯಂ ರಚಿಸಿ ಜಪಮಂ ಮಾಡಿಸುವವನಾಗು. ಇದೇ ಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ಆರ್ತ್ವಿಜ್ಯಮಂ ನೇಮಿಸುವವನಾಗು. ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಹೆಚ್ಚೆ ಬಂದರೆ ಈ ಪುರ ರಕ್ಷಣೆಯಂ ನೀನೇ ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆತನಂ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಬಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದು ಜಪಶೀಲರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷುಪಣಕನಿಗೆ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೆಂಬವನು ಬಾಗುರಾಯಣನಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯವೇಷಮಂ ಧರಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ರನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಆಗುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಉತ್ತರ ದಿಕ್ಕಿನ ರಾಜಕಾರ್ಯಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮದೊಳಗೆ ಅರಸುಗಳು ಇಳಿಯುವ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಅತಿದೂರವಾದ ಸರಯೂನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಜಪಶಾಲೆಯಂ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಬಾಗುರಾಯಣನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ, ಸೇನಾಪತಿಗಳೇ, ಶತ್ರುಪಲಾಯನ ಜಪಮಂ ಮಾಡಿಸುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾಸರಯೂಸಂಗಮದ ಪೂರ್ವಭಾಗವು ಜಪಶೀಲರಿಗೆ ಕ್ಷಿಪ್ರ ಫಲದಾಯಕವೆಂದು ನಾನು ಬಹುವಾಗಿ ಕೇಳಿಯುಂಟು. ಅದುದರಿಂದ ಆ ಸ್ಥಳವು ಜಪಶಾಲೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾದ ಮಾಸೋಪವಾಸಿ ಎಂಬವನು ಮುನಿಯ ವೇಷಮಂ ಧರಿಸಿ ಮಾರ್ಗವಶಾತ್ ಹೋಗುವವನಂತೆ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು; ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಅವನಂ ಕಂಡು ಇದೇನಾಶ್ಚರ್ಯ! ಇವರಲ್ಲಿ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವೇನು? ಎನ್ನುತ್ತ ದೂರದಿಂದಲೇ ಎದ್ದು ವಿನಯದಿಂ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಿರಲು; ಅದಂ ನೋಡಿ ಬಾಗುರಾಯಣನು—ಇದೇನೈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೇ! ಇವರಾರು ಎನಲು; ಆತನು—

ಅಯ್ಯಾ, ಸೇನಾಪತಿಗಳೇ, ಇವರೇ ಮಾಸೋಪವಾಸಿಗಳೆಂಬ ಮಹಾ ಮುನಿಗಳು. ಏನು ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಬಂದರೋ! ಅವರ ಕುಶಲಮಂ ಕೇಳುವುದಂ ತಿರಲಿ. ಮೊದಲು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಈ ಜಪದ ಆರ್ತ್ವಿಜ್ಯಕ್ಕೆ ಇವರಂ ಸಮ್ಮತಿ ಪಡಿಸಿದರೆ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ ಎನಲು : ಆ

ಮಾತಿಗೆ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಅವರಂ ಸನ್ಮಾನದಿಂದ ಕರೆದು ತಂದು ನಾನಾವಿಧದಿಂ
ಹೊಳೆಸಿ ಆರ್ತ್ವಿಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿ ಪಡಿಸಿದನು. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಹೊಳೆದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ
ಜಪಶಾಲೆಯಂ ರಚಿಸುವಂತೆ ಜನಗಳಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಆದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳಂ
ಕೊಟ್ಟು ಆ ಮಾಸೋಪವಾಸಿಗಳು ಹೊಳೆದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಂ ಕರೆಸಿ ಕೊಟ್ಟು
ಜಪವಂ ಮಾಡಿಸುವಂತೆ ತನ್ನ ಕಡೆಯ ಜನಗಳಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು.
ಅಲ್ಲಿ ಆರ್ತ್ವಿಜ್ಯಮಂ ಪಡೆದಿರುವ ಮಾಸೋಪವಾಸಿಯು ಶಿಷ್ಯಚತುಷ್ಟಯ
ಸಮೇತನಾಗಿ ಚಾಣಕ್ಯನ ಆಗಮನಮಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಜಪಹೋಮಮಂ
ಮಾಡುವವನಂತೆ ಆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇತ್ತ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕುರಿತು ರಾಯಸದವರು—ಸ್ವಾಮಿ, ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ
ಏನು ಅಪ್ಪಣೆ? ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಆಗ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಾರೂಢನಾಗಿರುವ
ಕ್ಷಪಣಕನಂ ನೋಡಿ ಅವನಂ ಆಚೆಗೆ ಹೋಗು ಎಂಬುವುದಕ್ಕೆ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಪಟ್ಟು
ಈತನು ವಿರಕ್ತನು. ನಮ್ಮ ಆದರಣೆಯಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹೊರತು ಅನ್ಯರಲ್ಲಿ
ಈತನಿಗೆ ಮೌನವು. ಈ ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲ.
ಆದುದರಿಂದಿತನು ಇದ್ದರೂ ಬಾಧಕವಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—

ಕೇಳಿರೈ, ರಾಯಸದವರುಗಳಿರಾ, ಕೆಲವರು ಗೂಢಮಂತ್ರಿಗಳು ನಮ್ಮ
ಕಡೆಯಿಂದ ನಿಯೋಗಿತನದ ಸಂಬಳಮಂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಪರರಾಜರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ
ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರರಾಗಿಯೂ ವರ್ತಕರಾಗಿಯೂ ವ್ಯಾಪಾರಮುಖದಿಂ ಜೀವಿಸುತ್ತಿರು
ವರು. ಯಾರ್ಯಾರಂದರೆ—ಕುಲೂತಪತಿಯಲ್ಲಿ ಧನಗುಪ್ತನೂ ಮಲಯಪತಿ ಸಿಂಹ
ನಾದನಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣದಾಸನೂ ಕಾಶ್ಮೀರಪತಿಯಲ್ಲಿ ಶಾರಿಕಸೆಟ್ಟಿಯೂ ಸಿಂಧುಪತಿಯ
ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೀರದಾಸನೂ ಪಾರಶೀಕಪತಿಯಲ್ಲಿ ಮುಕುಂದದಾಸನೂ ಗಾಂಧಾರ
ಪತಿಯಲ್ಲಿ ವಜ್ರಲಾಲನೂ ಕಾಂಭೋಜನಲ್ಲಿ ಬಾಲದಾಸನೂ. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ
ನಮ್ಮ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕಾಗದಗಳಂ ಬರೆಯತಕ್ಕದೇನೆಂದರೆ—ನೀವು ನಂದರಲ್ಲಿ
ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾದುದರಿಂದ ಮಾಡತಕ್ಕ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯವೇನೆಂದರೆ—
ನಿಮಗೆ ಆಶ್ರಯಾಭೂತರಾದ ಅರಸುಗಳು ನಂದವೈರಿಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ
ವಹಿಸಿರುವ ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ನಿಯಮ್ಯರಾಗಿ ನಂದರ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವ
ಅರ್ಥವು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದು ಇದೆಯಷ್ಟೆ. ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಧನವ್ಯಯವಾ
ದರೂ ಆಗಲಿ. ನಿಮ್ಮ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕೋ ಆ ಮೇರೆ ಹೇಳಿ
ಬಡಂಬಡಿಸಿ ಏನಾವರೂ ಬಂದು ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಸಂಹರಿಸಿದರೆ

ಉತ್ತಮೋತ್ತಮವು. ಅದು ಅಶಕ್ಯವಾದರೆ ನಿಮಿತ್ತಾಂತರದಿಂದ ಪರ್ವತರಾಜನು ಬಿಟ್ಟು ನಂದರಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುವುದು ಒಂದು ಸಕ್ಷ. ಅದೂ ಕೂಡದಿದ್ದರೆ ವ್ಯಾಜ್ಯಾಂತರದಿಂದ ಕೃಷ್ಣನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವುದು ಒಂದು ಸಕ್ಷ. ಅದೂ ಸರಿಬಾರದಿದ್ದರೆ ನಂದ ಸೇನೆಗೂ ಪರ್ವತ ರಾಜನ ಸೇನೆಗೂ ಕೈಗೂಡಿ ಯುದ್ಧವಾಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಂದವಾಹಿನಿಯ ಮೇಲೆ ಕೈಮಾಡದೆ ತಟಸ್ಥರಾಗಿರುವುದೆಂಬುವುದು ಇದು ಒಂದು ರೀತಿ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಅರ್ಥಕ್ಕಾದರೂ ಒಡಂಬಡಿಸಿ ಆ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ನಂದರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ವುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರಿಗೆ ನೀವು ಹೇಳಿದರ್ಥವೆಲ್ಲವೂ ನಮಗೆ ಸಮ್ಮತವು. ಇದರಿಂದ ಬಲವದ್ವಿರೋಧವು ಘಟಿಸಿತೆಂಬ ಶಂಕೆ ತೋರಿದರೆ ನಾವು ಹೇಳಿದ ರೀತಿಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ನಮಗೆ ಅನುಕೂಲರಾದಲ್ಲಿ ಆ ಅರಸುಗಳ ಸಹಾಯವು ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ತಪ್ಪುವುದರಿಂದ ಆತನು ನಮ್ಮಿಂದ ಹತನಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವು ಜಯವಾದ ಬಳಿಕ ಆ ಅರಸುಗಳು ನಮಗೆ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವಾಗಿ ಪರ್ವತರಾಜನ ದೇಶಕ್ಕೋ ಶಂಗಳಂ ಸಮವಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಹೀಗೆಂದು ಕಾಗದಗಳಂ ಜೇರೆ ಜೇರೆ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಬರೆಯಿರಿ. ಮೊಹರಗಳಂ ಮಾಡಿ ಮೇಲೆ ಅವರವರ ಹೆಸರಂ ಬರೆದು ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಚಾರರಂ ಕರೆದು ಆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಂ ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು—ಎಲೈ ದೂತರುಗಳಿರಾ, ನೀವು ವೇಗಯುಕ್ತಗಳಾದ ಅಶ್ವಗಳನ್ನೇರಿ ವೇಷಾಂತರದಿಂದ ಪರ್ವತರಾಜನ ಸೇನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಈ ಲೇಖನಗಳಂ ಮೇಲೆ ಬರೆ ದಿರುವ ಮೇರೆಗೆ ಆಯಾ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವರಿಂದ ಬದಲು ಬರೆಸಿಕೊಂಡು ಶೀಘ್ರದಿಂದ ಬನ್ನಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅಪ್ಪಣೆಯಾದ ಮೇರೆಗೆ ಎಂದು ಆ ಚಾರರು ಹೋದರು.

ಇತ್ತ ರಾಕ್ಷಸನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಕ್ಷಪಣಕನು ಇದೆಲ್ಲವುಂ ತಿಳಿದು ಧ್ಯಾನದಿಂದೆಚ್ಚ ತವನಂತೆ ಕಣ್ಣುಗಳಂ ಬಿಟ್ಟು ಬುದ್ಧೇಶನೇ, ಎನಲು ; ಅದಂ ನೋಡಿ—ಕ್ಷಪಣಕರೇ, ನಿಮಗೆ ಭಿಕ್ಷುಸಮಯವು ಮೀರಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಹೋಗಿ ಬನ್ನಿರಿ ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಹೇಳಲು ; ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಜಯವಾಗಲೆಂದು ಕ್ಷಪಣಕನು ಹೋಗುತ್ತ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಈಗ ರಾಕ್ಷಸನು ಪರ್ವತರಾಜ ನಿಗೂ ಆತನ ವಶವರ್ತಿಗಳಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ಭೇದಮಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಆ ಅರಸುಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ವರ್ತಕ

ರಿಗೆ ಕಾಗದಗಳಂ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಈ ಕಾಗದಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಡೆದು ರಾಕ್ಷಸನ ಭೇದೋಪಾಯಂ ಸಿದ್ಧಿಸಿದರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ವಹಿಸಿರುವ ಚಾಣಕ್ಯರ ಸಂಕಲ್ಪವು ನಿಷ್ಫಲವಾದೀತು. ಈ ರಾಕ್ಷಸನ ಕಾಗದಗಳು ಆ ವರ್ತಕರುಗಳಿಗೆ ತಲಪುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂಜಿತವಾಗಿಯೇ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಈ ವರ್ತಮಾನಮಂ ತಿಳುಹಿಸದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಫಲವೆನು ? ಅವರಿಗೆ ಮಿತ್ರನೆಂತವೆನು ? ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವರ್ತಮಾನ ವೆಲ್ಲಮಂ ವಿವರವಾಗಿ ಬರೆದು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಪೌಗಶರ್ಮನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು—

ಎಲೈ, ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯನೇ, ರಾಕ್ಷಸನ ಭೇದೋಪಾಯದಿಂದ ಚಾಣಕ್ಯರ ಸಂಕಲ್ಪವು ಅನ್ಯಥಾ ಆಗುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಮಂಟಪದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಯಾರದೋ ದಿವ್ಯಾಶ್ವವು ಅಣಿಮಾಡಿ ಕಟ್ಟಿದೆ. ಇಗೋ, ಈ ಕಾಡಿ ಗೆಯಂ ಅದರ ಹಣೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ನೀನೂ ಹಾಗೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತರೆ ನೀನು ಪ್ರಾಣಿಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಗೋಚರನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಚಾರ್ಣವಂ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕದಡಿ ಕುಡಿದರೆ ಒಂದು ಮಾಸಪರಿಯಂತರವೂ ಹಸಿವು ಬಾಯಾರಿಕೆ ನಿದ್ರೆ ದಣುವು ಸಹ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಶ್ವಕ್ಕೂ ಇದೇ ರೀತಿಯಂ ಮಾಡಿ ರಾಜಮಾರ್ಗಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಸಮೀಪವಾದ ಅರಣ್ಯಪಥವಂ ಹಿಡಿದು ಹೋಗಿ ಪರ್ವತರಾಜನ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಈ ಕಾಗದವಂ ಕೊಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾಡಿ ಗೆಯಂ ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಕೊಟ್ಟನಂತರ ಅವರು ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಿದಂತೆ ನಡೆಯುವ ನಾಗು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಯೋಗ್ಯನಾದ ನಿನಗೆ ವಾದವಿದ್ಯವನ್ನುಪದೇಶಿಸುವೆನೆಂದು ಕಾಡಿಗೆಯನ್ನೂ ಚಾರ್ಣವನ್ನೂ ಆತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಆ ಬಳಿಕ ಪೌಗಶರ್ಮನು ಹಾಗೆಯೇ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇತ್ತ ರಾಕ್ಷಸನು ಸ್ನಾನಾದಿಗಳಂ ಮಾಡಿ ರಾಜಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಮೊದಲು ಈ ನಂದರು ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಮೌರ್ಯಪುತ್ರರ ವಧೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಗಳೇ ಮುಖ್ಯರಾದ ಜನಗಳು ಇವರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸತಪ್ಪಿ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಭೃತ್ಯರಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ ಈಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಂದರ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿಬರುವುದಂ ತಿಳಿದು ಅವನಲ್ಲಿ ಆನುರಾಗವಂ ಮಾಡಿದ್ದಾರು. ಶೂದ್ರಸ್ತ್ರೀ ಪೌತ್ರನಾದ ಆತನು ರಾಜ್ಯಾರ್ಹನಲ್ಲ ವೆಂಬ ಪರಿಜ್ಞಾನವಂ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರು. ಈ ಯಥವಂ ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ಅಧಿಕಾರವಂ

ಬದಲು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಬದಗಿರುವ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದರ ಚರ್ಚೆಗೆ ಹೋಗಬಾರದು. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಸೇನಾಪತಿಗಳಂ ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣಾದಿಗಳಿಂದ ಪಚರಿಸಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಪಡಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಇವರಿಗೆ ಉಪೇಕ್ಷೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಂದರು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸಭಾಸಾಧನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆ ಸೇನಾನಾಯಕರೆಲ್ಲರಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ಅವರಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ, ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಧುರಂಧರರಾದ ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿರಾ, ನಂದರಿಗೆ ವೈರಿಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಮುಖದಿಂದ ನಂದರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ತಾನು ಅರ್ಹನಲ್ಲದವನಾದರೂ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಮಂ ಶತ್ರುಗಳ ಪಾಲುವಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನಂತೆ. ನೀವು ನಿಮ್ಮ ವಂಶಪರಂಪರೆಯಾಗಿ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಈ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಆಪ್ತರು. ನಂದರ ಅಭ್ಯುದಯವೇ ನಿಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು. ಮಹಾ ಶೂರರಾದ ನಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಎಷ್ಟರವನು? ಬಹು ಯುದ್ಧಗಳಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಡಿ ಖ್ಯಾತಿಯಂತರಾದ ನಿಮಗೆ ಈಗ ಬದಗಿರುವ ಕಾರ್ಯವು ಸ್ವಲ್ಪ ಯತ್ನದಿಂದ ಸಾಧ್ಯವು. ಹಾಗಾದರೂ ಶತ್ರುಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವ ಮಂತ್ರದಿಂದ ಅಹೋರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಜಾಗರೂಕತೆಯನ್ನೂ ಸಮಯವನ್ನೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಕಾರ್ಯಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತ ಇನ್ನೂ ಯಶೋವಂತರಾಗುವುದು ನಿಮಗೆ ಪರಮ ಧರ್ಮವು. ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತು ಮಂದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮಂತೆ ನಾನೂ ಬಬ್ಬನು. ನೀವು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯವೇನಂದರೆ—ಅಯ್ಯಾ, ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ನೀನು ಎರಡು ಲಕ್ಷ ಸೇನೆಯಂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಕೋಟಿ ಕೊತ್ತಲು ಉಕ್ಕಡ ಮುಂತಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಫಿರಂಗಿ ಶೂಲ ಪ್ರಾಸ ಪಟ್ಟಸ ಕುಂತ ಶತಘ್ನಿ ಶಡ್ಗ ತುಪಾಕ ಬಾಣ ಮದ್ದು ಗುಂಡು ವೊದಲಾದ ಯುದ್ಧಸಾಮಗ್ರಿಗಳಂ ಬದಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೆಚ್ಚಾದ ಸಂಬಳಗಳಿಂದ ಜನಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹಾಭಿವೃದ್ಧಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತ ಹಳೆಬರಾಗಿದ್ದ ಜನರಂ ಮೇಲೆ ನೋಡುತ್ತ ಇರುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿ ಕಾವಲವರಿಗೆ ಇದ್ದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನೋದಕಗಳಂ ಬದಗಿಸಿಕೊಂಡು ಅದೇ ಕಾರ್ಯದಮೇಲೆ ತಿರುಗುತ್ತ ಪುರಮಂ ರಕ್ಷಿಸುವವನಾಗು.

ಅಯ್ಯಾ, ಡಿಂಗಿರಾತ ಭದ್ರಭಟರುಗಳಿರಾ, ನೀವು ನಿಮ್ಮ ವಶದಲ್ಲಿರುವ ಎರಡು ಲಕ್ಷ ತುರುಗಂಗಳಂ ಎರಡು ಸಹಸ್ರ ಮದಗಜಂಗಳಂ ಮೂರು ಲಕ್ಷ

ಪದಾತಿಗಳಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶತ್ರುಗಳು ಬರುವ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಇದಿರಾಗಿ ಹೋಗಿ
 ಅವಕಾಶವಾದರೆ ಅವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಸಿರು ದೊರ
 ಕದಂತೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಉದಕಗಳಂ ಕೆಡಿಸುತ್ತ ಅಶಕ್ಯವಾದ ಮಡುವುಗಳಲ್ಲಿ
 ವಿಸಮಂ ಕದಡಿ ತೃಣಕಾಷ್ಠಗಳಿಗೆ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಮಂ ಗೆಯ್ಸಿ ನೆಲಲು ದೊರೆಯದಂತೆ
 ಮಾಡಿ ಆ ದೇಶದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಕಂದಾಯಮಂ ಬಿಡಿಸಿ ದಂಡಿನ ಮಾರ್ಗಮಂ
 ತಪ್ಪಿಸಿ ಹೊರಚ್ಚಾದ ಕೋಟೆ ದುರ್ಗಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತ ಶತ್ರುಗಳ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ
 ಬರುವ ಧನಧಾನ್ಯಗಳಂ ಸೂರೆಮಾಡುತ್ತ ರಾತ್ರಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಯ ದೊರಕಿ
 ದರೆ ಹೊಕ್ಕು ಪರರಾಜರ ಸೇನೆಯಂ ಛೇದಿಸುತ್ತ ಶತ್ರುಗಳ ವೈದ್ಯಪಾಚಕ
 ಪರಿಷಾರಕ ರಜಕ ಮಾಲ್ಯಕಾರರ ಮುಖದಿಂದ ಔಷಧ ಅನ್ನ ಗಂಧ ತಾಂಬೂಲ
 ಜಲ ವಸ್ತ್ರಮಾಲ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷಚೂರ್ಣಪ್ರಯೋಗಮಂ ಮಾಡಿಸುತ್ತ ಮದ್ಯ
 ಭಂಗಿ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು ಕ್ಷಾರಾಮ್ಲ ತಿಲ ಗುಡ ಘೃತಗಳಲ್ಲಿ ಪಕ್ವಮಾದ ವಿಷಚೂ
 ರ್ಣಮಂ ಬೆರಸಿ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಗಡಿಗಳಂ ಇಟ್ಟು ಅಗ್ನಿ
 ವಾಗಿ ಮಾರಿ ಅರುಣೋದಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ಕಪಟ
 ವರ್ತಕರಿಗೆ ನೇಮಿಸುತ್ತ ನಿಶಿಯಲ್ಲಿ ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳ ಲದ್ದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷಚೂ
 ರ್ಣಮಂ ಕಲಸಿ ಅದರ ಧೂಮ ಮುಖದಿಂದ ಅವುಗಳಂ ಕೊಲ್ಲುತ್ತ ಗಾಳಿಗಿಡಿ
 ರಾಗಿ ಅಗ್ನಿಗೆ ವಿಷಚೂರ್ಣರವಂ ಎರಚಿ ಆ ಧೂಮಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಶತ್ರುಜನಗಳಿಗೆ
 ಕ್ಷುದ್ರರೋಗಮುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತ ಮಾರ್ಗದ ಇಕ್ಕಟ್ಟಾದ ಕಣವೆಗ
 ಳಲ್ಲಿ ನೆಲಸುರಂಗಮಂ ಮಾಡಿ ಮುದ್ದಗಳಂ ಹೊಳಿಸಿ ಬರುವ ಶತ್ರುಸೇನೆಗಿಡಿ
 ರಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡುವವರಂತೆ ನಿಂತು ಶತ್ರುಗಳು ಗುಂಪುಕೂಡಿದುದಂ ಕಂಡು
 ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುತ್ತ ಸುರಂಗಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಯಂ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಅದರ ಘಾತದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳಂ
 ಸಂಹರಿಸುತ್ತ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇರುವವರಾಗಿರಿ.

ಅಯ್ಯಾ, ಶೂರರಾದ ವಿಜಯವರ್ಮ ಬಲಗುಪ್ತರುಗಳಿರಾ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂ
 ಬುವನು ಶೂದ್ರಸ್ತ್ರೀ ಪೌತ್ರನಾದುದರಿಂದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ತಾನು ಬಾಧ್ಯನಾಗದಿದ್ದರೂ
 ಪನ-ತರಾಜನಂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಅನುಭವದ ಸುಂದರಿಯಂ ವಿಟಜನರಾಕ್ರಮಿ
 ಸಲೆನಿಸುವಂತೆ ಶೂರರಿಲ್ಲದ ಧನಿಕ ಸಂಘಮಂ ಚೋರರು ಹೊಗುವಂತೆ ಕೃಪ
 ಣನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನೆಂಬ ವೈದಿಕನೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಚಂದ್ರವಂಶಸ್ಥರಾದ
 ಮಹಾರಾಜರು ಬಹುಕಾಲ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಆಳುತ್ತ ಬಂದ
 ಸಿಂಹಾಸನಾಧೀಶರಿಂ ಪಾಲಿತನಾದ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಿತ್ಯಸ್ವರೂ ದೆ ವಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಕಂಟಕರೂ ಆದ ಕಿರಾತ ಮೈಂಘ ಪಾರ್ವತೀಯರ ಪಾಲುವಾಡಿ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿ
ಮಾನಿಗಳಾದ ಶೂರರ ಸೊಕ್ಕನ್ನಡಗಿಸುವೆನೆಂದು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪುರದೇಶ
ಗಳಲ್ಲಿ ಪತಿವ್ರತೆಯರಾಗಿ ಪರಪುರುಷರ ಮುಖಮಂ ನೋಡದಿರುವ ಅಂತಃಪುರ
ವಾಸಿನಿಯರಾದ ಶೂರಪತ್ನಿಯರು ಹೇರಳವಾಗಿ ಇರುವರು. ಪರಸ್ತ್ರೀಯರಂ
ಹಿಡಿಯುವುದೆಂಬುವುದು ಈಗ ಬರುವ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಜಾತಿಸ್ವಭಾವವು. ಈ ದೇಶ
ದಲ್ಲಿ ಅವರ ಸೇನಾಸಂಚಾರಮಾತ್ರದಿಂದ ಮಹಾ ಪ್ರಮಾದಮುಂಟಾಗುವುದ
ರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಶೂರಸಂಘಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಸಂಭವಿಸುವು
ದುಂಟೇ ? ಎಂದರೆ—ಆದರೂ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳಿರಿ. ಶೂರರು ಮೂರು ತೆರನಾಗಿ
ಹರು. ಅದೆಂತೆಂದರೆ—ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸಮಾಧಾನ ಭೇದ
ಗಳಿಂದ ದೂರದಲ್ಲೇ ಶತ್ರುಗಳಂ ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಪಾದಾಕ್ರಾಂತರಾಗುವಂತೆ
ಮಾಡುತ್ತ ನದಿಗಳು ಸಮುದ್ರಮಂ ಸೇರುವಂತೆ ಶತ್ರುಗಳ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯರನ್ನು
ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಪರಿಚಾರಣಿಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ
ಮಂತ್ರಿ ಬಬ್ಬ ಶೂರನು. ಆತನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯೇ ಶತ್ರುನಿಗ್ರಹಶಸ್ತ್ರವು. ಪ್ರಧಾನ
ಶಸ್ತ್ರವೆಂಬುವುದು ಅಧಿಕಾರಲಾಂಛನವು. ಮತ್ತು ಬಹುಸೇನೆಯಂ ಕಟ್ಟಿ
ಅವರು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಮಂ ಧೈರ್ಯಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನರಿತು ಕಾರ್ಯಾನುಗುಣ
ವಾಗಿ ಸಂಬಳ ಸನ್ಮಾನಗಳಂ ಮಾಡುತ್ತ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರ ಮುಂದೆ ಹೇಡಿಗಳಂ
ಸಮ್ಮಾನಿಸದೆ ನಿರಪರಾಧಿಗಳಂ ದಂಡಿಸದೆ ಹೇಡಿಗಳ ಮುಂದೆ ಶೂರರಿಗೆ ಅಪಮಾ
ನಮಂ ಮಾಡದೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಭಯವಿಶ್ವಾಸಮಂ ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಉತ್ತಮ
ತಗ್ಗದಂತೆ ನಂಬಿಕೆಯಂ ಧೃಡಗೊಳಿಸುತ್ತ ಸೇನೆಯಂ ಪ್ರೋಪಿಸುತ್ತ ಯುದ್ಧ
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾನು ಮುಂದಾಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡು ಕೈಗೂಡಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಾನು
ಹಿಂದೆನಿಂತು ಜನಗಳಂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸಿ ಸೇನಾಮುಖದಿಂ ಶತ್ರುಗಳಂ ನಿಗ್ರ
ಹಿಸಿ ತಾನು ಜೀವವಂತನಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಯಶಸ್ಸಂ ತನಗೆ ಪ್ರಾತಿಯಂ ಸಂಪಾದಿ
ಸುವ ಸೇನಾಪತಿಯೊಬ್ಬ ಶೂರನು. ಆತನೇ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನು.
ಮತ್ತು ತನಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯು ಕೊಟ್ಟಂಥ ಸಂಬಳ ಸನ್ಮಾನಗಳ ಸ್ವರಣೆಯಿಂದ
ಇದಿರಾಗಿ ಬಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ವೈವಬಲವಿದ್ದರೆ ಶತ್ರುವಂ
ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಾನೇ ಶತ್ರುವಿನಿಂದ ಸಂಹೃತನಾಗುವನೊಬ್ಬ ಶೂರನು.
ಇವನೇ ಬಂಟಿಯಾದ ಶೂರನೆಂಬವನು. ಈ ಶೂರನಿಗೆ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯಮಂ
ಕೊಟ್ಟರೆ ಕೋಪಬಂದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹಾನಿವೃದ್ಧಿಗಳಂ ತಿಳಿಯದೆ ನೋಡಲಂ

ತಾನು ಕಿರುಬನಂತೆ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅವರಿಂದ ತಾನು ಸಂಹೃತನಾಗಿ ತನ್ನ ಸೇನಾಸಂಹಾರಮಂ ಮಾಡಿಸಿ ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ಯಮಂ ಕೆಡಿಸುವನಾದುದರಿಂದ ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಶೂರನಿಗೆ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯ ನಿರ್ವಾಹವು ಅಪ್ರಸಿದ್ಧವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. "ಸಂಘಾತಕ್ತಿಕಲಾಯುಗೆ" ಎಂಬ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಲಿಯುಗದೊಳಗೆ ಶೂರಸಂಘಾದಿಂದ ಜಯವೂ ಜಪತೀಲರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸಂಘಾದಿಂದ ಶಾಪಾನುಗ್ರಹವೂ ಉಂಟಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಪ್ರಕೃತವೇನಂದರೆ— ಈ ಮೂರು ತೆರದ ಕಾರ್ಯವೂ ನಿಮ್ಮ ಬಬ್ಬರೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅಭಿಭವ ಸಂಭವಿಸಲಾರದಿದ್ದರೂ ನೀವು ನಮ್ಮ ಸಾಮಂತರಾದ ಪಕ್ಷಿಮ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳ ಸೇನೆಗಳನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಬರ ಎಂಟು ಲಕ್ಷ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ಹೋಗುವ ಡಿಂಗಿರಾತ ಭದ್ರಭಟರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಶತ್ರುಸೈನ್ಯವು ಸರಯೂ ನದಿಯ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿಗೆ ಬಾರದಂತೆ ಸಮಯೋಜಿತವಾಗಿ ಕಾದುಕೊಂಡು ಇರತಕ್ಕದ್ದು.

ಕೇಳಿರೈ, ಬುದ್ಧಿಸಂಪನ್ನರಾದ ಪುರುಷದತ್ತ ಲೋಹಿತಾಕ್ಷರುಗಳಿರಾ, ಈಗ ಪರ್ವತ ದೇಶಾಧಿಪತಿಯು ಸ್ವಬಲಪರಬಲವಿಚಾರಶೂನ್ಯನಾಗಿ ಮದಗಜದೊಡನೆ ಸೇನಾಸಂಹಾರಮಂ ಕತ್ತೆಕಿರಬನಂತೆ ನಮ್ಮೊಡನೆ ಕಲಹಮಂ ಮಾಡಿ ಜೀವಿಸುವೆನೆಂದು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವನಂಥವನೆಂದರೆ—ಹಳ್ಳತಿಟ್ಟು ಕೊರಕಲುಗಳಿಂ ಕೂಡಿದ ಪರ್ವತ ಪ್ರಾಂತ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಿರಾತದಸ್ಯಗಳಂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಗಿಡದ ಮರೆಯಿಂದ ಬಂದು ಪರದೇಶದ ಗ್ರಾಮ ಹುಂಡಿ ಇವುಗಳಂ ಕೊಳ್ಳೆಯಂ ಮಾಡಿ ಬಿಡಹೋಗಿ ಗಿಡಗಳ ಗುಂಪಂ ಸೇರುತ್ತ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮತ್ತೂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಿಡುತ್ತ ಹೋಗಿ ಚೋರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವ ವ್ಯಾಧರಂ ಗುಂಪುಮಾಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಕೀಕಸ ದೇಶಮಂ ಬಿಟ್ಟು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಅರಣ್ಯವಲ್ಲದೆ ಸಮನಾಗಿರುವ ಈ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಬಂದರೆ ಸಿರಿಸಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಜಲಜಂತುವಿನಂತೆ ನಮ್ಮ ಬಾಧೆಯಂ ಸಹಿಸಿ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದುಂಟೇ? ಹುತ್ತಗಳಿಂದ ಎದ್ದು ಬರುವ ಚೋರನ ಹಿಂಡುಗಳಂ ಕೈಕಾಲು ಸೊಂಕದಂತೆ ಹುಲ್ಲಿನ ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿ ಸುಡುವ ಹಾಗೆ ನಿಮ್ಮ ಎಂಟು ಲಕ್ಷ ಸೇನಗಳಂ ನಾಲ್ಕು ತಂಡಗಳಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ವ್ಯಾಧರಂ ರಚಿಸಿ ಶತ್ರುಸೇನೆಯು ಗಂಗಾ ನದಿಯಂ ದಾಟಿ ಗಿರಿವ್ರಜಮುಖವಾಗಿ ಶೋಣಭದ್ರಾನದಿಯಂ ದಾಟಿ ಬಾರದಂತೆ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡುತ್ತ ಇರಿ. ವ್ಯಾಧರಂಭೇದಿಸದಿದ್ದರೆ ವ್ಯಾಧರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಅಸ

ಮರ್ಥರಾದ ಶತ್ರುಗಳು ಮುಂದುವರಿದು ಬರಲಾರರು. ಶತ್ರು ದುರ್ಬಲನಾಗಿ ದ್ವಿಗ್ನ ಇಷ್ಟು ಯತ್ನವೇಕೆಂದರೆ—ಮೊಲದ ಬೇಟೆಯಂ ಮಾಡುವವನು ವ್ಯಾಘ್ರಸಂಹಾರ ಸಾಮಗ್ರಿಯಂ ಸಂಪಾದಿಸಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದು ನಿಷ್ಫಲವಾಗದಂತೆ ಶತ್ರುವು ಅಲ್ಪಸತ್ವನೆಂದು ಮಹಾ ಪ್ರಯತ್ನಮಂ ಮಾಡದೆ ಇರಕೂಡದು.

ಅಯ್ಯಾ, ರಾಜಸೇನನೇ, ಶತ್ರುಗಳ ಸೈನ್ಯದ ಜನಕ್ಕೆ ಬಂಧುಮಿತ್ರರಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಬಳಕ್ಕೆರುವ ಜನಗಳಂ ವಿಚಾರಿಸಿ ನಮ್ಮ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ಅವರಿಗೆ ಬೇರೆ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲೇಸದೆ ಅಟ್ಟವಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಮಂ ನೇಮಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು ಪುನಃ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಮಂ ನೇಮಿಸಕೂಡದು. ಈ ಜನಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧಿಕಾರಮಂ ನೇಮಿಸಬಹುದೇ? ಎಂದರೆ—ಅ ಅಧಿಕಾರಗುಣವಿದ್ದರೆ ನೇಮಿಸಬಹುದು. ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲದ ಪರದೇಶದ ಬಿಡುಮಂದಿಗಳನ್ನು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿದ್ದ ಸ್ವದೇಶಜನಗಳಿಗೆ ಕೂಡಿಸಿ ಅವರನ್ನು ಸೇನೆಯ ಹಿಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಕು. ಪ್ರಚಾರಂಜಕತ್ವವೂ ಅರ್ಜಕತ್ವವೂ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯೂ ಎಂಬ ಇವು ಮೂರು ರಾಷ್ಟ್ರಾಧಿಕಾರಿಯ ಮುಖ್ಯ ಗುಣಗಳು. ಪಾಪ ಭೀರುತ್ವವೂ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞತ್ವವೂ ವ್ಯವಹರ್ತೃತ್ವವೂ ಎಂಬ ಇವು ಮೂರು ನ್ಯಾಯಾಧಿಪತಿಯ ಗುಣಗಳು. ದಕ್ಷತ್ವವೂ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯೂ ವಿಮರ್ಶೆಗಳೂ ಎಂಬ ಇವು ಮೂರು ಮಂತ್ರಿನಿಸ್ಥ ಗುಣಗಳು. ಔದಾರ್ಯ ಶೌರ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ಆಸ್ತಿ ಕತ್ವ ಅಪವಾದ ಭಯವೆಂಬವು ಪ್ರಭುನಿಸ್ಥ ಗುಣಗಳು. ಇದರಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಮುಂಟಾದರೆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ದುರ್ಭಿಕ್ಷ ಭಯಗಳು ಸಂಭವಿಸುವುವು.

ಅಯ್ಯಾ, ಚಿತ್ರವರ್ಮನೇ, ನೀನು ಸಮರ್ಥರಾದ ಗೂಢಚಾರರಂ ಶತ್ರುಸೇನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಗುಂಪುಗೂಡಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪಂಚಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೂಳೆಯರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಡಿಗೆಯ ಪರಿಚಾರಕರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಕರಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತ ಶತ್ರುಗಳ ಉತ್ಸಾಹ ಉಪೇಕ್ಷೆ ಕೋಪ ಯುದ್ಧಾಭಿನಿವೇಶ ಸ್ವಜನ ಪ್ರೀತಿ ಮತ್ತತೆ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಂ ತಿಳಿಯುತ್ತ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರವಾದ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಇರುವುದಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯ ಹಳ್ಳತಿಟ್ಟುಗಳನ್ನರಿತು ಸಮಯಾನುಗುಣವಾಗಿ ವ್ಯೂಹಮಂ ರಚಿಸುತ್ತ ಶತ್ರುಸೇನೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿದ್ದರೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇದ್ದರೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ತೋರಿ ಅಧಿಕಮಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುತ್ತ ಅಧಿಕವಾಗಿ ತೋರಿದರೆ ಹಿಂದೆ ಅತ್ಯಧಿಕ ಇದ್ದಂತೆಂದು ತೋರ್ಪಡಿಸಿ

ಸುತ್ತ ಇರಬೇಕು. ವ್ಯೂಹಮಂ ರಜಿಸುವ ಕೌಶಲ್ಯಮಂ ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಸ್ವಸೇನೆಯು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿದ್ದರೂ ಅಧಿಕ ಸೇನೆಯುಳ್ಳ ಶತ್ರುಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಬವಗಿದ ರಾಜಕಾರ್ಯಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ ಸೇನಾಪತಿಯು ಯಶೋವಂತನಾಗುವನು. ಪುತ್ರರು ಸಂಪಾದಿಸಿ ತಂದ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಪತ್ತೆಯಾಯಿತು ಆ ತನೆಯರಂ ಪೊರಿಸುವಂತೆಯೂ ಉದಕವು ಶಂಖಮುಖದಿಂದ ಪಾವನ ತೀರ್ಥವಾಗುವಂತೆಯೂ ಗೋಪೋಪಣೆಗೆ ಕೊಟ್ಟ ತೃಣಜಲಗಳು ದೇವತಾಯೋಗ್ಯವಾದ ಕ್ಷೀರವಾಗುವಂತೆಯೂ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ತಂದು ರಾಜಕೋಶದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿದ್ದ ವಸ್ತುಗಳು ಪುನಃ ಪ್ರಜಾರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೊರತು ರಾಜಭೋಗಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಗಳಾಗಲಾರವು. ಪ್ರಜಾದ್ರವ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಸ್ವತ್ವವಿಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುವೃತ್ತಿ ಯಾವುದಂ ದರೆ—ನಿಜಭುಜಾರ್ಜಿತವಾದ ಶತ್ರುದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಜೀವನವೆಂದು ಮಹಾ ಋಷಿಗಳ ಮತವಾದಕಾರಣ ಶ್ರೋತ್ರಿಯನು ಧಾರ್ಯಾಗ್ನಿಯಂ ಅದರ ಭಸ್ಮದಿಂದಲೇ ಆಚ್ಛಾದನಂಗೆಯ್ದು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಸುಕೃತಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಜಾ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಜಾರಕ್ಷಣೆಯಂ ಮಾಡುವ ಅರಸು ಶ್ರೇಯೋವಂತನಾಗುವನು. ಪ್ರಜೆಗಳಂದರೆ—ಪ್ರಭು ಒಬ್ಬ ಹೊರತು ಮಿಕ್ಕವರೆಲ್ಲರೂ ಪ್ರಜೆಗಳು. ಅವರುಗಳ ರಕ್ಷಣೆಯಾವುದೆಂದರೆ—ವೃತ್ತಿಯಂ ಕಲ್ಪಿಸುವುದರಿಂದ : ವೃತ್ತಿ ಕಲ್ಪನೆ ಯಾವುದೆಂದರೆ—ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹ ಯೋಗ್ಯತೆಯಂ ತಿಳಿದು ಜೀವನನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು. ಆ ಜೀವನವು ಯಾವ ಮೂಲಕದಿಂದಂದರೆ—ಪ್ರಭುಮಾಡುವ ತ್ಯಾಗ ದಾನಗಳಿಂದ ಇಹದಲ್ಲಿ ಲೌಕಿಕ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಕೊಡೋಣವೆಂಬುವುದೆ ತ್ಯಾಗವು. ಇದೇ ಕೀರ್ತಿದಾಯಕವು. ದೇಶಕಾಲ ಪಾತ್ರವರಿತು ಕೊಡೋಣವೆಂಬುವುದೆ ದಾನವು. ಇದು ಪರಲೋಕ ಸಾಧನವು. ದೀನಾನಾಥ ವಿಸನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಯೂ ಉಪಕಾರವೂ ಎಂಬಿವು ಆ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಭೂತಗಳು ಇವರಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸಮುಂಟಾದರೆ ಕಟುಕನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಗೋವಿನಂ ತೆಯೂ ಕುಲಹೀನನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಪುತ್ರಿಯಂತೆಯೂ ಇಹದಲ್ಲಿ ನಿಂದೆಯನ್ನೂ ಪರದಲ್ಲಿ ಹಾನಿಯನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವುದು. ಇದಂ ಶಾಸ್ತ್ರಸಜ್ಜನ ಮುಖದಿಂ ತಿಳಿದು ಪ್ರನುತ್ತನಾಗದೆ ಪ್ರಜಾರಕ್ಷಣೆಯಂ ಮಾಡುವ ಅರಸಿಗೂ ಕಾರ್ಯಾನುಗೂಣವಾದ ಸಂಬಳಗಳಿಂದ ತುಷ್ಟರಾದ ಭೃತ್ಯರಿಗೂ ಇಹ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸೂ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಯಸ್ಸೂ ಉಂಟಾಗುವುವು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅನಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸಿ ಬೊಕ್ಕಸ

ದಿಂದನಘ್ನಂಗಳಾದ ಮುಕ್ತಾಹಾರಂಗಳಂ ತುರಾಯಿಗಳಂ ವಜ್ರದ ಕಡಗಗಳಂ ರತ್ನಬಾಪರಿಗಳಂ ಉಂಗುರಗಳಂ ತರಿಸಿ ಅವರನ್ನು ತಾನೇ ಅಲಂಕರಿಸಿ ದಿವ್ಯ ದುಕ್ಕೂಲಗಂಧಮಾಲ್ಯಂಗಳಂ ಧರಿಸಿ ಕಪೂರವಿಳೆಯಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಸಮ್ಮಾನಂ ಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ನಂದರು ದಂಡೆತ್ತಿಹೋಗುವ ಸೇನಾಪತಿಗಳಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿರಾ, ಅಮಾತ್ಯರು ನೇಮಿಸಿದಂತೆ ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ರಾಜಕಾರ್ಯವಂ ಲೋಪವಿಲ್ಲದಂತೆ ನಿರ್ವಹಿಸತಕ್ಕದು ಎಂದು ನೇಮಿಸಿದರು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಮಹಾಪ್ರಸಾದವೆಂದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅಪ್ಪಣೆಯಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಟರು. ಆಗ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಬಹು ಸೇನೆಯಂ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧಸಾಮಗ್ರ್ಯವಂ ಬದಗಿಸಿ ಕೊಟಿಕೊತ್ತಲು ಇವುಗಳೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸೇನೆಯಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪುರಮಂ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಿಕ್ಕ ಸೇನಾಪತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ಶತ್ರುಸೇನೆಯಂ ಕುರಿತು ಹೊರಟುಹೋದರು. ಆಗ ನಂದರು ದೂತರ ಮುಖವಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ, ಇಷ್ಟು ದಿವಸದ ವರೆಗೂ ನಮ್ಮಿಂದ ಬಹುಮಾನಿತರಾಗಿದ್ದು ಈಗ ವ್ಯಾಜಾಂತರದಿಂದ ಹೇಡಿಗಳಾಗಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ ನಿಂತವರನ್ನು ಯಥೋಕ್ತವಾಗಿ ಶಿಕ್ಷಿಸುವುದಾಗುವುದೆಂದು ಪುರದ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಡಂಗುರವಂ ಹಾಕಿ ಸಾರಿಸತಕ್ಕದು. ಗಂಗಾಸರಯೂಸಂಗಮದ ಉತ್ತರಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಿಟ್ಟಾಗಿ ಇರುವ ಸ್ಥಳವಂ ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿ ರಾಜಭವನದಂತೆ ರಾಜಯೋಗ್ಯವಾದ ಗೂಡಾರವಂ ಹಾಕಿ ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ತೀಕ್ಷ್ಣಂಗಳಾದ ಶೂಲಗಳಂ ನೆಡಿಸಿ ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಭಲ್ಲೆಯದವರಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅದರ ಹೊರಗೆ ಖಡ್ಗಪಾಣಿಗಳಾದ ತುರಗಾರೂಢರಂ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಅದರ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ಫಿರಂಗಿಗಳಂ ಜೋಡಿಸಿ ಜಾವಿ ಗೆಯವರಂ ಸಂಧಾನಿಸಿ ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಮಹಾಗಂಭೀರವಾದ ಅಗಳಂ ತೋಡಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ನದೀಜಲವು ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರತಕ್ಕದು. ಬುಧವಾರದ ದಿವಸ ನಾವೇ ಜಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ರಾಜಪುತ್ರರುಗಳಿರಾ, ನಿವೆಲ್ಲರೂ ನಿಮ್ಮ ವಾಹನಗಳನ್ನೇರಿಕೊಂಡು ಸಂಗಡ ಬರುತಕ್ಕದು ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಬೆಂಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುವ ಅಗ್ನಿಗೆ ಚಂಡಮಾರುತಸಹಾಯವಾದಂತೆ ಯುದ್ಧಕುತೂಹಲವುಳ್ಳ ನಮಗೆ ನಿಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಸಹಾಯವಿರುವಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವರ್ಗವು ತ್ಯಾಸಪ್ರಾಯವು. ಮಹೋರಗಂಗಳಂತಿಪ್ಪ ಈ

ಶುಡ ಮುಖದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಮುಂದಲೆಯಂ ಪಿಡಿದು ದುಷ್ಟಸ್ತ್ರೀಯ
ನ್ನೆಳೆದುತರ್ಪಂತೆ ಶತ್ರುಲಕ್ಷ್ಮಿಯರಂ ಕರುತರುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ
ಅನರ್ಘ್ಯವಸ್ತ್ರ ಭೂಪಣಗಂಧಮಾಲ್ಯಕಪೂರವೀಳೆಯಂಗಳನ್ನಿತ್ತು ರಾಕ್ಷಸನನ್ನುಪ
ಚರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ತಮ್ಮ ಆಯುಧಶಾಲೆಗೆ ಬಂದು ತಮಗೆ ಅಭಿಮತ
ವಾದಾಯುಧಗಳಂ ತೆಗೆಸಿ ಪೂಜಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅತ್ತಲಾಕ್ಷ ಪಣಕನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ವೇಗಶರ್ಮನು ತನ್ನ ಗುರುವು ಕೊಟ್ಟ
ಕಾಗದವಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅರಣ್ಯಮಾರ್ಗವಾಗಿ ತ್ವರಿತದಿಂ ಹೋಗಿ ತುರಗವ
ನ್ನಿಳಿದು ಪರ್ವತರಾಜನ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಚಾಣಕ್ಯನಂ ಕಂಡು ತನ್ನ ಕಾಡಿಗೆಯ
ನ್ನೆಳಿಸಿಕೊಂಡು ಅಭಿವಂದಿಸಿ ಆ ಕಾಗದವಂ ಕೊಡಲು: ಅದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು
ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ—

ಅಯ್ಯಾ ಕುಮಾರಕನೇ: ಈಗ ರಾಕ್ಷಸನು ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೂ ಈತನ
ಸಂಗಡ ಬಂದಿರುವ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ಅಂತಃಕಲಹವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಅನಾಯಾಸ
ದಿಂದ ತನಗೆ ಜಯವಂ ಸಂಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಂದರಿಗೆ ಭೃತ್ಯರೆಸಿಸಿ ಈ ಅರಸು
ಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಸುತ್ತಿರಾಗಿ ವರ್ತಕಧರ್ಮದಿಂದಿರುವ ಧನಗುಪ್ತಾದಿ
ಎಂಟುಮಂದಿ ಗೂಢಮಂತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಕಾಗದವಂ ಬರೆದು ಚಾರರ ಮುಖದಿಂ
ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಅರ್ಥವಂ ತಿಳಿದಿರಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರನಾದ ಇಂದು
ಶರ್ಮನು ಆ ವರ್ತಕರ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಕಪಟವೇ
ನಂದರ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದಿತು. ಅವರು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾರು? ಈಗಲೇ ಈ
ಅರ್ಥವಂ ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಜಯವಂ
ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು. ಈಗ ಪರ್ವತರಾಜನ ಬಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಂದವಾಹಿನಿಯು
ಅಧಿಕವಾಗಿ ಬಹು ಸೇನಾಪರಿವೃತ್ತರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಅನೀಕವಂ ಸಂಹರಿಸಿ
ಆ ಬಳಿಕ ನಂದನಿಗ್ರಹವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನವಂಗೈದರೆ ಯುದ್ಧಮುಖದಲ್ಲಿ
ಉಭಯಸೇನೆಗಳೂ ಹತವಾಗಿ ನಂದರ ಸಂಹಾರವಶಕ್ಯವಾಗುವುದು. ಅದರಿಂದ
ಸೇನಾಸಮೇತರಾದ ನಂದರಂ ಸಂಹರಿಸಿಕೊಡದು. ನಾಗಸ್ವರದ ಧ್ವನಿಗೆ ಭ್ರಮಿಸಿ
ಹುತ್ತವಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಸರ್ಪಗಳಂ ಗಾರುಡಿಗನು ಹಿಡಿಯುವಂತೆ
ಭದ್ರನೆಯಿಂದ ನಂದರಂ ಸೇನೆಯಿಂದ ಹೊರಚ್ಚು ಮಾಡಿ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ
ಸಂಹರಿಸಬೇಕಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳಿ ವೇಗಶರ್ಮನಂ ನೋಡಿ—ಎಲೈ, ನಾವು
ಅರಸಿನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವೆವು ಎಂದು ನುಡಿದು ಪರ್ವತರಾಜನ ಬಳಿಗೈದಿ
ಉಚಿತಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಯನೇ, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧನಮೂಲಕದಿಂದ ಮಿತ್ರರು ಶತ್ರುಗಳಾದರು. ಶತ್ರುಗಳು ಮಿತ್ರರಾದರು. ಅದೇನಂದರೆ—ಈಗ ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ಅನಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ನೀನು ಕೊಟ್ಟ ಅಭಯವಂ ತಿಳಿದು ನಿನಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾದುದರಿಂದ ನಿಮಗೂ ನಿಮ್ಮ ವಶವರ್ತಿಗಳಾಗಿರುವ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ಕಲಹವಂ ಗಂಟಕ್ಕಿ ತನಗೆ ಅಶಕ್ಯವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ರಾಜಕಾರ್ಯವಂ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಯತ್ನವಂಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸುಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಕಾಗದಗಳಂ ಬರೆದು ಚಾರರಂ ಕಳುಹಿಸಿರುವ ವರ್ತಮಾನವು ನಮಗೆ ತಿಳಿದಿರುವುದರಿಂದ ಅದಂ ಪರಿಶೋಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ—ಕೋ! ಎಂದು ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತ ಕಟ್ಟನ್ನು ಸಡಲಿಸಿ ನೀರು ಕೊಟ್ಟರೆ ಉಂಟಾದರ್ಥವಂ ಹೇಳುವೆನೆಂದು ಕೂಗುವ ಧ್ವನಿಯಂ ಕೇಳಿ ಆ ರಾಯನು ದೂತರ ಮುಖವಂ ನೋಡಲು ; ಅವರು ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿ ಆ ಜೋಗಿಯ ವೇಷವಂ ಧರಿಸಿದ್ದ ಚಾರನ ಸಿಂಗನಾತದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಕಾಗದಗಳಂ ತಂದು ಆ ರಾಯನ ಮುಂದಿಟ್ಟು—ಬುದ್ಧೀ, ಈಗ ಕೂಗಿದವನು ಪಾಟಲೀಪುರದ ಗೂಢಚಾರನಂತೆ. ಈ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಪರದೇಶಸ್ವದೇಶಜನವಂ ವಿಂಗಡಿಸಿ ನೋಡುವ ಶೇಖರನ ಕಡೆಯವರು ತಿಳಿದು ಅವನಂ ಬಂಧಿಸಿ ತಂದು ಇದ್ದಾರೆ. ಅವನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಕಾಗದಗಳು ಇವು ಎನಲು ; ಆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಂ ಓದಿಸುವಲ್ಲಿ ಕುಲೂತಪತಿ ಚಿತ್ರವರ್ಮನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಧನಗುಪ್ತನಿಗೂ ಕಾಶ್ಮೀರಪತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶಾರಿಕ ಶೆಟ್ಟಿಗೂ ರಾಕ್ಷಸನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದ ಕಾಗದಗಳಾಗಲು ; ಅದರ ವಿವರಂಗಳಂ ಆ ರಾಯನು ತಿಳಿದು ಚಾಣಕ್ಯನಿಗಿಂತೆಂದನು—

ಬುದ್ಧಿಸಂಪನ್ನರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರೇ, ಈಗ ರಾಕ್ಷಸನ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀವು ಹೇಳಿದರ್ಥವು ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಯಾರ್ಯಾರಿಗೆ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿರುವನೋ ತಿಳಿಯಲಶಕ್ಯವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಆ ಕಾಗದಗಳಂ ಚಾಣಕ್ಯನಿಗೆ ತೋರಿಸಲು ; ಅದಂ ನೋಡಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನಗೆ ಕ್ಷಪಣಕನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದ ಕಾಗದವಂ ರಾಯನಿಗೆ ತೋರಿಸಲು ; ಅದರಲ್ಲಿ ಎಂಟುಮಂದಿ ವರ್ತಕರು ನಂದರ ಕಡೆಯವರು ಎಂದು ನಿದರ್ಶನವಾಗಲು ; ಆಗ ರಾಯನು ಚಾಣಕ್ಯನಂ ನೋಡಿ—ಈ ಜನಗಳಿಗೆ ಯಾವ ದಂಡನೆಯಂ ಮಾಡಬೇಕು ? ಎನಲು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಯನೇ, ಶತ್ರುಸಿಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿನಗೆ ನಿಯಮ್ಯರಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಅರಸುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಸಾತ್ರರಾಗಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡಿರುವ ಈ ವರ್ತಕರಂ ದಂಡಿಸಿದರೆ ಆ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಮುಖಭಂಗವಾದೀತು. ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ಈಗ ಇವರಂ ದಂಡಿಸದೆ ಈ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಕಾವಲಿಟ್ಟು ಅವರವರ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವಂತೆ ಆಯಾ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ನೇಮಿಸುವುದೇ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಅರಸು ಚಿತ್ರವರ್ಮಮುಖ್ಯರಾದ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಬಗೆಯ ವರ್ತಕರು ನಂದಭೃತ್ಯರೆಂದು ನಿರ್ದೋಷಕ್ಕೆ ಬಂದುದರಿಂದ ಈಗ ಇವರಂ ದಂಡಿಸದೆ ಕಾವಲಿಟ್ಟು ಸ್ವದೇಶಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರಿ. ಅವರ ದೋಷವಂ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಹಿಂದಣಿಂದಾದೀತು ಎಂದನು. ಅವರು ಆ ಮಾತಿಗೆ ಏನು ನಡೆದಿರುವುದೋ! ಎಂದು ಶಂಕಿತರಾಗಿ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಬಂದು ತಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಎಂಟುಜನ ವರ್ತಕರಂ ಕಾವಲಿಟ್ಟು ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಜೋಗಿಯ ವೇಷವಂ ಧರಿಸಿ ಪಾಟಲೀಪುರದಿಂದ ಬಂದ ಚಾರನಿಗೆ ನಾಸಿಕಾಚ್ಛೇದನವಂ ಮಾಡಿಸಿ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಡಂಗುರವಂ ಹಾಕಿ ಸಾರುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಇದೆಲ್ಲವಂ ನೋಡಿ ಪಾಟಲೀಪುರದಿಂದ ಬಂದ ಮಿಕ್ಕ ಚಾರರೂ ಭಯಗ್ರಸ್ತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಗದಗಳಂ ಹರಿದು ಭಕ್ತಿಸಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದರು. ಇತ್ತ ಪಾಣಿಕ್ಯನು ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಯನೇ, ನಂದಮಂತ್ರಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನು ನಿಮಗೂ ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ಮಿತ್ರಭಾವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ತಾನು ಸುಖಿಯಾದೇನೆಂದು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಯತ್ನವು ಇಲ್ಲಿ ನಡೆಯದೆ ಪ್ರಕಟವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಮಳಲ ಸೇತುವೆಯಂ ಕಟ್ಟುವವನಂತೆ ಭಗ್ನಮನೋರಥನಾದನು. ಇದು ನಿನಗೆ ಬಂದು ಜಯವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಇನ್ನು ನೀನು ಸುಮ್ಮನಿರಬಾರದು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಪ್ರಯತ್ನವಂ ಮಾಡಿ ಜಯವಂ ಸಂಪಾದಿಸುವನಾಗು. ಹೇಗೆಂದರೆ—ನಂದರಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾದ ಕಾಶೀರಾಜನಿಗೂ ಮೈಥಿಲನಿಗೂ ಮತ್ಸ್ಯದೇಶಾಧಿಪತಿಗೂ ನೀವು ಸೇನಾಸಮ್ಮೇತರಾಗಿ ನಮಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ನಿರೂಪಂಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿ ನಿಯೋಗಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸುವನಾಗು. ಅದರಿಂದಾಗುವ ಕಾರ್ಯಲಾಭವಂ ನೀನೇ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ರಾಯನ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಕಾಶೀರಾಜಮುಖ್ಯರಾದ

ಮೂರುಮಂದಿ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬರುವಂತೆ ಲೇಖನವಂ ಬರೆಯಿಸಿ ಮೋಹರವಂನಾಡಿ ನಿಯೋಗಿಗಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು. ಇಬ್ಬರಿಗೆ ಹೊಳತಕ್ಕ ಮಾತುಗಳಂ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಕಾಶೀಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಕಮಲಾಪೀಡನೆಂಬ ನಿಯೋಗಿಯಂ ಕರೆದು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತ ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲವಂ ವಿವರ ವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಅವನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತಾನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬಂದನು.

ಅತ್ತಲಾ ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಕ್ಷಪಣಕನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ರಾಕ್ಷಸನು ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೂ ಅವರ ಬಳಿಯ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ಅಂತಃಕಲಹವುಂಟಾಗುವಂತೆ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಬರೆದಿದ್ದ ಕಾಗದಗಳು ಅವರಿಗೆ ತಲಪುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ನನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ವೇಗಶರ್ಮನ ಮುಖದಿಂದ ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಾಡಿರುವ ಭೇದವು ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಕಾರಣದಿಂದ ರಾಕ್ಷಸನ ಯತ್ನವು ಭಗ್ನವಾಗುವುದು ಸಿದ್ಧವು. ಈ ವರ್ತಮಾನವು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ತಿಳಿದರೆ ಭಗ್ನಮನೋರಥನಾಗಿ ಬೇರೆ ಯಾರಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಶಯಪಡದೆ ನೂತನಪರಿಚಿತನಾದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಪಟ್ಟು ನನ್ನ ಸ್ವಭಾವವಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪರೋಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸದೆ ಇರನು. ಆಗ ನನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಕಪಟವು ಆತನಿಗೆ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಪುಲಸ್ತ್ಯಪುತ್ರನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಋಷಿವೇಷವಂ ಧರಿಸಿ ಅಂಜನೇಯನಂ ವಂಚಿಸಲೆಣಿಸಿದ ಕಾಲನೇಮಿಯ ದುರ್ದಶೆಯು ನನಗೂ ಸಂಭವಿಸುವುದರಿಂದ ಏನು ಕೆಲವು ದಿವಸ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯರಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಶಿಷ್ಯರುಗಳಿರಾ, ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕಪಟಗಳು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಕೆಲವು ದಿವಸ ನಾವು ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರಬೇಕು. ನೀವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಾರದೆ ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ ತಾನು ಪುರದ ಹೊರಗಣ ಜಗತಿಯ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ್ದನು.

ಅತ್ತ ಚಾಣಕ್ಯನು ತಾನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ವೇಗಶರ್ಮನಂ ಕುರಿತು—ಎಲೈ, ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯವರು ಯಾವ ಯಾವ ಅಧಿಕಾರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರು ಯಾರು ಇರುವರು? ಏನೇನು ಮಾಡುವರು? ಎಂದು ಕೇಳಲು—

ಸ್ವಾಮಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೇ, ಕ್ಷಪಣಕವೇಷವಂ ಧರಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಷ ಮೊದಲಾದ ವಿದ್ಯಾಕೌಶಲಗಳಂ

ತೋರಿಸುತ್ತ ರಾಜಕಾರ್ಯವಂ ತಿಳಿಯುತ್ತ ಅವನಿಗೆ ಆಪ್ತರಂದಿದ್ದಾರೆ. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಬಾಗುರಾಯಣಶಕಟದಾಸರಲ್ಲಿ ಆಪ್ತವೈದ್ಯನಂದಿದ್ದಾನೆ. ಮಾಸೋಪವಾಸಿಯು ಮುನಿನೇಶವಂ ಧರಿಸಿ ಅರಸುಗಳು ಇಳಿಯುವ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವಾಗಿ ಸರಯೂಸಂಗಮದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಿರುವ ಶತ್ರುಪಲಾಯನಜಪಶಾಲೆಯೋಳ್ ಆರ್ತ್ವಿಜ್ಯವಂ ಕೈಕೊಂಡು ಶಿಷ್ಯಚತುಷ್ಟಯಸಮೇತನಾಗಿ ಜಪಹೋಮಂಗಳಂ ಮಾಡುವವನಂತೆ ತಮ್ಮ ಆಗಮಸವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ. ಸಮಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಸಾಮುದ್ರಿಕಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಪಶುಲೋಮಕನು ಮಂತ್ರಜನಾಗಿ ಡಿಂಗಿರಾತನ ಹೆಂಡತಿಯ ಪಿಶಾಚವಂ ಬಿಡಿಸುವವನಂತೆ ಇದ್ದಾನೆ. ಇವರೊಬ್ಬರೂ ತಾವು ತಿಳಿದ ವರ್ತಮಾನವಂ ನಮ್ಮ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸುತ್ತ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲೂ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಾನು ನಮ್ಮ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಇದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು—ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ನಾನು ಇಂದುಶರ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದಂತೆ ನಂದಸಂಹಾರಸಾಧನಂಗಳಂ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಮುಂದಣ ಕಾರ್ಯದ ಯತ್ನವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ವೇಗಶರ್ಮನ ಮುಖದಿಂದ ಮಾಸೋಪವಾಸಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಬೇಕು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—

ಎಲೈ ವೇಗಶರ್ಮನೇ, ನೀನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲಾ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಈಗ ಜಪಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗಿರುವ ಮಾಸೋಪವಾಸಿಗೆ ನಾವು ಹೇಳಿದವೆಂದು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳತಕ್ಕ ಮಾತುಗಳಾವುವೆಂದರೆ—ನಂದರು ಪುರದಿಂದ ಹೊರಟು ದಂಡಿನ ಪಾಳಯದ ಗೂಡಾರಕ್ಕೆ ಬರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯಸಮೇತನಾಗಿ ಹೋಗಿ ಅವರಂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಯಂ ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವಾದ ಮಧುರವಾಕ್ಯವಂ ಹೇಳಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಒಂದು ಮನುಷ್ಯವ್ಯಾಪಾರವಂ ಸೂಚಿಸಿ ಅವರಂ ಭ್ರಮೆಗೊಳಿಸಿ ಆ ಮೂರನೆಯ ದಿವಸ ಮಾಡುವ ಹೋಮದ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಯ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ನಂದರು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಜಾವದಲ್ಲಿ ಜಪಶಾಲೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ಸಿಂಧುಪರ್ವಯಂಮಾಡಿ ಜಪಶಾಲೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಶೂದ್ರಾದಿ ದರ್ಶನವಾಗದಂತೆ ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹೇಳಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಯಂ ತಿಳಿದು ಪುನಃ ನಾವಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬಂದು ತಿಳುಹಿಸುವನಾಗು. ಇಂದುಶರ್ಮನಿಗೆ—ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಕಾಪಟ್ಟಂ ತೋರದಂತೆ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳು

ವುದೆಂದು ನಾವು ಹೇಳಿದೆವೆಂಬುದಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಹೇಳುವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಿ ವೇಗಶರ್ಮನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ತಾನು ಆಹ್ನಿಕಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಅತ್ತಲಾ ಚಾಣಕ್ಯನು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ಮೇರೆಗೆ ಕಮಲಾಪೀಡನೆಂಬ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಿಯೋಗಿಯು ಕಾಶೀಪಟ್ಟಣವಂ ಸೇರಿ ತನ್ನ ಕಡೆಯ ಚಾರರಿಬ್ಬರಂ ಕಾಶೀಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕಾಶೀಪಟ್ಟಣದ ಆಸ್ಥಾನದಿಂದ ದೂತರು ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬರುವುದಂ ತಿಳಿದು ಬಂದು ತನಗೆ ಹೇಳುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿ ರಥದಿಂದಿಳಿದು ಉಚಿತ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಕಾಶೀರಾಜನಂ ಕಂಡು ತಾನು ಪರ್ವತೇಶ್ವರನ ನಿಯೋಗಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೈಗಾಣಿಕೆಗಳಂ ಬಿಟ್ಟು ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಿ ತನ್ನ ಬಳಿಯ ಲೇಖನವನ್ನೀಯಲು; ಅದಂ ಕಾಶೀರಾಜಂ ತಾನೇ ಬಿಚ್ಚಿ ಓದಿಕೊಂಡನು. ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಒಕ್ಕಣೆ ಏನೆಂದೊಡೆ—

ಶ್ರೀಮತು ನಮ್ಮ ಪರಮಪ್ರಿಯರಾದ ಕಾಶೀರಾಜಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಪರ್ವತೇಶ್ವರರು ಮಾಡುವ ವಿಜ್ಞಾಪನೆ. ಈಗ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಭೀತನಾಗಿ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಶರಣುಹೊಕ್ಕಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅಭಯವಂಕೊಟ್ಟು ಆತನ ಪಿತೃರ್ಜಿತವಾದ ರಾಜ್ಯವಂ ನಂದರ ಕಡೆಯಿಂದ ತೆಗೆದು ಆತನಿಗೆ ಆ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೊರಟುಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಸೇನಾಸಮೇತರಾಗಿ ಬಂದು ನಮಗೆ ಸಹಾಯವಂ ಮಾಡಿದರೆ ನೀವು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವು ಬಹುಕಾಲ ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬರುವುದು. ಕಡಮೆ ಯಾವುದಿದ್ದರೂ ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಗುವುದು ಎಂದು ಬರೆದಿರುವುದಂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಈ ನಿಯೋಗಿಯು ಬಂದಿರುವ ವರ್ತಮಾನವಂ ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ನಂದರು ಮುಂಜಿತವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿದರೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಮಂ ಬಿಡುವರು. ನಾನು ಅವರ ಕೋಪಕ್ಕಾಸ್ಕಾಪಾತ್ರನಾದೇನು. ಆದುದರಿಂದ ಈಗಲೇ ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಈ ಅರ್ಥವು ನಂದರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಬಂದಿದ್ದ ನಿಯೋಗಿಯಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ನಿಯೋಗಿಯೇ, ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಂ ನಾಳೆ ಹೇಳುವೆವು. ನೀನು ಹೋಗಿ ಬಿಡಾರದಲ್ಲಿ ಇರುವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಿ ವಿಳಯವಂ ಕೊಡಿಸಲು; ಆ ನಿಯೋಗಿಯು ಕೈಮುಗಿದು ಬಂದು ಆ ರಾಜಾಸ್ಥಾನದ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಚರರಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಾವು ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋದಬಳಿಕ ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವರ್ತಮಾನವಂ ತಿಳಿದು

ಬರುವುದು ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಆಗ ಕಾಶೀರಾಜನು ತನ್ನ ಹೆಸರಿಂದ ನಂದರಿಗೆ ಕಾಗದವಂ ಬರೆಯಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ನಿಯೋಗಿಯು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಕಾಗದವಂ ಜೋಡಿಸಿ ಮೋಹರವಂನಾಡಿ ವೇಗಶಾಲಿಗಳಾದ ತುರಗಾರೂಢರಿಬ್ಬರಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ, ಈ ಕಾಗದವಂ ತ್ವರಿತದಿಂದ ಈ ದಿನವೇ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಇದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವಂ ಬರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ನಾಳೆಯಸಾಯಂಕಾಲಕ್ಕೆ ಬರುತಕ್ಕುದು ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಕಾಗದವಂ ಕೊಡಲು; ಬುದ್ಧಿ ಎಂದು ಆ ತುರಗಾರೂಢರಾದ ಚಾರರು ತ್ವರಿತದಿಂದ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕಂಡು ಕಾಗದವಂ ಕೊಟ್ಟರು. ರಾಕ್ಷಸನು ಅದಂ ಬದಿಕೊಂಡು ನಂದರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬದುವಲ್ಲಿ ಅದಂಲ್ಲಿದ್ದ ಬಕ್ಕಣೆ ಏನಂದರೆ—

ಶ್ರೀಮತು ರಾಜಾಧಿರಾಜರಾದ ನಂದಸಾರ್ವಭೌಮರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ರನಾದ ಕಾಶೀರಾಜನು ಮಾಡುವ ವಿಜ್ಞಾನನೆ ಏನಂದರೆ—ಈಗ ನಾನು ತಮ್ಮನ್ನನುವ ತಿಳಿಸುತ್ತ ತಮಗೆ ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ರನಾಗಿರುವುದಂ ಪರ್ವತರಾಜನು ತಿಳಿಯದೆ ಮುಗ್ಧತನದಿಂದ ನನ್ನಂ ತನಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಕಾಗದವಂ ಬರೆದು ನಿಯೋಗಿಯ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಆತನು ನನಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ಕಾಗದ ವನ್ನೂ ತಮಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ; ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಈಗ ಬಂದಿರುವ ನಿಯೋಗಿಯಂ ಕಾವಲಿಟ್ಟು ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಕಳುಹಿಸತಕ್ಕದೋ? ಹೋಗೆಂದು ಹೊರಡಿಸಿಬಿಡತಕ್ಕದೋ? ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕು. ಹೀಗೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದ ಕಾಗದಗಳನ್ನೊದಿಕೊಂಡು ರಾಕ್ಷಸನು ನಂದರಿಗೆ—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ಮೊದಲು ನಾನು ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೂ ಆತನ ಬಳಿಯ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ಕಲಹಮುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವ ಭೇದೋಪಾಯವ ನ್ನರಿಯದೆ ಪರ್ವತರಾಜಂ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಅರಸುಗಳಂ ತನಗೆ ಸಹಾಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಕಾಶೀರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ನಿಯೋಗಿಯಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಇದು ಏನು ನಿಮಿತ್ತವೋ! ವಿಮರ್ಶೆಯಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಮತ್ಸ್ಯದೇಶಾಧಿಪತಿಯ ದೂತರು ಕಾಗದವಂ ತಂದು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಕೊಡಲು; ಅದರ ವಿವರವನ್ನೂ ನಂದರಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ಅರಸುಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟು ಮಂದಿಗೆ ಬರೆಸಿಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೋ!

ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯರಾದ ಅರಸುಗಳು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುವುದುಂಟೇ ? ಪರ್ವತರಾಜನು ದೂರಾಲೋಚನೆಯುಳ್ಳವನಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೊಂದರ್ಥವಂ ಯೋಚಿಸಿ ನಾವು ಪರ್ವತರಾಜನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಭೇದೋಪಾಯವು ಸಿದ್ಧಿಸಿದರೆ ಇನ್ನೂ ಬಂದು ಶತ್ರುಜಯಪ್ರಯತ್ನ ಇರುವುದಾದುದರಿಂದ ಪರ್ವತರಾಜನು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿರುವ ನಮ್ಮ ಮಿತ್ರರಾದ ಅರಸುಗಳ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಆತನು ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ಮತ್ಸ್ಯದೇಶಾಧಿಪತಿಯು ನಮಗೆ ಮಿತ್ರನಾದರೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷನಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಾಶೀರಾಜನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇರುವವನೂ ಪರಮಮಿತ್ರನೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷನೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಈತನ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಕಾರ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಂದರಿಗೆ ಆ ಯೋಚನೆಯುಂ ತಿಳುಹಿಸಿ ಅವರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವಾಗಿ ಕಾಶೀರಾಜನಿಗೆ ನಿರೂಪವಂ ಬರೆಸಿ ಮೋಹರವಂ ಮಾಡಿಸಿ ಆತನ ಚಾರರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು—ಎಲೈ, ಈ ದಿವಸವೇ ಕಾಶೀರಾಜನಿಗೆ ಈ ನಿರೂಪವಂ ಕೊಡಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಅನಂತರ ಆ ದೂತರು ಕಾಶೀಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಕಾಶೀರಾಜನ ಆಸ್ಥಾನದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪರ್ವತರಾಜನ ನಿಯೋಗಿಯು ಚಾರರು ಬಂದು—ಸ್ವಾಮಿ ನಿಯೋಗಿಗಳೇ, ನೀವು ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ತುರಗಾರೂಢರಾದ ಇಬ್ಬರು ಚಾರರು ಆಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಟು ಬಹುತ್ವರೆಯಿಂದ ಈ ಪುರದ ಪೂರ್ವ ದ್ವಾರಮಾರ್ಗವಂ ಹಿಡಿದು ಹೋದರು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅದಂಕೇಳಿ ಕಾಶೀರಾಜಂ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಿಯೋಗಿಯು ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಾನು ಬಂದು ಇದ್ದೇನೆ ಎಂದು ತಿಳಿಯಪಡಿಸಲು ; ಈಗ ಸಮಯವು ದೊರಕದು ನಾಳೆ ಬರಬಹುದೆಂದು ಆ ರಾಯನು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅದಂಕೇಳಿ ನಿಯೋಗಿಯು ತನ್ನ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲು, ಅಂದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲಕ್ಕೆ ತುರಗಾರೂಢರಾಗಿ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಚಾರರು ಬಂದು ರಾಕ್ಷಸನ ಕಾಗದವನ್ನು ಕಾಶೀರಾಜನಿಗೆ ಕೊಡಲು ; ಅದಂ ಬದುವಲ್ಲಿ ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ಬಕ್ಶಣಿ ಏನೆಂದರೆ—

ಶ್ರೀಮತು ನಮ್ಮ ಪರಮಪ್ರಿಯರಾದ ಕಾಶೀರಾಜರಿಗೆ ನಂದರು ಮಾಡುವ ವಿಜ್ಞಾಪನೆ ಏನೆಂದರೆ—ನೀವು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಎರಡು ಕಾಗದಗಳೂ ಬಂದು ತಲೆಬಿಡುವು. ಅವುಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ತಿಳಿಯಲಾಯಿತು. ನಮಗೂ ತಮಗೂ ಇರುವ ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನರಿಯದೆ ಪರ್ವತರಾಜನು ಮೂಢತನದಿಂದ ನಮಗೆ ಬರೆಸಿ

ಕಳುಹಿಸಿರುವುದು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವೇ ಆಯಿತು. ಅದಂತಿರಲಿ. ನಮಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಅಭ್ಯುದಯವೇ ಸಿಮ್ಮದೆಂದು ತಿಳಿದು ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಿಮ್ಮಗೆ ಪರ್ವತರಾಜನು ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಮೇರೆಗೆ ಸಿವು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸೇನಾಸಮೇತರಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಯವೂ ಮಾಡುವವರಂತೆ ಹೋಗಿ ಮಾರ್ಗ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಳಿದಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಮಾತು ಮಿಾರದೆ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಬಂದರೆಂದು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆ ಪರ್ವತರಾಜನು ಸಿಮ್ಮನ್ನೆದುರುಗೊಂಡು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನೇ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಹಾಗೆ ಆದರೆ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸಂಹರಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಅದಿಲ್ಲದೆ ತನಗೆ ಪುತ್ರನಾದ ಮಲಯ ಕೇತುವು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಆತನು ಸೆರೆವಿಡಿದು ನಾವಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಕರೆತರತಕ್ಕದ್ದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾರನ್ನಾದರೂ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟರೂ ಬಡಂಬಟ್ಟು ಪರ್ವತರಾಜನ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿಳಿದು ಸಮಯವರಿತು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸಂಹರಿಸಿದರೆ ಈಗಿನ ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಸಿಮ್ಮಿಂದಲೇ ನಿರ್ವಹಿಸಿದಂತಾಗುವುದು ಸಿವು ಮಿತ್ರರಾಗಿ ಕಾಲದೇಶಜ್ಞರಾದುದರಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹವು ಮಾಡಿರಿ ಎಂದು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದೆ ಮುಂದೆ ಸಿಮ್ಮ ಮನ ಬಂದಂತೆ ನಾವು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆವರು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಲೇಖನಗೊಳಿಸಿರುವುದು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಈಗಿನ ರಾಜಕಾರ್ಯವು ನಂದರು ನನ್ನ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ರಾಕ್ಷಸನ ಅಲೋಚನೆ ಎಂದು ಸಿಶ್ವಯಸಿ ಕಾಶೀರಾಜನು ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯ ಸಂಗಡ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನಾಲ್ಮೋಚಿಸಿ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಆಗಲೇ ಪರ್ವತರಾಜನ ನಿಯೋಗಿಯು ಕರೆದುತನ್ನಿ ಎಂದು ದೂತನು ಕಳುಹಿಸಿದನು.

ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಶೀಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಚಾರರು ಬಂದು ಆ ನಿಯೋಗಿಯು ಕುರಿತು—ಸ್ವಾಮಿ, ನೆನ್ನೇ ದಿವಸ ಈ ಕಾಶೀಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಪಾಟಲೀಪುರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ತುರಗಾರಾಧರಿಬ್ಬರು ಈಗಲೇ ಬಹು ತ್ವರಿತದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ಆಸ್ಥಾನದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದರು ಎಂದು ಹೇಳುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಶೀರಾಜನ ದೂತರು ಬಂದು ಅರಸುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಕರೆಯಲು : ನಿಯೋಗಿಯು ಹೋಗಿ ಕಾಶೀರಾಜನು ಕಂಡು ಉಚಿತಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕುಳ್ಳಿರಲು ; ಆ ರಾಯನು—

అయ్యా నియోగియో, గుణసంపన్నుడైన పర్వతరాజు నన్ను సహాయవన్నుజేర్చి సేద బహుక నావు మీరకొడదు. సేనాసమేతరాగి నాళ నావే యోరడుత్తిద్యేనే. ఈ అర్థవం బరేదు కళుహిసువనాగు ఎందను. అదం కేళి నియోగియో—

రాజాధిరాజుడైన కాశీరాజురే, లోకపుష్కరాద దివ్యోదాస మహారాజుర వంశస్థుడైన గుణవంతుడైన శూరరాగియో ఇరువ తావు నన్ను పర్వతరాజుర సహాయక బరువల్ల యజితప్రకారదిం తన్నును ఎదురుగొండు కరేదుకొండు యోగవృద్ధి నన్ను అరసు గళ బరబేకు. అధవాంజంద్రగుప్తనాగలి మగనాద మలయకేతువా గలి బరబేకాగువృదు. తావు సన్నుతీసిరువ అర్థవం బరేదు కళుహిసు త్తిద్యేనే. అదకే యుత్తర బంధబహుక విజ్ఞా పిసువేను. అగ తావు ప్రయాణం బేళసబడుదు ఎందు యేళలు; అ మోతిగే రాయను సన్నుతీపట్టు నియోగియం బిడారకే కళుహిసినను. అగ నియోగియం అల్లి నడేద వర్తమానగళల్లవం వివరవాగి బరేదు మోహరవం మాడి బారన క్యేయ్యల్లి కేళుట్టు ఇదం త్వరితదిం తేగేదుకొండు యోగి బాణకృగే కేళు ఎందు నేమిసి కళుహిసినను. కాగదవన్ను తేగేదుకొండు అ బారను యాగేయే తేరళుత్తిద్యను.

మరుదినస అ రాయను అ నియోగియం కరేదుకళుహిసి పనయ్యా, నిన్ను అరసుగళిగే బరేదిద్దుదకే యుత్తర బంధితే? ఎనలు; బుద్ధి, నాళ నాడిద్దురల్లి బంధితు విజ్ఞా పిసువేను ఎందను. యాగే మత్తొందు దినస కేళువల్లి రాజకార్యం బలవాగి మోగకే తడేయగిద్దితు. అదరిం ద ప్రత్యుత్తరకే సావకాశవాగిదే ఎందు యేళుత్త కాలహరణం మాడుత్త కాశీరాజునం యోరడలీసదే మణికణికాస్నానతత్పరనాగి బాణకృరు యేళకళుహిసినంతే శుభసమాచార బరువృదు నిరీక్షిస్తుత్త అ నియోగియం కాశీపట్టణదల్లియే ఇరుత్తిద్యను.

ఇత్త అ నియోగియం కాగదవం బారరు బాణకృగే కేళులు; అదం బంధికొండు అవరథవం బాణకృను పరిభావిస్తుత్తిద్యను. పనం దరే—తాను నియోగియం క్యేయ్యల్లి కేళు కాగదవం కాశీరాజును

ಬುದಿಹೊಂದು ಏನೊಂದು ಕೆಲಸವೂ ಮಾಡಿದನೋ? ಅದಕ್ಕೆ ಅವಾತ್ಯನು ಏನು ಯುಕ್ತಿಯುಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಬರೆದನೋ? ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಊಹಿಸಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಭದ್ರವೂ ತಿಳಿಯದೆ ರಾಕ್ಷಸನೇ ಕಾಶೀರಾಜನ ಮುಖದಿಂದ ಮೋಸವೂ ಮಾಡಿಸಿ ಸರ್ವತರಾಜನೂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವೆನೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಈ ಅರ್ಥವೂ ನಂದರೂ ತಿಳಿದು ಇದ್ದಾರು. ಹೀಗೆ ನಂದರು ತಿಳಿದಿರಬೇಕೆಂದೇ ನಾನು ಕಸಬವೂ ಮಾಡಿದುದು. ನಂದರಿಗೂ ಅವರ ಸೇನೆಗೂ ವಿಯೋಗವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಕಾರಣವಾದೀತು. ಆದುದರಿಂದ ಇದು ನಂದನಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮಸಾಧನವು. ಮೂಸೋಪವಾಸಿಯ ವಾಕ್ಯವು ದ್ವಿತೀಯಸಾಧನವಾಗಬೇಕು. ಶೇಖರ ಸೌನೆಯೇ ತೃತೀಯಸಾಧನವಾದೀತು. ಈ ಮೂರು ಸಾಧನಗಳುಂಟಾಗುವಲ್ಲಿ ನಂದರು ಯಾವ ಪಾತಾಳವೂ ಹೊಕ್ಕಾರು! ಎಂದು ಚಾಣಕ್ಯನು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯು ಮಾಡಿ ಸಾಂಧ್ಯಸಿಯಮುಕ್ತೆ ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸಭೇದೋಪಾಯಭಂಗಕಥನಮೆಂಬ ಪಂಚಮಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಷಷ್ಠಾಶಯ ಪ್ರಾರಂಭವು.

ನಂದರ ಪ್ರಯಾಣವು

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯನಿಂದ ನಿಯುಕ್ತನಾದ ವೇಗಶರ್ಮನು ಮೊದಲಿ ನಂತೆ ತುರಗವನ್ನೇರಿ ನಂದರ ಶತ್ರುಪಲಾಯನಜಸಶಾಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮೂಸೋಪವಾಸಿಯುಂ ಕಂಡು ಅವನಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯರು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಮೂಸೋಪವಾಸಿಯು ಚಾಣಕ್ಯನಿರುವ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು—ಅಯ್ಯಾ ವೇಗಶರ್ಮನೇ, ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರು ನನ್ನಂ ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯನಂತೆ ಭಾವಿಸಿ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವೂ ಇಷ್ಟುಮಾತ್ರ ನಿರ್ವಹಿಸದಿದ್ದರೆ ಪುನಃ ಅವರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನೆಂತಹನು? ನೀನು ಮೇಳಮೇಳಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಿ ವೇಗಶರ್ಮನೂ ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ವೇಗಶರ್ಮನು ಕ್ಷುಪಣಕನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದರ್ಥವೆಲ್ಲವೂ ಆತನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ ಆತನು ಹೇಳಿದಂತೆ ತಾನು ವಿಂಗಡವಾಗಿದ್ದನು.

ಇತ್ತಲಾಗಿ ಮೊದಲು ರಾಕ್ಷಸನು ಕೊಟ್ಟ ಭೇದೋಪಾಯಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೂಲದಿಂದ ನಾಸಿಕಾಚ್ಛೇದನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಜೋಗಿ

ಯನ್ನೂ ಎಂಟುಮಂದಿ ಕಪಟವರ್ತಕರಂ ಕಾವಲಿಟ್ಟು ಆ ದಂಡಿನಿಂದ ಹೊರಡಿ
 ಸಿದುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಂ ಪರಿಹರಿಸಿ ತಪ್ಪಿಸಿ
 ಕೊಂಡು ಓಡಿಬಂದ ಕಡಮೆ ಚಾರರು ಪಾಟಲೀಪುರವಂ ಸೇರಿ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕಂಡು
 ಕೈಮುಗಿದು ಆಯಾ ವೃತ್ತಾಂತವಂ ತಿಳುಹಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಿರುವ
 ನಮ್ಮ ಡಿಂಗಿರಾತನ ಸೇನೆಗೂ ಶತ್ರುಸೇನೆಗೂ ಮಧ್ಯೆ ಆರು ಯೋಜನ ಅವಕಾಶ
 ವಿದೆ. ಶತ್ರುಗಳು ಸಮಾಪವಾಗಿ ತೆರಳಿಬಂದರು. ನಾಳೆ ನಾಡಿದ್ದರಲ್ಲಿ ಉಭಯ
 ಸೇನೆಗೂ ಕೈಗೂಡುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಆ ಚಾರರ ಮಾತಂ
 ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು—ತಾನು ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಭೇದೋಪಾಯಕ್ಕೆ ಹೀಗೆ
 ಎಂದಿಗೂ ಭಂಗವುಂಟಾದುದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಲೆದೂಗಿ ಈಗ ಶತ್ರುಸೇನೆಯಲ್ಲಿ
 ಸಿಕ್ಕಿದ ಬಬ್ಬ ಚಾರನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎರಡು ಕಾಗದಗಳಿಂದ ಇಬ್ಬರು ವರ್ತ
 ಕರು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಕಟಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಲ್ಲದೆ ಎಂಟು ಜನ ವರ್ತಕರಂ ದಂಡಿನಿಂದ
 ಹೊರಡಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವು ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಅಲೋಚನಾ
 ರಹಸ್ಯವು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ರಾಜಸನ್ನಿಧಿಯ ರಾಯಸದವರು ಕುಲಪರಂಪರೆ
 ಯಿಂದ ಆಪ್ತರಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಅವರಲ್ಲಿ ಈ ದೋಷವಂ ಹೇಳಕೂಡದು.
 ರಾಜಕಾರ್ಯರಹಸ್ಯಾಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಹೊರತು ಅನ್ಯವಾದ ಪಂಜರಸ್ಥಿ
 ಶುಕವೂ ಸಹ ಇರಕೂಡದು ಎಂದು ನಿತಿಪ್ರವರ್ತಕರ ವಚನವಿರುವುದು.
 ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ತಪಸ್ವಿಯಾದ ಕ್ಷಪಣಕನು ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತನಾಗಿ ಇದ್ದನು.
 ಆದರೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಕಪಟಮುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ಅದೇ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವು
 ಭಂಗವಾದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಮಿಾರಿಹೋದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ
 ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಉಪೇಕ್ಷೆಯಂ ಮಾಡದೆ ಈ ಕ್ಷಪಣಕನಂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ
 ಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಹೊಳೆದ ಕಾರ್ಯವಂ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾದ ಬಬ್ಬ
 ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂ ಕರೆದು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ—ನೀನು ಕ್ಷಪಣಕನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಪರೋಕ್ಷಗಳ
 ಲ್ಲಿ ಅವನ ತೀರಸ್ವಭಾವಗಳಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಬಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಸುವನಾಗು
 ಎಂದು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿ ಚಾರರಂ ನೋಡಿ—ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ
 ಪಕ್ಷೀಕರಿಸಿರುವ ಚಾಣಕ್ಯನು ಬಹು ಸಾಹಸವಂತನೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ
 ನಂದರ ಅದೃಷ್ಟವಂತಿರುವುದೋ ? ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತ—ಎಲೈ ಚಾರರುಗ
 ಳಿರಾ, ಶತ್ರುಸೇನೆಯ ಮುಂದಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸೇನಾಪತಿಯು ಯಾರು ?
 ಹಿಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರು ? ಅದರ ರೀತಿ ಎಂತಿರುವುದು ? ಹೇಳಿರಿ ಎನಲು—

ಸ್ವಾಮಿ, ನಾವು ಕಂಡರ್ಥವಂ ಹೇಳುವೆವು. ಶತ್ರುಸೇನಾಗ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ
 ಭಿಲ್ಲನೂತಂಗನೆಂಬ ಕಿರಾತಾಧಿಪತಿಯ ಸೇನೆಯು ಅನೇಕ ಹ್ಯೂಹಮಂ ರಚಿಸಿ
 ಕೊಂಡು ಕಾರ್ತುಗಿಲ ತಂಡಗಳೋ, ಕಲ್ಪಪುರುಷನ ಬಳಗವೋ, ವಾಯುವೋ
 ಗದಿಂ ನಡುಗುವ ತಮಾಲವಿಧಿಯೋ, ಚಲಿಸುವ ಕಾಲಯಮನ ಭಟರೋ, ಭೂತ
 ಳವಂ ಭೇದಿಸಿ ಬಂದ ದಾನವಕುಲವೋ, ಅರ್ಜುನನ ಶರಘಾತದಿಂ ಮುರಿದು
 ಬಡಿ ನಷ್ಟರಾಗಿ ಪಿಶಾಚರೂಪವಂ ತಾಳಿದ ನಿವಾತಕವಚರ ಗುಂಪೋ ಎಂಬಂತೆ
 ನೀಲವರ್ಣವಾದ ಧ್ವಜದಿಂ ಕೂಡಿ ಬರುತ್ತಿಹುದು. ಅದರ ಹಿಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತ
 ವಸ್ತ್ರದಿಂ ರಂಜಿಸುತ್ತ ಸಂಧ್ಯಾರಾಗದಿಂ ಯುಕ್ತವಾದ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕು ದಂಡೆ
 ಹಂಸಚರಣಲಕ್ಷ್ಮಣಲಕ್ಷ್ಮಿತವಾದ ಧ್ವಜಪತಾಕೆಗಳಿಂದ ಅತಿರೋದ್ರಮಾದ ಹೂಣ
 ಸೇನೆಯು ಬರುತ್ತಿಹುದು. ಅದರ ಹಿಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಕದಳಿಕಾವನನಿಕರದಂತೆ
 ಹರಿದ್ವರ್ಣರಂಜಿತವಸನಯುತವಾಗಿ ಮಯೂರಪಿಂಛಲಕ್ಷ್ಮಣಲಕ್ಷ್ಮಿತವಾದ ಧ್ವಜದಿಂ
 ಕೂಡಿ ಭಯಾನಕವಾದ ಚೇನಸೇನೆಯು ಬರುತ್ತಿಹುದು. ಅದರ ಹಿಂದೆ
 ಪಕ್ಷ್ಯಮಾಂಸರಾಶಿಯಂತೆ ಕಾಪಾಯವಸ್ತ್ರಾಲಂಕೃತವಾಗಿ ತ್ರಿಪುಂಡ್ರಲಾಂಛನ
 ಲಾಂಛಿತವಾದ ಧ್ವಜದಿಂ ಕೂಡಿ ಮೃತ್ಯುವಿನ ಬಳಗವೋ ಎಂಬಂತೆ ಶಕಸೇ
 ನೆಯು ಬರುತ್ತಿಹುದು. ಅದರ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಕುಯಿಲಿಗೆ ಬಂದ ಗದ್ದೆಯಂತೆ
 ಪೀತವರ್ಣವರ್ಣಿತವಸನನಿಕರದಿಂ ಶೋಭಿಸುತ್ತ ಕಾಳಿಕಾಪುತ್ರತಂಡದಂತೆ ಹರಿ
 ಣಲಾಂಛನಲಾಂಛಿತವಾದ ಧ್ವಜದಿಂ ಕೂಡಿ ಅತಿಭೀಷಣವಾದ ಸಿಂಧುಪತಿಯ
 ಸೇನೆಯು ಬರುತ್ತಿಹುದು. ಅದರ ವಾಮಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸುರ್ವಾಸೈಕತಭೂ
 ಮಿಯಂ ನೋಡಿದಂತೆ ಕಪಿಲವರ್ಣವರ್ಣಿತವಸನನಿಕರದಿಂ ಹೊಳೆ ಹೊಳೆ
 ಯುತ್ತ ಅಶನಿಘಾತದಿಂ ಕೂಡಿ ಭೂಮಿಯನ್ನಡರುವ ಕಾರ್ತುಗಿಲ ಮಿಂಚು
 ಗಳ ತಂಡದಂತೆ ಕಾಳಧ್ವಜದಿಂದತಿಘೋರವಾದ ಮಲಯಪತಿಸಿಂಹನಾದನ
 ಸೇನೆಯು ಬರುತ್ತಿಹುದು. ಅದರ ಹಿಂದೆ ಭೂಭಾಗವೆಲ್ಲವೂ ಚಿತ್ರಾಸ್ಥಿ ರ
 ಣಮಯವಾದಂತೆ ಚಿತ್ರವಸ್ತ್ರಶೋಭಿತವಾಗಿ ಚಿತ್ರವೃಗಲಾಂಛಿತಕೇತನದಿಂ
 ಕೂಡಿ ಪ್ರಳಯಭೈರವನ ಅನುಚರನಿಕರದಂತೆ ಚಿತ್ರವರ್ಮನ ಸೇನೆಯು
 ಬರುತ್ತಿಹುದು. ಅದರ ಹಿಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಶರತ್ಕಾಲಮೇಘನಿಕರದಂತೆ ಶುಭ್ರ
 ವಸ್ತ್ರವಂ ಧರಿಸಿ ಆದಿನರಾಹಪೂತ್ಕಾರಜಲಬಿಂದುನಿಕರದಂತೆ ಶುಭ್ರವಸ್ತ್ರಾ
 ನ್ವಿತವಾಗಿ ಭೂತಗಳ ಹಿಂಡು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ಧೂಮರೇಖಾಲಾಂಛನ
 ಲಾಂಛಿತವಾಗಿಪ್ರದರಿಂ ನೋಟಕರಿಗೆ ಮೇಘಪಜ್ಜಿಯೆಂಬ ಭ್ರಮೆಯನೆಸಗುವ

ಪತಾಕಾನಿಚಯದಿಂದುಕ್ತನಾಗಿ ಅತಿಭಯಂಕರಮಾದ ಪಾರ್ವತೀಯಸೇನೆಯು ಬರುತ್ತಿಹುದು. ಅದರ ಹಿಂದೆ ಶಿಶಿರಾಂತದ ವನನಿಕರದಂತೆ ಬಭ್ರುವರ್ಣನಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ಭಕ್ಷಿಸಲು ಬರುವ ವ್ಯಾಘ್ರನಿವಹದಂತೆ ವ್ಯಾಘ್ರಲಾಂಛನಲಾಂಛಿತವಾದ ಧ್ವಜಪಟದಿಂ ಕೂಡಿ ಸಾಗರತರಂಗಮಾಲೆಯೊಳಗೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿದ ಸೂರ್ಯಪ್ರಭಾಪಟಲದಂದದಿಂ ಹೊಳೆಹೊಳೆವ ಖಡ್ಗ ಕುಂತಳಗಳಿಂದ ಅತಿಭೀಷಣವಾದ ಸಿಂಧುಪತಿಯ ಸೇನೆಯು ಬರುತ್ತಿಹುದು. ಈ ಸೇನೆಯಲ್ಲವೂ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನೋಡುವ ಅನಿಮಿಷರ್ಗ ವೀರಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾಡುವ ಚಿತ್ರನೀರಾಜ ನೋಪಚಾರದಂತೆ ತೋರುತಿರ್ಪುದು ಎಂದು ಚಾರರು ಬಿನ್ನೈಸಲು; ಆದಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು—ಆಹಾ ! ಶತ್ರು ಸಮಾಪವರ್ತಿಯಾದನು. ಈ ಪುರರಕ್ಷಣೆಗೆ ಇನ್ನು ಸನ್ನಾಹವಂ ಮಾಡಬೇಕು ಕಾಲವಿಳಂಬವಂ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ನಂದರ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಆಗ ವೃದ್ಧನಾದ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜನು ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಂ ಕಂಡು ಆತನ ಹಸ್ತಲಾಘವದಿಂದ ತನ್ನ ಪುತ್ರರಾದ ನಂದರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಉಚಿತ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಕುಳ್ಳಿರಲು; ನಂದರಿಗಿಂತೆಂದನು—

ಅಯ್ಯಾ ಪುತ್ರರುಗಳಿರಾ, ಪರ್ವತರಾಜನೊಬವನು ಬಹು ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳಂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿಬರುವನಂತೆ. ನೀವು ಶೂರರಹುದು. ಶತ್ರುಸಂಘವು ಪ್ರಬಲವಾದರೆ ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಸಂಧಿಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಆತನ ಬಳಿಯ ಆರಸುಗಳಿಗೆ ಭೇದವಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಹೊರಚ್ಚು ಮಾಡಿ ತರುವಾಯ ಆ ಪರ್ವತರಾಜನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿಹೋದರೆ ನಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯನಾದಾನು. ಇದು ನಮಗೆ ಅಪಮಾನವಲ್ಲ. ಇದು ಬಂದು ರಾಜಧರ್ಮವು. ನಾನು ವೃದ್ಧನಾದೆನು. ಈ ಅರ್ಥವು ನಮ್ಮ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದರೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು—

ಜೇಯಾ, ತಾವು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸಿದರ್ಥವು ಯುಕ್ತವೇ ಆಯಿತು. ಆದರೂ ನನಗೆ ತೋರಿದರ್ಥವಂ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನು. ಅವಧರಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಕೈಗಳಂ ಮುಗಿದು—ಬಹು ಸಾಮಂತರಿಂದ ಪೂಜಿತನಾದ ಪಾದಪದ್ಮಗಳಿಂದೊಪ್ಪುವ ಸಿಮ್ಮ ದೇಶವನ್ನು ಶತ್ರುವಾಗಿ ಬಂದ ಪರ್ವತರಾಜನು ಮೆಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಧಿಗೆ ಮಾತನಾಡಿದರೆ ನಮ್ಮಂ ಅಶಕ್ತರೆಂದು ತಿಳಿದು ರಾಜ್ಯಕೋಶಂಗಳಂ ಬಯ

ಸ್ಯಾನು. ಇದು ಸ್ವಲ್ಪವಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗಲಾರದು. ಬಹು ಶೂರಸಂಘ ಸಮೇತವಾದ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯು ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿದರೆ ಪಲಾಯನವನ್ನೇ ಮಾಡಿಯಾನು. ಅಥವಾ ಸಮಯುಧ್ಧವಾಗಿ ಹಾನಿಯೂ ಸಮನಾದರೆ ಸ್ವದೇಶವಾದುದರಿಂದ ಕೂಡಲೇ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದು. ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಇದು ಪರದೇಶವಾದುದರಿಂದ ನಷ್ಟವಸ್ತುಗಳಂ ಜೊತೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕೂಡಲೇ ಅನುಕೂಲವಾಗಲಾರದು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಬಾಧೆ ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ನಿಂತು ನಿರ್ವಹಿಸಲಾರದೆ ಶತ್ರು ಪಲಾಯನವನ್ನೇಮಿಯಾನು. ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಾನೇ ಮೊದಲು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಗೆ ಬಂದಾನು. ಆಗಲೂ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಜಯವಹುದು. ಮತ್ತು ದೈವಯೋಗದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟದರೆ ಆಗ ನಾವು ಸಂಧಿಗೆ ಮಾತನಾಡುವುದು ಏಕಿತವು. ಅದುವರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವಂ ತೋರಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಸಮಯವಿದ್ದಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ವೃದ್ಧನಾದ ಅರಸನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ನಂದರು ತಂದೆಗಿಂತೆಂದರು--

ಅಪ್ಪಾಜಿಯವರೇ. ಮೊದಲು ಕೆಲವು ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಕೃತ ಸಂಕೇತರಾಗಿ ನಮ್ಮ ಬಂಗಳಾಪತಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇಶಾಧಿಪ ಮೈಥಿಲ ಮಗಧಾಧಿಪತಿ ವಿಂಧ್ಯಸ್ಥ ಕಿರಾತಾಧಿಪ ಕಳಿಂಗ ಈ ಮುಖ್ಯರಾದವರು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ತಾವು ಮಾಡಿದ ಸಮ್ಮಾನಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಸೇನಾ ನಾಯಕರು ಬಲಸಮೇತರಾಗಿ ಈ ಅರಸುಗಳ ಮೇಲೆ ಕವಿದು ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡುತ್ತ ತಾವು ತರಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರೆಲ್ಲರಂ ಹಿಡಿದುತಂದು ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಸಲ್ಲಿಸುವೆ? ಇದು ನಾವು ಕಂಡರ್ಥವೇ ಅಹುದಷ್ಟೆ! ಇವರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಈ ಪರ್ವತರಾಜನು ಅಧಿಕನೇ? ಯಾಕೆ ಜಿತ್ತಕ್ಕೆ ವಿಕಲ್ಪವು? ಈಗ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡಿ ಶತ್ರುಸೇನೆಯಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಪುತ್ರಸಮೇತನಾದ ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಬಂಧಿಸಿ ತರುವುದಂ ನೋಡಿ ತಾವೇ ಸಂತೋಷಪಡುವಿರಿ ಎಂದು ತಂದೆಗೆ ಹೇಳಿ ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನಂ ನೋಡಿ--ಅನಾತ್ಯರೇ, ನಮ್ಮ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತವಾದ ಮುಹೂರ್ತವಂ ಜ್ಯೋತಿಷಜರಿಂದ ನಿಶ್ಚಯಪಡಿಸಿ ನೀವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆತನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಅಂತಃಪುರವನ್ನೇದಿದರು.

ಇತ್ತ ಕ್ಷುಪಣಕನ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ನಿಯುಕ್ತನಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಚಾರನು ಪುರದ ಹೊರಗಣ ಜಗತಿಯ ಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವಿನಂತೆ ಚಲಿಸದೆ

ಕುಳಿತಿರುವ ಕ್ಷಪಣಕನಂ ದೂರದಿಂದಲೇ ನೋಡಿ ಇವನು ಎಲ್ಲಿ ತಿರುಗುವನು ?
 ಏನು ಮಾಡುವನು ? ಇವನಲ್ಲಿಗೆ ಯಾರು ಬಂದುಹೋಗುವರು ? ಎಂಬುವು
 ದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನನಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಆತನು ಬಂದಿರಡು
 ದಿನಸ ಪರ್ಯಂತರವೂ ಅನ್ನೋದಕಗಳನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಮರದ ಮೊದ್ದಿನ ಹಾಗೆ
 ಕುಳಿತಿರುವುದಂ ಕಂಡು—ಈತನು ಎಲ್ಲ ರಂತೆ ಸಾಧಾರಣನಲ್ಲ ! ಆರೂಢ್ಯೋಗಿ
 ಯಾಗಿರಬೇಕು ! ಆದರೂ ನಾನು ಇವನಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯಭಾವದಿಂದಿರುತ್ತ ಈತನ
 ಶಿಲಸ್ವಭಾವಗಳಂ ತಿಳಿಯಬೇಕು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಬೌದ್ಧಮತಸ ನಂತೆ ಹೋಗಿ
 ಆ ಕ್ಷಪಣಕನಿಗೆ ಪ್ರದಕ್ಷಿಣನಮಸ್ಕಾರಗಳಂ ಮಾಡಿ ಕೈಗಳಂ ಜೋಡಿಸಿ
 ನಿಂತುಕೊಂಡನು. ಆತನಂ ನೋಡಿ ತನ್ನ ಪಿಂಞದಿಂದ—ಕುಳ್ಳಿರು. ಏನು ಬಂದೆ ?
 ಎಂದು ಸನ್ನೆಯಂ ಮಾಡಲು ; ಗುರುವೇ, ಸಂಸಾರಬಡಬಾಗಿಲಿಯಿಂ ತಪ್ತನಾಗಿ
 ಪಾದಕಮಲವಂ ಸೇರಿ ಆ ಸಂತಾಪದಿಂ ಮುಕ್ತನಾದೇನೆಂಬ ಲವಲವಿಕೆಯಿಂದ
 ಬಂದೆನು. ಮೌನವಂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ತ್ಯಜಿಸಿ ಪರತತ್ವವನ್ನುಪದೇಶಿಸಿ ಕೃತಾರ್ಥನಂ
 ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪಾದಗಳಂ ಪಡಿದಿರುವವನ ಮುಖವಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ
 ಹಣೆಯಲ್ಲಿರುವ ತಿಲಕದ ಕಲೆಯಂ ಕಂಡು ಇವನು ಬೌದ್ಧನಲ್ಲ. ಬೌದ್ಧರು
 ಶೂನ್ಯಲಲಾಟರು. ಈತನಿಗೆ ತಿಲಕದ ಕಲೆ ಇರುವುದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸನಿಂ ಪ್ರೇಷಿತ
 ನಾಗಿ ವೇಷವಂ ಧರಿಸಿ ನಮ್ಮ ಪರೀಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಇದೇ
 ನಿಶ್ಚಯವು. ಆದರೆ ಇವನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಬೇಕು ಎಂದು
 ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಮೌನವಂ ಬಿಟ್ಟು—ಎಲೈ ತತ್ವಾಧಿಕಾರಿಯೇ, ನಿನ್ನಂ ನೋಡಿದರೆ
 ಗುರುಭಕ್ತನಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ, ನೀನು ದಿಗಂಬರ ಸಿದ್ಧಾಂತೋಪದೇಶವಂ
 ಹೊಂದುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದುದರಿಂದ ಅದಿಸಂಸ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಪ್ರದಾಯ
 ದಿಂದ ನಿನಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನುಪದೇಶಿಸಿ ಇದ್ದಾರೆ ? ಅದನ್ನು ಹೇಳಂದೆನಲು ;
 ಅವಕ್ಕೆ ತಬಿಬಾ ಗಿ ಯೋಜಿಸಿ ಏನೋ ಬಂದು ವಿಧವಾಗಿ ಉಸುರಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ
 ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡವನಂತೆ ನಟಿಸಿ ಇದು ಕೃತ್ರಿಮವಾಗಿರುವುದು ನಿಶ್ಚಯವೆಂದು
 ತಿಳಿದು ತನ್ನ ಪಿಂಞಸಮ್ಮಾರ್ಜನೆಯಿಂದ ಅವನ ಶರೀರವನ್ನಭಿಮಂತ್ರಿಸಿದಂತೆ
 ಮಾಡಿ ಅವನಿಗೆ ಮುಂಡನವಂ ಮಾಡಿಸಿ ಅವನ ವಸ್ತ್ರಗಳೆಲ್ಲವಂ ಮಾರ್ಗಸ್ಥರಿಗೆ
 ಕೊಡಿಸಿ ಮತ್ತೊಂದು ನವಿಲಗರಿಯ ದೊಂದೆಯಂ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು
 ಅನ್ನಪಾನಕ್ಕೆ ಕಪ್ಪರವನ್ನಿತ್ತು ಮನಃಪರಿಪಾಕಕ್ಕೆ ಬರುವ ಪರ್ಯಂತರ
 ಆಯಾಚತವೃತ್ತಿಯಿಂ ಜೀವಿಸುತ್ತ ಚೈತ್ಯವಂದನಾದಿಗಳಂ ಮಾಡುತ್ತ ಗುರುಭಕ್ತ

ನಿರತನಾಗಿದ್ದರೆ ಮನಃಪರಿಪಾಕವಂ ತಿಳಿದು ಸಿನಗೆ ಪರತತ್ವವನ್ನು ಪದೇಶಿಸುವೆವು. ನಮ್ಮ ಪಿತಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ನೀನೇ ಕರ್ತನಾಗುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ನಮಸ್ಕಾರವಂ ಮಾಡಿ ಚೈತ್ಯವಂದನೆಯಂ ಅಪ್ಪೊತ್ತ ರತವಾರಂ ಗೆಯ್ದು ಭಿಕ್ಷಾ ಟನೆಯನ್ನಾಚರಿಸುತ್ತ ಪ್ರಾಣಧಾರಣೆಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇದೇ ಮೇರೆ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುತ್ತ ಇರು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮೌನವಂ ಧರಿಸಿದನು.

ಇದೆಲ್ಲವಂ ಆ ಚಾರನು ಆಲೋಚಿಸಿ ತನಗೆ ಬಂದ ದುರ್ದಶೆಯಂ ನೆನೆ ನೆನೆದು ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಾಡದೇ ಇದ್ದರೆ ತೀರದೆಂದು ತಿಳಿದು ಕ್ಷಪಣಕನಿಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ನಮಸ್ಕಾರವಂ ಮಾಡಿ ಜಗತಿಯ ಕಟ್ಟಿಗೆ ನೂರಂಟು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣನಮಸ್ಕಾರವಂಗೆಯ್ದು ಬಳಲಿ ಬೆಂಡಾಗಿ ಬಾಯಾರಿ ಕೈಕಾಲು ಸೋತು ಕಪ್ಪರೆಪಿಂಚಂಗಳಂ ಪಡಿದು ಗುರುವಿಗಭಿವಂದಿಸಿ ಭಿಕ್ಷುಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಂ ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ನಗ್ನನಾದುದರಿಂದ ಊರ ಕಡೆಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಲಜ್ಜಿತನಾಗಿ ಮಾರ್ಗವಂ ಬಿಟ್ಟು ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಪಲಾಯನಂಗೆಯ್ದು ಕಪ್ಪರೆಪಿಂಚಂಗಳಂ ಬಿಸುಟು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನನಾಗಿ ನಿಶೆಯಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಿದ್ದು ವಲ್ಕಲ ಕಾಪಿನವಂ ಧರಿಸಿ ತನ್ನ ಮನೆಯಂ ಸೇರಿ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ನಡೆದರ್ಥವಂ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಲಜ್ಜಿತನಾಗಿ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನಲಂಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಕೃತವಂ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಹೋಗಿ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿದು—

ಬುದ್ಧೀ, ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರೋಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಎಷ್ಟೋ ವಿಧವಾದ ಪರೀಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕ್ಷಪಣಕನಲ್ಲಿ ಲೇಶವಾದರೂ ಕಪಟವು ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸರ್ವಸಂಗವಂ ತ್ಯಜಿಸಿದ ಮಹಾಯೋಗಿಯೇ ಸರಿ ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು.

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಕ್ಷಪಣಕನಲ್ಲಿಯೂ ಕಪಟವಿಲ್ಲದ ಬಳಿಕ ಪರ್ವತರಾಜನು ನಮ್ಮ ಕಾಗದದ ಮುಖದಿಂದ ಇಬ್ಬರು ವರ್ತಕರಂ ನಮಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದವರೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಉಳಿದ ಅರಸುಗಳ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಮುಖವರ್ತಕರೂ ಇಂಥವರೇ ಆಗಿ ಇದ್ದಾರು ಎಂಬ ಊಹೆಯಿಂದ ಆ ಆರುಮಂದಿಯನ್ನೂ ಹೊರಡಿಸಿ ಇದ್ದಾನು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಕ್ಷಪಣಕನಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಂ ಬಿಟ್ಟು ರಾಕ್ಷಸನು ಕಾರ್ಯಾಂತರವಂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅತ್ತಲಾ ಪರ್ವತರಾಜನು ತನ್ನ ಸೇನೆಗೆ ನಂದವಾಹಿನಿಯು ಸಮೀಪವಾದುದಂ ತಿಳಿದು ಮಾರ್ಗಾಂತರದಿಂದ ಬಲವಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಪಾಟಲೀಪುರವಂ ಮುತ್ತುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಶಬರವರ್ಮನೊಡನೆ ಆಲೋಚಿಸಲು—

ಜೇಯಾ, ತಾವು ಹೇಳಿದರ್ಥವು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿ ಹೋರುತ್ತಿದೆ. ನಂದರು ರಾಕ್ಷಸಸಮೇತರಾಗಿ ಬುಧವಾರದಲ್ಲಿ ಪುರದಿಂದ ಹೊರಟು ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಬರುವ ವರ್ತಮಾನಂ ತಿಳಿದುದರಿಂದ ಆ ದಿನಸ ರಾತ್ರಿ ಪಾಟಲೀಪುರವಂ ಲಗ್ನೆಯೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯನ್ನೆರಡು ಭಾಗವಂ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಭಾಗವಂ ಸಂಗಡ ಇರುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿ ಉಳಿದ ಭಾಗವಂ ಎರಡು ತಂಡವಂ ಮಾಡಿ ಸರಯೂನದಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಹೋಗಿ ಪಾಟಲೀಪುರದ ಉತ್ತರಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಲಗ್ನೆಯಂ ಮಾಡುವಂತೆಯೂ ಮಗಧದೇಶದ ಗಿರಿವ್ರಜದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೊರಟು ಗಂಡಕ್ಕೀ ಶೋಣಭದ್ರೆಗಳೆಂಬ ನದಿಗಳಂ ದಾಂಟಿ ಪಾಟಲೀಪುರದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲೂ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಲಗ್ನೆಯಂ ಮಾಡುವಂತೆಯೂ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ಅವರು ಮಾಡಿರುವ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವುಂಟಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕನುಕೂಲವಾಗಬಹುದು ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾನ ಪಿಸಿದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಸಮ್ಮತನಾಗಿ ಶೇಖರಮುಖ್ಯರಾದ ಅರಸುಗಳಂ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಶೂರರಾದ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ಶತ್ರುಸೇನೆಯು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬದಗಿ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪಾಟಲೀಪುರವಂ ಮುತ್ತಿ ಲಗ್ನೆಯಂ ಮಾಡಬೇಕು. ಬುಧವಾರದ ದಿನಸ ನಂದರು ರಾಕ್ಷಸಸಮೇತರಾಗಿ ದಂಡಿನ ಪಾಳೆಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಕಿರಾತಸೇನೆಯೂ ಹೋಸೇನೆಯೂ ಸರಯೂನದಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಹೋಗಿ ಗಂಗಾನದಿಯಂ ದಾಂಟಿ ಪುರವಂ ಹಿಡಿದು ಉತ್ತರಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಲಗ್ನೆಯಂ ಹತ್ತಲಿ. ಶಕಜೀನಪತಿಗಳು ಸಮಸ್ತ ಸೇನಾಸಮೇತರಾಗಿ ಗಿರಿವ್ರಜಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೊರಟು ಗಂಡಕ್ಕೀ ಶೋಣಭದ್ರೆಗಳಂ ದಾಂಟಿ ಪಾಟಲೀಪುರದ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಿಗೆಯಂ ಹಾಕುವವರಾಗಲಿ. ಉಳಿದ ಅರಸುಗಳ ಸೇನೆಯೆಲ್ಲವೂ ನಂದರ ಮೂಲಬಲಕ್ಕೆದುರಾಗಿ ನಿಂತು ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡಲಿ ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಅರಸುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಆಗಲೆಂದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸೇನಾಸಮೇತರಾಗಿ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅತ್ತಲಾ ನಂದರು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯರೊಡನೆ ವಿಲಾಸ ದಿಂದಿದ್ದು ಆ ಬಳಿಕ ನಾಳಿನ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ವಿಜಯಪ್ರಯಾಣವೆಂದು ಸತಿಯರಿಗೆ ಪೇಳಲು; ಆ ಮಾತಂ ಕೇಳಿ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಮುಂದೆ ಉಂಟಾಗುವ ಶೋಕಬಾಷ್ಪಸಮುದ್ರವನ್ನೆದುರುಗೊಂಡು ಕರತರಲೆಣಿಸಿ ಹೊರಡುವ ನದಿ

ಗಳೂ ಎಂಬಂತೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಕಂಬನಿಗಳಂ ಸುರಿಸುತ್ತ—
 ಎಲೈ ಪ್ರಾಣಕಾಂತನೇ, ಬಂದು ನಿಮಿಷಮಾತ್ರವೂ ಅಗಲದೆ ನಿನ್ನಂ ಕೂಡಿದ್ದು
 ಈಗ ನೀನು ತೆರಳಿದ ಬಳಿಕ ನಿನ್ನಂ ಬಿಟ್ಟು ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಂಗಳೆಂತು ನಿಲ್ಲುವುವು?
 ಎಂದು ಬಬ ರಮಣಿಯು ಹೇಳುವಂಥವಳಾದಳು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯು—
 ಎಲೈ ಜೀವಿತೇಶನೇ, ನಿನ್ನ ಮುಖಚಂದ್ರದರ್ಶನದಿಂದ ಸುಖಿಸುವ ನಮ್ಮ ಮನಃ
 ಕುವಲಯಂಗಳಂ ಬಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿ ನೀನೆಲ್ಲಿಗೆ ತೆರಳುವೆ ? ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.
 ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕನ್ಯೆಯು—ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ, ಸುಧಾಸಾರದಂತೆ ಬಹು ಮಧುರ
 ವಾದ ತ್ವದೀಯ ಕರುಣಾರಸಪಾನದಿಂದಲೇ ಜೀವಿಸುವ ನಮ್ಮನ್ನು ಅಗಲಿ ಹೊರ
 ಡುವುದುಚಿತವೇ ? ಎಂದು ನುಡಿದಳು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಬಾಲೆಯು—ಎಲೈ ಅರಸನೇ,
 ನಾನು ನೂತನಾಭರಣವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಸುಮವಂ ಮುಡಿಯುವುದ
 ರೊಳಗಾಗಿಯೇ ಬರುವ ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಹೋಗಬಹುದು ಎಂದು ಉಸುರಿದಳು.
 ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪಸುಳೆಯು—ಎಲೈ ಅರಸೇ, ನಾನು ಧಮ್ಮಿಲ್ಲವಂ ರಚಿಸಿ ನೂತನ
 ಪುಷ್ಪಾಲಂಕೃತಳಾಗುವುದರೊಳಗೆ ಬಾರದೆ ಇದ್ದರೆ ನಿನ್ನಂ ನಂಬುವಳಲ್ಲ ಎಂದು
 ಬಕ್ಕಣಿಸಿದಳು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಪ್ರೌಢೆಯು—ಎಲೈ ಕಾಂತನೇ, ನಾಳೆ ನನಗೆ ವ್ರತವು
 ಸಾಂಗವೆಂಬುದಂ ತಿಳಿದು ಪ್ರಸ್ಥಾನವಂ ಮಾಡುವುದು ಶಾಸ್ತ್ರವಿರುದ್ಧವಾದುದರಿಂದ
 ಪುನಃ ನಾಳೆ ಬರುವುದಾದರೆ ನಿನ್ನ ಮನವಿದ್ದಂತಾಗಲಿ ಎಂದಳು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ
 ಸುಂದರಿಯು—ಎಲೈ ರಮಣನೇ, ಮೊದಲಿನಂತೆ ಇಲ್ಲದ ಪ್ರಯಾಣವಂ ಹೇಳುವ
 ನಿನ್ನ ಛದ್ವನೆಯಂ ಸಾಕುಮಾಡು. ಇದೇನು ಚಂದವು ? ಎಂದು ತನ್ನ ದೂತಿಯ
 ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ರಮಣಿಯು—ಎಲೈ
 ಇನಯನೇ, ನೀನು ಪ್ರಯಾಣವೆಂದು ಉಸುರುವುದು ನನ್ನ ಮನಃಪರೀಕ್ಷೆಯಂ
 ಮಾಡಬೇಕೆಂದ ಬಗೆಯೋ ? ಇಲ್ಲವೇ ವಂಚನೆಯೋ ? ಎಂದಳು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ
 ಶೂರಪತ್ನಿಯು—ಎಲೈ ರಮಣನೇ, ಬಹು ಕಾಲದಿಂದ ಶತ್ರುಗಳೆಂಬುವರು ಈ
 ಪುರಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದುದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಈಗಿನ ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಬಹು ಶ್ರಮ
 ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಶೌರ್ಯವಂ ತೋರಿಸಿ ಹಿಮ್ಮೆ
 ಟ್ಟರೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಂ ಸಂಪಾದಿಸುವುದು ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವು. ಅದೃಷ್ಟವಿದ್ದರೆ ಪುನ
 ರ್ದರ್ಶನವು ಘಟಿಸುವುದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೀನಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ನಾನೂ ಬರತಕ್ಕವಳು
 ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಇನ್ನೊಬ್ಬ ರಾಜಪುತ್ರಿಯು—ಎಲೈ ಪ್ರಾಣೇಶನೇ, ಹಿಂದೆ
 ಧರ್ಮರಾಜನ ಅಶ್ವಮೇಧಕ್ರತುವಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಸುಧನ್ವನ ಕಥೆಯನ್ನು

ಕೇಳ್ದರಿಯೆಯಾ? ಚಂದ್ರವಂಶಲತೆಗೆ ಅಂಕುರಪ್ರಾಯವಾದ ಸಂತಾನವನ್ನು
 ನನ್ನಲ್ಲಿ ಈ ದಿವಸ ಪಡೆದು ನಾಳೆ ಪ್ರಯಾಣವಂ ಮಾಡಬಹುದೆಂದಳು. ಆಗ
 ನಂದನ ಜ್ಯೇಷ್ಠಪತ್ನಿಯು—ಎಲೈ ಜೀವಿತೇಶನೇ, ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಮ್ಮ
 ನಾದ ಸುಗ್ರೀವನೊಡನೆ ಉದ್ಧರುಟುತನದಿಂದ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೆರಳುವ ವಾಲಿಯು
 ಸತಿಯಾದ ತಾರಾದೇವಿಯ ಹಿತೋಕ್ತಿಯನ್ನುಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನ
 ಬಾಣದಿಂದ ಹತನಾದನೆಂಬ ಸಂಗತಿಯಂ ಕೇಳಿರುವೆಯಷ್ಟೆ. ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ
 ನೀವು ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ನಿಮ್ಮ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಮೌರ್ಯ ಮೈದುನರನ್ನು ಪುತ್ರ
 ಸಹಿತವಾಗಿ ಸಂಹರಿಸುವಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸಂತಾನವೃದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ ಉಳಿದ ಚಂದ್ರಗು
 ಪ್ತನು ಚಾಣಕ್ಯನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಶರಣುಹೊಕ್ಕ ಕಾರಣ ಆತನು ನಿರ್ವ್ಯಾ
 ಜವಾಗಿ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಂಹರಿಸ ಕೂಡದು ಎಂದು ಅನ್ನಸತ್ರದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮಾಸನದ
 ಮೇಲೆ ಮಲಗಿರಲು ; ನೀವು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಕುಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನೂ
 ಆತನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆ ಅಪಮಾನಮಂ ಗೆಯ್ದುದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮಂ ಸಂಹರಿ
 ಸುವೆನೆಂದು ಕ್ರೂರಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಿ ಆತನು ಹೊರಟು ಹೋದ
 ದಿವಸವೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೂ ಹೋಗಿ ಏನೇನೋ ಸಾಹಸಮಂ ಮಾಡಿ ಈ ಪರ
 ರಾಜರಂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಜಯಿಸಲು ಇಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನಮಂ
 ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದ ಮುಂದೆಯೂ ಅವರ ಕಾರ್ಯವೇ ದಿಗ್ವಿಜಯವಾದಿತು.
 ಅದು ಹೇಗಂದರೆ—ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ನಿರ್ವ್ಯಾಜವಾಗಿ ಸ್ವಜನಸಂಹೃತಿದೋಷವೂ ಚಂದ್ರ
 ಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಅಪಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅಪಕಾರಮಂ ಮಾಡಲ್ಪಡುವಂ
 ಧರ್ಮವೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಧರ್ಮವು ಎಲ್ಲಿದೆಯೋ ಅಲ್ಲಿಯೇ ದೈವಸಹಾಯವೂ
 ಇರುವಕಾರಣ ಅವನಿಗೆ ಅಂಥಾ ನೀತಿಜ್ಞನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಹಾಯಂ
 ದೊರಕಿತು. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ದೋಷವಿದ್ದ ನಿಮಿತ್ತ ಅಂಥಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ್ವೇಷವೂ
 ನಿಮಗೆ ಘಟಿಸಿತು. ಆದಪ್ರಯುಕ್ತ ಈ ವೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನ
 ಮುಖದಿಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಸಂಧಿಯಂಗೈಸಿ ಕರತಂದು ಸನ್ಮಾನಮಂ ಮಾಡಿ
 ಮೈದುನರಾದಂಥಾ ಮೌರ್ಯರಿಗೆ ಮಾವಂದರು ಕೊಟ್ಟರ್ಥ ಸೇನಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನೂ
 ಅವರ ಸಹಾಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಬಂದಿರ್ಪ ಪರರಾಜರ ದಂಡಿನ ಶರ್ಚನ್ನೂ ಕೊಡುವು
 ದಲ್ಲದೆ ಉಡುಗೆರೆ ಭೂಪಣಾದಿಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿಸಿ ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಕಂಡು ಸಾಷ್ಟಾಂಗ
 ಪ್ರಣಾಮವಂ ಮಾಡಿ ಅಪರಾಧಕ್ಷಮಾಪಣೆಯಂ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಯುಕ್ತ
 ವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಆಕೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತಂ ಗ್ರಹಿಸದೆ ನವನಂ

ದರು ಕಾಲಾಧೀನರಾದುದರಿಂದ ಮದಾಂಧರಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಾನುಸಾರ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳೆಲ್ಲ ರನ್ನೂ ಸಮಾಧಾನೋಕ್ತಿಗಳಿಂದೊಡಂಬಡಿಸುತ್ತ ಆ ರಾತ್ರಿಯಂ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಕ್ಷಸನು ಕ್ಷಪಣಕನಂ ಕಂಡು—ಅಯ್ಯಾ, ನಾಳೆ ತುಲಾಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ನಂದರಿಗೆ ವಿಜಯಪ್ರಯಾಣಂ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. ಲಗ್ನಬಲವೆಂತಿರುವುದು ? ಎಂದು ಕೇಳಲು—

ಅಯ್ಯಾ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ವೃಷ್ಟಿ ಕಲಗ್ನವು ಉತ್ತಮವು. ಲಗ್ನಾಧಿಪತಿಯು ಶತ್ರುಸ್ಥಾನವಂ ನೋಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಶತ್ರುಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತಿದೆ ಎನಲು ; ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಶತ್ರುಪದಕ್ಕೆ ಪಂಚಮೀತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದುಕೊಂಡನು. ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ಪುರೋಹಿತನ ಮುಖವಂ ನೋಡಿ—ಇವರು ಹೇಳಿದ ಲಗ್ನವು ನಿಮಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದರೆ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ವಿಜಯಯಾತ್ರಾದಾನವಂ ಮಾಡಿಸಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಶಯನಗೃಹದಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಾಸಕ್ತನಾಗಿ ಆ ರಾತ್ರಿಯಂ ಕಳೆಯುತ್ತಿರಲು ; ಪರ್ವತರಾಜನ ಸೇನೆಗೂ ನಂದಸೇನೆಗೂ ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೈಗೂಡಿ ಮಹಾಯುದ್ಧ ನಡೆದು ಗಿರಿವ್ರಜದ ಬಳಿಯ ಸುಂದರಗಡವೆಂಬ ದುರ್ಗವಂ ಶತ್ರು ಸೇನೆಯು ಆಕ್ರಮಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಆ ಅರುಣೋದಯಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ದುರ್ಗದ ಮೇಲಣ ಫಿರಂಗಿಯ ಶಬ್ದಗಳು ಭೂಮಿ ಇಬ್ಬಾಗವಾಗುವಂತೆ ಬಹಳವಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತಿರಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು ನಿದ್ರೆಯಂ ತಿಳಿದಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಸುಂದನಗಡವೆಂಬ ದುರ್ಗದ ಫಿರಂಗಿಯ ಶಬ್ದವು ಬಹಳವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆ ಶತ್ರುಸೇನೆಯು ದುರ್ಗವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ತ್ವರಿತದಿಂ ಸ್ನಾನಾದಿಗಳಂ ಮಾಡಿ ಭೂಸುರರ್ಗೆ ನಿತ್ಯದಾನಂ ಗೊಟ್ಟು ನಂದರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆಗ ಒಂಟೆಯಂ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಮೊಗದಿಂ ಬಂದ ಮೂತರು ಕಾಗದವಂ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಕೊಡಲು ; ಆತನು ಅದಂ ಓದಿ ತಿಳಿದುಹೋಗಿ ನಂದರಿಗೆ—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ನಿನ್ನೆಯ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಸೇನೆಗೂ ನಮ್ಮ ಡಿಂಗಿರಾತನ ಸೇನೆಗೂ ಕೈಗೂಡಿ ಯುದ್ಧವಾಗಿ ಶಕಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಮಂದಿ ಹತರಾಗಿ ಹತ್ತು ಸಹಸ್ರ ಗಜಂಗಳು ಗಾಯವಡೆದು ನಮ್ಮ ಫಿರಂಗಿಗಳ ರವತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಲು ; ಅಪ್ಪ ರಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಭದ್ರಭಟನ ಸೇನೆ ಹೋಗಿ

ಡಿಂಗಿರಾತನಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಲು ; ಬಾಣಸಮೇತರಾದ ಎಂಟು ಸಾವಿರ ಧನ್ವಿಗಳಂ
ಹಿಡಿದು ಅದೇ ಶರಗಳನ್ನವರ ದಂಡಿನ ಮೇಲೆ ಬಿಡಲು ; ಆದರಿಂದವರ ಸೇನೆಯು
ಛಿದ್ರವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಆಗ ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ಫಿರಂಗಿಗಳಂ ನಮ್ಮವರು
ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತರುವುದಂ ನೋಡಿ ಜೇನರ ಸೇನೆಯು ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಬಂದು ನಮ್ಮ
ಚತುರಂಗವಂ ಪ್ರಹರಿಸಿ ಪುನಃ ಫಿರಂಗಿಗಳನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಲು ; ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಣಿಂದ
ನಮ್ಮ ಡಿಂಗಿರಾತನ ಸೈನ್ಯವು ಹೋಗಿ ಆ ಜೇನರಂ ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತ ಫಿರಂಗಿಯ
ಗುಂಡುಗಳಿಂದ ಉಭಯಸೇನೆಗೂ ಯುದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಅರಿಬಲವು ಸುಂದರ
ಗಡಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದೆಯಂತೆ. ಇದುವರೆಗೆ ಸಮಯುದ್ಧದಲ್ಲಿದೆ.
ದುರ್ಗವಂ ಶತ್ರುಗಳು ಆಕ್ರಮಿಸುವರಾಗಿದ್ದಾರೆಂದು ಡಿಂಗಿರಾತಂ ಒರೆದು
ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ದುರ್ಗದ ಫಿರಂಗಿಯ ಶಬ್ದಗಳೂ ಕೇಳಿಸುವದ
ರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳು ದುರ್ಗಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ದುರ್ಗ
ಪಾಲಕನಾದ ಶಿವನರ್ಮನು ಸಾಹಸಿಯಾದುದರಿಂದ ಶತ್ರುಗಳು ದುರ್ಗವನ್ನಾಕ್ರ
ಮಿಸುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾಗಿದ್ದೀತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬ
ದೂತನು ತುರಗಾರೂಢನಾಗಿ ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಬಂದು ಕಾಗದವಂ ಕೊಡಲು ;
ರಾಕ್ಷಸನು ಅದಂ ಓದಿಕೊಂಡು ನಂದರಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ಇದು ಭದ್ರಭಟನಿಂದ ಬಂದ ಕಾಗದವು. ದುರ್ಗವಂ
ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಬರುವ ಶಕಸೇನೆಗೂ ನಮ್ಮ ಭದ್ರಭಟಾಸೇನಕ್ಕೂ ಮಹಾ
ಯುದ್ಧವಾಗಲು ; ಡಿಂಗಿರಾತನ ಬಲವು ಶಕಸೇನೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು
ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡಿ ಶ್ರಾಂತವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವಲ್ಲಿ ಶತ್ರುವಾಹಿನಿಯು ಗುಂಪು
ಕೂಡಲು ; ಅದಂ ನೋಡಿ ನಮ್ಮವರು ಓಡುವವರಂತೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟ ಕೆಲನಾಗಿ ನೆಲ
ಸುರಂಗಳಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಯಂ ಮುಟ್ಟಿಸಲು ; ಆಗ ಮುನವಳ್ಳಿಕಣುವೆಯ ಹಳ್ಳದಲ್ಲಿ
ಗುಂಪುಗೂಡಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಶಕಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಭೂಮಿಯು ಹಾರಿ ಅದರ ಘಾತದಿಂದ
ಎಂಟು ಸಹಸ್ರಜನರು ಹತರಾಗಿ ಉಳಿದವರು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಓಡಲು ; ಅವರಂ
ನಮ್ಮವರು ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ; ಓಡಿದ ಶ್ರಮದಿಂದ ಆ ಶಕಸೇನಾಜನ
ಗಳು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಿಪಸಂಪರ್ಕವಾದ ಮಡುಕುಗಳ ಜಲವಂ ಕುಡಿದು ಮೂರ್ಛ
ತರಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಮ್ಮವರು ಹೋಗಿ ಅವರಂ ಸಂಹರಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ
ಜೇನರ ಮಾರ್ಬಲವು ಎದುರಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ದುರ್ಗವಂ ಹಿಡಿಯ
ಲೋಸುಗ ಅದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಉಕ್ಕಡವರಂ ಪ್ರಹರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇಳಿದು

ಇದೆ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರ ಆಹಾರದ ಮೇಲೆಯೂ ನೋಡಿ ಬಳಸಿಬಂದು ಕವಿದು ಅವರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧವೂ ಮಾಡುತ್ತೇನೆಂದು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಭದ್ರಭಟನ ಆ ಕಾಗದಭಿಪ್ರಾಯವೂ ತಿಳುಹಿಸಿ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ನಾವು ಮೂಲಬಲಸಮೇತರಾಗಿ ದಂಡಿನ ಪಾಳಯಕ್ಕೆ ತೆರಳಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಅದೂ ಕೇಳಿ ನಂದರು ಸ್ನಾನಾದಿಗಳೂ ಮಾಡಿ ಬಹು ಧನಕನಕರತ್ನಗಳಿಂದ ದ್ವಿಜವರ್ಗಕ್ಕೆ ವಿಜಯಯಾತ್ರಾದಾನವೂ ಮಾಡಿ ಬಂಧುಮಿತ್ರರಾದ ರಾಜಕುಮಾರವರ್ಗಸಮೇತರಾಗಿ ಭೋಜನವೂ ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ದಿವ್ಯಮಾಲ್ಯಾನುಲೇಪನಾಭರಣಗಳೂ ಧರಿಸಿ ವಿಪ್ರರ ಮಂಗಳಾಶೀರ್ವಾದಗಳೂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಬಂದು ಮಾತಾಪಿತೃಗಳಿಗಭಿವಂದಿಸಲು ; ಅವರು ತನಯರೂ ಪರಸಿದರು. ಆಗ ಜನನಿಯಾದ ಸುನಂದಾದೇವಿಯು ನಂದರಿಗೆ—

ಅಯ್ಯಾ ಆಯುಷ್ಯಂತರಾದ ಕುಮಾರರುಗಳಿರಾ, ಈಗ ಬಂದಿರುವ ಅಸಂಗತವು ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನಗರವೂ ಬಿಟ್ಟು ತೆರಳದೆ ಪುರರಕ್ಷಣೆಗೆ ನಾಲ್ವರು ಇರುತ್ತ ಮಿಕ್ಕವರು ದಂಡಿನ ಪಾಳಯದಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಕೊಂಡು ಸೇನೆಗಳೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಸಮಯಾನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು ಯುಕ್ತವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ನೀವು ಆಚರಿಸುವ ಧರ್ಮವೇ ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಹಾಯಿಸಲಿ ಎಂದು ಕಂಬನಿಗಳೂ ತುಂಬುತ್ತ ಪುತ್ರರೂ ತಲೆದಡೆಹುತ್ತಿರಲು ; ನಂದರು—

ತಾಯಿ, ತಾವು ಅಪ್ಪಪರಿಯಂತರವೂ ಯೋಚಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವು ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗ ಬಂದಿರುವ ಶತ್ರುಗಳು ಮಹಾ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ವಿಷಯರಲ್ಲ; ನಮ್ಮ ಸೇನಾನಾಯಕರಿಂದಲೇ ಆ ಪರ್ವತರಾಜನೆಂಬವನು ನಿಗ್ರಹಿತನಾದಾನು. ಯುದ್ಧವು ನಮ್ಮ ಮಟ್ಟಗೂ ಬರತಕ್ಕದಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಪ್ತನಾದ ಬಾಗುರಾಯನು ಶೂರಪರಿವಾರಸಮೇತನಾಗಿ ಪುರರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ನಾವು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಬರುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತ ಇದ್ದೇವೆ ಎಂದು ತಾಯಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವೂ ಹೇಳಿ ಆಗ ಅಸ್ತಾಚಲವೂ ಹೊಂದುವ ಚಂದ್ರನ ದರ್ಶನದಿಂದ ನಿಮಿಲಿತಗಳಾಗುವ ರಕ್ಷೋತ್ಪಲಗಳಂತೆ ಪತಿಪ್ರಯಾಣದುಃಖದಿಂದ ಕೆಂಪಡೆದ ನೇತ್ರಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಬಾಷ್ಪಗಳೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಬಿಡುತ್ತಿರುವ ಪತ್ನೀಸಮೂಹವನ್ನೊಡಂಬಡಿಸಿ ಅಂತಃಪುರದಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವಾರೂಢರಾದ ರಾಜಕುಮಾರವರ್ಗಗಳ ಮಣಿಭೂಷಣ ಪ್ರಭಾನಿಕರಗಳಿಂ ರಾಜದ್ವಾರಪುರೋಭಾಗವು ಮಯೂರಪಿಂಛದಿಂದಲಂಕೃತ ವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿ ರಲು; ಕರಿಣೀಸಮೇತಗಳಾದ ದಿಗ್ಗಜಾವಳಿಗಳಂತೆ ದ್ವೀಪದ ಶ್ರೇಷ್ಠಗಳು ಶೃಂಗರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಬಂದು ನಿಂತಿರಲು; ಭಲ್ಲಧಾರಿಗಳ ತಂಡಗಳು ಮುಂದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿ ರಲು; ಸಾಮಂತನರಪತಿಭತ್ತಪಜ್ಜಿಗಳಿಂದ ರಾಜಮಾರ್ಗವು ಸೂರ್ಯಾತಪರಹಿತವಾಗಿರಲು; ಪ್ರಳಯಕಾಲಮೇಘಗಳಂ ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ಹಾಗೆ ಪ್ರಯಾಣಪಟಹಧ್ವನಿಯು ಶತ್ರುರಾಜರೆದೆ ಬಿರಿಯುವಂತೆಯೂ ಹರವೃಪಭ ರವದೊಡನೆ ಕಲಹಿಸುವಂತೆಯೂ ಕುಲಾಚಲದಲ್ಲಿ ಪರ್ವ ಸಿಂಹಗರ್ಭಗಳಂ ಕರಗಿಸುವಂತೆಯೂ ಭೈರವನ . ಡಮರುಗಧ್ವನಿಯನ್ನನುಕರಿಸುವಂತೆಯೂ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿ ರಲು; ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಂದರು ಅಮಾತ್ಯಸಮೇತರಾಗಿ ಗಜಾ ರೋಹಣವಂ ಮಾಡುತ್ತಿ ರಲು; ವಂದಿನಾಗಧ ಬಿರುದ ಶಬ್ದಗಳು ಪುರವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮುಚ್ಚು ತ್ತಿ ರಲು; ಸೌಧವಾತಾಯನಸ್ಥಾನಸ್ಥಿತ ಸ್ತ್ರೀಜನನಯನಾಪಾಂಗ ತರಂಗ ಗಳಿಂ ಶ್ವೇತಾತಪತ್ರನಿಕರಂಗಳು ನೀಲೋತ್ಪಲಮಯವಾದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿ ರಲು; ವಾಯುಚಲಿತಲತಾವಿಕೀರ್ಣಕುಸುಮನಿಕರಗಳಿಂ ಶೋಭಿಸುವ ವಸವೀಧಿಯಂತೆ ಪೌರಕುಮಾರಿಕಾ ನಿಕರಗಳಿಂ ಎರಚಲ್ಪಟ್ಟ ಲಾಜಾಕುಸುಮ ವರ್ಷಗಳಿಂ ರಾಜಮಾರ್ಗಂ ನಕ್ಷತ್ರಯುತವಾದ ಸಭೋಮಾರ್ಗವೋ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ರಂಜಿಸು ತ್ತಿ ರಲು; ಆಗ ರಾಜಮಾರ್ಗದ ಬಳಿವಿಡಿದು ನಂದರು ಪುರದ್ವಾರ ದೇಶವಂ ದಾಟಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಂದರಿಗೆ ಅಶುಭಸೂಚಕವಾಗಿ ವಾಮನೇತ್ರಗಳು ಅದುದಿದವು. ಹಂಗ ಹದ್ದುಗಳು ನಂದರ ರಥಧ್ವಜಪತಾಕಾಗ್ರವನ್ನಡರಿದುವು. ಅದಂ ನೋಡಿ ಜನರು ಇದೇನೋ ದುರ್ನಿಮಿತ್ತ ಗಳಾಗುತ್ತಿವೆ ! ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಲಂಜಿ ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪುನಃ ಭದ್ರಭಟನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯಿಂ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ತುರಗಾರೂಢರಾದ ಚಾರ ರಿಬ್ಬರು ತ್ವರಿತದಿಂ ಬಂದು ಬಸಗೆ ! ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ಕೈಮುಗಿದು ನಂದರಿಗೆ—

ಬುದ್ಧೀ, ಈ ದಿವಸ ಸೂರ್ಯೋದಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಜೇನ ಸೇನೆಯು ನಮ್ಮ ಸುಂದರಗಡವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಚೋರಮಾರ್ಗವಂ ಹುಡುಕುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಯ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗುತ್ತ ಉಡುಗಳಿಗೆ ಹಗ್ಗವಂ ಕಟ್ಟಿ ಮೇಲಕ್ಕೆರುತ್ತ ನೂಲೇಣಿಗಳಂ ಜೋಡಿಸಿ ಮೇಲಣ ಮಾರ್ಗವಂ

ಹಿಡಿಯುತ್ತ ದುರ್ಗವಂ ಮುತ್ತುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ದುರ್ಗಪಾಲಕನಾದ ನಮ್ಮ ಶಿವನರ್ಮನು ಮೇಲಿರುವ ತನ್ನ ಸೇನೆಯಂ ಜೊತೆಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೆಚ್ಚು ಸೈನ್ಯವಿಲ್ಲದಂತೆ ತೋರ್ಪಡಿಸಿ ಶತ್ರುಗಳು ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬರುವುದನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಬಂದೇ ಮೇಲೆಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷೋಪಲಕ್ಷ ಗುಂಡುಗಳನ್ನುರುಳಿಸಿ ಅನೇಕ ಫಿರಂಗಿಗಳಿಗೆ ರಂಜಕವಂ ತೋರಿಸಲು; ಆ ಘಾತದಿಂದ ಮೇಲಿರುವ ಶತ್ರುಗಳ ಸೇನಾಸಂಘಗಳು ತುಂಡುತುಂಡುಗಳಾಗಿ ಅವರ ಶರೀರರಕ್ತಗಳಿಂದ ದುರ್ಗವು ರಕ್ತಚಂದನಲೇಖಿತವಾದಂತೆಯೂ ಕಾವಿಯಿಕ್ಕಲ್ಲಿನ ಜೆಟ್ಟಿವೇ ಎಂಬಂತೆಯೂ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದುರ್ಗವನ್ನಡರಿದ ಅರಿಬಲವು ನಿಶ್ಯೇಷವಾಗಿ ಹತವಾಗಲು; ಪುನಃ ಪರಸೈನ್ಯವು ಕೋಪದಿಂದ ಬಂದು ದುರ್ಗವನ್ನಡರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ನಮ್ಮವರು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಅವರಂ ಶಿಲಾವರ್ಷಗಳಿಂದ ಘಾತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ನಮ್ಮ ಭದ್ರಭಟಸೇನೆಯು ಕೆಳಗಿದ್ದ ಜೇನರ ಮೇಲೆ ಹೊಕ್ಕು ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡಲು; ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಇತ್ತಂಡಂ ಗಾಯವಡೆದುದರಿಂದ ದುರ್ಗವಂ ಬಿಟ್ಟು ಈಚೆಗೆ ಮೂರು ಹರಿದಾರಿ ಬಂದು ಇಳಿದು ಇದಾರೆ. ಬುದ್ಧಿ, ಇಂದಿನ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಪಾದಕ್ಕೆ ಜಯವುಂಟಾಯಿತು ಎಂದು ಚಾರರು ಬಿನ್ನೈಸಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ನಂದರು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತ ಆ ದೂತರಿಗೆ ಉಡುಗೆರೆಗಳಂ ಕೊಡಿಸಿ ಭದ್ರಭಟಶಿವನರ್ಮನಿಗೆ ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣಗಳಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಮುಂದೆ ತೆರಳುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ಅವಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ನಂದರಿಗೆ—

ರಾಜಪುತ್ರರುಗಳಿರಾ, ಶಿವನರ್ಮನೆಂಬವನು ದುರ್ಗರಕ್ಷಕನಾದುದರಿಂದ ಇಂದು ಜಯವಾಯಿತು ಎಂಬ ಶಬ್ದವೇ ನಮಗೆ ಶುಭನಿಮಿತ್ತವು. ಮತ್ತೆ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಪುರರಕ್ಷಕನಾಗಿ ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹವಂ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನು ನಾನೇ ನೋಡಿ ಬರುವೆನು. ತಾವೆಲ್ಲರೂ ದಂಡಿನ ಪಾಳಯದ ಗೂಡಾರಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡಬಹುದು. ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ನಂದರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ದೂರ ಸಂಗಡಲೇ ಹೋಗಿ ತುರಗವನ್ನೇರಿ ಪರಿವಾರಸಮ್ಮೇತನಾಗಿ ಬಾಗುರಾಯಣನಿಂ ರಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮರಸನ್ನಾಹವಂ ನೋಡಲೋಸುಗ ಪುರದ ಹೊರ ವಳಯದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಸೇನಾಪಾದಘಾತದಿಂದೆದ್ದ ಧೂಳಿನಿಕ್ಕು ರುಂಬವು ಉತ್ಪಾತಸೂಚಕವಾಗಿ ಉದ್ಭವಿಸಿ ಸೂರ್ಯಕಿರಣವಂ ಮುಚ್ಚುವ ಚೆಟ್ಟಿಗಳ ಹಿಂಡಿನಂತೆಯೂ ಮಿರಲಕ್ಷ್ಮಿ ವಿನೋದಕ್ಕೇಳಿಸಾಟವಾಸವೋ ಎಂಬಂ

ತೆಯೂ ನಂದಸೇನಾಭಾರವಿನ್ನಳಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮನಿಗೆ ಮೋರೆಯಿಡುವುದಕ್ಕೆ ರೇಣು ರೂಪಿಸಿದೆದ್ದು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೈದುವ ಭೂಮಿಯೋ ಎಂಬಂತೆಯೂ ದೆಸೆಗಳನ್ನಾ ವರಿಸಿ ನಳಭಾಷವಧವಂ ನಿಶಾಸಮಯಂಗೈಯ್ಯುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಬಹುದೂರಧಾವನ ದಿಂದ ಉದ್ವಿಸಿದ ತುರಗಶ್ರಮಜಲಶೀಕರನಿಕರಗಳಿಂದಲೂ ಮದಧಾರಾವರ್ಷವಂ ವರ್ಷಿಸುವ^{ಬ್ಬ} ಗಜನಿಕರಪೂತ್ಕಾರಜಲಬಿಂದುಗಳಿಂದಲೂ ಸೇನಾಧೂಳಿಗಳಡಗಿ ಭೂ ಭಾಗವು ಪಂಕಪ್ರಾಯವಾಗಿ ದಿಕ್ಕುಗಳು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಲು ನಂದರು ಸೇನಾ ಪರಿವೃತರಾಗಿ ಗಂಗಾಸರಯೂಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನೊಳ್ ದೂರ ದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತವಾದ ಜಪಶಾಲೆಯಂ ನೋಡಿ ಇದೆನು ? ಎಂದು ಕೇಳಲು ; ಅವರ ಬಳಿಯ ದೂತರು ಕೈಮುಗಿದು ಇಂತೆಂದರು—

ಜೇಯಾ, ಇದು ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಮಾಡಿರುವ ಶತ್ರು ಪಲಾಯನ ಜಪಶಾಲೆಯು. ಅಲ್ಲಿ ಜಪವಂ ಮಾಡುವ ವಿಪ್ರರು ಫಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷ ತೆಯಂ ಕೊಂಡು ಸನ್ನಿಧಿಯಂ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ ಎನಲಾಗಿ ನಂದರು ಆ ಭೂಸುರಸ್ತೋಮವಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಮಂತ್ರಕೋವಿದರಾದ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮರೇ, ಸಾಂಗೋಪಾಂಗವಾಗಿ ಜಪಹೋಮಗಳಂ ಮಾಡಿರಿ. ಈಗ ಬಂದಿರುವ ಶತ್ರುಸಂಘವು ಪಲಾಯನಂಗೆ ಯ್ದರೆ ನಿಮಗೆ ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನಂಟುಮಾಡಿಸುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಜೋಲುವ ಜಟಾಭಾರದಿಂದ ನೈಗೋಧವೃಕ್ಷದಂತೆ ತೋರುತ್ತ ಕೋಮಲದರ್ಭಗಳಿಂದ ರಚಿಸಿದ ಪವಿತ್ರಸಂಚಕದಿಂ ಯುಕ್ತವಾದ ಅಂಗುಳಿನಖಾಗ್ರಗಳಿಂ ಸುತ್ತಿಸುತ್ತಿರುವ ಹವಳದ ಜಪಮಾಲೆಯಿಂದಲೂ ಭೂಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಕ್ರಾಚಾರವೇ ಮೂರ್ತಿಭವಿಸಿ ಬಂದಂತೆ ತ್ರಿಪುಂಡ್ರ ಭಸ್ಮಾಂಕಿತವಾದ ಫಾಲದೇಶದಿಂದಲೂ ಕಕ್ಷಗತಯೋಗದಂಡಂಗಳಿಂದಲೂ ಚರಣಾ ಸಕ್ತಪಾದುಕಾಗ್ರವಂ ಸೋಂಕುವ ಕೃಷ್ಣಾಜಿನೋತ್ತರೀಯದಿಂದಲೂ ಮಾನುಷ ಯೋಗಿವೇಷವಂ ಧರಿಸಿ ಮಂತ್ರವಂ ಜಪಿಸುವ ಮಾರೀಚನೋ ಎಂಬಂತೆ ಮುನಿ ರೂಪನ್ನಳವಡಿಸಿ ಜನಗಳಿಗೆ ಮಹಾಯೋಗೀಶ್ವರನೇ ಇವನು ಎಂಬ ಹಾಗೆ ತೋರುತ್ತ ಶಿಷ್ಯರ ಕರಕಲಶಗೋಮಯೋದಕಗಳಿಂ ಶುದ್ಧಮಾಗುವ ಮಾರ್ಗ ದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಮಾಸೋಪವಾಸಿಯಂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಂದರು ತಮ್ಮ ಗೂಡಾರದ ಬಳಿಯನ್ನು ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿ ಗಜಗಳಿಂದಿಳಿಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಮೀಪಕ್ಕೆತ್ತಂದ

ಆ ಯೋಗೀಶ್ವರನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಇವರಾರು ? ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಆತನ ಶಿಷ್ಯರು ನಂದರಿಗಿಂತೆಂದರು—

ಅಯ್ಯಾ ಭೂಪತಿಗಳಿರಾ, ಪ್ರಯಾಗಕ್ಕೆ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಮುನಿಗಳು ಬರುವುದು ತಿಳಿದು ಗಂಗೋತ್ತರೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಬಂದು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಅಲಭ್ಯವಾದ ಆ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಮಹಾಮುನಿಗಳ ದರ್ಶನವು ಮಾಡಿ ಅವರ ಅನುಗ್ರಹವು ಪಡೆದು ಈ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ತಮ್ಮಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಧರ್ಮನಿರತರಾದ ನಂದರಿಗೆ ಶತ್ರುಪಕ್ಷದ ಪರ್ವತದೇಶೀಯರಾದ ಮೈಚ್ಛಿಕಿರಾತಾದಿಗಳ ಆತಂಕವು ಸಂಭವಿಸಿದೆ ಎಂಬ ಇಲ್ಲಿಯ ಭೂಸುರಸ್ತೋಮದ ಭಯನಿವೃತ್ತಿಗೋಸ್ಕರ ಅವರಿಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿತರಾಗಿ ತಾವು ಮಾಡುವ ಮಂತ್ರಜಪಾನುಷ್ಠಾನವು ಪ್ರಜಾಪಾಲಕರಾದ ನಿಮ್ಮ ಅಭ್ಯುದಯಾರ್ಥವಾದುದರಿಂದ ಅದು ಸ್ವಾರ್ಥವಾಗಲಾರದೆಂದು ಆರ್ತ್ವಿಜ್ಯವು ಕೈಕೊಂಡು ಅನುಷ್ಠಾನವು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಇವರನ್ನು ಮಾಸೋಪವಾಸಿಮುನಿಗಳೆಂದು ಸಜ್ಜನರು ಹೇಳುವರು ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ವಿನಂದನು—

ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪುತ್ರಾಪೇಕ್ಷಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗಳು ಮಹಾಮುನಿಯ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಪುತ್ರವಂತರಾದರಂತೆ. ಮುನಿಗಳ ವಚನವು ಅನ್ಯಥಾ ಆಗಲಾರದು. ಇವರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವಿಟ್ಟು ಆರ್ತ್ವಿಜ್ಯವು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದ ಬಳಿಕ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳು ನಷ್ಟಪ್ರಾಯರೇ ಸರಿ. ಹಾಗಾದರೂ ಎಂದಿಗೆ ಪಲಾಯನಂಗೆಯ್ದಾರು? ತಿಳಿದು ಹೇಳಬೇಕು. ಮುನಿಗಳಿಗೆ ಮೌನವ್ರತವೇನೋ ? ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಮಾಸೋಪವಾಸಿಯು—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ಸಾಧಾರಣಜನದ ವಾಕ್ಯಲಹಶಾಂತ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಮೌನವು. ಮಹಾತ್ಮರಲ್ಲಿಯೂ ಮರ್ಯಾದಾಪಾಲಕರಲ್ಲಿಯೂ ಮೌನ ಉಂಟೇ ? ಶತ್ರುನಿಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಶಾಲಿನೀಜಪಹೋಮಗಳು ಶುಕ್ರವಾರ ಪ್ರದೋಪಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮಾಪ್ತವಾಗುವುದರಿಂದ ಹೋಮಪೂರ್ಣಾಹುತಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುನಿಗ್ರಹಸೂಚಕವಾದ ನಿದರ್ಶನವುಂಟಾಗುವುದು ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ನಂದರು—

ಅಯ್ಯಾ ಜಪಕೋವಿದರಾದ ತಪೋಧನರೇ, ಆಗ ಆಗುವ ನಿದರ್ಶನವು ಹೇಗಿರುವುದು ? ಹೇಳಬೇಕು ಎನಲಾಗಿ; ಮಾಸೋಪವಾಸಿಯು—

ಭೂಪತಿಗಳಿರಾ, ಹೋಮಾಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನಹೋಮದ್ರವ್ಯಯುಕ್ತವಾದ ಸೃಕ್ಸ್ರವಗಳಂ ಪಿಡಿದು ದೇವಿಯಂ ಧ್ಯಾನಂಗೈಯುತ್ತ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಯಂ ಕೊಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಗಂಧಯುಕ್ತವಾದ ತಂಗಾಳಿಯುಂಟಾಗಿ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ನೋಡುವಂತೆ ಮಹಾಪ್ರಭಾಮಂಡಲ ಉದಯಿಸುವುದು. ಬಳಿಕ ಅಗ್ನಿ ಕುಂಡದಿಂದ ದೇವತಾಹಸ್ತವಾವಿರ್ಭವಿಸಿ ಆ ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಯಂ ತಾನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು. ಆ ದರ್ಶನವಿಶೇಷವು ಸುಕೃತಿಗಳಿಗಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಘಟಿಸಲಾರದು ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ—

ಅಯ್ಯಾ ಮುನಿವರ್ಯರೇ, ಆ ದೇವತಾಹಸ್ತದರ್ಶನಕ್ಕೆ ನಾವು ಬರಬಹುದೋ? ಎಂದು ಕೇಳಲು—

ಅಯ್ಯಾ ಭೂಪತಿಗಳಿರಾ, ಕುತೂಹಲವಿದ್ದರೆ ಪುಣ್ಯತಮವಾದ ದೇವತಾ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಮಿತ್ರಬಂಧುಜನಪರಿವೃತರಾಗಿ ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಒಂದು ದರ್ಶನವಂ ಮಾಡಿ ಪ್ರಸಾದವಂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಎಂದಿನಂತೆ ತೆರಳಬಹುದು. ದೇವತಾಹಸ್ತವದೃಶ್ಯವಾಗಲು ಆಗ ಶತ್ರುಗಳು ಅಶಕ್ಯವಾದ ಕುಕ್ಷಿಶೂಲೋಪದ್ರವದಿಂದ ಒಂದು ಯಾಮದೊಳಗೆ ಹತರಾಗುವುದು ಸಿದ್ಧವು. ದಿನ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ದೇವತಾಹುತಿರೂಪವಾಗಿ ಉದ್ದೇಶವಂ ಮಾಡಿರುವ ಶತ್ರುಸೇನೆಯು ಹಾಗೇ ಹತವಾಗುವುದು. ಇದಂ ಸತ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಮನೋಭೀಷ್ಠಲಾಭವುಂಟಾದಬಳಿಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಗೌರವವು ಚಲಿಸದೇ ಇದ್ದರೆ ಅದೇ ನೀವು ನಮಗೆ ಕೊಡುವ ಜಪದಕ್ಷಿಣೆಯು ಎಂದನು. " ಆ ಮಾತಿಗೆ ನಂದರು ಮಹಾ ಸಂತೋಷ ಪಟ್ಟು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ತಾವೇ ಆ ದಿವಸ ದೇವತಾಹಸ್ತದರ್ಶನಕ್ಕೆ ನಾವೂ ಹೋಗಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಈ ಮುನಿಗಳು ಮಹಾ ವಿರಕ್ತರೆಂದು ಸ್ತುತಿಸುತ್ತ ಅವರ ಶಿಷ್ಯರಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಮುನಿಶಿಷ್ಯರೇ, ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಯ ಸಮಯವಂ ತಿಳಿದು ನಮಗೆ ಜ್ಞಾಪಕವಂ ಮಾಡಿದರೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬರುತ್ತೇವೆ ಎನಲು ; ಶಿಷ್ಯರು—

ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ. ಜಪಶಾಲೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಶೂದ್ರಾದಿಗಳ ದರ್ಶನವಾಗದಂತೆ ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಬೇಕು ಎಂದರು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ನಂದರು ಹಾಗೇ ಆದೀತೆಂದು ದೂತರ ಮುಖವಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ, ಜಪಶಾಲೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಒಂದು ಹರಿದಾರಿಯ ವರೆಗೂ ಶೂದ್ರಾದಿಗಳು ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಮಾಡಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹರಿಕಾರರು ಕಾವಲಿರುವ ಹಾಗೆ ನೇಮಿ

ಸತಕ್ಕದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಮುಸಿಗೆ ಅಭಿವಂದಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಸುರ್ವಣಕಲಶ ಸಹಸ್ರಗಳಿಂ ಶೋಭಿಸುವ ಹಿಮಾಚಲದಂತೆ ಅತ್ಯುನ್ನತವಾಗಿ ಮುಕ್ತಾಮಯ ವಾದ ಮೇಲುಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ದೇವೇಂದ್ರಭವನದಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರುವ ತಮ್ಮ ಗೂಡಾರವಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪುಷ್ಪಮಾಲಾಲಂಕಾರದಿಂ ಮನೋಹರವಾದ ಮೃದು ಶಯನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಆಪ್ತಮಿತ್ರರಾದ ರಾಜಕುಮಾರರಿಯುತರಾಗಿ ರಾಜಭೋಗಂಗಳಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಾಗೇ ನಂದರ ಸಂಗಡ ಬಂದ ಸೇನಾಜನರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಗೂಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಂಗಳಂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಂದಪ್ರಯಾಣ ಕಥನವೆಂಬ ಪಷಾಠಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಸಪ್ತಮಾಸಯ ಪೂರಂಭವು.

ನಂದರ ಯುದ್ಧವು

ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಪಾಟಲೀಪುರವಾಸಿಗಳಾದ ಜನರು ಶತ್ರುಸೇನೆ ಬರುವ ಮೂಲವಂ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯದೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮನ ಬಂದಂತೆ ಮಾತನಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಏನಂದರೆ, ವೈದಿಕಸಂಘದಲ್ಲಿ—ಸರ್ವತರಾಜನೆಂಬವನು ಗಯಾ ಶ್ರಾದ್ಧವಂ ಮಾಡಿ ಕಾಶೀಯಾತ್ರಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನಂತೆ. ಆತನು ಬಹಳ ವಿತರಣಶಾಲಿಯಂತೆ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಆತನ ಸಂಗಡ ಹೋದರೆ ಘೃತ ಸೂಪ ಭಕ್ಷ್ಯ ದಧಿ ಮಧು ಕ್ಷೀರ ಶಾಕ ಪಾಕ ವ್ಯಂಜನಾದಿ ಗಳಿಂ ಯುಕ್ತವಾದ ಮೃಷ್ಟಾನ್ನಭೋಜನವೂ ಬಹು ದಕ್ಷಿಣೆಗಳೂ ದೊರಕುವುವು. ಏನೈ ಮಲ್ಲಿಭಟ್ಟರೇ, ಎಲೈ ಬಂದಿಭಟ್ಟರೇ, ನಾವು ಹೊರಡೋಣವೇ? ಎಂದೂ ಒಯಿ ಕಿಚ್ಚಂಭಟ್ಟಲೂ ಪಾಪಾಶಾಸ್ತ್ರಲೂ ಮನಚೆಟ್ಟಗಾನಿಕಿ ವಿವಾ ಹಶ್ರಾದ್ಧಂ ಕಾವಲನಿಯುನ್ನದಿ ಇದೇ ಸಮಯಮು. ನಡವಂಡೋಯಿ ಎಂದೂ ಹವೇ ಕುಸ್ಪಾಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೇ ಇವನಾದರೋ ಒರ್ವಂ ರಾಜಾವರಾನಾಂ. ಬಹು ವಾಯ್ ಕುಡುಕರಾನಾಂ. ಅಣ್ಣಾ ವಾಧ್ಯಾರಯುಂ ಕೂಟ್ಟಕೊಂಡ್ ನೀಂಗಳಂ ಮದ್ವಿರಾನಾಲ್ ಉಂಗಳುಕ್ಕುಂ ಕುಡುಪ್ಪಿಚ್ ಕುಡುಕ್ಕುರೇನ್. ವರದಾನಾಲ್

ವರ್ಣಂ ಎಂದೂ ಕರ್ನಾಟಕಾಂಧ್ರದ್ರಾವಿಡವೈದಿಕರು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ನಂದರ ಮೇಲೆ ಕೋಪವಂ ಮಾಡಿದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಂ ಸಮೇತನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಅರಸನನ್ನು ಸಹಾಯವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನಂತೆ ಎಂದು ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಗೃಹಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಭದ್ರಭಟಡಿಂಗಿರಾತರು ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡಿ ಅವರ ಹೆಂಡಿರಂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಸುಂದರದುರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸಿದರಂತೆ ಎಂದು ನೀರಪತ್ನಿಯರು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಪುರದಿಂದ ನಂದರು ಹೊರಟುಹೋದಬಳಿಕ ಶತ್ರುಗಳು ಅಮಾತ್ಯ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡುದರಿಂದ ನಂದರು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪುರುಷನಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನ ವೇಷವಂ ಹಾಕಿ ತಮ್ಮ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರಂತೆ ಎಂದು ಮುಗ್ಧಜನರು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮತ್ತು ಒಬ್ಬಳು—ಸರ್ವತರಾಜನೆಂಬವನು ಮಹಾ ದುಷ್ಟರಾಜನಂತೆ. ಅವನಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಬಂದಿರುವಂಥವರು ಅವನಿಗಿಂತ ದುರ್ಮಾರ್ಗರಂತೆ. ಅವರು ಯಾರ್ಯಾರು ಅಂದರೆ—ಶಕ ಯವನ ಕಿರಾತ ಹೂಣ ಒಬ್ಬರಾಧಿಪತಿಗಳೇ ಹೊರತು ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲೋತ್ಪನ್ನರಾಗಿ ಸತ್ಕುಲಪ್ರಸೂತರಾಗಿ ಸನ್ಮಾರ್ಗಗಳಾಗಿ ಧರ್ಮನಿರತರಾಗಿ ಇರುವಂಥಾ ರಾಜಾಧಿರಾಜರು ಅವನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲವಂತೆ. ಅವನ ಸೇನಾಜನರು ಸುಂದರಿಯರಾದ ಸ್ತ್ರೀಯರಂ ಹಿಡಿದು ಪೀಡಿಸಿ ಕೆಡಿಸುತ್ತಾರಂತೆ. ಎಳೆಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೇಸರಗೊಳ್ಳದೆ ತಿನ್ನುತ್ತಾರಂತೆ. ಇಂಥಾ ಶಿಶುಹತ್ಯಾಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯಾಗೋಹತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಹ ಹೇಸದೆ ಇರುವಂಥವರಿಗೇ ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಜಯವಾಗುವುದು ನಿಶ್ಚಯ. ಹಾಗೇನಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ಜಯವಾದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸೂರೆಮಾಡದೇ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ. ನಾವು ಅವರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ನಮಗೆ ಏನು ಗತಿ? ನನ್ನ ಗಂಡನು ಅಧಮನು. ನಾನು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇನಂದರೆ ಆತನ ಶುಶ್ರೂಷೆಯಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಗತಿ ಇಲ್ಲವಾದಕಾರಣ ನಾನು ಸಾಯಲು ಆತನು ಪ್ರಾಣವಂ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಆತ್ಮಹತ್ಯಾದೋಷ ಒಂದು, ಪತಿಹತ್ಯಾದೋಷ ಒಂದು ಈ ಎರಡು ದೋಷಗಳೂ ಸಂಘಟಿಸುವುವು. ಇದಕ್ಕೇನುಮಾಡಲಿ? ಸಾಯದೇ ಇದ್ದರೆ ಆ ದುಷ್ಟರು ಬಂದು ಕೆಡಿಸುವರು. ನನಗೊಂದು ಉಪಾಯವಂ ನೀವು ಹೇಳಿಕೊಡಬಾರದೇ? ಎಂದೂ—

ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು--ನಾನೇನು ಹೇಳಲಿ? ನನ್ನ ತಾಯಿತಂದೆಗಳಿಗೆ ನಾನೊಬ್ಬಳು ಮಗಳು. ನನ್ನ ಅತ್ತೆಮಾವಂದರಿಗೆ ನನ್ನ ಗಂಡನೊಬ್ಬಳು ಮಗನು. ಈ ದುಃಖವನು ನೆನಸಿಕೊಂಡು ತಂದೆತಾಯಿಗಳು ಅತ್ತೆಮಾವಂದಿರು ಸಹ ನಿನ್ನೊಂದಿಗಿನಿಂದ ಅನ್ನಾಹಾರವನು ಬಿಟ್ಟು ಮಹಾ ಜಂತಾಕ್ರಾಂತರಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ನನಗೆನು ಗತಿ? ನೀನು ಹೇಳು ಎಂದೂ -

ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು--ನಾನು ಬಹು ಸುಂದರಿಯೂ ಗುಣವಂತೆಯೂ ಪತಿಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳವಳೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಗಂಡನು ಒಂದು ನಿಮಿಷವಾದರೂ ನನ್ನಂ ಆಗಲಿರಲಾರನು. ಈಗ ಬಂದಿರುವ ವಿಸತ್ತಂ ನನ್ನ ಗಂಡನು ಯೋಜಿಸಿಕೊಂಡು ವ್ಯಸನದಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿ ಇದ್ದಾನೆಂದೂ--

ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು--ಎಲೆ ಅಕ್ಕಾ, ನನಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದಕಾರಣ ಬಹುತರವಾಗಿ ದೇವತಾಪ್ರಾರ್ಥನೆಯು ಮಾಡಿ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿ ಗಂಡು ಕೂಸನ್ನು ಹೆತ್ತು ಏಳು ತಿಂಗಳಾಯಿತು. ನನಗೆ ನನ್ನ ಗಂಡನೊಬ್ಬಳು ಹೊರತು ಹೊಕ್ಕ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತವರುಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಪಾಲಕರಿಲ್ಲ. ಮಗುವೋ! ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನ ಹಾಗೆ ಇದೆ. ಮುಂದೆ ಏನು ಅವನಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗುತ್ತೇನೋ? ಕಾಣೆನಲ್ಲಾ! ಎಂದೂ--

ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು--ಯಾಕೆ ಇಷ್ಟು ಸಂಕಟಪಡುತ್ತೀರಿ? ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಗಂಡಂದಿರುಮಕ್ಕಳು ಸಹಿತವಾಗಿ ಗಂಗಾಪ್ರವೇಶವನು ಮಾಡಿದರೆ ಆ ದುಷ್ಟರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ನಮಗೆ ದೋಷಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸದ್ಗತಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಇದಕ್ಕೆನು ಜಂತೆಪಡುತ್ತೀರಿ? ಎಂದೂ--

ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕನ್ಯಕೆಯು--ಇದೆಂತಾ ಆಲೋಚನೆ? ಯಾರ ಯಾರ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ವಿಧಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೋ ಆ ಮೇರೆ ಆಗುತ್ತದೆ. ನಾವು ಬಂದನ್ನೂ ತಿಳಿಯದೆ ಪ್ರಾಣವನು ಬಿಡುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ದೇವರು ಮಾಡಿಸಿದುದಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದೂ--

ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು--ಯಾಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಇಷ್ಟು ಜಂತೆಪಡುತ್ತೀರಿ? ಆ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯನೆಂಬ ಬಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿದ್ದಾನಂತೆ. ಅವನು ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಬದಿರುವನಂತೆ. ಆ ಪರ್ವತರಾಜನು ಆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ದೊರೆಗಳೂ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಆಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಕಾರವೇ ನಡೆಯುತ್ತಾರಂತೆ. ಹೀಗಿ

ರುವಲ್ಲಿ ಈ ಸೇನಾಜನರು ದುಷ್ಟ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡಿಯಾರು ? ಒಂದು ಮೇಳ ಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಾವು ಮೊರೆಯಿಟ್ಟರೆ ಬಿಡಿಸುವನು. ನೀವು ಚಿಂತಿಸಬೇಕೇ ? ಎಂದೂ—

ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು—ಅಯ್ಯೋ ! ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮುಂಡೇಗಂಡನು ಅಂಥ ಬಳ್ಳೆಯವನಾದರೆ ತನ್ನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಕರ್ಮವಂ ಬಿಟ್ಟು ಧರ್ಮಿಷ್ಠರಾದ ನವನಂದರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಜುಟ್ಟಂ ಕಟ್ಟುವನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಿ ಶಿಖೆಯಂ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಈ ಕೆಟ್ಟ ದೊರೆಗಳಂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅಹೋರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವನೇ ? ಅಂಥವನಿಗೆ ಕರುಣವೆಂದರೆ ಏನು ? ತನ್ನ ಜಾತಿಧರ್ಮವಂ ತ್ಯಜಿಸಿ ನಡೆಯುವವನು ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಸಮ್ಮತಿಸನು ? ಎಂದೂ—

ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು—ಇದಂಥ ಮಾತರೇ ! “ರಾಜಾರಾಷ್ಟ್ರಕೃತಂ ಪಾಪಂ ರಾಜಪಾಪಂ ಪುರೋಹಿತಃ” ಎಂಬಂತೆ ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಿರುವ ನಾವು ಅನ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದ ಕಾರಣ ನಮ್ಮ ದೊರೆಗಳಿಗೆ ಇಂಥ ವಿಪತ್ತು ಬಂದಿದೆ. ಆದ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ನಾವು ಮಾಡಿದ ಪಾಪವನ್ನು ನಾವೇ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಯಾಕೆ ಬಯ್ಯಬೇಕು ? ಎಂದೂ—

ಇನ್ನೊಬ್ಬಳು—ಇದು ಯಾರ ದೋಷವೂ ಅಲ್ಲ. “ಯಾವನಂ ಧನ ಸಂಪತ್ತಿಃ ಪ್ರಭುತ್ವಮವಿವೇಕತಾ | ಏಕೈಕಮಸ್ಯ ನರ್ಥಾಯ ಕಿಮುತತ್ರ ಚತುಷ್ಟಯಂ” ಎಂಬಂತೆ ನಂದವಂಶದಲ್ಲಿ ಬಬ್ಬರೂ ಆಚರಿಸದಂಥ ಅನ್ಯಾಯಕೃತ್ಯವನ್ನು ನವನಂದರು ಮಾಡಿದರು. ಅವರು ಮಾಡಿದುದೇ ಅವರಿಗೆ ಬಂದಿತು ಎಂದೆನಲು—

ಅದೇನಿರಮ್ಬ, ನವನಂದರು ಮಾಡಿದುದು ? ಎಂದು ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಕೇಳಲು ; ಅಯ್ಯೋ ! ಈ ವರೆಗೂ ನೀನು ಕೇಳಿಲ್ಲವೇ ? ಅವರು ಮಾಡಿದ ದುಷ್ಟಕಾರ್ಯವು ಜನಜನಿತವಾಗಿದೆ. ಪರಮಧರ್ಮಿಷ್ಠನಾದ ಮೌರ್ಯನನ್ನೂ ಅವನ ತೊಂಭತ್ತೊಂಭತ್ತು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಮೋಸದಿಂದ ಸೆರೆಮನೆಯೊಳಗೆ ಹಾಕಿ ಅವರಿಗೆ ಅನ್ನಾಹಾರಗಳಂ ಕೊಡದೆ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಕೊಂದುಹಾಕಿದರು. ದೈವವು ಅವರು ಮಾಡಿದ ಅಕೃತ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವಂ ಮಾಡಲೋಸುಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೋರ್ವನಂ ಉಳಿಸಿರಲು ; ಅವನನ್ನೂ ಉಪಾಯದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಅನ್ನಸತ್ರದ ಅಧಿಕಾರದೊಳಗೆ ಇಟ್ಟು ಇದ್ದರಂತೆ. ಅವನು ಈ ಚಾಣಕ್ಯ

ನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಮಹಾತೇಜಸ್ವಿಯೂ ಸಕಲನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರವೀಣನೂ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಆತನಿಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗಲು; ಆತನು—ನನ್ನನ್ನು ನವನಂದರು ಅವನೂನಪಡಿಸಿದರೆ ಅವರಂ ಸಂಹರಿಸಿ ನಿನಗೆ ನಂದರಾಜ್ಯಮಂ ಕೊಡಿಸುವೆನೆಂದು ಅಭಯಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಸತ್ತರಲ್ಲಿ ನಂದರ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಕುಳಿತು ಕೊಂಡು ಇದ್ದನಂತೆ. ಈ ನಂದರು ಪಾಟಪ್ರರಾದ ಕಾರಣದಿಂದ ತಮ್ಮ ಐಶ್ವರ್ಯ ಹಾನಿಗೊಳಿಸುಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪೂಜ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ತನ್ನಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನಲ್ಲ ! ಎಂಬ ಕೋಪದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಅವಮಾನಂಗೆಯ್ದರಂತೆ. ಆದ ಕ್ಕಾಗಿ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಂದರಂ ಸಂಹರಿಸುವೆನೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಿ ಶರಣಾಗತನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅಭಯಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಇಷ್ಟು ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಮೇಲೆ ಏನಿರೇ ತಪ್ಪು ? ಹಿಂದೆ ಭಾರತ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯಾದಿಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ದುಷ್ಪರಾದ ಕೌರವರಲ್ಲಿ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ಸಿಂತು ಧರ್ಮಿಷ್ಠರಾದ ಪಾಂಡವರ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡಿದರಷ್ಟೆ. ಈ ಚಾಣಕ್ಯರು ಅವರಂತೆ ಜೀರೇ ಅಲ್ಲ. ತಾವು ಯುಕ್ತಿಯಂ ಹೇಳುತ್ತ ದೊರೆಗಳಿಂದ ನಂದರಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಶರಣಾಗತಸರಿಪಾಲನೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಂದೂ—

ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪ್ರೌಢಿಯು—ಹೋ ! ಹೋ ! ಬಬ್ಬರೂ ವ್ಯಸನಪಡಬೇಡಿರಿ. ನಾನು ಈ ವರೆಗೂ ಹೇಗೋ ? ಎಂದು ಇದ್ದೆನು. ಈಗ ನಮಗೆ ಯಾವ ವಿಧ ವಾದ ಭಯವಾದರೂ ಇಲ್ಲ. ನಂದರು ಜಯಿಸಿದರಂತೂ ಸರಿಯೇ ಸರಿ ! ಬಂದು ಮೇಲೆ ಅವರು ಅಪಜಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದರೂ ನಮ್ಮ ದೊರೆಗಳ ವಂಶದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ ನಮಗೆ ದೊರೆಯಾಗುವುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಬಂದವರು ಆತನ ಪಟ್ಟಣವಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮನ್ನು ಏನೂ ಮಾಡಲಾರರು ಇದಕ್ಕೆ ಚಿಂತೆಪಡಬೇಡಿರಿ ಎಂದೂ, ಹೀಗೆ ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ ಹೆಂಗಸರು ಮಾತಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಇದ್ದರು.

ವರ್ತಕರ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಜನರು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಬಬ್ಬನು—ಈ ಹಾಳಾದ ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಬಂದುದರಿಂದ ದೇಶಾಂತರಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಏನಾದರೂ ಬಂದು ವ್ಯಾಪಾರವಂ ತರುವುದಕ್ಕೂ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ಮಾರಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ. ಸಾಹುಕಾರನ ಹಣಕ್ಕೆಲ್ಲಾ ಸರಕುಗಳಂ ತಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಬಹಳ ದಿನಸಗಳಾದುವು. ಜಿನಸುಗಳೆಲ್ಲಾ ಹುಳಿತು ಕೊಳಿತು ಹಾಳಾಗಿ ಹೋಗು

ತಿವೆ. ಸಾಹುಕಾರನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದ ಚುಂಗಡಿಯು ವಿಪವೇರುವಂತೆ ಹಾಗೆ
 ಏರುತ್ತಿದೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದರಿದ್ರಕ್ಕೆ ಕೂರೆ ಹೆಚ್ಚಿದ ಹಾಗೆ ಹಾಳು ಮಕ್ಕಳು
 ಮರಿಗಳು ಸೊಸೆಯರು ಮುಂತಾದವರು ಜಿನಸುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಿಂದು ಹಾಳುಮಾ
 ಡುತ್ತಾರೆ. ಹಾಳು ಹೆಗಣದ ಉಪದ್ರವವಂತು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ತೀರದು.
 ಅದೊಂದುಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲುಹಾಕುತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟು
 ಬೊಂನುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ್ಲೂ ಸಿಡಿ ಬಡ್ಡಿಕೊಂಡಾಗ್ಲೂ ಇದ್ದೀ ಇದೆ.
 ಇದರಿಂದ ನಾನು ಮುಳುಗಿಹೋಗುವ ಸಂಗತಿ ಬಂದಿತು. ಈ ಹಾಳಾದ ಚಾಣ
 ಕ್ಯನು ನನ್ನ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಶನೀಶ್ವರನಾಗಿ ಈ ಊರಿಗೆ ಬಂದನು ಎಂದು ಹೇಳಲು—

ಮತ್ತೊಬ್ಬನು—ನಿನಗೇನು ? ಕೊಟ್ಟವನು ಕೆಟ್ಟನು. ಈ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ
 ತಿಂದುದೇ ಬಂದಿತು. ನೀನೂ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಪದಾರ್ಥಗಳಂ ಖರ್ಚು
 ಮಾಡಿ ಉಣ್ಣುತ್ತ ನಮ್ಮಂಥ ಮಕ್ಕಳಂದಿಗರಾದ ಬಡವರಿಗೂ ಕೊಡುತ್ತ
 ಇನ್ನೂ ನಿನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟಲ್ಲಿ ಈ ಪುಣ್ಯವು ಹೆಚ್ಚಾದ್ವಿತೆ ಹೊರತು
 ಕೊಟ್ಟವನಿಗೆ ಮೋಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪ ಬೇರೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎನಲು—

ಮತ್ತೊಬ್ಬನು—ನೀನು ಬಳ್ಳೆಯ ಅಪ್ಪನಯ್ಯಾ ! ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ ಆ ಸೆಟ್ಟ
 ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು ಹಾಕಿಕೊ
 ಎಂದು ಬುದ್ಧಿಯಂ ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತೀಯೇ. ಹೀಗೆ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯಂ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟ
 ಹಿಂದೆ ಎಷ್ಟು ಜನರ ಮನೆಯನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿರುವೆಯೋ ? ಅದರಿಂದಲೇ ನಿನಗೆ
 ಬಹು ಜನ ಮಕ್ಕಳಾಗಿ ಕುಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಗಂಜಿಯೂ ಗತಿ ಇಲ್ಲದೆ ದರಿದ್ರನಾಗಿ
 ಯಾರಿಗೋ ಮೋಸವನ್ನು ಮಾಡಿ ಒಂದು ಅಂಗಿ ಒಂದು ರುಮಾಲು ಇಟ್ಟು
 ಕೊಂಡು ಹಡಗಿಗೆ ಸಂಚಕಾರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆ ನಾನೂ ಒಬ್ಬ ಸೆಟ್ಟ ಎಂದು
 ತಿರುಗುತ್ತೀಯೇ. ಇಂಥ ಮಾತು ಹೇಳಿದರೆ ಯಾವ ಗೃಹಸ್ಥರು ಬಪ್ಪವರು ?
 ಛೇ ! ಛೇ ! ಹೋಗಿನಲು—

ಮತ್ತೊಬ್ಬವರ್ತಕನು—ಅಯ್ಯಾ ಸೆಟ್ಟಗಳೇ, ಆ ಸೆಟ್ಟಯ್ಯು ಹೇಳಿದ
 ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಏನು ತಪ್ಪು ? ಜನರು ತಿಂದು ಹೆಗಣ ತಿಂದು ಹುಳಿತುಹೋಗಿ ಅನ್ಯಾ
 ಯವಾಗಿ ನಾಶವಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ತ್ಯಾಗಭೋಗಗಳಿಂದ ವ್ರತವಾದರೆ ಪುಣ್ಯ
 ವಾದರೂ ಉಂಟು ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ನಿಮ್ಮೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅಯುಕ್ತವಾಗಿ
 ತೋರಿತು. ನೀವು ಚುಂಗಡಿಗೆ ಚುಂಗಡಿಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಎಲ್ಲರ ಮನೆಯನ್ನೂ
 ಹಾಳುಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ನೀವೂ ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬಾ ತಿನ್ನದೆ

ಬಬರಿಗೆ ಬಂದು ದಿವಸವಾದರೂ ಬಂದು ಕಾಸುಕೊಡದೆ ಈ ಹರಕಂಗಿಯನ್ನೂ ಜೂಲು ರುನ್ದಾಲನ್ನೂ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಗತಿ ಇಲ್ಲದವನಂತೆ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದೀರಿ. ನೀವು ಗಳಿಸಿದ ವ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಈಗ ಮಿಂಡಗಾರರು ಬರುತ್ತಾರೆ. ನಿಮಗೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಮಾಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರೆ, ಆಗ ನೀವೂ ನಮ್ಮ ಹಾಗೆ ಆಗಿ ಆಯೋ! ಹೊಟ್ಟೆತುಂಬವಾದರೂ ತಿನ್ನಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ! ಎಂದು ವ್ಯಸನ ಪಟ್ಟೀರಿ ಎನಲು—

ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವರ್ತಕನು—ಅರಮನೆಯ ಭತ್ತಕ್ಕೆ ಹೆಗ್ಗಣಗಳು ಜಗಳವಾಡಿ ದಂತೆ ನಾವು ನಾವು ಏಕೆ ಜಗಳವಾಡಬೇಕು? ಆ ಸ್ವತ್ತಿನ ಕರ್ತನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ಮಾಡಲಿ. ಇದೆಲ್ಲಿಯ ಹಾಳು ಜಗಳ! ಇಂಥ ವಿಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರವರಿಗೆ ದೇವರು ಕೊಟ್ಟಂಥದನ್ನು ಯಾವ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೋ ಜೋಪಾನಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಬದುಕುವ ಆಲೋಚನೆಯುಂ ಬಿಟ್ಟು ಈ ಅಪ್ರಸ್ತುತಕಾಲದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವು ಎಂದು ಹೇಳಲು—

ಮತ್ತೊಬ್ಬನು—ಇದ್ದ ಮುಂಡೆಯಗಂಡನಿಗಹುದಲ್ಲವೋ ಜೋಪಾನಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ದುಃಖ? ಈಗ ಬಂದಿರುವವರು ಈ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸೂರೆ ಮಾಡಿದರೆ ನಾನೂ ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದುದನ್ನು ಬಾಚಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹೋಗಬಹುದು. ನಾನು ಈ ಹಾಳಾದ ದಾರಿದ್ರ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲಾರದೆ ಇದೇ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದೆನು. ದೇವರು ನನ್ನ ಆಲೋಚನೆಯಂತೆ ಮಾಡಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಕಡೆಗೂ ಏನಾಗುವುದೋ ಕಾಣೆನು ಎಂದು ಹೇಳಲು—

ಮತ್ತೊಬ್ಬನು—ಇಂದಂಥ ಹುಚ್ಚು ಮಾತು? ಯಾರಾದರೂ ಸರಕಾರದವರು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಶಿಕ್ಷೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಿನ್ನ ಈ ಹುಚ್ಚು ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಇದ್ದ ನಮಗೂ ನಿನ್ನ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಆಚೆಗೆ ಎದ್ದು ಹೋಗು ಎಂದು ಹೇಳಲು—

ಮತ್ತೊಬ್ಬನು—ಸರಕಾರದವರಿಗೆ ಮಿಂಡಗಾರರು ಬಂದು ಬದಗಿರುವುದರಿಂದ ಈಗ ಅವರಿಗೆ ಮೈತುರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಗೋಜಿಗೆ ಅವರು ಬಂದರೆ ನಾವೆಲ್ಲಾ ಅವರ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗುವೆವು ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಭಯವಿಲ್ಲವೋ? ಎನಲು—

ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವರ್ತಕನು—ಎಲೈ ಚಿನ್ನಸೆಟ್ಟರೇ, ಗೋಪಾಲಸೆಟ್ಟರೇ, ನಾರಣಪ್ಪಸೆಟ್ಟರೇ, ಈ ಪುಂಡುಹರಟೆಗಳನ್ನು ಹರಟುವವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು

ಇದ್ದರೆ ನಮಗೆ ಮಾನ ನಿಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ. ಹೋಗೋಣ ಏಳೆ! ಎಂದು ಎದ್ದು ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆಯಲು—

ಅದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಬ್ಬನು—ಈ ಹಾಳುಮಾತನ್ನು ಬಿಡಿರಿ! ಈಗ ನಾವು ಏನನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು? ಈ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಶತ್ರುಗಳು ಸೂರೆಮಾಡಿದರೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ಜಯಾಪಜಯಗಳು ಹೇಗಿರುವುದೋ ತಿಳಿಯದು. ನಮ್ಮ ಬೀಗರಾದ ಮುನಿರಾಮಸೆಟ್ಟರು ನಿನ್ನೆ—ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಬಹಳವಾಗಿದೆ. ಈಗಲೇ ನಾವು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಹೋಗಿ ಪರ್ವತರಾಜನಲ್ಲಿ ಸೂರೆಯನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ಮುಗುವಳೇ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಅವರವರ ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಂಡು ತುಂಟರಿಗೆ ಆಸ್ಪದವಾಗದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಈ ಮಾತು ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತು ಮಂದಿಯ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಹೇಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ? ಎಂದು ಕೇಳಲು—

ಮುದುಕನಾದ ಮುನಿಸಾಮಿ ಎಂಬ ಪ್ರೌಢನಾದ ಒಬ್ಬ ಸೆಟ್ಟಯ್ಯ—ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಯಾಕೆ ಇಷ್ಟು ಭಯಪಡುತ್ತೀರಿ? ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣದ ಮೇಲೆ ಅನ್ಯ ಶತ್ರುಗಳು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ದೊರೆಯ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಮಗೇನೂ ಭಯವಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ತಾನೇ ಬೆಂಕಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟೇ? ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತಾನು ಬದುಕುವ ಪಟ್ಟಣದವರನ್ನು ತಾನೇ ಹಾಳುಮಾಡಿಸುವನೇ? ಈ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಧೈರ್ಯವಾಗಿ ಇರಿ. ಇಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ದೇವರ ಯತ್ನವಿದ್ದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು—

ಇನ್ನೊಬ್ಬನು—ಇಷ್ಟು ಯೋಚನೆ ಯಾಕೆ? ನಮ್ಮ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಬೃಹಸ್ಪತಿಗೆ ಸಮಾನನಾದ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯು. ಅವನು ತಾನು ಜೀವವಂತನಾಗಿರುವ ವರೆಗೂ ಈ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಯಾರನ್ನೂ ಬರಗೊಡಿಸನು. ಇದರಲ್ಲಿ ತಾಕತ್ತೇನಿದೆ? ಆ ಮಂತ್ರಿ ಇರುವ ಪರ್ಯಂತರವೂ ನಮಗೆ ಭಯವಿಲ್ಲವೆನಲು—

ಮತ್ತೊಬ್ಬನು—ಹಾಗೇ ಸರಿ. ಒಂದುವೇಳೆ ದೈವಗತಿಯಿಂದ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಜಯವಾದಾಗ್ಗೂ ನಮ್ಮ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಇದ್ದಾನೆ. ಇದರ ಮೇಲೂ ದೇವರು ಮಾಡಿದುದಾಗಲಿ ಎಂದನು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾನಾವಿಧವಾರ್ತೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿ ಜನರು ಭೀತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆಗ ಕ್ಷುಪಣಕನು ನಂದರು ಜಪಶಾಲೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಸೋಪವಾಸಿಯು ಹೇಳಿ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದರ್ಥಮಂ ವೇಗಶರ್ಮನ ಮುಖದಿಂದ ತಿಳಿದು ಅದೇ ಅರ್ಥಮಂ

ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಮೊದಲಿನ ಹಾಗೆ ವೇಗಶರ್ಮನಂ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಈ ವರ್ತಮಾನವಂ ತಿಳಿದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ನಂದರಿಗೂ ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೂ ನಾಳೆ ಯುದ್ಧವಾದಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿಗಳಿಗೆ ನಂದರಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆ ಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಮನೆಯ ರಾಯಸದವ ನಾದ ಕಾಯಸ್ಥ ಜಾತಿಯ ಶಕಟದಾಸನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತು ಇದ್ದು ಹಾಗೇ ರಾಕ್ಷಸನ ಮೈಗಾವಲಿನ ಜನಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತುಗಾರನಾದ ವಿನತನಂ ಕಂಡು ಅವನಿಗೆ ರಾಜಕಾರ್ಯರಹಸ್ಯಮಂ ಹೇಳಿ ಅವನು ಹೇಳಿದ ತತ್ಸಂಬಂಧ ವಾರ್ತೆಯಂ ತಿಳಿದು ಆ ಬಳಿಕ ಬಾಗುರಾಯಣನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕುಳಿತು ಮತ್ತೆ ಗುಪ್ತದಲ್ಲಿ ಇಂತೆಂದನು—

ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ಹೇಳಿದ ವರ್ತಮಾನವಂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ಸ್ನೇಹದಿಂದ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ತಿಳುಹಿಸುವೆನು. ಏನಂದರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗಿರುವಂತೆ ಅವನಲ್ಲಿ ನಿನಗೂ ವಿಶ್ವಾಸವಿದ್ದರೆ ಹೇಳಬಹುದು. ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಭರವಸದಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಪರ್ವತರಾಜನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಏನೋ ಬಂದು ಲೇಖನಮಂ ತೋರಿಸಿ ಅದರ ನಂಬುಗೆಯಿಂದಲೂ ಚಾಣಕ್ಯನ ವಾಕ್ಯ ತುರ್ಯದಿಂದಲೂ ಆ ದೊರೆಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಇದ್ದಾನೆ. ನಂದರಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಆಪ್ತನಾಗಿರುವಂತೆ ಮುಂದೆ ನನಗೆ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ ಆಪ್ತನೆಂದು ಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಈ ರಾಜ್ಯಾಧಿ ಪತ್ಯಮಂ ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಉಂಟುಮಾಡುವುದೇ ಸಿದ್ಧ. ನಂದನಾಹಿ ನಿಗಿಂತಲೂ ಶತ್ರುಸೇನೆಯು ಅಧಿಕವೆಂದು ತಿಳಿ ! ಚಾಣಕ್ಯನ ಕಪಟೋಪಾಯಕ್ಕೆ ನಂದರು ರಾಕ್ಷಸನು ಸಹ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾರರು. ರಾಕ್ಷಸನ ಭೇದೋಪಾಯವೂ ಭಗ್ನವಾಯಿತು. ನಾಳೆ ಯುದ್ಧವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಜಯಾಪಜಯಗಳೆಂತಿರುವುವೋ ! ಶತ್ರುಗಳ ಯತ್ನಮಂ ನೋಡಿದರೆ ನಂದರಿಗೆ ಅಪಜಯವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದೆ. ಅಥವಾ ಸಮಯುದ್ಧವಾದರೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ನಂದರಿಗೆ ಅಪಜಯವೇ ಸಿದ್ಧವು. ಅದು ಹೇಗಂದರೆ—ಜ್ವರ ಬಂದವನಿಗೆ ದೋಷಸಾಂಕರ್ಯವೂ ಸನ್ನಿಪಾತವೂ ಅಪಘ್ನಸೇವನೆಯೂ ಉಂಟಾದರೆ ಮಹಾಪಥಿಗಳಿಂದಾದರೂ ಆ ವ್ಯಾಧಿಯು ಹೇಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದೋ ಹಾಗೆ ನಂದರಿಗೆ ಒದಗಿರುವ ಚಾಣಕ್ಯನ ಕಪಟೋಪಾಯವು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸದ್ಗುಣವು ಪರ್ವತರಾಜನ ಶೌರ್ಯವು ಅರಸುಗಳ ಸಹಾಯವು ಎಂಬ ಇವೆಲ್ಲವೂ ನಂದನಾಶಸೂಚಕಗಳು. ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರ

ಗುಪ್ತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಆತನಿಗೆ ಇಪ್ಪನಾದವನಿಗೆ ಅಮಾತ್ಯ ಪದಮಂ ಕೊಟ್ಟು ತಾನು ತಪೋವನಕ್ಕೆ ತೆರಳುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ವೇಳೆ ಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಇರುವ ವಿಶ್ವಾಸಮಂ ದೃಢಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ನಾನು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯವೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಹೇಳಿದುದೆಂದು ತಿಳಿದು ನಿನ್ನ ಶಕ್ತ್ಯನುಸಾರ ಸಹಾಯಮಂ ಮಾಡಿ ಇನ್ನು ಯಶೋವಂತನಾಗು. ಚಾಣಕ್ಯನ ಉಪಾಯ ಕೌಶಲ್ಯಗಳಂ ನೋಡಿದರೆ ಕ್ಷೀರಜಲಗಳಿಗೆ ವೈರವನ್ನೂ ಗಜಸಿಂಹಗಳಿಗೆ ಸ್ನೇಹ ವನ್ನೂ ಉಂಟುಮಾಡುವುವೆಂದು ತೋರುವಲ್ಲಿ ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಕರತರುವುದು ಅಶ್ಚರ್ಯವೇನು ? ಈ ನಂದಸೇನೆಯ ಭುಜಯುಗ್ಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭುಜವು ಚಾಣಕ್ಯನದು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವವನಾಗು. ನಾನು ನಿನಗೆ ಅಪ್ಪನಾದುದರಿಂದ ಈ ವೇಳೆ ಯಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನಿರಬಾರದೆಂದು ತಿಳುಹಿಸಿದೆನು. ಈ ಮಾತಿಗೆ ಈ ರಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವಾಗುವುದೇ ನಿದರ್ಶನವು. ನಿನ್ನ ಮನೋಗತವೇನು ? ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಬಾಗುರಾಯಣನು—ಈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ವೈದ್ಯನಂತೆ ತೋರುತ್ತಿರುವನಾದರೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅಪ್ಪನಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—

ಎಲೈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನ ಹಾಗೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ದ್ವೇಷಿಗಳಲ್ಲ. ಆತನಿಗೆ ನಾವು ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಸಹಾಯಮಂ ಮಾಡಿದರೆ ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗುವುದರಿಂದ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಾವು ಮಾಡುವ ಗೂಢಸಹಾಯವು ಆತನಿಗೆ ಮುಂದೆ ತಿಳಿಯಬಂದೀತು. ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವಾಗಿ ಸಹಾಯಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಈ ಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ತಾನು ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಈಶ್ವರಾರಾಧನೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತ ಸದ್ಗತಿಯಂ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡೇನೆಂದು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಕಾಗದಮಂ ನೋಡಿ ಆತನ ತಂದೆಯು ನಮಗೆ ಮಾಡಿದ್ದ ಉಪಕಾರಸ್ತುರಣೆಯಿಂದಲೂ ಆತನಿಗೆ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ದುರ್ದಶೆ ಯನ್ನವಲೋಕಿಸಿದುದರಿಂದಲೂ ಆತನ ಅಭಿಮತಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಅಕ್ಷರ ದಿಂದ ಸಮ್ಮತಿಯಂ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆವು. ಆ ಕಾಗದವು ಆತನಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತ ವಾಗಿ ಇದ್ದರೂ ಇದ್ದೀತು. ಹೋಗಿಬಾರೆಂದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಂ ಕಳುಹಿಸಿ, ಅಪ್ಪನಾದ ತನ್ನ ದೂತನಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ ದೂತನೇ, ನೀನು ಹೋಗಿ ನಮಗೆ ಮಿತ್ರರಾದ ಭದ್ರಭಟಾದಿ ಸೇನಾ ಪತಿಗಳಂ ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಅವರಿಗೆ—ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಮಾಡತಕ್ಕ ಯುದ್ಧವಂ

ನಮ್ಮ ಸಾಮಂತರಾಜರುಗಳೇ ಮುಂದೆ ಸಿಂತು ಮಾಡುವಂತೆ ನೀವು ಅವರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ನೀವೆಲ್ಲ ರೂ ಆಜಾಯುದ್ಧದಂತೆ ಸಮರಕ್ರಮವಂ ತೋರಿಸುತ್ತ ಕಾಲ ಹರಣಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಶತ್ರುಗಳಂ ತಡೆಯದೆ ಬಿಡತಕ್ಕದು. ಇದರ ವಿವರಮಂ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸುವೆನು ಎಂಬುದಾಗಿ ನಾವು ಹೇಳಿದೆವೆಂದು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಬಾರೆಂಬುದಾಗಿ ದೂತನಂ ಕಳುಹಿಸಲು: ಅವನು ಹೋಗಿ ಹಾಗೆಯೇ ಹೇಳಿದನು. ಬಾಗುರಾಯಣನ ವಾಕ್ಯಮಂ ಅಪ್ಪವಚನವೆಂದು ತಿಳಿದು ಭದ್ರ ಭಟಾದಿಗಳು ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಆಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಸರಪಕ್ಷ ದವರಾದ ಆ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡದೆ ತಟಸ್ಥರಾಗಿರುವುದಂ ತಿಳಿದು ಚಾರರು ಹೋಗಿ ಪರ್ವತರಾಜನಿಗಿಂತೆಂದರು—

ಜೇಯಾ, ಶತ್ರುಸೇನಾಪತಿಗಳಾದ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ತಾವು ಸಂಗ್ರಾಮಂ ಗೆಯ್ಯುದಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ತಟಸ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಸಾಮಂತರಾಜರ ಪಡೆ ಮಾತ್ರ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡುವಂತೆ ಕಾಣಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಅದೇರೀತಿಯಾಗಿ ವರ್ತಮಾ ನಮಂ ಕೇಳಿದುದರಿಂದಲೂ ಮಾರ್ಗಸಿರೋಧವಿಲ್ಲದೆ ಗಂಗಾಸಂಗಮಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ದಳ ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲ ಬಹುದು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ಎನ್ನಲು: ಅದಂ ಕೇಳಿ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಹೂಣಿ ಜೇಣ ಕಿರಾತಾಧಿಪತಿಗಳಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ನೀವೆಲ್ಲ ರೂ ಬಲಸಮೇತರಾಗಿ ನಾವೆಗಳಂ ಹತ್ತಿ ಸರಯೂಸಂಗಮದಿಂದ ಹೋಗಿ ಈ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೇ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿ ಗೆಯಂ ಹಾಕುವುದೆಂದು ನೇಮಿಸಲು; ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಅವರೆಲ್ಲ ರೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಪುರದ ಹೊರವಳಯದಲ್ಲಿ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಮಾಡಿರುವ ಯುದ್ಧಸನ್ನಾಹಮಂ ನೋಡಿ ಈಗ ಒದಗಿರುವ ಶತ್ರುಗಳ ಸನ್ನಾಹಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಸಾಲದೆಂದು ತಿಳಿದು ಸೇನಾಸಮೇತನಾದ ಭೋಜಪತಿಯನ್ನು ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ವಿಧಿಸಿ ಹಾಗೇ ಅನಂತೀದೇಶಾಧಿಪತಿಯಂ ಪುರದ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ ಕಾವಲಲ್ಲಿ ರಿಸಿ ಕಳಿಂಗಪತಿಯನ್ನು ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರಾಧಿಪತಿಯನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಂತು ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿ ಅವರಂ ಬಹಳವಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ಬಾಗುರಾಯಣನಿಗೆ ಈಯರ್ಥವೆಲ್ಲಮಂ ಹೇಳಿ—ಅವರೆಲ್ಲರಂ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ನಗರಮಂ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವನಾಗು. ಈ ದಿವಸವೇ ಅಹಿತರು ಪೊಳಲಂ ಮುತ್ತುವಂತೆ ಕೃತಸಂಕೇತರಾಗಿರುವ ವರ್ತಮಾನವು ಗೂಢಚಾರರ ಮುಖ

ವಚನದಿಂ ತಿಳಿದಿರುವುದರಿಂದ ಅಪ್ರಮತ್ತನಾಗಿರುವವನಾಗು ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ನಂದರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಾನು ಮಾಡಿದನು ಪುರಸ್ಕಾರದ ಅಂತರ್ಬಹಿರ್ಭಾಗಗಳ ಸಮರಸಸ್ನಾಹಮಂ ತಿಳುಹಿಸಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ನಂದರು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು—

ಅಯ್ಯಾ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ನಮಗೆ ಮಿತ್ರನಾದ ಕಾಶೀರಾಜನಿಗೆ ಮೊದಲು ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಲೇಖನಮಂ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿ ಇದ್ದೀರಪ್ಪೆ? ನೀವು ಬರೆದು ಇದ್ದ ಮೇರೆಗೆ ಆ ಕಾರ್ಯಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸುವನೋ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾರನೋ? ಎನಲು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಪುತ್ರರುಗಳಿರಾ, ಕಾಶೀರಾಜನು ನಮಗೆ ಪರಮಮಿತ್ರನಾಗಿರೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಕ ಕನಾಗಿಯೂ ಇರುವನು. ದೈವಸಹಾಯಮಾತ್ರವಿದ್ದರೆ ಕೆಲಸಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಯಶೋವಂತನಾಗುವನು. ಅದು ಘಟಿಸಿದರೆ ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಸುಲಭವಾಗಿರುವುದು. ಶತ್ರುವಂ ಜಯಿಸುವವಂ ಹೀಗೆ ಬಹು ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಿದರೆ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಯಾವ ಯತ್ನದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಜಯಮುಂಟಾದೀತು ಎಂದು ಹೇಳುವಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಸಾಯಂಕಾಲವಾಗಲು; ನಂದರು ಬಡ್ತೊಲಗಂ ಗೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ರಕ್ತಸಿಕ್ತವಾದ ವಸ್ತ್ರಮಂ ಧರಿಸಿ ರೌದ್ರವಾಗಿ ತೋರುವ ಚಾರರಿಬ್ಬರು ಬಂದು ಕೋ! ಎಂದು ಕೂಗಿ—ಸ್ವಾಮಿ, ಸಾವಕಾಶಮಂ ಮಾಡಿದರೆ ರಾಜಕಾರ್ಯಂ ಕೆಡುವುದೆಂದು ಹೇಳಲು; ಆ ಧ್ವನಿಯಂ ಕೇಳಿ ನಂದರು ತಮ್ಮ ದೂತರ ಮುಖದಿಂ ಆ ಚಾರರಂ ಬಳಗೆ ಕರೆದು—ಅದೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ; ಸ್ವಾಮಿ, ಸುಂದರಗಡ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಸೂರ್ಯೋದಯದಾರಭ್ಯ ಈ ವರೆಗೂ ಡಿಂಗಿರಾತ ಭದ್ರಭಟ ನಮ್ಮ ಸಾಮಂತರಾಜರು ಇವರ ಸೇನೆಗೂ ಶತ್ರುಗಳ ಶಕ್ತಿ ಜೇನರ ಧ್ವಜನಿಗೂ ಎಂಟುವೇಳೆ ಕೈಗೂಡಿ ಯುದ್ಧವಾಗಿ ಗಂಡ ಕೀಸಂಗಮಪರಿಯಂತರವೂ ರಕ್ತವು ಪ್ರವಾಹವಾಗಿ ಹರಿಯಿತು. ಇನ್ನೂ ಪರ್ಯವಸಾನವಿಲ್ಲ. ಅವರ ಫಿರಂಗಿಗಳು ನಮ್ಮವರಿಗೆ ಇನ್ನೂರೈವತ್ತು ಸಿಕ್ಕಿದುವು. ನಮ್ಮ ಕಡೆಯ ತುರಗಂಗಳು ಐವತ್ತು ಸಹಸ್ರಮಂ ಶತ್ರುಗಳು ಹಿಡಿದರು. ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿ ಶಕನಾಯಕನಿಗೂ ನಮ್ಮ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಧಿಪತಿ ವೀರವರ್ಮನಿಗೂ ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧವಾಗಲು; ಗಜಾರೂಢನಾದ ವೀರವರ್ಮನ ಬಾಣ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಶಕನಾಯಕನಂ ಸುತ್ತಿಬರುವ ತುರಗಾರೂಢರೆಲ್ಲರೂ ಹತರಾಗಲು; ಕ್ರೌಢನಾದ ಶಕನಾ

ಯಕನು ತಾನು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಹಯಮಂ ಹಾರಿಸಿ ಹಸ್ತಭಲ್ಲೆ ಯದಿಂದ ನಿರವಮನಂ ಪ್ರಹರಿಸಲು ; ಆತನು ಗತಪ್ರಾಣನಾದನು. ಹಾಗೇ ನಮ್ಮ ಮೈಥಿಲನಿಗೂ ಜೇನ ದೌತಾಧಿಪತಿಯು ತನ್ನ ನಾದ ಜೇಮೂತನಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ಕಲಹ ನಡೆದು ಮೈಥಿಲನು ಜೇಮೂತ ಹಾಕಿದ ಭಲ್ಲೆಯಗಳಂ ಖಡ್ಗದಿಂದ ಛಿನ್ನಾಭಿನ್ನವಾಗಿ ಛೇದಿಸಿ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಜೇಮೂತನ ಶಿರಸ್ಸಂ ನೆಲಕ್ಕೆ ಇಳುಹಿದನು. ಇಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮಗಧಪತಿಗೆ ಜಾತಿಯಾದ ರುದ್ರವರ್ಮನು ಪ್ರಭುಕಟಾಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗ ಬೌಕು ಎಂದು ವಸ್ಯುಗಳ ಬಹು ತುರಗಾರೂಢರಂ ಸಂಹರಿಸುತ್ತ ನಿಂತಕಡೆ ಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಚೇತ್ರಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡಿದನಲ್ಲದೆ ಅರ್ಧಕ್ಷಣವೂ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡವನಲ್ಲ. ಈ ಅಪರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಾಮಂತರಾಜಸೇನೆಯು ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಸಮರಂಗಯ್ದು ಶೋಣಾಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಅರಿಗಳಂ ಬರಲೀಸದೆ ಗಂಡಕೀ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾದುಕೊಂಡಿದೆ. ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳ ಚತುರಂಗವು ಹಿಂದೆ ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಇದೆ. ಮೈರಿಗಳು ಶೋಣಾನದೀತೀರಕ್ಕೆ ಬರುವವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಘೋಷ ಹೋಗದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಆ ನದಿಯಂ ದಾಟಿ ಬಂದಾರು ಎಂದರು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ನಂದರು ರಾಕ್ಷಸನಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಈ ದಿವಸ ನಮ್ಮ ಬಳಿಯ ಅರಸುಗಳೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡಿದರಂತೆ. ಸೇನಾಪತಿಗಳಾದ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಮನಮುಟ್ಟ ಕಾಳಗಮಂ ಮಾಡಿದಂತೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಶತ್ರುಗಳು ಇವರಂ ಬಡಂಬಡಿಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದು ಎನಲು—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ಬಲಗುಪ್ತಾದಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ದಳಪತಿಗಳು ಭದ್ರಭಟಡಿಂಗಿರಾತರಿಗೆ ಹಿಂಬಲವಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡಿದರು. ಮುಂದಣ ಕಾರ್ಯಮಂ ಯೋಚಿಸಿ ನಮ್ಮ ಅರಸುಗಳ ಸೇನೆಯಂ ಅಮಿತ್ರರ ಮೇಲೆ ಕಳುಹಿಸಿ ವಿಂಗಡವಾಗಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಇವರು ಬಹು ದಿನದಾರಭ್ಯ ಆಪ್ತರು. ವಾಹಿನಿಯಂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹಗೆಗಳು ತುಚ್ಛರೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಮಾತು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ವಸ್ತುತಃ ಈಗಿನ ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಬಹುಪ್ರಯತ್ನಸಾಧ್ಯವು. ರಾಜತಂತ್ರವು ಬಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗತಕ್ಕದಲ್ಲವೆಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತುರಗಾರೂಢರಾದ ಇಬ್ಬರು ಚಾರರು ಬಂದು ನಂದರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು—

ಬುದ್ಧಿ, ಖಡ್ಗ ಪಾಣಿಗಳಾದ ಪದಾತಿವರ್ಗದಿಯುಕ್ತವಾದ ಶತ್ರುಗಳ ನಾವೆಗಳು ಐದು ಸಹಸ್ರವು ಶೋಣಭದ್ರಾನದಿಯೊಳಗೆ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಓಡೆಗಳಂ

ಹಿಡಿದು ನಾವಿಕರಂ ಪ್ರಹರಿಸಿ ನದಿಯಂ ದಾಟಬಂದು ಧ್ವಜಮಂ ನೆಟ್ಟು ವ್ಯೂಹಮಂ ರಚಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ನಾವೆಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಕಾಂಭೋಜಪತಿಯ ದಳವು ಬರುವುದಾಗಿದೆ. ಆದರ ಹಿಂದೆ ಪಾರಶಿಕಬಲ ಬದಗಿಬರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಗಂಡಕೀಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ನಮ್ಮ ಅನೀಕವು ರಾಜಮಾರ್ಗಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಮಾರ್ಗಾಂತರದಿಂದ ಬಂದು ನಿಂತಲ್ಲದೆ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಆತಂಕ ತಪ್ಪದು ಎಂದು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ನಂದರು ರಾಕ್ಷಸನಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ನಮ್ಮ ವಾಹಿನಿನಾಯಕರು ಶತ್ರುಗಳಂ ತಡೆಯದೆ ಅವರು ಶೋಣಭದ್ರಾನದಿಯಂ ದಾಟುವುದು ನೋಡಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಮೊದಲು ನೀವು ಹೇಳಿದ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮೂಲಬಲಕ್ಕೂ ಶತ್ರುಸೇನೆಗೂ ಸಮೀಪವಾಯಿತು. ಇದೇನೋ ಬಂದು ಪ್ರಕಾರವಾದ ಭದ್ರನೆ ಎಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಈಗ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಸಮಯವಲ್ಲ. ಆದರೂ ಹೋಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳು ಗಂಡಕೀಪ್ರಾಂತ್ಯಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಮಾರ್ಗಾಂತರದಿಂದ ಶೋಣಭದ್ರಾನದಿಯಂ ದಾಟಬಂದು ಆರಾತಿಗಳಂ ಮುಂದೆ ದಾಟಲಿಸದಂತೆ ನಿಲ್ಲುವ ಮೇರೆಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿರಿ. ಅದಂ ಮೀರಿ ಬಂದರೆ ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ವೇದ್ಧಿತ್ತಟ್ಟು ವುದು. ನಾಳೆ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧವಾಗಲಿ. ಪ್ರತ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಕಡೆ ಚಿತ್ರವ ಮರ್ನ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಡಿಂಗಿರಾತನೆದುರಾಗಲಿ. ಮಲಯಪತಿಯ ವಾಹಿನಿಗೆ ನಮ್ಮ ಭದ್ರಭಟನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ಪುಷ್ಕರಾಕ್ಷಸನ ಬಲದೊಡನೆ ನಮ್ಮ ಬಲಗು ಪ್ತನು ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡಲಿ. ಸಿಂಧುಪೇಣನ ಚಮೂವಿನ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ರಾಜ ಸೇನನು ಹೋಗಲಿ. ಮೇಘನಾದನ ಸಂಗಡ ನಮ್ಮ ಪುರುಷದತ್ತನು ನಿಲ್ಲಲಿ. ಶೇಖರನ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಲೋಹಿತಾಕ್ಷಂ ಮುತ್ತಲಿ. ಮಗಧ ಗಾಂಧಾರ ಶಕ ಜೀನ ಹೂಣಾಧಿಪರೊಡನೆ ನಮಗೆ ಸಾಮಂತರಾದ ಬಂಗಾಳಪತಿ ಮೈಥಿಲ ಓಢ್ರ ಘೂರ್ಜರ ವಿಧರ್ಭನಾಯಕರು ವ್ಯೂಹಮಂ ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ಕಲೆಯಲಿ. ಅವರ ಕಿರಾತ ಪರಿವಾರದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ವಿಂಧ್ಯವನವಾಸಿಯಾದ ಭದ್ರಕನು ಭಿಲ್ಲಸೇನಾಪರಿವೃತನಾಗಿ ಕೈಮಾಡಲಿ. ಪಾರ್ವತೀಯರ ದಂಡಿನ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಮೂಲಬಲ ಸಮೇತರಾಗಿ ನಾವೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ನಂದರು ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೋ ! ಹೋ ! ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ತುರಗವನ್ನೇರಿ ಅತಿ ತ್ವರಿತದಿಂ ಬಂದ ದೂತರಿಬ್ಬರು—ಅರಸುಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ ? ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ

ಬಾಧೆ ಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಜೊಗ ತಿಳುಹಿಸಿರಿ ಎಂದು ದ್ವಾರಪಾಲಕರಿಗೆ ಹೇಳಲು : ಅವರು ಅದೇರಿತಿ ಹೋಗಿ ನಂದರಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲಾಗಿ ; ಅವರೂ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿ ಪಟ್ಟಣದ ವರ್ತಮಾನವೇನು ? ಎನಲು—

ಬುದ್ಧಿ, ಸರಯೂನದಿಯ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಶತ್ರುಗಳ ನಾವೆಗಳು ಸೇನಾಸಮೇತವಾಗಿ ಗಂಗಾಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಗಂಗಾನದಿಯಂ ದಾಟಿ ಪಟ್ಟಣಮಂ ಮುತ್ತುವಂತೆ ಉಭಯತೀರದಲ್ಲೂ ಸೈನ್ಯವೇ ಏಕಾಕಾರವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ನದಿತರಂಗಗಳು ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಬರುವುದೋ ಹೇಳಲಳವಲ್ಲ. ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಂಡುಬನ್ನೇ ಬಿನ್ನವಿಸಿದೆವು. ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚೆ ಬಂದರೆ ರಿಪುಗಳು ನಮ್ಮ ಸರಪಣಿಯ ಸೇತುವೆಯಂ ಹಿಡಿಯುವರು ಎಂದು ದೂತರು ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ನಂದರಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ವೈರಿಗಳು ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡುವವರಂತೆ ಸೇನಾಭಾರಮಂ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ತೋರಿ ಹಿಂದಣಿಂದ ಪುರದ ಪ್ರಾಕಾರವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿದ್ದಾರು. ಚಿಂತೆ ಏನು ? ನೀವು ಎಂದಿನಂತೆ ಮೂಲ ಬಲ ಸಮೇತರಾಗಿ ನಾನು ಮಾಡುವ ಯುದ್ಧಸಾಹಸಮಂ ನೋಡುವವರಾಗಿರಿ. ನಾನು ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನಾದುದು. ಸತ್ಯವಾದರೆ ಶತ್ರುಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಜಯವನ್ನಂಟುಮಾಡಿ ಸಿಮ್ಮ ಸೇವಕನಹುದೆಂದು ಜನರು ಹೇಳಿಕೊಂಬಂತೆ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಕನಚಮಂ ಧರಿಸಿ ಹಯವನ್ನೇರಿ ಕಾಪ್ರಪ್ರಹಾರದಿಂ ಕಣಕಿದ ಕಾಡಾನೆಯು ನಡೆಯುವಂತೆ ಭಲ್ಲೆಯಮಂ ಪಿಡಿದು ತನ್ನ ಮೈಗಾವಲಿನ ಲಕ್ಷ ತುರಗಾರೂಢರಿಂ ಸಮೇತನಾಗಿ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧಮಂ ಧರಿಸಿ ದೇವಸೇನಾಪರಿವೃತನಾಗಿ ಅಸುರರ ಮೇಲೆ ಸಮರಕ್ಕೆ ನಡೆಯುವ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಯಂತೆ ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ರಣಭೇರೀಧ್ವನಿಯು ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಸಿಡಿಲ ರವದಂತೆ ಶತ್ರುಗಳ ಹೃದಯಮಂ ತಲ್ಲಣಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅರಿಗಳ ಶಕ ಹೂಣ ಕಿರಾತ ಸೇನೆಗಳು ಗಂಗಾನದಿಯಂ ದಾಟಿ ಪಾಟಲೀಪುರದ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ದಕ್ಷಿಣೋತ್ತರ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವರ್ಷಾಕಾಲದ ಮೋಘಸಂಜ್ಞೆಗಳಂತೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಗರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಇದಂ ತಿಳಿದು ಪುರಮಂ ರಕ್ಷಿಸುವ ಸೇನೆಗಳು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧವಾಗಿದ್ದುವು. ಕೋಟಿಕೋತ್ತಲುಗಳ ಮೇಲೆ ಬೆಳಗುವ ಜಗಜ್ಜ್ಯೋತಿಗಳಿಂದ ಆ ಪೊಳಲು ಸಹಸ್ರಚಂದ್ರರುದಯಿಸಿದಂತೆಯೂ ತೇಜೋಲೋಕದಂ

ತೆಯೂ ಕಾಣುತ್ತ ಪಟ್ಟಣಮಂ ಮುತ್ತುವ ಶತ್ರುಗಳ ತಂಡಗಳು ಪತಂಗ ಸಂಘ
ದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ಸಂಹರಿಸುವ ಮೃತ್ಯು
ವಿನ ಹಾಗೆ ಪರಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ನಡೆದು ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಮೇಲೆ ಕವಿದು
ಬರುವ ಅರಿಬಲಮಂ ಕೊಲ್ಲುತ್ತ ಇದ್ದನು. ಆತನ ರಭಸಕ್ಕೆ ಅಹಿತಬಲವು
ಇಬ್ಬಾ ಗವಾಗಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಉತ್ತರದಿಗ್ಭಾಗರಕ್ಷಕನಾದ ಅವಂತೀದೇಶಾ
ಧಿಪನು ಹಗೆಯವರ ಮೇಲೆ ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಕಾರದ ಮೇಲಣ ಘಾತಮಂ
ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತೆರಳುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸಿ ತನ್ನ ಬಳಿಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪಲಕ್ಷ
ತಂಡಗಳಂ ಮಾಡಿ ಮೂರುದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿ ಕಳು
ಹಿಸಿ ಉತ್ತರ ದ್ವಾರದಿಂದ ಪ್ರಾಕಾರವನ್ನೇರಿ ಸುತ್ತುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವ ಅಮಿ
ತ್ರರ ಮೇಲೆ ಫಿರಂಗಿಯ ಗುಂಡುಗಳ ತಂಡಗಳಂ ಕರೆಯುತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪಲಕ್ಷ
ಬಾಣದ ಕೊಳವಿಗಳಂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಿಂ ಬಿಡುತ್ತ ಕೋಟೆಯ ಸಮೀಪವಂ
ಶತ್ರುಗಳು ಸೇರದಂತೆ ಮೇಲೆ ಸಂಗ್ರಾಮವಂ ರಚಿಸುತ್ತ ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಪಶ್ಚಿಮ
ದ್ವಾರದಿಂ ಹೊರಗೆ ಹೊರಟು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರಾಧಿಪತಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಕವಿದುಬರುವ
ಶತ್ರುಸೇನೆಯಂ ಹೊಕ್ಕು ಬಂದೊಂದು ಖಡ್ಗಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಪರಿಪಂಥಿ
ಗಳ ಶಿರಸ್ಸುಗಳನ್ನಿಳುಹುತ್ತ ತುರಗಂಗಳಂ ಛೇದಿಸುತ್ತ ಆನೆಗಳ ಸೊಂಡಲು
ಗಳಂ ಹರಿಯುತ್ತ ಅರಿಗಳು ಪ್ರಾಕಾರಮಂ ಹಿಡಿಯದಂತೆ ಮೇಲಣವರಿಗೆ
ನೇಮಿಸಿ ಮೇಘಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆ ಹೊಳೆಯುವ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ರಾಕ್ಷಸನು
ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು; ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನ ಗುಂಡುಗಳ
ಸಂಗಡಲೇ ಹಗೆಗಳ ತಲೆಗಳು ಚಂಡಿನಂತೆ ಉರುಳುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆಗ ದಕ್ಷಿಣ
ದಿಕ್ಕಿನ ರಿಪುಗಳ ಮೇಲೆ ಕವಿದು ಶೂಲಗಳಿಂ ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತ ಭಲ್ಲೆಯಗಳಿಂದಿರು
ಕೆಡಹುತ್ತ ಆ ದಿಕ್ಕಿನ ಕಳಿಂಗರಾಯನಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ತನ್ನ ಹಸ್ತಭಲ್ಲೆಯದಿಂದಲೇ
ವೈರಿಚಮೂಪತಿಗಳಂ ಕೆಡಹುತ್ತ ಬಡುವರನ್ನಟ್ಟುತ್ತ ಅಟ್ಟಬರುವವರಂ ನಿಗ್ರ
ಹಿಸುತ್ತ ದಕ್ಷಿಣದ್ವಾರದಿಂ ಪುರದ ಪ್ರಾಕಾರದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ರಾಜದ್ವಾರದ ಬಳಿ
ಯಣ ಸೇನೆಗಳಿಗೆ ಎಚ್ಚರಮಂ ಹೇಳುತ್ತ ಪೌರಜನಕ್ಕೆ ಅಭಯಮಂ ಕೊಡುತ್ತ
ಅರಿಗಳ ಆಯುಧಮಂ ತಂದವನಿಗೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಮೊಹರಿಗಳಂ ಶಿರಸ್ಸಂ ತಂದವ
ನಿಗೆ ನೂರಾರು ಮೊಹರಿಗಳಂ ಗಜಾರೂಢರಂ ಸಂಹರಿಸಿದವಗೆ ಸಾವಿರಾರು
ಮೊಹರಿಗಳಂ ಸೇನಾಧಿಪರ ಶಿರಸ್ಸಂ ತಂದವನಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪಲಕ್ಷ ಮೊಹರಿಗಳಂ

ಕೊಡುತ್ತ ಪ್ರಾಕಾರದ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿರಲು; ನಿರರ್ಥಕವಾಗಿ ಅನ್ಯತಮಂ
ಹೊಳುವವನ ಪಾತಕದಂತೆಯೂ ಸ್ವಸ್ಥಾನಮಂ ಪುನಃ ಪುನಃ ಕವಿಯುತ್ತಿರುವ
ಜನುಹುಳಗಳ ತಂಡಗಳಂತೆಯೂ ಶತ್ರುಸೇನೆಯು ಮರಳಿ ಮರಳಿ ಪ್ರಾಕಾರದ
ಮೂಲಮಂ ಹಿಡಿದು ಏಣಿಗಳನ್ನೇರಿಸಿ ಲಗ್ಗೆಯಂ ಹತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಂ
ಮಾಡುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ಒಂದೊ ಮೊಳೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನಿಂದ ಎರಚುವ ಕಾಯ್ದು ಸೀಸದ
ಮಳೆಯಿಂದಲೂ ಫಿರಂಗಿಯ ಗುಂಡುಗಳ ತಂಡಗಳಿಂದಲೂ ಶತಘ್ನಿಘಾತಗಳಿಂ
ದಲೂ ಬಾಣವೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ ಶೂಲ ಪ್ರಾಸಾದ್ಯಾಯುಧಗಳ ಪೆಟ್ಟುಗಳಿಂದಲೂ
ಅಶನಿಘಾತದಿಂದಿರುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಪಬ್ಬಿಗಳಂತೆ ಅಹಿತಬಲವು ಛಿನ್ನಾಛಿನ್ನ
ಗಳಾಗಿ ಗಾಯವಡೆದು ರಕ್ತದ ಹಳ್ಳಗಳಂ ದಾಟಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ ಸಿಂತಿರಲು; ಆಗ
ರಾಕ್ಷಸನು ಕ್ರೂರನಾಗಿ ದುಷ್ಟ ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವ ಭಾರ್ಗವ
ರಾಮನಂತೆ ರಥವನ್ನೇರಿ ಆಪ್ತಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಮೇಘಪಬ್ಬಿಯಂ ಕಲಕುವ
ಜಂಝಾಮಾರುತನಂತೆ ಅತಿರಭಸದಿಂದ ರಥವನ್ನೊಡಿಸುತ್ತ ಒಂದೊಂದು
ಬಾಣಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಶತ್ರುಸಿರಗಳನ್ನಿಳುಹುತ್ತ ಹೊಡೆ ಹೊಡೆ
ಎಂದು ಬೊಬ್ಬಿರಿದು ಮೇಲ್ಗವಿಯುತ್ತ ಪ್ರತ್ಯರ್ಥವ್ಯೂಹಮಂ ಛೇದಿಸುತ್ತ
ಕುಲಾಲಚಕ್ರದಂತೆ ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಅರಿಸೈನ್ಯಮಂ ಸುತ್ತುತ್ತ ಶುಷ್ಕಪರ್ಣವ
ನ್ನಿಡಾಡುವ ಸುಂಟರಗಳಾಯಂತೆ ಧನುರ್ನುಕ್ತವಾದ ವಿಶಿಖ ಪರಂಪರೆಯಿಂದ
ವಿಪಕ್ಷರ ತಲೆಗಳಂ ಆಕಾಶಕ್ಕೆ ಹಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಗ ಕಂಡ ಶತ್ರುಗಳ
ತಂಡಗಳು ನಿರ್ಮೋಪಮಾತ್ರದಲ್ಲೇ ಬಯಲಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡ ರಾಕ್ಷಸನ
ರಥವು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹರಿದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತ ಮತ್ತೆ ನೋಡಿದರೆ ಇದ್ದ
ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಗೋಚರಿಸುತ್ತ ಇದ್ದಿತು. ಜಲತರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಫಲಿಸುವ
ಸೂರ್ಯಬಿಂಬದಂತೆ ಶತ್ರುತಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಧನುರ್ಧಾರಿಯಾದ
ರಾಕ್ಷಸನು ಕಾಣಬರುತ್ತಿರಲು; ಅಹುದಹುದೋ ! ಲೋಕೈಕ ವಿರನಹುದೋ !
ಕಲಿಸಾರ್ಥನಹುದೋ ! ಜಗದೊಳೆ ನಿನ್ನಂ ಪೋಷಿಸುವ ವಿರರುಂಟೇ ? ಎನ್ನುತ್ತ
ಚಕ್ರರಕ್ಷಕರಾದ ವಿರಭಟರು ಪೊಗಳುತ್ತಿರಲು; ಶತ್ರುಗಳ ಚತುರಂಗಬಲವು
ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಉರುಳಿ ವಸಂತಕಾಲದ ಗಿರಿನದಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಶಿಲಾ
ಸಮೂಹಗಳಂತೆ ರಕ್ತಮಂ ಸ್ರವಿಸುತ್ತ ಪ್ರಾಕಾರದ ಸುತ್ತಲೂ ಅತಿ ರೌದ್ರ
ಮಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರಲು; ರಾಕ್ಷಸನ ಶರಹತಿಗೆ ತರಹರಿಸಲಾರದೆ ಪರಸೈನ್ಯವು
ಪಲಾಯನಗೈಯಲು; ರಾಕ್ಷಸನು ಅರಿಗಳನ್ನೊಡಿಸಿ ರಥದಿಂದಿಳಿದು ತುರಗವ

ನ್ನೇರಿ ಪುರಮಂ ಪೊಕ್ಕು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತವಾದ ತನ್ನ ಸೇನೆಯಂ ನೋಡುತ್ತ
ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಪಲಾಯನಂಗೆಯ್ದ ಶತ್ರುಗಳು ಗುಂಪುಕೂಡಿ ಕೃತ
ಸಂಕೇತರಾಗಿ ಮದದಾನೆಯ ಹಿಂಡುಗಳಿಗೆ ಕಣ್ಣುಗಳಂ ಕಟ್ಟಿ ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ
ನಿಂತು ಬಂದೇ ವೇಳೆ ಆ ಗಜಗಳಂ ಒಡಿಸುತ್ತ ತಂದು ಆ ಪಟ್ಟಣದ ಅಗಳಿನಲ್ಲಿ
ಅವುಗಳಂ ಕೆಡಹಿ ಅದರಿಂದಲೇ ಅಗಾಧವಾದ ಅಗಳಂ ಹೂಳಿ ರೋಪಾವೇಶದಿಂದ
ಅದನ್ನೇ ತುಳಿಯುತ್ತ ಬಂದು ಪ್ರಾಕಾರಮಂ ಹಿಡಿದು ಏಣಿಗಳನ್ನೇರಿಸಿ ಲಗ್ನಿಯಂ
ಹತ್ತಿ ಧ್ವಜಮಂ ನೆಟ್ಟು ತನ್ನ ಜಯಭೇರಿಧ್ವನಿಯಂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ; ಅದಂ
ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಆಜ್ಞಾಹುತಿಯಿಂ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಕೋಪಾವಿಷ್ಟ
ನಾಗಿ ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿರುವ ಸೇನೆಯಂ ತನ್ನ ಸಂಗಡಬರುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿ ತನ್ನ
ಮೈಗಾವಲಿನ ತುರಗಾರೂಢರಿಂ ಸಮೇತನಾಗಿ ಅತಿತ್ವರೆಯಿಂ ತನ್ನ ಅಶ್ವವನ್ನೋ
ಡಿಸುತ್ತ ಪ್ರಾಕಾರದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿ ಬಂದಿರುವ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಕವಿದು
ತನ್ನ ಕೈಗತ್ತಿಯಿಂದ ಅವರ ಶಿರಗಳಂ ತರಿದು ಧ್ವಜಮಂ ಮುರಿದು ಜಯಭೇರಿ
ಗಳಂ ಹರಿದು ಅವರು ಬಂದ ಮಾರ್ಗವಿಡಿದು ಪ್ರಾಕಾರದಿಂ ತುರಗಮಂ ಹಾರಿಸಿ
ಕೆಳಗೆ ಕವಿಯುತ್ತಿರುವ ದ್ವೇಷಿಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆದು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಬಂದೊಂದು
ಖಡ್ಗಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಹಗೆಗಳ ನಾಲ್ಕಾರು ಶಿರಗಳನ್ನಿಳುಹುತ್ತ ಸೈನ್ಯವನ್ನಟ್ಟುತ್ತಿ
ರಲು ; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನ ಭೋಜಪತಿಯ ಸೇನೆಯು ಬಂದೊದಗಲು :
ರಾಜದ್ವಾರದ ಬಳಿಯ ವಾಹಿನಿಯು ತನಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಇದೆ
ಲ್ಲಮಂ ನೋಡಿ ಶತ್ರುಗಳು ನಿರ್ವಹಿಸಲಾರದೆ ಈತನು ಅನಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲ !
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಸಂಹರಿಸಲು ಬಂದ ರಾಕ್ಷಸನೇ ಅಹುದೆಂದು ಪಲಾಯನಂಗೆಯ್ದು
ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನ ಪಡೆಯು ಅವರಂ ಅಟ್ಟಿ ಒಡಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ
ಜಯಭೇರಿಸಿನಾದವು ಅರಿಗಳಿಗೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಪಾರಜನಕ್ಕೆ ಹರ್ಷಕರವಾಗಿ
ಭೂಮ್ಯಂತರಿಕ್ಷಗಳಂ ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆ ವೇಳೆಯೋಳೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಆರಾ
ತಿಗಳು ಬಹು ದೂರ ಒಡೆಹೊದರೆಂಬ ವರ್ತಮಾನಮಂ ತಿಳಿದು ರಾಜದ್ವಾರದ
ಸೇನೆಗೆ ಎಂದಿನಂತೆ ಪುರಮಂ ಕಾದುಕೊಂಡಿರತಕ್ಕುದೆಂದು ನೇಮಿಸಿ ಅರುಣೋ
ದಯ ಸಮಯವಾಗಲು ; ತನ್ನ ದೇಹಶ್ರಮಮಂ ನೋಡದೆ ನಿವಾತಕವಚರೆಂಬ
ಅಸೂರಸಮೂಹಮಂ ವಧಿಸಿ ತಂದೆಯಾದ ಸುರಪತಿಯಂ ಕಾಣಜೀಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ
ಯಿಂ ಬರುತ್ತಿರುವ ಪಾರ್ಥನಂತೆ ನಂದರ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ರಾಕ್ಷ
ಸನು ಮಾಡಿದ ಯುದ್ಧಮಂ ಗಜಾರೂಢರಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ನಂದರು ತಮಗೆ

ಜಯವಸ್ತುಂಟುವಾಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವ ರಾಕ್ಷಸನು ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಕಂಡು ತಾವು ಹಸ್ತಿಯಿಂದಿಳಿದು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಿರುವ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನಾಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡು—

ಅಯ್ಯಾ ಅನಾತ್ಯರೇ. ಇಂದು ಬಹುಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಮಂ ಮಾಡಿದಿರಿ. ನಮ್ಮ ಪುಣ್ಯದಿಂದಲೇ ನೀವು ನಮಗೆ ಅನಾತ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠರಾದಿರಿ. ನೀವು ಬಬ್ಬರು ಇರುವಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಶತ್ರುಗಳೆಂದರೇನು? ಈ ಪರ್ವತರಾಜನೆಷ್ಟು ಮಾತ್ರದವನು! ಮುಂದೆ ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೆಳತಕ್ಕವರು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ರಕ್ತಸಿಕ್ತವಾದ ಆತನ ಕವಚಮಂ ತಾವೇ ಬಿಚ್ಚುತ್ತ ಆತನ ದೇಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಶಸ್ತ್ರದ ಗಾಯಗಳಿಗೆ ಔಷಧಗಳಂ ಲಂಘಿಸುತ್ತ ನೀವು ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವವರಾಗಿರಿ. ರಿಪುಗಳು ಎದುರಾದರೆ ನಾವೇ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡಿ ಬರುವೆವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸುಗಳಿರಾ. ಈ ರಾತ್ರಿಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾರದೆ ಪಲಾಯನಂಗೆಯ್ದ ಶತ್ರುಗಳಂತೆ ಉಳಿದ ಅರಿಸೇನೆಯ ಮೇಲೆ ನಾನೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಸಮರಮಂ ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಈಗ ಇಳಿದಿರುವ ಪಾಳಯದಿಂದ ಪಲಾಯನಂ ಗೈಯ್ಯಂತೆ ಮಾಡದೆ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಮುಂದಣ ಕಾರ್ಯವು ಹೇಗಿರುವುದೋ? ಅದರಿಂದ ಈಗಿನ ದೇಹಶ್ರಮಮಂ ನೋಡದೆ ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ವಿರೋಧಿಗಳ ಮೇಲೆ ನಾನೇ ನಡೆವೆನು. ನೀವು ಹಿಂಬಲವಾಗಿ ಬರಬಹುದು ಎನಲು; ಅದಕ್ಕೆ ನಂದರು—

ಅಯ್ಯಾ, ನೀವಲ್ಲದೆ ಯುದ್ಧವೆಂದರೇನು? ಬಹು ಶತ್ರುಗಳಂ ಈಗ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಬಂದುವರಿಂದ ಪುನಃ ಸಿಮ್ಮನ್ನೇ ಆಯಾಸಪಡಿಸಬಾರದೆಂದು ಹೇಳಿದೆವು. ವೈರಿಗಳು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ಬರುವುದಾದರೆ ಸಕಲಮಂ ನೀವೇ ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಭರವಸವು ಸಿಮ್ಮಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಸೇನಾಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಯಾವರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ದಳಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೋ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಸಿಮ್ಮ ವಶವೇ ಸರಿ. ಗಜಾಧ್ಯಕ್ಷರಂ ಸನ್ಮಾನಗೊಳಿಸಿ ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವವರಾಗಿರಿ. ಅಶ್ವಲಕ್ಷಾಧಿಪತಿಗಳಂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಪಡಿಸುತ್ತ ಅರಿಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವವರಾಗಿರಿ. ಪದಾತಿವರ್ಗಮಂ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಅಮಿತ್ರರ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸುವವರಾಗಿರಿ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟದವರಂ ಸದೆಯುವವರಾಗಿರಿ. ಭದ್ರಭಟನಿಗೆ ಸಹಾಯಮಂ ಮಾಡುವವರಾಗಿರಿ. ಡಿಂಗಿರಾತನಿಗೆ ಧೈರ್ಯಮಂ ಹೇಳಿರಿ. ನಮ್ಮ

ಸಾಮಂತರಾಜರಂ ಪ್ರೇರಿಸಿರಿ. ಬಲಗುಪ್ತ ವಿಜಯವರ್ಮಾದಿಗಳ ಮನೋಭಾವಮಂ ತಿಳಿದು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಿರಿ ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು.

ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಸಮ್ಮತನಾಗಿ ತನ್ನ ಸೇನಾನಾಯಕರಿಗೆ ವ್ಯೂಹಮಂ ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಂದೆ ತೆರಳುವಂತೆ ವಿಧಿಸಿ ತನ್ನ ಪಾಶ್ವದಲ್ಲಿದ್ದ ದೂತರ ಮುಖಮಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ, ಈ ದಿನ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸಮರದೊಳ್ ನಿಂತು ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡದೆ ಶಕಸೇನೆಯಂ ಕಂಡು ಪಲಾಯನಂಗೆಯ್ದ ನಮ್ಮ ಮಾರ್ವಾಡ ದೇಶಾಧಿಪತಿಯ ಚತುರಂಗಮಂ ಕರತಂದು, ನಮ್ಮ ವಿಧ್ಯವನಸ್ಥರಾದ ಭಿಲ್ಲರ ಪೌಜು ತಮ್ಮ ಬಾಯ ತಂಬುಲಮಂ ಅವರ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಉಗಳುವಂತೆ ನೇಮಿಸು. ಮತ್ತು ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದ ಕೊಂಕಣಪತಿಯ ಸೇನಾಜನವು ಅವರ ಸಂಗಡ ಜಗಳಮಂ ಮಾಡದೆ ತಮ್ಮ ಬಂಧುಜನಗಳ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಮಂ ವಿಚಾರಿ ಸುತ್ತ ಅವರಿಗೆ ಮಿತ್ರರಂತೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಂ ಫಿರಂಗೀ ಬಾಯಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಸಂಹರಿಸುವಂತೆ ಹೇಳು. ಆ ಕೊಂಕಣರಾಜ್ಯಮಂ ನಮ್ಮ ಭೋಜಪತಿಯ ವಶಮಂ ಮಾಡಲಿ. ಅಂಧ್ರದೇಶಮಂ ನಮ್ಮ ಕಳಿಂಗರಾಯನಿಗೆ ಕೊಡಲಿ ಎಂದು ದೂತರಿಗೆ ನೇಮಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಕಮಲಬಾಂಧವನು ಉದಯಶಿಖರದೇಶವನ್ನಲಂಕ ರಿಸಿದನು.

ಆಗ ನಂದರದ್ದು ಸ್ನಾನಾದಿ ನಿತ್ಯಕೃತ್ಯಮಂ ಮಾಡಿ ದಿವ್ಯಭೂಪಣಭೂಷಿತ ರಾಗಿ ಶೃಂಗರಿಸಿ ಕಾದಿರುವ ತಮ್ಮ ಗಜಶ್ರೇಷ್ಠಗಳಂ ಹತ್ತುತ್ತಿರಲು : ಹಾಗೆಯೇ ರಾಕ್ಷಸನು ಸನ್ನದ್ಧವಾದ ಆನೆಯಂ ಹತ್ತಿ ಮುಂದೆ ನಡೆದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಸೇನೆಗಳು ಎದುರಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡುವು. ಆಗ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ರೋಪಾ ವೇಶದಿಂದ ಚಿಮ್ಮುವ ಆಯುಧ ಪ್ರಭೆಗಳು ಸಮುದ್ರತರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ತೋರುವ ಸೂರ್ಯಪ್ರಭೆಯಂತೆ ದೃಷ್ಟಿಮಾರ್ಗಮಂ ಸಿರೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಹಂಪೂರ್ವಮಹಂಪೂರ್ವಮೆಂದು ಕಲಹಮಂ ಮಾಡುವ ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳ ಕೋದಂಡದಿಂದ ಹೊರಡುವ ಬಾಣಪಜ್ಜಿಗಳು ಮೇಘಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸುರಿಯುವ ಉದಕವೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಉಭಯಬಲಮಂ ಮುಚ್ಚಿ ಎಲ್ಲಿನೋಡಿದರೂ ಶರವನದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದುವು ಹೀಗೆ ಬರುವ ಬಾಣಪರಂಪರೆಯನ್ನು ರೋಪಾವೇಶದಿಂದ ಮೈಮರೆತಿರುವ ತುರಗಾರೂಢರು ತಮ್ಮ ಕೈಕತ್ತಿಗಳಿಂದ ತಡೆಯುತ್ತ ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳಾದ ಶೂರರಂ ಭೇದಿಸುತ್ತ

ಹಾರುತ್ತ ಬರುವ ವಿರರನ್ನು ತಮ್ಮ ಭಲ್ಲೆಯಗಳಿಂದ ತಿವಿದು ಸಂಹರಿಸುತ್ತ ಬಳ
ಯೊಕ್ಕು ಇರಿಯುವ ಈತೆಯವರನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಗುಂಪಾಗಿ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಕೈಪ
ಟ್ಟಸಗಳಿಂದ ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿರಲು : ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಗಜಾರೋಹಕರಾದ
ಶೂರರು ಗುಂಪಾಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಬಾಣಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಆ ಶತ್ರು
ತುರಗಾರೂಢರಂ ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದಂ ತಿಳಿದು ಕ್ರುದ್ಧರಾದ ಫಿರಂಗಿಯ
ವರು ಹತ್ತಿಸಿದ ಗುಂಡುಗಳ ತಂಡಗಳಿಂದ ಆ ಮೇತಂಡಗಳ ಗಂಡಮಂಡಲಂಗಳು
ತುಂಡುತುಂಡಾಗುವಂತೆ ಹೊಡೆದರು. ಅದೆಲ್ಲಮಂ ನೋಡಿದ ರಥಸ್ಥರಾದ
ವಿರರು ತಮ್ಮ ಸಾರಥಿಯಂ ಪ್ರೇರಿಸಿ ವರೂಢಾಶ್ವಂಗಳಂ ಚಬುಕಿನಿಂದ
ಹೊಡೆದು ತೀವ್ರವೇಗದಿಂದ ಹೊರಡುವ ತಮ್ಮ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಬಾಣಪರಂಪ
ರೆಯಿಂದ ಆ ಫಿರಂಗಿಯವರಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಶತ್ರುಗಳ ರಥಗಳು ಎದುರಾಗಲು
ತಮ್ಮ ಕರಲಾಘವಮಂ ತೋರಿಸಿ ಮೇಲೆ ಬರುವ ಬಾಣಪಟ್ಟಿಗಳಂ ಕತ್ತರಿಸಿ
ಶತ್ರುರಥಿಕರ ಧನಸ್ಸುಗಳಂ ಭೇದಿಸಿ ಧ್ವಜಗಳಂ ಖಂಡಿಸಿ ಸೂತರುಗಳ ಶಿರವನ್ನ
ರಿದು ತುರಗಗಳಂ ಘಾತಿಸಿ ಓಡುವ ತೇರಾಳಗಳಂ ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ
ನುಗ್ಗುನುಗ್ಗಾದ ಶತಾಂಗಗಳಿಂದಲೂ ತುಮುರುತುಮುರಾದ ಪತಾಕೆಗಳಿಂದಲೂ
ನುಚ್ಚುನುಚ್ಚಾದ ಭಕ್ತಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಡುತುಂಡಾದ ಆಯುಧಗಳಿಂದಲೂ
ಖಂಡಖಂಡಗಳಾದ ಅಶ್ವಸಾರಥಿಗಳಿಂದಲೂ ಅನ್ನಭಿನ್ನವಾದ ರಥಿಕರ ಶರೀ
ಗಳಿಂದಲೂ ಸಾಂವ್ರವಾದ ಆ ರಣಭೂಮಿಯು ಚಿತ್ರಾಸ್ತರಣದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿ
ದ್ದಿತು. ತಮ್ಮ ಬಲವು ನಷ್ಟವಾದುದಂ ನೋಡಿ ರೋಪಾವೇಶದಿಂ ಪರವಶರಾಗಿ
ರುವ ಉಭಯಬಲವ ಸೇನಾನಾಯಕರ ಹೊಂಕಾರದಿಂದ ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಿಮ
ಸಮುದ್ರಗಳು ಮೇರೆ ತಪ್ಪಿ ಬಂದಾಗುವಂತೆಯೂ ಉಭಯ ದಿಕ್ಕಿನ ಜುರೂಪ
ವನವೇಗದಿಂದಂಟಾಗುವ ಮೇಘಾಪಂಚ್ಚಿಗಳಂತೆಯೂ ಮಂದರಕ್ಷೋ
ಭೆಯಿಂ ಘೋಷಿಸುವ ಮಹಾಂಬುಧಿಯಂತೆಯೂ ವಾಜ್ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಗೋಚರ
ವಾಗದೆ ಮಾಡುವ ವೇವಾಸುರಯುದ್ಧದಂತೆಯೂ ಎರಡು ಪಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ಪ್ರಾಸ ಪಟ್ಟಸ ಶೂಲ ಶಡ್ಗ ತೋಮರ ಬಾಣ ಚಕ್ರ ಗದಾ ಪರಿಘಳಿಂದ ರಥ
ಸ್ಥರು ರಥಿಕರನ್ನೂ ಗಜಾರೂಢರು ವಾರಣಾರೋಹಕರನ್ನೂ ತುರುಗಾರೂ
ಢರು ಅಶ್ವಸಾದಿಗಳನ್ನೂ ಪದಾತಿವರ್ಗವು ಕಾಲಾಳುಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತ
ಯುದ್ಧವಂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು : ರಣಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಭೇರೀ ಶಬ್ದವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ
ಶಸ್ತ್ರಪ್ರಹಾರ ನಿನದಗಳೇ ಬಹಳವಾಗಿ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆ ಶರಹತಿಯಿಂದ

ಗಾಯನದೇದ ವೇತಂಡಗಳ ಸೊಂಡಿಲುಗಳಿಂದಲೂ ಭಗ್ನವಾದ ಸೂತಬೃಂದಗಳಿಂದಲೂ ಛೇದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪದಾತಿವರ್ಗಾವಯವಗಳಿಂದಲೂ ಸಂಹೃತರಾದ ವರೂಢಿಗಳ ಕಂಠದೇಶಗಳಿಂದಲೂ ಭಿನ್ನರಾದ ಗಜಾರೂಢರ ಮಸ್ತಕಗಳ ದೇಸೆಯಿಂದಲೂ ಗತಪ್ರಾಣರಾದ ತುರಗಸಾರಥಿಗಳ ಮುಖಕುಪರಗಳಿಂದಲೂ ಹೊರಟು ಬಟ್ಟಾಗಿ ಬರುವ ರಕ್ತನದಿಗಳ ಪ್ರವಾಹಗಳು ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಭಯಭ್ರಾಂತರಾಗಿ ಬಡಿ ಹೋಗುವ ಜನರು ಆ ರಕ್ತತರಂಗಿಣಿಗಳಂ ದಾಟಲಾರದೆ ಮುಳುಗಿ ತೇಲಿ ಕಬಂಧಗಳನ್ನನಲಂಬಿಸಿ ದಾಟುತ್ತಿರಲು ; ರಣಭೂಮಿಯು ಸಂಧ್ಯಾರಾಗಮುಸುಕಿದಂತೆಯೂ ವಿರಲಕ್ಷ್ಮಿಯರ ವಿಲಾಸೋತ್ಸವದ ಒಕ್ಕುಳಿಯ ಮಡುಗಳೋ ಎಂಬಂತೆಯೂ ಅತಿಭಯಂಕರವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿರಲು ; ಉಭಯ ಸೇನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಧಹತವಾಗಿ ಉಳಿದ ವಾಹಿನಿಜನರು ಶಾಂತರಾಗಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ಪುನಃ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಅದಿತ್ಯನು ಅಸ್ತಾಚಲಶಿಖರವನ್ನೆಯ್ದಿದನು. ಆಗ ಉಭಯಬಲದ ಅರಸುಗಳೂ ತಮ್ಮ ದಳಪತಿಗಳಂ ಕರೆದು—

ಅಯ್ಯಾ ಶೂರರಾದ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿರಾ, ಈಗ ಆಹವನಂ ನಿಲ್ಲಿಸುವವರಾಗಿರಿ. ಪೌಜುಗಳು ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ನಾಳೆ ಆದೀತೆಂದು ನೇಮಿಸಿದರು. ರಾಜಾಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಆ ಚಕ್ರರಕ್ಷಕರು ಯುದ್ಧಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸೈನ್ಯಮಂ ಕರತಂದು ದಂಡಿನ ಪಾಳೆಯದಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿ ಕವಚಗಳಂ ಬಿಚ್ಚಿ ವಾಹನಗಳಂ ಸಂತವಿಟ್ಟು ಎಂದಿನಂತೆ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅರಸುಗಳಾದ ನಂದರು ಸ್ನಾನಾದಿಗಳಂ ಮಾಡಿ ಆಸ್ತಮಿತ್ರರಾದ ರಾಜಪುತ್ರರೊಡನೆ ಯುದ್ಧವಾರ್ತೆಯನ್ನಾಡುತ್ತ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡರು. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಕ್ಷಸನು ತನುತ್ರಮಂ ಸಡಲಿಸಿ ಸ್ನಾನಸಂಧ್ಯಾದಿಗಳಂ ಮಾಡಿ ಮುಂದಣ ಕಾರ್ಯಮಂ ನೆನೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಾರರಿಬ್ಬರು ಬಂದು ಕೈಮುಗಿದು—

ಸ್ವಾಮಿಾ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿದಿದ್ದ ಸೇನೆಗಳು ನಾಲ್ಕು ಯೋಜನದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇಳಿದುವು. ಇನ್ನು ಎರಡು ಮೂರು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬದಗುತ್ತಿವೆ ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲಾಗಿ ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತ—

ಎಲೈ, ಆ ವಾಹಿನಿಗಳಂ ತ್ವರಿತದಿಂದ ಕರತಂದು ಪುರದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ ನಂದರಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ

ದರ್ಶನ ಶೂರಸೇನ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ತುರಗಾರೂಢರಿಬ್ಬರು ಬಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿದು ಕಾಗದಗಳಂ ಕೊಟ್ಟು—

ಬುದ್ಧಿ, ದರ್ಶನಾಧಿಪತಿಶೂರಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಬಲಸಮೇತರಾಗಿ ಹೊರಟು ಪರ್ವತರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ತೆರಳುತ್ತ ಎರಡು ಪ್ರಯಾಣದ ಮೇಲೆ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟ ಕಾಗದವಿದು. ಅವರ ಉತ್ಸಾಹಮಂ ನೋಡಿದರೆ ಇಷ್ಟು ದಿನಗಳಿಗೆ ಪರ್ವತರಾಜ್ಯಮಂ ಸೂರೆಗೆಯ್ದು ಆ ಪುರಮಂ ಮುತ್ತಿರಬೇಕು ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಲಾಗಿ; ಆ ಲೇಖನಗಳಂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಂದರ ಸಮಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ಈ ದಿನ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಉಭಯಸೇನೆಗಳೂ ಳಗೂ ಅರ್ಧ ಹತವಾಗಿ ಸಮಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಎಷ್ಟು ಸಾಹಸಮಂ ಮಾಡಿದರೂ ಶತ್ರುಗಳು ಇಳಿದಿದ್ದ ಪಾಳಯದಿಂದ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಪುನಃ ಸಮರಕ್ಕೆ ಯತ್ನೀಕರಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗೆ ನಡೆದರೆ ಜಯಾಪಜಯವೆಂತಿರುವುದೋ ತಿಳಿಯದು. ಆದುದರಿಂದ ಬಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ ಪುನಃ ರಣಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡದೆ ವೈರಿಗಳು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಯತ್ನಂಗೆಯ್ಯದಂತೆ ಕಸಟಸಂಧಿಯಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕಾಲಹರಣಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಈಗ ನಷ್ಟವಾದ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಗೆ ಪೂರ್ತಿಯಾಗುವಂತೆ ವಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ದಳಂ ಬಂದೊದಗಿದ ಬಳಿಕ ನಾವು ಪುನರ್ಯುದ್ಧಾರಂಭಮಂ ಮಾಡಿದರೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಪ್ರೇಷಿತರಾದ ದರ್ಶನಾಧಿಪತಿ ಶೂರಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳು ಬಲಸಮೇತರಾಗಿ ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪರ್ವತರಾಜ್ಯಮಂ ಕೊಳ್ಳು ಮಾಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಿನ ಅನೇಕಗಳು ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ಮೇಲು ಬಲವಾಗದಂತೆ ಯುದ್ಧೋಪಕ್ರಮಮಂ ಮಾಡಿರುವುದರಿಂದಲೂ ನಷ್ಟವಾದುದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಸೈನ್ಯಮಂ ಜೊತೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗದುದರಿಂದಲೂ ಅಧಿಕ ವಾಹಿನೀಸಮೇತರಾದ ನಮ್ಮಿಂದ ಶತ್ರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಹತರಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಆರಿಗಳೊಡನೆ ಸಾಮವೆಂದು ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಯೂ ಬಪ್ಪದಂತೆಯೂ ಇರುತ್ತ ಕಾಲಹರಣಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಶೀರಾಜನ ಮುಖದಿಂದ ಯತ್ನಮಂ ಬದಗಿಸಿಕೊಂಡಾದರೂ ಕಾರ್ಯಮಂ ಗೆಲ್ಲಬೇಕಲ್ಲದೆ ದುಡುಕಬಾರದು ಎಂದು ನುಡಿದು ನಂದರಂ ಸಮ್ಮತಿಗೊಳಿಸಿ ವಿಷ್ಣುದಾಸನೆಂಬ ಸಿಯೋಗಿಯಂ ಕರೆದು ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ರಾಜತಂತ್ರಮಂ ಸೂಚಿಸಿ ಈಗಲೇ ಪರ್ವತರಾಜನ ಸಮಾ

ಪಕ್ಕ ಹೋಗಿಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ರಾಕ್ಷಸನು ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನೀಲವಸ್ತ್ರವಕುಂಠಿತನಾಗಿ ಸ್ವಬಲದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಸೇನಾವಾರ್ತೆಯು ಯಾರಲ್ಲಿ ಎಂತಿರುವುದೋ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಗೂಢವಾಗಿ ತಿರುಗುತ್ತ ಅಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕ ರಾಗಿದ್ದ ಕಾವಲುಗಾರರಂ ಸ್ವಸಂಕೇತವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳುತ್ತ ಉತ್ತರವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುತ್ತ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷಪಣಕನ ಶಿಷ್ಯನಾದ ವೇಗಶರ್ಮನು ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಕಂಡು ಅಭಿವಂದಿಸಿ ನಂದರು ನಾಳೆ ಸಾಯಾಸ್ತದಲ್ಲಿ ಜಪಶಾಲೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿರುವ ಮಾಸೋಪವಾಸಿಯ ವಾಕ್ಯಮಂ ತಿಳಿಸಲು ; ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು ಶೇಖರನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಚಮೂಪತಿಯೇ, ಈ ಉಭಯಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಯುದ್ಧದಿಂದರ್ಥಮುಟ್ಟಿಗೆ ಹತವಾಯಿತು. ಇನ್ನೂ ನಂದರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ನಾದರೂ ಸಂಹೃತನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪುನರ್ಯುದ್ಧವಾದರೆ ಜಯಲಾಭವೆಂತಿರುವುದೋ ? ಅದರಿಂದ ನೀನು ನಿನ್ನ ಬಳಿಯ ಪೌಜುಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ವಿಗಳೂ ಶೂರರೂ ಆದ ಮೂವತ್ತು ಸಹಸ್ರ ತುರಗಾರೂಢರಿಗೆ ಕಾಶೀರಾಜನ ಸೇನಾಜನಗಳ ವೇಷಮಂ ಹಾಕಿಸಿ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ಪಾಟಲೀಪುರದಿಂದ ಹೋಗುವ ಕಾಶೀಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಈ ರಾತ್ರಿಯೇ ಹೋಗಿ ಇಳಿದುಕೊಂಡು ನಾಳೆ ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದೆಂದು ನೇಮಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಆರು ಜನ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ಹಯಾರೋಹಕರಂ ನಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿ ಒಂಟಿಯಾದ ಶೂರನಿಗೆ ನೂರು ಮೊಹರಮಂ ಅದರ ಗೊತ್ತುಗಾರನಿಗೆ ಐನೂರಂ ಅವರ ಅಧಿಪತಿಗೆ ಸಾವಿರಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ನಿಮಗೆ ಉಚಿತವಾಗಿ ಇತ್ತನೆಂದು ಹೇಳಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಪಡಿಸಿ ಈಗಲೇ ಕಳುಹಿಸುವವನಾಗು. ಇಂದು ಮೊದಲು ನಿನಗೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಅಭ್ಯುದಯಮುಂಟಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಶೇಖರನು ಸಮ್ಮತನಾಗಿ ಚಾಣಕ್ಯರು ಏನೋ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಮಂ ಆಲೋಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಫಲಮಂ ಪರ್ಯವಸಾನದಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಹೋಗಿ ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ತನ್ನ ಕಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮೂವತ್ತು ಸಾವಿರ ಶೂರರಾದ ತುರಗಾರೂಢರಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕಾಶೀರಾಜನ ಸೇನಾಜನದಂತೆ ಅವರಿಗೆ ವಿಭೂತಿರುದ್ರಾಕ್ಷಗಳನ್ನಲಂಕರಿಸಿ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪೌಗುಗಳನ್ನಳವಡಿಸಿ ತದ್ವತ್ತಾಗಿ ವಸ್ತ್ರಾದಿಗಳಿಂದಲಂಕೃತರಂ ಮಾಡಿಸಿ ರುದ್ರ

ಪರಿವಾರದ ಚಂದದಿಂದೊಪ್ಪುವ ಆ ಜನಗಳಿಗೆ ಧನಗಳಂ ಕೊಟ್ಟು ಈಗಲೇ ಪಾಟಲಿಪುರದಿಂದ ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಾತಿದೂರಸ್ಥರಾಗಿ ಇಳಿದು ಕೊಂಡು ನಾಳೆ ನನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಬಂದ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಿ ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಕುಳುಹಿಸಿದನು. ಅವರು ಶೇಖರನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆದುಕೊಂಡರು.

ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿ ಮಯವನ್ನೇರಿ ಪರ್ವತರಾಜ್ಯದಿಂದ ಅತಿತ್ವರೆಯಾಗಿ ದೂತರಿಬ್ಬರು ಬಂದು ತನ್ನ ಬಳಿಯ ಕಾಗದಮಂ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕೈಮುಗಿದು—

ಬುದ್ಧಿ, ಪರರಾಜರಿಂದ ನಮ್ಮ ಪರ್ವತರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಸೂರೆಯಾಗಿ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ವೇದೆಯು ತಟ್ಟುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಬಿನ್ನೈಸಲು : ಅದಂ ಕೇಳಿ ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯಂ ಬದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದರಲ್ಲಿ—ದರ್ಶನಶೂರಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳಿಂದ ಪರ್ವತರಾಜ್ಯವು ಕೊಳ್ಳೆ ಹೋಗಿ ವಾಹಿನಿಗಳ ಸಂಗಡ ಸಂಗರವಾಗುತ್ತ ಪುರವು ಅನ್ಯಾಕ್ರಾಂತವಾಗುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಗಡಿ ದುರ್ಗಗಳು ಪರಾಧೀನವಾದುವು. ಸಿವು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ನಂದರೋಡನೆ ಸಂಧಿಗಾವರೂ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದು ತಲಪದಿದ್ದರೆ ಮುಂದೆ ನನ್ನಿಂದ ಈ ಪುಟಭೇದನವು ರಕ್ಷಿಸಲಶಕ್ಯವು ಎಂದು ಪುರರಕ್ಷಕನಾದ ಅಂಗಾರವರ್ಮನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಮಂ ತಿಳಿದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಾರರಿಬ್ಬರು ಬಂದು ಪರ್ವತಕ್ಷಾತ್ರಪತಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು—

ಬುದ್ಧಿ, ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ನಂದಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಮೇಲುಬಲವಾಗಿ ಬಂದ ಪೌಜು ಮೂರು ಯೋಜನವಿಸ್ತಾರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಿಬಿಡವಾಗಿ ಇಳಿದಿದೆ. ಅದು ನಾಳೆ ನಾಡಿದ್ದರಲ್ಲಿ ನಂದಸೇನೆಯೊಡನೆ ಕೂಡುವುದು ಎಂದು ವಿಜಾಪಿಸಿದರು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಪರ್ವತಭೂಧವನು ಪಂಕದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಮಹಾಂಜದಂತೆ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಏನೂ ತೋರದೆ ಸಿದ್ಧರಹಿತನಾಗಿ ಆತಂಕಪಡುತ್ತ ತನ್ನ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಶಬರವರ್ಮನಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ—

ಎಲೈ ಶಬರವರ್ಮನೇ. ವೃದ್ಧನಾಗಿಯೂ ನಮಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿಯೂ ಧರ್ಮಮಂತ್ರಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ನಮ್ಮ ಉಲೂಕನ ಮಾತಂ ಕೇಳಿದೆ ಈ ಚಾಣಕ್ಯನ ಕುಮಂತ್ರದ ಮಾತಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ನಾವು ಪಟ್ಟಣಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದು ನನಗೇನೋ ಮಹಾವಿಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಇದೋ ನೋಡು ನಮ್ಮ ಪುರರಕ್ಷಕನಾದ ಅಂಗಾರವರ್ಮನು ಬರೆದಿರುವ ಕಾಗದವಿದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಈಗತಾನೇ ಇಬ್ಬರು ದೂತರು ಬಂದು ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಈ ನಂದರಿಗೆ

ಮೇಲುಬಲವಾಗಿ ಸೇನೆಯು ಬಂದು ಮೂರು ಯೋಜನ ವಿಸ್ತಾರದಲ್ಲಿ ಇಳಿದು
ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಮೊನ್ನೆಯ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಲಗ್ನ ಹತ್ತ
ಬೇಕೆಂದು ಮುತ್ತಿ ಕೊಳ್ಳುವ ನಮ್ಮ ಪತಾಕಿನಿಗಳಂ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ತಾನೇ
ಪ್ರತನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಹೋಗಿ ಉತ್ತರಗೋಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಪಾರ್ಥನು ಸರ್ವ
ಕೌರವಬಲಮಂ ಉರುಳ್ಳ ದಂತೆ ಸಂಹರಿಸಿ ಲಗ್ನಿಯಂ ಹತ್ತಿದಂತೆ ಮಾಡಿದನು.
ನೆನ್ನೆಯ ಕಾಳಗದೊಳಗೆ ಉಭಯಬಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅರ್ಧಾಂಶವು ಹತವಾಯಿತು.
ಪುನಃ ನಂದರಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಸೇನೆ ಬದಗಿಬರುತ್ತಿದೆ. ನಮಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ
ಚತುರಂಗವು ಬರುವುದಕ್ಕೂ ಮಾರ್ಗವಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೂ ಬಾಧೆ
ಯು ತಟ್ಟೆ ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೂ ವ್ಯಥೆಯುಂಟಾಗುವುದಾಗಿದೆ. ಇದೇ ದರ್ಶಣ
ಶೂರಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳು ನಮಗೆ ಪೂರ್ವವೈರಿಗಳಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಭಾಗ
ಮಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಈ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಕರೆಯಲು;
ಈತನು ನಮ್ಮ ಮೇಲಣ ಅಂತಃಕರಣದಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನಯಭಯಗಳಿಂದ ಹೇಳಿ
ನಮ್ಮ ಬಾಧೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಉಪಕಾರವಂ ಮಾಡಿದನು. ನಾವು ಆ ಉಪಕಾರ
ಸ್ತುತಿಯಂ ಮರೆತು ಈ ಚಾಣಕ್ಯನು ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಮಂ ಕೊಡುತ್ತಾನೆಂಬ ಆಶೆಗೆ
“ಪುತ್ರಾರ್ಥಂಯಾಚಿತಾನಾರೀ ಮೈಲಾರಮಭಿಗಚ್ಛತಿ || ತತ್ರದೇವಪ್ರಸಾದೇನ
ಪೂರ್ವದ್ವಾರಂವಿನಶ್ಯತಿ” ಎಂಬಂತೆ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿಯೇ ಹೋಗುವ
ಘಟ್ಟವಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ನಾವು ಏನು ಯೋಚನೆಯಂ ಮಾಡಬೇಕು
ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸೂರ್ಯನುದಯಾಚಲಸ್ಥಿ ನಾದನು.

ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಿಷ್ಣುದಾಸನೆಂಬ ನಿಯೋಗಿಯು ಪರಿ
ವಾರಸಮೇತನಾಗಿ ಹೊರಟು ಪರ್ವತರಾಜನ ದಂಡಿನ ಪಾಳಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಾನು
ಬಂದಿರುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಆ ರಾಯನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ
ಹೋಗಿ ಆ ರಾಯನಂ ಉಚಿತಪ್ರಕಾರದಿಂ ಕಂಡು ಇಂತೆಂದನು—

ಸ್ವಾಮಿಾ ಭೂಪತಿಗಳಾದ ಪರ್ವತೇಶ್ವರರೇ, ಸಾರ್ವಭೌಮರಾದ ನಂಬರು
ನಿಮ್ಮ ಕುಶಲಮಂ ಕೇಳಿದರು. ಶೂದ್ರಸ್ತ್ರೀಪೌತ್ರನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು
ಜ್ಞಾತಿಮಿತ್ರ ರದಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನೊಡಂಬಡಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರತಂದುದು ಹೇಗಾಯಿತೆಂ
ದರೆ—ನರಿಯು ತಾನಿದ್ದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸಲ್ಲಕೀವನವಿರುವುದು. ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂ
ಭಕ್ಷಿಸ ಬನ್ನಿರಿ ಎಂದು ಮದಗಜಗಳಂ ಕರತಂದು ಮಹಾಸಂಕದೇಶದಲ್ಲಿ ತಗುಲಿಸಿ
ದಂತಾಯಿತು. ನಮಗೂ ಪಾರ್ವತೇಯರಿಗೂ ಎಂದೂ ಇಲ್ಲದ ದ್ವೇಷವು

ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ವೆಸೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತು. ಅಲ್ಪಮನುಷ್ಯನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಮಹಾಕಾರ್ಯಾರಂಭವುಂ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಬಹುನಷ್ಟವಾದುದುಂ ತಿಳಿದು ಮುಂದೆ ಕರ್ತವ್ಯವುಂ ಯೋಚಿಸಿ ಆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನುಂ ನಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಬಪ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆ ಅವನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳಿದರ್ಥಕ್ಕೆ ನಾವೇ ಇದ್ದೇವೆ. ವೃಥಾಯಾಸದಿಂ ಫಲವೇನು? ಎಂದು ನಂದರು ನಿಮಗಿಂ ಯರ್ಥವುಂ ತಿಳಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ವಚನವುಂ ಕೇಳಿ ಬಾರೆಂದು ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಿದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯುಂ ಕಂಡೆನು. ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ನಿಯೋಗಿಯ ವಾಕ್ಯವುಂ ಕೇಳಿ ಪರ್ವತರಾಜನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಗುಲಿರುವ ಆತಂಕವುಂ ಆಜ್ಞಾ ದನಂಗೆಯ್ಯುತ್ತ ಅವನುಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ನಿಯೋಗಿಯೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನುಂ ನಿಮಿತ್ತವುಂ ಮಾಡಿ ನಂದರಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ವಸ್ತುಗಳಂ ನಾವು ಅಪಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದವರಲ್ಲ. ಶತ್ರುಗಳ ವೆಸೆಯಿಂದ ಭೀತನಾಗಿ ಬಂದು ಮರೆಹೊಕ್ಕಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅಭಯವುಂ ಕೊಟ್ಟ ಮೇರೆಗೆ ಯುದ್ಧಮುಖದಿಂದ ಈತನ ಪ್ರಸಿತಾನುಹಾರ್ಜಿತವಾದ ರಾಜ್ಯವುಂ ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಪುನಃ ನಿಮಗೆ ರಣಾಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದೆ ನಿಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವುಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಕೊಡುವುದು ಸತ್ಯವಾದರೆ ಸಮರೋಪಕ್ರಮವುಂ ನಿಲ್ಲಿಸುವೆವು. ಈ ಯರ್ಥವುಂ ನಿಮ್ಮ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸಸಮೇತರಾದ ನಂದರಿಗೆ ನಾವು ಕುಶಲವುಂ ಕೊಳವೆಂದು ಹೇಳತಕ್ಕುದು ಎಂಬುದಾಗಿ ನುಡಿದು ವಿಳಯವುಂ ಕೊಡಿಸಿ ಆ ನಿಯೋಗಿಯುಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಶಬರವರ್ಮನುಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಮಂತ್ರಿಯೇ, ನಂದರು ನಯಭಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿಯೋಗಿಯ ಮುಖದಿಂದ ನಮಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ಅರ್ಥವುಂ ತಿಳಿದಿರುವೆಯಪ್ಪೆ. ಈಗ ಪ್ರಕೃತಾನುಸಾರವಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಾಡಿರುವ ಯತ್ನವುಂ ನೋಡಿದರೆ ನಾವೇ ಸಂಧಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆದೇನಂದರೆ ದರ್ಶಾಪತಿ ಶೂರಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳ ಮುಖದಿಂದ ನಮ್ಮ ಪರ್ವತರಾಜ್ಯವುಂ ಸೂರೆಗೆಯ್ನಿ ಅಲ್ಲಿನ ಪಡೆಯಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಲಿಸುವಂತೆ ಯುದ್ಧವುಂ ಮಾಡುವ ಹಾಗೆ ಅವರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ನಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣವು ಅನ್ಯಾಕ್ರಾಂತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದುದಲ್ಲದೆ ಈಗ ನಷ್ಟವಾದ ವಾಹಿನಿಗೆ ಇನ್ನುಡಿಯಾಗಿ ವಕ್ಷಿಣದೇಶದಿಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸೇನೆಯು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇಳಿದಿರಲು: ಈ ಎರಡು ವರ್ತಮಾನವೂ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ತಿಳಿದರೆ ನಾವು ಸಂಧಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೂ ಸಮ್ಮತಿಸಡುವವನಲ್ಲ. ಯುದ್ಧವನ್ನೇ

ಜೇಯಾ, ಅಸ್ಪೃಶ್ಯನಾದರ್ಥವು ಪ್ರಕೃತ್ಯೋಜಿತವಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ಸಂಗತಿಯು ಚಾಣಾಕ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಜಿತ್ತಕ್ಕೆ ಸರಿಬರುವಂತೆ ಉತ್ತರಮಂಜೇಳಿದರೆ ಆ ಯಥಾಮಂ ನಡೆಸಬಹುದು. ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ಮನಬಂದಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು ಎಂದನು. ಆದಂ ಕೇಳಿ ರಾಯನು ಚಾಣಾಕ್ಯರಂ ಕರತರುವಂತೆ ದೂತರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಕಳಿಸಿ ತಾನು ಸ್ನಾನಾರ್ಥನಾಗಿ ತೆರಳಿದನು. ಶಬರವರ್ಮನು ಆಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಟು ತಾನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೂತಸಮೇತರಾಗಿ ರಾಜಸಭೆಗೆ ಬರುವ ಚಾಣಾಕ್ಯರಂ ನೋಡಿ ದೂರದಲ್ಲೇ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಇವರು ನನಗೆ ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಾರಾ—ಅರಸು ನಮ್ಮಂ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿದ ನಿಮಿತ್ತವೇನು ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಏನು ಹೇಳಲಿ? ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನಡೆದರ್ಥಮಂ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳುವುದು ಮಂತ್ರಿಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಮಹಾತ್ಮರಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಥಾ ಅಡಕೂಡದಾದುದರಿಂದ ಈಗ ಕಣ್ಣು ಮರೆಯಾಗುವುದು ಉತ್ತಮವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿರುವ ಗೂಡಾರದ ಮರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಚಾಣಾಕ್ಯನು ದೂರದಲ್ಲೇ ಆದಂ ಕಂಡು ಇದೇನು ನಿಮಿತ್ತವೋ! ಶಬರವರ್ಮನು ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತ ನನ್ನಂ

కండు లజ్జితనాగి కణ్ణు మరేయూదను. ఇదరింద అరసు అస్థానదల్లి ననుగే అనభిమతవాద వాక్యమం యోగరజ్జీకు. శత్రుగళ అభిమతం ననుగే అనభిమతవు. ప్రకృతదల్లి అరిగళగే తమ్మ వేరియు నాశవాగు వుదే అవశ్యవాదుదరింద పరపక్షదవనాద అమాత్యరాక్షసన నయ భయ పూర్వకవాద కపటసంధిగే పర్వతరాజను విహ్వలనాగి ననుగే అసిష్ట వాక్యమం యోగదాను. నందనియోగియు బుదిద్దంతే తోరుత్తిదే. ఆ యథావు ఈ శబరవర్మసిగే సమ్మతపిల్లదుదరింద అల్లి ఈతన యత్నం సాగదే విన్ననాగి బరుత్త నమ్మం కాణువుదక్కే లజ్జితనాగి కణ్ణు మరేయూదంతే తోరుత్తిదే. ఈతనం కండు రాయన మనోగతమం తిళిదు రాజసమ్మతాకే యోగరజ్జీకు ఎందు నిశ్చయిసి సంగడ బరు త్తిరువ దూతనం నోడి—ఎచ్చే, ఈ గూడారద మరేయల్లి శబరవర్మ సిరువను. నావు బరయోదరు ఎందు కరేదుకొండు బా ఎనలు; యాగే బుదు అభినందిసి విన్ననాగి నింతిరువ శబరవర్మనం నోడి—

పన్నే మంత్రిశ్రేష్ఠుడే? పన్నో అస్థానదల్లి పర్వతరాజను ననుగే అనభిమతవాద అసిష్టవాక్యమం యోగదుదం నీను క్కేళి ఆ రహస్యమం అన్యత్ర యోళువుదు మంత్రిధర్మవల్లవాదుదరింద లజ్జితనాగి మరేయూ దవనంతే తోరుత్తిదే. శత్రుగళ నయ భయ కపటగళగే మరుళాగి అవర అభిమతనం నడిసికొడువుదక్కే ఈ రాయను సమ్మతనాగిద్దానో? అరసుగళు తమ్మ క్షేమకక్షోసుగ సమయోజితవాగి నడయువుదుంటు ఎనలు; ఆ మోతిగే శబరవర్మను—

స్వామీ అచార్యురే. తావు పరోక్షదల్లి నిశ్చయిసిదధాకే అన్యరు ప్రత్యక్షవాగి నిశ్చయిసిదుదు సమవాగలారదు. ఇన్ను నాను విజ్ఞాపిసువుదేసిదే? భయగ్రస్తనాదవనిగే కార్యాకార్య వివేక పిల్లదుదరింద అకార్యకే సమ్మతనాగదేయూ దక్షనాగియూ ఇరువ సేనాపతియూద శేఖరన క్యేయల్లి చంద్రగుప్తనం క్కొట్టు ప్రకృత విద్దంతే ఆచరిసబకుదు ఎందు యోళి యోరటుయోదను. బళిక చాణక్యను తన్న మనస్సినల్లి—ఈ శబరవర్మం యోగదభిప్రాయవేనం దరే చంద్రగుప్తనం శత్రుగళ వశమం మోడువుదక్కే పర్వతరాజను

ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದರೆ ಶೇಖರನು ಆ ರಾಯನ ಯತ್ನಮಂ ಸಾಗಲಿಸನು. ಇದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಮನಸ್ತಾಪವುಂಟಾಗಿ ಪಾಳೆಯದಲ್ಲಿ ತುಳಿದಾಟಹೆಚ್ಚು ಪಾರ್ವತೀಯರು ನಷ್ಟರಾದಾಗ್ಲೂ ಶರಣಾಗತರಂ ಪರಾಧೀನರಂ ಮಾಡಿದರೆಂಬ ಲೋಕಾಪವಾದವು ಅವರ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸಂಭವಿಸಬಾರದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಈ ಯಥಾಮಂ ಶಬರವರ್ಮಂ ಹೇಳಿದ್ದಾನು. ಈ ವಿಷಯವು ನಮಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಿಲ್ಲ. ಪರ್ವತರಾಜನ ಮನೋಗತಮಂ ಆತನ ಮುಖವಚನದಿಂದಲೂ ತಿಳಿದು ಆ ಬಳಿಕ ನಾವು ಮಾಡುವ ಯತ್ನಮಂ ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ನಡೆಸಬೇಕು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು; ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಪರ್ವತರಾಜನು ಸ್ನಾನಾದಿಗಳಂ ಮಾಡಿ ಒಲಗಕ್ಕೆ ಬಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಕುಳಿತಿರಲು; ಚಾಣಕ್ಯನಂ ನೋಡಿ--

ಅಯ್ಯಾ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮರೇ, ಈಗ ನಂದರ ಕಡೆಯ ನಿಯೋಗಿಯು ಬಂದು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯವೇನೆಂದರೆ--ಪಾರ್ವತೀಯರಿಗೂ ಪಾಟಲೀಪುರದ ಆರಸುಗಳಿಗೂ ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲದ ವೈರವು ಈಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿತು. ವೃಥಾಯಾಸದಿಂದ ಫಲವೇನು? ನಮ್ಮ ಜಾತಿಯಂ ನಮ್ಮ ವಶಮಂ ಮಾಡಿದರೆ ಆತನು ನಿಮಗೆ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತಿಗೆ ನಾವೇ ಇದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಸಂಧಿಗೆ ಮಾತನಾಡಿ ಹೋದನು. ಇದಕ್ಕೆ ನಾನು ಪ್ರಕೃತೋಚಿತಮಂ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದೆನು. ಅದಂತಿರಲಿ. ಮೊನ್ನೆಯ ರಾತ್ರಿಯ ಕಲಹದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅಪಜಯವುಂಟಾಗಿ ಅವರಿಗೇ ಜಯವಾಯಿತು. ನಿನ್ನ ಸಮಯುಧ್ಧವಾಯಿತು. ಪುನರ್ಯುದ್ಧಾರಂಭವಾದರೆ ಜಯಾಪಜಯವೆಂತಿರುವುದೋ! ಈಗ ಸಂಧಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಮೊದಲು ಅವರಿಂದಲೇ ಉಂಟಾದುದರಿಂದ ಈ ಯಥ್ಯಕ್ಕೆ ನಾವು ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅವರಿಂದ ಕೆಲವು ದೇಶಕ್ಕೋಶಗಳು ನಮ್ಮ ವಶವಾದಾವು. ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನೇ ಅಧಿಪತಿಯಂ ಮಾಡಿ ಇವರುಗಳಿಗಿರುವ ವೈರಮಂ ಶಾಂತಿಗೊಳಿಸಿ ಆ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ನಾವು ಪಾತ್ರರಾಗಿ ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣವೋ? ಮತ್ತೆನಾದರೂ ಆಲೋಚನೆಯುಂಟೋ? ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನು ಮುಗುಳುನಗೆಯಂ ತೋರಿಸುತ್ತ--ಶಾಬಾಸು! ಕಪಟರಾಕ್ಷಸನೇ! ನಿನ್ನಂ ಪ್ರೇಮವ ಮಂತ್ರಿಯು ಯಾರಿಗೆ ಇರುತ್ತಾನೋ ಅವನಿಗೆ ಯಾವ ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೂ ಶೂರತ್ವಕ್ಕೂ ಕಡಮೆ? ಆದುದರಿಂದಲೇ ಈ ವರೆಗೂ ನಂದರು ಸಮಸ್ತ ಪೃಥ್ವೀಪತಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಣಾಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾದಗಳ್ಳವರಾಗಿ ಇದ್ದರು. ಈಗ ಅವರಿಗೆ ದೈವಸಹಾಯಂ ತಪ್ಪಿ ಅನ್ಯಾಯಪ್ರವರ್ತಕರಾಗಿ ನನ್ನಿಂದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಲನ

ವರ್ತಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಿನ್ನ ಕಸಬೆಯವರುಗಳು ಸರ್ವರ ಮೇಲೂ ನಡೆಯುವಂತೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಡೆಯಲಾರವು. ಸಕಲ ಪುಸ್ತಕಗಳೂ ಪಟ್ಟವಗಳಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿರಲು ಹಂಪಕಪುಸ್ತಕಮಂತೂ ಸುಲಭವಲ್ಲವಷ್ಟೆ! ನಾನು ಜಾಗರೂಕನಾಗಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಈಚ್ಚೆಯಿಂದ ಲಾಘಿಸುತ್ತ ಪರ್ವತರಾಜನಿಂತೆಂದನು.

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸೇ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಬಲಪ್ರಾಂತ ಬಲಪ್ರಾಂತ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ ರೆಂಬುವುದು ಸುಸ್ತುಸಿದ್ಧವು. ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದ ದುರ್ಗಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೇ ಪ್ರಥಮ ಜಯವು. ಮೊನ್ನೆಯ ರಾತ್ರಿಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಸಹ ಅವರಿಗೆ ಜಯವುಂಟಾದುದರಿಂದ ಅವರಂ ಬಲಪ್ರಾಂತರೆಂದೆನಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಬಲಪ್ರಾಂತದವಂ ಮೊದಲು ತಾನೇ ಅಬಲಪ್ರಾಂತದ ನನ್ನೊಡನೆ ಸಾಂತ್ವಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದುದರಿಂದ ಇದು ಕಸಬೆಯವರೇ ಸಹಜವೇ? ನೀನೇ ತಿಳಿಯುವವನಾಗು. ಹೀಗೆ ಸಾಮಾನ್ಯರು ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಯುದ್ಧಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಲೇಸದೆ ನಷ್ಟವಾದ ತಮ್ಮ ಸೇನೆಗೆ ಪೂರ್ತಿಯಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಲಹರಣಮಂ ಮಾಡಿ ಆ ಬಳಿಕ ಸಂಗರಮಂ ಜಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನ ಸಂಧಿ ಇದು ಇಂತಿರಲಿ. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನ ಚಂದದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿದ್ದ ಸಿನ್ನ ಮುಖವು ರಾಹುಗ್ರಸ್ತವಾದಂತೆ ನೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೆಂಪಡಿರ ಮ್ಲಾನವಾಗಿರುವುದಂ ನೋಡಿದರೆ ಮಹಾತಂಕದಿಂದ ಸಿದ್ಧರಹಿತನಾಗಿ ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ನಿಮಿತ್ತವೇನು? ಎನಲು;

ಅಯ್ಯಾ ವಿಸ್ಮೃತ್ತಮರೇ, ಈಗ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಾಡಿರುವ ಯತ್ನದಿಂದ ನನಗೆ ಪೂರ್ವಶತ್ರುಗಳಾದ ದರ್ಶನಶೂರಸೇನಾಪತಿಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವು ಸೂರೆಯಾಗಿ ನಗರವು ಅನ್ಯಾಕ್ರಾಂತವಾಗುವುದಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ಸೈನ್ಯವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಾರದಂತೆ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ನಮ್ಮ ಪುರರಕ್ಷಕನು ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಇವಲ್ಲದೆ ನಂದಪತಾಕಿಸಿಗೆ ಮೇಲು ಬಲವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದಿಂದ ಅಪರಿಮಿತ ಚತುರಂಗಸೇನೆಯು ಬಂದು ಇಳಿದಿರುವ ವರ್ತಮಾನ ತಿಳಿದುದರಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲಿನ ನಮ್ಮ ಪರಿವಾರಮಂ ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕವು. ಈಗ ನಂದರಿಗೆ ಬರುವ ಬಲಮಂ ಬರಲೇಸದಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯಕವು. ಇಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಸೇನೆಯೊಡನೆ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡುವುದು ಮತ್ತೂ ಅವಶ್ಯಕವು. ಹೀಗೆ ಮೂರು ತೆರದಿಂದ ಒದಗಿರುವ ಅವಶ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಬಳಿಯೂ ಅಸ್ತಿಕವು ಒಂದೆ ಮೇಳ ಒದಗಲಾರದಾದುದರಿಂದ ನನಗೆ ಕ್ಷೇಮವಂತಾಗುವುದೆಂಬ ಅತಂಕದಿಂದ ಸಿದ್ಧರಹಿತನಾಗಿ ಇದ್ದೆನೆಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರವು—

ಅಯ್ಯಾ ಪ್ರಭುಸೇ, ಗುಮ್ಮನೆಂದು ಬಾಲಕನು ಬೆದರಿಸುವಂತೆ ರಾಕ್ಷಸನು ತೋರಿಸಿರುವ ಬಿಭಿಷಿಕೆಗೆ ಸರ್ವತರಾಜನೆಂದೆನಿಸಿಕೊಂಬ ಸೀನು ಹೀಗೆ ಧೈರ್ಯ ಹೀನನಾದರೆ ಮಂಜುಮುಸುಕುವುದರಿಂದ ಜಿಟ್ಟವು ಕರಗಬೇಕಾಯಿತು. ಶತ್ರು ಜಯಕ್ಕೆ ನಾನು ಇಷ್ಟು ಪಾಪವನ್ನಪ್ಪೆನ್ನೆಂದೆನಿಸಿತು? ಸೀನು ಯುದ್ಧಕುತೂಹಲನಾಗಿ ಬಹು ಬಲಮಂ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಇದರಿಂದ ನನಗೆ ಪ್ರಯೋಜನ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಸೇನೆಯ ಜಂಗಳಿಯು ಮೇಘಾದಯದಂತೆ ಜಯಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಗುಂಪು ಕೂಡುವುದು. ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಸಿಯುಂಟಾದರೆ ಜಯಾಪಾಮಾರುತನು ಬಿಸಲು ದಿಕ್ಕು ಟಗಳಂ ಸೇರುವ ಮೇಘಪಟಲದಂತೆ ಪಲಾಯನಗೈಯುವುದು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಸಿನ್ನ ನಗರದೇಶಗಳಿಗೆ ಆತಂಕ ತಪ್ಪುವಂತೆ ಸಿನ್ನ ಪುರರಕ್ಷಕನಿಗೆ ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸುವುದೇನಂದರೆ—ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಆತಂಕವು ಸಂಭವಿಸಿ ಇದೆ ಎಂದು ಸೀನು ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದರ್ಥವು ತಿಳಿಯಲಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಸಿನ್ನಿನ ಯುದ್ಧ ಮುಖದಿಂದ ನಂದರು ಸಂಹೃತರಾಗಿ ಪಾಟೀಲಪುರವು ನಮ್ಮ ಕೈವಶವಾಯಿತು. ಅಸಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಪಲಾಯನಗೈದನು. ಬಹುವಾಗಿ ಹುಡುಕಿದಾಗ್ಯೂ ಆತನು ಇನ್ನೂ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬಂದು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನನಾಗಿ ಇರುವ ವರ್ತಮಾನಮಂ ತಿಳಿದು ಹೊಳೆದವರಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪುಲಕ್ಷ ಧನಂಗಳನ್ನೂ ಗ್ರಾಮಂಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸುವುದು. ನಮ್ಮ ದೇಶಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಜಯಭೇರಿಯಂ ಹಾಕಿಸಿ ಉತ್ಸವಗಳಂ ಮಾಡಿಸಿ ಸಕ್ಕರೆಗಳಂ ಬೀರಿಸಿ ದೇವತಾರಾಧನೆಗಳಂ ಗೆಯಿಸುವುದು ಎಂದು ಬರೆಸಿ ಮೊಹರಗಳಂ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸು. ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಸೇ, ಈಗ ಬರೆದಿರುವ ರೀತಿಗೆ ಸಿನ್ನ ಪುರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಸವಾರಂಭವಾದರೆ ಅನಕಥ್ಯನಿಗೆ ಭೃತಿಸಿಟ್ಟು ಬಡುತ್ತಿರುವ ಕ್ಷುದ್ರಮೃಗಗಳಂತೆ ಅಲ್ಲಿನ ವೈರಿಗಳು ಪಲಾಯನಗೈಯುವುದೇ ಸಿದ್ಧವು ಎಂದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಯನು—

ಅಯ್ಯಾ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮರೇ, ಈಗ ಬರೆಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ರೀತಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಉತ್ಸವ ನಡೆದು ಶತ್ರುಗಳು ಪಲಾಯಿತರಾದರೂ ಆಗಬಹುದು. ಈಗ ಸನ್ನಿಹಿತ ರಾಗಿರುವ ದಕ್ಷಿಣದೇಶದ ನಂದಸೇನಾತಂಕಕ್ಕೆ ಪರಿಹಾರವೇನು? ಎನಲು:

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸೇ, ಸಂಪ್ರಾಕ್ಷರಿಯ ಜಸದಿಂದ ಪಲಾಯನಗೈಯುವ ಪಾಪನಿಕರ ದಂತೆ ಇಂದು ನಾಳೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆ ದಕ್ಷಿಣದೇಶದ ದಳವು ಸಹ ಪಲಾಯನಗೈಯುವ ಪ್ರಾಂತವು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದೆ ಎಂದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ—

ಅಯ್ಯಾ ಭೂಸುರೋತ್ತಮರೇ. ನೀವು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಆ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನ ಪಡೆಯು ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಪಲಾಯನಮಂ ಗೈದಿದೆ ನಂದರ ಮೂಲಬಲಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸೇರಿದರೆ ನಮ್ಮ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕೆ ಸುಗಮವಾಗಿ ಆಗಲಾದರೂ ಸಂಧಿಗೆ ಸಮ್ಮತಿಸಿ ನಂದರ ಅಭಿಮತಮಂ ನಡೆಸಿಕೊಡಬೇಕಾಗು ತ್ತಷ್ಟೆ? ಎಂದು ಅರಸು ಕೇಳಲು;

ಅಯ್ಯಾ ಭೂಪತಿಯೇ, ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಲಜ್ಜಿತನಾಗಿ ಗೂಢಾರ್ಥದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತೀಯೆ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಂದರಿಗೆ ಬೇರೆ ಅಭಿಮತವೆಂದರೇನು? ಎಂದು ಚಾಣಾಕ್ಯಂ ಹೇಳಲು: ಆ ಯಥಾವು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಬಳಿಕ ನಾನು ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಿದುದ ರಿಂದ ಫಲವೇನು? ಎಂದು ಪರ್ವತರಾಜನು ಹೇಳಲಾಗಿ ಚಾಣಾಕ್ಯನು ಕೈಹೊಯ್ದು ನಗುತ್ತ—

ಏನೈ ಅರಸೇ, ಮಹತ್ತರವಾದ ಅಕಾರ್ಯಮಂ ಯೋಚಿಸಿರುವೆ? ಈ ಯಥಾವು ಈ ಕಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ನಡೆಯಲಾರದು. ನಾವು ಮೃತಿ ಹೊಂದಿ ನಮ್ಮ ಪೌರುಷವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ನಮ್ಮ ತಪಶ್ಚಕ್ರದ ಮೊನೆಯು ಮಸಣಿಸಿದರೆ ಆಗಲ್ಲವೇ ಇಂಥ ಅಕಾರ್ಯಪ್ರಯತ್ನದ ಅಲೋಚನೆಯು? ನಾನು ಜೀವವಂತನಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಅಯೋಗ್ಯಕರ್ಮವೇನಾದರೂ ನಡೆಯುವ ಸಂಗತಿಯಾದರೆ— “ಅನ್ಯಮಿಂದ್ರಂಕರಿಷ್ಯಾಮಿ ಲೋಕಂವಾಸ್ಯಾಪಸಂದ್ರಕಂ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಮಹಾಕ್ರೋಧಾವಿಸ್ವರಾದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಜಿತ ಪ್ರವೃತ್ತರಾದ ಕಾರ್ತವೀರ್ಯಾರ್ಜುನಾದಿ ದುಷ್ಪಕ್ಷತ್ರಿಯರನ್ನು ಇಸ್ಪತ್ತೊಂದಾವೃತ್ತಿ ತನ್ನ ಕರೂರಕುತಾರಧಾರೆಗಳಿಂದ ಕಡಿದು ಅವರ ರಕ್ತಗಳೆಂಬ ಉದಕಗಳೊಡನೆ ಕೂದಲುಗಳೆಂಬ ದರ್ಭೆಗಳಿಂದ ಪಿತ್ತಗಳಿಗೆ ತರ್ಪಣಂಗೆಯ್ದ ಪರಶುರಾಮನಂತೆಯೂ ನವನಂದರನ್ನೂ ಆ ದುಷ್ಪರಿಗೆ ಸಹಾಯವಾದವರನ್ನೂ ಹೊಂಕಾರಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಭಸ್ಮಭೂತರನ್ನಾಗ ಮಾಡುವೆವು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಾರಿಬ್ಬರು ಬಂದು ಅರಸಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು—

ಬುದ್ಧಿ, ಕಾಮರೂಪಾಧಿಪತಿ ಲಂಪಾಕಸತಿ ಇವರಿಬ್ಬರ ಸೇನೆಗಳಿಗೂ ಮಹಾಯುದ್ಧ ನಡೆದು ಕೈನಪಕ್ಷಿಯ ರಭಸಕ್ಕೆ ಅದೃಶ್ಯವಾಗುವ ಶುಕಠಾಬಕಗಳಂತೆ ಲಂಪಾಕಸತಿಯ ಸೈನಿಕರು ಕಾಮರೂಪಾಧಿಪತಿಯ ಸೇನಾರಭಸಕ್ಕೆ ತರ

ಹರಿಸಲಾರದೆ ಪಲಾಯನಂಗೆಯ್ಯಲು; ಆ ಅರಸು ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಕಾಮರೂಪಾಧಿಪ
ತಿಯೊಡನೆ ಸಂಧಿಯನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ದಿವ್ಯಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ವೈದ್ಯವಿರಬೇಕೆಂದು
ವಿಜಾ ಪಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಪರ್ವತರಾಜನು ಸಂತೋಷಂಬಡುತ್ತ ಆಲ್ಲಿನ ಅನಿಷ್ಟ
ಸಿಂಧ್ರಿಯು ಚಾಣಕ್ಯರ ದೆಸೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತ ಅವರ
ಮುಖಮಂ ನೋಡಲು; ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಅಯ್ಯಾ ಜಯಾಭಿಮುಖನಾದ ರಾಯನೇ, ಇದು ಯಾವ ಮಹಾ ಸಂತೋ
ಷವಾತೆಯು? ಈ ದಿವಸ ಉಂಟಾಗುವ ಹರ್ಷಲಾಭಮಂ ನೋಡಬೇಕಾದರೆ
ಶೇಖರನೆಂಬ ಸೇನಾಧಿಪತಿಗೆ ನಿನ್ನ ಸರ್ವವಾಹಿನೀಪತಿತ್ವಮಂ ಕೊಟ್ಟು ನಾನಿ
ದ್ದೆಡೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುವವನಾಗು ಎಂದು ರಾಯನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಆಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹೊರಟು
ಬರುತ್ತ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಕಪಟಕ್ಕೆ ವಿಹ್ವಲನಾಗಿ ಪರ್ವತರಾಜನು
ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಶತ್ರುಗಳ ವಶಮಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಅವನ ಮುಖ
ವಚನದಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಬಂದಿತು. ಅರಸುಗಳ ಚಿತ್ತವು ಯಾವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ
ಎಂತಿರುವುದೋ? ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ತಾನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಹೋದನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ
ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷದಲ್ಲಿ ನಂದಯುದ್ಧಕಥನವೆಂಬ ಸಪ್ತಮಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತ
ಮಾದುದು.

ಅಷ್ಟಮಾಶಯ ಪ್ರಾರಂಭವು.

ನಂದನಿಯಾಣವು.

ಆನಂತರದಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಸ್ನಾನ ಸ್ವರ್ಧ್ಯಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನಾಚರಿಸಿ ಶೇಖ
ರನ ಆಗಮನಮಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಿರಲು; ಪರ್ವತರಾಜನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ
ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಇದ್ದನು. ಅದಂತೆನೆ—ನಿನ್ನ ನಂದರು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ
ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವುದೋ ಏನು? ಎಂದು ಭಾವವಾಗಿ
ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಚಾಣಕ್ಯರು ಹಸಿದ ಹೆಬ್ಬು ಲಿಯಂತೆಯೂ ಹೆರೆವುರ್ಚಿದ ಉರಗ
ನಂತೆಯೂ ಅತಿಕ್ರೋಧಾತುರರಾಗಿರುವಾಗ ಅವರ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯಕಾಲದ
ಅಗ್ನಿಯಮ ರುದ್ರರ ಮೂರು ತೇಜಸ್ಸು ಏಕೀಭವಿಸಿದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು.
ನಮ್ಮ ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನದೊಡನೆ ಸಾಧಿಸತಕ್ಕದಾಗಿದ್ದ ಲಂಕಾಕಪತಿಯ ಅಹಂ
ಕಾರನಾಶವು ಅವರ ಒಂದು ನಿಮಿಷದಿಂದ ಸಾಧಿತವಾಯಿತು. ಇಂಥವನ ಆಶ್ರಯದ

ಲ್ಲಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವು ತಾನೇ ಅಸಾಧ್ಯವು ? ಚಾಣಕ್ಯರು ನೋಡಿದರೆ ನಮ್ಮ ಸಹಾಯವು ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು ಅನ್ಯಥಾ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅತ್ತಲಾಗಿ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನ ಭಿನ್ನತಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆತನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ಧೈರ್ಯವನ್ನೂ ನೋಡುವಲ್ಲಿ ನವನಂದರ ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂಬುದಾಗಿಯೂ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆನು ಮಾಡಬೇಕು ? ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಸೇನಾಧಿಪತಿಗಳೊಳಗೆ ಮುಖ್ಯನೂ ತನ್ನ ಪ್ತನೂ ಆದ ಶೇಖರನಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಮಾಡಿರುವ ಭಿನ್ನತಂತ್ರವನ್ನೂ ತನಗೆ ಬಂದಿರುವ ಆತಂಕವನ್ನೂ ಚಾಣಕ್ಯರು ಉಸುರಿದ ತತ್ಪರಿಹಾರವನ್ನೂ ನಂದರು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ಸಂಧಿವಿಷಯವನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿ—

ಎಲೈ ಶೇಖರನೇ, ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ನಂದರ ವಶಮಂ ಮಾಡಿ ನಮ್ಮ ಆತಂಕಮಂ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವರಿಂದ ಬರುವ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಮಂ ಸಿನಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಗೈಯ್ದು ನಾನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅಮಾತ್ಯ ರಾಕ್ಷಸನ ಸ್ನೇಹಮಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಊರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಇದ್ದೇನೆ. ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಪಕವು ? ಎಂದು ಕೇಳಲು;

ಅದಕ್ಕಾಬುದ್ಧಿಸಂಪನ್ನನಾಗಿಯೂ ಇಂಗಿತಜ್ಞನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಶೇಖರನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಇದೇನು ನಮ್ಮ ರಾಯನಿಗೆ ಇಂಥ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಚ್ಛತು ! ಏನೋ ಈತನಿಗೆ ವಿನಾಶಕಾಲ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅನಾಥನಾಗಿ ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ತಾನು ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ಅಭಯಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಈಗ ಆ ಶರಣಾಗತನನ್ನು ತಾನು ಜೀವವಂತನಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಈ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತವೇ ಇಲ್ಲ. ಪಾರ್ವತೀಯವಂಶಕ್ಕೆ ಮಹದಪಕೀರ್ತಿ ಬರುವ ಸಂಗತಿಯಂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಬಳ್ಳೆಯದು ! ಈತನಿಗೆ ಈ ಕುಬುದ್ಧಿ ತಪ್ಪುವಂತೆ ಗಯನೆಂಬ ಗಂಧರ್ವನ ಕಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ ನಯಭಯಗಳಿಂದ ಬೋಧಿಸೋಣ. ಆ ಮೇಲೂ ಈ ದುರ್ಮತಿಯಂ ಬಿಡದೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಚಾಣಕ್ಯರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಂದರ ವಶವಾಗದ ಹಾಗೆ ಸಹಾಯಮಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ಆ ಕಥೆಯಂ ಅದ್ವಂತವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಆ ದೊರೆಯು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು—

ಎಲೈ ಶೇಖರನೇ, ನೀನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನಪ್ಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಹೇಳಿದಂಥವನಾದೆ. ನಿನಗೆ ಸರ್ವಸೇನಾಧಿಪತ್ಯಮಂ ಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವಂತೆ ಚಾಣಕ್ಯರು ಹೇಳಿರುವರು ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ ತನ್ನ ಬಳಿಯಣ ಅರಸುಗಳಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಸಾಮಂತರಾಜರುಗಳಿರಾ, ರಾಜಕಾರ್ಯಗೌರವಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸಮಸ್ತ ಬಲನಾಯಕತ್ವಮಂ ಶೇಖರನಿಗೆ ನೇಮಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಆತನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಯಿರಿ ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಿ ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣ ತಾಂಬೂಲಂಗಳಂ ಶೇಖರನಿಗೆ ಕೊಡಿಸಿ—ಅಯ್ಯಾ ಶೇಖರನೇ, ಚಾಣಕ್ಯರಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರು ಉಸುರಿದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವವನಾಗು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಸಕಲಸೇನಾಧಿಪತ್ಯಮಂ ಪಡೆದ ಶೇಖರನು ಜಯಜಯವೆಂದು ಅರಸುಗಳು ಮಾಡುವ ವಂದನೆಗಳು ಕೈಕೊಂಡು ಚಾಣಕ್ಯರಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು. ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯರು ಶೇಖರನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಸರ್ವಚಮೂಪತಿಯೇ, ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸ್ಫುರತ್ತಾದ ಮಲಯಕೋತು ವಿನಂತೆ ಇರುವ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನಿಗೆ ರಾಜಾರ್ಹವಾದ ವಸ್ತ್ರ ಭೂಷಣಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿ ಆತನಂ ಗಜಾರೂಢನಂ ಮಾಡಿ ಪರಿವಾರಸಮ್ಮೇತವಾಗಿ ಕಾಶೀಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇಳಿದಿರುವ ನಿನ್ನ ಸೇನೆಗೆ ಈ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಬಂದು ಹೇಳುವವನಾಗು ಎಂದು ನೇಮಿಸಲು ; ಅದೋರೀತಿಯಾಗಿ ಶೇಖರನು ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ಗಜದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಪರಿವಾರಸಮ್ಮೇತವಾಗಿ ಕಾಶೀ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು ಎಂದು ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿದನು. ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು—ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅರುಮಂದಿ ತುರಗಾರೂಢರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರಂ ಕರೆದು—ಎಲೈ, ಈ ದಿವಸ ನಂದರು ಜಪಶಾಲೆಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ನೀವು ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಈ ವಾಕ್ಯಮಂ ಹೇಳಿರಿ ಎಂದು ಅವರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದರ್ಥಮಂ ಉಸುರಿ ಅಲ್ಲೇ ಕಾದುಕೊಂಡು ಇರಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿ ಮತ್ತಿಬ್ಬರಂ ಕರೆದು—ನೀವು ಕಾಶೀಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಜಪಶಾಲೆಗೆ ಪಡೆಯು ಬರುವುದಂ ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿರುವ ನಂದರಿಗೆ ಈ ವಾಕ್ಯಮಂ ಹೇಳಿರಿ ಎನ್ನುತ್ತ ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ನುಡಿದು ಅವರಂ ಸೂಚಿಸಿ ಇನ್ನಿಬ್ಬರಂ ಬರಿಸಿ ನೀವು ಕಾಶೀಮಾರ್ಗದ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಂದರು ಜಪಶಾಲೆಗೆ ಬಂದರೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಶೇಖರನ ಸಂಕೃತವನ್ನೂ ಸಹ ತಿಳಿದ ಬಳಿಕ ಹೀಗೆ

ಮಾಡಿ ಎಂದು ಆದರ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಅವರಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ಶೇಖರನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಮಳಸತಿಯೇ, ನಂದರು ಜಪಶಾಲೆಗೆ ಹೊರಟ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಕಾಂಮೂರ್ಗದ ನಮ್ಮ ವಾಹಿನಿಯು ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಪತಾಕಾಹಸ್ತರಾದ ತುರಗಾ ರೂಢರಂ ನಿಲ್ಲಿಸುವವನಾಗು. ನಂದರೊಡನೆ ಯುದ್ಧಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಜಯಾನಂತರ ಆಗುವ ಭೇರಿದ್ವನಿಯಂ ಮಾಡಿಸುವವನಾಗು. ಜಪಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶವು ಹೆಚ್ಚುವುದಂ ಕಂಡು ಉಳಿದ ನಮ್ಮ ದಂಡೆಲ್ಲವೂ ನಂದವಾಹಿನಿಯ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋಗುವಂತೆ ನೇಮಿಸುವವನಾಗು. ಸೇನಾಪತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ಕಾದಿರಲಿ. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗೂಢಚಾರರಂ ನೇಮಿಸಿ ಆಗಿನಾಗಿನ ವರ್ತಮಾನಮಂ ನಮಗೆ ತಿಳುಹಿಸುವಂತೆ ಕಟ್ಟುಮಾಡುವವನಾಗು ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ ತಾನು ಈ ಮೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಂದರಿಗೂ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ವಿಯೋಗಮುಂಟಾಗಲಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೇವತಾ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತ ಸಮಯಮಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಶೇಖರನು ಚಾಣಕ್ಯರು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಮೇರೆಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಗೆ ಜನರಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಸಂಕೇತಪ್ರಕಾರವೇ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಲು;

ಅತ್ತಲಾ ನಂದರು ತಮ್ಮ ಗೂಡಾರದಲ್ಲಿ ಮಜ್ಜನಾದಿಗಳನ್ನಾಚರಿಸಿ ಪರ್ವತರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಅಟ್ಟದ್ದ ನಿರೋಗಿಯ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಸನ್ನಿಹಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ ರಾಜಪುತ್ರರೊಡಗೂಡಿ ದಿವ್ಯವೃಷ್ಟಾನ್ನಮಂ ಭುಂಜಿಸಿ ಗಂಧಮಾಲ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಲಂಕೃತರಾಗಿ ಯುದ್ಧಪ್ರಸಕ್ತಿಯು ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ನಿರಾತಂಕದಿಂದ ಸುಖಶಯನದಲ್ಲಿ ಪವಡಿಸಿ ನಿದ್ರೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ತಾನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ನಿರೋಗಿಯ ಸಂಗಡ ಪರ್ವತ ರಾಜನು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾಲಹರಣಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತ ಪರ್ಯಂಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ಬಳಿಯಣ ದೂತನಂ ನೋಡಿ—ಎಲೈ, ಅರಸುಗಳ ಸಮಯಮಂ ತಿಳಿದು ಹೇಳುವವನಾಗು ಎನಲು; ಹಾಗೇ ಮೂತನು ಹೋಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದು—ಬುದ್ಧಿ, ಅರಸುಗಳು ಸುಖಶಯನದಲ್ಲಿ ನಿರಾಭೋಗವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳ ಆತಂಕವಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೂ ನಂದರಿಗೆ ದೈವಬಲ ತಪ್ಪಿದುದರಿಂದಲೂ ಎರಡು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಕಾರ್ಯಗೌರವ.

ದಿಂದ ಸುಪ್ತ ಶೂನ್ಯವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ನೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಸಿದ್ರಾಭಾರಮುದ್ರೆ ವಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಲಗಿಕೊಂಡನು.

ನಂದರು ನಿದ್ರೆಯಿಂದೆಚ್ಚ ರಗೊಂಡು ರಾಜಕಾರ್ಯಗೌರವಮಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಪಗಡೆಯನ್ನಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಜಪಶಾಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಾಸೋಪವಾಸಿಯ ಶಿಷ್ಯರಿಬ್ಬರೂ ಕೂರ್ಚಸಮೇತನಾದ ಉದಕಪಾತ್ರೆಗಳಂ ಪಡೆದು ಕುಶಾಸ್ತರಣಪವಿತ್ರಗಳಿಂದಲಂಕೃತನಾಗಿ ದೂರ್ವಾಸ್ತಂಭದಲ್ಲಿ ಉದ್ಬವಿಸಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ವೈದ್ಯಕಗಳೂ ಎಂಬಂತೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕುಶಶಕಲಗಳನ್ನೆ ರಚಿ ಕೂರ್ಚೆಯಿಂದ ಪ್ರೋಕ್ಷಿಸಿ ಪಾದಗಳನ್ನಿಡುತ್ತ ವೈಖಾನಸವೇಷದಿಂದ ವಾತಾಶನರಂ ವಂಚನೆಗೊಳಿಸುವ ವಾತಾಪಿ ಇಲ್ವಲರುಗಳೂ ಎಂಬಂತೆ ಕಾಪಟ್ಯಮಂ ಅಭಿನಯಿಸಿ ನಂದರಂ ಕರೆಯಬರುವ ಕಾಲಮೃತ್ಯುಕಿಂಕರರೂ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಬಂದು ಅವರ ಗೂಡಾರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಆ ದ್ವಾರಪಾಲಕರಂ ಕುರಿತು—
ಅಯ್ಯಾ ದೂತರುಗಳಿರಾ, ಜಪಶಾಲೆಯಿಂದ ಬಾಹ್ಯಾಣರು ಬಂದು ಅರಸುಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಂ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆಂಬುದಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿರಿ ಎಂದು ಕಳುಹಿಸಲು; ಅವರು ಹೋಗಿ ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ರಾಜಪುತ್ರರಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ ಅವರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಅವರನ್ನು ಬಳಯಿಂಕೆ ಬಿಡಲು; ಅವರು ಭೂಪತಿಗಳಿಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ ಎಂದು ಹರಸಿ ನಂದರಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ, ಅವನಿಧವರುಗಳಿರಾ, ಜಪಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಾನಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮಾಸೋಪವಾಸಿ ಮಹಾ ಮುನಿಗಳ ಶಿಷ್ಯರು ನಾವು. ಇಂದು ಶುಕ್ರವಾರವಾದುದರಿಂದ ಹೋಮವು ಸಮಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಪೂರ್ಣಾಹುತಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ದೇವತಾದರ್ಶನವಿಶೇಷಕ್ಕೆ ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಬರಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದ ಮಾತಿಗೆ ಇದೇ ಸಮಯವು. ದೇವತಾದರ್ಶನನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಶುಭಸೂಚನೆಗಳುಂಟಾಗುತ್ತಿವೆ. ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳು ಸೃಷ್ಟಿವಂಗಳಂಪಿಡಿದು ಧ್ಯಾನಾಸಕ್ತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಬಿಜಮಾಡಬೇಕು ಎಂದರು. ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ನಂದರು ದೈವಬಲಹೀನರಾದುದರಿಂದ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ತಾವು ಹೋಮದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ದೂತನ ಮುಖಮಂ ನೋಡಿ—ಅಮಾತ್ಯ ರಾಕ್ಷಸರು ಏನುಮಾಡುತ್ತಾರೆ? ತಿಳಿದು ಬಾರೇನಲು; ಆ ದೂತನು ಹೋಗಿ ಮಿಚಾರಿಸಿ ಬಂದು—ಜೇಯಾ, ಅಮಾತ್ಯರಿಗೆ ಬಹು ಸಿದ್ರಾಭಾರವೆಂದು ಹೇಳಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ—ಎರಡು ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿದ್ರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಆಯಾಸದಿಂದ ಸುಪ್ತ

ರಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರು ಯಾವ ಕಾರ್ಯಗೌರವಕ್ಕೆ ಮಟ್ಟರಗೊಳಿಸಬೇಕು? ಸುಖವಾಗಿ ಬಿದ್ದ ಸಲಿ. ನಾವು ಜಪಾಲ್ಗೆ ಮೋಗೊಣವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ನಂದರಲ್ಲರೂ ಭೂಪೂಭೂಸಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ತುರಗಗಳನ್ನೆರುತ್ತಿರಲು : ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಮೈಗಾವಲಿನ ಕೂವಿಪರವಾರಂ ಬಂದು ನಿಲ್ಲಲು : ಮೂಸೋಸವಾಸಿಯ ಬಿಸ್ಕರ ಕೂದ್ರಸ್ವರಕ್ಕೆ ಭಿತರಾದವರಂತೆ ನೂರದಲ್ಲಿ ಸಿಂತು ಕೂಕೋಗದಕಗಳಿಂದ ಬುರಿಗೆಯರು ಮೋಕ್ಷಣೆಯಂ ಗೆಯ್ಯುತ್ತ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿದರೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟುವ ಕುಳಿ-ರಕನಂತೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸಾರುತ್ತಿರಲು : ಅವರಂ ನೋಡಿ ಮೊದಲು ಅವರು ಹೇಳಿಕೊಂಡ ವಾಕ್ಯಮಂ ನೆನೆದು ಸಂಗತ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಬರುವ ಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂ ಸಿರಾಕರಿಸುವ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯನಂತೆ ಮುಟ್ಟು ಮೈಲಿ ಗೆಯು ಜಪಾಲ್ಗೆ ಸಂಭವಿಸಿತೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಆ ಮೈಗಾವಲಿನ ಬಲಮಂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವವರಾಗಿರಿ ಎಂದು ಸೆಮಿಸಿ ಮಿತರಾಜಪುತ್ರ ಪರಿವೃತ್ತರಾಗಿ ನಂದರು ಪರಿವೃತನಕ್ಷತ್ರ ಸಮೂಹದಿಂದೊಪ್ಪುವ ಚಂದ್ರನುನಯಿಸಿ ಬಂದಂತೆ ಇತ್ತಂಡದ ಮುತ್ತಿನ ಸತ್ತಿಗೆಯ ನಳಲಿಸಿ ಕತ್ತುಸಲಾಯನೋಜಿತ ಜಪಾಲ್ಯಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಗಳನ್ನಿಳಿದು ಜಪಾಲ್ಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು : ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಪತ್ತಿ ಮದಿಕೆನ ಕಾಶೀಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಭೂಮ್ಯಂತರಿಕ್ಷಗಳೊಡೆಯುವಂತೆ ಫಿರಂಗಿಯ ಶಬ್ದಗಳು ಶ್ರುತವಾಗಲು : ಅನನ್ಯಾಲಿಸಿ ನಂದರು--ಕಾಶೀಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಫಿರಂಗಿ ಶಬ್ದಗಳು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ಕಾಶೀರಾಜನಿಗೂ ಪರ್ವತರಾಜನ ಕಡೆಯವರಿಗೂ ಕಾಳಗಮುಟ್ಟಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮೋಮಕುಂಡಮಂ ಬಳಸಿ ಬರುತ್ತಿರಲು : ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ತುರಗಾರೂಢರಾಗಿ ಕಾಶೀರಾಜನ ದೂತವೇಷಮಂ ಧರಿಸಿದ ಚಾರಿಬರು ಹಯಗಳನ್ನೊಡಿಸುತ್ತ ಬಸಗೆ! ಬಸಗೆ? ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ನಂದ ಭೂಪತಿಗಳು ಎಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ್ದಾರೆ? ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತ ಬರುವುದಂ ನಂದಸೇನೆಯ ಉಕ್ಕಡದವರು ಕಂಡು ಆಯುಧರಹಿತರಾಗಿ ಕಾರ್ಯಗೌರವದಿಂದ ಬರುವವರಂ ತಡೆದರೆ ನಾವು ಅರಸುಗಳ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದೆವೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ಅವರಂ ನಿರೋಧಿಸದೆ ಬಿಡಲು : ಹಾಗೇ ಆ ಅತ್ಯಾರೋಹಕರು ಜಪಾಲ್ಯಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಸಿಂತು ಬಸಗೆ! ಬಸಗೆ! ಪರಾಕು! ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಕೂಗಲು : ಆ ಶಬ್ದಮಂ ಕೇಳಿದ ನಂದರು ಜಪಾಲ್ಯಯಿಂದ ಹೊರಟು ಬಂದು ಕೂಗಿದ ದೂತರ ಮುಖಮಂ ನೋಡಿ--ಇದೇನೈ. ನೀವಾರು? ಎಂದೆನಲು : ಆ ಕಪಟದೂತರು--

ಬುದ್ಧಿ, ಮಹಾ ಕಾಶೀರಾಜರು ಸಮಾಜದ ದೂತರು. ಈ ದೂತರು ಮಹಾ ಕಾಶೀರಾಜರು ಭರ್ತೃರಾಜರಿಗೆ ಮಾತು ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇನಾಸಮೇತರಾಗಿ ಹೊರಟು ಅವರ ದಂಡಕ್ಕೆ ಬಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದು ತಿಳಿದು ಅವರನ್ನು ದಿರುಗೊಂಡು ಕರತರಾವ್ಯದಕ್ಕೆ ಭರ್ತೃರಾಜರು ತನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಮಲಯ ಕೌತುವು ಪರಿವಾರಸಮೇತನಾಗಿ ಕಳಿಸಿರಬಹುದು. ಮಲಯಕೌತುವು ಬಂದು ನಮ್ಮ ಕಾಶೀರಾಜರು ಬಾಹಿತಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಕಂಡು ಬರಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಗುರು ಈರ್ಷಾರೂ ಬುದ್ಧಿ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಅಗಾಧವಾಗಿ ಕೂಡಿದ ಅಪ್ಪಣ್ಣನಿಗೆ ಕೂಡಲೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ತರಳುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಕಾಶೀರಾಜರು ಮಾನವರಾದ ಗೌರವ ಪಾಟೀಪುರದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ತಿರುಗಿಸಲು; ಅದು ನೋಡಿ ಮಲಯಕೌತುವು ಭೀತನಾಗಿ ಗೌರವ ಸಮ್ಮಾನವನ್ನಾಗಲಿ ಅಥವಾ ವರ್ತಮಾನವನ್ನಾಗಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ನಿಜವೆಂದು? ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಈ ಮಾರ್ಗವು ಪತನಕ್ಕೆ ಸುಕಥವಲ್ಲ ದುರದೃಷ್ಟಿ ಪಾಟೀಪುರದ ಪ್ರಕಾರದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗವು ದಾರಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸತ್ಪಥವಾದುದರಿಂದಲೂ ಅನಾವರತವಾಗಿ ಹೋಗಬಹುದು. ಎಂದು ಕೇಳಿ ಕಾಶೀರಾಜರು ಹುಸಿಗಾಯಿರಬಹುದು; ಅದು ನೋಡಿ ಮಲಯ ಕೌತುವು ತನ್ನ ಈ ಕಾಶೀರಾಜರು ಪೋಷಣೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಬಂದು ಬಿಡುವುದು. ಗೌರವ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಮಲಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲು; ಅದು ಕಂಡು ಕಾಶೀರಾಜರು ಮಲಯಕೌತುವು ಬಿಡುವುದು ಎಂದು ತನ್ನ ಅನುಕಂಪನೆಗೆ ಸೇರಿಸಲು; ಆ ವಳವು ಮಲಯಕೌತುವು ಪರಿವಾರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಬಿಡುವುದು ಪ್ರಕಾರವು ಮಲಯಕೌತುವು ಕೈಸೆರೆ ಬಿಡುವುದು; ಬಳಿಕ ಪರಿವಾರವು ಬಿಡಿ ಹೋಯಿತು. ಅದು ನೋಡಿ ಕಾಶೀರಾಜರು ನಮ್ಮ ಕರೆದು ಎರೈ ದೂತರುಗಳಿರು; ಭರ್ತೃರಾಜರು ಈ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ತಿಳಿದು ತನ್ನ ಪುತ್ರನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಬರುವನು. ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಇತರ ದಂಡ ಬಂದು ಕನಿಯಾದಂತೆ ಆ ಭರ್ತೃರಾಜರು ಕಡೆಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಕಡೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಸುಪ್ರಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಬಿಡು ಬಿಡಿಸಿರಬಹುದು ನಮ್ಮ ಸತ್ಪಥವಾದುದರಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದಂತೆ ಅಟ್ಟವೆಂದು ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಕೇಳಲಾಗಿ; ಅದು ಕೇಳಿ ನಂದರು ಕಾಶೀರಾಜರು ನಮಗೆ ಪರಮಪುತ್ರನಾದುದರಿಂದ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಲಯಕೌತುವು ಬಿಡುವುದು ಕಾರ್ಯವು ನಿರ್ವಹಿಸಿದನು. ನಮಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತದಾಯಿತು.

ಈ ಶತ್ರುಪಾಲೆಯನ ಜಪಮಂ ಮಾಡಿದ ಮೂಸೋಪವಾಸಿ ಮುನಿಗಳು ಮಹಾ ಮಹಿಮಶಾಲಿಗಳಾದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಾಯಿತು ಎಂದು ಸಂತೋಷ ಪಡೆದ ತಮ್ಮ ಭದ್ರಭಟಾದಿ ವಾಹಿನಿನಾಯಕರ ಸೇನೆಯನ್ನೂ ಸಾಮಂತ ರಾಜ ಪುತ್ರರನ್ನೂ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ದಳವನ್ನೂ ಸರ್ವತರಾಜನು ಕಾಶೀರಾಜನ ಚತು ರಂಗದ ಮೇಲೆ ಬೀಳದಂತೆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಹಾಗೆ ಜಾಗ್ರತೆ ಯಿಂದ ಕಳುಹಿಸಿ ಬಂದು ಹೇಳುವವರಾಗಿರಿ ಎನ್ನುತ್ತ ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದೂತರನ್ನಿಟ್ಟದರು. ಅವರು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕಳುಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

ನಂದರು ಆ ಕಪಟದೂತರಂ ನೋಡಿ—ಕಾಶೀಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಆದ ಫಿರಂಗೀ ಶಬ್ದಗಳು ಏನೈ? ಎನಲು: ಬುದ್ಧಿ. ನಾವು ಹೊರಟ ಬಳಿಕ ಮಲಯಕೇತು ನಿಕ್ಕಿದ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಫಿರಂಗಿಗಳನ್ನು ಹಾರಿಸಿದರೆನಲು: ನಂದರ ಕಡೆಯ ತುರಗಾರೂಢರು ಅತಿ ತ್ವರೆಯಿಂದ ಹೋಗಿ ಭದ್ರಭಟನೇ ಮೊದಲಾದವರ ಸಕಲ ಸೇನೆಯಂ ಕಾಶೀಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸರ್ವತರಾಜನ ಚಮೂವಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೆ ಹೊರಡಿಸಲು; ನಂದರ ಆಸ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬಲಸಮೇತರಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಪಾಟಲೀಪುರದ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಸ್ಪರಲ್ಲಿ ಕಪಟಮಲಯಕೇತುವಂ ಅಂದೋಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಮುಸುಗಿಕ್ಕೆ ಸುತ್ತಲೂ ಬಮ ದಳದ ಕಾಪಿಸಿಂದ ತರುತ್ತಿರುವುದಂ ಕಂಡು ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ಚಾಣಕ್ಯನ ದೂತರಿಬ್ಬರು ಘೋಟಕಂಗಳಂ ಬಡಿಸುತ್ತ ಉಕ್ಕಡದವರಿಗೆ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಕಾಶೀರಾಜರು ಭದ್ರನೆಯಿಂದ ಕೈಸೆರೆಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು ತರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಂದಭೂಪತಿಗಳಲ್ಲಿರುವರು? ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ತ್ವರಿತದಿಂದ ಬರುತ್ತ ನಂದರ ಗೂಡಾರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿರುವ ಸೇನೆಯವರಿಗೆ ಈ ಸಮಾಚಾರಮಂ ಹೇಳುತ್ತ ಜಪಶಾಲೆಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು ಜಯವಾಯಿತು ! ಬಸಗೆ ! ಬಸಗೆ ! ಎಂದು ಕೂಗಲು: ಆ ಧ್ವನಿಯಂ ಕೇಳಿ ನಂದರು ಕೂಗುವ ದೂತರ ಮುಖಮಂ ನೋಡಿ—ಅದೇನೈ? ಎನಲು: ಜೀಯಾ, ಕಾಶೀರಾಜರು ಮಲಯಕೇತುವಂ ಹಿಡಿದು ಬಂಧಿಸಿ ಅಂದೋಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಶತ್ರುಗಳು ಬಂದು ಮೇಲೆ ಕವಿದಾರು ಎಂದು ಪೃತನಾಸಮೇತರಾಗಿ ಅತಿ ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಕರತರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಕಾರ್ಯವು ಜಯವಾಯಿತು ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ನಂದರು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತ ದೂತರಿಗೆ ಉಡುಗೊರೆಯಂ ಕೊಡಿ ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಜಪಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಲು: ಆಸ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ

ಮುಸುಕು ಹಾಕಿದ ಅಂದೋಳಿಕೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಲೂ ಬಹುಜನ ತುರುಗಾರೂ ಡರು ಖಡ್ಗ ಸಮೇತರಾಗಿ ಕಾವಲಿಂದ ತರುತ್ತ ನಂದರ ಗೂಡಾರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಮಲಯಕೇತವು ನಮ್ಮ ಕಾಶೀರಾಜರಿಗೆ ಕೈಸೆರೆಯಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿದನು. ನಂದ ಭೂಪತಿಗಳಿಗೆ ಬಪ್ಪಿಸಬೇಕು, ತಿಳುಹಿಸಿರಿ ಎನಲು; ಆ ಗೂಡಾರಮಂ ಕಾಡಿದ್ದ ದಳಪತಿಯು ಶತ್ರುವಾಗಿ, ಕೈಸೆರೆಯಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮಲಯಕೇತುವಂ ನೋಡುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಯಾರು ಮಲಯಕೇತು ? ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ ? ನಾವು ನೋಡಬ ಹುದೋ ? ಎಂದು ಅಂದೋಳಿಕೆಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲಲು: ಸೇನಾಪ ತಿಯು ಮಲಯಕೇತುವಂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಂ ಕಂಡು ನಾವೂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಗೂಡಾರದ ಕಾವ ಲಿನ ಸೇನಾಜನರೆಲ್ಲರೂ ಆಯುಧಗಳಂ ಗೂಡಾರದ ಸುತ್ತಲೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅಂದೋ ಳಿಕೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು, ಆಗ ಅಂದೋಳಿಕೆಯವರು ಗೂಡಾರದ ಕಾವ ಲಿನ ಚಕ್ರರಕ್ಷಕನಂ ಕಂಡು ಹಿಂದೆ ಕಾವಲಿನ ಜನರು ನಿರಾಯುಧರಾಗಿ ಗುಂಪು ಗುಂಪಾಗಿ ಬರುವುದಂ ನೋಡಿ ಜನವೆಲ್ಲ ಬಚ್ಚಿಗೆ ಬಂದು ಸೇರಲಿ. ಮಲಯಕೇ ತುವಂ ನೋಡಬೇಕಾದರೆ ತೋರಿಸುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಜಾಲಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಸ್ವಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಅಂದೋಳಿಕೆಯ ಮುಸುಕನ್ನೊಸರಿಸುತ್ತ ಬಳಗೆ ಭೂಪಣಭೂಪಿತ ನಾಗಿರುವ ಪುರುಷನಂ ತೋರಿಸುತ್ತ ಈತನೇ ಮಲಯಕೇತು ! ನೋಡಬಹುದು ಎನ್ನುತ್ತ ಅಂದೋಳಿಕೆಯಂ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿರಲು; ನಂದರ ಘೌಜು ಚಮೂಪತಿಸಹಿತವಾಗಿ ಗೂಡಾರದ ಮೇಲಣ ಚಿಂತೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಆ ಕಸಟ ಮಲಯಕೇತುವಂ ನೋಡುತ್ತ ವಿಸ್ಮಿತರಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾತನಾಡಿಕೊ ಳ್ಳುತ್ತಿರಲು; ಇದೆಲ್ಲಮಂ ನೋಡಿ ಅಂದೋಳಿಕೆಯ ಹಿಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಸೇನೆಯು ಗೂಡಾರಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ಆಯುಧಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದವು ಗಳಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಉಳಿದವುಗಳಂ ಅಲ್ಲಿ ತೋಡಿದ್ದ ಆಗಳಿನಲ್ಲಿ ಬಿಸುಟು ಗೂಡಾರಮಂ ಕೊಳ್ಳೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು; ಅಂದೋಳಿಕೆಯು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ ದುದು. ಆಗ ಗೂಡಾರಮಂ ಸೂರೆ ಮಾಡುತ್ತಿರವ ಸೈನ್ಯವು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ನಂದವರೂಢಿನೀಪತಿಯು ತನ್ನ ಪರಿವಾರ ಸಮೇತನಾಗಿ ನಿರಾಯುಧ ನಾಗಿ ತಿರುಗಿ ಗೂಡಾರದ ಬಳಿಗೆ ಬರುವುದಂ ಕಂಡು ಇದಿರಾಗಿ ಬಂದು ಸೇನಾನಾ ಯಕಸಮೇತನಾಗಿ ಎಲ್ಲರಂ ಭೇದಿಸಿ ಸಂಹರಿಸಿ ಜಪಕಾಲೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಅವ್ವ ರಲ್ಲಿಯೇ ಮುಸುಕಿನ ಅಂದೋಳಿಕೆಯಂ ತಂದು ಜಪಕಾಲೆಯ ಮುಂದೆ

ಇಳುಹಿಸಿ ಮಲಯಕೇತುವು ಸಿಕ್ಕಿದನು. ಬುದ್ಧಿ, ಕರತಂದು ಇದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಕೂಗಲು; ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿಸಂದರು ತ್ವರಿತದಿಂ ಬಂದು ಅಂದೋಳಿಕೆಯಮುಂದೆ ನಿಂತು ಬಳಗಿದ್ದ ಪುರುಷನಂ ಮಲಯಕೇತುವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವನಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಮಲಯಕೇತುವೇ, ಬುದ್ಧಿಹೀನನಾಗಿ ಇಂಥ ಅಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಡಿ ಯಾಕೆ ಕೈಸೆರೆಗೆ ತಗುಲಿದೆ? ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಆ ಕಪಟಮಲಯ ಕೇತುವು ನಂದರಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಭಾಗ್ಯಹೀನನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಪಕ್ಷಿ ಕರಿಸಿಮದರಿಂದ ನನಗೆ ಈ ದುರ್ದಶೆಯು ಸಂಭವಿಸಿತು. ನಿಮ್ಮ ವಶವಾದ ಬಳಿಕ ನಮ್ಮ ಯತ್ನವೇನಿದೆ? ಎನಲು; ಎಲೈ ಮಲಯಕೇತುವೇ, ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಮುಂಟಾದರೆ ಹಾನಿ ವೃದ್ಧಿಗಳು ಸಂಭವಿಸುವುದು ವಿಹಿತವೇ ಸರಿ. ಅದಕ್ಕೆ ದುಃಖಪಟ್ಟು ಫಲವೇನು? ಈಗಲೂ ನಮಗೆ ಜಾತಿ ಯಾವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ನಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವಂತೆ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಆ ಪ್ರಕಾರವೇ ನಡೆಸುವವನಾಗು. ನಿನ್ನಂ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವೆವು. ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯ ಎಂದಿನಂತೆ ನಿನಗೇ ಇರುವುದು ಎನಲು;

ಅಯ್ಯಾ ನಂದಭೂಪತಿಗಳಿರಾ, ಹಿಡಿದ ಕಾರ್ಯಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ನನ್ನ ಮೇಲಣ ಆಶೆಯನ್ನಾದರೂ ತ್ಯಜಿಸತಕ್ಕವನೇ ಹೊರತು ಶರಣಾಗತನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಬಿಡುವವನಲ್ಲ ಎನಲು;

ಎಲೈ ಮರುಳ್. ಪುತ್ರಕ್ಷೇಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ತುಚ್ಛನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂದ ರೇನು? ಹಿಡಿದ ಕಾರ್ಯವಂದರೇನು? ಈಚೆಗೆ ಬಂದು ಮಾತನಾಡು ಎನಲು;

ಅಯ್ಯಾ ನಂದಭೂಪತಿಗಳಿರಾ, ಯಾವ ಕಾರ್ಯಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಲಜ್ಜಾ ರಹಿತನಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಏನೆಂದು ಜನಗಳಿಗೆ ಮುಖಮಂ ತೋರಿಸಲಿ? ಎಂದು ಹೇಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ತಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳು ಬಂದು ಬದಗಿದುದಂ ತಿಳಿದು ಆ ಕಪಟಮಲಯಕೇತುವು ಏಡಗಮಂ ಪಿಡಿದು ಅಂದೋಳಿಕೆಯ ಮುಸುಕಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನಿಂತು ಸುತ್ತಣ ಜನಮಂ ನೋಡಿ ನಗುತ್ತಿ ರಲು; ಕೂಡಲೇ ಪಡೆಯು ನಂದರಂ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಪರಿವೇಷಮಂ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ನಿಲ್ಲಲು; ಇದೆಲ್ಲಮಂ ನೋಡಿ ಜೈಷ್ಠಮಂದನು ಮಹಾಭಯಗ್ರಸ್ತನಾಗಿ ತನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರ ಸಂಗಡ—

ಅಯ್ಯಾ ತಮ್ಮಂದಿರಾ, ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದವನ ಕೈಗೆ ಏಡಗವೆಂತು ಬಂದಿತು? ಇವನು ಒಬ್ಬ ರನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿ ಕರಿಸದೆ ಮುಖವೈವರ್ಣ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಸುತ್ತಣ

ಜನಮಂ ನೋಡಿ ನಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವೋ ? ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬನು—

ಅಯ್ಯಾ, ಅಣ್ಣಾ ಜಿಗಳಿರಾ, ಈ ಸುತ್ತಣ ಜನವೂ ತಾನು ಧರಿಸಿದ್ದ ರುದ್ರಾಕ್ಷಗಳನ್ನೀಡಾಡುತ್ತ ಹಸ್ತಗಳಿಂದ ಭಸ್ತ್ರಗಳನ್ನಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಪಾಂಗುಗಳನ್ನೂ ಸರಿಸುತ್ತ ಕೋಶಗಳಿಂ ಖಡ್ಗಗಳಂ ಹಿರಿಯುತ್ತ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇವರು ಕಾಶೀರಾಜನ ಪತಾಕೆನ್ನಿಜನರಲ್ಲ. ಕಪಟದಿಂ ಬಂದಿರುವ ಶತ್ರುಸೇನಾ ಜನರೇ ಇರಬಹುದು. ಹೋ ! ಹೋ ! ಹೋ ! ಕಾರ್ಯಭೂತವಾಯಿತು. ವೃದ್ಧರ ವಚನಗಳನ್ನತಿಕ್ರಮಿಸಿ ನಾವು ನಡೆದುದಕ್ಕೆ ತದನುಸಾರ ಫಲಸಂಭವಿಸಿತು. ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಪರಿವಾರದಿಂದ ನಿರ್ವಾಹ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ದುರ್ಯೋಧನನು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಹಾಸಂಪದಮಂ ಸಪ್ತಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಸೋದರರು ಸಹಿತವಾಗಿ ತಾನೂ ಸಪ್ತವಾದನು. ಅಂಥ ದುರ್ದಶೆ ಈಗ ನಮಗೂ ಸಂಭವಿಸಿತು. ನಮ್ಮ ಸಮಯಬಂಧದೊಪವೇ ನಮ್ಮನ್ನಿಲ್ಲಿಗೆ ತಂದು ತಗುಲಿಸಿತು. ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದಲೇ ಮೈಗಾವಲಿನ ಘೋಷ ಗೂಡಾರದ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ನಿಂತಿತು. ನಮ್ಮ ವಚನದಿಂದಲೇ ಮಹಾಶೂರರಾದ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳ ವಾಹಿನಿಗಳು ನಮ್ಮನ್ನಗಲಿ ಹೋದುವು. ಅಸಹಾಯಶೂರನೂ ತಂದೆಯೂ ಆದ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಸಮಸಪ್ತಕರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂ ಮೂರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಶತ್ರುಸೇನಾಧಿಪನಾದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯನಿಂ ರಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪದ್ಮವ್ಯೂಹದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮನ್ಯುವಂ ತಗುಲಿಸಿ ಸಂಹರಿಸಿದಂತೆ ವಿಸಹ್ಯಲಕ್ಷವನ್ನಾದರೂ ಲಕ್ಷಿಸಕರಿಸದೆ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡುವ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನೊಡನೆ ನಮಗೆ ವಿಯೋಗವನ್ನಂಟುಮಾಡಿ ದೈವವು ನಮ್ಮಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಎಣಿಸಿತು. ಶತ್ರುಗಳಂ ಸಿಂದಿಸಿ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ಎನಲು ; ಮತ್ತೊಬ್ಬನು—

“ಗತಂನಶೋಚಯತ್ ಪ್ರಾಜ್ಞಃ” ಎಂಬಂತೆ ಮೀರಿಹೋದ ಮಾತನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? “ವಿಸದಿ ಧೈರ್ಯಮತಾಭ್ಯುದಯೇ ಕ್ಷಮಾ” ಎಂಬ ಹಾಗೆ ವಿಸತ್ತು ಬಂದಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ಹಿಡಿದ ಅಭಿಮನ್ಯುವು ವಿರೋಧಿಗಳ ವಿಗಡವಾದ ಪದ್ಮವ್ಯೂಹಮಂ ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಒರ್ವನೇ ಅರಿಸೇನೆಯಂ ಪೊಕ್ಕು ಪರಿಹಂಭಿಬಲಜಲಧಿಗೆ ಕುಂಭಸಂಭವನಾಗಿ ಪಡ್ರಧರಾದ ಕರ್ಣದ್ರೋಣಾಶ್ವತ್ಥಾಮ ಕೃಪಾಚಾರ್ಯಾದಿಗಳಂ ಜಯಿಸಿ ನೂರುಮಂದಿ ಕೌರವ ಕುಮಾರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು

ಬಿಟ್ಟು ವಿರಸ್ವರ್ಗಮಂ ಪಡೆದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಹೀಗೆ ಅಧೈರ್ಯದಿಂ ವ್ಯಸನ ಪಡುವುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಮತ್ತೊಬ್ಬನು—

ಅಭಿಮನ್ಯುವು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಾಗ್ಲೂ ಅರ್ಜುನನು ಪುತ್ರಶೋಕ ವನ್ನು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಕುಮಾರನಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಬರುವ ಭೀಮಾದಿಗಳನ್ನು ಸೈಂಧವನು ಕಾಲರುದ್ರಸಮಾನನಾಗಿ ಪದ್ಮವ್ಯೂಹಮಂ ಹೋಗಲಿಸದೆ ತಡೆದನೆಂದು ಕೇಳಿ ಆ ಸೈಂಧವನನ್ನು ಶಪಥಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಂಹರಿಸಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದಂತೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಿಂದಧಿಕನಾದ ಅನಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ನಾವು ವಿರಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆದಾಗ್ಲೂ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಯುದ್ಧದಿಂದಾಗಲಿ ಭಿನ್ನತಂತ್ರದಿಂದಾಗಲಿ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯವಾಗಿ ಬಂದ ಪರ್ವತರಾಜನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿ ಆ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು ವಧಿಸಿ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಪೋಗುವನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ ವೆನಲು;

ಮತ್ತೊಬ್ಬನು—ಹೌದು, ಆ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣ ಸಹಾಯವಿದ್ದಂತೆ ನಮ್ಮ ಗುರುವಾದ ಅನಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ದೈವಾನುಗ್ರಹವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆತನು ಮಾಡಿದ ಭಿನ್ನತಂತ್ರವು ಭಗ್ನವಾಗಿ ನಮ್ಮ ವಿಸತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದೇ ? ಇದೇನು ಯೋಚನೆ ! ಎನಲು; ಮತ್ತೊಬ್ಬನು—

ನಾವು ಮಾಡಿದ ದುಷ್ಕರ್ಮದಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ಐಕಮತ್ಯದಿಂದಲೂ ನಮಗೆ ದೈವಬಲ ತಪ್ಪಿ ಇಂಥ ವಿಸತ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾದೆವು. ನಮ್ಮ ಪಾಪವೇ ನಮ್ಮಂ ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಇದೋ ! ಶತ್ರುವರ್ಗವು ಅಧಿಕವಾಯಿತು. ಯಾರ ಯತ್ನವೂ ಇಲ್ಲ. ನಾವು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾದುದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮಮಂ ಬಿಡದೆ ಧೈರ್ಯವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಹರ ಮಹಾದೇವಾ ! ಎನ್ನುತ್ತ ಆರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮಮಂ ತೋರಿಸಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟದೆ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡಿ ಜಯಿಸಿದರೆ ಉತ್ತಮವು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸದ್ಗತಿಯುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಶಯವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ನಂದರು ಕಾಸೇಯಂ ಬಿಗಿದುಕಟ್ಟಿ ಸಮೀಪಸ್ಥರಾದ ತಮ್ಮ ದೂತರ ಕೈಗಳಲ್ಲಿರುವ ಖಡ್ಗ ಚೌಡಯಂಗಳಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಿಂತು ತುರಗಾರೂಢರಾಗಬೇಕೆಂಬ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಅಮಿತ್ರಯೋಧಿಗಳು ನಂದರ ಹಯಂಗಳ ಕಾಲುಗಳಂ ಖಡ್ಗದಿಂ ಭೇದಿಸಿ ಜಪಶಾಲೆಗೆ ಹೊಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೆಲ್ಲರಂ ಬಿಡಿಸಿ ಜಪಶಾಲೆಯ ಹೋಮಕುಂಡದ ಅಗ್ನಿಯಿಂದಲೇ ಆ ಶಾಲೆಯಂ ಹೊತ್ತಿಸಿ ಬೆಳಕು ಮಾಡುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ಮಾಸೋಪವಾಸಿಯು ಜಡೆಗಳಂ ಜೋಲಾಡಿ

ನುತ್ತ ಕೃಷ್ಣಾ ಜನವನ್ನಿಡಾಡುತ್ತ ಭೌತಿಸುಖವನಂತೆ ಬಂದು ಸಿಂತು ನಂದರಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ನಿಮಗೆ ದೇವತಾದರ್ಶನಮಂ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇವರು ನನ್ನ ಜಡೆಗಳಂ ಕೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವುದು ನಿಮಗೆ ಯುಕ್ತವೇ ? ಎಂದು ಅವಹೇಳನಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಅದರೂ ನೀವು ಹಿಡಿದಿರುವ ಖಡ್ಗಮಂ ಬಿಸುಟರೆ ನಿಮಗೆ ಖಡ್ಗಸ್ತಂಭ ಮಂತ್ರ ವನ್ನು ಪದೇಶಿಸುವನೆಂಬುದಾಗಿ ವಿದೂಷಕನಂತೆ ಹಾಸ್ಯಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ನಾನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಇಂದು ನಿಮ್ಮ ಅರಾತಿಗಳು ನಾಶವಾಗದಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ದ್ವೇಷಿಗಳು ನಾಶವಾಗುವುದು ಸಿದ್ಧವೇ ಸರಿ. “ಆತ್ಯುತ್ಕಟೈಃ ಪುಣ್ಯಸಾಪೈಃ ಇಹೈವ ಫಲಮು ಶ್ನುತೆ” ಎಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವು ಸತ್ಯವಾದುದರಿಂದ ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಂಡ ಮೌರ್ಯಹಿಂಸಾದೋಷವೇ ನಿಮಗೆ ಈ ಶತ್ರುರೂಪವಾಗಿ ಅದರ ಫಲಮಂ ಅನುಭವಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ನೀವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾರು ಅನುಭವಿಸಾರು ? ಎಂದು ಮರ್ಮಸ್ಪೃಶ್ಯವಾದ ವಾಕ್ಯಮಂ ಹೇಳುತ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಿ ದೈಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಜಪಶಾಲೆಯು ಬೇಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಂಟಾದಬೇಳಕಂ ನೋಡಿ ಶೇಖರನು ಹೇಳಿದ ಸಂಕೇತ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಪರ್ವತರಾಜನ ಸೇನೆಯಲ್ಲವೂ ನಂದರಂ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವರ ಪಡೆಯು ಪುನಃ ಬಾರದಂತೆ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧವಾಗಿ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರಲು ; ಜೈಷ್ಠಮಂದನು ತಮ್ಮ ಅಶ್ವಂಗಳು ಹತವಾದುದಂ ನೋಡಿ ಅದರ ಆಶೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ತನ್ನ ಕರಖಡ್ಗಮಂ ಝಳುಪಿಸುತ್ತ ಇದಿರಿಗೆ ಖಡ್ಗಮಂ ಪಿಡಿದು ನಿಂದಿರುವ ಆ ಕಪಟ ಮಲಯ ಕೇತುವಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಈ ವೇಷಮಂ ಸೀನು ಧರಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಇದೀಗ ಫಲ. ಬಡವರ ಮಕ್ಕಳಂ ಬಾವಿಗೆ ತಳ್ಳಿ ಆಳನೋಡಿದರೆಂಬ ಲೋಕದ ಗಾದೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ವೈರಿಗಳು ನಿನ್ನನ್ನು ನಮ್ಮ ಖಡ್ಗಧಾರೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದರು ಎಂದು ಅವನ ಶಿರ ಸ್ಸನ್ನು ಭೇದಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹಾರಿ ಪರಸೇನೆಯಂ ಪೊಕ್ಕು ಸಿಂದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಹುಲ್ಲೆಯ ಕರುವಿನೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿಯಾಡುತ್ತ ಬಂದೊಂದು ಖಡ್ಗ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಎಂಟು ಹತ್ತು ಅರಿಭಟರ ಶಿರಂಗಳಂ ಕತ್ತರಿಸುತ್ತ ಪ್ರಳಯಕಾಲಭೈರವನೋ ! ಅಥವಾ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯಂ ಸಂದರಿಸಲು ಕಾಲರುದ್ರನ ಜಟೆಯಿಂ ಪುಟ್ಟಿದ ಖಡ್ಗಧಾರಿಯಾದ ವೀರಭದ್ರನೋ ! ಅಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ಹಿಂಸಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೃತ್ಯುವೇ ಈ ಜೈಷ್ಠಮಂದನ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬಂದನೋ ? ಎಂಬಂತೆ ಮುಖ

ದಲ್ಲಿ ಪರಾಕ್ರಮವಾಗ್ನಿಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರಲು: ಸಿಮೆಪಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಮಿತ್ರ
 ಸೇನೆಗಳನ್ನು ಸಂಹರಿಸುತ್ತ ಬಂದನು. ಹೀಗೆ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಎಂಟು ಜನ
 ನಂದರೂ ಬಬರಿಗೊಬ್ಬರು ಅಧಿಕಸಾಹಸಮಂ ತೋರಿಸುತ್ತ ನಿಜವಡ್ಡ ಹತ್ತಿ
 ಗಳಿಂದ ರಿಪುಸೇನಾಗಜತುರಗ ರಥಿಕ ಪದಾತಿಗಳಂ ಸಂಹರಿಸುತ್ತ ಅವ್ಯದಿಕ್ಕುಗಳ
 ಲ್ಲಿಯೂ ಎಂಟುಜನ ಆಕಾಶಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರ್ವ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸುತ್ತುತ್ತ
 ಪಾರುತ್ತ ಕಡಿಯುತ್ತ ಕೂಗುತ್ತ ಪರಬಲಮಂ ಸಂಹರಿಸುತ್ತಿರಲು: ಆಗ ಪರಿ
 ಪಂಥಿವಾಹಿನಿಯು ಆಗ್ನಿಜ್ವಾಲೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ತೃಣಗಳಂತೆ ಅವರ ಕೋಪಾನಲನಿಂದ
 ದಹಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ ಪ್ರಚಂಡ ಮಾರುತನ ಪೆಗಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಒಣಗಿದೆಲೆಗಳಂತೆ
 ಪಲಾಯನಂ ಗೆಯ್ಯುತ್ತ ಇದ್ದಿತು. ಆಗ ಕೆಲರು ಓಡಲಾರದೆ ಭಯಭ್ರಾಂತರಾಗಿ
 ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಆಯುಧಗಳಂ ಬಿಸುಟು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲುಗಳಂ ಕಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತ
 ಇದ್ದರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಅವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ಬೆಗಡುಗೊಂಡು ಮೇಲೆ
 ಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಅಂಜಿ ಎಷ್ಟು ಘೌಜನ್ನಾದರೂ ಈ ನವನಂದರಲ್ಲಿ ಬರ್ವನೇ ಸಂಹರಿ
 ಸುವನು. ಈ ಬಂಭತ್ತು ಜನವೂ ಆಯುಧಪಾಣಿಗಳಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡಿ
 ದರೆ ಇವರಿಗೆ ಮವಾಸುರರಲ್ಲಿ ಯಾರುತಾನೇ ಇದಿರು? ನಮ್ಮಂಥ ಹುಲ್ಲು ಮಾನಿ
 ಸರ ಪಾಡೆನು? ಇವರು ಮನುಷ್ಯಮಾತ್ರದವರಲ್ಲ! ಮವಾಂಶ ಸಂಭೂತರೇ
 ಹೌದು. ಅಹಹಾ! ಏನು ಪೇಳಬೇಕು? ಹಗೆಯ ಪಾಳೆಯಗಳೊಳಗೆಲ್ಲಾ ನವನಂ
 ದರೇ ಸಂಚರಿಸುತ್ತ ಶತ್ರುಸೇನೆಗಳು ನಂದಮಯವಾದುವೋ ಎಂಬಂತೆ ತೋರು
 ತ್ತಿದೆ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ದಶರಥನಯನಾದ ಕ್ರಿರಾಮನು ಕೋಟಿರಾಮರೂಪ
 ನಾಗಿ ರಾವಣನ ಮೂಲಬಲವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಂಹರಿಸಿದನೆಂದು ಕೇಳಿ
 ದ್ದೆವು. ಈಗ ಪರ್ವತರಾಜನ ವಾಹಿನಿಯಲ್ಲಿ ಈ ನವನಂದರು ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ
 ಸರ್ವಗೂ ನಂದಮಯವಾದಂತೆ ಹೊಕ್ಕು ಕೊಂದುದನ್ನು ನಾವು ಕಣ್ಣಾರ
 ಕಂಡೆವು. ಇವರಿಗೆ ಈ ಐಡ್ಗವಿದ್ಯಾಲಾಘವಮಂ ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟಂಥ ಮಹಾಪುರು
 ಪನು ಯಾರೋ? ಎಂದು ಹೊಗಳುತ್ತ ಇದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಶೂರರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ತಂಭೀ
 ಭೂತರಾಗಿ ನಿಂತಿರಲು: ಆ ವರ್ತಮಾನಮಂ ಕೇಳಿದ ಚಾಣಕ್ಯನು ಕ್ರೂರವಾಗಿ
 ಅತಿಮೆಗದಿಂ ತನ್ನ ಉತ್ತರೀಯಮಂ ನಡುವಿಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಯಜ್ಞೋಪವೀತಮಂ
 ಕಿವಿಗೆ ಸುತ್ತಿ ವಂಡಮಂ ಪಿಡಿದು ಇನ್ನೂ ನಂದಾಧಮರು ಹತರಾಗದಿದ್ದ ಬಳಿಕ
 ಎಲ್ಲರೂ ಹುಡುಗರು. ನಾನೇ ಹೋಗಿ ಸಂಹರಿಸುವೆನೆಂದು ಓಡಿಬರುತ್ತಿರಲು;
 ಅವಂ ನೋಡಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಕವಚಮಂ ಧರಿಸಿ ಐಡ್ಗವಿಪಂಗ ಚಾಪ ಭಲ್ಲೆಯ

ಸಮೇತನ್ನಾಗಿ ತುರಗವನ್ನೇರಿ ಹೊರಡುವುದು ಕಂಡು ಶೇಖರಮುಖ್ಯರಾದ ಸೇನಾನಾಯಕರೆಲ್ಲರೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸಂಗಡಲೇ ಸನ್ನಿಧ್ಯರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇತ್ತಲಾ ರಾಕ್ಷಸನ ದೂತರು ಜಪಶಾಲೆಯು ಬೇಯುವುದನ್ನೂ ನಂದರ ಗೂಡಾರವು ಸೂರೆಹೋದುದನ್ನೂ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳ ಘೌಜುಗಳು ದೂರವಾದುದನ್ನೂ ಮೈಗಾವಲಿನ ಪರಿವಾರವು ನಷ್ಟವಾದುದನ್ನೂ ನಂದರು ಜಪಶಾಲೆಗೆ ಹೋದುದನ್ನೂ ಕಂಡು ಇದೇನೋ! ಅನರ್ಥ ಸಂಭವಿಸಿತೆಂದು ಭಯಭ್ರಾಂತರಾಗಿ ಏನು ಅಪರಾಧ ಬಂದರೂ ಬರಲಿ ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ತಟ್ಟಿ ಎಚ್ಚರಮಾಡಿ ಅತನು ಎದ್ದು ಕುಳಿತ ಬಳಿಕ ಕೈಮುಗಿದು—

ಬುದ್ಧಿ, ತಮಗೆ ಅಕಸ್ಮಿಕವಾದ ಸಿದ್ಧಿಯು ಸಂಭವಿಸಿತು. ನಂದರು ಜಪಶಾಲೆಗೆ ಹೋದಬಳಿಕ ಜಪಶಾಲೆಯು ಹೊತ್ತಿ ಕೊಂಡು ಬೇಯುತ್ತಿದೆ. ಅವರ ಮೈಗಾವಲಿನ ಪಡೆಯು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಬಳಸಿ ಬರುವ ಕಾಶೀರಾಜನ ಸೇನೆಯಿಂದ ಸಂಹೃತವಾಗಿ ನಂದರ ಗೂಡಾರವು ಸೂರೆಹೋಯಿತು. ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳ ದಳವೆಲ್ಲವೂ ನಂದರ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯವೆಂದಲ್ಲೇ ಕಾಶೀರಾಜರಿಗೆ ಕೈಸರೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವ ಪರ್ವತರಾಜನ ಚತುರಂಗದ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೆರಳಿ ಹೋಯಿತು. ಇದೇನು ವಿಸ್ಮಿತವೋ! ಎಂದು ಭೀತಿಯಿಂದ ಬಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದವು ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು ವಿಸ್ಮಯಂಗೊಂಡು ತ್ವರಿತದಿಂದಿದ್ದು ತನಗೆ ಸಿದ್ಧಿ ತಟ್ಟದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳು ಮೈಗಾವಲಿನ ಸೇನೆಗೂ ನಂದರಿಗೂ ವಿಯೋಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಅವರು ಜಪಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಕಪಟವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಗೂಡಾರದ ಬಳಿಯೂ ಮೈಗಾವಲಿನ ಬಲಮಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಅದಂ ಸೂರೆಗೊಂಡಿರಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ಕಾಶೀರಾಜನ ವ್ಯಾಜಮಂ ತೋರಿಸಿ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳ ಸೈನ್ಯವು ನಂದರಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಹೋ! ಹೋ! ಈಗ ತಿಳಿಯ ಬಂದಿತು. ನಾನು ಕಾಶೀರಾಜನ ಮುಖದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕಪಟಮಂ ಪರಪಕ್ಷದವರು ತಿಳಿದು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ಕುಟಲವನ್ನಾಚರಿಸಿ ನಂದರಿಗೆ ವಿಸತ್ತನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ವಿಸಕ್ತನಾಶಕ್ಕೆ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಕಪಟವೆಲ್ಲವೂ ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ನಂದ ವಿಸತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಅಯ್ಯೋ! ನಂದರೇನಾದರೋ! ಭಾಗ್ಯಹೀನನಾದ ನನಗೆ ಈ ಅನಿಷ್ಟ ಸಿದ್ಧಿಯು ಯಾಕೆ ಸಂಭವಿಸಿತೋ! ಎನ್ನುತ್ತ ಕವಚಮಂ ತೊಟ್ಟು ತುರಗವನ್ನೇರಿ ಅಯುಧಸಮೇತನ್ನಾಗಿ ನೇಜಯಮಂ ಪಡೆದು ವೇಗದಿಂದ

ತರಳುತಿರಲು : ಅಪ್ಪ ರಲ್ಲೇ ಶತ್ರುಗಳ ಜಯಭೇರಿಶಬ್ದವೂ ಅವರ ಕೋಲಾಹಲವೂ ದಿಕ್ಕುಟುಗಳಂ ಮುಚ್ಚುವಂತೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಗ ಅವೂತ್ಯನು ಅಕಟಕಟಾ! ಅರಿಗಳ ಜಯಭೇರಿಶಬ್ದವು ಕೇಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ನಂದರು ಸ್ವಪ್ನರಾದರೋ! ಏನೋ! ಎಂದು ಊಹಿಸುತ್ತ ಸೂರೆಹೋದ ಗೂಡಾರವನ್ನೂ ಉರುಳಿರುವ ಪೆಣಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಜಸಕಾಳಿಯ ಬೇಗೆಯಿಂದಂಟಾದ ಧೂಮರಾಜಿಯು ಭೂಮ್ಕುಂತರಿಕ್ಷದಿಕ್ಕುಟುಗಳಂ ಮುಸುಕಿದುದರಿಂದ ಶತ್ರುಸಂಘಮಂ ಕಾಣದೆ ಅಶ್ವಮಂ ಚಬುಕುಮಾಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ನಂದರ ತುರಗಗಳಿಗೆ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ಅನರ್ಘ್ಯಭರಣಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕುದುರೆಗಳಿಗೆ ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಂಡು ನಂದರಿಗೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಮುತ್ತಿನ ಶ್ವೇತಭತ್ತಂಗಳಂ ನನಗೆ ತನಗೆ ಎಂದು ಹರಿದು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವ ಅಮಿತ್ರಯೋಧಿಗಳಂ ನೋಡಿ ಹಾ! ಹಾ! ನಂದರು ಸಂಹೃತರಾದುದು ಸತ್ಯವೇ ಸರಿ. ಅವರು ಜೀವವಂತರಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರ ತುರಗಾಭರಣಗಳೂ ಅವರಿಗೆ ಹಿಡಿಯುವ ಭತ್ತಗಳೂ ಶತ್ರುಗಳ ಪಾಲಾಗುವು ಮಂಟೇ? ಹಾ! ದೈವವೇ. ಏನು ಏಕತ್ತಂ ತಂದುಬಿಟ್ಟೆ? ಹಾ! ನಂದಭೂಪತಿಗಳಿರಾ. ಎಂದಿಗೂ ನಿಮ್ಮನ್ನಗಲದೆ ಸಮ್ಮಾಸಿತನಾಗಿದ್ದು ನಿಮ್ಮ ಅಪತ್ನಮಯಕ್ಕೆ ಬವಗದಿದ್ದ ನನ್ನ ಜನ್ಮಮಂ ಸುಡಬೇಡವೇ! ಇನ್ನು ಯಾರನ್ನು ಅರಸುಗಳಿರಾ ಎಂದು ಕರೆದೇನು? ನಿಮ್ಮಂ ಬಿಟ್ಟು ನಾನಿದ್ದು ಫಲವೇನು? ನಿಮ್ಮಂ ಕಪಟದಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿದ ಅರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅವರಂ ಘಾತಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಸಂಹೃತನಾಗಿ ನಿವೃತ್ತ ಹೋದ ಗತಿಗೆ ನಾನೂ ಬರುವೆನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ರೋಪದಿಂದ ಖಡ್ಗಮಂ ಝಳುಪಿಸಿ ತುರಗಮಂ ಹಾರಿಸುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು: ಆತನ ಮೈಗಾವಲಿನ ಜನಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತುಗಾರನೂ ರಾಜಬೀಜೋತ್ಪನ್ನನೂ ಆದ ವಿನತನೆಂಬುವನು ರಾಕ್ಷಸನ ಹಯಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ತನ್ನ ಅಶ್ವಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನಿಗಿಂತೆಂದನು—

ಸ್ವಾಮಿ ಅನೂತ್ಯರೇ, ಒಂದು ವಿಜಾ ಪನೆಯುಂಟು. ಅವಧರಿಸಬೇಕು. ಶೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತರಾದವರು ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಮಿಯು ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ಸ್ವಾಮಿ ಕಾರ್ಯಸರ್ವಾವಮಂ ಮಾಡಿ ಯಶಸ್ಸಂ ಸಂಪಾದಿಸುವುದು ವಿಹಿತವು. ಈಗ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ನಂದರು ಅನ್ಯಥಾ ಆದ ಬಳಿಕ ನಿವೃತ್ತ ಮಾಡುವ ಸಾಹಸಮಂ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡುವವರಾರು? ಆದರೂ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ದೊರೆಗಳಾದ ನಂದರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಪರರಾಜರು ನಿಮಗೆ ಹಗೆಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಈಗ ನಿಮಗೂ ಅವರಿಗೂ ಶತ್ರುತ್ವವೆಂದರೇನು? ಯುಧ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತವಾಗುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯ

ಧರ್ಮವಲ್ಲದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರಾದ ನಿಮಗೆ ಧರ್ಮವಲ್ಲ. ದ್ವಾಪರದಲ್ಲಿ ಶಸ್ತ್ರಾಚಾರ್ಯರೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದ ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯಿಂದಲೇ ಜೀವಿಸಿ ಅವಸಾನದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂಗೆ ಆಯುಧಮುಖದಿಂದ ಸದ್ಗತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಶಸ್ತ್ರಸನ್ಯಾಸಮಂ ಮಾಡಿ ಭೂಸುರರಿಗೆ ವಿಹಿತವಾದ ಧ್ಯಾನದಿಂದಲೇ ಸದ್ಗತಿಯಂ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಸೇವಕವೃತ್ತಿಯು ಹೀನ ಜೀವನವು. ವೃಥಾಯಾಸದಿಂದ ಫಲವೇನು? ನೀವಾದರೂ ಜೀವವಂತರಾಗಿದ್ದರೆ ವೃದ್ಧಮಹಾರಾಜರ ಅಂತಃಪುರವಾಸಿಗಳೂ ಪತಿವ್ರತೆಯರೂ ಅದನಂತರ ಮಾತ್ರ ಪತ್ನಿಗಳ ಮಾನಸಂರಕ್ಷಣೆಯು ಶತ್ರುಗಳಾದ ಈ ಮೈಜ್ಞರಿಂದ ಸ್ವಲಿತವಾಗದೆ ಸಿಮ್ಮಿಂದ ರಕ್ಷಿತವಾದೀತು. ಇನ್ನು ನೀವು ಮಾಡುವ ಸ್ವಾಮೀಕಾರ್ಯವೇನಿದ್ದರೂ ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡಲಿ ಎಂದು ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ; ರಾಕ್ಷಸನು ಅದಂ ಕೇಳಿ ಈ ವಿನತನು ನಮಗೆ ಮೈಗಾವಲಿನವನಾದರೂ ಬಂಗಾರದವಳ ಮಗನಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಇವನು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಯುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ತನಗೆ ಇನ್ನೇನೂ ಕರ್ತವ್ಯವು ತೋರದೆ ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿ ಕ್ಲೇಶಪಡುತ್ತ ಇದ್ದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅತ್ತಲಾ ನಂದರಂ ಬಳಸಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಮೈರಿ ಸಮೂಹವು ಶೇಖರಾದಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ಆ ರಣಾಂಗಣಕ್ಕೆ ಬರುವುದಂ ತಿಳಿದು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಏನಾದರೂ ಮಾಡಿ ನಂದರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸದಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮಂ ಹೇಡಿಗಳೆಂದು ಜರೆದಾರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಒಂದೇ ಮೇಳೆ ಪ್ರಾಸ ತೋಮರ ಗದಾ ಕುಂತಗಳಂ ನಂದರ ಮೇಲೆಸೆಯುತ್ತ ಕವಿಯುತ್ತಿರಲು ; ಕೆರಳಿದ ಸಿಂಹಗಳಂತೆ ಹಾರಿ ಕುಪ್ಪಳಿಸುತ್ತ ವೃಕ್ಷಾಗ್ರಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ ಫಲಗಳನ್ನುದುರಿಸುವಂತೆ ಬಂದೊಂದು ಶಡ್ಗ ಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಶತ್ರುಗಳ ಪಿರಂಗಳಂ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡಹುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಶೇಖರಾದಿ ಸೇನಾನಾಯಕರು ಅದಂ ನೋಡಿ ತಮ್ಮ ಅಸೀಕಿಸಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪಾಲು ಹತವಾಯಿತು. ಇನ್ನೂ ನಂದರ ಪರಾಕ್ರಮವು ಹೆಚ್ಚಿ ಬರುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಮೆಚ್ಚಿ ವಿರರಹುದೋ? ಶೂರರಹುದೋ? ಎಂದು ನಂದರಂ ಕ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯರು ಹವ್ಯವಾಹನನಿಗೆ ಅಜ್ಞಾಪುತಿಯಂ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಬಹುಕೋಪದಿಂದ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತ ದಂಡವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನಂದರಂ ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ನಿಗ್ರಹಿಸುವೆನೆಂದು ಅವರ ಮೇಲೆ ತಾವೇ ಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ

ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಲು : ಅದಂ ಕಂಡು ಶೇಖರಾದಿ ಸೈನ್ಯಾಧಿಪರು ಭೀತರಾಗಿ
ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಕುರಿತು--

ಸ್ವಾಮೀ, ದರ್ವಿಯಂ ಸಂಪಾದಿಸಿರಲು ಕೈಯ್ಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವುದೇಕೆ?
ನಾವೆಲ್ಲರೂ ನಿಮ್ಮ ಸೇವಕರಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಆಯಾಸವೇತಕ್ಕೆ? ನಾವು
ಮಾಡುವ ಸಮರಮಂ ದೂರದಿಂದಲೇ ನೋಡಬಹುದೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವರಂ ತಡೆದು
ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಖಡ್ಗ ಖೇಟಕಾದ್ಯಾಯುಧಗಳಂ ಪಿಡಿದು ನಂದರ ಮೇಲೆ ಕವಿಯುತ್ತಿರಲು;
ಶಬರವರ್ಮನಿಗೂ ಜೈಷ್ಠನಂದನಿಗೂ ನಡೆದ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜೈಷ್ಠ
ನಂದನು ಶಬರವರ್ಮನ ಖಡ್ಗಪ್ರಹಾರಮಂ ಖೇಡ್ಯದಿಂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು
ಲಾಘವದಿಂ ಹಾರಿ ಪರುಪವಾದ ತನ್ನ ಕತ್ತಿಯ ದೆಬ್ಬೆಯಿಂದ ಆ ಶಬರವರ್ಮನ
ಶಿರಸ್ಸಂ ಭೇದಿಸಲು : ಅದಂ ನೋಡಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಕ್ರೂರನಾಗಿ ತನ್ನ ಕರ
ಕೋದಂಡಮಂ ಅಕರ್ಣಾಂತವಾಗಿ ಸೆಳೆದು ಅರ್ಧಚಂದ್ರಬಾಣದಿಂದ ಜೈಷ್ಠ
ನಂದನ ಖಡ್ಗಸಮೇತವಾದ ಹಸ್ತಮಂ ಭೇದಿಸಿ ತಾನು ಕುಳಿತಿದ್ದ ತುರಗಮಂ
ಹಾರಿಸಿ ಭಾರಾವಾಸಿಯಾದ ಭಲ್ಲೆಯಮಂ ಆ ನಂದನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಗುರಿ ಮಾಡಿ
ತೂಗಿ ಇಡಲು; ಆ ಭಲ್ಲೆಯವು ಅವನ ಹೃದಯಮಂ ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಹುತ್ತುಮಂ
ಹೊಗುವ ಸರ್ಪದಂತೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು; ಆ ಕೂಡಲೇ
ವಜ್ರಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಧರಣಿಗೆ ಉರುಳುವ ಗಿರಿ ಶಿಖರದಂತೆ ಜೈಷ್ಠನಂದನು ನೆಲ
ದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಗತಪ್ರಾಣನಾದನು. ಸೋದರಮಾವನಾದ ಶಬರವರ್ಮನು ಹತ
ನಾದುದಂ ಕಂಡು ಶೇಖರನು ಕ್ರೂರನಾಗಿ ನಂದರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಯುದ್ಧಮಂ
ಮಾಡುತ್ತ ಉಪನಂದನ ಮೇಲೆ ಕವಿದು ಅವನ ಖಡ್ಗಪ್ರಹಾರಮಂ ಖೇಡ್ಯ
ದಿಂದ ಹೊರ ತಟ್ಟಿ ತನ್ನ ಕೈಗತ್ತಿಯಿಂದ ಅವನ ಶಿರಸ್ಸಂ ಭೇದಿಸಲು; ಅದಂ
ನೋಡಿ ಚಿತ್ರವರ್ಮನು ಕನಿಷ್ಠನಂದನನ್ನು ಹೊಡೆದನು. ಆ ಖಡ್ಗಹತ್ತಿಯಿಂದ
ಅವನ ತಲೆಯು ಶಿವ ಶಿವಾ ! ಎಂದು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳಲು: ವಿನಂದನು ಕಾಂಭೋಜ
ಪತಿಯೊಡನೆ ಭಯಂಕರವಾದ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡಿ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿದ ಅವನ ಪರಿವಾ
ರಮಂ ಭೇದಿಸಿ ಅಸಿಯಿಂದವನ ಶಿರವನ್ನಿಳುಹಲು; ಅದಂ ಕಂಡು ಚಿತ್ರವರ್ಮನು
ತೀವ್ರದಿಂ ತನ್ನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗದೆಯಂ ಬೀಸಿ ವಿನಂದನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಎಸೆ
ಯಲು; ಆ ಪ್ರಹಾರದಿಂದವನ ಎದೆಯೊಡೆದು ರಕ್ತಮಂ ಕಾರುತ್ತ ಅವನು ನೆಲಕ್ಕೆ
ಬಿದ್ದು ಪ್ರಾಣಮಂ ಬಿಟ್ಟನು. ಲೋಕನಂದನು ತನ್ನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಮಂ
ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮಗಧಾಧಿಪತಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ ಖಡ್ಗದಿಂ ಅವನ ಬಾಹುಯು

ಗೃಮಂ ಭೇದಿಸಲು ; ಅದಂ ಕಂಡು ಸಿಂಧುಪೇಣನು ರೋಪಾವೇಶದಿಂದವನ ಸಮ್ಮುಖಕ್ಕೆ ತುರಗಮಂ ಹಾರಿಸಿ ತನ್ನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪ್ರಾಸದಿಂದ ಲೋಕ ನಂದನಂ ಇರಿದು ಕೆಡಹಲು ; ಪುಷ್ಕರಾಕ್ಷನು ಅನುನಂದನಂ ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ತನ್ನ ಹಸ್ತದ ಚಕ್ರಾಯುಧದಿಂದ ಅವನ ತಲೆಯಂ ನೆಲಕ್ಕೆ ಉರುಳಿಸಲು ; ಪಾರ ಶೀಕಪತಿ ಮೇಘನಾದನು ಕುರುನಂದನ ಸಮ್ಮುಖಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮುಸಲ ಪ್ರಹಾರದಿಂದ ಅವನ ತೊಡೆಗಳಂ ಹೊಡೆದು ಕೆಡಹಲು ; ಇದೆಲ್ಲಮಂ ನೋಡು ತ್ತಿದ್ದ ಚಾಣಕ್ಯರು ಶೇಖರನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಸೇನಾಪತಿಯೇ, ಇವರೊಡನೆ ಎಷ್ಟುಹೊತ್ತು ವಿನೋದಯು ದ್ಧವು ? ಬಲುಬೇಗನೆ ಪಾಶಗಳಂ ಬೀಸಿ ಉಳಿದಿರುವ ಮೂರುಮಂದಿ ನಂದರಂ ಹಿಡಿದು ಬಂಧಿಸಿ ಕಾಲುಗಳಿಗೆ ನೇಣುಗಳಂ ಬೀರಿ ಎಳಸಿ ಸಂಹರಿಸುವವನಾಗು ಎನಲು ; ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇಖರನು ನೇಟುವ ಉರುಲುಗಳಂ ಬೀಸಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕೆಡವಿ ಆ ಮೂವರು ನಂದರಂ ಹಿಡಿದು ಬಂಧಿಸಿ ಬಹುವಿಧವಾಗಿ ಪ್ರಹರಿಸುತ್ತಿ ರಲು ; ಅವರು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಕುಲಘಾತುಕನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ, ಎಲೈ ಕಿರಾತಸದೃಶನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಧಮನೇ, ಶತ್ರುವು ಆಯುಧರಹಿತನಾಗಿ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಬಳಿಕ ಹೀಗೆ ಬಾಧಿಸುವುದು ಧರ್ಮವೇ ? ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—

ಎಲೈ ನಂದಾಧಮರುಗಳಿರಾ, ನೀವು ಕ್ರೂರಕರ್ಮಿಗಳಾಗಿ ಅಕಾರಣ ಮತ್ಸರದಿಂದ ನನ್ನ ತಂದೆ ತಮ್ಮಂದಿರಂ ನೆಲಮಾಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಪಟದಿಂ ಕೂಡಿ ಅವರಿಗೆ ಅನ್ನೋದಕಂಗಳಂ ಕೊಡದೆ ಸಂಹರಿಸಿದ ಮಹಾಧರ್ಮಾಚರಣೆಗೆ ಇಹದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಫಲಮಂ ನೀವೇ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು ಎನಲು ; ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕೀಟಗಳಿರಾ, ಅತಿಥಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಪಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಈ ನಮ್ಮಂ ಅಪರಾಧಮಂ ಕಾಣದೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಧಮನೆಂದು ಮೊದಲು ಅಪ ಮಾನಮಂ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ನಿಮಗೆ ಈ ದುರ್ವಶಯುಂಟಾಯಿತು. ಅದಂ ಈಗಲೇ ಮರೆತು ಪುನಃ ಅದೇ ಪರುಷ ವಾಕ್ಯವನ್ನಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಫಲಮಂ ನಿಮ್ಮ ವರನುಭವಿಸುವರು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಇನ್ನು ಈ ಮರಾತ್ಮರ ಮುಖಮಂ ನೋಡ ಬಾರದೆಂದು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಈಕ್ಷಿಸಿ ಶೇಖರನಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಸೇನಾಪತಿಯೇ, ಈಗಲೇ ಈ ದುರಾತ್ಮರಾದ ನಂದರ ಬಂಭತ್ತು
 ಶಿರಸ್ಸುಗಳಂ ತಂದು ನಮಗೆ ತೋರಿಸುವವನಾಗು ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ
 ಸಮೇತನಾಗಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತಾಸಿದ್ವಿಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಪುತ್ರನೊಡನೆ
 ಗಜಾರೂಢನಾಗಿ ಇದೆಲ್ಲಮಂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಪರ್ವತರಾಜನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ
 ಚಾಣಕ್ಯರ ಅಧಿಕವಾದ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಭಯಪಟ್ಟು ನಂದರು ಅಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ
 ಶತ್ರುಗಳ ಕಪಟಕ್ಕೆ ತಗುಲಿದುದಕ್ಕೆ ಅಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡು ನಂದರ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ
 ಸಂತೋಷಯುಕ್ತನಾಗಿ ತಾಸಿದ್ವಿಡೆಗೆ ತೆರಳಿದನು. ಚಾಣಕ್ಯರು ನೇಮಿಸಿದ
 ಮೇರೆಗೆ ಲೇಖರನು ತನ್ನ ಭಟರಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು ; ಅವರು ಕುಂಡಲ ಪಿರೋ
 ಭೂಷಣಗಳಿಂ ಶೋಭಿತನಾದ ನಂದರ ಶಿರಸ್ಸುಗಳಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರ
 ಟರು. ಆಗ ವಿರಭಟರ ಸಿಂಹನಾದಗಳೂ ಜಯಭೇರಿಶಬ್ದಗಳೂ ಸಮುದ್ರ
 ಘೋಷದಂತೆ ಭೂಮಂಡಲಮಂ ಮುಚ್ಚುತ್ತಿರಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ನಂದ
 ಸೇನೆಯು—ತಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳು ಶತ್ರುಗಳ ಕಪಟದಿಂ ನಷ್ಟವಾದರೆಂದು ತಿಳಿದು
 ಇನ್ನು ಯಾರಿಗೋಸುಗ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸ್ವೇಚ್ಛಾ
 ನುಸಾರವಾಗಿ ಪಲಾಯನಂಗೈಯುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ರಾಕ್ಷ
 ಸನು ನಂದರು ಸಂಹೃತರಾದುದನ್ನೂ ಅರಿಸೈನ್ಯವು ತಮ್ಮ ಪಾಳಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ
 ಉತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ತಿರಿಗಿ ನೋಡಿ ಮೌರ್ಯವಧೆಯ ದೋಷದಿಂದ ನಂದರ
 ಭಾಗ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಕ್ಷಣಿಕಜಿತ್ತನಾದ ಪುರುಷನೈಶ್ವರ್ಯದಂತೆ ಬಯಲಾಯಿತೆಂದು
 ದುಃಖಪಡುತ್ತ ತನ್ನ ತುರಗಮಂ ಚಬುಕು ಮಾಡಿ ಪಟ್ಟಣದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬಂದು
 ನಿಂತು ಶತ್ರುಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪುರದ ಬಾಗಿಲುಗಳಂ ಹಾಕಿ ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ
 ಕಾದಿರಿ ಎಂದು ಪುರದ್ವಾರರಕ್ಷಕರಾದ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು
 ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಮೊಗಮಡಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದು—ಹಾ ! ಭೂಪತಿಗಳಾದ ನಂದರು
 ಗಳಿರಾ, ನೀವು ಮಾಡಿದ ಆದರಣೆಗಳಂ ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳಿಗೆ ಮರೆಯಲಿ ? ಈಗ
 ನನ್ನ ಸಾಹಸ ಬಲ ಬುದ್ಧಿಪೌರುಷಗಳು ಲುಬ್ಧನು ಗಳಿಸಿದ ಧನಗಳಂತೆ ನಿಷ್ಕ
 ಲವಾದುವು. ನಿಮ್ಮ ತಂದೆತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಏನಂ ಹೇಳಲಿ ? ನೀವು ಕುಳಿತ ನಿಂಹಾ
 ಸನವೂ ನಿಮ್ಮ ರಾಜ್ಯವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪರಾಧೀನವಾದುದಂ ಕಂಡು ತುಚ್ಛ
 ಗಳಾದ ಈ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂಹಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಹುಲ್ಲಿಯಂತೆ
 ಪ್ರತ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ನಾಸಿದ್ದು ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ಈಗ ಸೇನಾಪತಿ
 ಗಳೆಲ್ಲರೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನನುಸರಿಸುವರು. ಅರಸುಗಳಾದ ನಿಮಗೆ ಆಸ್ತ

ನಾದ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಸ್ವಜನಸಮೇತವಾಗಿ ದ್ವೇಷಿಗಳ ಪಕ್ಷದವನೆಂದು ನನ್ನಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಅತ್ತಲಾ ಹೊರಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಂಹೃತರಾದ ನಂದರ ಶಿರೋಭೂಷಣ ಸಮೇತವಾದ ರುಂಡಗಳಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶೇಖರ ಸೇನೆಯ ಭಟರು ಚಾಣಕ್ಯನ ಮುಂದೆ ತಂದಿಟ್ಟು— ಇವು ನಂದರ ಒಂಭತ್ತು ಶಿರಸ್ಸುಗಳು ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಕಸ್ತೂರಿಯ ತಿಲಕಗಳಿಂದಲೂ ಕಂಠದಲ್ಲಿ ಲೇಪಿಸಿದ ಅನುಲೇಪನಗಳಿಂದಲೂ ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಶಿರೋಭೂಷಣಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತ ಬಿಡುಗಳಂ ಕಚ್ಚಿ ಅರೆಗಣ್ಣಂ ಮುಚ್ಚಿ ನಿದ್ರೆಯಂ ಪೂಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಇರುವ ಶಿರಸ್ಸುಗಳಂ ನೋಡಿ—ಇವರು ಮಾಡಿದ ದುರ್ವಿನಯವೇ ಇವರಿಗೆ ಈ ದುರ್ದಶೆಯಂ ತಂದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಆದರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟದೆ ಹತರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯುಂಟು ಎಂದು ಚಾಣಕ್ಯನು ಹೇಳುತ್ತ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಕುಮಾರಕನೇ, ಈ ನಂದರ ಶಿರೋಭೂಷಣ ರತ್ನಪ್ರಭಾವಲೋಕನದಿಂದ ಪಿತೃಸೋದರವಧೆಯಿಂದಂಟಾದ ನಿನ್ನ ದುಃಖಾಂಧಕಾರವು ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ತೊಲಗಲಿ. ಇನ್ನು ಶೋಕಮಂ ಬಿಡು. ವೈರವೆಂಬುವುದು ಶತ್ರುಗಳ ಮರಣಾವಧಿಯು. ಗಂಗಾನದಿಯ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ನಡೆ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತರಾದ ಈ ನಿನ್ನ ಜಾತಿಗಳಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಸ್ನಾನತರ್ಪಣಂಗಳನ್ನಾಚರಿಸು. ಇಂದು ನನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಸಫಲವಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರಂ ತುಂಬಿಕೊಂಡು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಈ ಪಾಪಿಗಳು ನಮ್ಮವರಂ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಕೊಂದು ತಾವೂ ವೈರ್ಯವಾಗಿ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ನಮ್ಮ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯ ಸದ್ವಂಶವು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಿಥಿಲವಾಗಿ ಈ ನೂರೊಂಭತ್ತು ಜನಕ್ಕೂ ತಿಲೋದಕಂಗಳಂ ಬಿಡುವಂತೆ ನನ್ನೊಬ್ಬನ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಿತು. ಇವರು ಮಾಡಿದ ಅನ್ಯಾಯವಾದ ಪಿತೃಸೋದರವಧೆಯ ದುಃಖದಿಂದಲೂ ಮಾತ್ಸರ್ಯದಿಂದಲೂ ತಮಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ಇವರಂ ವಧಿಸಿದೆನು. ಇದರಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಸರ್ವಜನರೂ ಕುಲಘ್ನನೆಂದು ದೂಷಿಸುವರು. ಈ ಅಪಕೀರ್ತಿಯಂ ಹೊತ್ತು ನಾನು ಜೀವಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಈ ವಂಶಭೂತಕಾರಣಭೂತವಾದ ಈ ನನ್ನ ದೇಹವು ಪವಿತ್ರವಾಗಿ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನೈದುವುದಕ್ಕೆ ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗಮಂ ಉಪದೇಶಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಪಾದಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳುತ್ತಿರುವುದಂ ಚಾಣಕ್ಯನು ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಕುಮಾರನೇ, ನಿನಗೆ ಲೇಖಮಾತ್ರವೂ ಪಾಪವಿಲ್ಲ. ಕ್ಷತ್ರಿಯವಂಶ ಸಂಭೂತರಾದವರಿಗೆ ಇದು ಧರ್ಮವು. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಮನಿಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗಿ ರಾವಣನನ್ನು ಸಂಹಾರಂ ಗೆಯಿಸಿದ ವಿಭೀಷಣನಿಗೂ ಅದೇ ರಾಮನ ಮಿತ್ರತ್ವದಿಂದ ವಾಲಿಯಂ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದ ಸುಗ್ರೀವನಿಗೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಸಹಾಯದಿಂದ ಸರ್ವ ಬಂಧುಗಳಂ ಘಾತಿಸಿದ ಪಾಂಡವರಿಗೂ ಪಾಪಮುಂಟಾಯಿತೇ? ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾದ ಯಶೋವಂತರಾಗಿ ಸುಖಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಮಂ ಗೆಯ್ಯುತ್ತ ತಮ್ಮ ವಂಶೀಯರಿಗೆಲ್ಲ ಸದ್ಗತಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಸಕಲಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತ ಇರಲಿಲ್ಲವೇ? ಅದುಕಾರಣ ನೀನು ಯೋಚನೆಯಂ ಮಾಡಬೇಡ. ಇದೆಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯಯತ್ನವಲ್ಲ. ಕೊಲ್ಲುವುದಕ್ಕೂ ಕೊಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೂ ಈಶ್ವರನೇ ಬಾಧ್ಯನು. ಈ ಮಮತಾಹಂಕಾರಗಳಂ ಬಿಟ್ಟು ಕ್ಷತ್ರಿಯಧರ್ಮಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಇವರಿಗೆ ಯುಕ್ತವಾದ ತಿಲೋದಕಮಂ ಕೊಡು ಹೋಗು ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಂಗೆಯ್ದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಗಂಗಾಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಶೇಖರನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಸೇನಾಪತಿಯೇ, ಈ ನಂದರ ಕಬಂಧಗಳನ್ನು ರಾಜಬೀಜೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಅರಸುಗಳ ಕೈಯ್ಯಿಂದ ಗಂಗಾಜಲದಲ್ಲಿ ತೊಳೆಯಿಸಿ ಜಪಶಾಲೆಯ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಸುವವನಾಗು. ಇವರ ಪತ್ನಿಯರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಈ ಶಿರಸ್ಸುಗಳಂ ತೈಲಕಟಾಹದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸುವವನಾಗು. ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಜಯಾಂಗವಾದ ಉತ್ಸವಗಳು ನಡೆಯಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶೇಖರನು ನಂದರ ದೇಹಗಳನ್ನೊಪ್ಪಮಂ ಮಾಡಿಸಿ ಅವರ ಶಿರಸ್ಸುಗಳಂ ಎಣ್ಣೆಯ ಕೊಪ್ಪರಿಗೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪಡೆಯಲ್ಲಿ ಅರಿವಿಜಯ ಸೂಚಕೋತ್ಸವಗಳಾಗಲಿ ಎಂದು ನೇಮಿಸಲು; ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹಿಗಳಾದ ವೀರಭಟರ ಸಿಂಹನಾದಗಳೂ ಜಯಭೇರಿಶಬ್ದಗಳೂ ಫಿರಂಗಿಯ ಧ್ವನಿಗಳೂ ಭೂಮ್ಯಂತರಿಕ್ಷಗಳಂ ಮುಚ್ಚುತ್ತಿರಲು; ಪರ್ವತರಾಜನ ಸೇನಾಜನರು ಬಬ್ಬರೊಬ್ಬ ರನ್ನಾಲಂಗಿಸುತ್ತ ಬಾಯುಗಳಂ ತಟ್ಟುತ್ತ ನೀನು ಶೂರನೆಂದು ಸುತ್ತಿಸುತ್ತ ನಾಟ್ಯಂಗಳನ್ನವಲೋಕಿಸುತ್ತ ಸಕ್ಕರೆಗಳಂ ಬೀರಿಸುತ್ತ ಗಂಧ ಮಾಲಿಕೆಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸುತ್ತ ವಿವಿಧಪಾನಂಗಳಂ ಸೇವಿಸುತ್ತ ಸಂತೋಷದಲ್ಲಿರುತ್ತಿರಲು; ಅತ್ತ ಚಾಣಕ್ಯನು ಗಂಗಾಜಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಂ ಮಾಡಿ ಬಿಚ್ಚಿದ್ದ ತನ್ನ ತೀರೆಯಂ ಬಂಧಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಸಮೇತನಾಗಿ ತಾನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಹೀಗಿರುತ್ತಿರಲು ಶತ್ರುಗಳ ಕಪಟದಿಂದ ನಂದರೈಲ್ವರೂ ಸಂಹೃತರಾದ ರೆಂಬ ವಾರ್ತೆಯು ಜನಜನಿತವಾಗಿ ವೃದ್ಧನಾದ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಯ ಬಂದು ಆತನು ತಾನು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಪೀಠದಿಂದ ನೆಲಕ್ಕೆಬಿದ್ದು ಮೂರ್ಛಾಗತನಾಗಲು; ಅದೇಲ್ಲಮಂ ನೋಡಿದ ಅಂತಃಪುರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ರೋದನಧ್ವನಿಯು ಪುರಸೂರೆಹೋದಂತೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆಗ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿರುವ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಆ ಶಬ್ದಮಂ ಕೇಳಿ ಇದೇನು? ಎಂದಿನಲು; ನಂದರು ಹತರಾದರೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವು ಶ್ರುತವಾಗಿ ಅಂತಃಪುರದ ಸ್ತ್ರೀಜನರು ಆಕ್ರಂದನಂ ಗೆಯ್ಯರೆನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ವಿಸ್ಮಯಂಗೆೊಂಡು ನಿಜ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಸಂತತಿ ಇನ್ನಿರಬಾರದೆಂದು ದೈವ ಮುನಿದುಡಕ್ಕೆ ಮನುಷ್ಯಯತ್ನವೇನಿದೆ? ಈ ಮೇಲೆ ಯಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧರಾಜನಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಮಂ ಹೇಳುವ ಪ್ರಮುಖರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲ. ಪುತ್ರಕ್ಲೇಶದಿಂದ ಪ್ರಾಣಗಳಂ ತ್ಯಜಿಸದಂತೆ ನಾನು ಹೋಗಿ ಆತನ ಚಿತ್ತ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಂಗೆೊಳಿಸಿ ಬರುವೆನೆಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ರಾಜಭವನಕ್ಕೆ ಬಾಗುರಾಯಣಂ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಗವಾಕ್ಷಗಳಿಂದೀಡಾಡಿ ಎರಚಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ನಂದಪತ್ನಿಯ ರುಗಳ ಆಭರಣರಾಶಿಗಳಂ ದಾಟುತ್ತ ಕಿತ್ತು ಬಿಸುಟಿರುವ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳಂ ಬಳಸಿ ಬರುತ್ತ ಕಾಡಿಗೆಗಳಂ ಕಪ್ಪಾಗಿ ಬರುವ ಬಾಷ್ಪೋದಕ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ತಿಕ್ರಮಿಸಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಪೀಠದಿಂದ ಬಿದ್ದು ಮೂರ್ಛಾಗತನಾಗಿರುವ ವೃದ್ಧರಾಜನನ್ನು ಶೀತಜಲಗಳಿಂದಲೂ ಬೀಸಣಿಗೆಯ ಗಾಳಿಯಿಂದಲೂ ಎಚ್ಚರಮಂ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಗೋಚರವಾದ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವಾಗಿ ದುಃಖಶಾಮಕವಾದ ವಾಕ್ಯಮಂ ಹೇಳಿ ಪುರದ್ವಾರದ ಬಳಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳು ಬಂದಾರೆಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಎಂದಿನಂತೆ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪತಿವಿಯೋಗದಿಂದ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಿರುವ ನಂದಪತ್ನಿಯರು ಬಾಗುರಾಯಣರು ವೃದ್ಧರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಹೋಗುವುದಂ ತಿಳಿದು ಲಜ್ಜಾಭಿಮಾನಗಳಂ ತೊರೆದು ಅಂತಃಪುರದ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಬಂದುನಿಂತರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೇಷ್ಠನಂದಪತ್ನಿಯು ಆತನಂ ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದಳು—

ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ಈಗ ಈಶಸಂಕಲ್ಪದಿಂದ ನಡೆದಿರುವ ಈ ನಂದಪ್ರಳಯಮಂ ನೀನು ತಿಳಿದಿರುವಿಯಷ್ಟೆ? ನಾವು ಪತಿವಿಯುಕ್ತರಾಗಿ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಏನುಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ರಜೆಕು? ಶೈತ್ಯಾಧಿ ಕ್ಯದಿಂದ ಹೆಚ್ಚೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಬಡಬಾಗ್ನಿಯಂತೆ ಅನುನಯಸಹಸ್ರಗಳಿಂ

ಇನ್ನೂ ಪ್ರಜ್ಞಲಿಸುವ ಪತಿವಿಯೋಗದುಃಖಾಗ್ನಿಯು ಇಂಥನಾಗ್ನಿಯಿಂದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಂದರಿಂ ಶಮನವಾಗಲಾರದು. ನಮ್ಮ ವೃದ್ಧರಾಜನು ಪುತ್ರಶೋಕಗ್ರಹ ಗ್ರಸ್ತರಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಜಾಶೂನ್ಯರಾಗಿ^{ಜಿ}ಗದ್ವ್ಯವಹಾರಮಂ ತ್ಯಜಿಸಿರುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಅಂತರಾಯ ಬಾರದಂತೆಯೂ ನಮಗೆ ಸದ್ಗತಿರೂಪವಾದ ಪತಿಸನ್ನಿಧಿಯು ದೊರಕುವಂತೆಯೂ ಸಿನೆ ನಿಂತು ಕರ್ಮಗಳಂ ಮಾಡಿಸ ಬೇಕು. ನಮಗೆ ಪರಶೋಕಸಾಧನಾರ್ಥವಾಗಿ ಇದೋ ! ಈ ಕೊಟೆ ದ್ರವ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಪಾದಾಂಶವು ನಿಪ್ರವರ್ಗಕ್ಕೆ, ಪಾದಾಂಶವು ಪೂರ್ವಕರ್ಮಕ್ಕೆ, ಪಾದಾಂಶವು ದೀನಾನಾಥವಿಪನ್ನಪೋಷಣೆಗೆ, ಮಿಕ್ಕ ಪಾದಾಂಶವು ರಾಜಕೋಶಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಲಿ. ನೀನು ಈ ರೀತಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿ ಶ್ರೇಯೋವಂತನಾಗಿರುವುದೆಂದು ನಾವು ಹೇಳಿದೆ ವೆಂಬುದಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗುಸುರುವವನಾಗು. ಎಲ್ಲಮಂ ಬೇಗ ಸಜ್ಜುಮಾ ಡಿಸು ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಮತ್ತೋರ್ವಳು—

ತಾಯೆ ಆಕ್ಷಾಜಿಗಳಿರಾ, ಶಕ್ಯವಾಗುವುದಾದರೆ ಪತಿಯಂ ತಂದು ತೋ ರೆಂದು ಯಾಚಿಸುವುದುಂಟು. ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪತಿಯ ಕಳ್ಳೆಬರಮಂ ತೋರೆಂದು ನೇಮಿಸಬಹುದು. ನೆನೆದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲಸುವ ಅಗ್ನಿಯಂ ಬೇಡುವುದುಂಟೆ ? ಪತಿಪರಶೋಕಗತನಾದ ಬಳಿಕ ಗೃಹವು ಇನ್ನೂರಿಗಾಗಬೇಕು ? ಸಮೃದ್ಧವಾಗಿ ರುವ ಈ ಗೃಹಮಂ ಹವ್ಯದಂತೆ ಹವ್ಯವಾಹಂಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಈ ದೇಹಮಂ ಅತನಿಗೆ ಕೊಡಬಹುದು ಎನಲು ; ಬಾಗುರಾಯಣನು ಇದೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳಿ ಪತಿ ವಿಯೋಗದುಃಖದಿಂದ ವಿವೇಕಶೂನ್ಯರಾದ ಈ ರಾಜಪತ್ನಿಯರು ಅನ್ಯರ ಯೋಗ ಕ್ಷೇಮಮಂ ಸ್ಮರಿಸದೆ ಬಾಲಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಏನು ಆಕಾರ್ಯವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡು ವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಾಗುವವರಲ್ಲ. ಇದರಿಂ ಈ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೂ ಮಹಾಪ್ರಳಯ ಸಂಭ ವಿಸಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಜೈಷ್ಠರಾಜಪತ್ನಿಯೇ ವಿವೇಕಶಾಲಿನಿ ಎಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಆಕೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಗೆ ನಡೆಸಬೇಕಾಯಿತು ಎನ್ನುತ್ತ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಕಸಿಪ್ಪಳು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಬಾಗುರಾಯಣನು—

ಮಾತೃಶ್ರೀಯವರುಗಳಿರಾ, ತಾವು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಶಿಷ್ಯಾನುಮತನಲ್ಲ ದಿರುವುದೊಂದಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮವಿರುದ್ಧವೂ ಅದುದರಿಂದ ಸದ್ಗತಿಪ್ರದವಾಗದು. ಮಹಾಮಾತೃಶ್ರೀಯವರು ಅಪ್ಪಣೆ ಪಾಲಿಸಿದ ಮೇರೆಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮ್ಮತರಾದರೆ ಪರಮಪದಕ್ಕೆ ಸಂತಯವಿಲ್ಲ. ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ರಣಾಂಗಣಮಂ ಶೋಧಿಸಿ

ಬಂದು ವಿಜಾ ಪಿಸುವೆನು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಕೈಮುಗಿದು ಬಾಗುರಾಯಣನು ಬರುತ್ತಿರಲು ;

ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗೆ—ಈಗ ನಂದರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಜಯಶೀಲರಾದೆವೆಂಬ ಗರ್ವದಿಂದ ಪರಿಸಂಧಿಗಳು ಈ ಪಟ್ಟಣವನ್ನಾ ಕ್ರಮಿಸಬೇಕೆಂದು ಯಾವಾಗ ಬರುವರೋ ! ಹಾಗಾದರೆ ರಾಜಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರಿಗೆ ಮೈಜ್ಞ ರಿಂದ ಉಪದ್ರವ ತಟ್ಟಿತು. ರಾಜ್ಯವು ಅನಾಯಕ ವಾಯಿತೆಂದು ಪುರದಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರಗೂ ಇರುವ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯು ಶತ್ರುಗಳ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡಲಾರದು. ಸ್ವಕಾರ್ಯಸ್ಥರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾನು ಹೋಗಿ ನಿಂತರೂ ಕಣ್ಣು ಮರೆಯಾಗುವರು. ಪಟ್ಟಣವು ಕೊಳ್ಳೆಯಾ ದರೆ ಇನ್ನೂ ಬಂದು ದೊಡ್ಡ ವಿಸತ್ತು ಬುದ್ಧಿತು. ಮಾನಿತನಾಗಿ ವೃದ್ಧನಾಗಿ ರುವ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜನು ಪುತ್ರರಂ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಅಂತಃ ಪುರಸ್ತ್ರೀಜನವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಗಳಾದ ಮೈಜ್ಞರು ನೋಡುವುದನ್ನು ತನ್ನ ಕಣ್ಣಾರ ದೃಷ್ಟಿಸಿದನು ಎಂಬ ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗದಂತೆ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತನ್ನ ದೂತನಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ, ಬಾಗುರಾಯಣನೆಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಈ ಕ್ಷಣವೇ ಬಂದು ಮಾತನಾಡಿ ಕೊಂಡು ಆ ಬಳಿಕ ಯಾವ ಕೆಲಸವಿದ್ದರೂ ಮಾಡಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಬುದ್ಧಿ ಎಂದು ಆ ದೂತನು ಬಂದು ಹುಡುಕಿ ರಾಜಭವನದಿಂ ಬರುತ್ತಿರುವ ಬಾಗುರಾ ಯಣನಂ ಕಂಡು—ಅಮಾತ್ಯರು ನಿಮ್ಮಂ ತೀಘ್ರವಾಗಿ ಕರತರಹೇಳಿದರು ಎನಲು ; ಆತನು ರಾಕ್ಷಸನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಕಂಡು ನಂದರಂ ನೆನೆನೆಸೆದು ಅವ ರಿವರೂ ದುಃಖಪಟ್ಟು ಆ ಬಳಿಕ ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ಇಂದಿಗೆ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಬಲಪೌರುಷಗಳೆಲ್ಲವೂ ವೈರ್ಥವಾವುವು. ಇನ್ನು ಯಾವಾಗಲೋ ಅರಿಗಳು ಈ ಪುರವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸುವ ವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮನೋಗತವೇನು ? ಎನಲು ;

ಅಯ್ಯಾ, ಅಮಾತ್ಯರೇ, ನಿಮಗಿಂತಲೂ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಧಿಕನು ? ನಿವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಈಗಲೂ ಹಾಗೇ ಸರಿ. ಆದಾಗ್ಗೂ ನಿಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ನನಗೆ ತೋರಿದರ್ಥಮಂ ವಿಜಾ ಪಿಸುವೆನು. ಏನಂದರೆ ಈಗ ನಂದನಾಶದಿಂದಲೂ ವೃದ್ಧನಾಗಿ ಪುತ್ರಶೋಕದಿಂದ ಪ್ರಾಣಾಭಿ ಮಾನವಿಲ್ಲದೆ ಜಡನಾದ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯ ಜೀವಿತದಲ್ಲಿ ಭರವಸವಿಲ್ಲದೆ ಇರು

ವುದರಿಂದಲೂ ಅವಲಂಬನಾಂತರ ದೊರಕದೆ ಇರುವ ಮೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಶತ್ರುರಹಿತನೂ ತ್ಯಾಗಶೀಲನೂ ಪ್ರಜಾರಂಜಕನೂ ಆದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧರಾಜನಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾದುದರಿಂದ ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಾಧ್ಯನೆಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ನಮ್ಮ ಪಡೆಯ ಜನಗಳಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಆಗ್ರಹವಿಲ್ಲ. ಸ್ವಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಅನಾಯಕರಾಜ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ತುಂಟರಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳಂ ಪೀಡಿಸುವವರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವದಕ್ಕಾದರೂ ನಮಗೆ ಸಾವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ವೈರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡುವುದೆಲ್ಲಿ? ನನಗೆ ಪುರರಕ್ಷಣೆಯಂ ನೇಮಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಲಗ್ನೆಯಂ ಹತ್ತಿದಂತೆ ಆಜೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳ ದಳಗಳು ಕಣ್ಣು ಮರೆಯಾಗಿವೆ. ಹಗೆಗಳು ಕೋಟೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆಯಂ ಹಾಕಿ ನನ್ನ ಅಧೀನಮಂ ಮೀರಿ ಬಳಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಂತಃಪುರಮಂ ಪೊಕ್ಕು ಪುತ್ರರಂತೆ ಸಂರಕ್ಷಿತರಾದ ಅಂತಃಪುರದ ಸ್ತ್ರೀಜನಮಂ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ನೋಡಿದರೆ ನಾವು ಇಷ್ಟು ದಿನ ಬದುಕಿದುದೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು. ಇದರ ಮೇಲೆ ತಾವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳುವೆನು ಎಂದು ಬಾಗುರಾಯಣನು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಹೇಳಲು : ಆದಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು—ಈ ಬಾಗುರಾಯಣನಿಗೆ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲ. ನಾನು ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಿದರೂ ಸಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ರಾಜಪತ್ನಿಯರ ಮಾನಸಂರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಈ ಪಟ್ಟಣದ ಬೀಗದ ಕೈಯ್ಯಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಆತನಂ ಪ್ರಭುವೆಂದು ಕರತರಲಿ. ಜಂತೆ ಏನು? ನಾನು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಕಾರ್ಯೋದ್ಯೋಗಮಂ ಮಾಡಿ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ನಂದರಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ನೀನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲವೂ ವಿಹಿತವೇ ಸರಿ. ದೈವಯತ್ನದಿಂದ ಆಗುವ ಕಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನು ಸಾಹಸಮಂ ಮಾಡಿದರೆ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡುವವರು ಯಾರು? ಮಾಡಿದರೂ ಕೂಡಿ ಬರಲಾರದು. ಜೀವವಂತರಾಗಿರುವ ಜನರ ಸಂರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸುಖದಿಂದ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬರಲು ; ಸಕಲಾಶೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ವಿರಕ್ತನಾದ ವೃದ್ಧರಾಜನು ಈ ಮಾತಿಗೆ ಏನು ಹೇಳಿಯಾನು? ನಾವು ನಮ್ಮ ಮನುಷ್ಯದರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಂ ಹೇಳಿದಂತೆ ಇರಬಹುದು. ಶತ್ರುಗಳು ಪುರವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಅದರ ಬೀಗದ ಕೈಗಳಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವವನಾಗು ಎಂದು

ಹೇಳಿ ಬಾಗುರಾಯಣನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಆಗಲೇ ವೃದ್ಧರಾಜನ ದುಃಖಮಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಹೊರಟು ರಾಜಭವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ಬಲು ಹೊತ್ತು ರೋದನದಿಂದ ಗಂಟಲು ಬಣಗಿ ಕುಗ್ಗಿದ ಧ್ವನಿಯೊಡನೆ ಹಾ! ನಾಥನೇ ಹಾ! ಕುಮಾರರುಗಳಿರಾ ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಜನರ ಪ್ರಲಾಪವನ್ನೂ ಬೇಡವೆಂದು ಬಡಂಬಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಪರಿಚಾರಿಣಿಯರ ಧ್ವನಿಯನ್ನೂ ಕೇಳಿ ಮನದಲ್ಲಿ ಮಹಾದುಃಖಪಡುತ್ತ ಬಂದು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳಿ ಅಳುತ್ತ ಮೈಮರೆತ ವೃದ್ಧನಾದ ಅರಸನಂ ಕಂಡು ಎತ್ತಿ ತಕ್ಕೈಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಯನೇ, ನಿನಗೆ ಈ ಯವಸ್ಥೆ ಬರಬಹುದೇ ? ನೀನು ಸಜ್ಜನರಂ ನಿಂದಿಸಿದವನಲ್ಲ. ದೇವಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಅಪಮಾನಮಂ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ. ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಅವಿಹಿತ ದಂಡನೆ ಗೆಯ್ದವನಲ್ಲ. ನ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಕ್ಷಪಾತಮಂ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ. ಅಪೂಜ್ಯರಂ ಪೂಜಿಸಿದವನಲ್ಲ. ಇಂಥ ನಿನಗೆ ಈ ದುರ್ದೈವ ಬಂದಿರುವುದು ಜನ್ಮಾಂತರೀಯವಲ್ಲದೆ ಇಹ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಬುದಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಂದರಲ್ಲಿ ಈ ದೋಷಗಳುಂಟೇ ? ಎಂದರೆ ನಾನು ಸೇವಕನಾಗಿದ್ದು ಲೋಕಾಂತರಸ್ಥರಾದ ನಂದರಲ್ಲಿ ದುರ್ಗುಣ ಕಥನಮುಂ ಮಾಡುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅನಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಶೂದ್ರರು ವೇದವನ್ನೋದುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಂ ನಿಂದಿಸುತ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಂ ಅನುರಾಗದಿಂ ನೋಡುವುದಂ ಕೇಳಿಯೂ ಅವರಂ ದಂಡಿಸದೆ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕೆ ಬಳಗಾದುದರಿಂದ ಆ ಮಹಾದ್ರೋಹವೇ ರಾಜ್ಯಾರಿಷ್ಟಕವಾಗಿ “ರಾಜೋ ರಾಷ್ಟ್ರಾಪ್ತಕೃತಂ ಪಾಪಂ” ಎಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಸತ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಆ ಪಾಪವೇ ನಂದರಿಗೆ ಇಹದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಅಪಮೃತ್ಯುವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೌರ್ಯಪುತ್ರನು ನಿಮಿತ್ತನಾದನು. ಮಿಾರಿಹೋದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೋರಿ ಫಲವೇನು ? ನಿನ್ನ ವಂಶಸ್ಥನಾದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಂಗೆ ಪುತ್ರಕ್ಕೆಲ ಮುಂಟಾದಂತೆ ನಿನಗೂ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಆದರೂ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹತವಾಗುವುದು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಧರ್ಮವು. ಈಗಲೂ ನಿನ್ನ ಕುಮಾರರು ಅರಿಗಳ ಕಪಟಕ್ಕೆ ತಗುಲಿದವರಾದಾಗ್ಗೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟದೆ ಹಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಸಹಸ್ರೋಪಸಹಸ್ರ ವೈರಿಗಳಂ ಸಂಹರಿಸಿ ವಿರಸ್ವರ್ಗವನ್ನೈದಿದರೇ ಹೊರತು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟ ಕುಲಕ್ಕೆ ಅಪಯಶಸ್ಸು ನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಈ ಕಲಿಯುಗದೊಳ್ ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಜಾತಿಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಇರಕೂಡದೆಂಬ ಈಶಸಂಕಲ್ಪಮಂ ಮೀರುವುದಕ್ಕೆ ಯಾರು ಸಮರ್ಥರು ? ಈ ಸಂಸಾರವು ತುಚ್ಛವು ಎಂದು ತಿಳಿದು ವೈಸನಾಭ್ಯುದಯಗಳಲ್ಲಿ

ಜೆತ್ತ ಕ್ಷೋಭೆಯಿಲ್ಲದ ಜನರು ಪರಮಪದಮಂ ಪಡೆವರು ಎಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥವನ್ನು ನೀವು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಿರಪ್ಪ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆವವನು ಧನ್ಯನು. ಅವಕ್ಕೆ ನೀವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ನಿರರ್ಥಕವಾದ ದುಃಖಮುಂ ಬಿಟ್ಟು ಈಶ್ವರಗತ ಜೆತ್ತರಾಗಬೇಕು. ನಾನು ಇಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಪ್ರಭುವಾಗಿ ಬರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನನ್ನ ನಂದರಿಗೆ ಆಪ್ತನೆಂದು ನಿಗ್ರಹಿಸಾನು. ಈಗ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತಮಗೆ ಪಾತ್ರನಾದುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ನಂದರಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಸಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ದ್ವೈಪವಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದರೆ ಇಷ್ಟನರ್ಥಕ್ಕೆ ಸಮಿತವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಂದರು ತಾವು ಈ ಮದ್ರಾಳಯಂ ತಂದುಕೊಂಡರು. ಇನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಬಂದು ಸಿಮ್ಮ ಕಂಡಲ್ಲಿ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕ್ಷೋಭೆಯಾಗದಂತೆ ಸಮಯೋಜಿತವಾಗಿ ಹಿಂದೆಯೂ ಮುಂದೆಯೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮಾಡತೊಡಗುತ್ತ ಅವನು ಕೊಟ್ಟುಬಂದಿರುವ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗುತ್ತ ಆತನನ್ನೇ ಬೆರಸಪುತ್ರನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತ ಕಾಲಪರಣಮುಂ ಮಾಡುತ್ತ ಇದ್ದರೆ ಕೆಲವು ದಿನಸದ ಮೇಲೆ ಆಗತಕ್ಕ ಕ್ಷೇಮಲಾಭವನ್ನು ಈಗ ಬಾಯಿಮಾತಿಸಿದ ಹೇಳಿ ಫಲವೇನು? ಎಂದು ವೃದ್ಧರಾಜನು ಸಮ್ಮತಿಗೊಳಿಸಿ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಸೂರ್ಯನುದಯಿಸಲು: ಚಾಣಕ್ಯನೆದ್ದು ಶೇಖರನಂ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿ-ಅಯ್ಯಾ ಚಮೂಪತಿಯೇ. ನೀನು ಸಕಲಸೇನಾಪರಿವೃತನಾಗಿ ಪ್ರಾಕಾರಮಂ ಕೆಡಪುವ ಫಿರಂಗಿಗಳನ್ನು ಪುರದ ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಲಗ್ನಿಯಂ ಹತ್ತುವ ಜನಗಳಂ ಪುನಃ ಸಜ್ಜುಮಾಡಿ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆಯಂ ಹಾಕಿ ಕೊಟೆಯ ಮೇಲೆ ಗುಂಡುಗಳಂ ಹಾರಿಸುತ್ತ ಪುರರಕ್ಷಕರಿಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮಹಾರಾಜರು ಶತ್ರುಗಳಾದ ನಂದರಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಪ್ರಭುತ್ವಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಸಿವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ತುಂಟತನಮುಂ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಹತರಾಗದೆ ಪ್ರತ್ರಬಂಧುಸಮೇತರಾಗಿ ಬಂದು ರಾಜಾಜ್ಞೆಗೆ ಬಳಗಾಗಿ ಪ್ರಭುಮನೋನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕರಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇದ್ದರೆ ಬಿಗಮುದ್ರೆಯಂ ತಂದು ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸುವವನಾಗು. ರಾಕ್ಷಸಸೇನಾದರೂ ದುರ್ಜೋಧನೆಯಿಂದ ಕಾಲಪರಣಮುಂ ಮಾಡಿದರೆ ಉಪಾಯಾಂತರದಿಂದ ಪುಟಭವನಮುಂ ಸಾಧಿಸಬಹುದು ಎಂಬುದಾಗಿ ಶೇಖರನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅವನು ಕಳುಹಿಸಲು: ಚಾಣಕ್ಯಂ ಹೇಳಿದ

ರೀತಿಗೆ ಶೇಖರನು ಆ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆಯಂ ಹಾಕಲು ; ಪಟ್ಟಣದ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಭಯಭ್ರಾಂತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಬಾಗುರಾಯಣನು ತನ್ನ ಬಳಿಯಣ ದೂತರಂ ಕರೆದು ಪರ್ವತರಾಜನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಶೇಖರನಂ ಕಂಡು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಬನ್ನಿರಿ ಎಂದು ಕಳುಹಿಸಲು : ಆ ದೂತರು ಬಂದು ಶೇಖರನಂ ಕಂಡು—

ಅಯ್ಯಾ ಸೇನಾಪತಿಗಳೇ, ಪುರರಕ್ಷಕರಾದ ಬಾಗುರಾಯಣರು ನಿಮ್ಮಂ ಕಂಡು ನಂದರನಂತರ ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಶತ್ರುಗಳು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಬೀಗಮುದ್ರೆಯಿಂ ಸಮೇತರಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮಹಾರಾಜರಂ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಈಗಲೇ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದೇವೆ, ಯುದ್ಧದಿಂ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಪ್ರಕೃತ ವೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ಬರುವುದು ಎಂಬುದಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನಿಲ್ಲಿಗಟ್ಟಿದರು ಎಂದು ದೂತರುಸುರಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಶೇಖರನು—

ಅಯ್ಯಾ ದೂತರುಗಳೇ, ಉರುಗಾವಲಿನವನ ಮನೋಗತಮಂ ತಿಳಿಯ ಶೋಸುಗ ಪ್ರಭುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಮುತ್ತಿಗೆಯಂ ಹಾಕಿದೆವು. ಈಗ ಮುದ್ರೆಗಳಂ ಬಿಟ್ಟುಸಿದರೆ ಯುದ್ಧಯತ್ನಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸುವೆವು. ಬೀಗ ಬರುವುದೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಹೇಳಿರಿ ಎನಲು ; ದೂತರು ಬಂದು ಆ ಮಾತಂ ಬಾಗುರಾಯಣನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿದರು. ಆಗ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿರುವ ರುಕ್ಮಸೇನುಂ ಮುಖ್ಯರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲರಂ ಕರೆಯಿಸಿ ಸಕಲವಸ್ತುಗಳಂ ಸಜ್ಜುಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಬಂದು ಬಾಗುರಾಯಣನಂ ಕಂಡು—ಎನ್ನೆ ಕುಶಲವೇ ? ಎನಲು ;

ಅಯ್ಯಾ ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೇ, ನೀನು ಹೇಳಿದರ್ಥವೆಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೆಂಬ ಹೆಸರು ಸಲ್ಲುವುದು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಬಾಗುರಾಯಣಂ ಹೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ—

ಅಯ್ಯಾ ಸೇನಾಪತಿಯೇ, ನೀನು ಹೋಗಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗಿರುವ ವಿಶ್ವಾಸವು ತಪ್ಪಲಾರದು. ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರವೆಂದಣಿಂದ ಬಂದಾನು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವನು. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ತಮ್ಮನಾದ ವತ್ಸಲಾಯನನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬೀಗಮುದ್ರೆಯಂ ಕಳುಹಿಸುವವನಾಗು. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಮಿತ್ರರಾದ ಭದ್ರಭಟಾದಿಚಾಮೂಪತಿಗಳಿಗೂ ಹೇಳಿಕಳುಹಿ

ಸುವನನಾಗು ಎನಲು ; ಏನೋ ! ಮುಂದಣಕಾರ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿದು ಹಾಗೇ ಆಗಲೆಂದು ತನ್ನ ತಮ್ಮನಾದ ವತ್ಸಲಾಯನನಂ ಕರೆದು ಎಲ್ಲಮಂ ಅವನ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು—ನೀನು ಹೋಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಾಜರಂ ಕಂಡು ಬೀಗಮುದ್ರೆಗಳಂ ಅವರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಅಪ್ಪಣೆಯಾದ ರೀತಿಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ನೇಮಿಸಿ ರುಕ್ತಮುಖ್ಯರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಂ ಸಂಗಡವೇ ಹೋಗಿ ಬನ್ನಿರೆಂದು ಕಳುಹಲು ; ಆ ವತ್ಸಲಾಯನನು ಸಮಸ್ತ ವೈಭವದಿಂದ ಬಂದು ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕಂಡು ಅಭಿವಂದಿಸಿ ಕೈಗಾಣಿಕೆಗಳಂ ಬಿಟ್ಟು ಬೀಗಮುದ್ರೆಗಳಂ ಮುಂದಿರಿಸಿ ಕೈಕಟ್ಟಿ ನಿಂತಿರಲು ; ಸಂಗಡ ಬಂದ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಮುಕುಳಿತಹಸ್ತರಾಗಿ ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ವಿನಮಿಸಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಅವರಂ ನೋಡಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಉಚಿತಪ್ರಕಾರದಿಂ ಕುಶಲಮಂ ಕೌಳಿ ಕುಳ್ಳಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನತಿಕ್ರಮಿಸದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ವತ್ಸಲಾಯನನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕುರಿತು—

ಜಿಯಾ, ಅಸಿತಪಕ್ಷಾಂತದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಾಚಲಮಂ ಹೊಂದಿದ ಸೂರ್ಯನಂ ಹಿಂದುಮಾಡಿ ಉದಯಿಸುವ ಬಾಲಚಂದ್ರನ ದರ್ಶನವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಕುಮುದನಿಕರಗಳಂತೆ ಪ್ರತಿದಿನ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನ ಸಂಪದ್ವಿಶೇಷದಿಂದ ಕೂಡಿ ಗಜಾರೂಢರಾಗಿ ರಾಜವೀಧಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ನಿಮ್ಮಂ ನೋಡಿ ನಮ್ಮ ನೇತ್ರಗಳು ಎಂದಿಗೆ ಸಫಲವಾದಾವೋ ? ಎಂದು ಸಕಲಜನರೂ ತವಕಂಬಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನಂದರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಕೈಗಳಿಂ ವರಣಮಾಲೆಯಂ ಪಡಿದು ನಿಮ್ಮಂ ಇದಿರುನೋಡುತ್ತಿರುವಳು. ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಿಜಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಜ್ಞಾನಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭದ್ರಭಟಾದಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ಬಂದು ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಕೈಮುಗಿದು ಕೈಗಾಣಿಕೆಗಳಂ ನೀಡಿ ಅಪ್ಪಣೆ ಮೇರೆಗೆ ಉಚಿತಪ್ರಕಾರದಿಂ ಕುಳ್ಳಿರಲು ; ಅವರಂ ನೋಡಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—

ಏಸಿರೈ, ಭದ್ರಭಟಾದಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ? ಎನಲು ;

ಜಿಯಾ, ಚದರಿರುವ ಸೇನೆಗಳಂ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಸಿಂವು ಮೊದಲು ಹೋಗಿ ಪ್ರಭುಗಳಂ ಕಂಡು ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ನಮ್ಮಂ ಕಳುಹಿಸಿದರೆಂಬುದಾಗಿ ಬಿನ್ನೈಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—ಹಾಗೇ ಆಗಲೆಂದು ಹೇಳಿ ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ವಿಳಯಮಂ

ಕೊಡಿಸಿ ಮೊದಲಿನ ಮೇರೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರುವುದೆಂದು ನೇಮಿಸಿ ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿಯುಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ರುಕ್ಮನೇ, ನಮ್ಮ ಪಿತಾಮಹರು ಈಗಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕೇಳಿದರೂ ಆಗಲೇ ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಬದಗಿಸಿಕೊಡುವವನಾಗು. ನಂದರ ಪತ್ನಿಯರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತುಗಳಂ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರೆಲ್ಲರಂ ಕಳುಹಿಸಲು : ಆಗ ಸಾಮಂತ ನರಪತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತಿರಲು ; ಪೀಠದಿಂದಿದ್ದು ನಾಲ್ಕಾರು ಹೆಜ್ಜೆ ನಡೆದು ಬಂದು ಅಲಿಂಗನಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಕುಶಲಮಂ ಕೇಳಿ ಅವರೆಲ್ಲರಂ ಉಚಿತಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನವಿದಿಗೆ ಲಭಿಸಿತೆಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಉಪಚಾರೋಕ್ತಿಗಳಂ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ; ಆ ನೃಪರುಗಳು ರಾಜಗುಪ್ತನಂ ಕುರಿತು—

ಬಹು ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ಶೋಭಿತಮಾದ ನಭೋಮಂಡಲವು ಉದಯಿಸಿ ಬರುವ ಚಂದ್ರನಿಂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬೆಳಗುವಂತೆ ಇರುವ ರಾಜಚಂದ್ರರಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮಹಾರಾಜರೇ, ನಿಮ್ಮ ಅಭ್ಯುದಯದಿಂ ರಾಜ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿ ಭಯರಹಿತವಾಯಿತು ಎಂದು ನುಡಿದರು. ಆಗ ಅವರೆಲ್ಲರಂ ಗಂಧಮಾಲ್ಯ ಕರ್ಪೂರವಿಳೆಯಗಳಿಂದ ಸುಚರಿಸಿ ಸನ್ಮಾನಗಳಿಂ ಯಥಾಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅತ್ತಲಾ ಬಾಗುರಾಯಣನು ರಣಾಂಗಣಮಂ ಶೋಧನೆಗೊಳಿಸಿ ನಂದರ ಕಬಂಧಗಳು ಜಪಶಾಲೆಯ ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಭಸ್ಮವಶೇಷವಾದುದನ್ನೂ ಅವರುಗಳ ಶಿರಸ್ಸುಗಳಂ ಶೇಖರನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂ ತೈಲಕಟಾಹದಲ್ಲಿರಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ತಿಳಿದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಂ ಕರೆದು—ಅಯ್ಯಾ, ನಂದಪತ್ನಿಯರು ಸಹಗಮನಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ಬಳಿಯಣ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾದಾಂಶವು ರಾಜಕೋಶಕ್ಕೂ ಉಳಿದು ದೆಲ್ಲವೂ ತಮ್ಮ ಪರಲೋಕಾರ್ಥಕ್ಕೂ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡಲಿ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಈ ಯರ್ಥಮಂ ನಡೆಸಿಕೊಡುವುದರಿಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಶ್ರೇಯೋವಂತನಾಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ತ್ವರೆಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆನು ಅಪ್ಪಣೆ? ಎಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ ಬಡಂಬಡಿಸಿ ಅಜ್ಜಿಯಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಂದರ ತಲೆಗಳಂ ಪುರದ ಹೊರಗಣ ಗಂಗಾತೀರದ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಬಂದು ವರ್ತಮಾನಮಂ ತಿಳುಹಿಸುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು

ಹಾಗೇ ಆಗಲೆಂದು ನುಡಿದು ಹೋಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿದು ಬಾಗುರಾಯಣನು ಉಸುರಿದರ್ಥಮಂ ತಿಳುಹಿಸಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಂ ಕುರಿತು --

ನಂದರು ನಮ್ಮವರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ದ್ರೋಹಕ್ಕಾಗಿ ದೈವವು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಅವರಿಗೆ ಈ ದುರ್ದಶೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತ್ತು. ಮಿಂಚಿಹೋದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಚಿಂತಿಸಿ ಫಲವೇನು ? ನಂದಪತ್ತಿಯರು ನಮಗೆ ಮಾತೃಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಸೌಮ್ಯಾಂ ಗಲ್ಯ ಬಂದು ಹೊರತು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಾತೃಸಮಾನರನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುವೆನು. ಅವರು ನನ್ನಂ ಬೆರಸಪುತ್ರನೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತ ನಿರಂತರವೂ ಸಲಹುತ್ತಿರಲಿ. ವೃದ್ಧರಿಗೆ ಧೈರ್ಯಮಂ ಹೇಳುತ್ತ ನನ್ನಂ ನೋಡಿ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಮಂ ಮರೆತು ಪೂಜ್ಯರಾಗಿರಲಿ. ಈ ಮೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಯುಕ್ತವಾದರೂ ನನ್ನಂ ಕಂಡರೆ ಅವರಿಗೆ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳಂ ಸಂಪರಿಸಿದ ಭೀಮಸೇನನಂ ಕಂಡು ಗಾಂಧಾರಿಗೆ ದುಃಖವಿಮ್ಮಡಿಸಿದಂತಾಗುವುದು. ಅದರಿಂದಿದು ಸಮಯವಲ್ಲ. ನಾನು ಹೇಳಿದರ್ಥವೆಲ್ಲಮಂ ವೃದ್ಧರಾಜರಿಗೂ ತಾಯಿಯರಿಗೂ ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು ಬಿನ್ನೈಸಿದನೆಂದು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಬಾಗುರಾಯಣನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿದ ಬಳಿಕ ನಂದಪತ್ತಿಯರು ವೃದ್ಧರ ಸಾಂತ್ವನಚನವನ್ನೂ ನನ್ನ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಾರದೆ ಅನುಗಮನಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರೆ ಯಾರ ಯತ್ನವೆಸಿದೆ ? ಅವರ ಜಿತ್ತವಿದ್ದಂತೆ ಆಗಲಿ. ಅಲ್ಲಿ ಆಗತಕ್ಕದಕ್ಕೆಲ್ಲ ರುಕ್ಮನಿಗೆ ಮೊದಲೆ ಆಜ್ಞೆಯು ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಎಲ್ಲಮಂ ಬಾಗುರಾಯಣನು ನಿಂತು ಮಾಡಿಸಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಲು : ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ನಂದರ ಶಿರಸ್ಸುಗಳಂ ತೆಗೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಇಳುಹಿಸಿ ಬಳಿಕ ಬಾಗುರಾಯಣನಂ ಕಂಡು ಅವನಿಗೆ ಎಲ್ಲಮಂ ತಿಳುಹಿಸಲು : ಆಗ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಂ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದುದೆಲ್ಲಮಂ ನಂದಪತ್ತಿಯರಿಗೆ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಅವರು—

ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಹೇಳಿದ ಸಾಂತ್ವನಚನಮಂ ಕೇಳಿದೆವು. ಆತನು ಗುಣಶಾಲಿಯು, ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆಸತಕ್ಕವನು. ಆದರೂ ಅದರಿಂದ ನಮಗೆ ಸದ್ಗತಿ ಲಭಿಸಲಾರದು. ನಮ್ಮ ಮಂಚದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಾದರೂ ಶ್ರೇಯೋವಂತನಾಗಿರಲಿ. ಮುಂದಣ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ನಾವು ಹೇಳಿದಂತೆ ಎಲ್ಲಮಂ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಸುವವನಾಗು. ಇದೋ ! ನಾವು ಹೊರಡುವೆವು ಎಸಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಕೈಮುಗಿದು ಹೋದನು. ಅದಂ ನೋಡಿ ಸುನಂದಾ

ದೇವಿಯು ತನ್ನ ಸೋಸೆಯರಂ ಕೈಬಿಡಿದು ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬಡಂಬಡಿಸು
ತ್ತಿರಲು; ಅದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸದೆ ಹೊರಡುವುದಕ್ಕೆ ತವಕಪಡುವ ನಂದಪತ್ತಿಯರಂ
ಕಂಡು ವೃದ್ಧರಾಜನು ತನ್ನ ಭಾರ್ಯೆಯಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ದೇವಿಯೇ. ನಿನ್ನ ಸಾಂತ್ವವಚನಗಳಿಗೆ ಈ ಬಾಲೆಯರು ಬಡಂಬ
ಡುವಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಸದ್ಗತಿಯಂ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ನೀನು
ಸಮ್ಮತಳಾಗು. ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ಋಷಿವಾಕ್ಯವು ಅನ್ಯಥಾ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅದೇ
ನಂದರೆ—ಪುತ್ರಾಭಿಲಾಷಿಯಾಗಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ನಾನು ನಿನ್ನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಳೆದ
ಪಾದೋದಕಬಿಂದುಗಳು ಜಗುಳಿ ಹೋದುದನ್ನೂ ಪ್ರಿಯಪತ್ತಿಯ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ
ತಳೆದ ಒಂದು ಬಿಂದು ಮಾತ್ರ ಚಲಿಸದೇ ಇರುವುದನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅದರ ಕಾರಣ
ಮಂ ಕುರಿತು ಆ ಮಹರ್ಷಿಗಳಂ ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಅವರು ತರಂಗಗಳು ಸ್ತಿಮಿತವಾ
ಗಲು; ಚಂದ್ರಬಿಂಬ ಒಂದೇ ನಿಲ್ಲುವುದೆಂದು ಭಾವಗರ್ಭಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ
ಈಗ ನಿದರ್ಶನಮುಂಟಾಯಿತು. ನಾವು ಮೊದಲು ಪಡೆದುದಕ್ಕೆ ಈಗ ದುಃಖ
ಪಟ್ಟು ಫಲವೇನು ? ಹಿಂದೆ ಹೋದುದೆಲ್ಲ ಸ್ವಪ್ನದರ್ಶನವೆಂದು ತಿಳಿಯುವವಳಾಗು.
ಮುಂದೆ ನಾವು ಸದ್ಗತಿಯಂ ಬಯಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ಮೂಢಜನರಂತೆ ನಾನಾವಿಧವಾಗಿ
ಹಂಬಲಿಸಿದುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು; ಅಷ್ಟ
ರಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತಃಪುರದ ದಾಸಿಜನದ ಕಲಕಲಧ್ವನಿಯು ಪಟ್ಟಣವೆಲ್ಲಮಂ
ಮುಚ್ಚ ಜನಸಂಘವು ನೆರೆಯುತ್ತಿರಲು; ನಂದಪತ್ತಿಯರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ
ಬಳಿಯಣ ವಸ್ತುಗಳಂ ಸುವಾಸಿನಿಯರಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತ ಸರಭಸದಿಂ
ಹೊರಟು ವಾತಾಹತಿಯಿಂ ಭಗ್ನನಾದ ಕದಳಿಕಾನಿಕರದಂತೆ ವೃದ್ಧರಾಜದಂಪತಿ
ಗಳಿಗೆ ದಂಡವದಂತೈಪ್ರಣಾಮಂಗೆಯ್ದು ರಾಜದ್ವಾರದಿಂ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದರು.
ಆಗ ಪೌರಜನಂಗಳಿಂದಿಡಾಡುವ ಕುಂಕುಮಪಟವಾಸಪುಷ್ಪಧೂಳಿಗಳಿಂ ಸೂ
ರ್ಯಾತಪಂ ಮರೆಯಾದುದು. ಕಾಳಾಗರುಧೂಮರಾಜಿಯಿಂದಂಧಕಾರವೆದ್ದಂತೆ
ಕಾಣಿಸಿತು. ಬಾಪ್ಪೋದಕಧಾರೆಗಳಿಂ ಪುರವಿಧಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂಕಪ್ರಾಯ
ವಾದುವು. ಈಡಾಡುವ ಭೂಪಣಪ್ರಭಾಜಾಲವೆಂಬ ಇಂದ್ರಚಾಪಗಳಿಂದಲೂ
ಬಾಪ್ಪಧಾರೆಗಳೆಂಬ ವರ್ಷಬಿಂದುಗಳಿಂದಲೂ ಆಕ್ರಂದನಮೆಂಬ ಅಶನಿರವಗ
ಳಿಂದಲೂ ತನುಕಾಂತಿಗಳೆಂಬ ಕುಡಿಮಿಂಚುಗಳಿಂದಲೂ ಆ ದಿನವು ಕಾರ್ಗಾ
ಲದ ದುರ್ದಿನದಂತೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿರಲು: ಈ ತೆರದಿಂದೆಲ್ಲರೂ ಗಂಗಾತಿರದ
ಉದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಸಿಡಿಲಿನ ದೆಬೆ ಯಿಂದುದುರಿದ ಫಲಗುಚ್ಛಗಳಂತೆ ವನ

ಕರಿಯಿಂದಿಡಾಡಿದ ವಾರಾಸಿಕರಂತೆ ಕುಂಡಲಮಂಡಿತಗಳಾಗಿ ಕನ್ನಡಿ ರೀತಿಲಕಂಗಳಿಂ ಪೂಸಿದ ಕಂತಾನುಶೇಷಂಗಳಿಂ ಬಿಜ್ಜಿದ ಕುರುಳುಗಳಿಂ ಅರೆಗಣ್ಣುಗಳಿಂ ಮುಜ್ಜಿ ಸುಖಪಾರವಶ್ಯವನೊಂದಿದಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಪತಿಗಳ ಪಿರಸ್ಸುಗಳಂ ನೋಡಿ ಕೆಲಂಬರು ಗಿರಿಶಿಖರದಿಂ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಮೂರ್ಛಾಂಧಕಾರಾವೃತರಾದರು. ಕೆಲಂಬರು ಧೈರ್ಯದಿಂ ಪತಿಯರುಂಡಮಂ ತಮ್ಮ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಚುಂಬಿಸುತ್ತ—ಸ್ವಾಮಿ ನಾಥನೇ, ಎಂದು ಬಾಪ್ಪಧಾರೆಗಳಿಂದದಂ ತೊಳೆಯುತ್ತ ದುಃಖಗ್ರಹಗ್ರಸ್ತರಾಗಿ ಮರುಳುಗಳಂತೆ ಲಜ್ಜೆಯಂ ಬಿಟ್ಟರು. ಹಾ ! ರಮಣನೇ ಯಾಕೆ ಮಾತನಾಡೆ ? ಏನುಮುನಿಸು ನಿನಗೆ ? ಏನು ಎನ್ನಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧವು ? ಎಂದು ಓರ್ವಳು. ಪತಿಯ ಅಂಗದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯಮಂ ಪಡೆವಳಂತೆ ಕಂಠದೇಶವನ್ನಾಲಿಂಗಿಸುತ್ತ ಕೈಮುಗಿದು ದಮ್ಮೆಯ್ಯ ಬಂದು ಮಾತನಾಡೈ ! ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತ ನೀವು ಪತಿಯಂ ಬದುಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರೇ ! ತಾವು ಜೀವಮಂ ತಂದು ಕೊಡಿರೇ ! ಎಂದು ಇತರರ ಪಾದಂಗಳಂ ಪಿಡಿಯುತ್ತ ಹಾ ! ಪತಿನಷ್ಟವಾದುದು ದಿಟವೇ ಇದು ಏನು ವಿಚಿತ್ರವು ! ಎಂದು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತ ಹಾ ! ನಾಥನೇ, ನಿನಗೆ ಏನು ದುರ್ದಶೆ ಸಂಭವಿಸಿತು ? ಪುಷ್ಪಶಯನಮಂ ಪಳೆಯುವವನಿಗೆ ಕಂಟಕಪಾಪಾಣಗಳಿಂ ಪರುಪಮಾದ ಈ ಭೂಶಯನ ಮನುಕೂಲಿಸಿತು ? ಎಂದು ಪ್ರಿಯನ ಮುಖದ ಧೂಳಿಗಳಂ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಒರಸುತ್ತ ಹಾ ! ತಾಯಿ ಕಮಲಾಂಬಿಕೆಯೇ. ಹಾ ! ತಂದೆ ವಿವರ್ಭರಾಜನೇ, ತಪಮಂ ಮಾಡಿ ನನ್ನಂ ಪಡೆದುದು ಈ ಕ್ಲೇಶಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಯಿತೇ ಎಂದು ಬಬ್ಬ ಬಾಲೆಯು—

ಹಾ ! ನಾಥನೇ, ಎಷ್ಟು ವಿಧವಾಗಿ ಬರಲಿಕೊಂಡರೂ ಯಾಕೆ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡೆ ? ನಿನ್ನ ಹೃದಯವು ಯಾಕಿಷ್ಟು ಕಠಿಣವಾಯಿತು ? ಹಾ ! ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವೇ, ಪತಿಯಂ ಹೊಂದಿದೆಯಾ ? ನೀರಲಕ್ಷ್ಮಿಯೇ ಇನ್ನು ಯಾರ ಕೈ ಪಿಡಿಯುವೆ ? ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ಯೆಯೇ, ನಮ್ಮಂತಾದೆಯಾ ? ವನದೇವತೆಗಳಿರಾ, ನಮಗೆ ಪತಿದಾನಮಂ ಮಾಡಿರಿ. ಅಂಬಾ ಭಾಗೀರಥಿಯೇ, ಸಂತಾಪಮಂ ಶಮನಗೊಳಿಸು ಎಂದು ಓರ್ವಳು—

ಹಾ ! ರಮಣನೇ, ನಾನು ಹೇಳಿದುದಂ ತಂದುಕೊಟ್ಟೆಯಾ ? ಬೇಗ ಬರುವೆನೆಂದು ವಂಜಿಸಿ ಹೋದೆಯಾ ? ಸಖೀಜನರುಗಳಿರಾ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಸರಿಯಾರು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಿರಲ್ಲೇ ? ಪತಿಯ ಜಿತ್ತಾನುಸಾರ ನಡೆದುದಕ್ಕೆ ಈ ತೆರನಾಯಿತು ? ಹೋಗುವ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಏನು ಹೇಳಿಹೋದನೇ ?

ಈ ಸೊಬಗು ಚಲುವಿಕೆ ಸಿಂಗರಂಗಳಂ ಯಾರು ನೋಡುವರು ? ಎಂದು ಸಖೀ ಜನಮಂ ತಕ್ಕೈಸಿ ಹಂಬಲಿಸುವಳೋರ್ವಳು.

ಹಾ ! ನನ್ನ ಬಡತಿ ಮಾಲಿನಿಯೆ, ಪ್ರಿಯನಖದಿಂ ಬರೆದ ಮಕರಪತ್ರಗಳು ನಿನ್ನ ಕಪೋಲನದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುವಲ್ಲೇ ? ಪತಿಯು ಬರುವನೆಂಬ ಸಡಗರದಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಇದ್ದಂತೇ ಇರುವುದಲ್ಲೇ ? ಎಷ್ಟೆಂದು ನೋಡಿ ಸೈರಿಸಲಿ ? ಎಂದು ಓರ್ವದೂತಿಯು.

ನಿನ್ನ ಪ್ರಿಯನು ಬಂಗಾರದವಳ ಬನ್ನಣೆಗೆ ಬೆರಗಾಗಿ ಭಾವಮೈದುನನಂ ತನ್ನಂತೆ ಭಾಗ್ಯದಿಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ನೀನು ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಮಂ ಹೇಳಿದವಳಲ್ಲ ! ನನ್ನ ಕಂದಾ, ನೀನು ಎಷ್ಟು ಗುಣವಂತೆಯೆ ? ಎಂದು ಓರ್ವಸೈಳೇಂಧ್ರಿಯು.

ಅಕ್ಕಯ್ಯ, ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದ ಬಳಿಕ ನಿಮ್ಮ ರನ್ನಗನ್ನಡಿಯಂ ಯಾರು ಬಯ್ಯರೋ ? ಗಿಳಿವಿಂಡುಗಳಂ ಯಾರು ಪೋಷಿಸುವರೋ ? ಎಂದು ಓರ್ವಮುಗ್ಧಚೇಟಿಯು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪುರುಷನನ್ನಗಲಿದ ಚಕ್ರವಾಕಿಗಳಂತೆ ನಾನಾವಿಧದಿಂ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಿರುವ ನಂದಪತ್ನಿಯರುಗಳನ್ನೂ ಚೇಟಿಯರನ್ನೂ ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಬಾಪೋದಕವೃಷ್ಟಿಯಿಂದಭಿಷಿಕ್ತರಾಗುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಜೈಃಷ್ಠ ನಂದಪತ್ನಿಯು ಶೋಕಿಸುವ ಓರಗಿತ್ತಿಯರಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಬಾಲಕಿಯರಿರಾ, ಜೀವಿತಾಶೆಯಂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದ ಬಳಿಕ ವೃಥಾ ಹಂಬಲಿಸಿದುದರಿಂದ ಫಲವೇನು ? ಲೋಕಾಂತರಗತರಾದ ಪತಿಗಳು ನಿಮ್ಮಂ ಕಾಣದೆ ಎಷ್ಟು ಕ್ಲೇಶಪಡುವರೋ ! ಸತ್ಕೃತವಿಮಾನಗಳು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗುವುವು. ಬೇಗ ಏಳಿರಿ. ನಮ್ಮ ಸಕಲ ಸಂತಾಪಗಳನ್ನೂ ಭಾಗೀರಥಿಯೇ ಶಮನಗೊಳಿಸುವಳು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಎಲ್ಲರೂ ಗಂಗಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಂ ಮಾಡಿ ಪತಿಗಳ ಶಿರಸ್ಸುಗಳಂ ಗಂಗೋದಕದಲ್ಲಿ ತೊಳೆದು ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ನಂದರಿಗೆ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯರಾದ ಬಂಗಾರದ ಸ್ತ್ರೀಯರೆಲ್ಲರೂ ಬಂದು ನಂದಮಹಿಷಿಯರಿ ಗಭಿವಂದಿಸಿ—

ಅಕ್ಕಯ್ಯಗಳಿರಾ, ನಮಗೆ ಸ್ನಾನವಾಯಿತು. ನಾವೂ ನಿಮ್ಮ ಸಂಗಡಲೇ ಬರುವೆವು. ಇದಕ್ಕೆ ನೀವು ಸಮ್ಮತಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ನಂದಭಾರ್ಯೆಯು—

ಎಲೈ ಮರುಳುಗಳಿರಾ, ಸಹಗಮನವೆಂಬುವುದು ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯಿರಗೇ
ಯೋಗ್ಯವು. ಅನ್ಯರಿಗೆ ದುರ್ಮರಣದೋಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಲ್ಲದೆ ಸದ್ಗತಿದಾಯಕ
ವಲ್ಲವು. ಆದುದರಿಂದ ಗುಣವಂತನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಂ ತಾಯಂದಿರಂ ಕಂಡಂತೆ
ಸಿಮ್ಮೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಲಹುತ್ತಿರುವನು. ವಿಹಿತದಿಂದಿರುತ್ತ ಸದ್ಗತಿಯಂ ಕಾಣುವವರಾ
ಗಿರಿ ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ನಂದಸಿತುಂಬಿಸಿಯರು ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಭೂಸುರಸ್ತೋಮಕ್ಕೆ
ಮಹಾದಾನ ಪ್ರತಿಸಿದಿಯಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳಂ ಭಗವದರ್ಪಣಮೆಂದು ಕೊಟ್ಟು
ಸಾಲಂಕಾರ ಗೋಲಕ್ಷಗಳಂ ದಾನಮಂ ಮಾಡಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ವಿಪ್ರದಂಪತಿಗ
ಳಿಗಲಂಕರಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಬಾಗಿಲಗಳಂ ಕೊಟ್ಟು ವೃದ್ಧರಾಜರ ಅನುಮತಿಯಿಂದ
ಪುರೋಹಿತರು ಮಾಡುವ ತತ್ಕಲ್ಪೋಚಿತಕರ್ಮವಾದುದಂ ನೋಡಿ ದ್ವಿಜರನುಮ
ತಿಯಂ ಕೈಕೊಂಡು ಗಾಂಗಾದೇವಿಯಂ ಪೂಜಿಸಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ದೇವತೆಗಳಿಗಭಿವಂ
ದಿಸಿ ಪತಿಗಳ ಪಿರಸ್ಸುಗಳಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅಗಿಲು ಚಂದನ ಮೊದಲಾದ ಸುಗಂಧ
ದ್ರವ್ಯಗಳಿಂ ರಚಿಸಿರುವ ಚಿತ್ತೆಗಳನ್ನಾರೋಪಣಂಗೆಯ್ದು ಪತಿಮೂರ್ಧಗಳನ್ನಾ
ಲಿಂಗಿಸಿದವರಾಗಿ ಶಿವ ಶಿವಾ ! ಮುಕುಂದನೇ ! ಎಂದು ಅಚಲಚಿತ್ತದಿಂದ ಹರಿಹರ
ಸ್ಮರಣೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಹವ್ಯವಾಹನನು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತ ಆವರಿಸಿ
ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಗೆ ಕೊಡುವ ಆಹುತಿಯಂತೆಯೂ
ದಾವಾಗ್ನಿಗೆ ಬಾಡುವ ಪುಷ್ಪಲತೆಗಳಂತೆಯೂ ತರಣಿಕಿರಣಗಳಲ್ಲ ಸ್ತಮಿಸುವ ತಾರೆ
ಗಳಂತೆಯೂ ನಂದಪತ್ನಿಯರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆಶುಶುಕ್ಲಣಿಗೆ ತಮ್ಮ ತುನುಗಳನ್ನೊ
ಪ್ಪಿಸಿ ಜಯಜಯವೆಂದು ಜನರು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರಲು ; ಸಹಗಮನದಿಂದಂಟಾದ
ಸದ್ಗತಿಗೆ ಸಂದರು. ಅನೇಕಲಕ್ಷ ಭೂರಿದಕ್ಷಿಣೆಗಳಂ ಕೊಟ್ಟು ಬಾಗುರಾಯಣನೇ
ಮುಖರಾದವರೆಲ್ಲರೂ ಗಂಗಾನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಂ ಮಾಡಿ ಪುರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿ
ದ್ದರು. ಅಂದು ಮೊದಲೊಂದು ವೃದ್ಧರಾಜನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಬಾಗುರಾಯಣನು
ನಂದರಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಲಕ್ಷಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭೋಜನಗಳಂ
ಮಾಡಿಸಿ ದರಿದ್ರ ಹತವಾಗುವಂತೆ ವಿಸ್ತರಿಗೆ ಬಹು ದ್ರವ್ಯಗಳಂ ಕೊಡುತ್ತ
ಪೂರ್ತಕರ್ಮಗಳಂ ಬಹುಪ್ರಕಾರಮಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುದ್ರಾ
ಮಂಜೂಷವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಂದಸಂಚತ್ವಕಥನವೆಂಬ ಅಪ್ಪಮಾಶಯವು
ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ನವಮಾಸಯ ಪ್ರಾರಂಭವು.

ವಿಷಕನ್ಯಾಗಮನವು.

ಅನಂತರದೊಳ ಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ — ಈಗ ಪರ್ವತರಾಜನ ಸೇನೆ ಬಂದು ನಗರದ ಕಾವಲುಮಾಡಿಕೊಂಡಿದೆ. ನಂದರಿಗೆ ಆಪ್ತನಾಗಿ ತನಗೆ ವೈರಿಯಾಗಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ನಾನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಸಿಲುಕಿದರೆ ಏನು ಮಾಡುವನೋ! ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರರೇ ಶತ್ರುಗಳಾದರು. ನಂದರಿಗೆ ಮುಗಿದ ಕೈಗಳಂ ಪ್ರಭುಗಳೆಂದು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಮುಗಿದರೆ ನನ್ನ ಪೌರುಷ ಸಾಹಸ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಗಳು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ನಂದರಿಗೆ ಶತ್ರುವಾದ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದಲಾದರೂ ಸಂಹರಿಸಿ ಲೋಕಾಂತರಸ್ಥರಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವೆ ನಲ್ಲದೆ ವೃಥಾ ಜೀವನಮಂ ಮಾಡುವವನಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಸ್ವಜನಕ್ಕೆ ಅಹಿತ ಬಾಧೆ ತಟ್ಟದಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಪ್ರಿಯಸಖನಾದ ಚಂದನದಾಸನೆಂಬ ವರ್ತಕನಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ—

ಎಲೈ ಆಪ್ತಸಖನೇ, ನಂದವೈರಿಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಉಪಾಯಾಂತರದಿಂದ ಸಂಹರಿಸಿ ವೃದ್ಧನಾದ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜನಿಗೆ ಸ್ವೀಕೃತ ಪುತ್ರನನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅವನಿಗೆ ಈ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಮಂ ಕೊಡಿಸಿ ನಂದಕುಲವು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಈ ಪಟ್ಟಣಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವೆನು. ನೀನು ಅನ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ನನ್ನ ಪತ್ನೀಪುತ್ರರಂ ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಸಲಹುವವನಾಗು. ಈ ವಸ್ತುಗಳು ನಿನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿ ಇರಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೆಂಗಸರನ್ನೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಚಂದನದಾಸನ ವಶಮಂ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿ ತಾನು ರಿಪುನಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಮಾಡುವ ಕಪಟೋಪಾಯಗಳಂ ನೆನೆದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಪಾಯಚತುಷ್ಟಯದಿಂದಲೂ ಜಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಲ್ಲದೆ ವೈರಮಂ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಬರುವ ಅರಾತಿಯ ನಿಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ಮೊದಲೇ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಉದ್ಭವಿಸಿದ ವಿಷಮತ್ಸಾರದಿಂದಲೇ ಜೀವಿಸುತ್ತಿರುವ ತಾಯಿತಂದೆಗಳ ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣು ಶಿಶುವಿಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಪಾರದರಸಮಂ ಸ್ಪರ್ಶವೊದಿಯಂ ಮಾಡಿ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪ

ಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಬಾಲ್ಯಾದಾರಭ್ಯ ಆ ಕೂಸಿಗೆ ವಯೋನುಗುಣವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸುವನೆಯಂ ಮಾಡಿಸಿ ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷಗಳ ವಯಸ್ಸಾದ ವೇಳೆ ಆ ಬಾಲೆಯ ಅಂಗಸ್ಪರ್ಶವಾದರೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿದುದಿಂ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಆಗಲೇ ಹತವಾಗುವುದಂ ತಿಳಿದು ಸೌಂದರ್ಯಕಾಲಿನಿಯಾದ ಆ ಕನ್ಯಕೆಗೆ ಸಂಗೀತಾದಿಕುಶಲವಿದ್ಯೆಗಳಂ ಕಲಿಸಿ ರಸಿಕ ಜನಂ ಮೆಚ್ಚುವಂತೆ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯಂ ಪ್ರೌಢೆಯಂ ಮಾಡಿ ಸಮಯಬಂದಾಗ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಬರಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಆ ಯುವತಿಯಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ಅವಳನ್ನು ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರಭೂಷಣಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿ ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳುವ ಬುದ್ಧಿವಚನಮಂ ತಿಳಿಸಿ ತನಗೆ ಆಪ್ತನಂತೆ ಕಾದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಕ್ಷಪಣಕನಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯೇ. ಈ ಕನ್ಯೆಯು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದ ವಲ್ಲಭರಾಜನ ಪ್ರಿಯ ಪುತ್ರಿಯು. ಇವಳು ಮಹಾಪ್ರೌಢೆಯು. ಜ್ಯೇಷ್ಠನಂದನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಹದಿನೈದು ವರುಷಗಳ ಪರ್ಯಂತರವೂ ಸಾಕಿಯೌವನವತಿಯಂ ಮಾಡಿದನು. ಅವರು ಕಾಲವಾದುದರಿಂದ ರಾಜಯೋಗ್ಯಳಾದ ಈ ತರುಣಿಯನ್ನು ನಾನು ಕಳುಹಿಸಿದನೆಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿಸಿದರೆ ಎಲ್ಲಮಂ ಬಿಟ್ಟು ರಾಕ್ಷಸನು ಸ್ತ್ರೀಮೂಲಕದಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಪ್ರಸಾದಮಂ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡನೆಂಬ ಅಪಯಶಸ್ಸು ಬರುವುದರಿಂದ ನನ್ನಿಂ ಪ್ರೋಪಿತಳಾದರೂ ಈ ಸುದತಿಯು—ನನ್ನ ಶಿಷ್ಯಳೆಂದು ಹೇಳಿ ನೀನಾಗಿ ಬಿಟ್ಟಿಸುವಂತೆ ಬಿಟ್ಟಿಸಿ ಕಯನಗೃಹಕ್ಕೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಬಡಂಬಡಿಸಿದರೆ ನನ್ನ ಮನೋರಥವು ಸಫಲವಾಗುವುದು. ನಾನು ಸನ್ಯಾಸಿಯು. ನನಗೆ ಈ ಸ್ತ್ರೀ ಮಾಧ್ಯಸ್ಥ್ಯವು ಸಿದ್ಧಿತವೆಂದು ಹೇಳಬೇಡ. ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಸಂಗಡ ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೋಹಿಸಿ ಈಕೆಯನ್ನು ತಾವೇ ಅಪಹರಿಸಿಯಾರು. ಅಲ್ಲದೆ ಘಟನೆನಾಡುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಇತರರಿಗೆ ಸಾಲದು. ಹೇಗಾದರೂ ಈ ಕುಮಾರಿಯು ಅಂಗಸ್ಪರ್ಶವು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಉಂಟಾದರೆ ಸಹಿಸಲಶಕ್ಯವಾದ ನಂದನಾಶನಸಂಜಾತದುಃಖಮಂ ಮರೆಯಬಹುದು. ನೀನು ಅವರೆಗೂ ಇವಳಿಗೆ ಅನ್ನೋದಕಂಗಳಂ ಕೊಡುತ್ತ ಸಮಯಮಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿಸುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಕ್ಷಪಣಕ ನಿಂತೆಂದನು—

ಅಯ್ಯಾ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಇಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಮಾತಂ ಮೀರುವವನಲ್ಲ. ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಬಲವಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಬಡಂಬಡಿಸಿ ಈ

ಕನ್ಯೆಯಂ ಆತನ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಂ ಮಾಡುವೆನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಏನಾದರೂ ಒಂದು ವೇಳೆ ಇವಳು ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಸಂರಕ್ಷಿತಳಾದ ಕಾರಣ ಪರಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಳಲ್ಲವೆಂದು ಚಾಣಕ್ಯನ ವಚನಗೌರವದಿಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸಮ್ಮತಿಸದೆ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವು ನಿಷ್ಫಲವಾಗುವುದಷ್ಟೆ? ಆಗಲಾದರೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಶರಣಾಗತನಾಗುವೆಯೋ? ಇನ್ನೂ ಪ್ರಯತ್ನಶೇಷ ಮುಂಟೋ? ಎನಲು ;

ಕ್ಷಪಣಕನೇ, ನಿನ್ನೊಡನೆ ಮರೆಮಾಡುವುದುಂಟೆ? ಹೀಗೆ ನಿನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಕಲ್ಪಿತವಾದ ಸಾಮದಾನಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗದಿದ್ದರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಭೇದಮಂ ಕಲ್ಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಚಾಣಕ್ಯನು ಜಾಗರೂಕನಾದುದರಿಂದಲೂ ವಿರಕ್ತನಾದುದರಿಂದಲೂ ಅವರೀರ್ವರಿಗೆ ಭೇದ ಸಂಘಟಿಸದಿದ್ದರೂ ನನಗೆ ಪೂರ್ವಮಿತ್ರನಾದ ಪರ್ವತರಾಜನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸೇರಿದರೆ ಪೂರ್ವೋಪಕಾರಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ತನಗೆ ಬಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನೇ ಅಧಿಪತಿಯಂ ಮಾಡಿಯಾನು. ನೂದ ಕೋಶರಹಸ್ಯಮಂ ನಾನು ತಿಳಿದಿರುವವನಾದುದರಿಂದ ಒಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ಹೊರಗಣ ಭಂಡಾರಮಂ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿದರೆ ಪರ್ವತರಾಜನಂಥ ಅರಸುಗಳು ಎಂಟು ಜನರಾದರೂ ವಶರಾದಾರು. ಹೀಗೆ ನಾವೀರ್ವರೂ ಮಿಳಿತರಾಗಲು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಆಗ ರಾಜ್ಯಲಾಭವಂದರೇನು? ಈ ಯರ್ಥವು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿ. ನಿನ್ನ ಮಾಧ್ಯಸ್ಥ್ಯ ಸಫಲವಾಗದಿದ್ದರೆ ಆ ಬಳಿಕ ಈ ಪ್ರಯತ್ನವು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಕನ್ಯೆಯಂ ಜೀವಿಸಿದ್ದಿ ಎಂಬ ಕ್ಷಪಣಕನ ವಶಮಂ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಲು ; ಆತನು ರಾಕ್ಷಸನ ಮಾತಿಗೆ ಒಡಂಬಟ್ಟು ಅವಳಂ ಕರತರುತ್ತ—

ಹೇಗಾದರೂ ಈ ಕುಮಾರಿಯ ಅಂಗಸ್ಪರ್ಶವು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರಮುಂಟಾದರೆ ತನ್ನ ಮನೋರಥವು ಸಫಲವಾಗುವುದೆಂದು ನನಗೆ ಮರೆಮಾಜಿ ಹೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಇವಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಇವಳಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ—ಹಿತವೋ! ಅಹಿತವೋ! ಅದನ್ನು ಈಗ ತಿಳಿಯಕೂಡದು. ಇವಳ ಗುಣದೋಷಗಳಂ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಅವಳಂ ತಾನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಕರತಂದು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಭುಂಜಿಸೆಂದು ಅನ್ನವನ್ನಿಕ್ಕಿಸಲು ; ಅವಳು ಒಗರವನ್ನುಂಟು ಶೇಷಮಂ ಹೊರಗೆ ಪರಿಹರಿಸಿ ಕೈತೊಳೆದು ಕುಳ್ಳಿರಲು ; ಆ ಬಿಸುಟ ಎಂಜಲನ್ನಮಂ ಮಾರ್ಜಾಲಂ ಭುಂಜಿಸಿ ಆಗಲೇ ಮೃತವಾಗಲು ; ಅದಂ ಕಂಡು ಜೀವಿಸಿದ್ದಿಯು—ಈ ಸ್ತ್ರೀಯು ವಿಷಕನ್ಯಕೆಯು ! ಚಂದ್ರ

ಗುಪ್ತನ ನಾಶಾರ್ಥವಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನು ನನಗೆ ಕಪಟಮಂ ಹೇಳಿ ಇವಳಂ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೆಲ್ಲಮಂ ನಮ್ಮ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಅರ್ಥಾಂತರದಿಂದ ಮೊದಲೇ ಸೂಚಿಸುವೆನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಸಮಯಮಂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಬಳಿಕ ಪುನಃ ರಾಕ್ಷಸನು—ತಾನು ಕಳುಹಿಸಿದ ಕನ್ಯೆಗೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೂ ಘಟನೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾಗಿ ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆಯಿಂ ಬರುವಾಗಲಾದರೂ ಸಂಹೃತನಾಗಲೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ನಂದರ ಗಂಧಮಾದನಮೆಂಬ ಪಟ್ಟದಾನೆಯ ಮಾವುತನಂ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿ—

ಎಲೈ ಬರ್ಬರಕನೇ, ನಿಮ್ಮ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಮೈರಿಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಪೂರ್ವಮರ್ಯಾದಾನುಗುಣವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದ ಅರಸಿನಂತೆ ಪಟ್ಟದಾನೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ರಾಜದ್ವಾರದೊಳಗೆ ಬರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಅವಕಾಶ ದೊರಕುವುದು. ಇದೋ! ಸ್ವರ್ಣದಂಡದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಸಿರುವ ಗುಪ್ತಿ ಎಂಬ ಈ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಹಿಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಸಂದಣಿಯಲ್ಲಿ ನೀನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನಿಗೆ ಧನಗಳಂ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದ ಬಳಿಕ ದಾರುವರ್ಮನೆಂಬ ಶಿಲ್ಪಿಯಂ ಕರೆಯಿಸಿ—

ಎಲೈ ಸ್ವಾಮಿಭೃತ್ಯನೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಾದ ಮೇಲೆ ಗಜಾರೂಢನಾಗಿ ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಬರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೊದಲೇ ಕಪಟಶಿಲ್ಪಮಂ ರಚಿಸಿ ಆ ಸಮಯಮಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದು ಅವನಂ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಹರಿಸುವವನಾಗು. ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದ ದ್ರವ್ಯಮಂ ತೆಗೆದುಕೋ! ಎಂದು ಕೊಟ್ಟು ಅವನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಭವನಪಾಲಕನಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ ಅಪ್ತನಾದ ಭವನಾಧಿಕಾರಿಯೇ, ನಾಲ್ಕಂಟು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಅರಸನಾಗಿ ಪುರಕ್ಕೆ ಬರುವುದರಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಬಿಡಾರ ವಾಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆಯಷ್ಟೆ? ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಗೇಹವು ಉಗ್ರಾಣವಾಗಿ ಬಹು ಕಷ್ಟಲವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ರುಚಿಸದು. ಪತಿವಿಯೋಗ ದಿಂದ ದುಃಖಿತರಾಗಿ ಗೋಳಡುತ್ತಿರುವ ಭೋಗಿನೀಜನಪರಿವೃತಮಾದ ನಂದರವಾ ಸ್ತೃಹಮಂ ಆತನು ಇಚ್ಛುಣಿಕೆ ನೋಡನು. ವೃದ್ಧರಾಜದಂಪತಿಗಳು ಪುತ್ರಶೋ ಕದಿಂದ ಕ್ಷುಬ್ಧರಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಆ ಮಂದಿರವೂ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮ್ಮತಿಸದು. ತಾನು ಪ್ರಭುವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೂ ಅನ್ಯರ ನಿವಾಸಮಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುವವನಲ್ಲ. ವಾಣೀವಿಲಾಸವೆಂಬ ತೊಟ್ಟೆಯು ವಿದ್ವಾಂಸರ ಗೋಷ್ಠಿಗೆ ಯೋ

ಗ್ಯವು. ಅದರಿಂ ಓಲಗವ ಹೆಜಾರದ ಹಿಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ನಂದರ ವಿನೋದವಿಹಾರಕ್ಕೆ ಮಾಡಿರುವ ಕುಮಾರ ಭವನವನ್ನಲಂಕರಿಸಿ ಅದರ ಆರನೇ ತೊಟ್ಟೆಯ ಶಯನಗೃಹಮಂ ಶೃಂಗರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಕಪಟದಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಸಂಹರಿಸುವಂತೆ ಜನಗಳಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಆತನು ಶಯನಗೃಹಾಭಿಮುಖನಾದುದಂ ನೋಡಿ ರಾಜಭವನದ ಸುರಂಗಮಾರ್ಗದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವವನಾಗು. ನಾನು ಅದೇ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಈ ಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವೆನು. ಬಳ ಬೊಕ್ಕಸದ ಗೊಲ್ಲನಿಗೆ ಈ ಗುರುತಂ ತೋರಿಸಿ ಬೇಕಾದ ಧನಮಂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೆಂದು ಅವನಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಆ ಮಲಗುವ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಪಟೋಪಾಯಂಗಳೆಲ್ಲಮಂ ಹೇಳಿ ಭವನಪಾಲಕನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ರಾಜವೈದ್ಯನಂ ಬರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳತಕ್ಕ ವಿವರವೆಲ್ಲಮಂ ಹೇಳಿ ಆತನ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರ ದ್ರವ್ಯಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಸಾಗಿಸಿ ಮನೆವಾರ್ತೆಯಂ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ಇರುವ ತನ್ನ ರಾಯಸದವನಾದ ಶಕಟದಾಸನಿಗೆ ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳಂ ಹೇಳಿ ಗೂಢಚಾರರಂ ಕರೆದು ಅವರಿಂದ ನಡೆಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯಮಂ ನೇಮಿಸಿ ತಾನಿರುವ ಸ್ಥಳಮಂ ತಿಳುಹಿಸಿ ತನ್ನ ಪರಿಚಾರಕರಂ ಕೂಗಿ ಇಂಥಿಂಥ ವಸ್ತುಗಳಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಇಂಥ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಸೂಚಿಸಿ ಅವರಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಬಿಟ್ಟು ರಾಕ್ಷಸನು ರಾಜಭವನದ ಸುರಂಗಮಾರ್ಗದಿಂದ ಪುರಮಂ ತ್ಯಜಿಸಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇತ್ತಲಾ ಚಾಣಕ್ಯನು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕುರಿತು—
ಅಯ್ಯಾ ಅರಸನೇ, ಪಾಟಲೀಪುರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನಂ ಕಂಡು ಸಮ್ಮಾನಿತರಾಗಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯುಕ್ತರಾಗಿ ಹೋದರು. ಚದರಿರುವ ಸೇನೆಯಂ ಜೊತೆಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಮತ್ತೆ ಕೆಲಂಬರು ತಮ್ಮವರ ಕರಗಳಲ್ಲಿ ಕೈಗಾಣಿಕೆಯಂ ಕೊಟ್ಟು—ನೀವು ಪ್ರಭುಗಳಂ ಕಂಡುಬನ್ನಿರಿ. ಹಿಂದಣಿಂದ ನಾವು ಬರುತ್ತಿದ್ದೇವೆಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅವರೂ ಬಂದಂತೇ ಆಯಿತು. ಅಥವಾ ಕಾರ್ಯಗೌರವದಿಂದ ನಿಂತಿದ್ದಾರು ಅದಂತಿರಲಿ. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಮುಖ್ಯನಾಗಿ ರಾಜ್ಯತಂತ್ರಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನು ಬಂದು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಜಾಂತರವನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಕಡೆಯವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಲೂ ಇಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಸಿಮಿತ್ತವೇನೋ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಉಸುರಿ ಆತನು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ? ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ? ಎಂಬ ಸಂಗತಿ

ಯನ್ನು ದೂತರು ತಿಳಿದು ಬಂದು ಹೇಳಲಿ ಎನಲು ಬುದ್ಧೀ ಎಂದು ದೂತರು ಹೋಗಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿ ಅಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನೂ ಆತನ ಹೆಂಗಸರು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಕಾಣದೆ ಆತನ ಮನೆವಾರ್ತೆಯ ರಾಯಸದವನಾದ ಶಕಟದಾಸನಂ ಕೇಳಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಅವನು—

ಅಯ್ಯಾ ದೂತರುಗಳಿರಾ, ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುದಲ್ಲದೆ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಅವರ ದರ್ಶನವೇ ಘಟಿಸಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ಗೃಹಕೃತ್ಯಗಾರವದಿಂದ ಈ ದಿವಸವೇ ಅಮಾತ್ಯರ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಂದೆನು. ಅವರ ಪತ್ನಿಪುತ್ರರನ್ನೂ ಕಾಣೆನು. ಆದೇ ಸಂಗತಿಯಂ ಕುರಿತು ನಾನೂ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ದೂತರು ಪುರದ ಬಾಗಿಲವರಂ ಬೆಸಗೊಳ್ಳಲು ; ಅವರು ಸೇನೆ ಗಾಬರಿಯಾದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಅಮಾತ್ಯರು ಪಟ್ಟಣದ ಬಳಯಿಂಕೆ ಹೋದಮೇಲೆ ಪುನಃ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ದೂತರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಗೊತ್ತು ತಿಳಿಯದೆ ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ—

ಬುದ್ಧೀ, ಅಪ್ಪಣೇ ಮೇರೆಗೆ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಪುರದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಗೃಹದಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಕಿ ನೋಡಿದೆವು. ಅವರನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣೆವು. ಅವರ ಗೃಹದಲ್ಲಿವರ ಹೆಂಗಸರು ಮಕ್ಕಳು ಸಹ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ನಗರದ್ವಾರದವರಂ ಕೇಳಿದಲ್ಲಿ ಸಮರವಾದ ಬಳಿಕ ಪುಟಭೇದನಪ್ರವೇಶಮಂ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಪುನಃ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಬಂದುದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಮನೆಯ ರಾಯಸದ ಶಕಟದಾಸನಂ ಕೇಳಿದರೆ ಈ ದಿವಸವೇ ಅವರ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಂದೆನು. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋದಬಳಿಕ ಅಮಾತ್ಯರ ದರ್ಶನವೇ ತನಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ದೂತರುಗಳಿರಾ, ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ತಾನು ನಂದರಿಗೆ ಆಪ್ತನಾದುದರಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮುಖಾಂತರ ತನಗೆ ಭಯ ಬಂದಿತೆಂದು ಈ ಪುರದೊಳಗೆ ತನ್ನಾಪ್ತರಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರು ಮಕ್ಕಳನ್ನಿರಿಸಿ ತಾನು ಕಳ್ಳದಾರಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ನಂದರ ಮೇಲೆ ಮತ್ಸರವಿತ್ತಲ್ಲದೆ ರಾಕ್ಷಸನ ಮೇಲೆ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣಮುಂಟೇ? ಆ ದುಷ್ಟರಾದವರು ಮಾರ್ಯವಧೆಯಂ ಮಾಡಿದುದು ಪ್ರಾಜ್ಞಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಸಮೃತವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸಕಲಜನರೂ ತಿಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್ಲರಂತೆ ತಾನೂ ಬಂದು

ಪ್ರಭುವಂ ಕಂಡು ಮೌತನಾಡಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಂದ ಸಮ್ಮಾನಿತನಾಗಿ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ
 ತಲೂ ಅಧಿಕನಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ ಧೀರನಾದ ತಾನು ಹೀಗೆ ಭಯಪಟ್ಟು ಮರೆಯಾ
 ಗುವುದುಂಟೇ? ಆತನು ಈ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಚಂದ್ರನಿಲ್ಲದೆ
 ನಕ್ಷತ್ರಗಳಿಂದ ಕೂಡಿಸ್ ಆಕಾಶದಂತೆಯೂ ಶೂರನಿಲ್ಲದ ಸೇನೆಯಂತೆಯೂ
 ಗಾಂಭೀರ್ಯವಿಲ್ಲದ ಕವಿತ್ವದಂತೆಯೂ ಬೈದಾರ್ಯವಿಲ್ಲದ ಧನಸಮೃದ್ಧಿಯಂ
 ತೆಯೂ ಸ್ವತಃ ಶೌರ್ಯವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಭುತ್ವದಂತೆಯೂ ನೀತಿ ಗುಣವಿಲ್ಲದ ಮಂತ್ರಿ
 ಯಂತೆಯೂ ಅಚಾರವಿಲ್ಲದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂತೆಯೂ ಗುರುತ್ವವಿಲ್ಲದ ಸಜ್ಜನನಂ
 ತೆಯೂ ಜೋಯಿಸನಿಲ್ಲದ ಗ್ರಾಮದಂತೆಯೂ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಲ್ಲದ ರಾಜಸಭೆಯಂ
 ತೆಯೂ ಶ್ರುತಿಸಾರವಿಲ್ಲದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮುಖದಂತೆಯೂ ರಾಜರಿಲ್ಲದ ರಾಷ್ಟ್ರ
 ದಂತೆಯೂ ಅನಾಚಾರಿಣಿಯಾದ ಪತಿವ್ರತೆಯಂತೆಯೂ ಹರಿಕಥೆಯಿಲ್ಲದ ಕಾವ್ಯ
 ದಂತೆಯೂ ಸತ್ಸಂತಾನವಿಲ್ಲದ ಸಂಸಾರದಂತೆಯೂ ಕಲಶವಿಲ್ಲದ ಉಪರಿಗೆಯಂ
 ತೆಯೂ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸಭೆಯು ಶೋಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹುಡುಕಿ ನಂಬಿ
 ಕೆಯಂ ಹೇಳಿ ಆತನಂ ಕರತನ್ನಿರಿ. ಆತನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಡಸಿಕೊ
 ಟ್ಟಾನು ಎಂದು ನುಡಿದು ಪುನಃ ಆ ದೂತರಂ ಕಳುಹಿಸಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ
 ನಂದರಿಗಾಪ್ತನಾದ ರಾಕ್ಷಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಭಯದಿಂದಲೋ! ಅಥವಾ
 ದ್ವೇಷಮಂ ಸಾಧಿಸಲೋಸುಗವೋ! ಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೊಗಿದ್ದಾನೆ. ಭಯದಿಂ
 ದಾದರೆ ಪತ್ತೀಪುತ್ರರಂ ಮರೆಮಾಡನು. ಅದರಿಂದ ದ್ವೇಷಮಂ ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೇ
 ಎಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ವೈರಿಯಾದವನಂ ಒಡಂಬಡಿಸುವುದುಚಿತವಲ್ಲ.
 ವಿರೋಧಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಭೀತನಾಗಿರುವನೆಂದು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದರೆ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ
 ಅಧಿಕನನ್ನಾಗಿಯೇ ಮಾಡಬಹುದು. ಜ್ವರವಿದ್ದವನಿಗೆ ಅಪಘ್ಯಸೇವನೆಯಿಂದ
 ನಾಭಿಯಲ್ಲಿ ಕುಟಲವಿದ್ದರೆ ಅದು ಜಿಹ್ವಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ತೋರುವುದೋ ಹಾಗೇ
 ರಾಕ್ಷಸನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ದ್ವೇಷವು ಸ್ವಲ್ಪದಿವಸದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಕಟವಾದೀತು.
 ಆ ಬಳಿಕ ತದನುಗುಣವಾಗಿ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡುವೆನು ಅದಂತಿರಲಿ. ನಂದರಂ
 ಸಂಹರಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅವರ ಪದವಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವೆನೆಂದು ಮಾಡಿದ
 ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಗೆ ನಂದರ ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನಮಂ ಮಾಡಿದಾಗಲೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ
 ಅಧಿಪತಿಯಾದನೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿದು ಶೀಘ್ರಮಂ ಬಂಧಿಸಿದನು. ನಂದರಾಚ್ಯಾಭಿಷೇ
 ಕಮಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿ ಸಾರ್ವಭೌಮನೆಂದು ಮಂಡಲಾಧಿಪತಿಗಳ
 ಕೈಯ್ಯಿಂದ ಕಪ್ಪಮಂ ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನೀವು ಹೇಳಿದ ರೀತಿಗೆ

ಅರ್ಧರಾಷ್ಟ್ರಮಂ ನಮಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಉಳಿದ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ
ಅಭಿಷಿಕ್ತನಂ ಮಾಡಬಹುದೆಂಬ ಪರ್ವತರಾಜನ ವಾಕ್ಯವಿಘ್ನಂ ಸಂಭವಿಸು
ತ್ತಿವೆ. ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದ ಈ ಪರ್ವತರಾಜನ ವಿಘ್ನಮಂ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊ
ಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಆ ದಿವಸನುಂ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಾರನೇ ದಿವಸ
ಜ್ಞಾತಿಸೂತಕಸ್ನಾನದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ರಾಜಸಭೆಗೆ ಬರು
ತ್ತಿರಲು; ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು ನಂದರ ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಭೂಷಣ ವಸ್ತ್ರಮಾಲಿ
ಕೆಗಳಂ ತರಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅಲಂಕರಿಸಿ ತಾಂಬೂಲಮಂ ಕೊಡಿಸಿ ಸ್ವರ್ಣ
ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಆಗ ದೂತರಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ ದೂತರಿರಾ, ಭದ್ರಭಟಾದಿಸೇನಾನಾಯಕರ ಕಡೆಯವರು ಬಲಸ
ಮೌತರಾಗಿ ವಂದನೆಗೆ ಬರುತ್ತೇವೆಂದು ಹೇಳಿ ಹೊದಾರಭ್ಯ ಇದುವರೆಗೂ ಬರ
ಲಿಲ್ಲ. ಘೌಜು ಜೊತೆಯಾಯಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಈಗ ಸಿದ್ಧವಾದಷ್ಟು ವಳಮಂ
ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮೊದಲು ಬಂದು ಮಾತನಾಡಿ ಹೊದವರೇ ಈಗ ವಂದನೆಗೆ ಬರಲಿ
ಎಂದು ನೇಮಿಸಲು; ಆ ದೂತರು ಅತಿತ್ವರೆಯಿಂದ ಹೊರಟುಹೋಗಿ ಹೊರಡಿರಿ!
ಹೊರಡಿರಿ! ಎಂದು ಚಮೂಪತಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಲು; ಆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಜೊತೆಯಾದ
ವಾಹಿನೀಸಮೇತರಾಗಿ ಬಂದು ಸೇನೆಗಳಂ ಸಾಲಸಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕೈಗಳಂ
ಮುಗಿಯುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ಮೈತಾಳಿಕರು ಅವರವರ ನಾಮಗಳಂ ಹೇಳಿ ಇಷ್ಟು
ಲಕ್ಷ ಅಶ್ವಸೇನೆಗೆ ಪತಿಯಾದ ಇಂಥವನು ವಂದನಮಂ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಜೇಯಾ
ಎಂದೂ, ಈತನು ಇಷ್ಟು ಸಹಸ್ರ ಗಜಗಳಿಗೆ ರಕ್ಷಕನಾದವನು, ಇಷ್ಟು ಲಕ್ಷ
ಧನುರ್ಧಾರಿಗಳಿಗೆ ನಾಯಕನಾದವನಿವನು, ಇಷ್ಟು ಲಕ್ಷ ಕುಂತಧಾರಿಗಳಿಗೆ ಬಡೆ
ಯನಾದವನೀತನು, ಇಷ್ಟು ಸಹಸ್ರರಥಿಕರಿಗೆ ಪ್ರೇರಕನಿವನು, ಇಷ್ಟು ಲಕ್ಷ
ಗದಾಪಾಣಿಗಳಿಗೆ ಪಾಲಕನೀತನು, ಇಷ್ಟು ಸಹಸ್ರ ಫಿರಂಗಿಯವರಂ ಪ್ರೋಪಿಸುವವ
ನೀತನು, ಈತನು ಬಂಗಾಳ ದೇಶಾಧಿಪತಿಯು, ಈತನು ಭಿಲ್ಲನಾಯಕನು, ಈತನು
ಕಳಿಂಗರಾಜನು, ಈತನು ಬಡ್ತಧರಣೀಧವನು, ಈತನು ಮಾತ್ಸ್ಯವಲ್ಲಭನು,
ಈತನು ಅನಂತೀರಾಜನು, ಈತನು ಕೋಸಲೇಶನು, ಈತನು ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದ
ಬಡೆಯನು, ಇವರು ದಕ್ಷಿಣದೇಶಾಧಿಪ್ಪರರು, ಇವರು ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನ ಅರಸು
ಗಳು ಎಂದೂ, ಅವರವರ ಬಿರುದು ನಾಮಾಂಕಿತಗಳೊಡನೆ ಘೋಷಿಸುತ್ತ
ಜೇಯಾ! ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೈಗಾಣಿಕೆಗಳಂ ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪರಾಕು!
ಎಂದು ಪೊಗಳುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಅವರೆಲ್ಲರಂ ಉಚಿತಪ್ರಕಾರದಿಂ

ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಬೊಕ್ಕಸದಿಂ ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರಭೂಷಣಂಗಳಂ ತರಿಸಿ ಅವರು ತಂದುದಂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅವರೆಲ್ಲರಂ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಗಂಧಮಾಲ್ಯಾದಿಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿ ಮಿಳ್ಳೆಯಮಂ ಕೊಡಿಸಿ—ಅಯ್ಯಾ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ನಮ್ಮ ಪಿತಾಮಹರ ಆಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಮಗಿದ್ದ ದೇಶಾಧಿಪತ್ಯಮಂ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತ ನಮಗೆ ಕೊಡುವ ಪಗದಿಗಳಂ ಕೊಡುತ್ತ ಎಂದಿನಂತೆ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಇರಿ ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಆಗ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮುಖಮಂ ನೋಡಿ—ಅಯ್ಯಾ ನಮ್ಮ ಪರಂ ಪರೆಯಿಂದ ಬಂದ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರುಗಳಿರಾ, ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುರಗುರುವಿಗೆ ಸಮಾನರೂ ನಮಗೆ ಅಪದಂಧುಗಳೂ ಆಗಿ ದೇಶಮರ್ಯಾದಾಸ್ಥ ಪನಾರ್ಥವಾಗಿ ಯಜಮಾನರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರು ನಮ್ಮ ಬಳಿಯಣ ಮಂತ್ರಿತ್ವಕ್ಕೆ ಬಡಂಬಟ್ಟು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಅಜ್ಞೆಯಂ ಅರಸಾದ ನಾನೂ ಕೂಡ ಶಿರಸಾವಹಿಸುವೆನು. ಅದುದರಿಂದ ಯಾವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇವರ ಅಪ್ಪಣೆ ನಿಮಗೆ ಏನಾದಾಗ್ಲೂ ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಅದಂ ಮಾಡಿ ಬಂದು ನಮಗೆ ತಿಳುಹಿಸತಕ್ಕದು ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲು; ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಾಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಅಪ್ಪಣೆಯಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೊರಡಲು; ಅವರ ಘೌಜು ಮಹಾಸಮುದ್ರದಂತೆ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗದೆ ಹೊರಟಿತು. ಅದಂ ನೋಡಿ ಪರ್ವತರಾಜನ ಸೇನಾಜನವು ತಮ್ಮೊಳಗೆ ತಾವೇ—ಇಷ್ಟು ವಾಹಿನಿಯಿಂ ಪರಿವೃತರಾಗಿದ್ದರೂ ನಂದರು ಹತರಾದುದಕ್ಕೆ ದೈವಸಂಕಲ್ಪವೇ ಕಾರಣವಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯಯತ್ನದಿಂದ ಆಗುವುದುಂಟೇ? ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ದಂಡೆಲ್ಲವೂ ಪುರದ ದಕ್ಷಿಣ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುತ್ತಿರಲು; ಚಾಣಕ್ಯನು ಶೇಖರನಂ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಸೇನಾಪತಿಯೇ, ನಾವು ಹೇಳಿದ ರೀತಿಗೆ ಸೈನ್ಯವೆಲ್ಲಮಂ ಜೊತೆ ಗೊಳಿಸಿ ಸಾಹಸಂಗೆಯ್ದು ನಂದಸಂಹಾರಮಂ ಮಾಡಿಸಿದವನಾದೆ. ಪರ್ವತರಾಜರಿಗೆ ನೀನು ಹೇಗೆ ಆಪ್ತನೋ ನಮಗೂ ಹಾಗೇ ಆಪ್ತನು. ಶತ್ರುನಿಗ್ರಹವಾದ ಬಳಿಕ ಪುನಃ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವಿಲ್ಲ. ಉಭಯಬಲವೂ ಒಂದೇ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತರೆ ಕ್ಷಾಮವೂ ಕ್ಷುದ್ರರೋಗೋಪದ್ರವವೂ ತಟ್ಟುವುದರಿಂದ ಪ್ರಜಾಕ್ಷೋಭೆಯುಂಟಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಗಳಿಗೆ ಕೇಡು ಸಂಭವಿಸಲು; ಅದೇ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಹಾನಿಯು. ಅದರಿಂದ ಪಾರ್ವತೀಯರ ಪತಾಕಿನಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಬಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಕೃತೋಚಿತವಾಗಿ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಉಳಿದ ಚತುರಂಗವೆಲ್ಲವೂ

ಅವರವರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಪರ್ವತರಾಜರಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ ಕಳುಹಿಸುವವನಾಗು ನಂದರಾಜ್ಯಾರ್ಥಮಂ ಪರ್ವತೋರ್ವಿಪತಿಗೆ ನಾವು ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಾನುಗುಣ್ಯವಾಗಿ ದಳಗಳಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಉಳಿದ ಪಡೆ ಸಹಿತ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಅನರ್ಘ್ಯವಸ್ತ್ರಭೂಷಣಗಳಂ ತರಿಸಿ ಶೇಖರ ಮುಖ್ಯರಾದ ಅವರ ಕಡೆಯ ಅರಸುಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕೊಡಿಸಿ ಗಂಧಮಾಲ್ಯ ಕರ್ಪೂರ ವೀಳಯಗಳಿಂದ ಪಚರಿಸಿ ಉಜಿತವಾಕ್ಯಗಳಿಂ ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿ ಅವರಂ ಕಳುಹಿಸಲು; ಶೇಖರನು—ತನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಭೂಪಣಂಗಳಲ್ಲ ಮಂ ಪರ್ವತಭೂಧವನ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಚಾಣಕ್ಯರು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಮಂ ತಿಳುಹಿಸಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ—

ಎಲೈ ಶೇಖರನೇ, ಚಾಣಕ್ಯರು ಉಸುರಿದ ಅರ್ಥವು ನಿಶ್ಚಯವೇ ಸರಿ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅವರಂ ಕಳುಹಿಸುವವನಾಗು. ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಬಂದಿರುವ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ಈ ಸಂಗತಿಯಂ ಹೇಳುವವನಾಗು. ಅವರು ನಿನಗೆ ಸಂತೋಷದಿಂ ಕೊಟ್ಟ ಭೂಪಣಂಗಳಂ ನಿನಗೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವನಾಗು ಎಂದು ರಾಯನು ಹೇಳಲು ; ಮಹಾಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಶೇಖರನು ಹೊರಟು ಬಂದು ಧ್ವಜನಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಮಿಕ್ಕ ಬಲವೆಲ್ಲ ಮಂ ಅವರವರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ನೇಮಿಸಲು ; ಕೂಡಲೆ ವರೂಢಿಸಿ ಪ್ರಯಾಣಸೂಚಕವಾದ ಭೇರೀಧ್ವನಿಗಳಂಟಾಗಿ ಪರ್ವತಕ್ಷಾತ್ರಪತಿಯ ಅನೀಕವು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಂ ಕಂಡು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಿಘ್ನದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಪರಿಹಾರವಾಯಿತು. ಉಳಿದ ವಿಘ್ನಾರ್ಥಮಂ ಯಾವರೀತಿಯಿಂದ ನಿವಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಮತ್ತೊಂದು ದಿನಸ ಸಾಯಾನ್ತದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರು ಮಿತಪರಿವಾರದಿಂ ಯುಕ್ತರಾಗಿ ಆಸ್ಥಾನದೊಳ್ಳುಳಿತಿರುವುದಂ ತಿಳಿದು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಮಿತ್ರನಂದಿದ್ದ ಕ್ಷಪಣಕನು ತನಗೆ ಇದೇ ಸಮಯವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅನಾತ್ಯಂ ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಸಂಗಡ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಆ ಕನ್ಯೆಯಂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರಲು; ಮುಕ್ತಾಮಯಭೂಪಣಂಗಳಂ ಧರಿಸಿ ಚಂದ್ರಗಾವಿಯ ವಸ್ತ್ರಮಂ ಮುಸುಗಿಟ್ಟು ತಾರಾಗಣಂಗಳಿಂ ಶೋಭಿಸುವ ಸಂಧ್ಯಾಸಮಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯೋ ಎಂಬಂತೆಯೂ ಅಮೃತಾವಿರ್ಭಾವಾವಸರದಲ್ಲಿ ಕಪಟಾಂಗನೆಯಾಗಿ ಅವಲೋಕನಮಾತ್ರದಿಂ ಅಸುರವರ್ಗದ ಮನಸ್ಸುಗಳಂ ತನಕಂಗೆಳಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರುವ ನಾರಾಯಣಿಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೋ ಎಂಬಂತೆಯೂ ದೃಷ್ಟಿಪಾತಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ

ನೋಡಬರುವ ವಿಟಜನಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯನ್ನಪಹರಿಸುತ್ತ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಶೃಂಗಾರಕಳೆಯೋ ಎಂಬಂತೆಯೂ ಲಾವಣ್ಯವೇ ಸ್ವೀರೂಪಿನಿ ಬಂದಂತೆಯೂ ಅಮೂರ್ತದ್ರವ್ಯದಂತೆ ಸ್ಪೃಶಿಸಲಶಕ್ಯವಾಗಿ ಚಿತ್ರದ ಪುತ್ಥಳಿಯಂತೆ ಭೋಗೋಪಯುಕ್ತವಲ್ಲದೆ ವಿಲೋಕನಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಜನರ ಚಿತ್ತಾನುರಂಜನೆಯಂ ಮಾಡುತ್ತ ಅತತ್ವವೇದಿಗಳಿಗಭಿನುತವಾದ ಅಭಿಚಾರವಿದ್ಯಾವೈಖರಿಯೇ ನಾರೀರೂಪಿನಿ ಬಂದಂತೆ ಗುರುಕುಚಭಾರಕ್ಕೆ ಬಡನಡು ಬಳುಕುತ್ತ ಸೊಕ್ಕಿ ಸೋಲುತ್ತು ಬೆಡಗಂ ಬೀರುತ್ತು ಬರುತ್ತಿರುವ ಆ ಯುವತಿಯಿಂದೂ ಡಗೂಡಿ ಕ್ಷಪಣಕನು ಬಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕಂಡು ಧರ್ಮಾಭಿವೃದ್ಧಿರಸ್ತು ಎಂದು ಹರಸಿ ಆ ಕನ್ಯೆಯಂ ಕರೆದು ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಲು; ಆ ಬಾಲೆಯು ಮಣಿಮಯವಲಯರವದಿಂ ಮನೋಹರವಾಗಿ ತೋರುವ ಹಸ್ತಗಳಿಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ವಿಲಾಸನುಂ ನಟಿಸುತ್ತ ಕ್ಷಪಣಕನ ಹಿಂದೆ ತಲೆಬಾಗಿ ನಿಂತಿರಲು; ಚಾಣಕ್ಯನು ಆ ಕನ್ಯಕೆಯ ಸೌಂದರ್ಯಮಂ ನೋಡಿ ಕ್ಷಪಣಕನ ವೇಷನುಂ ಧರಿಸಿ ಬಂದಿರುವ ತನ್ನ ಸಹಾಧ್ಯಾಯಿಯಾದ ಇಂದುಶರ್ಮನಂ ಎಂದಿಗೂ ತಾನು ಕಾಣದವನಂತೆ ಜನಗಳಿಗೆ ತೋರ್ಪಡಿಸಲೋಸುಗ—ಆಯ್ಯಾ ಕ್ಷಪಣಕರೇ, ನೀವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರಿ? ನಿಮ್ಮ ನಾಮಧೇಯವೇನು? ಶಾಪವಶದಿಂ ಪುರೂರವ ಶ್ವಕ್ರವರ್ತಿಯಂ ವೋಹಿಸಲು ಭೂಮಿಗೆ ಬಂದ ಊರ್ವಶಿಯೋ ಎಂಬಂತೆಯೂ ಬ್ರಹ್ಮರ್ಷಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ತಪನುಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ತಪಸ್ಸಂ ಕಡಿಸಲೋಸುಗ ಬಂದ ಹೇಮೆ ಎಂಬ ಅಪ್ಸರಸ್ತ್ರಿಯೋ ಎಂಬಂತೆಯೂ ನವಯೌವನಶಾಲಿನಿಯಾಗಿ ಸುಂದರಾಂಗಿಯಾದ ಈ ಕನ್ಯೆಯು ಯಾರಪುತ್ರಿಯು? ಈಕೆಯು ನಿಮಗೆ ಎಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದಳು? ನಿಮ್ಮ ದೇಶವಾವುದು? ಆಕೆಯೊಡನೆ ಕೂತುಕೊಂಡು ಹೇಳಿರಿ ಎನಲು; ಹಾಗೇ ಕುಳಿತು ಕ್ಷಪಣಕನು ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಕುರಿತು—

ದೇವರೂ, ಮೊದಲು ನಂದರಿಗೆ ಆಪ್ತನಾಗಿ ಈಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ದೆಸೆಯಿಂ ಭಯಪಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಮಿತ್ರನು ನಾನು, ನನ್ನಂ ಜೀವನಿದ್ದಿ ಎಂದು ಹೇಳುವರು. ಈ ಯುವತಿಯು ಸೆರೆಸಿಕ್ಕಿದ ವಲ್ಲಭರಾಜನ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರಿಯು. ಈಕೆಯಂ ಬಾಲ್ಯಾದಾರಭ್ಯ ಹದಿನೈದು ವರುಷ ಪರಿಯಂತರ ವೂ ಸಲಹುತ್ತ ಕುಶಲ ವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಸುಪ್ರಾಢ್ಯಮಂ ಮಾಡುವಂತೆ ನನಗೆ ನೇಮಿಸಿ ನನ್ನಿಂದ ಶಿಕ್ಷಿತವಾದ ವಿದ್ಯಾಕೌಶಲ್ಯಮಂ ನೋಡಿ ವಿಚಕ್ಷಣಳಾದಳೆಂದು ಸಂತೋ

ಪಪಡುತ್ತ ಇವಳಂ ಜೈಷ್ಠನಂದನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಪತ್ನಿಯಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರಲು ; ದೈವಯೋಗದಿಂ ನಂದರು ಅನ್ಯಥಾ ಆದ ಮೇಲೆ ರಾಕ್ಷಸನು ವಿದೇಶಗತನಾದುದಂ ತಿಳಿದು ಅನಾಥಳಾದೆನೆಂದು ಖಿನ್ನಳಾಗಿ ಅವಲಂಬನವೃಕ್ಷವಿಲ್ಲದ ಮಾಲತೀಲತೆಯಂತೆ ತನ್ನ ಯೌವನವು ಅರಣ್ಯದ ಬೆಳದಿಂಗಳಂತೆ ವೃಥಾವಾಯಿತೆಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಬಾಲೆಯಂ ನೋಡಿ ನನಗೆ ಮನಸ್ಸು ಮರುಗಿ ರಾಜಯೋಗ್ಯಳಾದ ನಿನಗೆ ಅನುರೂಪನಾದ ಪತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವೆನೆಂದು ಬಡಂಬಡಿಸಿ ಅಪರೂಪಿತಯೌವನಶಾಲಿನಿಯಾದ ಇವಳಂ ಅನ್ಯರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ನಿಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಕರತಂದೆನು. ರಾಜೋತ್ತಮನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ವಿಳಯಮಂ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಲಿ ಪಾದಸೇವೆಗಾಗಲಿ ಇಂಗಿತವಿದ್ದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಳೆವಳು ಎಂದು ಹೇಳಿ—ಅಯ್ಯಾ, ಉಚಿತಜ್ಞರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರೇ ಎಂದು ಓರೆ ನೋಟದಿಂ ನೋಡಿ ಈ ಕನ್ಯೆಯು ನಾಡಾಡಿಹೆಣ್ಣೆಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕವಳಲ್ಲ. ಪಾರ್ಥನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಪಹರಿಸಿದ ಉಲ್ಲಾಸಿಯಂತೆ ಬಹುಚತುರಳು. ಕಾಳಸರ್ಪದಂತೆ ತೋರುವ ರೋಮರಾಜಿಯಿಂದ ರಸಿಕರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆಯುವಳು. ಹರಕಂಠಚ್ಛವಿಯಂತೆ ಶೋಭಿಸುವ ಕೇಶಭಾರದಿಂ ಪ್ರಿಯನ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯಂ ಮೋಹಗೊಳಿಸುವಳು. ಇವಳ ಅಂಗಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸಿ ಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿದ್ದ ವಲ್ಲಭನು ಇವಳನ್ನಾಗಲಿ ಶಯನಗೃಹದಿಂದ ಮರಳಿ ಈಚೆಗೆ ಬಾರನು ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಕ್ಷಪಣಕನ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—

ಈಗ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯು ಇಲ್ಲಿರುವ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಭಾವಗರ್ಭಿತನಾದ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಸೂಚಿಸಿದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲಾಸ ಎಂಬ ಶಬ್ದೋಪಮಾನದಿಂದಲೂ ಕಾಳಸರ್ಪಹರಕಂಠಚ್ಛವಿಗಳ ಸಾಮ್ಯದಿಂದಲೂ ವಿಚಾರಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಈ ಕನ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ವಿಪದೋಪಮುಂಟೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಅಂಗಸಂಗಸುಖದಿಂ ಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿದ್ದವನು ಶಯನಗೃಹದಿಂದ ಮರಳಿ ಬಾರನೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಈ ಬಾಲೆಯ ಶರೀರದ ವಿಪಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಮೃತನಾದ ಪುರುಷನು ಹೊರಗೆ ಬಾರನೆಂದು ಅರ್ಥವಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಇವಳನ್ನು ವಿಪಕನ್ಯೆಯೆಂದೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ರಾಕ್ಷಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸಂಹಾರ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಇವಳಂ ಕಳುಹಿಸಿದುದರಿಂದ ಆತನು ದ್ವೇಷಮಂ ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಮರೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಈಗ ತಿಳಿಯಬಂದಿತು. ಭೀತಿಯಿಂದ ಹೊರಟು

ಹೋದವನಲ್ಲ. ಈ ಸುದತಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಿಷದೋಷಮಂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ಮುಂದೂ ಕಾರ್ಯಮಂ ಯೋಚಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಕ್ಷುಪಣಕನ ಮುಖಮಂ ನೋಡಲು ;

ಅಯ್ಯಾ ಕಾಲದೇಶಜ್ಞರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರೇ, ನಿನ್ನ ದೇಶವಾವುದೆಂದು ಕೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಉತ್ತರಮಂ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನು. ಯುಗಾಂತರದಲ್ಲಿ ಭೂಲೋಕಾಧಿಪತ್ಯಮಂ ಬಯಸಿ ಬಂದ ರಾಕ್ಷಸರು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಮುರಿದು ಬಡುತ್ತ ಸಮುದ್ರಮಂ ಪೊಕ್ಕು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ತಿರಿಗಿ ಬಂದು ಮರ್ತ್ಯಲೋಕಮಂ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರಲು ; ದೇವೇಂದ್ರನು ತಮ್ಮಂ ಅಟ್ಟುತ್ತ ಬಂದರೆ ಎಂದಿನಂತೆ ಸಮುದ್ರಮಂ ಹೋಗುತ್ತ ಪುನಃ ಪುನಃ ಭೂಲೋಕಮಂ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವುದಂ ನೋಡಿ ದೇವತೆಗಳು ಅಗಸ್ತ್ಯಮಹಾಮುನಿಯಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ; ಆ ಮುನಿಗೆ ಸಮುದ್ರರಾಜನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಮುಂಟಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತ ದೊರೆತು ಆ ಜಲವೆಲ್ಲಮಂ ಪಾನಮಾಡಲು : ಅಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಆಸ್ಪದ ತಪ್ಪಿ ಪಾತಾಳವಿನ್ದರವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಮರಳಿ ಬಂದು ಭೂಮಿಯ ನವಶಂಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕುಲಾಚಲಗಳ ವಿಸ್ತಾರಗಳಾದ ಪಕ್ಷಕುಹರಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಅವನಿಯಂ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರಲು ಸಮಯಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ಮದ ಹೆಚ್ಚಿ ಪಕ್ಷಗಳಂ ಕೊಡುಹುತ್ತ ಹಾರಿ ಬಂದು ಪ್ರಜಾಪಶುಸಮೇತವಾದ ಗ್ರಾಮಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ದೇಶಗಳಂ ಕ್ಷೋಭಿಸಿರುವುದಂ ತಿಳಿದು ಕ್ರೂರನಾದ ದೇವೇಂದ್ರನು ವೃತ್ರ ಶೋಣಿತಪಾನದಿಂದತಿಪರುಷನಾದ ಮಹಾವಜ್ರಪ್ರಹಾರದಿಂದ ನವಕುಭೃತ್ತುಗಳ ಪಕ್ಷಂಗಳಂ ಭೇದಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತ ದೇವತಾವಾಸಯೋಗ್ಯವೂ ಮಹರ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಸಮ್ಮತವೂ ಯಜ್ಞಸಾಧನಗಳಿಗುಪಯುಕ್ತವೂ ಆದ ಹಿಮಾಚಲಮಂ ನೋಡಿ ಇದು ಸಹ ಸಮಯಾಂತರದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಆವಾಸಯೋಗ್ಯಮಾದಿತೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಗಿರಿರಾಜನೆಂಬ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವನ್ನಿಡದೆ ಅದರ ರಕ್ಕಗಳಂ ಕೂಡ ಭೇದಿಸಿದನು. ಆಗ ತಂದೆಯಾದ ಹಿಮಾಚಲದ ಪಕ್ಷಗಳು ಭೇದಿತವಾದುದಂ ನೋಡಿ ಆತನ ಪುತ್ರನಾದ ಮೈನಾಕನು ವಾಯುಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಹಾರಿ ಹೋಗುವುದಂ ದೇವೇಂದ್ರನು ಕಂಡು ಅದರ ಪಕ್ಷಗಳಂ ಭೇದಿಸದೆ ಪಾತಾಳ ಕುಹರದಿಂದ ಬರುವ ರಾಕ್ಷಸರ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಮೈನಾಕನಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಸ್ವಸ್ಥಾನವನ್ನೊದ್ದಿದನು. ಹಾಗೆ ಪಾಕಶಾಸನನು ನವಕುಲಾಚಲಂಗಳ ಪಕ್ಷಗಳಂ ಭೇದಿಸದೆ ಹಿಮಾಚಲಮಂ ಬಹೂಪಕಾರಿ ಎಂಬ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಮೈನಾ

ಕನಿಗೂ ಸೇಮಿಸದೆ ಹೋದವನಾಗಿದ್ದರೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸರ ಬಾಧೆ ತಪ್ಪು
ತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತವೇನಂದರೆ ಪರ್ವತಗಳ ಪಕ್ಷಗಳಂ ಭೇದಿಸುವ ರಭಸಕ್ಕೆ
ಬುದಾನೊಂದು ಪರ್ವತಪೀಠವು ಛಿನ್ನವಾಗಿ ಹಾರಿ ಬಂದು ಬಿದ್ದುದರಿಂದ ಆ
ಪ್ರದೇಶವು ವಜ್ರಪಾತಕ್ಷೇತ್ರವೆನಿಸಿತು. ಅದು ನಮ್ಮ ದೇಶವು ಎಂದು ಹೇಳಿದ
ಕ್ಷಪಣಕನ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಆ ಮಾತಿಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಮಂ
ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಈ ಕ್ಷಪಣಕನು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸ ಶಬ್ದ ಗ್ರಹಣದಿಂದ ಅಮಾತ್ಯ
ರಾಕ್ಷಸನಂ ಉದ್ದೇಶಮಾಡಿ ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಗಿರಿರಾಜಶಬ್ದ ಗ್ರಹಣದಿಂದ
ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಂ ಲಕ್ಷೀಕರಿಸಿ ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಅಗಸ್ತ್ಯನು ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ
ಅವಾಸವಾದ ಸಮುದ್ರಮಂ ಪಾನಂಗೆಯ್ದನೆಂದು ಉಸುರಿದ ಮಾತಿಗೆ ಅಮಾತ್ಯ
ರಾಕ್ಷಸನು ಎಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯಮಂ ಸಂಪಾದಿಸಿದವನಾದರೂ ಆ ಆಶ್ರಯಮಂ ನಷ್ಟ
ಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ನುಡಿದಂತಾಯಿತು. ರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿದ್ದ ನವಕುಲಾ
ಚಲಂಗಳ ಪಕ್ಷಗಳಂ ಭೇದಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಗಿರಿರಾಜನಾದ ಹಿಮಾಚಲದ ಪಕ್ಷಮಂ
ಉಪಕಾರಿ ಎಂದು ಉಳಿಸದೆ ಭೇದಿಸಲು ; ಆತನ ಪುತ್ರನಾದ ಮೈನಾಕನು
ವಾಯುಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಓಡುವುದಂ ಕಂಡು ಅವನ ರಕ್ತೆಗಳಂ ಕತ್ತರಿಸದೆ
ಪಾತಾಳಕುಹರಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿರುವಂತೆ ದೇವೇಂದ್ರನು ಹೇಳಿ ಹೋದನೆಂಬ
ಮಾತಿಗೆ—ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ನವನಂದರು ಸಂಹೃತರಾದು
ದರಿಂದ ಅವಲಂಬನರಹಿತನಾದ ರಾಕ್ಷಸನು ಈಗ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ
ಮಂ ಸಂಪಾದಿಸುವವನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಪರ್ವತರಾಜನಲ್ಲಿ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯವನ್ನಿ
ಡದೆ ಸಂಹರಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಈತನ ಪುತ್ರನಾದ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ
ದೊಡ್ಡಿಸಿ ಆತನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ದ್ದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳು
ವಂತೆ ನೇಮಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಉಸುರಿದಂತಾಯಿತು. ಇಂದ್ರನು ವೃತ್ರಾಸುರ
ಶೋಷಿತಪಾನದಿಂದತಿಪರುಷನಾದ ಮಹಾವಜ್ರದಿಂದ ಹಿಮಾಚಲದಲ್ಲಿ ದಾಕ್ಷಿ
ಣ್ಯವಿಟ್ಟು ಅವರ ಪಕ್ಷಮಂ ಭೇದಿಸದೆ ಮೈನಾಕನಂ ಬೆದರಿಸಿ ಓಡಿಸದೆ ಸ್ವಸ್ಥಾ
ನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸಬಾಧೆ ತಪ್ಪಿ ಕ್ಷೇಮವಾಗುತ್ತಿತ್ತೋ ?
ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ವಿಪಸೇವನೆಯಿಂದತಿಪ್ತಳಾದ ಈ ಕನ್ಯಾಮುಖದಿಂದ
ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಸಂಹರಿಸದೆ ಇವನ ಪುತ್ರನಾದ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಓಡಿಸದೆ
ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅಭಯಮಂ ಕೊಟ್ಟ ಮೇರೆಗೆ ಅಖಂಡ

ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವೆಂತು ಲಭಿಸಿತು ? ಎಂದು ಬಕ್ಷಣಿಸಿದಂತಾಯಿತು ಎಂಬುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಇಂದುಶರ್ಮನು ನೋಡಿ—

ಏನೈ ಕ್ಷಪಣಕನೇ, ವೃತ್ರಾಸುರಶೋಣಿತಪಾನದಿಂದತಿಪರಪಮಾದ ಮಹಾವಜ್ರವು ಹಸ್ತಂಗತವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂದ್ರನು ಗಿರಿರಾಜನಾದ ಹಿಮವಂತನ ಪಕ್ಷಮಂ ಭೇದಿಸಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲವೇ ? ಎಂದು ಕೇಳಲು : ಅ ಮಾತಿಗೆ ತಾನು ಗೂಢಾರ್ಥದಿಂದ ಅನ್ಯಾಪದೇಶವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಯಿತೆಂದು ಕ್ಷಪಣಕನು ತಿಳಿದವನಾಗಿ ಸರ್ವಜ್ಞ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ವೇದ್ಯವಾದ ಬಳಿಕ ವಿಶೇಷವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವುದೇನಿದೆ ? ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಕ್ಷಪಣಕವೇಷಮಂ ಧರಿಸಿರುವ ನಮ್ಮ ಇಂದುಶರ್ಮನು ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಪರ್ವತರಾಜನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ವೈರಮಂ ಸಾಧಿಸತಕ್ಕವನೇ ಹೌದು ! ಆದರೆ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಸಂಹರಿಸೋಣವೆಂದರೆ ಏನು ವೈಯವಾದರೂ ಪೌರುಷ ಬುದ್ಧಿಬಲಗಳಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ಪುರುಷನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯ ಲಾರನು. ಇವರೀವರುಗಳನ್ನೂ ಉಳುಹಿಸಿದರೆ ಮಧುಘೃತಗಳು ಸಮವಾಗಿ ಮಿಳಿತವಾದರೆ ಸೇವಿಸಿದವರಿಗೆ ವಿಷವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವಂತೆ ಇವರೀವರೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ರಾಜಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಿಸಿದರೆ ಸದ್ಯಃ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಮಂ ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾದೀತು. ನಾನು ತಪೋವನಾಭಿಮುಖನಾಗಲು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತನ್ನ ಅರ್ಧರಾಷ್ಟ್ರಮಂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಹಿಂದುಗಡೆಯಲ್ಲೇ ಅರಸುತ್ತ ನನ್ನ ಮಾರ್ಗದ ಬಳಿವಿಡಿದು ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ಮಿಲ್ಲ. ಇವರೀವರಲ್ಲಿ ಗುಣದೋಷಗಳೊಂದರೆ—ರಾಕ್ಷಸನಾದರೋ ! ತನಗೆ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ನಂದರು ನಪ್ಪರಾದರೆಂದು ಅವರಿಗೆ ವೈರಿಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಆತನಿಂದ ಲಬ್ಧವಾಗುವ ತನ್ನ ಮಹಾಪದವಿಯಂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಸ್ವಾಮಿ ಭಕ್ತಿಯಂ ಸಫಲಗೊಳಿಸಲೋಸುಗ ಅವನಂ ಸಂಹರಿಸಲೇಣಿಸಿರುವನು. ಪರ್ವತ ರಾಜನಾದರೋ ! ಮೊದಲು ನಮಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಅಭಯಮಂ ಮೀರಿ ಲಂಕಾಕಪ ತಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ತನಗೆ ಒದಗಿದ್ದ ವಿಸತ್ತನ್ನು ನಾವು ಇದ್ದ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಯಾರಿಗೂ ಗೋಚರವಿಲ್ಲದಂತೆ ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರಮಂ ಮಾಡಿದ ಉಸಕಾರ ಸಾಹಸ ಇವುಗಳಂ ಸ್ಮರಿಸದೆ ನಂದರ ನಿಯೋಗಿ ಬಂದು ಹೇಳಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತಿಗೆ ವಿಪ್ಲವನಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ನಂದರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸುವವನಾಗಿದ್ದನು. ಅದ

ರಿಂದ ಈತನು ಕೃತಘ್ನನು. ಇವನಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಬಂದು ಜೊತೆಯಾದರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೇಲೆ ರಾಜಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಈ ಪರ್ವತರಾಜನೇ ಮುಂದೆ ನಡೆಯುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಅವಲಂಬನವಾಗಬೇಕೆಂದು ಬೆಳಸಿದ ಬೇಲಿಯು ಚೋರವ್ಯಾಘ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾದರೆ ಗ್ರಾಮದವರಿಗೆ ಅದಂ ಭೇದಿಸುವುದೇ ಅವಶ್ಯಕವಾಗುವಂತೆ ಪರ್ವತರಾಜನು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಅಧಾರವಾಗುವುದರಿಂದ ಈಗಲೇ ಆತನು ಸಂಹರಿಸಿ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಸರ್ವೋಪಾಯದಿಂದಲೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ವಿಷಕನ್ಯೆಯು ಫೋದಲು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಯಾವುದೂ ನಿರರ್ಥನಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೂತರ ಮುಖಮಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ, ನೂತನವಾಗಿ ಹಿಡಿದುತಂದ ಗಿಣಿಗಳಿಗೆ ಮಾತುಕಲಿಸುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿದ ಮೇರೆಗೆ ಅವು ಪಿಕ್ವಿತವಾದುವೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಪಾರಾವತಚಕ್ರೋರಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋಪಣೆಯು ಮಾಡುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರ ಆ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಪುಷ್ಟಿಯಾಗಿವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ? ನೋಡಬೇಕು. ಅವುಗಳಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ ಎನಲು : ಆ ದೂತರು ಹೋಗಿ ಆ ಗಿಣಿಗಳ ಪಂಜರಗಳನ್ನೂ ಪಾರಾವತಚಕ್ರೋರಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನೂ ತಂದು ಇರಿಸಲು ; ಆಗ ಶುಕಗಳು ಆ ವಿಷಕನ್ಯೆಯು ನೋಡಿ ಕೋ ! ಎಂದು ಅರಚುತ್ತಿರಲು ; ಹಾಗೇ ಪಾರಾವತಚಕ್ರೋರ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಆ ಬಾಳೆಯುಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನೊದರುತ್ತು ಬಿರಬಿರನೆ ಕಣ್ಣುಗಳಂ ತಿರಿಗಿಸುತ್ತ ಆಗಲೇ ಮೃತವಾಗಲು ; ಅದಂ ನೋಡಿ ಇವಳು ವಿಷಕನ್ಯೆಯೇ ಹೌದು ! ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ಪಕ್ಷಿಗಳಂ ಪೋಷಿಸುವವರ ಮೇಲೆ ಕೋಪಮಂ ಮಾಡುವವನಂತೆ ಆಹಾರ ಸಾಲದುದರಿಂದ ಈ ಹಕ್ಕಿಗಳು ಮೃತವಾದುವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಅವುಗಳಂ ಆಚೆಗೆ ತೆಗೆಯಿಸಿ ಈ ವಿಷಕನ್ಯೆಯು ನೋಡಿ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಮೃತವಾದುದರಿಂದ ವಿಷಸಂಪರ್ಕಸದಾರ್ಥಪರೀಕ್ಷೆಯಂ ಹೇಳಿರುವ ವೈದ್ಯಶಾಸ್ತ್ರವು ಸತ್ಯವೆಂದು ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳ್ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಮೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ವಿಷಕನ್ಯಾಗಮನವೆಂಬ ನವಮಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ದೇಶಮಾಕಯ ಪ್ರಾರಂಭವು.

ಪರ್ವತರಾಜನ ಮರಣವು

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ವಿಷಕನ್ಯಾಸಮೇತನಾದ ಇಂದುಶರ್ಮನು ಪರ್ವತರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಈ ಕಾಮಿನಿಯಿಂದ ಪರ್ವತರಾಜನು ಮೃತನಾದರೆ ಭದ್ರನೆಯಿಂದ ಅವನ ಪುತ್ರನಾದ ಮಲಯಕೇತುವಂಶದಲ್ಲಿಂದ ಅವನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಡಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕಮಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿದವನಾಗಿ ಇಂದುಶರ್ಮನು ಕುರಿತು ಇಂತೆಂದನು—

ಅಯ್ಯಾ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಮಂ ಮಾಡಿದ ಪತ್ನಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರತು ಅನ್ಯರಲ್ಲಿ ಆತನ ಮನಸ್ಸು ಬಡಂಬಡುವುದಲ್ಲವಾ ದುದರಿಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾದ ಪರ್ವತವಸುಧಾಧಿನಾಥನಿಗೆ ಈ ಸುಂದರಿಯನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿ ಚತುರೆಯಾದ ಇವಳ ಯೌವನವು ಸ್ಥಲವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡು. ರಾಜಯೋಗ್ಯಳಾದ ಈ ಭಾಮಿನಿಯನ್ನೊಡಗೂಡಿ ಪರ್ವತೋರ್ವಿಪತಿಯು ಸುಖವಾಗಿದ್ದರೆ ಅದೇ ನಮಗೆ ಪರಮಸಂತೋಷವು. ಈ ಯುವತಿಯಿಂದ ಆ ರಾಯನು ಸಂತುಷ್ಟನಾದರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕೋಪವು ಶಾಂತವಾಗುವುದು. ಈಗ ಅಷ್ಟಿನೇ ನಕ್ಷತ್ರವು ಕಳೆದು ಬರುವ ಸಮಯವು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಬೇಗ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಪರ್ವತೋತ್ಪರನು ಶಯನಗೃಹಕ್ಕೆ ಬರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕನ್ಯೆಯಂ ಆತನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿರುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕ್ಷಪಣಕನಂ ಕಳುಹಿಸಲು; ಆತನು ಆ ಕನ್ಯಾಸಮೇತನಾಗಿ ಪರ್ವತರಾಜನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು ಮುಂದಣ ಕಾರ್ಯಮಂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿ ಕಾಗದಮಂ ಬರೆದು ಅದಂ ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನ ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತು—ಇದಂ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಬಾರೆಂದು ನೇಮಿಸಲು; ಆತನು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರಂಗೆಯ್ದನು. ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಆ ಕಾಗದಮಂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಆ ಕ್ಷಣವೇ ಬಾಗುರಾಯಣನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅವನಂ ಕುರಿತು.

ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ಚಾಣಕ್ಯರು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಆಪ್ತವಿಶ್ವಾಸಮಂ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾರ್ಯವು ನಿನ್ನಿಂದ ಬಹುವಾಗಿ ಆಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ. ರಾಕ್ಷಸನಂತೆ ಎಲ್ಲದರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಧನು ನೀನು. ಈ ಲೇಖನಮಂ

ನೋಡಿಕೊಂಡು ಇದರಲ್ಲಿ ದ್ದ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆ ಸಿನಗೆ ವಿಶೇಷಾಭ್ಯು-
ದಯಮುಂಟಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಸತ್ರಿಕೆಯಂ ಅವನಿಗೆ ಕೊಡಲು;
ಅದಂ ಬದಿಕೊಂಡು ಬಾಗುರಾಯಣನು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟು ಚಾಣಕ್ಯರ ಆಜ್ಞೆಯಂ
ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಈ ಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆಗ ತನ್ನ
ದೂತನೊಬ್ಬನಂ ಕರೆದು—ಡಿಗಿರಾತ ಪುರುಷವತ್ತ ಬಲಗುಪ್ತರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ
ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಈ ಕ್ಷಣವೇ ನಿಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳಂ
ಸನ್ನಾಹಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮಲಯಕೇತುವಿನ ದಂಡಿನ ಪಾಳಯದ ಪಶ್ಚಿಮ
ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಿರುವಂತೆ ಹೇಳಿ ಅವರಂ ಹೊರಡಿಸಿ ಬಾರೆಂದು ಕಳುಹಿಸಲು:
ಆ ದೂತನು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಹೋಗಿ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು: ಅದಂ ಕೇಳಿ ದಳಪತಿ
ಗಳು ಆ ಕ್ಷಣವೇ ತಮ್ಮ ಬಲಗಳಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆ ರಾತ್ರಿವೇಳೆಯಲ್ಲಿ
ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಗೂಡಾರದ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಆಗ ಬಾಗು-
ರಾಯಣನು—ತನಗೆ ಚಾಣಕ್ಯರು ಬರೆದ ಕಾಗದಮಂ ಪುನಃ ನೋಡಿಕೊಂಡು
ಅದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಮಂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಏನಂದರೆ—

ಈಗ ವಿಸಕನ್ಯಾಸಂಗದಿಂದ ಪರ್ವತರಾಜನು ಮೃತನಾಗುವನು. ಈ
ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯಂ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಗೂಡಾರದ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಅವ-
ನಿಗೆ ಭಯಮಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವನಂ ಬಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ
ಹೋಗಿ ಅವನಿಗೆ ಅಸ್ತಮಂತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಏನಾದರೂ ಬಂದುವೇಳೆ
ಅವಲಂಬನವಿಲ್ಲದೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅವನಂ
ಬಡಂಬಡಿಸಿ ಪುನಃ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೇಲೆ ರಾಜಕಾರ್ಯಮಂ ಯೋಚಿಸಿದರೆ
ಸಮಯಮಂ ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ದೋಷವನ್ನಾದರೂ ಕಲ್ಪಿಸಿ
ಅವನಂ ಪ್ರಾಣದಿಂದಿಡಿಸಿ ಅನ್ಯರಿಗೆ ವಿಕಲ್ಪತೋರದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಂದ
ಹೊರಡಿಸತಕ್ಕುದು. ನೀನು ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿರತಕ್ಕುದು
ಎಂದು ಬರೆದಿರುವ ಕಾಗದದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಮಂ ತಿಳಿದು ಈಗ ವಿಳಂಬಮಂ
ಮಾಡಿದರೆ ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಕೆಟ್ಟು ಪ್ರಭುಗಳ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದೇನೆಂದು
ಸ್ವಲ್ಪ ಯಿಸಿ ತನ್ನ ಭೂಪಣಗಳಂ ಸಡಿಲಿಸಿ ಕರವಸ್ತ್ರಮಂ ತಲೆಗೆ ಸುತ್ತಿ ಬೆತ್ತಲೆ
ಗುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ತ್ವರಿತದಿಂದ ಮಲಯಕೇತುವಿದ್ದಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಆ ಸಮ-
ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಪಣಕನು ಪರ್ವತರಾಜನ ಗೂಡಾರದ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಹೀಗೆ ನಾನು

ಬಂದು ಇದ್ದೇನೆ. ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿರಿ ಎಂದು ಅಲ್ಲಿನ ಕಂಚುಕಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳಲು ; ಅವರು ಬಂದು ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು—

ಜೇಯಾ, ಸಕಲವಸ್ತುಗಳ ಲಾವಣ್ಯಾಂಶಗಳಂ ತೆಗೆದು ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದ ನಿರ್ಮಿತಳಾದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಅತಿಮೋಹನಾಂಗಿಯಾಗಿ ಮಂದ ಮಾರುತದಿಂ ಚಲಿಸುವ ಕನ್ನೈದಿಲೆಯ ದಳಗಳಂತಿರುವ ಸಿಜಸೇತ್ರಕಾಂತಿಯಿಂ ರಸಿಕಜನಚಿತ್ತಮಂ ಮೋಹಗೊಳಿಸುತ್ತ ಚಂದ್ರಗಾವಿಯ ವಸ್ತ್ರದಿಂ ಮುಸು ಗಿಟ್ಟು ಕುಚಭಾರದಿಂ ಬಳುಕುವ ಬಡನಡುವಿನಲ್ಲಿ ವಾಮಹಸ್ತವನ್ನಿಕ್ಕಿ ಬೆಡಗಂ ಬೀರುತ್ತಿರುವ ಕನ್ಯಾರತ್ನದಿಂ ಸಹಿತನಾಗಿ ಒಬ್ಬ ಕ್ಷಪಣಕನು ಸನ್ನಿಧಿಯಂ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಕುತೂಹಲದಿಂ ಬಂದದ್ದಾನೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಏನು ? ಎಂದೆ ನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಪರ್ವತೋರ್ವಿಪತಿಯು—ಬರಲಿ ಅವನಂ ಒಳಯಿಂಕೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು ಎಂದನು. ಆಗ ಆ ಕಂಚುಕಿಯು—ಲಲನಾಸಮೇತವಾಗಿ ಆ ಕ್ಷಪಣಕನಂ ಕರತರಲು ; ಆ ಅಬಲೆಯು ಆ ರಾಯನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಸೊಬಗಂ ಬೀರುತ್ತ ಶಿರಮಂ ಬಾಗಿ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯ ಹಿಂದೆ ನಿಂತಳು. ಆಗ ಪರ್ವತರಾಜನು ಅವಳಂ ನೋಡಿ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಈ ಲಾವಣ್ಯ ಈ ರೂಪು ಈ ಸೌಂದರ್ಯ ಈ ಬೆಡಗು ಇವುಗಳಿಗಿರುವುದನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುದಿಲ್ಲ. ಇವಳು ಬಹು ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಗೆ ದೊರತಕ್ಕವಳು. ಇವಳ ಅಂಗಸಂಗವಾದ ಪುರುಷನು ಬಹು ಧನ್ಯನು. ಇವಳ ನೋಟ ಬೇಟೆಗಳು ಋಷಿಗಳ ಮನಸ್ಸನ್ನಾದರೂ ಅಪಹರಿಸಿ ದಿರಲಾರವು. ಇವಳು ಕೇಳಿದರೆ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಕೊಡುವೆನಲ್ಲದೆ ತಪ್ಪುವನಲ್ಲವೆಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಕ್ಷಪಣಕನಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಕ್ಷಪಣಕನೇ, ನಿನ್ನ ಯಾರು ? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆ ? ಸನ್ಯಾಸಿಯಾದ ನಿನಗೆ ಈ ಸ್ತ್ರೀರತ್ನವೆಲ್ಲಿ ದೊರಕಿತು ? ಎನಲು : ಕ್ಷಪಣಕನು—

ಅಯ್ಯಾ ಭೂಪತಿಯೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ದಸಯಿಂದ ಭೇತನಾಗಿ ಪುರದಿಂ ಹೋಗಿರುವ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಮಿತ್ರನು ನಾನು. ನನ್ನಂ ಜೀವಸಿದ್ಧಿ ಎಂದು ಹೇಳು ವರು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ನಂದರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಸಕಲ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಅಧಿಪತಿಯಾದ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಸಾದವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸ ನಿಂದ ನಿಮಗೆ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾಂತೆಯು ಇವಳು. ಬಹುಚತುರಳು. ರಾಜ ಕುಲಸಂಭೂತಳು, ಅಪರ್ಯುಷಿತಯೌವನಶಾಲಿನಿಯಾದ ಈ ಸುಂದರಿಯಂ ಪರಿ

ಗ್ರಹಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿರುವ ವೈರಮಂ
ಬಿಡುವಂತೆ ನೇಮಿಸಬೇಕು ಎನಲು ; ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿದ ರಾಯನು—

ಅಯ್ಯಾ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯೇ, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ದೆಸೆ
ಯಿಂದ ಬಂದ ಭಯದಿಂದ ತನ್ನಂ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿ. ನಾನು ಸುಪ್ರೀತನಾಗಿರುವಲ್ಲಿ
ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಯಾವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಾನೇ ಕಡಮೆ ? ಮೊದಲು ಲೇಖನಮುಖ
ದಿಂದ ಅವರಿಗೂ ನಮಗೂ ಮಿತ್ರತ್ವಮುಂಟು. ಚಾಣಕ್ಯರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯ
ಗೌರವದಿಂದ ನಂದರು ಸಹೃದರಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವ್ಯಸನಮುಂಟಾ
ಯಿತು. ಒಂದು ಮೇಳ ಏನಾದರೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ
ದರೆ ನಂದರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬರುವ ಅರ್ಧರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನಾದರೂ ಅಮಾತ್ಯನ
ವಶವಾಗೆಯ್ದು ಅವಕ್ಕನಂ ಅಧಿಸತಿಯಂ ಮಾಡುವೆನು. ಆತನು ನಿರ್ಭಯದಿಂದ
ಬರಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯಂ ನೋಡಿ ಕಾಮಶರಪ್ರ
ಹಾರಪರವಶನಾಗಿ ಆಸನ್ನವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಸಮೀಪದ ಜನಮಂ
ಮೃತ್ಯುವಿನ ಬಳಗದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರಲು ; ಕ್ಷಪಣನು ಅವಳಂ ಕುರಿತು—

ಎಲಾ ನಾರೀಶಿರೋಮಣಿಯೇ, ನಿನಗನುರೂಪನಾದ ಪತಿಯು ದೊರಕಿ
ದನು. ಈತನ ಚಿತ್ತಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವವಳಾಗು. ಭಯಪಡ
ಬೇಡ. ನಾನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸೇ, ಮಾಲತೀಕುಸುಮದಂತೆ ಮೃದ್ವಂಗಿಯಾದ ಈ ಕನ್ಯಾ
ರತ್ನಮಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವವನಾಗೆಂದು ಅವಳಂ ತನ್ನ ನೌಲುಗರಿಯ ದೊಂದೆಯಿಂ
ಆತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಸಲು ; ಆ ರಾಯಂ ತನಗೆ ವಿಧಿಬಲಂ ಕ್ಷೀಣವಾಗಿದ್ದ
ಕಾರಣದಿಂದ ದಾವಾನಲತೀರ್ತೆಗೆ ಮೌಂಸಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ನಾಲಗೆಯ ತುದಿಯಂ
ಚಾಚುವ ಮೃಗರಾಜನಂತೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಬೆರೆದು ಆ ಕನ್ಯೆಯ ವಿಷವೇಗವು ತಲೆಗೆರಿ
ಬಲಗುಂದಿ ತಕ್ಷಕನಿಂದ ದಪ್ಪನಾದ ಪರೀಕ್ಷದ್ರಾಜನಂತೆಯೂ ಕಿಂದಮನ ಮುನಿಯ
ಶಾಪದಿಂದ ಮಾದ್ರಿದೇವಿಯ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲೊರಗಿದ ಪಾಂಡುಮಹಾರಾಜನಂ
ತೆಯೂ ಗತಪ್ರಾಣನಾದನು.

ಆಗ ಆ ಕನ್ಯೆಯು ಪ್ರಿಯನಾದ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಮೃತನಾದುದಂ ನೋಡಿ
ದುಃಖಾಕ್ರಾಂತಳಾಗಿ ಎದ್ದು ಮಂಜದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ರಾಯನಂ ಮಲಗಿಸಿ ಆತನ
ಛಾದನದಿಂದಲೇ ತುಂಬಾ ಹೊದಿಸಿ ಮಹಾಪಾಪಿಷ್ಠಿಯಾದ ತನ್ನಿಂದ ಪ್ರಜಾಪರಿ
ಪಾಲಕನಾದ ಈ ಪ್ರಭುವು ಪಂಚತ್ವವನ್ನೈದಿದನು. ನನ್ನ ಒಡೆಯನಾದ

ರಾಕ್ಷಸನು ನನ್ನಂ ಜೀವಿಸಿದ್ದಿಯ ವಶಮಂ ಮಾಡಿ ಆತಂ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆದುಕೋ ಎಂದು ನೇಮಿಸಿದ ಮೇರೆಗೆ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಡಿದವಳಾದರೂ ರಾಜಹತ್ಯಾ ದೋಷಂ ನನಗೆ ಬಂದಿತು. ನಾನು ಭೃಗುಪತನದಿಂದಾದರೂ ದೇಹಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಈ ಪಾಪಮಂ ಕಳೆಯುವೆನೆಂದರೆ ಈ ನನ್ನ ಶರೀರಭಕ್ಷಣೆಯಿಂದ ಬಹು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮೃತವಾದಾವು. ಆ ಶವದ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದರೆ ದೇಶದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಕ್ಷುದ್ರರೋಗಂ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನಾದರೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪಾಪಮುಕ್ತಳಾಗುವೆನೆಂದು ಬಗೆದು ಜೀವಿಸಿದ್ದಿ ಎಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾನೆ? ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತ ಶಯನಗೃಹದಿಂದ ಈಚೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಅವಳಂ ನೋಡಿ ಅಲ್ಲಿನ ಕಂಚುಕಿಗಳು—ಹೀಗೆ ಎಷ್ಟೋಮಂದಿ ವಾರಾಂಗನೆಯರು ರಾಯನ ಶಯನ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತ ಇರುವರು ಎಂದು ಅವಳಂ ತಡೆಯದೆ ಬಿಡಲು ಆ ಸ್ಥಳಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಜೀವಿಸಿದ್ದಿ! ಜೀವಿಸಿದ್ದಿ! ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಗ ಬೆತ್ತಲೆಗುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ಐದುತ್ತಿರುವ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಆಕೆಯಂ ಕಂಡು ವಿಪಕನ್ಯೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಅಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನರಿಯಲಿಚ್ಛಿಸಿದವನಾಗಿ—

ಎಲೈ ಅಂಗನೆಯೇ, ನೀನು ಜೀವಿಸಿದ್ದಿ ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ಅರುಣೋದಯಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಾಯನಂ ವಂಚಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೀಯೆ? ನಿನ್ನಂ ನೋಡಿದರೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದವಳಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಆತನಿಗೆ ದ್ರೋಹವನ್ನೇನಿಸಿ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಗಮಿಸುವೆ? ಯಥಾರ್ಥಮಂ ಹೇಳದಿದ್ದರೆ ನಿನಗೆ ಚೇತ್ರಹಿಂಸೆಯಂ ಮಾಡಿಸುವೆನು. ನಾನು ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ—

ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ನಾನು ನನ್ನ ಒಡೆಯನಂ ವಂಚಿಸಿದವಳಲ್ಲ. ಆತನ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆದುದರಿಂದ ಈಗ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಗತಪ್ರಾಣನಾದನು. ವಿಚಾರಿಸಿಕೋ. ಈ ಪಾಪ ನಿಷ್ಕೃತಿಗೋಸುಗ ಮಹಾತ್ಮರ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಹೋಗುವೆನು. ಈಗ ನನ್ನಂ ವಧಿಸಬೇಡ. ಇದು ಸತ್ಯವು ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ— ಬಾಗುರಾಯಣನು ಹಾಗಾದರೆ ಹೋಗು. ಜೀವಿಸಿದ್ದಿಯು ದೂರದಲ್ಲಿ ಬಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ಹೇಳಿ ಈ ಕುಟಿಲಕಾಮಿನಿಯ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಪರ್ವತರಾಜನ ಮೃತಿಯಂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೂಡದು. ಇನ್ನೂ ಪ್ರಮಾಣಿಸಿ ತಿಳಿದು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನೆನಸಿ ಆ ದೊರೆಯ ಶಯನಗೃಹದ ಕಂಚುಕಿಗಳು ಮಲಗುವ ಗೂಡಾರದ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಅವರು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಸಂದಿಗ್ಧವಾರ್ತೆಯಿಂದ ಪರ್ವತರಾ

ಜನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದುದು ಸಿದ್ಧವೆಂದು ತಿಳಿದು ಕುದುರೆಯಂ ಚಬುಕು ಮಾಡಿ
ಆತಿ ವೇಗದಿಂ ಬಂದು ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಗೂಡಾರದ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತು—ನಾನು
ಬಂದು ಇದ್ದೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ಮಲಯಕೇತುವಂತ್ವರಿತದಿಂದೆದ್ದು ಬರಹೇಳಿರಿ ಎನಲು;
ಆ ದ್ವಾರಪಾಲಕರು ಬಂದು ಅರಸುಮಗನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು—ಬುದ್ಧಿ, ಬಾಗು
ರಾಯನು ಬೆತ್ತಲೆಗುದುರೆಯನ್ನೇರಿ ಭೂಪಣರಂತನಾಗಿ ಸರ್ವಸ್ವಮಂ
ಕೊಳ್ಳೇಕೊಟ್ಟು ಬಡಿಬಂದವನಂತೆ ಬಂದು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತು ತಮ್ಮಂ ಕಾಣ
ಬೇಕೆಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಇದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವು!
ಎಂದು ಮಲಯಕೇತುವೆದ್ದು ಬಂದು ಬಾಗುರಾಯನಂ ಕುರಿತು—

ಇದೇನೈ ಬಾಗುರಾಯನೇ, ನಿನಗೆ ಈ ಅವಸ್ಥೆ ? ಎನಲು; ಆತನು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ನಿನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನನಗೆ ಈ ಅವಸ್ಥೆ
ಬಂದಿತು ಎಂದನು.

ಹಾಗಂದರೇನು ? ಎಂದು ರಾಜಪುತ್ರನು ಕೇಳಲು; ಬಾಗುರಾಯನು—

ಅದಂ ಆ ಬಳಿಕ ಹೇಳುವೆನು. ನಿನ್ನ ಇಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಕಾಲ ನಿಂತರೆ ನಿನ್ನ
ಶರೀರ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ನನ್ನ ಬೆತ್ತಲೆಗುದುರೆಯನ್ನಾದರೂ ಏರಿ ದಂಡಿನ
ಪಾಳೆಯಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಎರಡು ಹರಿದಾರಿಯ ಆಚೆ ನಿಂತರೆ ಚಾಣಕ್ಯನು ನಿನ್ನ
ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಮುನಿದಿರುವ ವಿವರಮಂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ತಿಳುಹುವೆನು. ಹೊರಡು
ಹೊರಡು ! ನಿಲ್ಲಬೇಡ. ಅದೋ ಸನ್ನದ್ಧವಾಗಿ ಸಮುದ್ರತರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ
ಘಟಿಸಿದ ಸೂರ್ಯಪ್ರಭೆಯಂತೆ ಆಯುಧಂಗಳಂ ಝಳಪಿಸುತ್ತ ನಿನ್ನಂ ಸಂಹರಿಸ
ಲೋಸುಗ ಬರುವ ಅಪರಿಮಿತಸೇನೆಗಳನ್ನು ನೋಡೆನಲು; ಮಲಯಕೇತುವು
ಆ ವಾಹಿನಿಯಂ ನೋಡಿ ಭಯಭ್ರಾಂತನಾಗಿ ಹಿಂದು ಮುಂದು ತೋರದೆ—
ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಏನಾದನು ? ಎನ್ನುತ್ತ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಜೀನುವಾಡಿದ ತುರಗವ
ನ್ನೇರಲು; ಸೇನಾಪತಿಯು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯ ವಿಚಾರಮಂ ಆ ಬಳಿಕ ಹೇಳುವೆನು
ತಡೆಮಾಡದೆ ನಡೆ ! ನಡೆ ! ಎನಲು; ಆಗ ರಾಜಪುತ್ರನು ಮಹಾಖಿನ್ನನಾಗಿ
ಕುದುರೆಯಂ ಚಬುಕು ಮಾಡಿ ಬಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದಂ ಕಂಡು ಆತನ
ಮೈಗಾವಲಿನವರು ಹಿಂದೆ ಬಡಿ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಅತಿತ್ವರೆಯಿಂ ದಂಡಿನ ಪಾಳೆ
ಯಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಅರ್ಧಯೋಜನ ಆಚೆಯಲ್ಲಿರುವ ತಿಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತು
ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಬಾಗುರಾಯನಂತೆಂದನು—

ಅಯ್ಯಾ ನೃಪತನಯನೇ, ಈಶ್ವರನು ನಿನಗೆ ಈ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಥ
ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನೊಟ್ಟು ಮಾಡಬಾರದು. ತತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವುದೊಂದನ್ನೂ

ಆರಿಯದೆ ವಿಚಾರರಹಿತನಾಗಿರುವೆ. ಈಗ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಮೃತನಾದನೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವುಂ ಕೇಳಿ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿನಗೂ ಏನಾದರೂ ಅಪಾಯ ಬಂದರೆ ನಂದರೈಶ್ವರ್ಯವು ರಾಜ್ಯಾರ್ಹನಲ್ಲದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ವಶವಾದಂತೆ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದ ಪಾರ್ವತೀಯರ ಸಂಪತ್ತೂ ಕೂಡ ಕ್ಷುದ್ರರಾದ ಕಿರಾತರಿಂದಾಕ್ರಾಂತವಾದರೆ ಜನಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತಿಸ್ಥಳವಿಲ್ಲದೆ ಹೋದೀತೆಂಬ ಸಂತಾಪದಿಂದ ದೇಹಶ್ರಮವುಂ ಲಕ್ಷೀಕರಿಸದೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಗೆ ನೀನಾದರೂ ಉಳಿದರೆ ಉಪಕಾರವುಂ ಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಾನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಈ ಸಂಗತಿಯುಂ ತಿಳುಹಿಸಿದೆನು. ಅದರ ವಿವರವುಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು—ಇದೇ ರಾತ್ರಿ ಇಪ್ಪತ್ತುಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ದೂತರಿಬ್ಬರು ಬಂದು—ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ. ನಿಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳಂ ಈ ಕ್ಷಣವೇ ಸಹ್ಯಾದ್ರ್ಯಗೋಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಗೂಡಾರದ ಪಶ್ಚಿಮಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದು ಅಮೇಲೆ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರಭುಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ. ಈಗಲೇ ನಿಮ್ಮ ಚತುರಂಗಗಳಂ ಹೊರಡಿಸುವವರಾಗಿರಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ನನಗೂ ಡಿಂಗಿರಾತನಿಗೂ ಪುರುಷದತ್ತ ಬಲಗುಪ್ತರಿಗೂ ಹೇಳಿಹೋದರು. ರಾಜಾಜ್ಞೆಯಂ ಧಾರಿದರೆ ಅಪರಾಧಿಗಳಾದೇವೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ನೇಮಿಸಿದ ಮೇರೆಗೆ ಸೇನೆಗಳು ಹೊರಡುತ್ತಿರಲು ; ನಾನು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಏಕಲ್ಪದಿಂದ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಪುನಃ ನನಗೆ ನಿಜ ಬಾರದೆ ಅರುಣೋದಯ ಸಮಯವಾಗಲು ; ಆಗ ಎಂದಿನಂತೆ ಪುಷ್ಪವಾಟಿಯಂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಯ್ಯಾತಲದಿಂದಿದ್ದು ಈ ವಿಸಯವನ್ನೇ ಜಂತಿಸುತ್ತ ಹೂದೋಟಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕುಸುಮಿತಗಳಾದ ಲತೆಗಳಂ ನೋಡುತ್ತ ನಾನು ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಸೂರ್ಯನುದಯಿಸಿ ಅಂಧಕಾರಂ ತೊಲಗುತ್ತಿರಲು ; ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಕಲಾಭರಣಭೂಷಿತಳಾಗಿ ಸೌಂದರ್ಯಶಾಲಿನಿಯಾದ ಬಬಳು ಕೆದರಿದ ಕೌಶಗಳಿಂದ ಬಿಡುವ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಗಳಂ ಕಳವಳದಿಂದ ಬಿರಬಿರನೆ ಏದಿರುಗಿ ನೋಡುತ್ತ ಮುಂಜೆರಗಂ ಎತ್ತಿ ವಾಮಕರದಿಂದ ಏಡಿದು ಬಿಳುವುದಂ ಕಾಣದೆ ಓಡಿ ಬರುವುದಂ ಕಂಡು ನಾನು ಇವಳಾರೋ ! ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಹೋಗಿ—ಎಲೈ ಕನ್ಯೆಯೇ, ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಮೋಹಿಸಿಸ್ತಿಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಯಾವ ರಾಯನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಿ ಈ ಮೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಗಾಬರಿ

ಯಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆ? ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇದ್ದಂತೆ ಹೇಳಿದರೆ ಸಮ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನಗೆ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಯುಂ ಮಾಡಿಸುವೆನು. ನಾನು ಬಾಗುರಾಯಣನು ಎಂದು ಬೆದರಿಸಲು ; ಆಗ ಅವಳು ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗುತ್ತ--ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ನನ್ನ ವಿಚಾರಮಂ ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ನಾನು ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಪೋಷಿತಳಾಗಿದ್ದ ವಿಷಕನ್ಯೆಯು. ಆತನು ಈ ಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಾಗ ನನ್ನ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯ ವಶಮಂ ಮಾಡಿ ಆತನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳುತ್ತಿರು ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಕ್ಷಪಣಕನು ಪ್ರಬಲಾಧಿಕಾರಿಗಳ ವಾಕ್ಯೋಲ್ಲಂಘನಮಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅಸಮರ್ಥನಾಗಿ ಬಲವದ್ವಿರೋಧಂ ಒಂದಿತ್ತೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಕ್ಷಮಾರ್ಥವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಪರ್ವತರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ ಈ ಪರ್ವತರಾಜನು ನನ್ನಂ ಕಂಡು ಕಾಮವೋಹಿತನಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸದೆ ತನಕದಿಂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕುಕ್ಕುಟಾಚಾರಂಗೆಯ್ದು ಕೂಡಿ ಮೃತನಾದನು. ಆ ಬಳಿಕ ನಾನು ಉಪಾಯಾಂತರದಿಂದ ಆತನ ಶಯನಗೃಹಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾಣಮಂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಡಿ ಬಂದೆನು. ಇದು ಸತ್ಯವು. ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು. ನಾನು ಪಾಪಿಷ್ಠಳು ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಂ ಕೇಳಿ ನಾನು ಮನದಲ್ಲಿ--ಒಹೋ ! ಪ್ರಬಲಾಧಿಕಾರಿಯಾದ ಚಾಣಕ್ಯನು ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ನಂದರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಮಂ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆಯಲ್ಲಾ ? ಎಂಬ ಲೋಭಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ರಾಕ್ಷಸನು ಯಾವ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿಯೋ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದ ಈ ವಿಷಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಪರ್ವತರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವಂತೆ ಕ್ಷಪಣಕನಾದ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯಂ ನಯಭಯದಿಂ ಬಡಂ ಬಡಿಸಿ ಅವಳನ್ನಟ್ಟಿ ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಮೊದಲೇ ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ಮೃದುವಾಕ್ಯಮಂ ಹೇಳಿ ಪರ್ವತೋರ್ವಿಪನ ಸೇನೆಯನ್ನು ಅವರ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಪರಿವಾರಸಮೇತನಾದ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಈ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಮಂ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಂಡನು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅವಳಂ ಹೊಗೆಂದು ಕಳುಹಿಸಿ ಈ ದುಷ್ಟಸ್ತ್ರೀ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಪರ್ವತೇಂದ್ರನ ಮೃತಿಯಂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಕೂಡದು. ರಾಜಕೀಯವಾದುದರಿಂದ ಇನ್ನೂ ಪ್ರಮಾಣಿಸಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಶಯನಗೃಹದ ಕಂಚುಕಿಗಳು ಮಲಗುವ ಗೂಡಾರದ ಹಿಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತು ಅವರು ಮಾತಾಡುವ ಮಾತುಗಳನ್ನಾಳಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ

ಆ ಮಲಗುವ ಮನೆಯ ಬಬ ಕಂಚುಕಿಯು ಬಂದು ತನಗೆ ಯಜಮಾನನಾದ ವೃದ್ಧಕಂಚುಕಿಯಂ ಕುರಿತು—ಅಯ್ಯಾ ಹಂಸಕನೇ, ಯಾಕೆ ಮಲಗಿದ್ದಿ? ಜೇಗ ಎಳು. ಇಂದು ವಿಶೇಷವರ್ತಮಾನಮುಂಟು ಕೇಳು ! ಏನಂದರೆ—ಅರುಣೋದಯಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪರ್ವತರಾಜನು ಎಂದಿನಂತೆ ನಿದ್ರೆಯಿಂದಿದ್ದು ಶಯನಗೃಹಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಬಾರದೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಮೊದಲ ಮೇರೆಗೆ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ವಾದ್ಯಂಗಳಂ ಮಾಡಿಸಲು ; ಆ ಧ್ವನಿಗೂ ನೃಪನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಿಲ್ಲದಿರಲು ; ಶುಕವಾಕ್ಯಶ್ರವಣಕ್ಕೆ ಜಾಗ್ರತನಾಗುವ ಭೂಪತಿಗೆ ಏನು ಕಾರಣ ಈ ನಿದ್ರೆ ಸಂಭವಿಸಿತೋ ! ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಕೈಚಪ್ಪಾಳೆಗಳಂ ತಟ್ಟಿ ಶಯ್ಯಾಗೃಹದ ಬಳಯಿಂಕೆ ಹೋಗಿ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶುಕಶಾರಿಕಾ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಪಂಜರದಲ್ಲಿಯೇ ಮೃತನಾಗಿರುವುದಂ ನೋಡಿ ಮನದಲ್ಲಿ ಮಹಾತಂಕಂಗೆಂಡು ರಾಯನಂ ತಟ್ಟಿ ಎಬ್ಬಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಭೀತನಾಗಿ ನಾನು ಪಾದಸೇವೆಯಂ ಮಾಡುವಂತೆ ಅವಸೀಶನ ಚರಣಗಳಂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಮುಕುತ್ತಿರಲು ; ಆತನ ಅಂಘ್ರಿಗಳು ಕವಳೀಸ್ತಂಭಗಳಂತೆ ಅತಿಶೀತಲಗಳಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಣವರ್ಣವಾಗಿದ್ದ ಚರಣಗಳು ಹಸುರು ಬಣವಾಗಿರುವುದಂ ನೋಡಿ ಆಕುಲದಿಂದ ಪ್ರಭುವಿನ ಮುಸುಕಂ ತೆಗೆದು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಭೀತನಾಗಿ ತ್ವರಿತದಿಂ ಬಂದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿಸಿದೆನು. ನೀನೇ ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸು ಎಂದು ಹೇಳಲು : ಅವನು ತನಗೆ ಈ ವರ್ತಮಾನಮಂ ಉಸುರಿದ ಕಂಚುಕಿಯಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ದಾತ್ಯಾಹಕನೇ, ವೃದ್ಧನಾದ ನನಗೆ ನಿದ್ರೆಯ ಮೊಬ್ಬಿನಿಂದ ನೀನು ನುಡಿದ ವಾಕ್ಯವು ಅರ್ಥವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪಕ್ಷಿಗಳು ಮೃತವಾದುವು ಅಂದರೇನು ? ಕಾಲುಗಳು ಶೀತಲಗಳಾಗಿಯೂ ಹಸುರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದವು ಅಂದರೇನು ? ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳು ಎನಲು ; ಅವನು ಎಂದಿನಂತೆ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಕ್ರಮಿಸಲು ; ಕಂಚುಕಿಯು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಪರ್ವತರಾಜನು ಮೃತನಾದುದು ಸಿದ್ಧವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಿನ್ನ ಗೂಡಾರಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬರುವ ಸೇನೆಯಂ ದೂರದಿಂದಲೇ ನೋಡಿ ತ್ವರಿತನಾಗಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ತಿಳುಹಿಸಿದೆವು. ಇನ್ನು ನೀನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಿಲ್ಲಕೂಡದು ತರಳುವವನಾಗು ಎಂದು ಬಾಗುರಾಯಣನು ಮಲಯಕ್ಕೇತುವಿಗೆ ಹೇಳಲು ; ಆದಂ ಕೇಳಿ ರಾಜಪುತ್ರನು ಮಹಾದುಃಖಿತನಾಗಿ ರೋದನಮಂ ಮಾಡುತ್ತ—

ಎಲೈ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಮೃತನಾದುದು ಸತ್ಯವೇ ! ಸತ್ಯವೇ ! ಹಾ ! ನಿಧಿಯೇ ! ಜನಕಂಗೆ ಏನು ವಿಸತ್ತಂ ತಂದು ಬಿಟ್ಟೆ ? ಹಾ !

ರಾಜಾಧಿರಾಜನಾದ ತಂದೆಯೇ ! ಯಾರೂ ಕಾಣದ ಈ ದೇಶಕ್ಕೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರೂ
ಕರತಂದು ಶತ್ರುಗಳ ಕಾಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ವಶನಾಗಿ ಯಾವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕಣ್ಣು
ಮರೆಯಾದೆ ? ನಿನಗೆ ಬಂದ ಅಪತ್ಯನುಯದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ನಿನ್ನ
ತಿರನುಂ ತೊಡೆಯೊಳಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ತಂದೆಯೇ ! ನಿನಗೆ ಏನು ಸಂಕಟವು ?
ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತ ಏನು ಬಯಸುವೆ ? ಎಂದು ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತ ನಮ್ಮೆ
ಲ್ಲರಿಗೂ ಏನು ಬುದ್ಧಿವಾದಗಳಂ ಹೇಳುವೆ ? ಎಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ
ಶ್ಲೇಷ್ಠ ರಥಸದಿಂದ ಶುಷ್ಕವಾಗುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ಗಂಟಲಿಗೆ ಅಪ್ಯಾಯನವಾಗುವಂತೆ
ತೀತಲಗಳಾದ ಜಲಗಳಂ ಬಿಡುವುದಕ್ಕೆ ಪುಣ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಹೋದ ನನ್ನ ಈ ಪುತ್ರ
ತ್ವವನ್ನು ಸುಡಬಿಡವೆ ? ನೀನು ಪುರಕ್ಕೆ ಬರುವೆಯೆಂದು ಸಡಗರದಿಂ ಸಿಂಗರಿಸಿ
ಕೊಂಡು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಅರತಿಗಳಂ ಪಿಡಿದು ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಎಲ್ಲಿ ಬರುವನು ?
ಎಂದು ನಿರ್ಬಂಧಪಡಿಸುವ ನನ್ನ ತಂಗಿಯಾದ ಕಾಂತಿಮಾಲಿಸಿಗೆ ಏನು ಉತ್ತ
ರನುಂ ಹೇಳಲಿ ? ಪ್ರಿಯಂ ಬರುವನೆಂಬ ಕುತೂಹಲದಿಂ ಶಯನಗೃಹವನ್ನಲಂ
ಕರಿಸಿ ನೂತನಾಭರಣಂಗಳಂ ಧರಿಸಿ ರಾಜಭವನದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಯರಂತೆ ಶೋಭಿ
ಸುವ ಸಖೀಜನದ ಸುತ್ತಿವಚನಗಳಂ ಕೇಳುತ್ತ ಅವರ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಹರುಷಂ
ಬಡುತ್ತ ಇದಿರು ನೋಡುತ್ತಿರುವ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಏನೆಂದು ಉಸುರಿ
ಮುಖಮಂ ತೋರಿಸಲಿ ? ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರಲು : ಆ ಮಲಯಕೇತುವಂ
ಕುರಿತು ಬಾಗುರಾಯಣನು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರಕನೇ, ದೈವಸಂಕಲ್ಪದಿಂ ಬಂದ ಅಪತ್ತಿಗೆ ಇನ್ನು
ದುಃಖಪಟ್ಟು ಫಲವೇನು ? ಮಹಾರಾಜ್ಯಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ
ನಾದ ನೀನು ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ವ್ಯಸನಮುಂಟಾಗುವುದು.
ರಾಜಕಾರ್ಯವೂ ಕೆಡುವುದು. ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಹರ್ಷಮುಂಟಾದಿ ತು. ಈಗ
ನಿಮ್ಮ ಚಕ್ರವರ್ತನಾದ ವಿರೋಚನನು ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತಗುಲಿರಬೇಕು.
ಚಾಣಕ್ಯನಿಗೆ ಶೂರನಾದ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವಿದ್ದಂತೆ ವಿರೋಚನನಲ್ಲಿ ಇರಲಾರದು.
ಅತನ ಮುಖದಿಂದಲೇ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಈಗ ಮಾಡತಕ್ಕ ಅಪರಕೃತ್ಯಗಳು
ನೆರವೇರಿಯಾವು. ಮುಂದೆ ರಾಜ್ಯಭಾರವು ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾಗು
ತ್ತಿದೆ. ನೀನು ತಿಳಿದವನಾದರೂ ಬಾಲಕನಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಮಾದಂ ಬರುವ
ಮಾರ್ಗಮಂ ತಿಳುಹಿಸುವೆನು. ನೀನು ರಾಜ್ಯವಿಚಾರಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ
ದೇಶಮರ್ಯಾದೆಯಂ ನಿನ್ನ ದೇಹಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಕ್ಷಿಸುವವನಾಗು.

ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಭೀತನಾಗಿ ನಡೆ. ಕಾರ್ಯಮಂ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಮಾಡುವವನಾಗು. ಅಪರಾಧಿಗಳಂ ಯೋಗ್ಯತೆಯರಿತು ದಂಡಿಸು. ಸೀನು ಮಾಡುವ ಕಲಸಮಂ ಭೃತ್ಯರಿಗೆ ನೇಮಿಸದೆ ಅನ್ಯರು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಸೀನು ಮನಗೊಡದೆ ಇಹಪರತತ್ವಂಗಳಂ ತಿಳಿದು ಪಾಪಭೀತರಾಗಿ ವಿಹಿತಮಂ ಜೊಳುವವಿದ್ವಜ್ಜನರ ವಾಕ್ಯಮಂ ಪರಮತಾರಕಮಂತ್ರಮೆಂದು ತಿಳಿ. ದೂರದರ್ಶಿಗಳೂ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತರೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರೂ ಅದವರಂ ಮಂತ್ರಿಪದದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸು. ಉಚಿತಪ್ರವರ್ತಕರಿಗೆ ದಿನೆ ದಿನೇ ಉತ್ಸಾಹಂ ತಗ್ಗಿ ಬಾರದಂತೆ ನಡೆಯಿಸುವವನಾಗು. ನಿರ್ವಾಹವರಿತು ಕಾರ್ಯಮಂ ನೆರವೇರಿಸುವನಾಗು. ಕೆಲಸಮಂ ನೋಡಿ ಸಂಬಳಮಂ ಮಾಡು ಎಂದು ವೃದ್ಧಮಂತ್ರಿಯು ಬಾಲಕನಾದ ಅರಸಂ ಶಿಕ್ಷಿಸುವ ತೆರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಂಚನೆಯಿಂದ ನಿತಿಮಾರ್ಗಮಂ ಜೊಳುವವನಂತೆ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಮಲಯಕೇತುವು ಅದಂ ಕೊಳಿ ವಿಹಿತವೆಂದು ತಿಳಿದು ಶಬರವರ್ಮನು ಕಾಲವಾದುದರಿಂದ ಬಾಗುರಾಯಣನನ್ನೇ ಸಚಿವನಂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಪರ್ವತರಾಜನ ದಂಡಿನ ಪಾಳೆಯದಿಂ ಮಲಯಕೇತುವು ಹೊರಟು ಹೊಂದುದಂ ಕಂಡು ಕಂಚುಕಿಗಳು ಆ ಯರ್ಥಮಂ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಆತನ ಶಯನಗೃಹಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮಂಚದಲ್ಲಿ ನಿದ್ರೆಗೆಯ್ಯುವನಂತೆ ಮೃತನಾಗಿ ಮಲಗಿರುವ ಪರ್ವತಕ್ಷಾತ್ರಪತಿಯ ಮುಸುಕಂ ತೆಗೆದು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿ ನೋಡಿ ಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲದಿರಲು ; ಹೋ ! ಹೋ ! ಮರಣಹೊಂದಿದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಈಚೆಗೆ ಬಂದು ಜೊಜ್ಜೆಗೆಯ್ಯಲು ; ಜನರೆಲ್ಲರೂ ನೆರೆದು ಕಲಕಲಮಂ ಮಾಡಿದರು. ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಆಯುಧಂಗಳಂ ಝಳುಪಿಸುತ್ತ ಅಪರಿಮಿತವಾಗಿ ಬರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸೇನೆಯಂ ಕಂಡು ಇಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಅರಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನಮಗೂ ಪ್ರಾಣಾಪತ್ತು ಬರುವುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ವಲ್ಪ ಪರಿವಾರವೂ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಬಳಿವಿಡಿದು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಇದೆಲ್ಲಮಂ ನೋಡಿ ಇದ್ದುದು ಇದ್ದಂತೆ ಸರ್ವಸ್ವಮಂ ತೊರೆದು ಅರಸಿನ ತಮ್ಮನಾದ ವಿರೋಚನನು ಮತ್ತೊಂದು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಓಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಬಳಿಕ ಕೋರಮುಖ್ಯರಾದ ಸೇನಾಪತಿಗಳಲ್ಲರೂ ತಾವು ಮಿತಬಲಪರಿವ ತರಾದುದರಿಂದಲೂ ಪರ್ವತರಾಜನು ಕಾಲವಾದುದರಿಂದಲೂ ಮಲಯಕೇತುವಿರೋಚನರು ಓಡಿ ಹೊಂದುದರಿಂದಲೂ ನಾವು ಇಲ್ಲಿದ್ದು ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯವೇನು ? ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಮಲಯಕೇತುವಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬಂದು ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಿಂದ ಶಿರಸ್ಸಂ ಬಾಗಿಸಿ ನಿಂತು ಕಾಲೋಚಿತವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಆ

ರಾಜಪುತ್ರನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುತ್ತಿರಲು : ಬಾಗುರಾಯಣನು ಮಲಯಕ್ಕೆ ತುವಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರಕನೇ, ನಿನ್ನ ಸೇನಾಪತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬಂದರು. ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮುಂದಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾಲ್ಮೋಚಿಸುವ ವನಾಗು. ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ನಾನು ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ. ಕಾರ್ಯಗೌರವ ಬದಗಿದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮೇಳ ನಿನ್ನಂ ಕಾಣುವೆನು. ನಿನಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ. ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆ. ಅಪ್ಪಣೆಯೇ ಎನಲು : ಆ ಮಾತಿಗೆ ಮಲಯಕ್ಕೆತುವು ಬಾಗುರಾಯಣನು ಕುರಿತು— .

ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ಇಂಥ ಅಪತ್ನಮಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಮಂ ರಕ್ಷಿಸಿ ಶತ್ರುಸೇನೆಯಿಂ ತಪ್ಪಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ನನ್ನಂ ಕರತಂದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಮಿತ್ತರೂ ಮಹಾಸೀತಿಯ ನೂ ಆದ ನೀನು ನನಗೆ ಸಮಯವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಪಿತಿಗಳಂ ತಿಳುಹುತ್ತ ನನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಂ ಕೇಳುವೆ? ಇನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನನುವರ್ತಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು ನಿನಗೆ ಬಹುಮಾಸವಲ್ಲ. ನಾನು ಕ್ಷತ್ರಿಯಪುತ್ರನಾದುದರಿಂದ ಪುನಃ ಘೌಜುಗಳಂ ಜೊತೆಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಮುತ್ತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಸಂಪರಿಸುವ ಪರಿಯಂತರವೂ ನನ್ನ ತಂದೆಗೆ ಬೈರ್ಧ್ಯದೈಹಿಕಮಂ ಮಾಡುವವನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಅವರೀರ್ವರೂ ಮಾಡಿದ ದ್ರೋಹವು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ನೃಪಸೂನು ಕಣಕಲ್ಪಟ್ಟ ಮಹೋರಗಸಂತೆ ಕ್ರುದ್ಧನಾಗಿ ಶತ್ರುಮಂ ಝಳುಪಿಸುತ್ತ ನನ್ನ ತಂದೆಗೆ ವಿಸತ್ತನ್ನಂಟುಮಾಡಿ ಕೃತಘ್ನರಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರ ಶಿರಸ್ಸುಗಳನ್ನಿಳುಹದೆ ಹಿಂದಿರುಗುವವನಲ್ಲವೆಂದು ತುರಗವನ್ನೇರಲು ದ್ಯುಕ್ತನಾಗಲು : ಆಗ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಮಲಯಕ್ಕೆತುವಿನ ವ್ಯವಸಾಯಮಂ ನೋಡಿ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ತಡೆದು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ಇದೇನು ಮಹಾಪ್ರಮಾದಕಾರ್ಯಮಂ ಯೋಚಿಸಿದೆ? ಪ್ರಭುಸದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದವನಿಗೆ ಸಂಪತ್ತಾದರೂ ವಿಸತ್ತಾದರೂ ಬದಗಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿನುರ್ಶೆಯಿರಬೇಕು. ಬುದ್ಧಿ ಸಂಪನ್ನನಾದ ನೀನು ಕಾಲದೇ ಶಗಳನ್ನರಿಯದೆ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯಮಂ ವಿಚಾರಿಸದೆ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದುಡುಕಿ ಮಂತ್ರಿಯನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಪ್ರಾಜ್ಞಮನ್ಯನಾದ ಅರಸಿನಂತೆ ಯತ್ನೀಕರಿಸಿದರೆ ಬಹುಕಾಲದಿಂ ನಿಮಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ನಡೆದು ಬರುವ ಪಾರ್ವತೀಯರ ಐಶ್ವ

ಯಕ್ಕೆ ದಕ್ಷರಾಗುವವರಾರು ? ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೋಪಮಂ ಮಾಡುವುದು
ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಎಂದಿನಂತೆ ನಿನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕ
ವಾಗಿ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಮಂ ದೃಢಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಬಲಸನ್ನಾಹಮಂ ಮಾಡಿದ
ಬಳಿಕ ಯಾವ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಿದರೂ ಕೂಡಿ ಬರುವುದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿ
ರಲು : ಮಲಯಕೇತುವು ಚಮೂಪತಿಯ ವಚನವನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿ ಅವನಿಗೆ
ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣ ವಾಹನಗಳಂ ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಸೇನಾಪತಿಗಳೊ
ಡನೆಯೂ ಆ ಬಾಗುರಾಯಣನೊಡನೆಯೂ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಸ್ವದೇಶಮಂ
ಕುರಿತು ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಮೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪರ್ವ
ತರಾಜನಿರ್ಯಾಣಕಥನಮೆಂಬ ದಶಮಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ವಿಕಾದಶಾಕಯ ಪ್ರಾರಂಭವು.

ಸರ್ವಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿರಾಜನ ಪಂಚತ್ವವು.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಗುರಾಯಣನ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಮಲಯಕೇತುವು
ತಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಕಾಲಾಧೀನನಾದನೆಂಬುದಂ ತಿಳಿದು ಆ ಬಾಗುರಾಯಣಸಮೇ
ತನಾಗಿ ಸ್ವರಾಷ್ಟ್ರಮಂ ಕುರಿತು ತೆರಳುತ್ತಿರಲು ; ಇದೆಲ್ಲಮಂ ನೋಡಿದ ಚಂದ್ರ
ಗುಪ್ತನ ದೂತರು ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಕುರಿತು—

ಸ್ವಾಮಿ. ನಿನ್ನೇ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪರ್ವತರಾಜನು ಅಜ್ಞಾತಕುಲಗೋತ್ರ
ಳಾದ ಬಬ್ಬ ಕನ್ನೆಯನ್ನೊಡಗೂಡಿ ಸುಖದ ಸನ್ನಿ ತಟ್ಟಿದುದರಿಂದಲೋ ! ಇನ್ನು
ಯಾತರಿಂದಲೋ ! ದೀರ್ಘಸಿದ್ಧಿಯಂ ಗೆಯ್ಯುತ್ತ ಗಗನಗಮನಾಯಾಸದಿಂ
ಭೂತಲಕ್ಕೆ ಬಂದು ಶಯನಮಂ ಮಾಡಿರುವ ಸೂರ್ಯಾಶ್ವವೋ ಎಂಬಂತೆಯೂ
ರಾಶಿಗೊಳಿಸಿದ ಕೋಮಲವಾದ ದೂರ್ವಾಂಕುರಗಳೋ ಎಂಬಂತೆಯೂ ಹಸುರು
ಮರಳಿಕೊಂಡು ಚೇತನರಹಿತನಾಗಿ ಮಲಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನ ಪುತ್ರ
ನಾದ ಮಲಯಕೇತು ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯಂ ನೋಡಿ ತನಗೇನೋ ವಿಸತ್ತು ಬಂದಿತು
ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪಲಾಯನಂಗೆಯ್ಯಲು ; ಆತನ ವಾಹಿನೀರಕ್ಷಕರಾದನರೆಲ್ಲ ರೂ
ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟಂತೆ ಅವನ ಬೆಂಬಿಡದೆ ಹೋದರು. ಇದೆಲ್ಲಮಂ ನೋಡಿ ವಿರೋ
ಚನನೂ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಪಲಾಯನಂಗೆಯ್ದನು. ಪರ್ವತರಾಜನ ಬಳಿಯ

ಲ್ಲಿದ್ದ ಎಂಟು ಜನ ಕಂಚುಕಿಗಳು ಮತ್ತೆಂಟು ಜನ ಆತನ ಜ್ಞಾತಿಗಳಾದ ಮೈಗಾ
 ವಲಿನ ರಾಜಪುತ್ರರು ಮಾತ್ರ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ ಭಿತರಾಗಿ ಆತನಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗ
 ಲಾರದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಕಂಡ ವಿದ್ಯಮಾನಮಂ ಏಜ್ಞಾ ಪಡಿದವು ಎನಲು ;
 ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನೊಳಗೆ—ನಾನು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ
 ಸಂಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪಮಂ ಮಾಡಿ ಆಶ್ರಮದಿಂದ ಹೊರಟು ಪಾಟಲೀ
 ಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದುದಕ್ಕೆ ನಂದರು ಸಂಹೃತರಾಗಿ ಪರ್ವತರಾಜನೂ ಮೃತನಾದುದ
 ರಿಂದ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ ನಾಸ್ತಿಕಜನರ ಸೊಕ್ಕುಗಳಡಗಿ
 ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಿಘ್ನವು ಮೂರುಪಾಲು ಪರಿಹಾರವಾದಂತಾ
 ಯಿತು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ದೂತನಂ ನೋಡಿ—ಇನ್ನೊಂದು ವೇಳೆ ಈ ವಿಷ
 ಯವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳು. ನಮಗೆ ಪರಮಪ್ರಿಯನಾದ ಪರ್ವತರಾಜನು
 ಪಂಚತ್ವವನ್ನೈದಿದನೇ? ಎಂಥ ಅಕಸ್ಮಿಕವಾದ ಮರಣ ಸಂಭವಿಸಿತು! ಆತನ
 ಮೃತ್ಯುವೇ ಆ ಕನ್ಯಾರೂಪದಿಂ ಬದಗಿತೋ! ಏನೋ! ಎಂದು ಮೂಗಿನ ಮೇಲೆ
 ಬೆರಳೆತ್ತು ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟವನಂತೆ ತಲೆದೂಗುತ್ತ ಕ್ಷಣಕಾಲ ಯೋಚಿಸಿ—
 ಆಹಾ! ಈಗ ತಿಳಿಯಬಂದಿತು. ನಿನ್ನ ಕ್ಷಪಣಕನು ನಮ್ಮ ಸಭೆಗೆ ರಾಜಯೋ
 ಗ್ಯಳೂ ಸುಂದರಿಯೂ ಆದ ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯಂ ಕರೆತಂದು ಈಕೆಯಂ ಚಂದ್ರ
 ಗುಪ್ತನಿಗೆ ಬಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವಳ ಗುಣಕೌಶಲ್ಯಕಥನಮಂ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ
 ನಾನು ಆ ಕನ್ಯೆಯು ರಾಜಯೋಗ್ಯಳೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆನು. ಕ್ಷಪಣಕನು ತಾನು
 ರಾಕ್ಷಸನ ಮಿತ್ರನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಾಗ್ಗೂ ಅದರ ಗುಣದೋಷಮಂ ವಿಚಾರಿಸದೆ—
 ಎಲೈ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯರನ್ನು ಹೊರತು ಅನ್ಯ
 ರಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವವನಲ್ಲ. ರಾಜಯೋಗ್ಯಳಾದ ಈ ಬಾಲೆಯೂ ಅನ್ಯರಿಗೆ
 ತಕ್ಕವಳಲ್ಲ. ಸಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾದ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಿಗೆ ತಕ್ಕವಳು
 ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆ ಕ್ಷಪಣಕನು ಅವಳಂ ಪರ್ವತರಾಜನ ಬಳಿಗೆ
 ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಇದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸನು ಕ್ಷಪಣಕನಿಗೆ ಆ ವಿಷಕ
 ಸ್ತ್ರೀಯಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಅವನಂ ಸಂಹರಿಸುವವನಾಗು. ಅದು
 ಅನುಕೂಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಪರ್ವತರಾಜನಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ವಧಿಸುವವ
 ನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿರಬೇಕು. ನಾವು ಎಷ್ಟು ಜಾಗರೂಕರಾಗಿದ್ದರೂ
 ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಇದು ಬಂದು ಮಹಾಪ್ರಮಾದಮುಂಟಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಸಂತೋ
 ಪವು ಲಭಿಸಿತು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಪರ್ವತೇಶ್ವರರೊಳಗೆ ಬಬ್ಬರು ನಪ್ಪವಾದರೂ
 ನಮಗೆ ಬಂದು ನೇತ್ರ ಶೋಷವಾದಂತಾಯಿತು. ಮಿಂಚೆ ಹೋದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ

ಚಿಂತಿಸಿ ಪಲವೆನು ? ಇದೊಂದನ್ನೂ ವಿಚಾರಿಸದೆ ಗಣಿತಿಗಾಗಿ ಬಂದ ಸಮ್ಮ
ಸೇನೆಯಂ ಕಂಡು ತನ್ನ ಸಂಪರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವುದೆಂದು ಬಾಲಬುದ್ಧಿಯಿಂದ
ಆತನ ಪುತ್ರನಾದ ಮಲಯಕುತುವು ಭೀತನಾಗಿ ಬಿಡುಹೋಗಿರಬೇಕು. ಆದಂ ನೋಡಿ
ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸದೆ ವಿರೋಚನನೂ ಹಾಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತ
ಈ ಯಥಮಂ ನಾನು ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ಬರುವೆನೆಂದು ಎದ್ದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ
ಸಮೇತನಾಗಿ ಮೃತನಾದ ಸರ್ವತರಾಜಸಿದ್ಧಿಡಗೆ ಬಂದು ಸಿದ್ಧಸಖಪ್ರಹಾರದಿಂದ
ಅನುವಂ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಮದಗಜದಂತೆ ಗತಪ್ರಾಣನಾಗಿರುವ ನೃಪನಂ ನೋಡಿ—
ಎಲೈ ಭೂಪತಿಯೇ, ನಿನಗೆ ಈ ಯವಸ್ಥೆ ಬರಬಹುದೇ ? ನೀನು ನಮಗೆ ಮಾಡಿದ
ಉಪಕಾರಮಂ ಎಂದಿಗೆ ಮರೆಯಬೇಕು ? ಎಂದು ಜನಗಳ ಮುಂದೆ ದುಃಖಿಸುತ್ತ
ಅಲ್ಲಿರುವ ರಾಜಪುತ್ರರ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಆ ಅವಸಿತನ ಕಳೆಬರಕ್ಕೆ ಅವರ
ಜಾತಿನುರ್ಯಾದಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರಮಂ ಮಾಡಿಸಿ ಆತನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದ
ಭೂಷಣಂಗಳಂ ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಆ ಪೃಥ್ವೀಧವನಿಗೆ ಸದ್ಗತಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ
ಬಹು ಧನ ಕನಕವಸ್ತ್ರವಾಹನಂಗಳಂ ವಿಪ್ರರಿಗೆ ದಾನವಾಗಿ ಕೊಡಿಸಿ ತಾನು ಚಂದ್ರ
ಗುಪ್ತಸಮೇತನಾಗಿ ಗಂಗಾಜಲದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಂಗೆಯ್ದು ತಾನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬಂದನು.
ಮತ್ತೆ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸ ಚಾಣಕ್ಯನು ಸಭಾಪ್ರವೇಶಮಂ ಮಾಡಿ ಕುಳಿತು ತನ್ನ
ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ಇಂಗಿತಜ್ಞನಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ದೂತನ ಮುಖಮಂ ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿ

ಎಲೈ ನಿಪುಣಕನೇ, ಗಣಿತಿಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿನ್ನ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಸಮ್ಮ
ಪಡೆಗಳಿಗೆ ಲೆಕ್ಕಗಳಾಗುತ್ತಿವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಕೇಳಲು ; ಚಾಣಕ್ಯರ
ಮನೋಭಾವಮಂ ತಿಳಿದು ಆ ದೂತನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ನಿನ್ನ ಸರ್ವತರಾಜನ ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿಶೇಷವ್ಯಾಪಾರದಿಂದ
ಚತುರಂಗಮಂ ವೇಣಿಕೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ ನಿಂತು ಇದೆ. ಅಪ್ಪಣೆ
ಯಾದರೆ ಈ ದಿವಸದಾರಭ್ಯ ಆಗುತ್ತಿದೆ ಎನಲು ; ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಈ ತಿಂಗಳ ಸಂಖ್ಯಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ಬಂದವರಾರು ?
ಉಳಿದವರಾರು ? ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು ಗಣಿತಿಯಾದ ಬಳಿಕ ತಿಳುಹಿಸತಕ್ಕದು
ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಅವನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ರಾಕ್ಷಸನು ಯಾವ
ಪ್ರಕಾರದಿಂದಾದರೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಸಂಪರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಷಕನ್ಯೆಯಂ ಕಳು
ಹಿಸಿದನು. ದೈವಬಲದಿಂದ ಈ ವಿಷತ್ತು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಬಿಟ್ಟು ಸರ್ವತರಾ
ಜನಂ ಹೊಂದಿತು. ಇನ್ನೆಸೆನು ಕಸುಟಮಂ ರಚಿಸಿರುವನೋ ! ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ

ಶತ್ರುಗಳ ಮೋಸದಿಂದ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಕಾಲದೊಳವಸ್ತು ವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸುವ ವಿಸತ್ತುಗಳಲ್ಲಮಂ ಪರಿಭಾವಿಸಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅದಿಲ್ಲಮಂ ಶೋಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ದೂತರಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ. ಈ ಶುದ್ಧ ದಶನಿಬುಧವಾರದ ದಿನನ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಾಜರಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವಾಗುವುದೆಂದು ಪುರದ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಡಂಗೂರಮಂ ಹಾಕಿ ಈ ಮೇರೆಗೆ ಸಾರತಕ್ಕದು. ಪಟ್ಟಣಂ ಶೃಂಗಾರವಾಗಲಿ. ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಕುರುಜು ತೋರಣ ಮೇಲುಕಟ್ಟುಗಳು ಕಟ್ಟಲ್ಪಡಲಿ. ಬಲಗದ ಹಜಾರವೂ ರಾಜಯೋಗ್ಯವಾದ ಬೀಡಾರವೂ ಅಲಂಕೃತವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರಲಿ. ಅಭಿಷೇಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಲಿ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲರೂ ಕಾದುಕೊಂಡಿರಲಿ ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು : ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ದೂತರು ಬಂದು ನಗರವಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಡಂಗೂರಮಂ ಹಾಕಿಸಿ ಸಾರಿಸಲು ; ಗಂಧೋದಕದ ಚಳೆಯಂಗಳಿಂದಲೂ ಚಿತ್ರತೋರಣ ವಿತಾನ ಕವಳಿಸ್ತಂಭ ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕಾದಿಗಳಿಂದಲೂ ಆ ಕುಸುಮಪುರವು ಅಲಂಕೃತವಾಗಿ ಅನುರಾವತಿಯಂತೆ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸಸಿಂದ ಮೊದಲು ಸೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ದಾರುವರ್ಮನಂಬ ಶಿಲ್ಪಿಯು ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ದೇವತಾಪೂಜನದಂತೆ ಕೃತ್ರಿಮಶಿಲ್ಪಮಂ ರಚಿಸಿ ಜನಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಸಿಂಹಾಜಿಯ ಮೇಲುಕಟ್ಟುಗಳಂ ಕಟ್ಟಿ ವಿಚಿತ್ರತೋರಣ ಕುರುಜು ಮುತ್ತಿನ ಕುಚ್ಚುಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿ ನೋಡುವವರಿಗೆ ವಿಸ್ಮಯಕರವಾಗಿರುವಂತೆ ವಾದ್ಯಗಳಂ ಬಾಜಿಸುವ ಸೂತ್ರನ ಬೊಂಬೆಗಳ ಸಾಲುಗಳಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಈಗಲೇ ಬಹುಮಾನಮಂ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು—

ಸ್ವಾಮಿ. ರಾಜದ್ವಾರವು ಕುರುಜು ಮೇಲುಕಟ್ಟುಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಲು : ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಏನೈ ಶಿಲ್ಪಿಯೆ. ಬಹು ದಿನಗಳ ವರೆಗೂ ಮಾಡತಕ್ಕ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನ ಶೃಂಗಾರವು ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಪೂಗಾಯಿತು ? ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಶಿಲ್ಪಿಯು—

ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ವಿಶೇಷ ಕಟಾಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾದೆನು ಎಂದು ನಾನು ಕಲಿತಿದ್ದ ಶಿಲ್ಪಕಲಾಕೌಶಲ್ಯಮಂ ತೋರಿಸಿರುವೆನು. ಅದಂ ಪರಾಂಬರಿಸಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕೃಪೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲು : ಆ ಮಾತಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ನಾನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಈ ತ್ವಷ್ಟವು ಬಹು ಪ್ರವ್ಯವಸ್ಥಾದರೂ ಪ್ರಯಮಂ ಮಾಡಿ ರಾಜ

ದ್ವಾರವನ್ನಲಂಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವೇನು ? ಅದರಿಂದಿವನು ರಾಕ್ಷಸನಿಂ ಸಿಯು ಕ್ತನಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ನಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಏನೋ ಕಪಟಿಲ್ಪಮಂ ಮಾಡಿ ಇದ್ದಾನು. ಆಗಲಿ ಚಂತೆ ಏನು ? ಈಗ ರಾಜ್ಯಮಂ ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ ಪರ್ವತ ರಾಜನು ವಿಪಕನ್ಯಾಮೂಲಕದಿಂದ ಮೃತನಾದನು. ಮಲಯಕೇತುವು ಬಡಿ ಹೋದನು. ಹಾಗೆಯೇ ಬಡಿ ಹೋಗಿರುವ ಪರ್ವತರಾಜನ ತಮ್ಮನಾದ ವಿರೋ ಚನನಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ನಿಮ್ಮ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಮಾತನಾಡಿದ್ದ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಿನ್ನಂ ಪಟ್ಟಾಭಿಷಿಕ್ತನಂ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಆತನಂ ಬಡಂಬಡಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಆಭರಣಂಗಳಂ ತೊಡಿಸಿ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಅಭಿಷೇಕಮಂ ಮಾಡಿದರೆ ಆಗ ಮೊದಲು ಚಾಣಕ್ಯನು ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಂ ಬಡಂಬಡಿಸಿ ಕರ ತಂದು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಪಕನ್ಯಾಮೂಲಕದಿಂದ ಆ ದೊರೆಯಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಆತನ ಪುತ್ರನಂ ಬಡಿಸಿ ವಂಚನೆಯಿಂದ ತಾನು ಮಾತು ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಕಾರ ಅವರಿಗೆ ಕೊಡುವ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಮಂ ಸಹ ಅಪಹರಿಸಿಕೊಂಡ ನೆಂಬ ಲೋಕಾಪವಾದವು ನಮಗೆ ತಪ್ಪಿ ರಾಕ್ಷಸನೇ ವಿಪಕನ್ಯೆಯಂ ಕಳುಹಿಸಿ ತನಗೆ ವೈರಿಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗಿರುವ ಪ್ರಬಲಾಶ್ರಯವನ್ನು ಮುಂಜಿತ ವಾಗಿ ನಾಶಮಾಡಿ ಮುಂದಣ ಕಾರ್ಯಮಂ ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಸಂಹಾರಂಗೆಯ್ದನು. ಭೀತಿಯಿಂದ ಮಲಯಕೇತುವೂ ಬಡಿಹೋದನು. ಆದುದ ರಿಂದ ಚಾಣಕ್ಯನು ಆಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ತಪ್ಪದೆ ಆತನ ತಮ್ಮನಾದ ವಿರೋಚನನಿಗೆ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕಮಂ ಮಾಡಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಾರು. ಹೀಗೆ ಅಭಿಷೇ ಕಂಗೆಯ್ದ ಆ ಬಳಿಕ ವಿರೋಚನನಿಗೆ ಗಜಾರೋಹಣಮಂ ಮಾಡಿಸಿ ಮೆರವಣಿಗೆಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಅವನಂ ಕರತಂದರೆ ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಈ ದಾರುವ ಮರ್ವನು ಮೌರ್ಯಪುತ್ರನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ರಜಿಸಿದ ಕಪಟಿಲ್ಪದ ಏಕತ್ತಿಗೆ ಆ ಪರ್ವತರಾಜಾನುಜನು ಪಾತ್ರನಾದಾನು. ರಾಜ್ಯವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಉಂಟಾಗುವ ಪ್ರತಿವಾದಿಯ ಆತಂಕವು ಪರಿಹೃತವಾಗುವುದು. ಆ ಕೃತ್ರಿಮ ಶಿಲ್ಪವು ನಾವು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಜಿತವಾಗಿಯೇ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅಪವಾದವು ಸಹ ಸಮ್ಮುನ್ನು ಹೊಂದದೆ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನೇ ಹೊಂದುವುದು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆಗ ದಾರುವಮರ್ವನಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಶಿಲ್ಪಿಯೇ, ನಾವು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಜಿತವಾಗಿ ಸಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾ ಯಮಂ ತಿಳಿದು ರಾಜದ್ವಾರವನ್ನಲಂಕರಿಸಿದುದರಿಂದ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಚಂದ್ರ

ಗುಪ್ತನು ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವಾದ ಮೇಲೆ ನೀನು ಮಾಡಿದ ಶಿಲ್ಪಕ್ಕನುಸಾರವಾದ ಫಲಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನಿಗೆ ವಿಳಯಮಂ ಕೊಡಿಸಿ ಅವನು ಕಳುಹಿಸಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಬಾಗುರಾಯಣನ ತಮ್ಮನಾದ ವತ್ಸಲಾಯನನು ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿ ಅವನ ಸಂಗಡ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳತಕ್ಕ ಮಾತುಗಳಂ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಲು : ಆತನು ತುರಗವನ್ನೇರಿ ತ್ವರಿತದಿಂ ಹೋಗಿ ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ಮತ್ತಿರುವ ವಿರೋಚನನು ಕಂಡು ಸನ್ಮಾನದಿಂ ಕುಳಿ ರಸಿಕೊಂಡು--

ಅಯ್ಯಾ ವಿರೋಚನನೇ, ಇದೇನಂ ಯೋಚಿಸಿದೆ? ಪುಷ್ಪಮಾಲಿಕೆಗಳಂ ನೋಡಿ ಸರ್ಪಗಳೆಂದು ಭಯಪಟ್ಟು ಬಡುವವನ ತೆರದಿಂ ಕಾರ್ಯಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆ? ಮಲಯಕುತುವು ಬಾಲನಾದುದರಿಂದ ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ಮಂ ಮಿತ್ರಾರಿಸದೆ ಹೊರಟು ಹೋದನು. ನೀನೂ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಮುಂದೆ ನಿನ್ನಿಂದ ರಾಜಕಾರ್ಯವು ಎಂತಾಗುವುದು? ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಪಕ್ಷಿಹರಿಸಿ ನಂದರಂ ಸಿಗ್ರಹಿಸಿದ ಪರ್ಮತರಾಜನು ಸಂಹರಿಸಿದರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಬಲ ತಪ್ಪುವುದು. ಆ ಬಳಿಕ ಅವನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಮಂ ಸಾಧಿಸಬಹುದೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ರಾಕ್ಷಸನೇ ಕುಟಲಕಾಮಿನಿಯಂ ಕಳುಹಿಸಿ ನಿಮ್ಮಣ್ಣನಂ ಸಂಹರಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಚಾಣಕ್ಯರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವನ್ನೆಣಿಸಿ ನೀನು ಹೊರಟು ಬಂದುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಬಹು ಖಿನ್ನರಾಗಿ ನನ್ನಂ ಕರೆದು--ಶೋಕದವರು ಮೂಲಾನುಮೂಲಮಂ ತಿಳಿಯದೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ನನ್ನಂ ಆಡಿಕೊಂಡಾರು. ಈ ಅಪವಾದವು ತಪಸ್ವಿಯಾದ ನನಗೆ ಯಾಕೆ ಬೇಕು? ನಾನು ಹೇಳಿದ ರೀತಿಗೆ ತಪ್ಪದೆ ಮೊದಲು ಆ ಪರ್ಮತತ್ವರನ ತಮ್ಮನಿಗಾದರೂ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕಮಂ ಮಾಡಿಸುವೆನೆಂದು ಲಗ್ನಮಂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನೀನು ಹೋಗಿ ವಿರೋಚನನಂ ಕರೆದುತಾರೆಂದು ನನ್ನಂ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ನಿನಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಂ ಮಾಡಿಸುವುದು ನಿಶ್ಚಯವು. ಇದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಸುಕ್ಯತವೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ನಡೆ ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ವಿರೋಚನನು ಬಡಂಬಟ್ಟು ಹೊರಟು ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯನಂ ಕಂಡು ವಂದಿಸಲು ;

ಎತ್ತೆ ವಿರೋಚನನೇ, ಜನಾಪವಾದಕ್ಕೆ ನನ್ನಂ ಗುರಿಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮಣ್ಣನ ಮಗನಂತೆ ಮಿತ್ರಾರಿಸದೆ ನೀನೂ ಹೋಗಬಹುದೇ? ಬುಧವಾರದ ದಿವಸ ಲಗ್ನನಿಶ್ಚಯವಾಗಿದೆ. ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕವು ನಿನಗೆ ಮೊದಲೇ ಆಗಲಿ. ಉಳಿದುದು ಆ ಬಳಿಕ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದ ಅರ್ಧರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮುಹೂರ್ತಮಂ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ವಿರೋಚನ ಸಹಿತವಾಗಿ ತಾವೆಲ್ಲರೂ ಪಾಟಲಿಪುರಕ್ಕೆ

ಹೋಗಿ ರೂಪವಂತನಾದ ಆ ಪರ್ವತರಾಜನ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅಭರಣಂಗಳಂ ಧರಿಸಿ ರತ್ನಖಚಿತವಾದ ಕವಚಮಂ ತೊಡಿಸಿ ದಿವ್ಯದುಕೂಲಮಂ ಹೊದಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಪರಿವಾರಸಮ್ಮೇತವಾಗಿ ಅವನಂ ಕರತಂದು ಸಿಂಹಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ನಾನಾವಿಧಪುಷ್ಪಜಲಗಳಿಂದಭಿಷೇಕಮಂ ಮಾಡಿಸಿದಮೇಲೆ ವಂದಿಮಾಗಧರಿಂದ ಜಯಜಯಮೆಂದು ಹೊಗಳಿಸುತ್ತಿರಲು; ಮೊದಲು ಸಾರಿಸಿದ ಮೇರೆಗೆ ಪುರದ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಮೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ನೆರೆಯುತ್ತಿರಲು; ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ನಂದರೊರುವ ಪಟ್ಟದಾನೆಯನ್ನಲಂಕರಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ವಿರೋಚನನಂ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಪರಿವಾರವೆಲ್ಲಮಂ ಸಂಗಡ ಕಳುಹಿಸಿ ಸಕಲವಿಭವದಿಂದ ಹೊರಟು ಶೃಂಗರಿಸಿರುವ ರಾಜದ್ವಾರದೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ಕಾಲುನಡೆಯಿಂದ ಹಿಂದೈತರುತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕುರಿತು ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ಕುಮಾರಕನೇ, ಈ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಏನೋ! ಬಂದು ವಿಶೇಷವು ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ನೀನು ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ನೋಡುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು; ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಪಟ್ಟದಾನೆಯು ಅದರ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಆ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ವಾದ್ಯಸಮ್ಮೇತವಾಗಿ ವಿಜಿತ್ರನಾಟ್ಯಂಗಳಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಬೊಂಬೆಗಳ ಸಾಲುಗಳನ್ನೂ ನಾನಾವಿಧ ಶಿಲ್ಪಗಳನ್ನೂ ನೋಡುತ್ತ ಕರಿಯಂ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ನಡೆಯಿಸುತ್ತ ರಾಜದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಮೊದಲು ರಾಕ್ಷಸನಿಂ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿದ್ದ ದಾರುವರ್ಮನು ಮೇಲಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಾಣದಂತೆ ಅಡಗಿದ್ದು ಗಜಾರೂಢನಾಗಿ ಬರುವವನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅವನ ಶಿರಸ್ಸಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿತಾನು ಮಾಡಿದ್ದ ಕೇಲನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕೊಡತಿಯಿಂದ ಬಡಿಯಲು; ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಮೊದಲು ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಬರ್ಬರಕನಂಬ ಮಾವುತನು—ಹಿಂದೆ ಕುಳಿತಿರುವವನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು; ಇವನಂ ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಸಮಯವೆಂದು ನೆನಸಿ ತನ್ನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿರುವ ಸುವರ್ಣದಂಡದಲ್ಲಿ ಹುದಗಿಸಿರುವ ಶಸ್ತ್ರಮಂ ನಿಜಕರದಿಂ ಗ್ರಹಿಸಲು; ಅದಂ ತಿಳಿದು ಆ ದ್ವೀಪದವು ತನ್ನಂ ಪ್ರಹರಿಸುವನೆಂದು ಭೀತಿಯಿಂದ ಒಂದೆರಡು ಹೆಜ್ಜೆಗಳಂ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಲು; ಆಗ ದಾರುವರ್ಮನು ಸಡಿಲಿಸಿದ ಮಹಾಭಾರದ ತೊಲೆಯು ಆ ಮಾವುತನ ಶಿರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವನು ಹತನಾಗಲು; ಅದಂ ನೋಡಿ ದಾರುವರ್ಮನು—ತಾನು ಮಾಡಿದ ಯತ್ನವು ಮಾವುತನಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು

ಳುಹಿಸಿತು. ತಾನು ಈಗ ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದರೆ ತನಗೆ ಪ್ರಾಣಾಪತ್ತು ತಪ್ಪದೆ ಬರುವುದು. ಎಂತೂ ಮೃತನಾಗುವ ನಾನು ನನ್ನ ಬಡೆಯನಾಗಿಯೂ ಪರಮಹಿತೈಷಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವ ರಾಕ್ಷಸನ ಶತ್ರುವನ್ನಾದರೂ ಸಂಹರಿಸಿ ಜೀವಮಂ ಬಿಟ್ಟರೆ ಪರಮಕೃತಜ್ಞನಾದ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ನನ್ನ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳಂ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವನು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಜೀವವು ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕೊಡತಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ವಿರೋಚನನ ಶಿರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಹರಿಸಲು; ಅದರಿಂದ ತಲೆಯೊಡೆದು ಪರ್ವತರಾಜನ ತಮ್ಮನು ಕಾಲಾಧೀನನಾದನು. ಅದಂ ನೋಡಿ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಚದರಿ ಓಡಲು; ಆ ಅವಾಂತರಕ್ಕೆ ವಾರಣವು ಬೆದರಿ ಉರುಕುತ್ತಿರಲು; ಆ ಬಳಿಕ ಮೈಗಾವಲಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಭಲ್ಲೆಯವನು ಆ ದಾರುವರ್ಮನಂ ತಿಳಿದು ಕೆಡಹಿದರು. ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮುಖಮಂ ನೋಡಿ ಈ ವಿರೋಚನನ ಅದೃಷ್ಟವೂ ಸಹ ರಾಕ್ಷಸನ ಕಾಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಳಗಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ನಾವು ಮಾಡುವುದೇನು? ಎಂದು ಹೇಳಿ ಈ ಸ್ಥಳಮಂ ಶುದ್ಧಿ ಮಾಡಿರೆಂದು ದೂತರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಇನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ವಾಸಮಂ ಮಾಡುವ ಸ್ಥಾನಗಳಂ ಶೋಧಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಬಿಡಾರವಾಗಿ ಶೃಂಗರಿಸಿದ್ದ ಕುಮಾರಭವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅದೊಂದು ನೋಡಿ ಇಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ತಿಳಿಯದವನು ಉಪಶಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ದೇವತಾರ್ಚನದ ಚಿತ್ರ ಪಟವನ್ನು ಎಡಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರಿ ಎಂದು ದೂತರಿಗೆ ನೇಮಿಸಲು; ಅವರು ಅದನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ತೆಗೆಯಲಾಗಿ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಬಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಅಡಗುವಹಾಗೆ ಸ್ಥಳ ವಿರಲು; ಅದರಲ್ಲಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಸಾಣೆ ಹಿಡಿದಿದ್ದ ಶಸ್ತ್ರವಿದ್ದುದಂ ಕಂಡು ಅದಂ ತರಿಸಿ ನೋಡಿ ಬಬ್ಬ ದೂತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಹೀಗೆ ಇನ್ನೇನು ವಿಶ್ಲೇಷವಿರುವುದೋ ಶೋಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಬರುತ್ತ ಸಿಲಗನ್ನಡಿಯ ರಂಧ್ರದಿಂದ ಇರುವೆಗಳು ಅನ್ನದಗುಳಂ ಕಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ಸಾಲಿಟ್ಟು ಹರಿದು ಬರುವುದಂ ಕಂಡು ಈ ಭಿತ್ತಿಯ ಹಿಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಪುರುಷನಿರಬೇಕು. ಅದರ್ಶಮಂ ತೆಗೆಯಿರಿ ಎನಲು; ಅದು ಸಡಿಲಿಸಿ ನೋಡಲಾಗಿ ಅದರ ಹಿಂದೆ ಮನುಷ್ಯ ಬರುವಂತೆ ಕನ್ನವಿರುವುದಂ ದೃಷ್ಟಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಚ್ಚಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿರಿ ಎನಲು; ಆ ಮಾತಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಕಡೆಯ ಭವನಸಾಲಕನು ನೇಮಿಸಿದ್ದ ಶಸ್ತ್ರಪಾಣಿಗಳಾದ ಚೋರರು ಸುರಂಗ

ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಭೀತರಾಗಿ ಬಳಗೇ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು; ಆ ಬಿಲಕ್ಕೆ ತೃಣ ಕಾಷ್ಟಂಗಳಂ ತುಂಬಿ ಬೆಂಕಿಯಂ ಮುಟ್ಟಿಸಿ ಈ ಕುಹರದ ಆ ಪಾಶ್ವದಲ್ಲಿ ಏಸಿರು 'ವುದು? ಎಂದು ಬೆಸಗೊಳ್ಳಲು; ರಾಕ್ಷಸನ ಲಾಯವಿದೆ ಎನ್ನಲಾಗಿ ಆ ಮಂದುರಗೆ ಅಗ್ನಿಯಂ ಮುಟ್ಟಿಸೆಂದು ನೇಮಿಸಲು; ಅವರು ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಇತ್ತಂಡದ ಹೊಗೆಯೂ ಅಡರಿ ಬಿಲದಲ್ಲಿ ಮೃತವಾಗುವ ಹೆಗ್ಗಣಗಳಂತೆ ಅಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದ ಚೋರರು ನಾಶವಾಗಲು: ಅದೆಲ್ಲಮಂ ಶೋಧಿಸಿ ಪರಿಶುದ್ಧಮಾಡಿರಿ ಎಂದು ವಿಧಿಸಿ ಪಟದ ಮರೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದ ಮೊಸಸಾಣೆಯ ಶಸ್ತ್ರಮಂ ತರಿಸಿ ನೋಡಿ ಇಲ್ಲಿ ಬರುವ ಜನರೆಲ್ಲರಂ ಕರಸಿರೆಂದು ಚಾಣಕ್ಯರು ದೂತರಿಗಾಜಾಪಿಸಲು; ಅವರು ಹಾಗೆಯೇ ಬಂದ ಜನರೆಲ್ಲರಂ ಕುರಿತು—ಈ ಖಡಗವು ಯಾರದೆಂದು ಕೇಳಲಾಗಿ ಅವರು ನಮ್ಮೊಬ್ಬರದೂ ಅಲ್ಲವೆಂದರು. ಆಗ ಅವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬೆಲೆಯ ವಸ್ತ್ರಮಂ ಧರಿಸಿರುವ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಯಾರದು ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಲು; ಅವನು—ನನ್ನದಲ್ಲ ಮತ್ತಾರದೋ! ಎಂದನು. ಇವನಿಗೆ ಸಂಬಳವೇನು? ಎಂಬುದಾಗಿ ಮರಳಿ ಪ್ರಚ್ಛೆಯಂಗೆಯ್ಯಲು; ಬುದ್ಧಿ, ಎಲ್ಲರಂತೆ ಇವನಿಗೂ ಐದು ವರಹ ಸಂಬಳವು. ಈ ವರೆಗೂ ಈತನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರು ನಾಲ್ವರು. ಈಗ ನಾಲ್ವತ್ತು ಜನ ಸೇವಕರಿದ್ದಾರೆ. ನಾಲ್ಕಾರು ವರಹಗಳಂ ನಟವಿಟರಿಗಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಪಣ್ಯಾಂಗನೆಯರಿಗೆ ನೂರಾರು ವರಹಗಳಂ ವ್ಯಯ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಎಂದು ಆತನ ಸಂಗಡ ಇರುವವರು ಹೇಳಲು: ಏನೋ ನಿನಗಿಷ್ಟು ಧನವೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿತು? ಎಂದು ಅಕ್ಷೇಪಿಸಿದುದಕ್ಕೆ—ಪ್ರಭುಕಟಾಕ್ಷಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದ ಜನರಿಗೆ ವೆಚ್ಚದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಧನ ದೊರಕದೇ? ಎಂದನು. ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು—ಶಸ್ತ್ರದ ಸಾಣೆಗಾರರೆಲ್ಲರಂ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ ಎಂದು ದೂತರಿಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಂ ಕೊಡಲು; ಅವರು ಹೋಗಿ ಹಾಗೇ ಕರತಂದಂಥ ಸಾಣೆಗಾರರಿಗೆ ಆ ಶಸ್ತ್ರಮಂ ತೋರಿಸಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಾಣೆಯಂ ಮಾಡಿದವನು ಯಾರು? ಎನಲು; ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು—ಬುದ್ಧಿ, ನಾನು ಇದನ್ನು ಕೂಲಿಗೆ ಮಾಡಿದೆನು ಎಂದನು. ಹಾಗಾದರೆ ಇಲ್ಲಿರುವವರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗಾದರು ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟೆಯೋ? ಅಥವಾ ಮತ್ತಾರಿಗೆ? ಅವನಂ ತೋರಿಸು ಎನಲು; ಆ ಸಾಣೆಗಾರನು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ಭೂಷಿತನಾಗಿದ್ದ ಕರ್ಕಟಕನಂ ನೋಡಿ ಈತನಿಗೆಂದು ತೋರಿಸಲು; ಅವನನ್ನವಲೋಕಿಸಿ—ಎಲೈ ದುಷ್ಟನೇ ಶಸ್ತ್ರವು ನನ್ನದಲ್ಲವೆಂದು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದೆಯಷ್ಟೆ? ಈಗ ಅದು ಯಾರದು? ಎನಲು: ಆಗ

ಅವನು ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗುತ್ತ—ಬುದ್ಧಿ, ನಾನು ರಾಕ್ಷಸನ ಕಡೆಯ ಭವನಪಾಲಕನು. ಮೊದಲು ರಾಕ್ಷಸನು ನನಗೆ ಬಹುದ್ರವ್ಯಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಆ ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ನಿದ್ರೆಗೆಯ್ದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಈ ಶಸ್ತ್ರದಿಂದ ಸಂಹರಿಸೆಂದು ನೇಮಿಸಿದುದರಿಂದ ಆಯುಧವನ್ನು ಮೊದಲೆ ಅಲ್ಲಿರಿಸಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮೂರೆಯದೆ ಇದ್ದೆನೆನಲು; ಚಾಣಕ್ಯನು ಅವನಿಗೆ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಯಂ ಮಾಡಿಸಿ ಆ ಭವನಪಾಲಕನಂ ಕರತರುವಂತೆ ಉತ್ತರವೀಯಲು; ಚರರು ಹೋಗಿ ಹುಡುಕಲು; ಅವನು ಸಿಕ್ಕದೆ ಬಿಡಹೋದುದಂ ತಿಳಿದು ಬಂದು ಹೆಳುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಸೂರ್ಯನುದಯಿಸಲು; ಚಾಣಕ್ಯನು ಆ ಭವನಾಧಿಕಾರಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಕರತರುವಂತೆ ಭಟರಿಗೆ ಕಟ್ಟುಮಾಡಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು ಕುಮಾರಭವನದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಉಸುರಿ ಅಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದ ಆಪ್ತಜನರಂ ಸೇವಾರ್ಥವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ತಾನು ಬಂದು ಪೂರ್ಣತಾಳೆಯಂ ನಿರ್ದಿಸಿಕೊಂಡು ಶಿಷ್ಯಸಮೇತನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ರಾಜವೈದ್ಯನೊಬ್ಬನು ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿದು—

ಸ್ವಾಮಿ, ನಾನು ಬಹುದಿನಸಗಳಿಂದ ರಾಜಾಶ್ರಿತನಾದ ವೈದ್ಯನು. ನಿಮ್ಮಂ ಕಂಡು ನಿಮ್ಮಗಳ ಆಶ್ರಿತನಾಗಬೇಕೆಂದು ಬಂದೆನೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಅಹೋರಾತ್ರಿಯಲ್ಲೂ ಎಡೆಬಿಡದೆ ಚಾಣಕ್ಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವವನಾಗಿ ನಯವಿನಯಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ದಿನೊದಿನೇ ಸಂಬಂಧವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಕಾದಿರುವಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ರಾಜ ವೈದ್ಯರು ಹೀಗೆ ಬಹುಜನರು ಇರುವಲ್ಲಿ ಈತನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅರಸನನ್ನನುಪವರ್ತಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನೇನು? ಆಗಲಿ; ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದಲ್ಲಿ ದೋಷವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇವನಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬಹುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—

ಎಲೈ ವೈದ್ಯರೇ, ಹದಿನೈದು ದಿನಸಗಳಾರಭ್ಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಉಷ್ಣವು ವೆಗಳವಾಗಿ ಜ್ವರ ಬಂದಂತಾಗಿ ಅನ್ನದ ಆರೋಚಕೆಯಿಂದ ಕಂಗೆಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆತನ ಹಸ್ತಮಂ ಪಿಡಿದು ನಾಡಿಯ ಗತಿಗಳಂ ನೋಡಿ ಬಳ್ಳಿಯ ಔಷಧಮಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಆರೋಗ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ವೈದ್ಯಪುತ್ರನಂ ನೋಡಿ—ಅಯ್ಯಾ ಅರಸೇ, ಈ ವೈದ್ಯರು ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥರು. ನಿನ್ನ ಶರೀರದ ಆರ್ತಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹಸ್ತಮಂ ತೋರಿಸಿ ಔಷಧಮಂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳು ಎನಲು; ಆ ಭಿಷಜನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಹಸ್ತಮಂ ಪಿಡಿದು ನೋಡಿ—ಪಿತಾಧಿಕ್ಯದಿಂದ ಅಗ್ನಿದೀಪನವು ತಪ್ಪಿ ಅರುಚೆಯುಂಟಾಗಿದೆ. ಇದ

ಕ್ಕಾಗಿ ವಿಶೇಷಪ್ರಬಲಮಾತ್ರಗಳಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಕೂಡದು. ಕಲ್ಕಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಸಮಾಧಾನಮಂ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಯೋಗಚಾರಣಮಂ ತೆಗೆಯಲು : ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯನಂ ಕರೆದು—ನಮ್ಮ ಕಂಠೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವ ಬಟ್ಟಲಂ ತೆಗೆದು ತಾರೆಂದು ಕಳುಹಿಸಲು ; ಆಗಲವಂ ಹೋಗಿ ವಿಷಚುಂಬಿನಿ ಎಂಬ ಶಿಲೆಯಿಂ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಬಟ್ಟಲಂ ತಂದಿರಿಸಲು : ಆ ಭಿಷಕ್ಕು ಅದಂ ತಿಳಿಯದೆ ಆ ಪಾತ್ರಗೆ ತನ್ನ ಬಳಿಯಣ ಚಾರಣಮಂ ಹಾಕಿ ಜಲಮಂ ಬಿಡಲು : ಆ ಪುಡಿಯು ಶಿಲಾಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ವಿವರ್ಣವಾಗಿ ನೊರೆಗಟ್ಟಿ ಕುದಿದು ಸುತ್ತುತ್ತಿರಲು ; ಚಾಣಕ್ಯನು ಆ ಬಟ್ಟಲಂ ತಲೆಕೆಳಗಾಗುವಂತೆ ಮಗುಜಿ ನೋಡಿದಾಗ ಬಂದು ಬೊಟ್ಟಾದರೂ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳದಿರಲು : ಆಗ—ಎಲೈ ಪಂಡಿತನೇ, ಈ ಔಷಧವು ಶಿಫುವಾಗಿ ಉಪದ್ರವನ್ನು ಶಮನ ಮಾಡುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗಾದರೂ ವೈದ್ಯರನ್ನೂ ಪಾಚಕರನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸದೆ ಪ್ರಭುವಾದವನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಕೂಡದು. ಅದುಕಾರಣ ಈ ಕಲ್ಕಮಂ ಈಗ ನೀನೇ ಸೇವಿಸು ಸಿನ್ನಶರೀರಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದುದಂ ನೋಡಿ ನಾಳೆ ಅರಸು ತೆಗದುಕೊಂಡಾನು ಎಂದು ನೇಮಿಸಲು ; ಆ ಪಂಡಿತನು ಆ ಮಾತಂ ಮೊರಲಾರದೆ ಆ ಔಷಧಮಂ ಪಾನಮಾಡಲು : ಅವನಂ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಹಿಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಭೃತ್ಯನನ್ನಟ್ಟಿ ಆತನ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಮುಹೂರ್ತಕಾಲವಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿನ ವರ್ತಮಾನಮಂ ತಿಳಿದು ಬಂದು ಹೇಳು ಎನಲು : ಆ ದೂತನು ಅದೇಮೇರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದು ಆ ವೈದ್ಯನು ಮೃತನಾದನು ಎಂದು ಚಾಣಕ್ಯನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಮಾಡಿದ್ದ ಕಪಟಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಚಾಣಕ್ಯನು ಪ್ರತೀಕಾರಮಂ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಜನರೆಲ್ಲ ತಿಳಿದು ಚಾಣಕ್ಯನ ಶೋಧನಶಕ್ತಿಗಾಗಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮತ್ತೊಂದು ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನಗೆ ಅಪ್ಪರಾದ ಗೂಢಚಾರರಂ ಕರೆದು—ಎಲೈ ಚಾರರುಗಳಿರಾ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಸಮಯೋಚಿತವಾದ ವೇಷಭೂಷಣಂ ನಡಿಸಿ ಈ ಪುರದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಕಡೆಯವರು ಯಾರು ಯಾರು ಇದ್ದಾರೆ ? ಅವರು ಯಾರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುವರು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ದ್ವೇಷಿಗಳಾರು ? ಶ್ರೇಯಸ್ತೀಂತಕರಾರು ? ರಾಕ್ಷಸನ ಹೆಂಗಸರು ಮಕ್ಕಳು ಯಾರಲ್ಲಿರುವರು ! ಆ ಅಮಾತ್ಯನು ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿರುವನು ? ಏನು ಮಾಡುವನು ? ಇದೆಲ್ಲಮಂ ತಿಳಿದು ಬಂದು ಹೇಳಿರಿ ಎಂದು ಅವರಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು—ಎಲೈ ಕುಮಾರಕನೇ, ಸುಮ್ಮನಿರಬಾರದು. ನೀನು ಹೋಗಿ ವೃದ್ಧನಾದ ನಿಮ್ಮ

ಏತಾನುಹರಂ ಕಂಡು ಬಾ ಎನಲು ; ಹಾಗೆ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಹೋಗಿ—ತಾನು ಬಂದು ಇದ್ದೇನೆಂದು ಕಂಚುಕಿಗಳ ಮುಖದಿಂದ ವೃದ್ಧರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಳುಹಿಸಲು ; ಅದೇನು ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಮುತ್ತಜ್ಜನಿಗೆ ದಂಡವತ್ತರಣಾಮಂಗೆಯ್ದು ತಲೆವಾಗಿ ನಿಂತಿರಲು ; ಆತನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನೋಡಿ ಕಂಬನಿಗಳಂ ತಂದು—

ಎಲೈ ಬಾಲಕನೇ, ಸಿನಾದರೂ ಆಯುಷ್ಯಂತನಾಗಿ ನನ್ನ ಯಶಸ್ಸು ನಡೆಸುವವನಾಗು. ನಿನ್ನಂ ನೋಡಲು ನನ್ನ ಪುತ್ರನಾದ ಮೌರ್ಯನಂ ಕಂಡಂತಾಯಿತು. ನಿನಗೆ ದ್ರೋಹವನ್ನೆಣಿಸಿದವರು ತಮ್ಮ ಗತಿಗೆ ಸಂದರು. ಅದೆಲ್ಲಮಂ ಸ್ವಪ್ನದರ್ಶನದಂತೆ ಸ್ಮರಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟೆನು. ನಿನಗೆ ನಾನು ದ್ರೋಹವನ್ನೆಣಿಸಿದವನಲ್ಲ. ಅದಂ ಕಿವಿಯಿಂದಲಾದರೂ ಕೇಳಿದವನಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಯುವತೀಜನಿರುವರು. ಅವರಂ ನಿನ್ನ ಬಡಪುಟ್ಟಿದವರಂ ಕಂಡಂತೆ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿರುವವನಾಗು. ನಾನು ಮನಸ್ಸು ಬಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ರುವೆನು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಪೋವನವನ್ನೇ ಮನೆಯೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾಯನ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—

ಪುತ್ರಪೂಜೆಯವರೇ, ಇಂದು ನಿಮ್ಮ ಪಾದದರ್ಶನವಾದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಏತೃಸೋದರರ ಮರಣದಿಂದಂಟಾದ ದುಃಖವನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತೆನು. ಈಗ ಇರುವುದೆಲ್ಲವೂ ನಿಮ್ಮ ಭುಜಾರ್ಜಿತವಲ್ಲವೆ? ಆದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಬಾಧ್ಯತೆ ಎಂತುಂಟಾಗುವುದು? ತಮ್ಮ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಪಾತ್ರನಲ್ಲವೆ? ನೀವು ನನಗೆ ಕ್ರಿಯಾಸ್ಥಂ ಜಿಂತಿಸುತ್ತ ಬುದ್ಧಿಮತಿಗಳಂ ಹೇಳುತ್ತ ಇರಬೇಕಲ್ಲದೆ ನನಗೆ ಅಸಹ್ಯತೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವಂತೆ ನೀವು ಸಹ ತಪೋವನಕ್ಕಳಿಮುಖರಾಗಿ ಹೊರಟು ಹೋದರೆ ನಿಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು ನಾನು ಇಲ್ಲಿದ್ದು ಫಲವೇನು? ನಾನೂ ಸಂಗಡಲೇ ಬರುವೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿ ವೃದ್ಧರಾಜನಂ ಬಡಂಬಡಿಸಿ ತಾನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅತ್ತಲಾಗಿ ತನ್ನ ದೇಶಮಂ ಕುರಿತು ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಆತನ ಚಾರಣೋಬ್ಧನು ಕಂಡು ವಿರೋಚನನು ಹತವಾದುದಂ ತಿಳಿಸಲು ; ರಾಜಪುತ್ರನು ಮಹಾದುಃಖಿತನಾಗಿ ಸಂಗಡಲೇ ಬರುತ್ತಿರುವ ಬಾಗುರಾಯಣನಂ ನೋಡಿ—ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, ಬಡಗದ ಗಾಯದಲ್ಲಿ ಬಾಣ ಬಂದು ನೆಟ್ಟುಕೊಂಡಂತೆ ನಮಗೆ ಬಂದ ದುಃಖಸಂಸಾರವನ್ನು ನೋಡಿದೆಯಾ? ಕಾಶೀರಾಜನ ನಿಮಿ.

ತ್ತಮಂ ಮಾಡಿ ನಂದರಂ ಸಂಹರಿಸಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದುದಿಂದ ತನ್ನ ಅಣ್ಣನಾದ ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಕೊಂದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಭೀತನಾಗಿ ಓಡಿ ಬಂದವನಾದರೂ ನಮ್ಮ ಚಕ್ರಪಾಣನಾದ ವಿರೋಚನನು ಪುನಃ ಚಾಣಕ್ಯನ ಕಪಟವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ಬಳಗಾಗಿ ಅಸುಮಂ ಬಿಟ್ಟನೆಂಬುವುದು ದೈವಸಂಕಲ್ಪವೇ ಹೊರತು ಮನುಷ್ಯಯತ್ನ ಮುಂಟೆ? ಹೀಗೆ ಸ್ವಜನನಾಶವಾದ ಬಳಿಕ ಇನ್ನು ನನಗೆ ರಾಜ್ಯಸುಖವೆಂದ ರೇನು? ಇದಲ್ಲದೆ ಅಪ್ತಮಂತ್ರಿಯಾದ ಶಬರವರ್ಮನೂ ಶೌರ್ಯಮಂ ತೋರಿಸಿ ನಂದನಿಂದ ಹತನಾದನು. ಅಂತಃಪುರದ ಜನಗಳೊಳಗೆ ಯಾರು ಯಾರಿಗೆ ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ? ಎನ್ನುತ್ತ ದುಃಖಿಸುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಸಮಯೋಚಿತವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ಶೋಕಶಮನಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಅತನಂ ಪುರಕ್ಕೆ ಕರತರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇತ್ತ ಬಬ್ಬ ಗೂಢಚಾರನು ಬಂದು ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು--ಸ್ವಾಮಿ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಶಯನಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕಪಟಮಂ ರಚಿಸಿದ್ದ ಭವನಪಾಲಕನೆಂಬುವನು ಮುನವಳ್ಳಿಯ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಜಿ-ತಗಾರರಂತೆ ವೇಷವಂ ಧರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ಅಳುಗಳ ಸಂಗಡ ಗಿಡಗಳಿಗೆ ನೀರನ್ನು ಎತ್ತುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಅವನಂ ಕರತನ್ನಿರಿ ಎಂದು ಭಟರಂ ಕಳುಹಿಸಲು; ಅವರು ಹೋಗಿ ಆ ಭವನಪಾಲಕನಂ ಹಿಡಿದು ಕಟ್ಟಿ ತಂದು ಚಾಣಕ್ಯರ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು ಅವನಂ ನೋಡಿ--

ಎಲೈ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಭವನಪಾಲನೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ದ್ರೋಹಮಂ ಇದ್ದುದನ್ನು ಇದ್ದಂತೆ ಹೇಳಿದರೆ ಪ್ರಾಣಸಮೇತವಾಗಿ ಉಳಿಯುವೆ ಎನಲು; ಅವನು ಗಡಗಡನೆ ನಡುಗುತ್ತ--

ಸ್ವಾಮಿ, ನನಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವೆಂಬುವುದು ಶೌಕವೂ ಇಲ್ಲ. ಅನ್ನವಸ್ತ್ರಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರೋಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸನು ನೇಮಿಸಿದಂತೆ ಶಯನ ಗೃಹದಲ್ಲಿ ಕಪಟಮಂ ರಚಿಸಿದ್ದುದಂಟು. ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾಡಬಹುದು ಎನಲು;

ಹಾಗಾದರೆ ರಾಜಗೃಹದ ರಹಸ್ಯವು ನಿನಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವುದಷ್ಟೆ? ರಾಕ್ಷಸನು ಇಲ್ಲಿಂದ ಜನಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹೋದನು? ಅದಂ ಹೇಳಿದರೆ ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧಮಂ ಕ್ಷಮಿಸುವೆನು ಎನಲು; ಅವನು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ

ಸ್ವಾಮಿ. ಅಂತಃಪುರದ ಸುರಂಗದಿಂದ ಹೊರಗೂ ಉದ್ಯಾನದ ಸೀಗೆಯ ಜೊಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಹೊರಟು ನಡೆದನು. ಇದು ಸತ್ಯವು ಎನಲು : ಆ ಭವನಪಾಲಕನು ಬಿಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿ ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳ ಬಂಟರಂ ಕರೆಯಿಸಿ—

ಎಲೈ ಚೋರರುಗಳಿರಾ, ಉದ್ಯಾನದ ಸೀಗೆಯ ಜೊಲಿಯಲ್ಲಿ ಸುರಂಗದ ಬಾಗಿಲಿರುವುದು. ಆ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಅಡಗಿದ್ದು ಯಾರಾದರೂ ಬಳಗಣಿಂದ ಬಂದರೆ ಅವರು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವರು ? ತಿಳಿದು ಬಂದು ಹೊಳಿರಿ ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅವರು ಹೋಗಿ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರವಿರಲು : ಆ ಮೇಲೆ ಚಾಣಾಕ್ಷನು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ರಾಜಸನ್ನದಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಗಳುವ ವಂದಿಮಾಗಧರಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ ಭಟರುಗಳಿರಾ, ಈ ದಿವಸ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೌರ್ಯವನ್ನೇ ಅಧಿಕ ವಾಗಿ ಹೊಗಳಿರಿ ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಲು ; ಅವರು ರಾಜಗೃಹಸಮೀಪದ ಹೆಜಾರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸಾಮಂತನರಪತಿಗಳು ಕಳುಹಿಸಿದ ಪಗದಿಗಳಂ ವಿಚಾರಿ ಸುತ್ತ ಇರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಸ್ತುತಿಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಕೈಗಳಂ ನೀಡಿ ಹೀಗೆ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಜಯ ! ವಿರವೈರಿದಲ್ಲಣನೇ ! ರಾಜಚೂಡಾಮಣಿಯೇ ! ನಂದಸಿತಂಬಿನೀ ಸೌಮ್ಯಾಂಗಲ್ಯಮಂ ಸೂರೆಗೊಂಡವನೇ ಜಯ ! ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಮಾಗಧನೂ, ಕುರುಮಂಚಾಚ್ಛಿಚಂದ್ರನೇ ! ನಂದಗಜಕಂಠೀರವನೇ ಜಯ ! ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮಹಾರಾಜನೇ ಜಯ ! ಎಂದು ಒಬ್ಬ ಮೈತಾಳಿಕನೂ, ಮೌರ್ಯಕುಲತಿಲಕನೇ ! ನಂದಕುಲವನದಾವಾನಲನೇ ಜಯ ! ಎಂದು ಒಬ್ಬ ವಂದಿಯೂ, ಹೊಗಳುತ್ತಿ ರಲು ; ಆ ಧ್ವನಿಯಂ ಕೇಳಿ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜನು ಮನದಲ್ಲಿ ಮಹಾವ್ಯಸನಂ ಗೊಂಡು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸುನಂದಾದೇವಿಯಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ರಾಣಿಯೇ, ನಾನು ಈ ವರೆಗೂ ಸಕಲರಾಜರಿಗೂ ಮೇಲಾಗಿ ಬದಕಿ ಈಗ ಶೂರರಾದ ಪುತ್ರರಂ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಈ ನಿಜನ ಕೈಕೂಳಿಗೆ ಬಾಯ್ಬೆರೆದು ದೀನನಾಗಿ ಈ ಪರುಷವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳುತ್ತ ಉಕ್ಕಿಬರುವ ಕ್ಲೇಶ ವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತ ನಾಯಿಗಳ ಹಿಂಡಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಹಲ್ಲು ಕಿರಿಯುತ್ತಿರುವ ವಾನರ ಸಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಇರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಗಂಗಾತರಂಗಾಕರಂಗಳಿಂ ಸಂಗತನಾಗಿ ಮಹಾ ಮುನಿಜನ ಚರಣಾರವಿಂದ ರೇಣುಗಳಿಂ ಪವಿತ್ರತಮಮಾದ ತಪೋವನದಲ್ಲಿ

వాసమం మాడుత్తు అల్లన కందమూలాద్యశనదిం తృప్తనాగుత్త తప్రో
ధనర దర్శనదిం సకలక్లేశమం మరేయుత్త ఈ జన్మమం కళవరే
ననగి అదో పురుషార్థావృ. ఇల్లంవ తప్రోవనక్కే జ్ఞాగువేను. సిను
చంద్రగుప్త నన్నసువర్తిసికేండు జీవిసుత్త ఇరువవళాగు. ఎల్ల
దుఃఖిక్లేంతలూ పితోష్ట సహనదుఃఖివృ మస్స హమాగిరువృదు. అరణ్యదల్లి
మత్తో అనిర్వాహమాగిరువృదరిం సిన్సింద తాళలశక్యవృ ఎందు జ్ఞేలు;
రాణీయు ఈ రీతియావ పతియ వాక్యమం కేళి—

రాజాధిరాజస్యే, స్త్రిమంతనావ సిన్గో వనవాసదుఃఖివృ సహనవాద
బళిక పాపిష్ఠవాద ఈ స్త్రిజన్మక్లే అసహనవేంతాగువృదు? చంద్రనం
చంద్రకే హేందువంతే నానూ సిన్న సంగడవే బరువేనల్లదే ఈ దుఃఖిమ
యకూపదల్లి ఎంతా వాసమం మాడువేను? నిమ్మ చరణసేవేయం మా
డుత్త మునిపత్నియర పుణ్యకథేగళం కేళువృదరింద సకలవిధక్లేశమం
మరేయుత్త ఈ జన్మమం టుత్తరిసువేనల్లదే సర్వధా ఇల్లి ఇరతక్కువ
ళల్ల ఎందు టుసురిదళు. ఆ మాతిగే రాయను—సిన్న మనస్సిగే బందంతే
మాడు ఎందు జ్ఞేదను. ఆగ ఆ దోవియ జ్ఞేటియోబళు బందు దూర
దల్లి నమస్కరిసి సింతు—అమ్మణ్ణియవరే, బాట్యాదియాగి ఇందిన వరేగూ
నిమోషకాలవాదరూ నాను సిమ్మన్నగలి ఇద్దవళల్ల. సిమ్మ పాద
సేవేయం మాడికేండు ఫలపూర్ణగళం జీవిసుత్త సిమ్మ సన్నిధియ
ల్లియే సుఖదిందిరువేనల్లదే అనాథళాగి ఎల్లి జ్ఞేగలి? సంగడలే
బరువృదక్లే అప్పణ్ణియాగబోకు ఎవలు; అకేయు ఠాగో ఆగలి ఎందళు.
అప్పరల్లియే బింసణిగేయం బింసువ భృత్యనోబళును బందు రాయసిగే
అడ్డబిద్దు కేమిగిదు—బుద్ధి. సూతికాగ్యపదల్లి మాతృవిముక్తనాద
నన్నం తదారభ్య ప్రోపణేగేయి ఇప్ప దివసగళవరేగూ పాదసేవేయల్లే
ఇట్టుకేండిద్దు ఈగ నన్నం బిట్టు తప్రోవనక్కే దయేమాడిదరే తమ్మ
వియోగ సంజనిత క్లేశవన్ను నాను అనుభవిసుత్త దీననాగి మత్తోబర
సేవేయం పసెందు మాడలి? స్వామియ సంగడలే బరుత్త సకాలక్లే
కందమూలాదిగళం బదగిసుత్త చగలిరుళుగళల్లి మృగాదిబాధే ఇల్లదంతే
జాగరూకతేయింద శస్మమం పడిదు కావలాగిరుత్త పూర్ణరాత్రేయం
రజిసుత్త తమ్మ సన్నిధిమల్లియే ఇరువేనల్లదే మత్తోబరం హేందు

ವವನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು; ಸೇವೆಗೆ ಬಬ ಸಿರಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ ಆ ರಾಯನು ಅವನಿಗೆ—ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು ನೇಮಿಸಿದನು. ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಅರುಣೋದಯವಾಗಲು; ಸುನಂದಾದೇವಿಯು ತಾನು ಪೂಜಿಸುವ ಗೌರಿಭಾವನಾಮಯವಾದ ವಿಗ್ರಹಮಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನೂತನವಾದ ವಸ್ತ್ರಮಂ ಸರ್ವಾಂಗಕ್ಕೂ ಮುಸುಗಿಟ್ಟು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಚೌಪಟಮೇತಳಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಬಂದು ನಿಲ್ಲಲು; ಆಗ ರಾಯನು—ತನ್ನ ಪಡೆಧನುಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಆ ಭೃತ್ಯನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ತಾನು ಸಿತ್ಯವೂ ಪೂಜೆಗೆಯ್ಯ ತಿವಲಿಂಗಸಂಪುಟಮಂ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಿಶ್ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಅಂತಃಪುರದ ಸುರಂಗಮಾರ್ಗದಿಂದ ಪತ್ನೀಸಮೇತನಾಗಿ ಹೊರಟು ರಾಜಮಾರ್ಗಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಪಥವಿಲ್ಲದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಚಾಣಕ್ಯರ ಅಜ್ಞಾಪ್ರಕಾರ ಆ ಸುರಂಗದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದ ಚೋರರು ಈ ನಾಲ್ವರೂ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ತೆರಳುವುದಂ ನೋಡಿ ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿದು—

ಸ್ವಾಮಿ ಈ ದಿವಸದ ಅರುಣೋದಯಸಮಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ಉದ್ಯಾನದ ಜೇಲಿಯೊಳಗೆ ಇರುವ ಸುರಂಗಮಾರ್ಗದ ಬಾಗಿಲಿಂದ ಬಬ ವೃದ್ಧನೂ ಬಬ ಚೌಪಟಿಯೂ ಬಬ ಸ್ತ್ರೀಯೂ ಆಯುಧಸಮೇತನಾದ ಬಬ ಬಿಂಸಣಿಗೆಯವನೂ ಈ ನಾಲ್ವರು ಹೊರಟು ರಾಜಮಾರ್ಗಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತ ನೈಮಿತಾರಣ್ಯಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ತಿಳಿದಿರಬೇಕೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದವೆನಲು: ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಈಗ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯು ಕ್ಲೇಶಯುಕ್ತನಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ಪತ್ನೀಸಮೇತನಾಗಿ ತಪೋವನಮಂ ಹೊಂದುವನು. ಈ ವೃತ್ತಾಂತಮಂ ರಾಕ್ಷಸಂ ಕೇಳಿದರೆ ಆ ವೃದ್ಧನೆಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನಿಗೆ ಜೋಧಿಸಿ ಕುಲೀನರಾದ ಅರಸುಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ಶಿಶುವನ್ನಾದರೂ ತಂದು ಮುದುಕನಿಗೆ ವತ್ತಪುತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಆ ಬಳಿಕ ನಮ್ಮಂತೆ ಯಾವ ಅರಸನನ್ನಾದರೂ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ವಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿರುವ ದ್ವೇಷಮಂ ಸಾಧಿಸಿ ನಂದವಂಶವು ಪುನಃ ಅಂಕುರಿಸಿತೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಆ ಸ್ವೀಕೃತಪುತ್ರಸಿಗಾದರೂ ರಾಜಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವನಲ್ಲದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಸಿರನು. ಆದುದರಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜ್ಯವು ಸಿಸ್ತಂಟಕವಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈಗಲೇ ಈ ವೃದ್ಧರಾಜನನ್ನು ಆ ತಪೋವನದಲ್ಲಿ ಸಂಹಾರಮಂ ಗೆಯ್ಯಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ದೂತನ ಮುಖಮಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುವನು. ವೃದ್ಧರಾಜದಂಪತಿಗಳ ಸಮಯವೇನೆಂದು ಅಂತಃಪುರದ ಕಂಚುಕಿಯುಂ ಕೇಳಿ ಬಾರೆನಲು : ಬುದ್ಧಿ ಎಂದು ಆ ದೂತನು ಹೋಗಿ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಲು ; ಅಲ್ಲಿದ್ದ ವೃದ್ಧ ಕಂಚುಕಿಯು ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯೂ ಹುಡುಕಿ ಆ ಬಳಿಕ ರಾಜದಂಪತಿಗಳು ಇಲ್ಲದುದನ್ನು ತಿಳಿದು ನಾನೇ ಬಂದು ತಿಳಿಸುವೆನೆಂದು ಅವನು ಚಾಣಕ್ಯರ ಬಳಿಗೈತಂದು ಕೈ ಮುಗಿದು ಸಿಂತು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಅಪ್ಪಣೆಯಾದ ಮೇರೆಗೆ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಗೋಪ್ತಾವಗಲ ಉಳಿಯದಂತೆ ಹುಡುಕಿದೆನು. ರಾಜದಂಪತಿಗಳು ಅಲ್ಲಿ ಸರ್ವಧಾ ಇಲ್ಲ. ಬಬ್ಬ ಚೇಟಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಬಬ್ಬ ಬೀಸಣಿಗೆಯವನನ್ನೂ ಕಾಣೆನು. ಇವರು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಬಂದುದೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಯರ್ಥಮಂ ತಿಳಿದು ಅಂತಃಪುರದ ಸ್ತ್ರೀಜನರು ಮತ್ತೂ ದುಃಖಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಏನು ವಿಚಿತ್ರವೋ ! ಸ್ವಾಮಿಯ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ವೈದ್ಯವಾಗ ಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ; ಚಾಣಕ್ಯನು—ವೃದ್ಧರಾಜದಂಪತಿಗಳು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದ ಬಳಿಕ ಚೋರರು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯವು ಅನೃತವಲ್ಲವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—

ಎಲೈ ವೃದ್ಧಕಂಚುಕಿಯೇ, ಅಂತಃಪುರದ ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಇರುವ ವನಾಗು. ನಾವು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನು ಕಳುಹಿಸಿ ಆಗ ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದ್ದ ಚಂಡಾಲರಂ ಕರೆಯಿಸಿ—ಎಲೈ ಚೋರರುಗಳಿರಾ, ಆಶ್ರಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನೀವು ನೋಡಿದವನೇ ಮುದುಕನಾದ ಸರ್ವಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಯು. ನೀವು ಆತನಿರುವಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕಾಣದಂತೆ ವಾಸಮಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಶಸ್ತ್ರ ರಹಿತನಾಗಿ ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿರುವ ಸಮಯಮಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಆತನು ಸಂಹರಿಸಿ ಬಂದು ನಮಗೆ ಹೇಳಿರಿ ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಅವರಂ ಕಳುಹಿಸಲು : ಆ ತತ್ಕರರು ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯಮಾರ್ಗಮಂ ಹಿಡಿದು ವೃದ್ಧರಾಜನಂ ಹುಡುಕುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೀಗಿರುತ್ತಿರಲು ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ಆ ಮೂರೆಯು ಆ ಪುಣ್ಯಾರಣ್ಯಮಂ ಕುರಿತು ತೆರಳುತ್ತ ಗಂಗಾನದಿಯಂ ಸುತ್ತುವರಿದು ಅತಿ ನೀಲ ಮಾಗಿ ಸೂರ್ಯಪ್ರಭೆಗೆ ಅವಕಾಶಗೊಡದಂಥ ಸಿಂಹಸಮಯದಂತೆ ನಿಬಿಡಮಾದ ವೃಕ್ಷಭಾಯೆಯಿಂ ಕಂಗಳೊಳಿಸುವ ಮುಸಿವನಮಂ ದೂರದಿಂದಲೇ ನೋಡಿ—ಎಲೈ ರಾಣಿಯೇ, ಇದೋ ! ಮಹಾಮುನಿಗಳ ಆಶ್ರಮವು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ ಜನರ

ಭಯಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹರಿಣಗಳ ಸಮೂಹಗಳು ಪೂರ್ವಪರಿಚಯಮುಳ್ಳವುಗಳಂತೆ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರುವುವು. ಇದೋ ! ನದಿಯಿಂದ ಅಶ್ರಮಮಂ ಹೊಂದಿದ ಋಷಿಗಳ ಪಲ್ಲಾಂಚಲಗಳಿಂದ ಸಿಸ್ತುತಮಾದ ಜಲಧಾರೆಗಳಿಂದ ಸೆನೆದಿರುವ ಮಾರ್ಗವು ಇದೇ ಅಶ್ರಮವು ಎಂದು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುವುದು. ಬಹು ಕುಸುಮಫಲ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ತನುಾಲ ಕೃತನುಾಲ ತಾಲ ಹಿಂತಾಲ ವಕುಳ ಪುನ್ನಾಗ ಚೂಕ ಸಾಲ ಶೋಧ್ರ ಲವಂಗ ಚಂದನ ಪೂಗ ನಾಳಿಕೇರ ಕರ್ಕಂಧೂ ಕಪಿತ್ತ ಪ್ರಿಯಂಗು ಸಸಸ ಕದಳಿ ದಾಡಿಮ ಮುಖ್ಯವಾದ ವೃಕ್ಷ ಸಮೂಹದ ನಮ್ರವಾದ ಶಿಶಾಗ್ರಗಳು ತಮ್ಮ ಛಾಯೆಯನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಅಜಗರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ವಲಂಬಿಸಿ ಶಯನಮಂ ಮಾಡಿರುವ ಪರಮಹಂಸರ ವದನಂಗಳಿಗೆ ಫಲವನ್ನರ್ಪಿಸುತ್ತ ಪಲ್ಲವಾಂಜಲಿಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಪನಿಕರವನ್ನರ್ಪಿಸುವಂತೆಯೂ ಉನ್ನದಶುಕ ಪಿಕ ಶಾರಿಕಾಮಧುರರವಕೋಲಾಪಲಂಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಜಡಜನ್ಮಮಂ ಪರಹರಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮುಮುಕ್ಷುಗಳಂತೆಯೂ ಕಂಗೊಳಿಸುವುವು. ಎಂದು ಮುಂದೆ ತೆರಳುತ್ತ ಇದೋ ! ವೇದಗಳೇ ತೇಜೋಮಯಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವಂತೆ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ಮುಖರಿತವಾಗಿ ಫಲಪುಷ್ಪ ಸಮಿತ್ಕುಶಲಗಳಿಂದ ಪಿಡಿದು ಅನುಸರಿಸಿ ಬರುವ ಹರಿಣಶಿಶುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ತೆರಳುತ್ತಿರುವ ಋಷಿ ಪುತ್ರನಿಕರವು ಸಂತ್ರಜಾಡ್ಯಮಂ ಪರಿಹರಿಸುವುದು. ಕ್ರತುಶಾಲೆಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತ ಅಜ್ಯಾಪತಿಪರಿಮಳದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಹೋಮ ಧೂಮವ್ರಜಗಳು ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನಡರಿ ಸ್ವರ್ಗಮಾರ್ಗಸೋಪಾನದ ಪರಂಪರೆಯೊಂದು ಎಂಬಂತೆ ನೋಡುವವರ ದುರಿತಮಂ ಪರಿಹರಿಸುವುವು. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯೊಳು ಅಮೃತ ಚರುಗಂಧಮಂ ವೊರದಿಂದಾಪ್ರಾಣಿಸುತ್ತ ಅರ್ಧಪಕ್ಷಿ ಪುರೋಡಾಶಪರಿಮಳದಿಂದ ಪ್ರಮುದಿತಗಳಾದ ಅತಿಥಿ ವರ್ಗಂಗಳು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಪರ್ಣಶಾಲೆಗಳಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರುವುವು. ಇನ್ನೊಂದಡೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶೃಂಗಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯು ಕೆದಕಿ ಕಂದ ಮೂಲಂಗಳಿಂದ ಋಷಿ ವಟುಗಳಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಹರಿಣಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿದಂತೆ ಜಲಗಳಿಂದ ಗ್ರಹಿಸಿ ಪುಷ್ಕರಾಗ್ರದಿಂದ ಪುಷ್ಪಲತೆಗಳಿಗೆ ಸೇಹನಂಗೆಯ್ದು ಕರಿಕಳಭಗಳನ್ನೂ ಮುನಿ ಕುಮಾರರಿಂದ ಪ್ರಾರ್ಥಿತವಾಗಿ ವೃಕ್ಷಮೂಲಂಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮುಖದಿಂದ ಅಗಿತೆಯಂ ಮಾಡುವ ವನವರಾಹಗಳನ್ನೂ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಋಷಿಸಂಘದ ಹೋಮಾಗ್ನಿಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಪಕ್ಷಿಮಾರುತಗಳಿಂದ ಪ್ರಜ್ವಲನಂಗೆಯ್ದು ಮಯೂರನಿಕರಗಳನ್ನೂ ಅವಿರತ

ಶ್ರವಣ ಗೃಹೀತ ವಪಟ್ಟಾರವ ಮನೋಹರಮಾದ ಶುಕಸಂಕುಲಗಳನ್ನೂ ಅನೇಕ
ಶಾರಿಕೋದ್ಭವ್ಯವೂ ರಥಂತರಸಾಮಮಂ ಕಲಿಯಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರುವ ಪಕ್ಷಿ
ವಿಶೇಷಗಳನ್ನೂ ಮೃಗೀಜಿಹ್ವಾಪಲ್ಲವದಿಂ ನೆಕ್ಕಲ್ಪಡುವ ಋಷಿಶಾಬಕಂಗಳನ್ನೂ
ಮಹಾಮುನಿ ಜನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯದಿಂ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೈರಮಂ ಬೆಟ್ಟ ಇಂದೀವರಗಳಂ
ತಿರುವ ಮಯೂರಬರ್ಹಗಳಂ ನೋಡಿ ದೂರ್ವಾಸಮೂಹಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ
ಹೋಗುವ ಪನ್ನಗಂಗಳನ್ನೂ ವ್ಯಾಘ್ರಶಿಶುಗಳೊಡನಾಡುವ ಗೋವತ್ಸಗಳನ್ನೂ
ಮೃಣಾಳಮೂಲಮೆಂದು ಕೇಸರಿಯ ಪುಚ್ಚ ಮಂ ಸೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಕರಿಕಲಭಂಗಳನ್ನೂ
ಅವುಗಳಂ ನೋಡಿ ಸುಮ್ಮನಿರುವ ಸಿಂಹಕದಂಬವನ್ನೂ ಮತ್ತೊಂದೆಡೆ
ಯೊಳು ವಾಯು ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ತೂಗುತ್ತಿರುವ ವನದೇವತಾಯೋಗ್ಯಗಳಾದ
ಡೋಲಾಲತೆಗಳನ್ನೂ ಚಮರೀವಾಲ ಸಮೂಹದಂತೆ ಅತಿ ಧವಳತೆಯಿಂ ಭೂಮಿ
ಯಲ್ಲಿ ಮಂಡಲಾಕಾರಮಾಗಿ ಜೋಲುತಿರುವ ಮುನಿಜಟಾಭಾರದಲ್ಲಿ ಗೂಡುಗ
ಳಂ ಕಟ್ಟಿ ವಿಹರಿಸ ಟಿಟ್ಟಭಮಿಧುನಂಗಳನ್ನೂ ನೋಡು. ಈ ಮಹಾತ್ಮರಿಂದಲೇ
ಭೂಮಿಯು ಚಲಿಸದೆ ಇರುವುದು. ವಾಯುವು ಮಿತವಾಗಿ ಬೀಸುವುದು. ಸಮುದ್ರ
ವು ಮೇರೆದಪ್ಪದು. ಕಾಲ ಚಕ್ರವು ನಿಲ್ಲದೆ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವುದು. ಇನರು ಧರ್ಮ
ಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯರಾಗಿರುವರು. ಮತ್ತು ಕರುಣಾರಸಕ್ಕೆ ಸಾಗರರೂ ಸಂಸಾರಾಂ
ಬುಧಿಗೆ ಸಂತರಣ ಸೇತುಗಳೂ ಉಪಶಾಂತಿವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತರೂ ಲೋಭಾ
ರ್ಣವಕ್ಕೆ ಬಡಬಾನಲರೂ ಶಾಸ್ತ್ರ ರತ್ನಕ್ಕೆ ನಿಕಷೋಪಲರೂ ಇವರೇ. ಈ ಮಹಾ
ಮುನಿ ಜನ ಚರಣಾರವಿಂದಸಂಪರ್ಕದಿಂದೀ ಯಾಶ್ರಮವು ಕಲಿಕಲ್ಮಪದಿಂದೆಂದಿಗೂ
ಲಿಪ್ತ ಮಾಗದು. ಅನ್ಯತವು ಇಟ್ಟಣಿಕೆ ನೋಡಲಮ್ಮದು. ಮದ ಮತ್ಸರಂಗಳು ಹೆಜ್ಜೆ
ಯನ್ನೂರವು. ಕಾಮವಿಲಾಸವು ಕಣ್ಣೆರೆದೀಕ್ಷಿಸದು. ಮತ್ತು ಕಮಲಯೋನಿಯಂ
ತೆ ತ್ರಿಭುವನವಂದಿತಮಾಗಿಯೂ ವಿಷ್ಣು ವಿನಂತೆ ಪ್ರಕಟಿತಹರಿವರಾಹ ರೂಪಮು
ಳ್ಳದಾಗಿಯೂ ಸಾಂಖ್ಯದಂತೆ ಕಪಿಲಾಧಿಷ್ಠಿತಮಾಗಿಯೂ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಉಪಶಾಂ
ತರಿಗೆ ವಾಸ ಯೋಗ್ಯಮಾದ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕವೇ ಆಶ್ರಮರೂಪಮಂ ಧರಿಸಿರುವಂತೆ
ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಈ ನೈಮಿಶಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷ ಪಾತವು ವನಕುಕ್ಕುಟಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ಭ್ರಾಂತಿ ಎಂಬುವುದು ಅಗ್ನಿಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಲಿನ್ಯಮೆಂಬುದು ಹೋಮಾ
ಗ್ನಿಧೂಮರೇಖೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮುಖರಾಗವು ಶುಕಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯು
ದರ್ಭಾಗ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಚಾಂಚಲ್ಯವು ಕದಳೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ನೇತ್ರರಾಗವು ಕೋಕಿ
ಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಠಗ್ರಹಣಮೆಂಬುದು ಕಮಂಡುಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಪೃಶ್ಯವು

ಗೋದೋಹನದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಮಾನುರಾಗವು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿಯೂ ಶಕುನಿವಧೆಯು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ದ್ವಿಜಪತನವು ವೃಕ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗೀತವ್ಯಸನವು ಪುಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀಘಲಾಭಿಲಾಷೆಯು ಕಪಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭೋಗಾಭಿಲಾಷೆಯು ಭುಜುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವತ್ತಕ್ರಮವು ಮಯೂರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಧೋಗತಿಯು ವೃಕ್ಷಮೂಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯಥಾ ಇಲ್ಲವು. ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಪ್ಪಹಂಸಂಗಳಿಗೆ ಭುಂಜಿಸಲ್ಪಡುವ ಸಿಂಹಾರಬಲಿಯನ್ನೂ ಬಂಡೆತೆಯೊಳು ವಾಜಿಸುವ ಶ್ರಾದ್ಧಕಲ್ಪಂಗಳನ್ನೂ ಕೂಡಿಸುವ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನೂ ಘೋಷಿಸುವ ಶತರುದ್ರಿಯಂಗಳನ್ನೂ ಜಪಿಸುವ ಮಹಾಮಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಉಚ್ಚರಿಸುವ ಸಾಮಗಾಂಧರ್ವಗಳನ್ನೂ ಕಥನಂಗೆಯ್ದ ದಿವ್ಯಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಸ್ತುತಿಸಲ್ಪಡುವ ಹರಿಹರಪಿತಾಮಹಸ್ತೋತ್ರಂಗಳನ್ನೂ ಶ್ರವಣಂಗೆಯ್ಯವಳಾಗು. ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾಂಖ್ಯರಹಸ್ಯವನ್ನೂ ಪ್ರಕಟಂಗೆಯ್ದ ಯೋಗಸಾಧನೆಗಳನ್ನೂ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ನಾನಾಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಂಗಳನ್ನೂ ಸಿಂಧಿಸಲ್ಪಡುವ ಪಾಪಂಜಮಂತ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ಸಿದ್ಧಾಂತಂಗೆಯ್ದ ವೇದಮಾರ್ಗಂಗಳನ್ನೂ ಅಲಿಸುವವಳಾಗು. ಈ ಪರಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾಪನಮಂ ಮಾಡುವ ಮಹಾಮುನಿಗಳಿಗೆ ವಾಸಯೋಗ್ಯಮಾದ ಈ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಜನಗಳಿಗೆ ಲಬ್ಧಮಾಗುವ ಆನಂದಾಬ್ಧಿಯೊಳಗೆ ಶೇಷವನ್ನಾದರೂ ನಮ್ಮ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಸುಖವು ಹೋಲಲಾರದು. ಇದರಿಂ ಕೈವಲ್ಯವು ಕರಗತಮಾಗುವುದು. ಇವರಿಂದನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟವರಿಗೆ ಸಾಲೋಕ್ಯಾದಿಮುಕ್ತಿಗಳು ಉಂಟಾಗುವುವು. ಬಹು ಜನ್ಮ ಸುಕೃತದಿಂದೀ ಯಾಶ್ರಮವು ನಮಗೆ ಗೋಚರವಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಸಾಧಾರಣ ಜನಗಳಿಗೆ ಮಹಾ ಭಯಂಕರಾರಣ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದು. ಇಂದು ನಮ್ಮ ಜನ್ಮ ಸಫಲವಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಅಲ್ಲಿನ ಮುನಿಸಂಘಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತ ಸಶರೀರನಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೈದಿದವನಂತೆ ಆನಂದ ಭರಿತನಾಗಿ ಸತಿಯೊಡನೆ ಅಡಿ ಇಡುತ್ತಿರುವ ನರಪಾಲನಂ ನೋಡಿ—ಈತನಾರೋ ! ರಾಜೋತ್ತಮನು ವಿರಕ್ತಿಯಿಂ ವಾನಪ್ರಸ್ಥನಾಗಿ ಬಂದಿರಬೇಕು ಎಂದು ಮಹಾಮುನಿಯೊಬ್ಬನು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯ ಮುಖದಿಂ ರಾಯನಂ ಕರೆಯಿಸಲು ; ಆ ನೃಪದಂಪತಿಗಳು ಅಶೋಕವೃಕ್ಷಭಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯವರ್ಗಸಮೇತನಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಮಹರ್ಷಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಮಧ್ಯಾಹ್ನಮಾರ್ತಾಂಡನಂತೆ ಪ್ರಜ್ಞಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಆ ತಪಸ್ವಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನ ತೇಜೋಮಂಡಲದತ್ತಣಿಂ ಹೊರಹೊಮ್ಮುವ ಕಿರಣಂಗಳಿಂ ವಿಹ್ವಲಮಾದ ನೇತ್ರಯುಗ್ಮಮುಳ್ಳವನಾಗಿ ಆತನಡಿದಾವ

ರೇಗಳಿಗಭಿವಂದಿಸಿ ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅಂಜಲಿಬದ್ಧನಾಗಿ ಸತಿಯೊಡನೆ ಸಂತಿರುವ
 ಆ ರಾಯನಂ ನೋಡಿ ಉಚಿತಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಆ ಯತಿಯು ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆ
 ಗಳಂ ಮಾಡಲು; ಆ ಪೃಥ್ವೀವಲ್ಲಭನು—ತಾನು ಬಂದಿರುವುದಂ ಅನುಪೂರ್ವಕ
 ಮಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ
 ಸಮ್ಮತನಾದ ಮುನಿಯು ಮುಕ್ತಿದಾಯಕಮಾದ ಜ್ಞಾನಯೋಗರಹಸ್ಯವನ್ನು
 ಉಪದೇಶಂಗೆಯ್ದು ಇದರಿಂ ನೀನು ಕೃತಾರ್ಥನಾಗುವೆ ಎಂದು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ
 ಆತನಿಗೆ ಕಂದಮೂಲಫಲಂಗಳಂ ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅಪ್ಪಣೆಯಂ ಕೊಡಲು; ಆ
 ವಸುಧೇಶನು—ನಾನು ಧನ್ಯನಾದೆನೆಂದು ಗುರುಪಾದಂಗಳಿಗಭಿವಂದಿಸಿ ಕೊರಟು
 ಬಂದು ಬಂದು ಮನೋಹರಮಾದ ಪ್ರದೇಶದೊಳ್ ತನ್ನನುಚರನೆಂ ರಚಿಸ
 ಲ್ಪಟ್ಟ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ತ್ರಿಪವಣ ಸ್ನಾನಂಗೆಯ್ಯುತ್ತ
 ಶಿವಾರ್ಚನೆಯನೆಸಗುತ್ತ ಯೋಗಾರೂಢನಾಗಿ ಧ್ಯಾನಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಕಂದ
 ಮೂಲ ಫಲಂಗಳಿಂ ಕ್ಷುತ್ರಿಪಾಸೆಗಳಂ ಶಮನಗೊಳಿಸುತ್ತ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಗುರು
 ಪಾದಮಂ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರಲು; ಸುನಂದಾದೇವಿಯೂ ಮುನಿಗಳಿಗಭಿವಂದಿಸುತ್ತ
 ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಗಳಾದ ಋಷಿಪತ್ನೀಕಥಿತದಿವ್ಯಕಥಾಶ್ರವಣದಿಂ ಕಾಲಹರಣಮಂ
 ಮಾಡುತ್ತ ಅಡಿಗಡಿಗೆ ಗೌರಿಯಂ ಪೂಜಿಸುತ್ತ ಪತಿಯು ಮಾಡುವ ದೇವತಾ
 ಪೂಜೆಗೆ ಪತ್ರಪುಷ್ಪಫಲೋದಕಂಗಳನ್ನೊದಗಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತ ಗಡ್ಡೆ ಗೆಣಸುಗಳಿಂ
 ದುದರ ಭರಣಮಂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮನಸ್ಸಿನ ದುಃಖಮಂ ಮರೆತು ತಾನೂ
 ಮುನಿಸ್ತ್ರೀಯಂತೆ ಇರುತ್ತಿರಲು; ಮೊದಲು ಚಾಣಕ್ಯನಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
 ಚೋರರು ಆಶ್ರಮವೆಲ್ಲಮಂ ಹುಡುಕಿ ಮತ್ತೊಂದು ದಿವಸ ಸ್ನಾನಮಂ ಮಾಡಿ
 ಪರ್ಣಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ರಾಯನಂ ನೋಡಿ ಈಗ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆಂದು
 ತಿಳಿದು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನರಾಗಿ ಸಮಯಮಂ ನೋಡುತ್ತಿರಲು; ಆ ಬೀಸಣಿಗೆಯವನು
 ಕಂದಮೂಲಂಗಳಂ ತಂದು ಒದಗಿಸುತ್ತ ಆಯುಧಪಾಣಿಯಾಗಿ ಆ ದೊರೆಯ
 ನ್ನಿಡೆಬಿಡದೆ ಕಾದಿರಲು; ಬೇರೊಂದು ದಿನ ಆ ವೃದ್ಧರಾಜನು ಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ
 ಸ್ನಾನಮಂ ಮಾಡಿ ಸೂರ್ಯದರ್ಶನಂಗೆಯ್ದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಂತರಿಕ್ಷದೊಳ್
 ಸೋಪಾನಪದ್ಧಿಯು ಕಾಣಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಸುವರ್ಣವೃಕ್ಷ ಸಮೂಹವು ಗೋಚರ
 ಮಾಗಲು; ಅದಂ ನೋಡಿ ಭೂಪನು—ತನಗೆ ಆಯುಃಕಲೆಯು ತೀರಿತೆಂದು
 ತಿಳಿದು ಬೇಗ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಮಂ ನೆರವೇರಿಸಿ ಗಂಗಾತಿರದೊಳ್ ಮತ್ತೊಂದು
 ಲತಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ದರ್ಭಾಸನಮಂ ಹಾಕಿ ಕುಳಿತು ವಿಭೂತಿರುದ್ರಾಕ್ಷಂಗಳಂ ಧರಿಸಿ
 ತನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವ ವ್ಯಜನಧಾರಿಯಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಕ್ಷಾಮಕನೇ, ಈ ತಪೋವನದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ನನ್ನ ಸೇವೆಯಂ ಮಾಡಿ ಶ್ರಮಪಡುತ್ತಿರುವೆ. ಇನ್ನು ನನ್ನ ಶರೀರವು ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ಎಲ್ಲಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಈ ರತ್ನದುಂಗುರಮಂ ಮಾತ್ರ ತಂದೆನು. ಇದು ವಿರಕ್ತನಾದ ನನ್ನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿದ್ದು ಫಲವೇನು ? ಇದು ನಿನಗಿರಲಿ ಎಂದು ಆ ಅಂಗುಲೀಯಕಮಂ ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಎಂದಿನಂತೆ ಕಂದಮೂಲಫಲಂಗಳಂ ತಂದು ಸುನಂದಾದೇವಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಸುವವನಾಗು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಆ ದೂತನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಶುದ್ಧಾಚಮನಮಂ ಮಾಡಿ ತನಗೆ ಗುರುಗಳು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಯೋಗರಹಸ್ಯಮಂ ನೆನೆದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯ ಚರಣಗಳಿಗಭಿವಂದಿಸಿ ಸ್ಥಿರಾಸನಮಂ ಬಲಿದು ಶ್ವಾಸಮಂ ನಿರೋಧಿಸಿ ನಿಶ್ಚಲಜೆತ್ತದಿಂ ಯೋಗಾರೂಢನಾಗಿ ಸುಷುಮ್ನಾಮಾರ್ಗದಿಂ ಶ್ವಾಸಧಾರಣಮಂ ಮಾಡಿ ನಿರ್ವಿಕಲ್ಪ ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಜೆತ್ತವೇಕರಸಮಾಗಿ ಪ್ರಾಣವಾಯುವು ತನ್ನಾಡಿಸ್ಪರ್ಶದಿಂದೂರ್ಧ್ವಕ್ಕೆ ನಡೆದು ನೆತ್ತಿಯಂ ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಬ್ರಹ್ಮದಲ್ಲಿ ಲೀನಮಾಗಲು; ಪುನಃ ಭವಕ್ಕೆ ಬಾರದಂತೆ ಆ ವೃದ್ಧರಾಜನು ಮುಕ್ತಿಯಂ ಹೊಂದಿದನು. ಆತನು ಬಲಿದಿದ್ದ ಆಸನಬಲದಿಂ ಆ ಶರೀರವು ಕುಳಿತಿದ್ದಂತೆ ಇರಲು; ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಛಿದ್ರಮಂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಘಾತುಕರು ಇದೇ ಸಮಯಮೆಂದು ಬಂದು ಜಪಮಂ ಮಾಡುವವನಂತೆ ಕಣಂ ಮುಚ್ಚಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಅರಸನಂ ನೋಡಿ ಖಡ್ಗದ ಮೊನೆಯಿಂದ ಸೋಂಕಿಸಿದ ಮಾತ್ರದಲ್ಲೇ ಆ ದೇಹವು ಉರುಳಿ ಬೀಳಲು; ಹೋ ! ವೃದ್ಧನು ಮೃತನಾದನು. ಇನ್ನು ಈ ಶರೀರಮಂ ಭೇದಿಸಿದುದರಿಂದ ಫಲವೇನು ? ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಸಡಿಲಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ಆತನ ಜಪಮಾಲೆಯಂ ಗುರುತಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಸೇರಿ ಕೆಂದು ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಆ ಬಳಿಕ ರಾಜನ ದೂತನು ಎಂದಿನಂತೆ ಕಂದ ಮೂಲಂಗಳಂ ತಂದು ಸುನಂದಾದೇವಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಪೃಥ್ವೀಶನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬಂದು ಜೋಗವಟ್ಟೆ ಸಹಿತ ಉರುಳಿ ಗತಪ್ರಾಣನಾಗಿದ್ದ ಜನಪನಂ ಕಂಡು—ಹೋ ! ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ ತ್ವರಿತದಿಂದೈದಿ ಸುನಂದಾದೇವಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಮೂರ್ಛಿತಳಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರಂ ಗೊಂಡು ರೋದನಂಗೆಯ್ಯುತ್ತ ಪತಿಯಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬಂದು ಆತನ ಕಳೇಬರಮಂ ನೋಡಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಹಲುಬಿದ ಬಳಿಕ ವಿವೇಕಮಂ ತಂದುಕೊಂಡು ಇನ್ನು ಹಂಬಲಿಸಿ ಫಲವೇನು ? ಇಂದಿಗೆ ಸಕಲದುಃಖವೂ ಶಾಂತವಾಯಿತೆಂದು ಧೈರ್ಯವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ದೂತನಂ ಕರೆದು—ಗಂಗಾಜಲಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರ ಮಾಗಿ ಜೆತೆಯಂ ರಜಿಸೆಂದು ನೆಮಿಸಿ ಭಾಗೀರಥಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಂ ಮಾಡಿ

ಗೌರೀದೇವಿಯು ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ಪೂಜಿಸಿ ಆ ರತ್ನ ಸಂಪುಟಮುಂ ಋಷಿಪತಿ ಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಮಣಿತಾಟಂಕಂಗಳಂ ಗುರುಪತ್ತಿಗಿತ್ತು ಅನರ್ಘ್ಯಮುಕ್ತಾಹಾರಮಂ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳರೆಂದು ಮುನಿವಧುಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಪತಿಯ ಕಳ್ಳೆಬರಮಂ ಗಂಗಾಜಲದೊಳ್ ಕ್ಷಾಳನಂಗೈಯ್ದ ಅದಂ ಚತೆಯ ಮೇಲಿರಿಸಿ ಋಷಿಗಳ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ಪತಿಯ ಔಪಾಸನಾಗ್ನಿಯಿಂದಲೇ ಆದಂ ಹೊತ್ತಿಸಿ ಮುನಿಸಂಘಕ್ಕಭಿನಮಿಸಿ ಸುನಂದಾದೇವಿಯು ಹರಿಹರ ಮೂರ್ತಿಗಳಂ ನೆನೆದು ಮಹಾಪ್ರಭೆಯಿಂ ಕೂಡಿ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಚಿತಾಗ್ನಿಯಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಮೇಘದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಮಿಂಚು ಮರೆಯಾಗುವಂತೆ ವಹ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿ ಪುಣ್ಯಲೋಕವನ್ನೈದಿದಳು. ಆ ಮರುದಿವಸ ಆಕಸ್ಮಿಕ ವೃಷ್ಟಿಯುಂಟಾಗಿ ಗಂಗಾಜಲವು ಹೆಚ್ಚಿ ಬಂದು ಆ ಭಸ್ಮರಾಶಿಯಂ ಕದಡುವುದಂ ನೋಡಿ ರಾಜದಂಪತಿಗಳು ಸುಕೃತಶಾಲಿಗಳು. ವೃದ್ಧರಾಜನು ರಾಜಯೋಗದಿಂ ಮುಕ್ತಿಯಂ ಹೊಂದಿದನು ; ಆತನ ಪತ್ನಿಯು ತವುರು ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ ಕನ್ನೆಯಂತೆ ನಿರಾತಂಕಳಾಗಿ ಪತಿಯೊಡನೆ ಅನುಗಮನಮಂ ಮಾಡಿ ಗೌರೀದೇವಿಯರ ಪಾದಕಮಲ ಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನು ಸಂದಳು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ತಪೋಧನರ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಬೀಸಣಿಗೆಯವನು— ಇನ್ನು ನಾನು ಅನಾಥನಾಗಿ ವಿರಕ್ತನಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಫಲವೇನು ? ಪುರವನ್ನಾ ದರೂ ಸೇರುವೆನೆಂದು ಬರುತ್ತ ಶೋಕಮಂ ಗೆಯ್ವ ಚೇಟಿಯಂ ಕಂಡು—

ಎಲೈ ಕುಸುಮರೇಖೆಯೇ, ನಾನು ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನು. ಇಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು? ಸಂಗಡವೇ ಬಾರೆಂದು ಹೇಳಲು; ಅವಳು ಅವನಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಕ್ಷಾಮಕನೇ, ಯಾರ ನಿಮಿತ್ತ ನಾನು ಪುರಕ್ಕೆ ಬರಲಿ? ಇಲ್ಲಿ ಮಹಾಮುನಿಗಳು ಸಂಚರಿಸುವ ಮಾರ್ಗಮಂ ಗುಡಿಸುತ್ತ ಅವರ ಪುಷ್ಪವಾಟಗಳಿಗೆ ಜಲಮಂ ತಂದು ಹಾಕುತ್ತ ಋಷಿಪತ್ತಿಯರು ತೋರಿದ ಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಡಿ ಕೊಡುತ್ತ ಅವರ ಭೋಜನ ಶೇಷದ ಕಂದಮೂಲಂಗಳಿಂ ಪ್ರಾಣಧಾರಣೆಯಂ ಮಾಡಿ ಜನ್ಮಮಂ ಸಫಲಂಗೈಯ್ದುಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವೆನು. ನೀನು ನಿನ್ನ ಪತ್ನೀಪುತ್ರರ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ಮಾಡೆಂದು ಚೇಟಿಗೆ ಹೇಳಿ ಬೀಸಣಿಗೆಯವನು ಆ ಯಾತ್ರಮಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಪೊಳಲಂ ಕುರಿತು ಬರುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುದ್ರಾನುಂಜೂಷಮೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜನ ಪಂಚತ್ವಕಥನಾತ್ಮಕಮಾದ ಏಕಾದಶಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ದ್ವಾದಶಾಕರಂ ಕ್ರೂರಂಭವು.

ಮಲಯಕೇತು ರಾಕ್ಷಸರ ಸಖ್ಯವು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಬಿಸಣಿಗೆಯವನು—ತನಗೆ ಬಡೆಯನಾದ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ ರಾಜನು ಮುಕ್ತನಾದುದಂ ನೆನೆಸೆನೆದು ಕ್ಲೇಶಪಡುತ್ತ ನಗರಾಭಿಮುಖನಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಆ ಮಾರ್ಗಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ರಾಕ್ಷಸರಿಂದ ನೆಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ವಾಸಕನೆಂಬ ಗೂಢಚಾರನು ಪರ್ಮತರಾಜನ ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿಶೇಷವರ್ತಮಾನಮಂ ತಿಳಿದು ಅಮಾತ್ಯನಿಗೆ ಅರುಹಬೇಕೆಂದು ಬರುತ್ತ ವ್ಯಜನಧಾರಿಯಂ ಕಂಡು—ಎಲೈ ಕ್ಷಾಮಕನೇ, ರಾಜಸನ್ನಿಧಿಯ ಸೇವಕನಾಗಿದ್ದ ನೀನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆ ? ನಿನ್ನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಜಾರಿದ ಬಾಪ್ಪಗಳ ಕೊಂಡಿಗಳೇನು ? ಎನಲು ;

ಎಲೈ ವಾಸಕನೇ, ನಮ್ಮ ಬಡೆಯನಾದ ವೃದ್ಧರಾಜನು ತಪೋವನದಲ್ಲಿ ಯೇ ಲಯವಾದನು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕೆಲಸವೂ ಇಲ್ಲದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲಿ ಗಾದರೂ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಬಂದೆನು ಎನಲು ; ವಾಸಕನು—

ಎಲೈ ಕ್ಷಾಮಕನೇ, ಇದೋ ! ಈ ವನದಲ್ಲಿ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಯರ್ಥಮಂ ಆತನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿದರೆ ನಿನ್ನ ದುಃಖ ಶಮನವಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವನಂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕಂಡು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಈ ಬಿಸಣಿಗೆಯವನು ವಿಶೇಷ ವರ್ತಮಾನಮಂ ಹೇಳುವನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಬಹುದು. ನಾನು ತಿಳಿದುದಂ ಆ ಬಳಿಕ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನೆಂದು ಹೇಳಲು ; ಅಮಾತ್ಯನು ಕ್ಷಾಮಕನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ವ್ಯಜನಧಾರಿಯೇ, ನೀನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೆ ? ವೃದ್ಧರಾಜದಂಪತಿಗಳು ಕ್ಷೇಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆಯೇ ? ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಅವರಂ ಭಕ್ತಿಯಿಂ ಭಾವಿಸುವನೇ ? ಏನು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು ? ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಕ್ಷಾಮಕನು ರೋದನಮಂ ಮಾಡುತ್ತ—

ಸ್ವಾಮಿ. ವೃದ್ಧ ರಾಜದಂಪತಿಗಳ ಕ್ಷೇಮವನ್ನಿನ್ನೇಕೆ ಕೇಳುವಿರಿ ? ಎಂದು ಅವರು ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಸುರಂಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹೊರಟು ಮುಕ್ತಿಯಂ ಹೊಂದಿದ ವರೆಗೂ ಯಾವದ್ವೃತ್ತಾಂತಮಂ ತಿಳುಹಿಸಲು ; ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಮನದಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶಪಡುತ್ತ—ಹಾ ! ವೃದ್ಧರಾಜನೇ ! ಹಾ ! ಸುನಂದಾದೇ

ವಿಯೇ ! ಕಾಲಾಧೀನರಾದಿರಾ ! ನಾನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದ ಯತ್ನವು ಇಂದಿಗೆ ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತು. ಇನ್ನು ನಂದವಂಶವಾರ್ತೆಯೆಂದರೇನು ? ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ ಸ್ನಾನಮಂ ಮಾಡಿ ಬಂದು ನಿರ್ದ್ರಾಶನಗಳು ರುಚಿಸದೆ ಜಂತಿಸುತ್ತ ವಾಸಕನೆಂಬ ಗೂಢಚಾರನಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಚಾರಣೇ, ವೃದ್ಧರಾಜದಂಪತಿಗಳ ದಶೆ ಈ ರೀತಿಯಾಯಿತು. ಪಾಟಲೀಪುರಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇಳಿದಿದ್ದ ಪರ್ವತರಾಜನ ದಂಡಿನ ವರ್ತಮಾನವೇನು ? ಎನಲು; ಆ ಗೂಢ ಪುರುಷನು ಅಲ್ಲಿನ ವೃತ್ತಾಂತಮಂ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದನು ಅದೆಂತೆಂದೊಡೆ—

ಸ್ವಾಮಿ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ನೀವು ಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದ ಬಳಿಕ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯೆಂಬ ಕ್ಷಪಣಕನು ಬಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯಂ ಕರತಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲು; ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು ಅವಳಂ ನೋಡಿ ಏನೋ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡು—ಎಲೈ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯೇ, ಈ ಕನ್ನೆಯು ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕವಳು. ಇವಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸು ಎನಲು; ಆತನ ಮಾತಂ ಮೀರಲಾರದೆ ಆ ಕ್ಷಪಣಕನು ಅವಳಂ ಕರತಂದು ಪರ್ವತೇಶ್ವರಿನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲು; ಕಾಮುಕನಾದ ಆ ರಾಯನು ಆ ಸ್ತ್ರೀಯ ಸಂಗದಿಂದ ನಂಜು ತಟ್ಟೆ ಮೃತನಾದನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸೇನಾಜನರಂ ಕಂಡು ಮಲಯಕೇತುವು ಭೀತನಾಗಿ ಓಡಿ ಹೋದನು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಮಂ ಬಯಸಿ ಬಂದ ಪರ್ವತಪತಿಯಂ ದುಷ್ಟ ಕನ್ಯಾಮುಖದಿಂದ ಸಂಹಾರಂ ಗೆಯ್ಯದನಾದರೂ ಲೋಕಾಪವಾದಮಂ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಉಂಟು ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿದೆ ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಬಹು ಖಿನ್ನನಾಗಿ—ಓಹೋ ! ನಾನು ಮಾಡಿದ ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನವು ವಿಫಲವಾಯಿತು; ಕರ್ಣನು ಅರ್ಜುನನ ಸಂಹಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಇಂದ್ರನ ದೆಸೆಯಿಂದ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಶಕ್ತ್ಯಾಯುಧಕ್ಕೆ ಘಟೋತ್ಕಚನಂ ಗುರಿ ಮಾಡಿಸಿ ವಾಸುದೇವನು ಪಾರ್ಥನಂ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದ ತೆರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತವಧಾರ್ಥವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ವಿಪಕನ್ಯೆಯಿಂದ ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಸಂಹಾರಂಗೆಯ್ಯಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದನು. ನಾನು ಮಾಡಿದ ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನವೇ ಈ ಗತಿಯಾದರೆ ಕಡಮೆ ಅಲ್ಪ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಚಾಣಕ್ಯನ ಉಪಾಯಮಂ ಮೀರಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನೇನು ಮಾಡಿಯಾವು ? ಎಂದು ಜಂತಿಸುತ್ತ

ಪ್ರಭುಗಳಾದ ನಂದರು ಕಾಲವಶರಾದಾಗ್ಲೂ ನನಗೆ ಪೌರುಷವು ಕ್ಷೀಣವಾಗದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಮೆಳೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಇನ್ನೂ ಸಾಹಸಮಂ ಮಾಡಿ ಪಿತೃ ವಿಯೋಗದಿಂ ಬಿನ್ನನಾಗಿ ತನ್ನ ಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತವೈರಿಯಾದ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಸೇರಿ ಅವನಂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿ ಅವನ ಸೇನೆಯಂ ಕರತಂದು ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಮುತ್ತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರ ಗರ್ವಮಂ ಮುರಿದು ನಂದರಾಜ್ಯಮಂ ಅವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಲೋಕಾಂತರಸ್ಥರಾದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ಸಂತೋಷಮುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನಲ್ಲದೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅಭ್ಯುದಯಮಂ ನೋಡಿ ಸಹಿಸುವವನಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪುನಃ ಆ ಚಾರನಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ವಾಸಕನೇ, ಪರ್ವತರಾಜನು ಕಾಲಾಧೀನನಾಗಿ ಎಷ್ಟು ದಿವಸಗಳಾ ದುವು? ಮಲಯಕೇತು ತನ್ನ ಪುರವನ್ನು ತಲುಪಿರುವನೋ? ಎಂದು ಕೇಳಲು;

ಸ್ವಾಮಿ, ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಮೃತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಎರಡು ತಿಂಗಳಾಯಿತು ಮಲಯಕೇತು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪುರಮಂ ತಲಪಿ ಇದ್ದಾನು. ಈ ವರ್ತಮಾನಮಂ ತಮಗೆ ತಿಳಿದಬೇಕೆಂದು ಅರಸುತ್ತ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಆಜ್ಞಾಪ್ತನಾಗಿ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ವಿರಾಧಗುಪ್ತನೆಂಬ ಚಾರನ ಮುಖದಿಂ ಕೇಳಿ ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಿಯಂ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದೆನು ಎನಲು; ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು—ನಮ್ಮ ಸಂಗಡವೇ ಇರುವುದೆಂದು ಆ ಚಾರನಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಪರ್ವತ ದೇಶಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ಆತನ ಪರಿವಾರವು ಕೆಲವು ಬಂದು ಸೇರಲು; ಆ ಅವಾತ್ಸನು ಪರ್ವತರಾಜ್ಯದ ರಮಣೀಯತೆಯಂ ನೋಡುತ್ತ ಶಾಹುರೀನಗರದ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅತ್ತಲಾ ಪಾಟಲೀಪುರದ ರಾಜಭವನದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧರಾಜ ದಂಪತಿಗಳು ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವುದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಅತ್ಯಂತ ವ್ಯಸನಗೊಂಡು ತಾನೇ ಬಂದು ರಾಜಭವನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹುಡುಕಿ ಕಾಣದೆ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಸುರಂಗದ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ಇರುವುದಂ ಕಂಡು ವೃದ್ಧರಾಜ ದಂಪತಿಗಳು ಪುತ್ರಶೋಕಮಂ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ ನನ್ನಿಂದ ಅಪರಾಧವೆಲ್ಲ ಪೂಜ್ಯ ಇಲ್ಲ. ಈ ಯರ್ಥವು ಸರ್ವಜನಕ್ಕೂ ವಿದಿತನಾಗಿರುವುದು. ಆದರೂ ಅವ ರಿರುವ ನೆಲೆಯಂ ತಿಳಿದು ನಾನೇ ಹೋಗಿ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಲ್ಲೂ ಕರತರುವುದೇ ಯುಕ್ತವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ವೃದ್ಧನಾದ ವಕ್ರನಾಸನೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಯಂ ಕರೆಯಿಸಿ ರಾಜದಂಪತಿಗಳು ಪುಣ್ಯಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋದುದಂ ತಿಳುಹಿ ನಂದರ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ

ರುವ ಅವರ ಭೋಗಿನಿಯರುಗಳಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕಮಾದುದಂ ಒದಗಿಸುತ್ತ ವ್ಯತ್ಯಾಸಂ ಬಾರದಂತೆ ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರುವುದೆಂದು ನೇಮಿಸಿ ಸುರಂಗದ ಬಾಗಿಲಂ ಮುಚ್ಚಿ ಬೇಕೆಂದು ಕಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಚಾರರಂ ಕರೆದು—ನಮ್ಮ ಪಿತಾಮಹರಾದ ರಾಜದಂಪತಿಗಳು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರುವುದರಿಂದ ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯದ ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮಂಗಳಲ್ಲಿ ಅರಸಿ ತಿಳಿದು ಬಂದು ನಮಗೆ ಹೇಳುವವರಾಗಿರಿ ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ ತಾನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಮೊದಲು ಚಾಣಾಕ್ಯರಿಂದ ಆಜ್ಞಾಪ್ತರಾಗಿದ್ದ ಚೋರರು ಬಂದು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವನಂ ಕಂಡು—

ಸ್ವಾಮಿ, ತಮ್ಮಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವೃದ್ಧರಾಜನಂ ಸಂಹರಿಸಿದೆವು. ಅವನ ಕೈಯ್ಯ ಜಪಮಾಲೆಯು ಇದೆಂದು ತೋರಿಸಲು ; ಅದಂ ನೋಡಿ ಅವರಂ ಆಚೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಆಧಿಪತ್ಯವು ನಿಷ್ಕಂಟಕಮಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಿ ಕೊಂಡು ಚಾಣಾಕ್ಯನು ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಮತ್ತು ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಂದ ಆಜ್ಞಾಪ್ತರಾದ ಚಾರರು ಗಂಗಾತೀರದ ಆಶ್ರಮಂಗಳಲ್ಲಿ ಹುಡುಕಿ ವೃದ್ಧರಾಜನಂ ಕಾಣದೆ ಅಲ್ಲಿರುವ ಚೇಟೇನೂಲಕದಿಂದ ಆ ದಂಪತಿಗಳ ಯಾವದ್ವೈತ್ತಾಂತಮಂ ತಿಳಿದು ಬಂದು ತಮ್ಮ ರಾಯನಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲು ; ಅದಕ್ಕಾತನು ಬಹಳವಾಗಿ ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತ ಪಿತಾಮಹನೊಬ್ಬ ನಾದರೂ ಜೀವಿಸಿದ್ದರೆ ಬಹುಸೇವೆಯಂ ಮಾಡಿ ನಾನು ಸುಕೃತಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಬೇಕೆಂದು ಎಣಿಸಿದ್ದೆನು. ದೈವಸಂಕಲ್ಪವು ಹೀಗೆ ಪರಿಣಮಿಸಿತು ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತ ಇರುವಲ್ಲಿ ಆತನಂ ಸಮಯೋಚಿತವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಚಾಣಾಕ್ಯನು ಸಮಾಧಾನಂಗೆಳಿಸಿ ಆ ರಾಜಪುತ್ರನ ಮನಸ್ಸು ಬರುವಂತೆ ಆತನ ಕೈಯ್ಯಿಂದಲೇ ಪಿತೃಕೃತ್ಯಮಂ ಮಾಡಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಬಹು ದ್ರವ್ಯ ದಕ್ಷಿಣೆಗಳಂ ಕೊಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅತ್ತಲಾ ಪರ್ವತರಾಜನ ಉಪವನದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಬಂದು ಇಳಿದಿರುವುದಂ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಚಾರಮುಖದಿಂದ ತಿಳಿದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಲಯಕೇತುವ ನೋಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಚಾಣಾಕ್ಯರು ನನಗೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಕಾಗದದ ರೀತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಲಯಕೇತುವನ್ನನುವರ್ತಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೇಲೆ ರಾಜಕಾರ್ಯಮಂ ನಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾನು. ಚಾಣಾಕ್ಯರು ಹೇಳಿದ ರೀತಿಗೆ ಈಗಲೇ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ದೋಷಾರೋಪಣವನ್ನೇನಾದರೂ ಮಾಡಿ

ಮಲಯಕೇತುವಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಅಶ್ರಯಿಸದಂತೆ ನಿರಾಕರಿಸಿದರೆ ಖ್ಯಾತಿವಂತನಾದ ರಾಕ್ಷಸನು ಮತ್ತಾವ ಅರಸಿನ ಬಳಿಗಾದರೂ ಅನುಸರಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೋದಲ್ಲಿ ಇವನು ಮಹಾ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷನಾದುದರಿಂದ ಆ ರಾಯನು ಶತ್ರುವಾದರೂ ಮಿತ್ರನಾದಾನು. ಮಿತ್ರನೇ ಆಗಿದ್ದವನು ಕೆಳತಕ್ಕದ್ದೇನು ? ಹೀಗೆ ಕೆಲವು ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳಂ ಬಡಂಬಡಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಿದರೆ ಮರ್ಯಾದಾಪುತ್ರನ ಯೋಗಕ್ಕೆ ಮನು ಎಂತಾಗುವುದೋ ? ಅದರಿಂದ ಚಾಣಕ್ಯರ ಮನೋಗತವು ವ್ಯರ್ಥವಾದಿತು. ನಾನು ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವುದೂ ಸಾರ್ಥಕವಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವುದು. ಅದುಕಾರಣದಿಂದ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಲಾರದು ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಲಯಕೇತುವಂ ಬಡಂಬಡಿಸಿ ಸೇನೆಯಂ ಕರಕೊಂಡು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಕುರಿತು ಹೋಗಲಿ. ಚಾಣಕ್ಯನ ಗೂಢಚಾರರು ಯಾರಾದರೂ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಅನುವರ್ತಿಸಿದ ಬಳಿಕ ದುಷ್ಪ್ರಮಾಜಾಲಮಂ ನಯದಿಂದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಉಪೋದಕವನ್ನರಜಿ ಅಟ್ಟುವಂತೆ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ಕೋಪಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪರ್ವತೋತ್ಪರಪುತ್ರನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲು : ಪುರದ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಇಳಿದಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸನು—ತಮ್ಮಂ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಬಂದು ಇದ್ದೇನೆಂದು ಅರಸಾದ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ ಬನ್ನಿರೆಂಬುದಾಗಿ ತನ್ನ ದೂತರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಲು ; ಅವರು ಬಂದು ಓಲಗದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಅರಸನುಗನಂ ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿದು—ಬುದ್ಧಿ, ಪಾಟಲೀಪುರದ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರು ಬಂದು ಪುರದ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಇಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ತಮ್ಮ ದರ್ಶನವಾಗಬೇಕೆಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಬನ್ನಿರೆಂದು ನಮ್ಮಂ ಕಳುಹಿಸಿದರು ಎನಲು : ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಮಲಯಕೇತುವು ತನ್ನೊಳಗೆ—ನಂದರಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ದೇಸೆಯಿಂದ ಭೀತನಾಗಿ ಆ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಲಶಕ್ಯವಾದ ಕಾರಣ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನೋ ! ಅಥವಾ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೂ ನಮಗೂ ಉಂಟಾಗಿರುವ ವೈರಮಂ ತಿಳಿದು ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹೋಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಮಂ ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದನೋ ! ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ನಂದರಿಗೆ ಸಹಿವನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಅನೇಕ ರಾಜಮಂಡಲವು ಅವರನ್ನನುವರ್ತಿಸಿಕೊಂಡಿತು.

ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಈ ಅಮಾತ್ಯನ ಪ್ರಶಂಸೆಯು ಬಹುವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾರ್ಯದಕ್ಷನೂ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯೂ ಸತ್ಯವಂತನೂ ಪ್ರಜಾರಕ್ಷಕನೂ ಆಗಿರುವ ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ನಾವು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ತಾನಾಗಿಯೇ ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೇಲೆ ದ್ವೇಷಮಂ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೆ ನಮ್ಮ ಬಳಿಯಣ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಮಂ ಈತನಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಇವನ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಶತ್ರುಗಳಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ದೃಢೀಕರಿಸಿ ಆಗ ಸಮಾಪಕ್ಕೆ ತಂದ ಬಾಗುರಾಯಣನಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ, ನಂದರಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನು ಬಂದು ನಮ್ಮ ಪುರದ ಉಪವನದಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ನಮ್ಮಂ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ದೂತರಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಈತನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಶತ್ರುವಾದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಮಿತ್ರನಾದಾನು. ಕಾರ್ಯದಕ್ಷನೂ ಸತ್ಯವಂತನೂ ದೂರದರ್ಶಿಯೂ ಖ್ಯಾತಿವಂತನೂ ಆದ ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಭಯಪಟ್ಟು ಬಂದವನಾದರೂ ಈತನ ಮುಖದಿಂದ ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ನಮ್ಮನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ತನಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿರುವ ದ್ವೇಷಮಂ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡರೆ ರಾಕ್ಷಸನಂ ನಾವಾಗಿ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿದಂತಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳಲು ;

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರಕನೇ, ರಾಕ್ಷಸನ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನೀನು ನುಡಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಸಹಜವೇ ಸರಿ. ಆತನು ಬಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಳಯಿತಕ್ಕವನಲ್ಲ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಮಂ ಸಾಧಿಸಲೋಸುಗ ಬಂದು ಇರುವುದೇ ನಿಶ್ಚಯವಾದರೆ ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವೆಲ್ಲವೂ ಕೈವಶವಾಯಿತು ಎಂದು ತಿಳಿಯುವವನಾಗು ಎನಲು ;

ಅಯ್ಯಾ ಮಿತ್ರನೇ, ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ನನ್ನ ಮನೋರಥವು ಸಫಲಪ್ರಾಯವೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲವೇ ? ಮೊದಲು ಆತನು ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸವೆಲ್ಲವೂ ಚಾಣಕ್ಯನಲ್ಲಿ ಏನು ಸಾಗಿತು ? ಎನಲು ;

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರಕನೇ, ಹಾಗಾದರೂ ದುರಹಂಕಾರಿಯೂ ಧೂರ್ತನೂ ನಿಷ್ಕರಹೃದಯನೂ ಆದ ಚಾಣಕ್ಯನಿಗೂ ಸರಳಹೃದಯನೂ ರಾಜನೀತಿಜ್ಞನೂ ಪ್ರಭುವೂ ಆದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೂ ದೈವಯೋಗದಿಂ ನಡೆದು ಬರುವ ಮಿತ್ರತ್ವವು ತಪ್ಪಿ ಅವರೀವರಿಗೂ ಮನಸ್ತಾಪಮುಂಟಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಮುಖದಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಕೈಗೂಡಿ ಬಂದಿತು ಎನಲು ;

ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ನಮ್ಮ ಪರಿವಾರವೆಲ್ಲಮಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನೀನೇ ಹೋಗಿ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕಂಡು ಉಚಿತಪ್ರಕಾರದಿಂ ಕರತರುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಮಾತಿಗೆ—ಅಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿ ಪರಿವಾರಸಮೇತ ನಾಗಿ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಪುರದ ಉದ್ಯಾನವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಉಚಿತ ಪ್ರಕಾರದಿಂ ದೆಲ್ಲರೂ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕುಳ್ಳಿರಲು ; ಎಲ್ಲರ ಕ್ಷೇಮಮಂ ಕೇಳಿ ಅಮಾತ್ಯನು ಬಾಗುರಾಯಣನಂ ಕುರಿತು—

ಏನಯ್ಯಾ ಸೇನಾಪತಿಯೇ, ನೀನು ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಬಳಿಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವೇನು ? ಎನಲು ;

ಸ್ವಾಮಿ, ನಂದರು ಕಾಲವಾದ ಬಳಿಕ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯ ನಲ್ಲವೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅವನಂ ಅನುವರ್ತಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಬಡಂಬಡದೆ ನಂದರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಕರ್ತೃವಾಗುವ ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಅನುಸರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಉದಾಸೀನನಾಗಿ ಇದ್ದುದಕ್ಕೆ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನಂ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿ ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಚಾಣಕ್ಯನ ಆಲೋಚನೆಯಂ ಆಪ್ತಮುಖದಿಂ ತಿಳಿದಿರಲು ; ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿ ಆ ರಾತ್ರಿಯೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ದೂತರು ಬಂದು ನಿಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳು ಈಗಲೇ ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧ ವಾಗಿ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಗೂಡಾರಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅಪ್ಪಣೆ ಬಂದ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದು ಪ್ರಭುಗಳ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಪಡೆಯಂ ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಇದೇನೋ ಚಾಣಕ್ಯನು ಪುತ್ರ ಸಮೇತನಾದ ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ದ್ರೋಹವನ್ನೇಣಿಸಿರುವವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಯರ್ಥಮಂ ತಿಳಿಯ ಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತ್ವರಿತದಿಂ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನ ಗೂಡಾರದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ನಾನು ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಚಾಣಕ್ಯನು ಕಳುಹಿಸಿದ ವಿಷಕನ್ಯೆಯಿಂದ ಪರ್ವತರಾಜನು ಮೃತನಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸೈನ್ಯವು ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಮೇಲೆ ಬರುವುದಂ ತಿಳಿದು ಮನಮರುಗಿ ರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ಈ ಯರ್ಥಮಂ ಬೇಗ ತಿಳುಹಿಸಿ ಅವನಂ ಅರಿಬಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ತಪ್ಪಿಸಿ ದೂರವಾಗಿ ಕರತಂದು ಬಿಡಲು ; ತನಗೆ ಉಪಕಾರಮಂ ಮಾಡಿದನೆಂಬ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನನ್ನಂ ಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲೇಸದೆ ತನ್ನ ಸಂಗಡವೇ ಕರತಂದನು. ಇನ್ನು ನೀವು ಮಲಯಕೇತುವಿನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹಮಂ ಮಾಡಿ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಆತನು ಬಯಸಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಸಫಲವಾಗುವುದು. ಈಗ

ದಯಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ಬಾಗುರಾಯನು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಎದ್ದು ಪರಿಜನಸಮ್ಮೇತನಾಗಿ ರಾಜಸಭೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಅದಂ ಕಂಡು ಮಲಯ ಕೇತು ಪೀಠದಿಂದೆದ್ದು ಬಂದು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಲು; ಆತನು ನೃಪತನಯನಂ ತಕ್ಕೈಸಿ ಜಯಶೀಲನಾಗು ! ಎಂದು ಹರಸಿ ಅವರ್ವರೂ ಉಚಿತಪ್ರಕಾರದಿಂ ಕುಳಿತು—ಅಮಾತ್ಯ ಶ್ರೇಷ್ಠರೇ, ನೀವು ಕ್ಷೇಮಿಗಳೇ ? ಎನಲು;

ಅಯ್ಯಾ ಕುಮಾರಕನೇ, ನೀನು ಶ್ರೇಯೋವಂತನಾಗಿರುವುದಂ ಕೇಳಿ ನಾವು ಕ್ಷೇಮಿಗಳಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರಜಾಪರಿವಾರಸಮ್ಮೇತನಾದ ನಿನಗೆ ಕುಶಲವೇ ? ನಾನು ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಮಿತ್ರನಾದ ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ನಿನ್ನಂ ಕುಮಾರನೆಂದು ಸಂಬೋಧಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೆ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ಮಿತ್ರತ್ವಮಂ ನಿಮ್ಮ ವೃದ್ಧ ಮಂತ್ರಿಗಳಂ ಕೇಳಿದರೆ ತಿಳಿಯಬಂದಿತು. ಅದಂತಿರಲಿ ! ವಂಚಕನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನ ಕಾಪಟ್ಯಮಂ ನಿಶ್ಚಯಮೆಂದೆಣಿಸಿ ಮಾಡಿದ ಯತ್ನಗಳು ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ ಪರ್ವತರಾಜನು ಮಹಾವಿಪತ್ತಿಗೆ ತಗುಲಿದನು. ನೀನು ಪಿತೃಕ್ಷೇಶದಿಂದ ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಬಹುಪ್ರಜಾನಿಕರಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾದ ಪರ್ವತರಾಜ್ಯವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷಾ ವಂತನಾಗಿದ್ದೀಯೆಂದು ತಿಳಿದು ನಿನ್ನಂ ನೋಡಬಂದೆನು ಎನಲು;

ಅಯ್ಯಾ ಅಮಾತ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠರೇ, ನಿಗ್ರಹಿಸಲೆಣಿಸಿದ ದೈವವು ವಂಚಕರಂ ಆಸ್ತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿ ಅವರ ಮುಖದಿಂ ಪುರುಷನಂ ಸಂಹಾರಗೊಳಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಬಂದು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದುಂಟೇ ? ಮೊದಲಿನಂತೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸದೆ ಈಗ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಪುತ್ರವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟು ತಾವು ಸಕಲಭಾಗದಲ್ಲೂ ನನಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿರಬೇಕು. ಬಹಳ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಬಾಲಕನಂ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಬಂದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಪಿತೃಕ್ಷೇಶವು ನಿವೃತ್ತಿಯಾಯಿತು. ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಸಕಲ ಸಾಮಗ್ರೀಸಮ್ಮೇತವಾಗಿ ರಾಜಯೋಗ್ಯವಾದ ಬೀಡಾರಮಂ ಮಾಡಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಮಲಯಕೇತುವು ಮಜ್ಜನಗೃಹಾಭಿಮುಖನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಆ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸುವ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಅಮಾತ್ಯತ ಸಮಯವೇನು ? ನೋಡಿ ಬಾರೆಂದು ಅರಸುಮಗನು ದೂತರಂ ಕಳುಹಿಸಲು; ಅವರು ಬಂದು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು—ತಮ್ಮ ಸಮಯವೇನೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರಹೇಳಿ ನಮ್ಮ ದೊರೆಯವರು ಕಳುಹಿಸಿದರು ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು—ನಾವೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಎದ್ದು ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ

ಮಲಯಕೇತುವಂ ಕಂಡು ಉಚಿತಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕುಳ್ಳಿರಲು: ಆ ರಾಜಸೂನು
ವಿಂತೆಂದನು—

ಅನಾತ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠರೇ ! ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದ ಬಳಿಕ ಇಷ್ಟು
ಬವಸ ಸಿಮಿಗೆ ವಾಸವೆಲ್ಲಿ ? ಮುಂದಣ ಕಾರ್ಯವು ನೆರವೇರುವುದಕ್ಕೆ ಏನು
ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದೀರಿ ? ಕರ್ತವ್ಯಕಾರ್ಯವು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ಲೋಕದವರಂತೆ
ಸುಮ್ಮನೆ ನಿರತಕ ಪರಲ್ಲವೆಂದು ಕೇಳಿರುವೆನು ಎನಲು:

ಅಯ್ಯಾ, ಕುಮಾರಕನೇ, ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ನಾಲ್ಕು ದಕ್ಕುಗಳಂ
ನೋಡಲು: ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಏಕಾಂತ ಸಮಯವೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ
ತೆರಳುತ್ತಿ ರಲು—ಅಯ್ಯಾ ಮಲಯಕೇತುವೇ, ಅವಶ್ಯಕರ್ತವ್ಯರಾಜಕಾರ್ಯವೇನು
ನನಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಪ್ರಭುಸಿನ ಅವಲಂಬನ ಹೊರತು ಸಿದ್ಧಿಸದು. ಅದೇನಂದರೆ—
ಚಾಣಕ್ಯನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಸಿಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಬೋಧಿಸಿ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗಿ
ಭದ್ರನೆಯಿಂದ ನಂದರಂ ಸಂಹರಿಸಿ ತಾನು ವಾಗ್ದಾನಮಾಡಿದ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಮಂ
ಕೊಡಬೇಕಲ್ಲಾ ! ಎಂಬ ಲೋಭಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ವಿಷಕನ್ಯೆಯಂ ಕಳುಹಿಸಿ ನಿನ್ನ
ಜನಕನಾದ ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ಈಗಲೂ ಆ ಅರ್ಧರಾಷ್ಟ್ರಮಂ ನಿನಗೂ
ಕೊಡದೆ ನಿನ್ನಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕರಿಸದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ದ್ರೋಹಿಗಳಾದವರಂ ದಂಡಿಸಬೇ
ಕಲ್ಲದೆ ಪ್ರಭುವಾದವನು ಸುಮ್ಮನೆ ನಿರಬಾರದು. ಅವರು ಮಾಡಿದ ದ್ರೋಹಕ್ಕೆ
ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಮಾಡಬಹುದು. ನಂದರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಪ್ರಜಾಸಮ್ಮತಿ ಇರು
ವಂತೆ ಅನ್ಯರಿಗಿರಲಾರದು. ಪ್ರಮುಖರಾದ ನನ್ನ ಕಡೆಯವರು ಕಪಟದಿಂದ ಚಂದ್ರ
ಗುಪ್ತನಂ ಸಂಹರಿಸಲುದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿ ಸಮಯಮಂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವೇಳೆ
ಯಲ್ಲಿ ಸಿಮ್ಮ ಧೈರ್ಯಮಂ ಮಾಡಿ ಪುನಃ ಘೌಜನ್ನು ಜೊತೆಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು
ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಮುತ್ತಿದರೆ ನಿನ್ನ ಅವಲಂಬನದಿಂದ ಯಾವ ಉಪಾಯದಲ್ಲಿ ಯಾ
ದರೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ವಧಿಸಿ ನಂದರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸಹ ನಿನಗೆ ಉಂಟು
ಮಾಡಿ ಶತ್ರುಕ್ಷಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಲೋಕಾಂತರಸ್ಥರಾದ ನಮ್ಮ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ
ಸಂತೋಷವನ್ನಂಟುಮಾಡುವೆನಲ್ಲದೆ ನಾನು ಭೋಗಾಸಕ್ತನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಮಂ
ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಂದವನಲ್ಲ. ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯಂ ನೆರವೇರಿಸಿ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನಾದ
ರೂ ಸಂಪಾದಿಸುವೆನು ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು:

ಅಯ್ಯಾ ಅನಾತ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠರೇ, ನಾನು ಬಯಸಿದರ್ಥವನ್ನೇ ನೀವು ಇಚ್ಛಿಸಿ
ಸಿರುವಿರಿ. ನೀವು ಬೇಕೆಂದು ಸಾಹಸಮಂ ಮಾಡಿದರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ವಧಿಸಿ

ರುವ ಚಾಣಕ್ಯನ ಕಪಟೋಪಾಯವೆಷ್ಟು ಮಾತ್ರವು ! ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸಂಹರಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಪಿತೃಕಾರ್ಯಗಳಂ ನೆರವೇರಿಸಿ ಗಂಧಮಾಲಿಕೆಗಳಂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬ ವೀರವ್ರತ ಸಫಲಮಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನೀವು ಈ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರಿ. ಮೊದಲಿನಂತೆ ವಾಹಿನಿಯಂ ಜೊತೆಗೊಳಿಸುವೆನು. ನನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಮಂ ಬುದ್ಧಿಸಂಪನ್ನರಾದ ನಿಮಗೆ ಕೊಟ್ಟು ನೀವು ಹೇಳಿದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆನು. ನನ್ನ ಪ್ರಜಾಪರಿವಾರಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯಾದ ಪರ್ವತರಾಜನಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಸಂತೋಷಮಂ ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತ ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ನನ್ನಂ ಸಕಲರಾಜ್ಯಾಧಿಪತಿಯೆಂದೆನಿಸಿ ಇನ್ನೂ ಖ್ಯಾತಿವಂತರಾಗಿರಿ ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅವನಿಗೆ ಕರ್ಪೂರ ವಿಳಯವನಿತ್ತು ಬೀಡಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಮತ್ತೊಂದು ದಿನಸ ಸಕಲವಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದಲೂ ಶೇಖರಮುಖ್ಯರಾದ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಂದಲೂ ಚಕ್ರವರ್ಮಮುಖ್ಯರಾದ ಅರಸುಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತ ಇಂದ್ರಸಭೆಯಂತೆ ಬುದ್ಧಿ ಸಂಪನ್ನರಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾಗಿರುವ ರಾಜಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಮಲಯಕೇತು ಬಂದು ಕುಳಿತು ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಚಿವಾದ್ಯುದ್ಯೋಗಸ್ಥರಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿರಾ, ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರೂ ಬುದ್ಧಿಸಂಪನ್ನರೂ ಆಗಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆಗಳಿಗೆ ಮಿತ್ರಭಾವದಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರು ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಯೋಲಾಭಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಬಳಿಯಣ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಮಂ ವಿಚಾರಿಸುವಂತೆ ನಾವು ಅವರಂ ಬಡಂಬಡಿಸಿ ಇದ್ದೇವೆಯಾಗಿ ಇವರು ಹೇಳಿದ ರೀತಿಗೆ ರಾಜಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವರಾಗಿರಿ ಎಂದು ಅವರುಗಳಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಶೇಖರ ಮುಖ್ಯರಾದ ಸೇನಾಪತಿಗಳನ್ನೂ ಚಕ್ರವರ್ಮ ಮೊದಲಾದ ಅರಸುಗಳನ್ನೂ ಕುರಿತು—ಅಯ್ಯಾ ನಮಗೆ ಪರಮಪ್ರಿಯರಾದ ಅರಸುಗಳಿರಾ, ಈಗ ಪುನಃ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ರಾಜಕಾರ್ಯಾರ್ಥಮಾಗಿ ಪಡೆಯು ತೆರಳಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರು ಹೇಳಿದ ಮೇರಿಗೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ನಿಮ್ಮ ಘೌಜುಗಳಂ ಸಜ್ಜು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೊರಡುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ನೀವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಕಾದಿರತಕ್ಕುದು ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಆಗ ಬೊಕ್ಕಸದಿಂದ ಅನರ್ಘ್ಯ ವಸ್ತುಭರಣಂಗಳಂ ತರಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಮುಂದೆ ಇರಿಸಲು ; ಆತನು ಅದಂ ನೋಡಿ—ಏನೈ ಕುಮಾರಕನೇ, ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನವು ಎನಲು ; ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದು ಮಲಯಕೇತುವು ಹೇಳಲು ;

ಅಯ್ಯಾ ಕುಮಾರಕನೇ, ಭೂಪಣ ಧಾರಣಕ್ಕೆ ಸಮಯ ಬೇರೆಯುಂಟು. ನಿನ್ನ ಕೊಟ್ಟ ಅಭರಣಮಂ ಧರಿಸಬೇಕಾದರೆ ನಿನಗೆ ಶತ್ರುವಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು ನಿನ್ನಿಂದ ಸಂಹಾರಂಗೆಯ್ದು ಸಕಲ ನರಪತಿ ಮುಕುಟಮಣಿ ಪ್ರಭಾಸಿರಾಜಿತಮಾದ ಪಾದ ಪ್ರಾಂತದಿಂ ಶೋಭಿಸುವ ನಂದರ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಂ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಸಕಲ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕಮಂ ಮಾಡಿಸಿ ವಂದಿಮಾಗಧರು ಜಯ ಜಯಮೆಂದು ಹೊಗಳುತ್ತಿರಲು ; ಸಕಲ ನೃಪಮಂಡಲವೂ ಕಪ್ಪಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿ ನೀನು ಕೊಟ್ಟ ಭೂಪಣಮಂ ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆನಲ್ಲದೆ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ನಂದರನ್ನಗಲಿ ಅರಿಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸದೆ ತೃಪ್ತಿಸಿದ ನೈಸರ್ಥ್ಯಗಳಂ ಯಾವ ಮಹೋತ್ಸವಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅಂಗೀಕರಿಸುವೆನು ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ; ಮಲಯಕೇತುವು ನಿರ್ಬಂಧ ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಲಜ್ಜಿತನಾಗಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಉಲೂಕನೆಂಬ ವೃದ್ಧಮಂತ್ರಿಯ ಮುಖಮಂ ನೋಡಲು ; ಪ್ರಭುವಿನ ಮನೋಗತಮಂ ತಿಳಿದು ಆ ಸಚಿವನಿಂತೆಂದನು—

ಸ್ವಾಮಿ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ನೀವು ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಆಸ್ಥಾನಮಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಾಗಲೇ ಶತ್ರುಸಂಹಾರವಾಗಿ ನಂದರಾಜ್ಯವು ಪರ್ವತರಾಜಪುತ್ರನ ವಶವಾಯಿತು ಎಂದು ಜನರೆಲ್ಲರೂ ತಿಳಿದೇ ಇದ್ದಾರೆ. ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರಾದ ನೀವು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದರ್ಥವು ಅನ್ಯಥಾ ಆಗುವುದಂಟೇ ? ನೀವು ಅಭರಣರಹಿತರಾಗಿರುವುದಂ ನೋಡಿ ಪ್ರಭುವಿನ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲ. ತಾವು ಭೂಪಣಭೂಷಿತರಾಗಿದ್ದರೆ ಸಭೆಯೆಲ್ಲವೂ ಅಲಂಕೃತಮಾಗಿ ತೋರುವುದು. ಪ್ರಭುವಿನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದೇ ನಿಶ್ಚಯವಾದರೆ ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ಶುಭ ಸೂಚಕವಾಗಿ ನೀವೇ ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟ ತೊಡವುಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕು. ನಿಮಗಿಂತಲೂ ಸಮಯೋಚಿತಜ್ಞರುಂಟೇ ? ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಅದಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸನು ವಿಹಿತಮೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿದು—ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ನಾನು ನಿಮ್ಮಧೀನನು. ನಿಮ್ಮ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಬಂದಂತಾಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಆಗ ಶೇಖರನೆದ್ದು ಬಂದು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ದಿವ್ಯಗಂಧಲೇಪನಮಂ ಮಾಡಿ ಪುಷ್ಪಮಾಲ್ಯಂಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿ ವಜ್ರದ ತುರಾಯಿನಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಉಪ್ಪಿಪಮಂ ಧರಿಸಿ ದಿವ್ಯ ಮುಕ್ತಾಹಾರಮಂ ಕಂಠಕ್ಕಲಂಕರಿಸಿ ರತ್ನ ಕಟಕಗಳಂ ತೊಡಿಸಿ ನವರತ್ನದಂಗುಲೀಯಕಗಳಂ ಬೆರಳುಗಳಿಗಲಂಕರಿಸಿ ದಿವ್ಯ ವಸ್ತ್ರ ಧಾರಣಮಂ ಮಾಡಿಸಿ ಕರ್ಪೂರ ಫಿಳೆಯಮಂ ತಂದು ಇರಿಸಲು ; ಅದಂ

ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನೆದ್ದು ಬಂದು ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ—ಜಯಶೀಲನಾಗೆಂದು ಹರಸಿ ಕುಳ್ಳಿರಲು ; ಆ ರಾಜಪುತ್ರನು ರಾಕ್ಷಸನು ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತ —

ಅಯ್ಯಾ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲರಿಗೂ ನೀವೇ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿರಿ ಎನಲು : ರಾಕ್ಷಸನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರೆಲ್ಲರೂ ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಕೃತೋಚಿತಕಾರ್ಯಮಂ ನೇಮಿಸುತ್ತ ಶೇಖರ ಮುಖ್ಯರಾದ ಅರಸುಗಳಂ ಬರಿಸಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಚಿತಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಗಂಧ ಮಾಲ್ಯ ಕರ್ಪೂರ ವಿಳಯಂಗಳಿಂದ ಪಚರಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸೂಚಕ ಮಾದ ಶಂಖ ಭೇರೀ ವಾದ್ಯಂಗಳು ಭೋರಿದಲು ; ಮಲಯಕೇತುವು ಆಸು ನದಿಂ ದೆದ್ದು ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ನೃಪತನಯರೊಡನೆ ಸಲ್ಲಾಪಮಂ ಗೆಯ್ಯುತ್ತ ರಾಜಭವ ನಮಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು. ರಾಕ್ಷಸನು ಶೇಖರಾದಿಸೇನಾಪತಿಗಳೊಡಗೂಡಿ ತನ್ನ ಬೀಡಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಂದು ಮೊದಲೊಂದು ಪರ್ಮತರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದಿಂ ನಡೆದು ಬಂದ ಆಯಕಟ್ಟುಗಳಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿ ತಿಳಿದು ಆ ದೇಶಮರ್ಯಾ ದಾನುಗುಣವಾಗಿಯೇ ನಡೆದು ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ಕೊಡುವ ಈ ತೆರಿಗೆ ಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸೌಖ್ಯವೂ ರಾಜಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಆದಾಯವೂ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇದಂ ತಪ್ಪಿಸಿ ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ತೆತ್ತುಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಬಕ್ಕಲಿಗೆ ಸುಖಮುಂಟಾಗಿ ರಾಜಕೋಶವು ಸಮೃದ್ಧವಾಗುವುದು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕುಳಿತು ಕಟ್ಟು ಕರಣಿಕರಂ ಕರಿಸಿ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಆಯಕಟ್ಟುಗಳಂ ಬರೆಯಿಸಿ ರಾಯಸದವರಂ ಕರೆದು ಗಡಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲರಿಗೂ ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಉತ್ತರಗಳಂ ಬರೆಯಿಸಿ ಅವುಗಳಂ ಜೊತೆನ ಚಾವಡಿಯ ಗೊತ್ತು ಗಾರನ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಡಲು ; ಅವನು ಕಳುಹಿದ ನಿರೂಪದ ರೀತಿಗೆ ಗಡಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನೂ ದೇಶದ ಪ್ರಜೆ ಗಳನ್ನೂ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿ ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನೀವು ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅಮಾ ತ್ಯರಾಕ್ಷಸರೆಂಬ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ ಎನಲು : ಕೌಳಿ ಸಂತುಷ್ಟ ರಾದ ನಿವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅದೇ ಮೊರೆಗೆ ಹಣಗಳಂ ಕೊಡುತ್ತಿರಲು : ಮೊದಲಿ ಗಿಂತ ಇಮ್ಮಡಿಯಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ದ್ರವ್ಯಗಳು ರಾಜಕೋಶಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಅದಂ ನೋಡಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಾಡುವ ರಾಜತಂತ್ರವಿಚಾರ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನೂ ಆತನ ಆಜ್ಞಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪದೊಪದೊ ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಮುಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೂ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ಸಖ್ಯಮೆಂಬ ದ್ವಂದ್ವಕಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ತ್ರಯೋದಶಾಕಯ ಪೂರಂಭವು.

ರಾಕ್ಷಸಮುದ್ರಿಕಾಗ್ರಹಣವು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವ ರಾಕ್ಷಸನ ವರ್ತಮಾನಮಂ ತಿಳಿಯಲೋಸುಗ ಚಾಣಕ್ಯರಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗೂಢಚಾರರೊಳಗೆ ಸಮಿದ್ಧಕನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಚರನು ಅಲ್ಲಿ ಅನಾತ್ಯನಿರುವಿಕೆಯಂ ಹುಡುಕುತ್ತ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಗೊತ್ತಾಗದಿರಲು ; ಕಡೆಗೆ ಪರ್ವತರಾಜನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮಲಯಕೇತುವು ರಾಕ್ಷಸನಂ ಸನ್ಮಾನಗೊಳಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಬಳಿಯಣ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಚಿತ್ರವರ್ಮ ಮುಖ್ಯರಾದ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ನಡೆಯುವಂತೆ ಕಟ್ಟುವಾಡಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಮುತ್ತುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಸೇನೆಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಲೆಂದು ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವೃತ್ತಾಂತಮಂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಕುಸುಮಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿದು—ಸ್ವಾಮಿ ಯವರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ರಾಕ್ಷಸನ ವೃತ್ತಾಂತಮಂ ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಸಮಿದ್ಧಕನೆಂಬ ಗೂಢಪುರುಷನು ನಾನು. ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ವಿಜಾ ಪಿ ಸುವೆನು ಎನಲು ; ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಮತ್ತೇನಯ್ಯಾ ? ಎನಲು ; ಆ ಸಮಿದ್ಧಕನು ತಾನು ತಿಳಿದು ಬಂದಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸನ ವರ್ತಮಾನವೆಲ್ಲಮಂ ಉಸುರಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಈ ರಾಕ್ಷಸನು ತಾನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಕಪಟೋಪಾಯಂಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭಗ್ನವಾಗುತ್ತಿ ರಲು ; ಮತ್ತೂ ದ್ವೇಷಮಂ ಸಾಧಿಸುವೆನೆಂದು ಪರ್ವತರಾಜನೊನುವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಅವನಂ ಬಡಂಬಡಿಸಿ ಮರ್ಯಾದಾಪುತ್ರನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗಾ ದರೂ ನಾನು ಅವನ ಯತ್ನಮಂ ಸಾಗಿಸುವವನಲ್ಲ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾದ ವ್ಯವಸಾಯಗಳೆಲ್ಲಮಂ ಮಾಡಲಿ. ಪಾಟಲೀಪುರದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರಲಿ. ಮಲಯಕೇತುವಂ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಗಜಮಂ ದಾಪಿನಾಸೆಗೆ ಳಿಂದ ವಂಚನೆಗೆಯ್ದು ಹಿಡಿತಂದು ಪಟ್ಟದಾನೆಯಂ ಮಾಡುವಂತೆ ನಾನು ವಿರಚಿಸುವ ಉಪಾಯಕೌಶಲ್ಯವು ಅವನಂ ತಾನಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿತು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪುನಃ ಅದೇ ಗುಪ್ತಚರನಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಸಮಿದ್ಧಕನೇ, ನೀನು ಆ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಕೊಂಡು ಆ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿಶೇಷವರ್ತಮಾನಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಬಂದು ತಿಳುಹಿ ಸುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಿರಿಗಿ ಅವನಂ ಅಲ್ಲಿಗೇ ಕಳುಹಿಸಿ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತಂದು ಕುಳ್ಳಿರಲು ; ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೂತರು ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಮೊದಲು ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದ್ದ ಮೇರೆಗೆ ಸೇನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗಣಿತಿ ಯಾಗಿ ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಸಂಬಳಗಳು ಸಂದು ಇವೆ. ಎಂದಿನಂತೆ ಬಾಗುರಾಯಣಾದ ಸೇನಾನಾಯಕರು ವೇತನಗಳಂ ಪರಿವಾರಜನಕ್ಕೆ ಕೊಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಈ ವರೆಗೂ ಅವರೊಬ್ಬ ರೂ ಬಂದುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಜೇತಗಳು ಕಟ್ಟಿ ಇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಏನು ? ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡವನಂತೆ ಕಪಟಕ್ರೋಧಮಂ ನಟಿಸಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮುಖಮಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರುಗಳಿರಾ, ಈ ದೂತರು ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳಂ ಕೇಳಿದಿರಾ ? ಈ ಪುರವು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸ್ವಾಧೀನಮಾದುದು ಮೊದಲು ಗೊಂಡು ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಬಾಗುರಾಯಣ ಭದ್ರಭಟಾದಿ ಚಮೂಪತಿಗಳು ಬಂದು ರಾಜದರ್ಶನಮಂ ಮಾಡಿದುದಿಲ್ಲ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಏನೋ ಯೋಚಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮನ್ನು ಲಕ್ಷೀಕರಿಸದೆ ಇದ್ದಾರೆ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅಭ್ಯು ದಯವು ಇವರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಮತ್ತರಾದ ಈ ಜನರಿಂದ ಆಗುವ ಕಾರ್ಯಭಾಗವೇನಿದ್ದಾಗ್ಲೂ ನಾವು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಸೇನಾಪತಿಗಳ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬಿಡಿರಿ ಎಂದು ಪಡೆಯ ಕರಣಿಕರಿಗೆ ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಿ ಆಗ ದೂತರ ಮುಖಮಂ ನೋಡಿ—ಎಲೈ ಭೃತ್ಯರುಗಳಿರಾ, ನೀವು ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿಗಳ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ. ನೀವು ಇಲ್ಲಿ ಇರಕೆಲಸವಿಲ್ಲ. ಈ ಕ್ಷಣವೇ ಈ ದೇಶಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗ ತಕ್ಕುದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಾಜಕೋಪಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದೀರಿಂದು ಹೇಳಿ ಬನ್ನಿರಿ ಎಂಬು ದಾಗಿ ನೇಮಿಸಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಂ ಕರೆದು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡೆಂದು ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಲು ; ಅದೇ ರೀತಿಗೆ ಅವನು ಹೋಗಿ ಬೊಕ್ಕಸದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ರುಕ್ಮನಂ ಕಂಡು ಚಾಣ ಕ್ಯರು ತನಗೆ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಮೇರೆಗೆ ಹನ್ನೆರಡು ಬಲಿಷ್ಠ ಮೊಹರಿಗಳನ್ನು ಭದ್ರಭಟಾದಿಸೇನಾನಾಯಕರಿಗೆ ಕೊಡುವಂತೆ ದೇಶಾಂತರಸ್ಥರಾದ ವರ್ತಕರಿಗೆ ಕೋಶರಕ್ಷಕನ ಕೈಯಿಂದ ಹುಂಡಿಯ ಕಾಗದಮಂ ಬರೆಸಿ ಅದಂ ತೆಗೆದು

ಕೊಂಡು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಚಾಣಕ್ಯರು ಉಸುರಿದ ರಹಸ್ಯವಾಕ್ಯವುಂ ತಿಳಿಸಿ ಆ ಹುಂಡಿಯ ಕಾಗದವುಂ ಅವರ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಅವರು ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ಈ ಕೆಲಸವುಂ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೆವೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸ್ವಪಸ್ತುಕ್ಷರದಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟ ಕಾಗದವುಂ ಗ್ರಹಿಸಿ—ಅಯ್ಯಾ ಭದ್ರಭಟಾದಿ ಸೇನಾನಾಯಕರುಗಳಿರಾ, ನೀವು ಹೋಗಿ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಸೇರಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಬಾಗುರಾಯಣಂ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬಲಸಮೇತರಾಗಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಪ್ರಕೃತ ಬಂದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾರ್ಯದೊಳಗೆ ಅನುಕೂಲರಾಗಿರತಕ್ಕುದು. ಈಗಲೇ ಪ್ರಸ್ಥಾನವುಂ ಮಾಡಿ ರೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿ ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಚಾಣಕ್ಯರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಆ ಚಕ್ರರಕ್ಷಕರು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಕೈಕಾಗದವುಂ ಕೊಡಲು : ಆಗ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿದ್ದ ದೂತರೈತಂದು ಬಾಗುರಾಯಣಾದಿಗಳ ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮಹಾರಾಜರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ. ಸೀವೆಲ್ಲರೂ ಈಗಲೇ ಈ ದೇಶವುಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗತಕ್ಕುದು. ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ರಾಜಾಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದೀರೆಂದು ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳಂ ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ; ಅವರು ರಾಜಾಸಂಧಾನಂ ಮಾಡಿದವರಂತೆ ಭೀತರಾಗುತ್ತ ತಮಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಸೇನೆಗಳಂ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಪಾಟಲೀಪುರವುಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಪರ್ವತರಾಜ್ಯವುಂ ಸೇರಿ ಮತ್ತೊಂದು ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಬಾಗುರಾಯಣ ಶೇಖರರಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿ ಅವರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಕಂಡು ಕೈಗಾಣಿಕೆಗಳಂ ಕೊಟ್ಟು ಮುಕುಳಿತ ಹಸ್ತರಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮಹಾರಾಜಸ್ತತ್ರಾದ ಮಲಯಕೇತುಭೂಪಾಲರೇ, ನಾವು ನಂದವಾಹಿನಿಯ ನಾಯಕರು. ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳೆಂಬವರು. ಪಾಟಲೀಪುರವು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅಧೀನವಾಗಲು ; ಬಂದೊಂದು ಉಪಾಧಿಯಿಂದ ನಾವು ಆ ದೊರೆಯಂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಮಿಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯವರಂ ಸಲಾಮಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಇನ್ನೊಂದು ವೇಳೆ ಕಾಣಬಹುದೆಂದು ಕಾರ್ಯಗೌರವದಿಂದ ನಾವು ಹೋಗದೇ ಇರಲು ; ಚಾಣಕ್ಯರು—ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಬಾಗುರಾಯಣ ಮುಖ್ಯರಾದ ಚಮೂಪತಿಗಳು ಇನ್ನೂ ವಂದನೆಗೆ ಬಾರದೆ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ? ಎಂದು ದೂತರಂ ಕೇಳಲು ; ಆ ಭೃತ್ಯರು ತಿಳಿದು ಬಂದು—ಬುದ್ಧಿ, ಬಾಗುರಾಯಣನು ಪರ್ವತರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಅಂದೇ ಹೊರಟು ಹೋದನಂತೆ ಎಂದರು. ಹಾಗಾ

ದರೆ ಮಲಯಕ್ಕೆತುವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕನಾಗಬೇಕೆಂದು ಹೋಗಿರಬಹುದು ಅದಂತಿರಲಿ. ಭದ್ರಭಟನು ಕರತನ್ನಿರಿ ಎನಲು; ಮೂರ್ಖನಾದ ಭಾವಮೈದುನನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ತಂಗಿಯ ಮುಖಮಂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಮಿಲ್ಲದೆ ಹನ್ನೆರಡು ವರುಷ ಕಳೆದು ಮುಖತೊರೆದು ಹೋಗುವುದಲ್ಲಾ ಎಂಬ ವ್ಯಸನದಿಂದ ಭದ್ರಭಟನು ಹೋಗಿ ಎಂಟು ದಿವಸಗಳಾದುವು. ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ನಾಲ್ಕಾರು ದಿವಸಗಳಾಗಬೇಕು ಎಂದರು. ಹಾಗಾದರೆ ಡಿಂಗಿರಾತನನ್ನಾದರೂ ಕರತನ್ನಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಚಾಣಕ್ಯನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಸೇವಕರು ಹೋಗಿ ತಿಳಿದು ಬಂದು—ಬುದ್ಧಿ, ರಾಜಕವು ಆದುದರಿಂದ ಪಂಜಿನ ಕಳ್ಳರು ಕೀಟಕ ದೇಶಮಂ ಹೊಕ್ಕು ರಾತ್ರಿವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳಂ ಕೊಳ್ಳಲಿ ಮಾಡಿ ಡಿಂಗಿರಾತನ ಮುಖಾಶೀಗ್ರಾಮವನ್ನೂ ಸಹ ಸೂರೆಗೆಯ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿಸಿದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿನ ಪ್ರಜೆಗಳು ಬಡಿ ಹೋಗಲು: ಆ ಚೋರರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ರೈತರಂ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆತನು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರು. ಹಾಗಾದರೆ ಬಲಗುಪ್ತನಂ ಕರತನ್ನಿರಿ ಎಂದುದಕ್ಕೆ ಆಳುಗಳು ಹೋಗಿ ಅರಿತು ಬಂದು—ಬುದ್ಧಿ, ಪರ್ವತರಾಜನ ಸೇನೆಗೂ ನಮ್ಮ ಪಡೆಗೂ ಯುದ್ಧವಾಗುವಾಗ ದಂಡಿಸಿದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ ತನ್ನ ಕುಮಾರಕನ ವಾರ್ತೆ ತಿಳಿಯದೆ ಏಕಪುತ್ರಯುಕ್ತನಾದ ಬಲಗುಪ್ತನು ತನ್ನ ಮಗನು ಅತಂತ್ರವಾದರೆ ಈ ಸಂಸಾರವು ತನಗೇಕೆನ್ನುತ್ತ ಅವನಂ ಹುಡುಕುವುದಕ್ಕೆ ಆತನೇ ಹೋಗಿದ್ದಾನಂತೆ ಎಂದರು. ಆದರೆ ವಿಜಯವರ್ಮನಂ ಕರತನ್ನಿರಿ ಎನಲು; ದಾಸರು ಹೋಗಿ ತಿಳಿದು ಬಂದು—ಬುದ್ಧಿ, ಆತನು ರೋಗೋಪದ್ರವದಿಂದ ತಪ್ತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆರೋಗ್ಯಸ್ಥನವಾದ ಬಳಿಕ ಪ್ರಭುಗಳ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆಂದು ಆತನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದರು. ಪುರುಷದತ್ತನಂ ಕರತನ್ನಿರಿ ಎಂದುದಕ್ಕೆ ಅನುಚರರು ಹೋಗಿ ಕೇಳಿ ಬಂದು—ತನಗೆ ಸಂಭವಿಸಿರುವ ಕ್ಷಯಸೂತಕ ನಿವೃತ್ತಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಪ್ರಭುಗಳಂ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಲಿದ್ದೇನೆಂದು ಪುರುಷದತ್ತನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ ಎಂದರು. ಬಳ್ಳೆಯದು ರಾಜಸೇನನಂ ಕರತನ್ನಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ದೂತರು ಹೋಗಿ ತಿಳಿದು ಬಂದು—ಸ್ವಾಮಿ, ರಾಜಸೇನನ ಮಾತೃಪಿಗೇ ಪ್ರಾಣೋತ್ಕ್ರಮಣಸಮಯವಾದುದರಿಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮುಖದಿಂದ ಸರ್ವಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತಮಂ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಯಥಾಮಂ ಪ್ರಭುಗಳ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿರೆಂದು ಹೇಳಿದನು ಎಂದರು. ಲೋಹಿತಾಕ್ಷನಂ ಕರತನ್ನಿರಿ ಎನಲು; ಅವರು ಆತನಂ ಕಂಡು ಬಂದು—ಬುದ್ಧಿ,

ಲೋಹಿತಾಕ್ಷನು—ಉಳಿದ ದಳಪತಿಗಳೊಬ್ಬರೂ ಪ್ರಭುಗಳ ಪ್ರಥಮದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬರುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲದ ಬಳಿಕ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಬಂದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿ ಎಂತಿರುವುದೋ! ನಮಗೆ ಯಜಮಾನನಾದ ಭದ್ರಭಟನು ಇಂದು ನಾಳೆ ಬರುವವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಸಂಗಡವೇ ನಾನೂ ಬಂದು ಪ್ರಭುಗಳಂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. ವಿಶೇಷ ಅರಿಕೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತನಲ್ಲ. ಹಾಗಲ್ಲವೆಂದರೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದೇನೆ ಎಂದು ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ ಎನಲು; ಆ ದೂತರು ಹೇಳುವ ವಾಕ್ಯಮಂ ಚಾಣಕ್ಯನು ಕೇಳಿ ಈ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ರಾಕ್ಷಸನು ಎರಚಿದ ಮಂಕುಬೂದಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿ ನಮ್ಮಂ ಲಕ್ಷೀಕರಿಸದೆ ಮತ್ತಾವ ದೇಶಾಧಿಪತಿಯಲ್ಲೋ ಮನಸ್ಸುಮಾಡಿ ವ್ಯಾಜಾಂತರದಿಂದ ಮುಖಮಂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಂದ ಆಗುವುದಂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವೆನು. ಈ ಸೈನ್ಯ ನಾಯಕರ ಕೈಕೆಳಗಣ ಸರದಾರರಂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ ಎಂದು ದೂತರಿಗೆ ನೇಮಿಸಲು; ಅವರು—ನಮ್ಮ ಬಳಿಯಣ ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷ ಸೇನೆಗಳಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಗಳಾಗಿ ನಾವು ನೇಮಿಸಿದಂತೆ ಕೇಳುತ್ತಿರುವ ಲಭ್ಯನೋಜೆ ವಿಜಯಸಿಂಗು ಯಶವಂತ ರಾವ್ ತುಲುಜಾಖಂಡು ಪತ್ತೇಬಹದರ್ ಮುಕುಂದಗೋಸಾವಿ ಹಿಮ್ಮತ್‌ಖಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಲಾಲಾ ಸಿಂಧೂಕಾಕರ್ ಮಹತಾಪ್‌ಜಂಗ್ ಕಿಶೋರ್ ಘೋರ ಪಡೆ ರಾಮಾಜಿವಾಘ್ಯಾರ್ ಎಂಬ ಸರದಾರರನ್ನೂ ಪಂಪೇರ್‌ಬಾಬು ಅಲ್ಲಿನ ಬಾಬರೆಂಬ ಅಕ್ಷಿಹಿಣೀಪತಿಗಳನ್ನೂ ಕರತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅವರಂ ನೋಡಿ ಚಾಣಕ್ಯನು—ಎಲೈ ಸರದಾರರುಗಳರಾ, ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳ ಕಡೆಯಿಂದ ತೆಗೆದು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ಉದ್ಯೋಗಮಂ ನೇಮಿಸಿ ಅಧಿಕ ಸನ್ಮಾನಗಳಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನೀವು ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳಂ ಬಿಟ್ಟು ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಬಳಿಯಣ ಘೌಜುಗಳಂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಆ ಸರದಾರರು—ಸ್ವಾಮಿ, ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ನಮ್ಮಂ ರಕ್ಷಿಸಿ ವೈಸನಾಭ್ಯುದಯಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅಭಯಮಂ ಕೊಟ್ಟು ತಮ್ಮ ವಾಕ್ಯಗಳಂ ಮಾರದಂತೆ ನಮ್ಮ ಆಯುಧಂಗಳಂ ಮುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳನ್ನಗಲಿ ನಾವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಸಮ್ಮಾನವೇ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರದು ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ದಕ್ಕೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕೃತಸಂಕೇತರಾಗಿ ತಮ್ಮಿಂದಲ್ಲದೆ ರಾಜ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹನಾಗದೆಂಬ ಗರ್ವದಿಂದ ಯಾವ ತೆರದಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮನ್ನೇ ಬಡಂಬಡಿಸುವರು. ದುರಹಂಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಮತ್ತರಾದ ಈ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳ

ಉದ್ಯೋಗಂಗಳಂ ತೆಗೆಯಿರಿ ಎಂದು ಕರಣಿಕರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ತನ್ನ ಬಳಿಯಣ ಭೃತ್ಯರಂ ಕರೆದು—ಎಲೈ ದೂತರುಗಳಿರಾ, ಈ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳನ್ನು ಈ ದೇಶ ಪುರಗಳಲ್ಲಿ ಇರಲಿಸದೆ ಹೊರಡಿಸಿ ಬಂದು ಆ ಬಳಿಕ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಪ್ರಭುವಂ ಲಕ್ಷೀಕರಿಸದೆ ಪುಂಡುಪಾಳ್ಯಗಾರರಾಗಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಂ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರದಿಂ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಡಂಗುರಮಂ ಹಾಕಿ ಸಾರಿಸಿ ಬಿಡಿರಿ ಎನಲು; ಆ ಚಾಣಕ್ಯಂ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಗೆ ಭಟರು ನಾವಿದ್ದ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಈ ಕ್ಷಣವೇ ನೀವು ಈ ಸೀಮೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರಿ ಎಂದು ನಿರ್ಬಂಧಪಡಿಸಿ ಹೊರಡಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗೌರವವು ಸತ್ಯವೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸದೆ ಅಪಮಾನವಾಕ್ಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ನಮ್ಮಂ ಹೊರಡಿಸುವವನಾದರೂ ಪುನಃ ಆತನ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರೆ ಭದ್ರಭಟಾದಿ ಗಳು ತಾವೇ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ದುಡುಕಿದರು ಎಂಬ ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಭೀತರಾಗಿ ಅನ್ಯದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳಿಗೆ ನಾವು ಯಾರೋ ಗೃಹಸ್ಥರೆಂದು ಹೇಳಿ ಕೊಂಡು ನೀವು ಆ ದೇಶಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು ಯಶೋವಂತರಾಗಿರುವುದಂ ಕೇಳಿ ನಿಮ್ಮಂ ಕಂಡರೆ ನೀವು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವಿರೆಂದೂ ತಿಳಿದು ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ನಮ್ಮಂ ನಂಬಿರುವ ಸೈನ್ಯಗಳಂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಸೇವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಇದ್ದೇವೆ. ಪ್ರಭುಗಳ ಅವಲಂಬನವಿಲ್ಲದೆ ಈ ಪರಿವಾರಮಂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಮಗೆ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಇರು ತ್ತೇವೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಂ ಕೊಡಿಸತಕ್ಕದು ಎಂದು ಭದ್ರ ಭಟಾದಿಗಳು ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು; ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಅರಸುಮಗನು ಬಾಗುರಾಯಣನ ವದನಮಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲು; ಆತನು ಮಲಯ ಕೇತುವಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರಕನೇ, ಇವರು ಹೇಳಿಕೊಂಡುದು ನಿನ್ನ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ವೇದ್ಯಮಾಯಿತಪ್ಪೆ? ಈ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳಿಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಅಪಮಾನಪಡಿಸಿ ಅಧಿಕಾರಮಂ ತೆಗೆದು ಹೊರಡಿಸಿದುದೇ ನಿಜ ಯವಾದರೆ ಎಂದು ಮಲಯಕೇತು ವಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜನಗಳ ಮುಖಮಂ ನೋಡಲು; ಆ ಬಡನೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಮೇಲೆ—ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಿನ್ನ ಕೈವಶನಾದನೆಂದು ತಿಳಿಯ ಬೇಕು. ನಾವಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೂ ಈ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಗೂ ಭೇದೋಪಾ ಯಮಂ ಉಂಟುನಾಡಿ ಬಡಂಬಡಿಸಿ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ

ಇವರು ತಾನಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಮಂ ಸಂಪಾದಿಸಿ ನಿನ್ನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದುದು ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಮಾದಂತಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಮುಖನಾದ ಭದ್ರಭಟನೂ ಶೂರನಾದ ಪುರುಷದತ್ತನೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷನಾದ ಡಿಂಗಿರಾತನೂ ಸಾಹಸಿಯಾದ ಬಲಗುಪ್ತನೂ ಸೇನಾರಂಜಕನಾದ ರಾಜಸೇನನೂ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟದ ಲೋಹಿತಾಕ್ಷನೂ ಶತ್ರುಗಳಂ ತೃಣದಂತೆ ಕಾಣುವ ವಿಜಯವರ್ಮನೂ ಎಂಬ ಈ ಬಲನಾಯಕರು ಪಾಟಲಿಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದ ಬಳಿಕ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಿಗಳು ಜೊರೆ ಯಾರು ಇದ್ದಾರು? ಆದುದರಿಂದ ಮುಂದಣ ರಾಜತಂತ್ರವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಅನುಕೂಲಮಾದೀತು ಎಂದು ಹೊಳೆಲು: ಅದಂ ಹೇಳಿ ಮಲಯಕೌತುವು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವದೊಳ ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತಮಂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದಿಯಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಕಾಗದಮಂ ತೆಗೆದುಕೊಟ್ಟರೆ ಈತನು ಅದಕ್ಕೆ ಏನು ಉತ್ತರಮಂ ಹೇಳುವನೋ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ಪತ್ರಿಕೆಯಂ ಬಾಗುರಾಯಣನ ಕೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು—

ಅಯ್ಯಾ ಮಿತ್ರನೇ, ಈ ಕಾಗದಮಂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವವನಾಗು. ಇದರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅಭಿಮತವು ನಮಗೆ ಸಮ್ಮತವೆಂದು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಅಕ್ಷರಗಳಿಂ ಬರೆದು ಇದೆ. ಇದಂ ಮೊದಲು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಇದರ ಭರವಸಮಂ ತೋರಿಸಿ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ನಂದರ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ನಡೆದನು. ಈ ಸೇನಾಪತಿಗಳೇ ಹಿಂದೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕನುಕೂಲರಾಗಿ ಸ್ವಪಸ್ತಾಕ್ಷರ ಸಮ್ಮತಿಗಳಂ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟು ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅತನ ಸಂಗಡ ವಿರೋಧಮಂ ಉಂಟುಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಬಂದಿರುವುದಂ ನೋಡಿದರೆ ಬಹಳ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ನೀನಾದರೋ ನಮಗೆ ಬಂದು ಬದಗಿದ ಅಪತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಮಂ ರಕ್ಷಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರತಂದವನಾದುದರಿಂದ ನಿನ್ನಂ ಪರಮಾಪ್ತನೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವೆ ನೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು: ಬಾಗುರಾಯಣನು ಕಾಗದಮಂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಅಕ್ಷರ ಹೌದು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅದರ ಸಂಗತಿಯಂ ತಿಳಿದು ಉಂಟಾದುದಂ ಹೇಳಿ ಈತನ ಮನಸ್ಸಿನ ಸಂಶಯಮಂ ಬಿಡಿಸುವೆನೆಂದು ಬಗೆದು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಸಮ್ಮತಿಗಳು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಅಕ್ಷರಗಳಲ್ಲಿರುವುದು ನಿಜ. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ನೀನು ಹೇಳುವುದು ವಿಹಿತವೇ ಸರಿ. ಇದರ ವಿವರಮಂ ತಿಳುಹಿಸುವೆನು. ಜಿತ್ತದಲ್ಲಿ ತರುವವನಾಗು. ಮೊದಲು ಚಂದ್ರ

ಗುಪ್ತನು ಅನ್ನಸತ್ತಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ತಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಕಾಶೀಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿಸಿರುವ ಶಿವಾಲಯದ ಗೋಪುರಪ್ರಾಕಾರಂಗಳಂ ರಚಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೇಶವದಾಸನೆಂಬ ವರ್ತಕನಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಕಾಲವಾದ ಬಳಿಕ ಆ ಕಟ್ಟಡಮಂ ಪೂರಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಬಾಲಕನಾಗಿರುವುದರಿಂ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಾತು ಬಂದಿತೆನ್ನುವುದರಲ್ಲಿ ಭೀತನಾಗಿ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸಮ್ಮತಿಯಾದರೆ ಆತನು ದೇವಾಲಯದ ಕಾರ್ಯಮಂ ಪೂರಯಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಂ ಬಡಂಬಡಿಸಿ ಆ ಕೆಲಸಮಂ ಮಾಡುವಂತೆ ಕೇಶವದಾಸನಿಗೆ ಅಪಂಡಮಾದ ಕಾಗದಮಂ ಬರೆದು ಮೊದಲು ತಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿಯಂ ಹಾಕಿ ಅದರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಮ್ಮತಿಗಳಂ ಬರೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋದ ಬಳಿಕ ಪಾರ್ವತೀಯ ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಬಂದಾಗಲೇ ಆತನಂ ಕಂಡೆವಲ್ಲದೆ ಈ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಹೆಸರನ್ನಾದರೂ ಕೇಳಿದವರಲ್ಲ. ಅಪಂಡಮಾಗಿ ಆಗ ಬರೆದಿದ್ದ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಶೇಷವು ಛೇದಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಚಾಣಕ್ಯನ ಕಪಟೋಪಾಯವು. ಇದು ಹೌದೋ ಅಲ್ಲವೋ ? ಸೀನೇ ನೋಡಿ ತಿಳಿಯುವವನಾಗು ಎಂದು ಬಾಗುರಾಯಣನು ಹೇಳಲು ; ಚಾಣಕ್ಯನು ಮಹಾಕಪಟೆಯಾದುದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಭದ್ರನೆಯಂ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆಂದು ಮಲಯಕೇತುವು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ, ಸೀನು ಹೇಳಿದ ಬಳಿಕ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲೇ ಇರಲಿ. ಇವರ ಸೇನೆಗಳಿಗೆ ಸಂಘಗಳನ್ನೂ ಸೇವೆಗಳನ್ನೂ ನೇಮಿಸುವೆವು ಎಂದು ಬಾಗುರಾಯಣನಿಗೆ ಉಸುರುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನೈತಂದು ಈ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಒಂದು ಮಲಯಕೇತುವಂ ಕಂಡು ವಿನೀತರಾಗಿ ನಿಂತಿರುವುದಂ ನೋಡಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ನಾವು ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ಈ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಿಯಾಮಕರಾಗಿದ್ದು ಈಗ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಂ ತಿಳಿದು ನನ್ನಂ ಕಂಡು ಮಾತನಾಡದೆ ಬಾಗುರಾಯಣ ಶೇಖರರ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಆರಸನಂ ಕಂಡು ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸೇನಾಪತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಬಂದು ಇದ್ದಾರೋ ? ಚಾಣಕ್ಯನಿಂ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಕಪಟಮಂ ಎಣಿಸಿ ಬಂದು ಇದ್ದಾರೋ ? ತಿಳಿಯಕೂಡದು. ಇವರಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯವಾಗದಂತೆ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ಹೇಳಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸೋಣವೆಂದರೆ ಇವರ ಬಹುವಾಹಿನಿಯು ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದುದು ನಾವು ಮಾಡುವ

ರಾಜಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಇವರಂ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಇರದಂತೆ ಕಳುಹಿಸಿದರೆ ಮತ್ತು ವ ದೌತಾಧಿಪತಿಯನ್ನಾಗಲಿ ಅಶ್ರಯಿಸಿ ಮುಂದೆ ನಮಗೆ ಶತ್ರುಗಳಾದರೂ ಆಗಬಹುದು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಪುನಃ ಲಜ್ಜಾ ರಹಿತರಾಗಿ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಪುತ್ರರ ಮೇಲಣ ಅಶೆಯಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಶರಣಾಗತರಾದರೆ ಹನಿಗೂಡಿ ಹಳ್ಳವಾಗಿ ಆ ಮೇಲೆ ನದಿಯಾಗಿ ಹರಿಯುವ ರೀತಿಗೆ ಕಳೆದು ಹೋದ ಪಡೆಯು ಪುನಃ ಬಿಟ್ಟುಗೂಡಲು ; ನಾವು ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಬೇಕಾದೀತು. ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ತೀರದು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳಂ ಅನ್ಯತ್ರ ಕಳುಹಿಸದೆ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೂ ಹೋಗಲಿಸದೆ ಇಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಕಾರ್ಯಮಂ ನೇಮಿಸಿ ಇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಮಲಯ ಕ್ಷೇತು ಆತನಂ ಕುರಿತು—

ಅನಾತ್ಯರೇ, ನಂದ ಸೇನಾನಾಯಕರಾದ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು ಪೇಕ್ಷಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಲೋಸುಗ ಬಂದು ಇದ್ದಾರೆ. ಇವರು ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರಂತೆ. ಮೌರ್ಯಪುತ್ರನು ಇವರಿಗೆ ಅಪಮಾನಮಂ ಮಾಡಿದನಂತೆ. ನಿವು ವಿಚಾರಿಸಿ ಇವರ ನಿರ್ವಾಹಾನುಗುಣ್ಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸಂಬಳಗಳನ್ನೂ ಸನ್ಮಾನಗಳನ್ನೂ ನೇಮಿಸುವವರಾಗಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಲು ;

ಅಯ್ಯಾ ಕುಮಾರಕನೇ, ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರಹುದು. ಇವರು ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದುದು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಇವರಿಗೆ ತಕ್ಕ ಉದ್ಯೋಗಗಳಂ ನೇಮಿಸುವೆನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸೂಚಕವಾದ ವಾದ್ಯ ಧ್ವನಿಗಳಾಗಲು ; ಎಂದಿನಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಎದ್ದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಾಸಗೃಹವನ್ನೆಬ್ಬಿದರು. ಆ ಮಾರನೆಯ ದಿವಸ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಲಯಕ್ಷೇತುವಿನ ಒಲಗದ ಹೆಜಾರಕ್ಕೆ ಬರುವುದಂ ತಿಳಿದು ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಬಂದು ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು ; ಅವರಂ ಉಚಿತ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಕ್ಷಸನು ಆ ಚಮೂಪತಿಗಳಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಮಂ ನೇಮಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಎಂತೆಂದರೆ—

ಅಯ್ಯಾ ಭದ್ರಭಟ ಡಿಂಗಿರಾತರುಗಳಿರಾ, ರಾಜಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಲಯಕ್ಷೇತುವಿನ ಧ್ವಜನಿಯು ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಪುನಃ ಹೋಗುವುದರಿಂದ ಸೇನೆಗಳಿಗೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ಧನಧಾನ್ಯಗಳು ಬರುವಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಶತ್ರುಬಾಧೆ ತಗುಲದಂತೆ ನಿವು ಚತುರಂಗಬಲ ಸಮೇತರಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಕಾದುಕೊಂಡು ಇರುವವರಾಗಿರಿ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಬಲಗುಪ್ತನೇ, ಮಹಾನದಿಗಳಂ ದಾಟೆ ಪಡೆಗಳು ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಮೊದಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ನಾವೆಗಳನ್ನು ಅರಿಗಳು ಬಂದು ಅಕ್ರಮಿಸದಂತೆ ನದೀ ತೀರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾದಿರುವವನಾಗು ಎಂದು ಕಟ್ಟುವಾಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಪುರುಷದತ್ತನೇ, ಮಲಯಕೇತುಮಹಾರಾಜನು ವಿತರಣಶಾಲಿ ಯಲ್ಲವೆಂದು ಜನರು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ವಾಹಿನಿಯ ಸಂಗಡ ಬರುವ ದೀನಾನಾಥ ವಿಸನ್ನರಿಗೆ ಅನ್ನೋದಕಂಗಳಂ ಕೊಡುತ್ತ ಹಾಹಾಕಾರವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿರು ವವನಾಗು ಎಂದು ಅಜ್ಜಾ ಪಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ ವಿಜಯವರ್ಮನೆ, ಸೈನ್ಯವು ಪ್ರಯಾಣದಲ್ಲಿ ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ತೆರಳುವಂತೆ ಮಾರ್ಗದ ಹಳ್ಳತಿಟ್ಟುಗಳಂ ಸಮಗೈಯ್ಯುತ್ತ ಪೃತ ನಾನಿವೇಶದ ಭೂಮಿಯಂ ಪರಿಶೋಧಿಸುತ್ತ ಬರುವವನಾಗು ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಸೇನನೇ, ದಂಡು ತೆರಳುವಲ್ಲಿ ಮೈರಿಗಳ ಆಗಮನಮಂ ತಿಳಿಯುತ್ತ ಅವರಂ ಮುಂದೆ ಬರಲಿಸದೆ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಗೂಢಚಾರರಂ ಶೋಧಿಸುತ್ತ ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಇರುವವನಾಗು ಎಂದು ವಿಧಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಸೇನನೇ, ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಘೌಜುಗಳು ರಿಪುಗಳ ದುರ್ಗ ಗಳನ್ನಾಕ್ರಮಿಸುವಲ್ಲಿ ಬಲಸಮೇತನಾಗಿ ಸಹಾಯಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವನಾಗು ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದನು. ಈ ಪ್ರಕಾರಮಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನು ತಮಗೆ ಅನುಕೂಲ ಮಲ್ಲದ ಉದ್ಯೋಗಂಗಳಂ ನೇಮಿಸುತ್ತಿರುವುದಂ ಕೇಳಿ ಆ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತಾವು ಯೋಚಿಸಿ ಬಂದ ಕಾರ್ಯಮಂ ಸಾಧಿಸಲೋಸುಗ ಕಾಲಹರಣ ನಿಮಿತ್ತಮಾಗಿ ಆ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಿಯು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟ ಮೇರೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು ; ರಾಕ್ಷಸನು ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕರ್ಪೂರ ಮಿಳಯಂಗಳಂ ತರಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಸ್ವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ತಾನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಹೀಗಿರಲು ; ಇತ್ತ ಭದ್ರಭಟಾದಿ ಸೇನಾನಾಯಕರು ಚಾಣಕ್ಯರ ಮನೋ ನುಸಾರಮಾಗಿ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಒಳಗೆಯ್ದಿ ಆತನಂ ಕಂಡು ಬಾಗುರಾಯಣನ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಮಗೆ ಅಧಿಕಾರಂಗಳಂ ನೇಮಿಸುವಂತೆ ಆ ರಾಜಪುತ್ರನ ಅಪ್ಪ ಣೆಯಂ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಮಾಡಿಸಲು ; ಆ ಅವಾತ್ಸನು ಈ ಸೇನಾಪತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ ಬುದ್ಧಿಯಿಂ ಅವರ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯಮಲ್ಲದ ಕಾರ್ಯಗಳಂ ನೇಮಿಸಿ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಮಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿ ಸಂಬ ಳಗಳಂ ನಿಗದಿಗೆಯ್ಯದೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೂ ಹೋಗಲಿಸದೆ ಪ್ರತ್ಯಾ

ಶಯಂ ತೋರಿಸುತ್ತ ಅವರ ಕೈಯ್ಯ ದ್ರವ್ಯಗಳಂ ವ್ಯಯಮಾಡಿಸುತ್ತ ಅವರ ಮನೋಭಾವಮಂ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಭಿಪ್ರಾಯಮಂ ಸಮಿದ್ಧಕನೆಂಬ ಗೂಢಚಾರನ ಮುಖದಿಂ ತಿಳಿದು ಚಾಣಕ್ಯನು ಅಮಾತ್ಯನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ತನ್ನ ಪ್ರಿಯಶಿಷ್ಯನಂ ಕೂರಿತು—

ಎಲೈ ಶಾರ್ಙ್ಗದೇವನೇ, ನಾನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಗನುಸಾರವಾಗಿ ನಂದರೇ ಲ್ಲರಂ ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನಂಗೆಯ್ದು ಧ್ರುವಜಲದಲ್ಲಿ ತಾವರೆಯಂ ನೆಟ್ಟಂತೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆನು. ಈ ರಾಜ್ಯರಮೆಯು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಮಂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದವನಾದರೂ ತಪೋವನಸನೆಯ್ದವಲ್ಲಿ ಈ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬ ಹೊರತು ಇತರರು ಯಾರೂ ಯೋಗ್ಯರಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಗುಣಗಳೂ ಸ್ವಾಮಿ ಭಕ್ತಿಯೂ ಬುದ್ಧಿಕೌಶಲ್ಯವೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷತೆಯೂ ಸತ್ಯಸಂಧತೆಯೂ ಧೀರತ್ವವೂ ಬಂದಕ್ಕಿಂತ ಮತ್ತೊಂದು ಅನ್ಯಾದೃಶವಾಗಿರುವುವು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ಅರ್ಥಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಪ್ರಭುಗಳನ್ನನುವರ್ತಿಸುತ್ತ ದೈವಯೋಗದಿಂ ಆ ಆರಸುಗಳಿಗೆ ಕಷ್ಟ ಮುಂಟಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅವರಂ ಬಿಡದೆ ಪುನಃ ಅವರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಂ ಜೊತಿಸುತ್ತ ಇರುವುದಂ ಕಂಡುಂಟು. ರಾಕ್ಷಸನೆಂದರೋ! ತನಗೆ ಪ್ರಭುಗಳಾದ ನಂದರು ನಿಶ್ಚೇಷವಾಗಿ ಹತರಾದುದಂ ಕಂಡು ತಾನು ಭೋಗಾಸಕ್ತಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ನಂದರಿಗೆ ಸಂತೋಷಮಂ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಸ್ವಾಮಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ನಂದರಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಜಯಿಸುವನೆಂಬುದಾಗಿ ಸಾಹಸಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಈಗ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿಯು ಕಾಲಾರ್ಥಿನನಾದುದು ತಿಳಿದಿರುವವನಾದರೂ ತಾನು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಮಂ ನೆರವೇರಿಸುವೆನೆನ್ನುತ್ತ ಮಲಯಕೇತುವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಯರ್ಥಮಂ ನಾನು ಮೊದಲೇ ತಿಳಿದು ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕಾರೋಪಾಯಮಂ ತಿಳುಹಿ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳಂ ಕಳುಹಿಸಿರುವೆನು. ಇದರಿಂದ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಆಶ್ರಯವು ತಪ್ಪಿ ಅಮಾತ್ಯನು ತಾನಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಆದಿತು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಈ ಭಾರವೆಲ್ಲಮಂ ನನ್ನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಾನು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಮಂ ನೋಡುತ್ತ ತಾನು ತಟಸ್ಥನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅರಸುಗಳು ಬಹು ದ್ರವ್ಯಗಳಂ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಸೇನೆಗಳಂ ಕಟ್ಟಿ ಶತ್ರುಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದವರಾದರೂ ಬಹು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುವರು. ಈ ನಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದಾನಯನು ಅನಾಯಾಸ.

ದಿಂದ ರಾಜ್ಯಮಂ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಸುಖಿಸುವಂತೆ ಉಳಿದ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಅದು ಲಭಿಸಲಾರದು. ಈಗ ರಾಕ್ಷಸನು ಸಹ ಕೈವಶನಾದರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅದೃಷ್ಟಕ್ಕೆ ಎಣೆಯೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ—ಮೊದಲು ಅಮಾತ್ಯನ ಮನೆಯ ಜನರಿರುವ ಸ್ಥಳಮಂ ತಿಳಿದು ಬಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಗೂಢಚಾರರೊಳಗೆ ಮರಾಳನೆಂಬವನು ಚಿತ್ರಪಟಗಳಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತದನುಗುಣವೇಷಮಂ ಧರಿಸಿ ತಾಳಲಯಗಳಿಂದ ಗಾನಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಕೂಡಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಂದ ಜನಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಚಿತ್ರಪಟಗಳಂ ತೋರಿಸಿ ಇದು ಸ್ವರ್ಗವು ! ಸುಕೃತಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ಯಸ್ಥಾನವು. ಇದಕ್ಕೆ ನಿಯಾಮಕನು ಧರ್ಮಮೂರ್ತಿಯು. ಇದು ನರಕವು ! ಈ ನರಕಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪಾಪಿಗಳಂ ದಂಡಿಸುವ ಭಟರುಗಳಿರುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ನಿಯಾಮಕನು ಯಮಮೂರ್ತಿಯು. ಇದು ಸತ್ಯವು ! ಅದುದರಿಂದ ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಧರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಸದ್ಗತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರಿ. ಪಾಪವನ್ನಾಚರಿಸಬೇಡಿರಿ ಎಂದು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತ ಪ್ರತಿಗೃಹಗಳಂ ಹೊಕ್ಕು ಗೀತಮಂ ಪಾಡಿ ಯಾಜಿಸುತ್ತ ಆ ಬಳಿಕ ಚಂದನದಾಸನ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಯೂ ಗೀತಮಂ ಪಾಡಿ ಚಿತ್ರಪಟಗಳಂ ತೋರಿಸುತ್ತ ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿದ್ಯಮಾನಮಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ತಿಳಿದು ಮಾರ್ಗಂಗೊಂಡು ಚಾಣಕ್ಯನ ಪರ್ಣಶಾಲಾ ಸಮೀಪಕ್ಕೆತಂದು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಶಿಷ್ಯನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೇ, ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಮರಾಳಪಕ್ಷಿಯ ಭಾವ ಚಿತ್ರವು ನನ್ನಲ್ಲಿರುವುದು. ಇದಂ ನೋಡಿ ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಮಂ ತಿಳಿದು ಹೇಳುವ ಪ್ರಾಜ್ಞರುಂಟೋ ? ಎಂದು ಕೇಳಲು;

ಎಲೈ ಚಿತ್ರಪಟಧಾರಿಯೇ, ಈ ಯರ್ಥಮಂ ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಬರುವೆನು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ನಿಲ್ಲು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಬಳಹೊಕ್ಕು ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಆ ಯರ್ಥಮಂ ತಿಳುಹಿಸಲು; ಚಾಣಕ್ಯರು ಮರಾಳನೆಂಬ ನಮ್ಮ ಗೂಢಚಾರನಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಳಗೆ ಬರಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಶಿಷ್ಯನು ಚಿತ್ರಪಟದವನಂ ಪರ್ಣಕುಟೀರಮಂ ಹೊಗಿಸಲು; ಅವನಂ ನೋಡಿ ಚಾಣಕ್ಯನು

ಎಲೈ ಮರಾಳನೇ, ಇಪ್ಪು ದಿನಸಗಳ ವರೆಗೂ ಯಾವ ಕಾರ್ಯಮಂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ ? ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಅನುರಾಗವಿರುವುದು ? ಯಾರಿಗೆ ಅಸಹನ ಮುಂಟಾಗಿರುವುದು ? ಎನಲು;

ಸ್ವಾಮಿ, ಈ ಪುರದಲ್ಲಿ ಮೂವರು ಹೊರತು ಉಳಿದ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾಗಿರುವರು ಎಂದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ—

ಆ ಮೂವರಾರು? ಎಂದು ಮರಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಕೇಳಲು; ಮರಾಳನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅಭ್ಯುದಯಮುಂ ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯೊಬ್ಬನು. ಅಮಾತ್ಯನಿಗೆ ಅಪ್ಪರಾಯಸದವನಾಗಿರುವ ಲೋಕಾಯತ ಮತಸ್ಥನಾದ ಶಕಟ ದಾಸನೊಬ್ಬನು. ಸಚಿವನಿಗೆ ಪರಮ ಮಿತ್ರನಾಗಿ ಬುದ್ಧಮತಸ್ಥನಾದ ಚಂದನ ದಾಸನೆಂಬ ವರ್ತಕನೊಬ್ಬನು. ರಾಕ್ಷಸನು ಈ ಪುರಮುಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪತ್ನೀಪುತ್ರರಂ ಆ ಚಂದನದಾಸನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವಂತೆ ತಿಳಿದು ಇದೆ ಎಂದನು. ಚಾಣಕ್ಯನು ಕೇಳಿ—

ಎಲೈ ಮರಾಳನೇ, ಈ ಯಥಾವು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದ ಪರಿ ಹೇಗೆ? ಎನಲು; ಮರಾಳನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ನಾನು ಈ ಜಿತೃಪಟಗಳಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶ್ರುತಿ ಲಯಗಳಿಂ ಗಾನಮುಂ ಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರತಿಗೃಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಟಮುಂ ತೋರಿಸುತ್ತ ಅವರು ಕೊಟ್ಟು ದಂ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ಹಾಗೇ ಚಂದನದಾಸನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಐದು ವರುಷದವನಾಗಿಯೂ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನ ಹೋಲಿಕೆಯುಳ್ಳ ರೂಪವಂತನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಹುಡುಗನು ಈ ನನ್ನ ಸಂಗೀತಮುಂ ಕೇಳಿ ಬಾಲ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅಂತರ್ಗೃಹದಿಂದ ಒಡಿಬಂದು ನನ್ನ ಪಟದ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತನು. ಆ ಮಗುವು ನೋಡಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂಶಯ ತೋರಿ ಅದನ್ನೇ ನಾನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಹುಡುಗನು ಒಡಿ ಬಂದ ಬಳಿಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ ಜನದ ಭೀತಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಕಂಕಣರವದಿಂದ ಮುಖರಿತವಾದ ಕೈ ಚಪ್ಪಾಳೆಯ ಧ್ವನಿಯೂ ಮಗು ಒಡಿ ಹೋದುದಕ್ಕೆ ಭಯದಿಂದ ತಾನೇ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೆಂಗಸಿನ ವಚನವೂ ಸಹ ಕೇಳಬಂದುದರಿಂದ ಇದೇನೋ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲಿರುವುದು. ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ನಂದರ ಭಾವಜಿತ್ರಪಟಂಗಳಂ ಹರಡಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನ ಭಾವಜಿತ್ರಮುಂ ತೆಗೆದು ತೋರಿಸುತ್ತ ಗಾನಮುಂ ಮಾಡಿ ಅವರ ಯಶಸ್ಸುಂ ಹೊಗಳುತ್ತ ಸಾವಕಾಶಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರಲು; ಆ ಸ್ತ್ರೀಯು ಆ ಅಂತರ್ಗೃಹದ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತು ಸನ್ನೆಯುಂ ಮಾಡಿ ಕರೆದಾಗ್ಗೆ ಆ ಮಗುವು ಹೋಗದೆ ಪಟದ ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ನಿಂತಿದ್ದ ಕಾರಣದಿಂದ ಆಕೆಯು ತ್ವರಿ

ಯಿಂದ ಬಂದು ಬಾಲನಂ ಜರೆದು ಅದರ ಭುಜಮಂ ಪಡಿದು ಸೆಳೆಯಲು ; ಆ ಅರ್ಭಕನು ಹೋರುತ್ತ ಪಟಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗದಿರಲು ; ಆಕೆಯು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ನಂದರ ಮತ್ತು ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನ ಭಾವ ಚಿತ್ರಗಳಂ ನೋಡಿ ಖಿನ್ನಳಾಗಿ ಕಂಬನಿಯಂ ತುಂಬುತ್ತ ಸೆರಗಿನಿಂ ಕಣ್ಣಿಗಳನ್ನೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಮಗುವಂ ಬಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ; ಆ ಸ್ತ್ರೀಯ ಬೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಪುರುಷನು ಧರಿಸತಕ್ಕ ವ್ಯಕ್ತವಾದ ಅಕ್ಷರದಿಂ ಯುಕ್ತವಾದ ಅಪ್ಪ ಕೋಣದ ಬಂದು ಮೋಹರಮಂ ಕಂಡೆನು. ಪೂರ್ಣಗರ್ಭಮಂ ಧರಿಸಿ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ತೆರಳಿದುದರಿಂದ ಆ ಮಾನಿನಿಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಂದುವು. ಇದೆಲ್ಲಮಂ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ರಾಕ್ಷಸನ ಪತ್ನೀ ಪುತ್ರರು ಚಂದನದಾಸನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಚ್ಛನ್ನರಾಗಿ ಇದ್ದಾರೆಂಬುವುದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಮನದಲ್ಲಿ— ಇವನು ಹೇಳಿದುದೆಲ್ಲ ವಿಹಿತವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮೋಹರವು ರಾಕ್ಷಸನದಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದು ನಮ್ಮ ಕರಗತವಾದರೆ ಬಹು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಬಹುದು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅದಂ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವ ಉಪಾಯಮಂ ಯೋಚಿಸಿ—

ಎಲೈ ಮರಾಳಕನೇ, ನೀನು ಹೇಳಿದರ್ಥವು ತಿಳಿಯಬಂದಿತು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಾಭ್ಯುದಯ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಅಸಹನಭಾವಮುಳ್ಳ ಕ್ಷಪಣಕನೇ ಮೊದಲಾದ ಮೂವರಿಗೆ ತಕ್ಕದಂ ಮಾಡಿಸುವೆವು. ನಿನ್ನ ಕೆಲಸದ ಮೇಲೆ ಇರುವವನಾಗು ಎಂದು ಅವನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಂ ಕರಿಸಿ—

ಎಲೈ, ಚಂದನದಾಸನೆಂಬ ವರ್ತಕನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಹೆಂಡಿರು ಮಕ್ಕಳುಗಳಿರುವರು. ಆತನ ಪತ್ನಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಮುದ್ರೆಯುಂಗುರವಿರುವುದು. ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಆ ಮೋಹರಮಂ ತರಿಸು ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ರಾಯಸದವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ರಾಕ್ಷಸನ ಮುದ್ರೆಯ ಕಾಗದಮಂ ತರಿಸಿ ಅದಂ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಲು ; ಚಾಣಕ್ಯರು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ ರೀತಿಗೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಆ ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಬತ್ತಿರುವ ಮೋಹರದ ಪ್ರಕಾರ ಸುವರ್ಣದಿಂ ಮುದ್ರೆಯಂ ಮಾಡಿಸಿ ಹೇಳಿದ ಕಾರ್ಯಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣೆಯಾದ ಒರ್ವಸೂತ್ರಗಿತ್ತಿಯಂ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಕರೆದು ಅವಳಿಗೆ ಸನ್ಮಾನವಾಗಿ ಆ ಮೋಹರಮಂ ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಈ

ರೀತಿಯಿಂದ ಅವಾತ್ಸರಾಕ್ಷಸನ ಉಂಗುರಮಂ ತಂದು ಕೊಡುವವಳಾಗು ಎಂದು ನೆಮಿಸಿ ಆ ಮಂತ್ರಸಾನಿಯಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಪುರದ ತಳವಾರನಂ ಬರಿಸಿ—ಎಲೈ, ಸಿನು ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಈ ದಿನ ಸುಟ್ಟಣದೊಳ ನಡೆದ ವೃತ್ತಾಂತಮಂ ತಿಳಿಸುವಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಇದೊಂದು ವರ್ತಮಾನಮಂ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಲು ; ಅದೇ ರೀತಿಗೆ ಆ ತಳವಾರನು ತನ್ನ ಮೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಕೈ ಮುಗಿದು ಆ ದಿನದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಪುರದ ವಾರ್ತೆಯಂ ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದರಲ್ಲಿ—ಸ್ವಾಮಿ, ಈ ದಿವಸ ಬಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ತ್ರೀಯು ಪ್ರಸವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಬ್ರ ಸೂಲಗಿತ್ತಿಯು ಏನೋ ಮತ್ತರದಿಂದ ಆ ಶಿಶುವಂ ಘಾತಿಸಿ ವಂಚಿಸಿ ಬಡಿಹೋದಳು ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನು ಅತಿಕ್ರುದ್ಧನಾದವನಂತೆ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು—ಎಲೈ, ಈ ಪುರದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕಾರ್ಯವು ಎಷ್ಟು ನಡೆದಿರುವುದೋ ? ಈ ನಗರದ ಮಂತ್ರಸಾನಿ ಯರೆಲ್ಲರಂ ಹಿಡಿತಂದು ವಿಚಾರಿಸಿ ದಂಡಿಸಿರಿ. ಮುಂದೆ ಈ ಕೃತ್ಯವು ನಡೆಯದಂತೆ ಮಾಡುವವನಾಗು ಎಂದು ನೆಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಲು : ಅದೇ ರೀತಿಗೆ ತಳವಾರರು ಬೀದಿ ಬೀದಿಗಳಂ ಹುಡುಕಿ ಸೂಲಗಿತ್ತಿಯರುಗಳಂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗು ತ್ತಿರಲು ; ಆ ಮೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಿಂದ ನೆಮಿಸಿದ್ದ ಸೂಲಗಿತ್ತಿಯು ತ್ವರಿತದಿಂದ ಹೋಗಿ ಚಂದನದಾಸನ ಗೃಹದ ನಡುವೆಯ ಬಾಗಿಲಿನ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿ ಭೀತಿಯಿಂದ ನಡುಗುವವಳಂತೆ ಸಂತಿರಲಾಗಿ ಅವಳಂ ಕಂಡು ಆ ಮನೆಯ ಜನರು—ಸಿನು ಯಾರು ? ಯಾಕೆ ಬಂದೆ ? ಎನಲು : ಅವಳು ಎಲ್ಲರ ಕಾಲುಗಳಂ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ—ಅಕ್ಕಂದಿರಾ, ಅರಮನೆಯವರು ಈ ಪೊಳಲ ಮಂತ್ರಸಾನಿಯು ರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಹಿಡಿದು ಎಲ್ಲೋ ದೇಶಾಂತರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವರಂತೆ. ನಾನು ನಾಲ್ಕು ಮಕ್ಕಳುಳ್ಳವಳು. ಈ ಅವಾಂತರ ನಿಲ್ಲುವ ವರೆಗೂ ನಾಲ್ಕು ದಿವಸ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮರೆಯಾಗಿರಬೇಕು ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದನ ದಾಸನ ಸತಿಯು—ನಮ್ಮ ಅವಾತ್ಸರ ಪತ್ನಿಗೆ ಪ್ರಸವಕಾಲ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿರುವುದಷ್ಟೆ. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಸೂಲಗಿತ್ತಿಯರು ದೊರಕುವರೋ ದೊರಕುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅದುದರಿಂದ ಇವಳು ಇಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕು ಎಂದು ಬಗೆದು—

ಎಲೈ ಮಂತ್ರಸಾನಿಯೇ, ಸಿನ್ನಿಂದ ನಮಗೆ ಕೆಲಸಮುಂಟು. ಅನ್ಯತ್ರ ಹೋಗಬೇಡ. ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವವಳಾಗು ಎನಲು ; ಅವಳು—ನಮ್ಮವ್ವಾ ! ನಾನು ಬದುಕಿದೆನು. ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಅಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಮತ್ತೊಂದು ದಿವಸ ರಾಕ್ಷಸನ ಭಾರ್ಯೆಗೆ ಪ್ರಸವವೇದನೆ ತೋರಲು; ಆ ಸೂಲಗಿತ್ತಿಯು ಸೂತಿಕಾಗೃಹಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಅವಳು ಲೋಕದ ಸೂಲಗಿತ್ತಿಯರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಪತ್ನಿಯು ಸಂತೈಸುತ್ತಿರಲು; ಆಕೆ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳ ಕಟ್ಟಳೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಆಭರಣಗಳಂ ಸಡಿಲಿಸಿ ಮಂತ್ರ ಸಾನಿಯ ವಶಮಂ ಮಾಡಿ ಉಟ್ಟಿದ್ದ ಸ್ನೇಹಿಯಂ ಬಿಚ್ಚಿ ಮತ್ತೊಂದು ಆರಿವೆ ಯನ್ನುಟ್ಟು ಪ್ರಸವವೇದನೆಯನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತ ಶಿಶುವಂ ಹಡೆಯುತ್ತಿರಲು; ಇವಳು ಆ ವೇಳೆಯೊಳ್ ಭೂಪಣಂಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸನ ಮೋಹ ರಮಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಮುದ್ರೆಯ ಉಂಗುರಮಂ ಆ ತೊಡವುಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಅಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಯಮಂ ನೆರವೇರಿಸಿ ಆಕೆಯ ಬಡವೆಗಳಂ ಮುಂದುಗಡೆಯಲ್ಲಿ ಲೆಕ್ಕಮಂ ಮಾಡಿ ಅವಳಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು ಚಂದನದಾಸನ ಪತ್ನಿಯನ್ನಪ್ಪಣೆಯಂ ಕೇಳಲು; ಆಕೆಯು ಸೂಲಗಿತ್ತಿಗೆ ಸನ್ಮಾನಮಂ ಮಾಡಿ ವೀಳೆಯಂಗೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದಳು. ಆ ಬಳಿಕ ಅವಳು ಬಂದು ಆ ಮೋಹರವನ್ನು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನ ಕೈಗೆ ಬಿಟ್ಟುಸಲು; ಅವನು ಅದನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಚಾಣಕ್ಯರ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಅದಂ ಚಾಣಕ್ಯನು ನೋಡಿ ಮರಾಳಕನು ಹೇಳಿದ ಮೇರೆ ಅಪ್ಪಕೋಣವಾಗಿಯೂ ರಾಕ್ಷಸನ ಹೆಸರುಳ್ಳ ದಾಗಿಯೂ ಪುರಾತನವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಯಂಗಳೀಯಕವು ರಾಕ್ಷಸನದೇ ಹೌದು ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಈ ಮುದ್ರೆಯು ದೊರಕಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಲಯಕೇತುವನ್ನನುವರ್ತಿಸಿರುವ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಆ ರಾಜಪುತ್ರನಿಂದಲೇ ತಿರಸ್ಕಾರಮುಂಟಾಗಿ ಆತನು ತಾನಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಅಮಾತ್ಯನು ಬರುವ ಪರಿಯಂ ತರವೂ ಮಾಡತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನಮಂ ಯೋಚಿಸಿ ಇಂಥವರ ಬಳಿಯಿಂದ ಇಂಥವರ ಬಳಿಗೆಂಬುದಾಗಿ ಬಬ್ಬರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಕಾಣಿಸದೆ ಬಂದು ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತೋಚಿತಮಾದ ಸಂಗತಿಗಳಂ ಬರೆದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಂ ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು—

ಎಲೈ ಆಪ್ತನೇ, ಬಂದು ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವ ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿನ ಅಕ್ಷರಗಳು ವೈದಿಕ ಲಿಪಿಯಾದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಪರಿಚಿತನಾಗಿರುವ ಶಕಟದಾಸನ ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಬೇರೆ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಬರೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುವವನಾಗು ಎಂದು ಪತ್ರಮಂ ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲು; ಮಹಾಪ್ರಸಾದ

ಮೆಂದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಅದಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶಕಟದಾಸನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆ ಕಾಗದಮಂ ತಾನು ಬೊದಲು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಚಾಣಕ್ಯರು ಏನೋ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಮಂ ಯೋಚಿಸಿ ಅನ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯಂ ಲೇಖನ ಗೊಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ಫಲಮಂ ಪರ್ಯವಸಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರತು ಈಗ ತಿಳಿಯಕೂಡದೆಂದು ಬಗೆದು ಶಕಟದಾಸನ ಸಂಗಡ ಪ್ರಕೃತೋಚಿತಮಾಗಿ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕೆಲವು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾಗದಮಂ ಆತನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು—

ಅಯ್ಯಾ ಶಕಟದಾಸನೇ, ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೌತುಕಮುಂಟು. ಇದು ಪ್ರಾಕೃತವಾಕ್ಯದಿಂದ ಬರೆದಿರುವುದಾದರೂ ಇದರ ಅಕ್ಷರಗಳಂ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಮಾಗಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳಾಗುತ್ತಿವೆ. ಆ ಶ್ಲೋಕಗಳಂ ಪ್ರತಿಲೋಮವಾಗಿ ಬರೆದರೆ ಚಿತ್ರಬಂಧಗಳು ಆಗುತ್ತಿವೆ. ಅದುಕಾರಣ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರತಿಯಂ ಬರೆಯುವವನಾಗು. ಈ ಲಿಪಿಗಳು ಸಂದಿಗ್ಧವಾಗಿವೆ. ಬಬ್ಬ ಕವಿಶ್ವರನು ಬರೆದು ಇದರ ಪದ್ಧತಿಯಂ ಹೇಳಿದನು ಎನಲು; ಆಗ ಶಕಟದಾಸನು ತನ್ನ ಕೈ ಬರಹದಿಂದ ಬೇರೆ ಪ್ರತಿಯಂ ಬರೆದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು—ಇದರ ಪದ್ಧತಿ ಏನು ? ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಯೋಚಿಸುವವನಂತೆ ಇದ್ದುನೋಡಿ—ಅಯ್ಯಾ ಶಕಟದಾಸನೇ, ಕವಿಶ್ವರನು ಹೇಳಿದ ಕ್ರಮವು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಸ್ತೃತವಾದಂತೆ ಇದೆ. ಇದನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಮೊಳೆ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದು ಹೇಳುವೆನೆಂಬುದಾಗಿ ಉಸುರಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಆ ಕಾಗದಮಂ ಚಾಣಕ್ಯರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲು; ಆತನು ಅದಂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಆ ಪತ್ರಮಂ ಮಡಿಸಿ ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸನ ಮುದ್ರೆಯುಂಗುರದಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಮೋಹರನುಂ ಮಾಡಿ ಆ ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೇ, ಈಗಿನ ವರೆಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕೆಲಸವು ನಿನ್ನಿಂದ ಬಹಳವಾಗಿ ಅನುಕೂಲಿಸಿತು. ಕಾರ್ಯಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನಾದುದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕೆಲಸಮಂ ಹೇಳುವೆನು. ಅದಂ ಉಸುರಿದ ರೀತಿಗೆ ಸಾಧಿಸುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳತಕ್ಕ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲಮಂ ಅವನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಆ ಕಾಗದವನ್ನೂ ರಾಕ್ಷಸನ ಮೋಹರವನ್ನೂ ಸಹ ಆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಬಾರೆಂದು ಕಳುಹಿಸಿ ಈ ಲೇಖನಕ್ಕೆ

ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಮೊದಲು ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಇಡಿಸಿರುವ ಪರ್ವತ ರಾಜನ ಆಭರಣಗಳು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಸೇರುವಂತೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಯೋಜಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಂದ ಅಂತಃಪುರದ ಕಂಚುಕಿಯೊಬ್ಬನು ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯರ ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿದು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಈ ದಿವಸ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಿಗೆ ಮಾಡಿಸಿದ ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಯೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಸಮಾಪ್ತವಾದುವು. ಆತನು ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ಆಭರಣಗಳು ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿ ಇಡಿಸಿ ಇವೆಯಪ್ಪೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಪ್ಪಣೆ ಏನು ? ಎಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಮಹಾರಾಜರು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿ ಬಾರೆಂದು ನನ್ನ ಕಳುಹಿಸಿದರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು—ನಾನು ಯೋಜಿಸಿದ್ದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಉತ್ತಮವಾಯಿತು ಎಂದು ತಿಳಿದು ಆ ಕಂಚುಕಿಯು ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಶೋಣಕನೇ, ಪರ್ವತರಾಜನ ಮಂಡನವು ಅಮೂಲ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಅದರ ದಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದವರನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ನಾವು ಹೇಳಿದವೆಂದು ಆ ಭೂಪಾಣಿಗಳಿಗೆ ಇವರಿಗೆ ಕೊಡಿಸುವವನಾಗೆಂಬುದಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಿ ತನಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ವಿಶ್ವಾಸವು ಎಂಬ ಭೂಪುರನೇ ಮುಖ್ಯರಾದ ಮೂರು ಮಂದಿ ವಿಸ್ತರಣೆ ಕರೆದು—

ಅಯ್ಯಾ ವಿದ್ಯಾಸಂಪನ್ನರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರುಗಳಿರಾ, ಈ ದಿವಸ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಿಮಗೆ ಆಭರಣಗಳ ಕೊಡುವನು. ನೀವು ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ಸುಪ್ರೀತರಾದ ನಿಮ್ಮ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷವು. ಈ ಕಂಚುಕಿಯ ಸಂಗಡ ಹೋಗಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರ್ಯಗಾರವನು ಯೋಜಿಸಿ ಆ ಕಂಚುಕಿಯು ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಶೋಣಕನೇ, ನಾವು ಹೇಳಿದವೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಅರಸಿಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡುವುದೇನಂದರೆ—ನೀನು ಪ್ರಭುವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವಿಚಾರವು ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೊಂದು ವಿಷಯಕ್ಕಾದರೂ ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿ ಕಾರ್ಯವು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇನ್ನೆಷ್ಟು ದಿವಸಕ್ಕೆ ನಿನಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿ ಸ್ಫುರಿಸಬೇಕು ? ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸ್ವರಾಷ್ಟ್ರವಿಚಾರವೇನಿದ್ದರೂ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಸಗುತ್ತ ಪರರಾಷ್ಟ್ರವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಮಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ ಮಾಡುವವನಾಗು.

ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಹೇಳುವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಾಡಿ ಕಳುಹಿಸಲು : ಆ ಕಂಚುಕಿಯು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೊಡನೆ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಬಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತು -

ಜೇಯಾ, ಪರ್ವತರಾಜನ ಭೂಷಣದಾನಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮಪಾತ್ರರೆಂದು ತಿಳಿದು ಚಾಣಕ್ಯರು ಇವರಂ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಯಾವ ಕಾರ್ಯ ವಾದರೂ ಸ್ವರಾಷ್ಟ್ರವಿಷಯಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಪ್ರಭುವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದೆಲ್ಲವುಂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ತಾವೇ ನೋಡುತ್ತ ಪರರಾಷ್ಟ್ರವಿಷಯಕವಾದ ಕಾರ್ಯವೇ ನಿದ್ದರೂ ತನುಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ ಮಾಡತಕ್ಕದು ಎಂದು ಯಜನಾನರಾದ ಚಾಣ ಕ್ಯರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಪರ್ವತರಾಜನ ಆಭರಣಗಳಂ ತರಿಸಿ ಆ ವಿಶ್ವಾಸನು ಮುಖ್ಯರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಅವರಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ಚಾಣಕ್ಯರು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ವಾಕ್ಯಮಂ ನೆನೆದು ಏನೋ ಬಂದು ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ತಮ್ಮನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಸ್ವದೇಶವಿಚಾರಮಂ ಮಾಡುವಂತೆ ಯಜನಾನರು ತನಗೆ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಎಂದಿನಂತೆ ನಾನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮರಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದೇನೆಂದು ತಿಳಿದು ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ವಿಚಾರಮಂ ಪರಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ತಾನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಪರ್ವತರಾಜನ ಆಭರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತರಾಗಿ ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ವಿಶ್ವಾಸನು ಮುಖ್ಯರಾದ ದ್ವಿಜರಂ ನೋಡಿ ಚಾಣಕ್ಯನು—ಎಲೈ ಆಪ್ತ ರಾದ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮರುಗಳಿರಾ, ಏನೋ ಬಂದು ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಆಭರಣದಾ ನಮಂ ನಿಮಗೆ ಕೊಡಿಸಿದೆನು. ಈಗ ಮಲಯಕೇತುವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಪರ್ವತರಾ ಜ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಅನಾತ್ಮರಾಕ್ಷಸನ ಗೃಹಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ವರ್ತಕರ ವೇಷಮಂ ಧರಿಸಿ ನೀವು ಅಲಂಕರಿಸಿರುವ ಈ ಆಭರಣಗಳಂ ಮೂರು ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಅನಾತ್ಮನ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ಬರುವ ಆಪ್ತಜನರ ಮುಖದಿಂದ ಈ ಭೂಷ ಣಗಳಂ ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ಕೊಡುವೆವು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಆಗ್ಗ ವಾಗಿಯಾದರೂ ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಸಿ ಅದರ ಮೌಲ್ಯಧನವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥ ವಾಗಿ ನೀವೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳರಿ. ಎಷ್ಟು ಕಡಮೆಯಾದರೂ ಮೂರು ಲಕ್ಷ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಕಡಮೆಯಾಗದು. ಈ ಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಡಿ ಬಂದು ನಮಗೆ ತಿಳು ಹಿಸಿರಿ ಎಂದು ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಂ ಕಳುಹಿಸಿ ತನ್ನ ಬಳಿಯಣ ಶಿಷ್ಯನಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ ಕುಶಬರ್ಹಿಯೇ, ಜೀವಸಿದ್ಧಿ ಎಂಬ ಕ್ಷಪಣಕನು ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಪ್ರೇಷಿತನಾಗಿ ವಿಪಕನ್ಯೆಯಂ ಪರ್ವತರಾಜನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಅವನಂ ಸಂಹಾರಂಗೈಯ್ಯಿದುದರಿಂದ ದ್ರೋಹಿಯಾದ ಅವನನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪುರದಿಂ ಹೊರಡಿಸುವೆನೆಂದು ಸಾರುತ್ತ ಆ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯಂ ಹೊರಡಿಸುವಂತೆ ನಾವು ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಿದ್ವೇಂಬುದಾಗಿ ತಳವಾರನಾದ ದಂಡಕನಿಗೆ ಹೇಳಿಬಾರೆಂದು ಕಳುಹಿಸಲು ; ಅವನು ಹೋಗಿ ಉಸುರಿ ಬಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಊರು ಗಾವಲವನು ಕ್ಷಪಣಕನನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳುಹಿಸಿದನು.

ಆ ಬಳಿಕ ಚಾಣಕ್ಯನು ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯನಂ ಕರೆದು—ಎಲೈ ಪಶುಲೋಮಕನೇ, ಅವಾತ್ಯನಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾದ ಶಕಟದಾಸನು ಈ ಊರಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ದಾರುವರ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕನಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ದ್ರೋಹಮಂ ಎಣಿಸಿದುದರಿಂದ ಆ ಪ್ರಭುವಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಶಕಟದಾಸನಂ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಹಾಕುವೆವೆಂದು ಸಾರಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅವನಂ ಶೂಲಾರೋಹಣಮಂ ಮಾಡಿಸುವಂತೆ ನಾವು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ದಂಡಪಾಶಕನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಬಾರೆಂದು ಉಸುರಿ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಂದು ವಾಕ್ಯಮಂ ಸೂಚಿಸಲು ; ಅವನು ಅದೇಪ್ರಕಾರ ಹೋಗಿ ಬಂದು ಶಕಟದಾಸನಂ ಹಿಡಿತರುವುದಕ್ಕೆ ದಂಡಪಾಶಕನು ಹೋದನೆಂದು ಚಾಣಕ್ಯನಿಗೆ ಚಿನ್ನೈಸಿದನು.

ಅನಂತರ ಚಾಣಕ್ಯನು ಬೇರೊಬ್ಬ ಶಿಷ್ಯನಂ ಕರೆದು—ಎಲೈ ಶಿಘ್ರಕಾರಿಯೇ, ಬಳೆಗಾರ ಸೆಟ್ಟಿಯಾದ ಚಂದನದಾಸನಂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಾರೆಂದು ಹೇಳಲು ; ಅವನು ಹೋಗಿ ಚಾಣಕ್ಯನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಚಂದನದಾಸನಿಗರು ಹಿದನು. ಆ ಸೆಟ್ಟಿಯು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಕಠಿಣಚಿತ್ತಮುಳ್ಳವನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನಂ ಕಂಡರೆ ನಿರಪರಾಧಿಯಾದರೂ ಭೀತನಾಗುವನು. ನಾನಾದರೋ ಮಹಾಪರಾಧಿಯು. ಅವನಂ ಕಂಡ ಬಳಿಕ ನನಗೇನು ವಿಪತ್ತು ಬರುವುದೋ ! ಬಳ್ಳೆಯದು, ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯಾರ್ಥಮಾಗಿ ಬಂದರೂ ಬರಲಿ. ರಾಕ್ಷಸನ ಗೃಹಜನ ಮಾತ್ರ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಅದೇ ನನಗೆ ಪರಮಲಾಭವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಚಾಣಕ್ಯ ಶಿಷ್ಯನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮನೇ, ನಾನು ಧರಿಸಿರುವ ವಸ್ತ್ರಗಳು ಮಲಿನವಾಗವೆ. ದೊಡ್ಡವರಂ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಧೌತಾಂಬರಂಗಳನ್ನುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬರುವೆನು. ನೀನು ಅವರೆಗೂ ಈ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಾನು

ಬಳಗೆ ಹೋಗಿ ತನಗೆ ಅಪ್ಪನಾದ ಧನಸೇನನಂ ಕರೆದು—ಎಲೈ, ಕ್ರೂರನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನು ನನ್ನಂ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಬಳಿಗೆ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಏನಾಗುವುದೋ ತಿಳಿಯಕೂಡದು. ನೀನು ಅಮಾತ್ಯರ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ರಹಸ್ಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿರು ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ತಾನು ಮಡಿಬಟ್ಟೆಗಳಂ ಹೊದಿದುಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯನಂ ಕಂಡು ಕೈಮುಗಿಯಲು ;

ಎಲೈ ಚಂದನದಾಸನೇ, ನೀನು ಕ್ಷೇಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೀಯಾ? ಮಾಡುವ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ನಿರುಪಾಧಿಕಗಳಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆಯೇ? ಕುಳ್ಳಿರು ಎಂದು ಚಾಣಕ್ಯನು ನುಡಿಯಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಂದನದಾಸನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ತಮ್ಮ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ನಿಷ್ಕಂಟಕವೆಂದು ಹೇಳಿ ನಮ ಸ್ಮರಿಸಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡನು.

ಬಳಿಕ ಚಾಣಕ್ಯನು—ಎಲೈ ಚಂದನದಾಸನೇ, ಪ್ರಜೆಗಳು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಬಳ್ಳಯವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆಯೋ? ನಂದರನ್ನೇ ಉತ್ತಮರೆಂದು ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೋ? ಎನಲು ;

ಸ್ವಾಮಿ, ಶರತ್ಕಾಲದ ಚಂದ್ರನಂ ಕಂಡ ನೈದಿಲೆಗಳಂತೆ ಪ್ರಜೆಗಳು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮಹಾರಾಜರನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದನು.

ಚಾಣಕ್ಯನು—ಎಲೈ ಚಂದನದಾಸನೇ, ಸಂತುಷ್ಟರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳದೇಸೆಯಿಂದ ಅರಸುಗಳು ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವುದು ಪೂರ್ವಮರ್ಯಾದೆ ಎನಲು ;

ಚಂದನದಾಸನು ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದಂತೆ ಸರ್ವರೂ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯಂ ಮೀರಿ ನಡೆದುಕೊಂಡಾರು ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ಚಂದನದಾಸನೇ, ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಸಿಗಳ ದೇಸೆಯಿಂದ ದಂಡಮಂ ತಗೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ನಂದರ ಪ್ರಭುತ್ವಮಲ್ಲ. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಕ್ಷೇಮಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಅದೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಮಹಾಭ್ಯುದಯವು ಎನಲು ;

ಚಂದನದಾಸನು—ಸ್ವಾಮಿ, ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಂ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಎಂದನು.

ಎಲೈ ಚಂದನದಾಸನೇ, ದೊರೆಗಳಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯಮಂ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಸಂರಕ್ಷಿತರಾಗಿದ್ದೀರಿ ಎಂದು ಚಾಣಕ್ಯನು ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಚಂದನದಾಸನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ದುರಾತ್ಮಕನಾದವನು ಜನೇಶ್ವರರಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯವನ್ನು ಎಣಿಸುವವನು ಎನಲಾಗಿ ; ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ಚಂದನದಾಸನೇ, ಮೊದಲು ನೀನೇ ರಾಜದ್ರೋಹಿಯಾಗಿದ್ದೀ ಎಂದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದನದಾಸನು—

ಬುದ್ಧೇಶ ! ಬುದ್ಧೇಶ ! ಎಂದು ತನ್ನ ದೇವರಂ ನೆನೆಯುತ್ತ—ಸ್ವಪ್ನಾ, ಅಗ್ನಿಯೊಡನೆ ತೃಣಗಳಿಗೆ ಕಲಹಮುಂಟೇ ? ಎನಲು; ಚಾಣಾಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ವರ್ತಕನೇ, ರಾಜಾಪರಾಧಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನ ಗೃಹಜನಮಂ ನಿನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮರೆಮಾಡಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಈಗಿನವರೆಗೂ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸದೆ ಇರುವುದು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧವೋ ಅಲ್ಲವೋ ? ಎಂದನು.

ಚಂದನದಾಸನು—ಬುದ್ಧೀ, ಯಾರೋ ಅನ್ಯತಮಂ ಹೇಳಿರಬೇಕು. ಈ ಯರ್ಥಮಂ ನಾನು ಕಂಡವನಲ್ಲ ಎಂದನು. ಚಾಣಾಕ್ಯನು—

ಈ ಸಂಗತಿಯಂ ನೀನು ಕಂಡಿರುವುದುಂಟಾದರೆ ನಿನ್ನ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ಅರಮನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಿನಗೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ದಂಡನೆಯಂ ಮಾಡಬಹುದೇ ? ಎನಲು; ಚಂದನದಾಸನು—

ರಾಕ್ಷಸನು ಹೋಗುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನೆಯ ಜನರಂ ನನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿದ್ದುದುಂಟು. ಆ ಬಳಿಕ ಅವರು ನನ್ನಂ ವಂಚಿಸಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೋದುದರಿಂದ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಭಯಪಡುತ್ತಿದ್ದೆನು ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಾಣಾಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ಸೆಟ್ಟೆಯೇ, ಮೊದಲು ಕಾಣೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಈಗ ಕಂಡುದುಂಟು. ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೋದರು ಎಂದು ಎರಡು ಮಾತುಗಳಂ ಹೇಳಬಹುದೇ ? ಎನಲು; ಚಂದನದಾಸನು—

ಬುದ್ಧೀ, ಭಯದಿಂದ ಬಾಯಿತಪ್ಪಿ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದೆನು ಎಂದನು.

ಚಾಣಾಕ್ಯನು ನಕ್ಕು—ಎಲೈ ವ್ಯಾಪಾರಿಯೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಬಾಯಿ ತಪ್ಪು ಬರಕೂಡದು. ಸುಮ್ಮನೆ ರಾಕ್ಷಸನ ದಾರಾಪುತ್ರಾದಿಗಳಂ ತಂದು ಒಪ್ಪಿಸು ಎಂದನು.

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಂದನದಾಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಈಗ ತಿರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಸರ್ಪಬಾಧೆಯೂ ಪರ್ವತಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಷಹರವಾದ ಔಷಧವೂ ಇದ್ದಂತಾಯಿತು. ಏನೋ ಮಹದಾಪತ್ತು ಬಂದಿತು ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ ಆಗುವ ಕಲಕಲಧ್ವನಿಯಂ ಕೇಳಿದ್ದು ಚಾಣಾಕ್ಯನು—ಅದೇನು ? ತಿಳಿದು ಬಾರೆಂದು ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ನೇಮಿಸಲು; ಆ ಶಿಷ್ಯನು ಹೋಗಿ ಬಂದು—

ಸ್ವಾಮಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೇ, ವಿಷಕನ್ಯಾಮುಖದಿಂದ ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಸಂಹರಿಸಿದ ದೋಷವನ್ನು ದ್ವಾಪಿತಿಸುತ್ತ ದೂತರು ಜೈವಿಸಿದ್ಧಿ ಎಂಬ ಕ್ಷುಪಣಕನಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಅಪಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಉರದೆಸೆಯಿಂದ ಹೊರಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎನಲು; ತಾನು ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಾದ ಫಲವನ್ನನುಭವಿಸಲಿ ಎಂದು ಚಾಣಕ್ಯನು ಹೇಳುತ್ತ—

ಎಲೈ ಚಂದನದಾಸನೇ, ರಾಜಾಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗುವುದು ಸ್ವಭಾವವು. ಆದುದರಿಂದ ವಂಚಿಸದೆ ರಾಕ್ಷಸನ ಗೃಹಜನವನ್ನು ಕರತಂದು ಒಪ್ಪಿಸುವವನಾಗು ಎನಲು;

ಚಂದನದಾಸನು—ಸ್ವಾಮಿ, ನಾನು ಅರಿತವನಲ್ಲ ಎಂದನು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಪುನಃ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಕೋಲಾಹಲರವಂ ಕೇಳಿ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಅವೇನು? ನೋಡು ಎನ್ನುತ್ತ ಚಾಣಕ್ಯನು ಶಿಷ್ಯನಿಗೆ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಲು; ಅವನು ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ಬಂದು—

ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೇ, ಭಟರು ರಾಜದ್ರೋಹಿಯಾದ ಶಕಟದಾಸನನ್ನು ಅರಸಿನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ ಸಾರಿಕೊಂಡು ಕರದೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎನಲು; ಅವನು ಮಾಡಿದ ದ್ರೋಹಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಫಲವನ್ನನುಭವಿಸಲಿ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದನದಾಸನಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಸೆಟ್ಟಿಯೇ, ರಾಜಾಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಹೀಗೆ ಕಠಿಣದಂಡನೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದಂ ಕಂಡೂ ಇನ್ನೂ ಅರಿಯೆನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತೀಯೇ? ನಿನ್ನ ಹೆಂಗಸರುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕ್ಷಮೆವಾಗಬೇಕಾದರೆ ರಾಕ್ಷಸನ ಮನೆಯವರಂ ತಂದು ಒಪ್ಪಿಸು ಎನಲು; ಚಂದನದಾಸನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಸುಮ್ಮನೇ ನನ್ನಂ ಬೆದರಿಸುವಿರಿ. ಅಮಾತ್ಯನ ಕುಟುಂಬದವರಂ ಇದ್ದರೂ ನಾನು ಕೊಡುವವನಲ್ಲ. ಇಲ್ಲದಿರುವವರಂ ಹೇಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಿ? ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ಸೆಟ್ಟಿಯೇ, ನಿನ್ನ ನಿಶ್ಚಯವು ಇದೇ ಸರಿಯೋ? ಎನಲಾಗಿ;

ಚಂದನದಾಸನು—ಸ್ವಾಮಿ, ಹೀಗೇ ಸರಿ ಎನಲು; ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ—ಈ ಸೆಟ್ಟಿಯು ಸತ್ಯವಂತನು. ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರವಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಒಪ್ಪಿಸತಕ್ಕವನು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ಮೇಲೆ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡವನಂತೆ ಹುಬ್ಬು ಗಂಟೆಕ್ಕೆ—ಎಲೈ ದುರಾತ್ಮಕನಾದ ವರ್ತಕನೇ, ಹಾಗಾ

ದರೆ ನೀನು ಮಾಡಿದ ದ್ರೋಹಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಫಲವನ್ನನುಭವಿಸಿಯೆ ಎನಲು :
ಚಂದನದಾಸನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯನುಗುಣವಾಗಿ ಮಾಡುವುದಂ ಮಾಡಿರಿ.
ನಾನು ಸಿದ್ಧನಾಗಿದ್ದೇನೆ ಎಂದನು.

ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು ಶಿಷ್ಯನಂ ಕರೆದು—ಎಲೈ ಶೀಘ್ರಕಾರಿಯೇ, ಈ ದುಷ್ಟ
ವಣಿಜನ ಮನೆಯ ಪದಾರ್ಥಮೆಲ್ಲಮಂ ರಾಜಕೋಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸ್ವಜನ
ಸಮೇತವಾಗಿ ಇವನಂ ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಇರಿಸುವಂತೆ ದುರ್ಗಪಾಲಕನಿಗೆ ಹೇಳು.
ನಾನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಇವನಿಗೆ ಕರ್ಕಶದಂಡನೆಯಂ ಮಾಡಿಸುವೆನೆಂದು
ನುಡಿದು ಚಂದನದಾಸನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ—ಈ ಚಂದನದಾಸನು
ಸುಹೃದನಾದ ರಾಕ್ಷಸನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ತನ್ನಸುವನ್ನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟು ಆತನ
ಪತ್ನೀಪುತ್ರರಂ ರಕ್ಷಿಸುವೆನೆಂದು ಹೇಗೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಇರುವನೋ ಹಾಗೆಯೆ
ರಾಕ್ಷಸನೂ ತನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಚಂದನದಾಸನಿಗೆ ಬಂದ ವಿಸತ್ತಂ ಪರಿಹರಿಸಲೋ
ಸುಗ ಸ್ವಂತಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಇತ್ತು ಈ ಚಂದನದಾಸನಂ ಬಿಡಿಸುವೆನೆಂದು
ಎಳೆಗಂದಿ ಕುರುವಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬರುವಂತೆ ತಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಾನು. ಶಕಟದಾಸನಂ
ಶೂಲಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದಂತೆ ಸಮಯವನ್ನರಿತು ಈ ಸೆಟ್ಟಿಯಂ ಅದೇ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ
ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಮೊದಲು ಚಾಣಕ್ಯರು ತನ್ನ ಕಿವಿ
ಯಲ್ಲಿ ಉಸುರಿದ ರೀತಿಗೆ ವಧ್ಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಚೌಡಾಲರು ಕರತರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿತ
ವಾಗಿಯೇ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಖಡ್ಗಪಾಣಿಯಾಗಿ ಮರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಆ ಶಕಟದಾ
ಸನಂ ಶೂಲಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಂ ನೋಡಿ ಕತ್ತಿಯಂ ಝಳುಪಿ
ಸುತ್ತ ಆ ಘಾತುಕರಂ ಅಟ್ಟಿ ಬಂದು ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಛೇದಿಸುವವನಂತೆ
ಮೊರೆಯುತ್ತ ಕಣ್ಣು ಸನ್ನೆಯಂ ಮಾಡಲು ; ಆ ಕಡಿಗರು ಅವನ ರಭಸಕ್ಕೆ ಭೀತ
ರಾದವರಂತೆ ಶಕಟದಾಸನಂ ಬಿಟ್ಟು ದಿಕ್ಕುದಿಕ್ಕಿಗೆ ಓಡಿಹೋದರು. ಆಗ ಸಿದ್ಧಾ
ರ್ಥಕನು ಚಾಣಕ್ಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಂ ನಿಂದಿಸುತ್ತ—

ಎಲೈ ಶಕಟದಾಸನೇ, ಭಯಪಡಬೇಡ. ಈ ಸ್ಥಳಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿಯಾ
ದರೂ ಹೋಗೋಣ ನಡೆ ಎಂದು ಅವನಂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಪರ್ಮತರಾಜ್ಯಾಭಿ
ಮುಖವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನ ಶಿಷ್ಯನು ಈ ವರ್ತಮಾನಮಂ
ತಿಳಿದು ಬಂದು—

ಸ್ವಾಮಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೇ, ಶಕಟದಾಸನಂ ಶೂಲಾರೋಹಣಮಂ ಮಾಡಿ ಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೆಂಬುವನು ಏಡ್ಗಪಾಣಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಚಂಡಾ ಲರಂ ಬೆದರಿಸಿ ಓಡಿಸಿ ಶಕಟದಾಸನಂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಪಲಾಯನಂಗೆ ಯ್ದನಂತೆ ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ—ಶಕಟದಾಸ ಸಮೇತನಾಗಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಹೋದುದು ಉತ್ತಮವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಸೇನಾ ಪತಿಗಳಂ ಹೊರಡಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಪ್ರರಜನರು ಏನೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳು ವರೋ ಅದಂ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ನೆನಸಿ ಶಿಷ್ಯನಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಭಾಗಪ್ರಚ್ಛನೆಂಬ ವಟುಕನೇ, ಶಕಟದಾಸನೂ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೂ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರುವರೋ ಅವರಂ ಹಿಡಿದು ತರುವಂತೆ ಬಾಗುರಾಯಣನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಬಾರಂದೆನಲು ; ಅವನು ಹೋಗಿ ತಿಳಿದು ಬಂದು—

ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೇ, ಬಾಗುರಾಯಣನು ಅಂದೇ ಹೊರಟು ಹೋದನಂತೆ ಎನಲು ;

ಆ ವಂಚಕನಾದ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದಾನೋ ಹಿಡಿದು ತರುವುದು ಎಂದು ಭದ್ರಭಟಾದಿಸೇನಾನಾಯಕರಿಗೆ ಉಸುರಿ ಬಾರಂದೆನಲು ; ಶಿಷ್ಯನು ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸಿ ಬಂದು—

ಬಹೋ ! ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೇ, ಮೊದಲು ನೀವು ಆಸಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಕೋಪಮಂ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಭದ್ರಭಟಾದಿಚಮೂಪತಿಗಳು ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ರಾಜಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬಲಸಮೇತರಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗಿ ಪರರಾಜರಂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುವವರಾಗಿದ್ದಾರಂತೆ. ಕೆಲಸವೆಲ್ಲ ಕೆಟ್ಟು ಹೋಯಿತು. ಈ ಯರ್ಥಮಂ ಜನರು ಆಡಲಂಜೆ ಗುಸುಗುಟ್ಟುತ್ತ ಇದ್ದಾರೆ. ತಾವು ಮಹಾಚತುರರಾದುದರಿಂದ ಆ ಶತ್ರುಗಳ ಸೈನ್ಯಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡೀರಿ. ಅನಾಥರಾಗಿರುವ ನಮ್ಮಂ ಹಿಡಿದು ನಿಮ್ಮ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ? ಎಂದು ನಿರ್ಬಂಧಪಡಿಸಿದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅನ್ಯತನಂ ಹೇಳಬಾರದಪ್ಪೆ. ನೀವು ಹೋಗತಕ್ಕ ಸ್ಥಳಮಂ ಈಗಲೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದರೆ ಬಳ್ಳೆಯದು ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನು ನಸುನಗುತ್ತ—

ಎಲೈ ವಟುವೇ, ದಸ್ಯುಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮಂ ತೋರಿಸುವೆಯಾ? ಆದರೆ ನಾವು ರಾಮೇಶ್ವರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿರುವೆವು ಎಂದನು.

ಸ್ವಾಮಿ, ರಾಮೇಶ್ವರವು ಎಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ? ಎನಲು ;

ಎಲೈ ವಟುವೇ, ರಾಮೇಶ್ವರನು ರಾಮಸೇತುವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಎಂದನು.

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಶಿಷ್ಯನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ರಾಮದೇವರು ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣದ ಸರಯೂನದಿಯಲ್ಲಿ ಸೇತುವಂ ರಚಿಸಿರುವನೋ ? ಇಲ್ಲವೇ ಯಮುನಾನದಿಯಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿರುವನೋ ? ಎನಲು ; ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯೇ, ಲವಣಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಎಂದನು.

ಸ್ವಾಮಿ, ಲವಣಖಂಡವೇ ಸಮುದ್ರವಾದರೆ ಸಂಚರಿಸುವ ಜನರ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಕ್ಷಾರ ತಗುಲದೇ ಇರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೇತು ಬಂಧವೋ ? ಎನಲು ; ಆದಂ ಕೇಳಿ ಶಾರ್ಙ್ಗರವನು—

ಎಲೈ ವಟುವೇ, ಏನು ಅಸಂಬದ್ಧವಾಗಿ ಕೇಳುತ್ತಿರುವೆ ? ಶತ್ರುಬಾಧೆಯುಂಟಾದರೆ ಮೊದಲೇ ನಿನ್ನಂ ದಾಟಿಸುವೆವು. ಭಯಪಡಬೇಡ ಹೋಗು. ಕಂದಮೂಲಂಗಳಂ ತೊಳೆದು ಸಿದ್ಧಮಾಡು. ಮೊದಲು ಹೋದವರೆಲ್ಲ ಹೋದರು. ಮುಂದೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬವರೆಲ್ಲ ಈ ಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಲಿ. ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಕಾರ್ಯೋತ್ಸಾಹಂ ತಗ್ಗದೆ ಇದ್ದರೆ ಸಕಲವೂ ಸಾಧ್ಯಮಾಗುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಭಾಗವತಚ ನಂ ಆಚೆಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಮೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸಮುದ್ರಿಕಾಗ್ರಹಣಮೆಂಬ ತ್ರಯೋದ ಶಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಚತುರ್ದಶಾಶಯ ಪ್ರಾರಂಭವು.

ಕ್ಷ ಪಣಕಾಪಮಾನವು.

ಹೀಗಿರುತ್ತಿರಲು ; ಚಾಣಕ್ಯರು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದಂತೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವಿಚಾರಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಒಂದಾನೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶರತ್ಕಾಲಚಂದ್ರಚಂದ್ರಿಕಾನಿಕರಗಳೆಂಬ ಜಲಾಸಾರಗಳಿಂದ ಅದ್ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ಅತಿಶುಭ್ರಗಳಾದ ಮೇಘಪಜ್ಜಿಗಳೆಂಬ ಪುಳಿನ ರಾಶಿಗಳಿಂದಲೂ ಮಧುರವಾಗಿ ಧ್ವನಿಗೆಯ್ವ ಸಾರಸಪಕ್ಷಿಗಳಿಂದಲೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತ ನಕ್ಷತ್ರಗಳೆಂಬ ಬಿಳಿಯ ನೈದಿಲೆಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿ ನದಿಗಳ ಚಂದದಿಂ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ದಿಬ್ಬುಖ ಶೋಭಾವಿಶೇಷಮಂ ನೋಡಿ—ಈ ಶರತ್ಕಾಲವು ಜನಗಳಿಗೆ ಮಹಾಸಂತೋಷ

ಜನಕವು ಈ ರಾತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೌಮುದೀಮಹೋತ್ಸವವು ಮಹಾರಮಣೀಯವು. ನನುಗೆ ಅಧಿಸತ್ಯವಾದ ಬಳಿಕ ಈ ಪುರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷೋತ್ಸವಗಳು ಎಂದೂ ನಡೆದುದಿಲ್ಲ. ನಂದನಾಶದಿಂದ ದುಃಖಿತರಾಗಿರುವ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಹರ್ಷಮುಂಟಾಗುವಂತೆ ಉತ್ಸವಮಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಈ ಶುದ್ಧ ಪೂರ್ಣಮೆಯ ದಿನಸ ನನುಗೆ ವರ್ಷವರ್ಧಂತಿತ್ಯುತ್ಸವವು ಆಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಹುಣ್ಣಿ ಮೆಯ ಚಂದ್ರೋದಯದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಜನಿಸಿದವನಾದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ನನಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂಬ ನಾಮಾಂಕಿತಗೆಯ್ದನು. ಆದುದರಿಂದ ಇಂದು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಬಹುಳ ಪಂಚಮಿಯ ವರೆಗೆ ಹದಿನೈದು ದಿನಗಳ ಪರಿಯಂತರವೂ ಮಹೋತ್ಸವಮಂ ಮಾಡಿಸುವೆನೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಸಮಾಪದ ದೂತರಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ, ಈ ದಿನಸ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಇನ್ನು ಬಹುಳಪಂಚಮಿಯ ವರೆಗೂ ಈ ಪುರದಲ್ಲಿ ಕೌಮುದೀಮಹೋತ್ಸವವಾಗಲಿ. ನಗರವೆಲ್ಲವೂ ಶೃಂಗಾರಿಸಲ್ಪಡಲಿ. ಸುಗಾಂಗಮೆಂಬ ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಸಾದವು ಮುಕ್ತಾಮಣಿಮಯವಾದ ಮೇಲು ಕಟ್ಟುಗಳಿಂದಲಂಕೃತವಾಗಲಿ. ಈ ಪಟ್ಟಣದ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸ್ತ್ರೀಜನಸಮೇತರಾಗಿ ಸಕಲವಿಧವಸ್ತ್ರ ಭೂಷಣ ಗಂಧಮಾಲಿಕಾದ್ಯಲಂಕೃತರಾಗಿ ಸಂತೋಷದಿಂದಿರಲಿ. ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಸವಾರಾಧನಗಳು ನಡೆಯಲಿ. ಅಶ್ವಿತಿವಿದ್ವಜನಗಳಿಗೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ನಮ್ಮ ಬೊಕ್ಕಸದಿಂದ ವಿವಿಧ ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣಗಳು ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಡಲಿ. ಸಮಸ್ತ ರಾಜನೀಧಿಗಳಲ್ಲೂ ಮಣಿಮಂಜೀರಧ್ವನಿಗಳಿಂ ಮನೋಹಾರಿಣಿಯರಾದ ವೇಶ್ಯಾಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳ ಸಂಗೀತಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಭೂರಿಭೋಜನಂಗಳಾಗಲಿ. ದೀನಾನಾಥರಿಗೆ ಅನ್ನವಸ್ತ್ರಂಗಳು ಕೊಡಲ್ಪಡಲಿ. ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರುವ ಜನರು ಬಿಡಲ್ಪಡಲಿ ಎಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ದೂತರಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲಾಗಿ ; ಆ ಅರಸಾಳುಗಳು ಮಹಾಪ್ರಸಾದಮೆಂದು ಬಂದು ರಾಜಾಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಉತ್ಸವವು ನಡೆಯುವಂತೆ ರಾಜನೀಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಡಂಗುರನುಂ ಹಾಕಿ ಸಾರುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಅಧ್ವನಿಯುಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಶಿಷ್ಯನಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ ಶಿಷ್ಯಕಾರಿಯೇ, ಅದೇನು ಕೊಲಾಹಲ ? ತಿಳಿದು ಬಾರೆನಲು ; ಆತನು ನೋಡಿ ಬಂದು—

ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೇ, ಕೌಮುದೀಮಹೋತ್ಸವಮಾಗುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಆಜ್ಞೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಸಾರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರಯೋಚಿಸಿ ಶಿಷ್ಯನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಶಿಷ್ಯಾಕಾರಿಯೇ, ಈಗ ಈ ಉತ್ಸವವನ್ನು ಮಾಡಕೆಲಸವಿಲ್ಲ. ನಿಲ್ಲಿಸತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಸಾರುವ ಭಟರಿಗೆ ನಾವು ಹೇಳಿದುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ಬಾರೆನಲು ; ಆ ಶಿಷ್ಯನು ಹೋಗಿ ಅವರಂ ಕುರಿತು—

ಜಲೈ ರಾಜಭೃತ್ಯರುಗಳಿರಾ, ಚಾಣಕ್ಯರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ. ಈಗ ಈ ನಗರದಲ್ಲಿ ಕೌಮುದೀ ಮಹೋತ್ಸವಮಂ ಮಾಡಕೆಲಸವಿಲ್ಲ. ನೀವು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಿ ಎನಲು ; ದೂತರು ಕೇಳಿ—ಚಾಣಕ್ಯನ ಆಜ್ಞೆಯಂ ಮೀರಿದರೆ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದೇವೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ಸಾರುವುದಂ ಬಿಟ್ಟು ವಿಮುಖರಾಗಲು ; ಆಗ ಪುರವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಅದನ್ನಾಕರ್ಷಿಸಿ—ಈಗ ರಾಜಾಜ್ಞೆಗೆ ಭಂಗಮುಂಟಾದುದರಿಂದ ಚಾಣಕ್ಯಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಿಗೆ ಏನೋ ಮನಸ್ತಾಪಮುಂಟಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಆಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ಗೂಢಚಾರನು ಹಾವಾಡಿದನ ವೇಷಮಂ ಧರಿಸಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತ ಈ ಕುಸುಮಪುರದ ವೃತ್ತಾಂತಮೆಲ್ಲಮಂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಬಡೆಯನಿಗೆ ಅರುಹಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ರಾಕ್ಷಸನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇತ್ತ ಕೌಮುದೀಮಹೋತ್ಸವವು ನಡೆಯ ಕೂಡದು ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ ಚಾಣಕ್ಯನ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಶಾರ್ಬರವನೆಂಬ ಆತನ ಶಿಷ್ಯನು ಚಾಣಕ್ಯನಂ ಕುರಿತು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ—ಸ್ವಾಮಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೇ, ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದ ಈ ಕೌಮುದೀಮಹೋತ್ಸವಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದರಿಂದ ಆತನು ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಭಂಗವಾಯಿತೆಂದು ವ್ಯಸನದಿಂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗಮಂ ಬಿಟ್ಟಾನು. ಅದಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಾನು ಮೂನಾಳಿಯಾದುದರಿಂದ ಈ ಅಧಿಸತ್ಯವನ್ನಾದರೂ ತ್ಯಜಿಸಾನು. ಜನರು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಾತ್ಸರ್ಯವನ್ನಾ ರೋಪಿಸಾರು. ಇಮವರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಶ್ರಮವೆಲ್ಲವೂ ನಿರರ್ಥಕವಾದಿತು. ನಿಮ್ಮ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೇ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಂ ಮಾಡುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಆಜ್ಞಾಭಂಗಮಂ ಸಿಂವೇ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಪರಸ್ಪರ ಕಲಹ ಮುಂಟಾಗಿ

ಜನಗಳಿಗೆ ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಸಂತೋಷಮುಂಟಾಗುವುದು. ತಾವು ಅಭಿಜ್ಞರು. ಇದೇನು ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಈ ಮಹೋತ್ಸವಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದೀರೋ ತಿಳಿಯಕೂಡದು ಎನಲು ; ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಶಾರ್ಙ್ಗದೇವನೇ, ನೀನು ಹೇಳಿದುದು ವಿಹಿತವು. ನಾನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ಈ ಉತ್ಸವಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆನಲ್ಲದೆ ಅವನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಮತ್ಸರಮುಂಟೇ ? ಆದರೆ ಕೇಳು—ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಯಾದ ಶಿಷ್ಯನಿಗಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳಕೂಡದೋ ಹಾಗೆ ತನಗಿಂತಲೂ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅಧಿಕನೂ ನಿರ್ವಂಚಕನೂ ದಕ್ಷನೂ ಆಪ್ತನೂ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆದವನಲ್ಲಿ ಆಲೋಚನೆಯಂ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಅಪ್ರಾಜ್ಞನೂ ಅನಾಪ್ತನೂ ವಂಚಕನೂ ಚಂಚಲನೂ ಅಶುಚಿವಂತನೂ ಆದವನಲ್ಲೂ ಮುಗ್ಧಸ್ಥಿ ಜನದಲ್ಲೂ ಮಾಡಕೂಡದು. ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯಂ ಮಾಡುವುದೇನೆಂದು ಕೇಳುವೆಯಾ ? ತಾನು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾದ ಒಂದಿಂತೆಂದು ಅನ್ಯರಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸಬೇಕು. ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾದವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿಜ ಮನಸ್ಸಿನ ಆಲೋಚನೆಯೇ ಉತ್ತಮವು. ಯೋಗ್ಯನಾದ ನಿನಗೆ ಕುತೂಹಲವಿದ್ದರೆ ಹೇಳುವೆವು ಕೇಳು—ಈಗ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಲಯಕೇತುವನೊಡಂಬಡಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾನಂತೆ. ವಾಸಗೃಹಮಂ ಸೋಂಕಿದ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರವೆಂದು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಅದು ವಾಯುಸಹಾಯದಿಂದ ಮಹಾತ್ತಾಗಿ ಮನೆಯೆಲ್ಲಮಂ ಸುಡುತ್ತ ಬರಲು ಅದಂ ಶಮನಮಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಮಹಾಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಬೇಕೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಲಿಷ್ಠನಾದ ಶತ್ರುವು ಸಮೀಪಸ್ಥನಾಗುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದಾದರೂ ಅವನಂ ನಿಗ್ರಹಿಸದೆ ಉದಾಸೀನಮಾಡಿದರೆ ಮುಂದೆ ಮಹಾ ವ್ಯವಸಾಯಮಂ ಮಾಡಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಸುಲಭದಲ್ಲಿಯೇ ಅರಿವಿಜಯವಾಗುವಂತೆ ಆಲೋಚಿಸಿರುವೆನು. ಅದೇನೆಂದರೆ—ನಿನ್ನ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಶಕಟದಾಸನ ಅಕ್ಷರದಿಂದ ಬರೆಸಿದ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸನ ಮುದ್ರೆಯುಂಗುರದಲ್ಲಿ ಮೋಹರಮಂ ಮಾಡಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿರುವೆನಾದುದರಿಂದ ಆ ಪತ್ರವು ಸಮಯಾಂತರದೊಳಗೆ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ದಂಡಿನ ಉಕ್ಕಡದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಆ ರಾಜಪುತ್ರನ ಬಳಿಗೆ ತಲಪುವುದು. ಅದಂ ಬಿಚ್ಚಿ ಓದಿಕೊಂಡರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಲಿಖಿ

ಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದು. ಇದರರ್ಥಮಂ ಪರಿಭಾವಿಸಲು : ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೋಳ್
 ರಾಕ್ಷಸನು ಮಂತ್ರಿತ್ವವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿದಂತೆ ತೋರಿದ ಬಳಿಕ
 ಮಲಯಕೇತುವು ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವ ಅಮಾತ್ಯನನ್ನು ಕಪಟ
 ಮಿತ್ರನೆಂದು ತಿಳಿದು ತನ್ನನ್ನೂ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನೂ ಮೌರ್ಯಪುತ್ರನ ವಶಮಂ
 ಮಾಡಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸಚಿವಪದಮಂ ಕೋರಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಬಳಿಗೆ
 ಈ ಕಾಗದಮಂ ರಾಕ್ಷಸನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಅವನ ಮೇಲೆ ಕೋ
 ಪಮಂ ಮಾಡಿ ಅವನಂ ಹೊರಡಿಸುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ
 ನಿಗೂ ಎಂದಿನಂತೆ ಸೌಜನ್ಯವಿರುವ ಅರ್ಥವು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಆಗ
 ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಪರಸ್ಪರಮಿತ್ರತ್ವವಿರುವಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನೊ
 ಳಗೆ ಕಪಟವನ್ನೇಣಿಸಿ ಮೌರ್ಯನಂದನನಿಗೆ ಕಾಗದಮಂ ಸ್ನೇಹಾರ್ಥವಾಗಿ
 ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತಮಿಲ್ಲ. ತನಗೂ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ವಿರೋಧಮಂ ಕಲ್ಪಿಸು
 ವುದಕ್ಕೆ ಅಮಾತ್ಯನ ದ್ವೇಷಿಗಳಾದವರು ಯಾರೋ ಬರೆದು ಇದ್ದಾರೆ ಎಂದು
 ಮಲಯಕೇತುವು ವಿಚಾರಿಸಿ ತಿಳಿದರೆ ನಾವು ಯೋಚಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವು ಕೆಟ್ಟು
 ಪತ್ರದಿಂದ ಸಿಕ್ಕಿದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಿಗೂ ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಪ್ರಾಣಾಪತ್ತು
 ಬಂದರೆ ತನ್ನ ಜೀವ ಸಂರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಯಥಾರ್ಥಮಂ ಹೇಳಿದರೆ ರಾಜಕಾ
 ರ್ಯವು ಮತ್ತೂ ಹಸಗೆಡುವುದು. ಅದರಿಂದ ಆ ಕಾಗದಮಂ ಬದಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸುವ
 ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೂ ಮನಸ್ತಾಪವು ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ
 ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಿಗೆ
 ಮಹತ್ತಾಗಿ ವಿರೋಧಮುಂಟಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಮರ್ಥನಾದ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು
 ತನ್ನ ಸಚಿವನಂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಆತನು ಬರೆದು ಇದ್ದ ಕಾಗದಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷ
 ಸನು ಸಮ್ಮತನಾಗಿ ಇದೇ ಸಮಯದೊಳ್ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿತ್ವವ
 ನ್ನೊಡಂಬಟ್ಟು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಪತ್ರಿಕೆಯಂ ಶೇಖರಗೊಳಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ
 ದ್ದಾನು ಎಂದು ಮಲಯಕೇತುವು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೃಢೀಕರಿಸಿ ಆಪ್ತನಂತೆ
 ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಬಾಗುರಾಯಣನ ಸಂಗಡ ಆಲೋಚಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು
 ತನ್ನ ಬಳಿಯಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿ ಬಿಡುವನು. ಆ ಬಳಿಕ ಅಮಾತ್ಯನು ತಾನಾಗಿ
 ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಂ ಮಾಡುವೆನು. ಇದಲ್ಲದೆ ಆ ಕಾಗದ
 ದಿಂದ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಮಹಾನರ್ಥವು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ
 ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ನಡೆದೀತು. ಆ ಪತ್ರಮಂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ

ನನುಗೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೂ ಅಂತಃಕಲಹಮುಂಟಾಗಿದೆ ಎಂದು ಪರಸ್ಪರೈರ್ಯ
ನೋಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಬೇಕೆಂದು ಈ ಕೌಮುದೀಮಹೋತ್ಸವಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ
ವೆಂಬುದಾಗಿ ಶಾರ್ವರವನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ; ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಪ್ರಿಯ
ಶಿಷ್ಯನಾದ ಆತನು—

ಸ್ವಾಮಿ ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಗುರುಗಳೇ, ನಿಮ್ಮ ಮನೋಭಿಪ್ರಾಯಮಂ
ತಿಳಿಯುವುದು ಪಂಡಿತನಿಗಾದರೂ ಅಶಕ್ಯವು. ನಮ್ಮಂಥವರು ದಂಡನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ
ದಲ್ಲಿ ಶುಕ್ರಾಚಾರ್ಯರೇ ಅವತರಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ನಿಮ್ಮಂ ತಿಳಿಯಬೇಕಲ್ಲದೆ ಇವು
ಉಪಚಾರೋಕ್ತಿಗಳಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ಸಂಶಯವಿರುವುದು—ಇಂದುಶರ್ಮನಿಗೆ
ಕ್ಷಪಣಕವೇಷಮಂ ಹಾಕಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವೇನು ? ಅವನ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಬುದ್ಧ
ಮತಸ್ಥರ ವೇಷಮಂ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯಮಂ ನೋಡುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿರುವು
ದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾವುದು ? ಅರಣ್ಯವಾಸಿಗಳಾದ ನಿಮಗೆ ಈ ಲೌಕಿಕವ್ಯವಹಾರ
ದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ಆರಂಭಪರ್ಯವಸಾನಗಳಲ್ಲಿ ಲೋಕವ್ಯಾಪಾರವು
ಹೇಗೆ ಇರಬೇಕೆಂಬುದು ನಿಮ್ಮ ಮನೋಗತಾರ್ಥವು ? ಇದಂ ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ
ನಾನು ಯೋಗ್ಯನಾಗಿದ್ದರೆ ಕೃಪೆ ಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ಬೇಡುತ್ತಿರಲು ;
ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಶೈ ಮುಖ್ಯಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯನೇ, ಆರಂಭ ಪರ್ಯವಸಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಪಂಚಮರ್ಯಾ
ದೆಯು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಮನೋಗತಾರ್ಥವು ? ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ
ನೀನು ಯೋಗ್ಯನಾದುದರಿಂದ ಉತ್ತರಮಂ ಹೇಳುವೆನು. ಈ ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರ
ದಿಂದ ನನುಗೇನೂ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅಂಗೀಕರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಏಕೆಂ
ದರೆ—ಯುಗಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅಸುರ ಸಂಘವು ತಪೋಬಲದಿಂದ ಲೋಕಾಧಿಪತ್ಯಮಂ
ಮಾಡುತ್ತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾದ ವೇದ ಮಾರ್ಗಗಳಂ ನಷ್ಟಗೊಳಿಸುತ್ತಿರು
ವುದಂ ನೋಡಿ ವೇದವತ್ತೊತ್ತಮರಾದವರು ಅವತಾರಂಗಳಂ ಗೆಯ್ದದನುಜ ವರ್ಗ
ಮಂ ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಮಂ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ನಷ್ಟರಾಜ ದೈತ್ಯರು
ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾನುಗುಣವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರೋಳು ಜನಿಸಿ ಅರ್ಹತ
ಬೌದ್ಧಲೋಕಾಯತಿಕಾದಿ ನಾಸ್ತಿಕ ಮತಗಳನ್ನವಲಂಬಿಸಿ “ನಾಸ್ತಿ ಪರಲೋಕಃ
ನಾಸ್ತಿ ಈಶ್ವರಃ” ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಿರುದ್ಧವಾದ ಉಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಮೂಢರಂ
ಮೋಹಗೊಳಿಸುತ್ತ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತ ಜನಗಳಿಗೆ ಇದೇ ಅರ್ಥಮಂ
ಬೋಧಿಸುತ್ತ ಭೂಲೋಕವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸುತ್ತ ಕುಲೀನರಾದ ಅರಸುಗಳಂ ಮೋಹ

ಗೊಳಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ಮರಾಗಿ ವೇದಮಾರ್ಗಮಂ ದೂಷಿಸುತ್ತ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತ ತಾವು ನರಕ ಭಾಜನರಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚಮಂ ಕೆಡಿಸುತ್ತಿರುವುದಂ ತಿಳಿದು ನಮ್ಮ ಆಚಾರ್ಯರು ನನ್ನಂ ಕರೆದು ಇದೆಲ್ಲವನ್ನರೂ ಈ ದುಷ್ಪ್ರಜನಮಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಧರ್ಮಪ್ರಚಾರಮುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರೆ ಇದೇ ನಮಗೆ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆಯು. ಇದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ನಿನಗೆ ದಂಡನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರ ರಹಸ್ಯಮಂ ಸಹ ಹೇಳಿದೆನು. ಇದಕ್ಕೆ ನೀನೇ ದಕ್ಷನು. ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಮಂ ಹೇಳಿದೆ ಈ ಕಾರ್ಯಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಬಾರೆಂದು ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಿದುದರಿಂದ ನಾನು ಆಶ್ರಮಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಟು ಈ ನಾಸ್ತಿಕ ಸಂಘವು ಇಷ್ಟು ಪ್ರಚುರವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೂಲವೇನೆಂದು ವಿಚಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ಪಾಟಲೀಪುರದ ಅರಸುಗಳೂ ಪಾರ್ವತೀಯರೂ ಸಹ ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲಭೂತರೆಂದೂ ಬೌದ್ಧರ ದುರ್ಬೋಧನೆ ಯಿಂದಲೇ ಇಲ್ಲಿನ ರಾಜನಿಗೆ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿ ಎಂಬ ನಾಮಾಂಕಿತ ಮುಂಟಾದುದೆಂದೂ ತಿಳಿದು ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ಕುಸುಮನಗರಮಂ ಕುರಿತು ಬರುವಲ್ಲಿ ದೈವ ಯೋಗದಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಇದೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ನಿಮಿತ್ತನಾಗಿ ದೊರಕಿದನು. ರಾಕ್ಷಸನೊಬ್ಬನು ಹೊರತು ಇಲ್ಲಿನ ಮುಖ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಾಸ್ತಿಕರೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರಂ ಮೋಹಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದಾಪಿನಾನೆಯಿಂದಲೇ ಮಹಾವನಗಜಮಂ ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಇಂದುಶರ್ಮನಿಗೆ ಬೌದ್ಧಸನ್ಯಾಸಿಯ ವೇಷಮಂ ಹಾಕಿ ಅವನ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಬುದ್ಧಮತಸ್ಥರ ರೂಪವನ್ನಳವಡಿಸಿ ಮೂಲಮಂ ಛೇದಿಸಿ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳಂ ಬಣಗಿಸುವಂತೆ ಪಾಟಲೀಪುರದ ಅರಸುಗಳು ಅಂಕುರಿಸದ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ ಪಾರ್ವತೀಯಾಧಿಪತಿಯಾದ ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಸಂಹಾರಂಗೆಯ್ದೆನು. ಕ್ಷಪಣಕವೇಷಧಾರಿಯಾದ ಇಂದುಶರ್ಮನ ವಾಕ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಮಲಯಕೇತುವನ್ನುಳುಹಿಸಿದೆನು. ಈಗಿನವರೆಗೆ ನೋಡಿದರೆ ನಾಸ್ತಿಕ ಮತವು ಮೂರು ಪಾಲು ಉತ್ಪನ್ನವಾದಂತಾಯಿತು. ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕರತಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಂ ಮಾಡಿದರೆ ನಾಸ್ತಿಕರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವಪ್ರಾಯರಾಗುವರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರಾದವರು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಸಮುದ್ರದ ಎಡೆತಿಟ್ಟಂ ಸೇರುವರು. ಉಳಿದವರು ಕ್ಷುದ್ರ ಮತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಹೇಳುವಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಮಲೆತು ನಡೆದವರಿಗೆ ದಂಡಧಾರಿಯಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿರುವನು. ಶಿಷ್ಯರು ಗುರುದಕ್ಷಿಣಾರ್ಥಮಾಗಿ ಆಕರ್ಯಮಂ ಮಾಡಿದವರಾ

ದಾಗ್ಗೂ ಪ್ರತ್ಯವಾಯಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಲಾರರು. ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸವು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸನ್ನವಾಗುವುದರಿಂದ ನನಗೆ ಇಹಪರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಯೋಲಾಭಕ್ಕೆ ಸಂಶಯ ಮಿಲ್ಲ. ಇದಂ ತಿಳಿಯದೆ ಮುಗ್ಧಜನರು ಮನಸ್ಸುಬಂದಂತೆ ಆಡಿಕೊಂಡಾರು. ಬಲ್ಲವರಾದ ಮಹಾತ್ಮರು ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷಪಡುವರು. ಅರ್ಚಾರ್ಯರ ಅಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪನಮಂ ಗೆಯ್ಯಲೋಸುಗ ಈ ಲೌಕಿಕವ್ಯವಹಾರವನ್ನಂಗೀಕರಿಸಿದೆನು. ಇದು ನನ್ನ ಮನೋಗತಾಭಿಪ್ರಾಯವು. ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಸಗಳಲ್ಲಿ ಗುರುಸನ್ನಿಧಿಯನ್ನೆಯ್ದುವೆನು. ಈ ಕಲಿಯುಗದ ಜನರು ಎಷ್ಟು ಕಲ್ಮಷಜಿತ್ತರಾದರೂ ನಾನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ ಧರ್ಮದಾರ್ಥ್ಯವು ಬಹು ಕಾಲದವರೆಗೂ ನಡೆದು ಬರುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿದ ಶಾರ್ಙ್ಗರವನು ದಂಡವತ್ಪ್ರಣಾಮಮಂ ಗೆಯ್ದು—ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೇ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸ್ಥಾಪನಮಂ ಗೆಯ್ದುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮಂ ದೇವಾಂ ಶಪ್ತುರುಷರೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಇದರಿಂ ಸರ್ವದೇವತೆಗಳೂ ಸುಪ್ರೀತರಾಗುವರು. ನಿಮ್ಮ ಯಶಸ್ಸು ಅಚಂದ್ರಾರ್ಕಮಾಗಿರುವುದು. ಈಗಲೇ ವರ್ಷಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಟ್ಟಾಗುವ ಮೇಘಬೃಂದಗಳು ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿರಳವಾಗಿ ಹೋಗುವಂತೆ ನಾಸ್ತಿಕ ಸಂಘವೆಲ್ಲವೂ ನಷ್ಟವಾದ ಹಾಗೇ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ನಿಮ್ಮಂ ಪೊಗಳುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರದವನು ಎಂದು ಸ್ತೋತ್ರಮಂ ಮಾಡಿದನು.

ಅತ್ತ ಮೊದಲು ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ದಾತ್ಯಾಹಕನೆಂಬ ಗೂಢಚಾರನು ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ವಿರೋಚನಂ ಸಂಹೃತನಾದುದು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಸಕಲವೃತ್ತಾಂತಮಂ ತಿಳಿದು ಕುಸುಮಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಪರ್ವತರಾಜನ ಶಾಹುರೀನಗರಮಂ ಸೇರಿ ಪಾಟಲೀನಾಮಕಪುಟಭೇದನಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಿರುವ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಸೇನಾನಿವಹಮಂ ನೋಡಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ರಾಕ್ಷಸನ ಉಪಾಯಂಗಳಂ ನೋಡಿದರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಜಯಿಸುವುದು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರ ಮೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಚಾಣಕ್ಯನ ಕೌಶಲ್ಯವನ್ನಿಕ್ಷಿಸಿದರೆ ರಾಕ್ಷಸನ ಪ್ರಯತ್ನವೆಲ್ಲವೂ ನಿಷ್ಫಲವಾಗುವದೆಂದು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ. ಹೆಣ್ಣಾನೆಯ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಕಾದಾಡುವ ಪುನ್ನಾಗಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತಗುಲಿರುವ ಕರೇಣುವಿನಂತೆ ಬಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಜಯಿಸಲಿಚ್ಛಿಸಿದ ಚಾಣಕ್ಯರಾಕ್ಷಸರ ನಡುವೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವಳಾಗಿದ್ದಾಳೆ. ಮುಂದೆ ಹೇಗಾಗುವುದೋ ಅದಂ ಈಗ ತಿಳಿಯಕೂಡದೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ನಾಗಸ್ವರ

ಧ್ವನಿಯಿಂದ ತಲೆಯಂ ತೂಗುತ್ತಿರುವ ಸರ್ಪಗಳನ್ನಾಡಿಸುತ್ತ ಅಮಾತ್ಯನ ಗೃಹಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಆ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಇವನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಗಾರುಡಿಗನೇ, ನಿನ್ನ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ಪಗಳು ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ವಶಮಾದುವು? ಎನಲು;

ಅದಂ ಹೇಳುವೆನು. ಮೊದಲು ಈ ಮನೆಯು ಯಾರದು? ಎಂದು ದಾತ್ಯೂಹಕನು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ—

ಈ ಮಂದಿರವು ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನದೆಂದು ದೌವ್ವಾರಿಕನು ಹೇಳಲಾಗಿ ; ಹಾವಾಡಿಗನು—

ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರು ಮಂತ್ರಾಶೋಚನೆಯಿಂದ ಶತ್ರುಗಳಂ ತಮ್ಮ ವಶಮಂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನಾವು ಮಂತ್ರಾಪದಿಗಳಂ ಸರ್ಪಗಳಂ ಸ್ವಾಧೀನಂ ಗೆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ನಮಗೂ ಸಮಾನವು ಎಂದು ಹೇಳ ಬೇಕು ಎಂದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು—

ಎಲೈ ಮೂಢನೇ, ಉರಗಂಗಳಂ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ನೀನು ಅಮಾತ್ಯರಿಗೆ ಸಮಾನನೇ? ಎನಲು;

ಎಲೈ ಪ್ರತೀಹಾರಿಯೇ, ನನ್ನಂ ಮೂಢನೆಂದೆನಬೇಡ. ಇದಲ್ಲದೆ ನಾನು ಪ್ರಾಕೃತಗದ್ಯಮಂ ರಚಿಸುವ ಕವಿಯು. ನನ್ನಿಂದ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಬಂಧಮಂ ಅಮಾತ್ಯರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದರೆ ಇದಂ ನೋಡಿ ಅವರು ನನ್ನಂ ಪ್ರಾಢನೆಂದು ಮೆಚ್ಚುವರು. ಕವಿತ್ವಮಂ ಈ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವೆನು. ತೋರಿಸುವವನಾಗು ಎಂದು ಅದಂ ದ್ವಾರರಕ್ಷಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತಿರಲು; ಆ ಸಮಯದೊಳಗೆ ಮಂದಿರಸ್ಥನಾದ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—

ನಾನು ಪಾಟಲೀಪುರದಿಂದ ಹೊರಟು ಬರುವ ಸಮಯದೊಳಗೆ ನನ್ನ ಗೃಹ ಜನಮಂ ಚಂದನದಾಸನಲ್ಲಿರಿಸಿ ಬಂದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಕಡೆಯವರು ನನ್ನಂ ಚಂದ್ರ ಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಮಂ ಸಾಧಿಸಲೋಸುಗ ಹೊರಟು ಹೋದನೆಂದು ತಿಳಿದು ನಾನು ನೇಮಿಸಿದ್ದ ಮೇರೆಗೆ ಸಮಯವರಿತು ಕಪಟತಂತ್ರಗಳಂ ಆಚರಿಸಿದ್ದಾರು. ವಾಸಕನೆಂಬ ಗೂಢಚಾರನು ಬಂದ ಬಳಿಕ ಅಲ್ಲಿನ ವರ್ತಮಾನಗಳೊಂದೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಬಳಿಯಣ ದೂತನಂ ನೋಡಿ—ಎಲೈ ನಮ್ಮಂ ಕಾಣಬೇಕೆಂದು ಹೊಸ ಮಾನಿಸರು ಬಂದರೆ ತಡೆಯಬೇಡಿರಿ. ಒಳಗೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಬನ್ನಿರಿ ಎನಲು; ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಭೃತ್ಯನು ಹೋಗಿ ತಿಳಿದು ಬಂದು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಂಘವೇ ಹೊರತು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಮೊಸಬರಾದ ಜನರಿಲ್ಲ. ಬಬ್ಬ ಹಾವಾಡಿಗನು ಮಾತ್ರವೇ ತನ್ನ ಕಂಡು ಸರ್ಪಗಳಂ ತೋರಿಸುವೆನು. ಈಗ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾಕೃತಕವಿತ್ವವಿದು. ಇದಂ ತೋರಿಸೆಂದು ಈ ಪತ್ರಮಂ ಕೊಟ್ಟನೆಂಬುದಾಗಿ ಆ ಜೇಟಂ ತಂದು ಒಪ್ಪಿ ಸಲು: ಅದಂ ರಾಕ್ಷಸನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಪರಿಭಾವಿಸಿ—ಇದರಲ್ಲಿ ಭ್ರಮರವು ಪುಷ್ಪಗಳ ಮಕರಂ ಪಾನಮಂ ಮಾಡಿ ಮತ್ತೊಂದು ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಕಾರಿದರೆ ಅದು ಮಧುವೆಸಿಸಿ ಜನಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ಬರೆದು ಇರುವುದರಿಂದ ಇದರ ಭಾವಮಂ ನೋಡಿದರೆ ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದ ವರ್ತಮಾನಮಂ ನಿಮಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಗಾರುಡಿಗನು ನಮ್ಮ ಗೂಢಚಾರನಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ತಿಳಿದು ದೂತನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಆ ಅಹಿತುಂಡಿಕನಂ ಬಳಿಗೆ ಬರಹೇಳು. ಪನ್ನಗಂಗಳಂ ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಎಡಗಣ್ಣು ಹಾರುವುದಂ ತಿಳಿದು ಸರ್ಪದರ್ಶನಕ್ಕಿಂತ ಅಪಕುನವಾಗಿ ವಾಮನೋತ್ತರವು ಅದುರುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ—ಎಲೈ, ಸರ್ಪಮಂ ಅಲ್ಲೇ ಇಟ್ಟು ವ್ಯಾಳಗ್ರಾಹಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಹೇಳು ಎನಲು; ಬಳ್ಳೆಯದು ಎಂದು ಹೋಗಿ ಆ ಹಾವಾಡಿಗನಂ ಕರತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಲು; ಅವನಂ ನೋಡಿ ವಿರಾಧಗುಪ್ತನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಆ ಗೂಢಪುರುಷನಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ ಚಾರಣೇ, ಸುಖದಿಂದ ಬಂದೆಯಾ? ಕುಳ್ಳಿರು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಮಲಯಕೇತು ಒಡಿ ಬಂದನಂತರದಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಣದೊಳಗೇನೇನು ವಿಶೇಷವು ನಡೆಯಿತು? ಎಂದು ಕೇಳಲು;

ಸ್ವಾಮಿ, ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಚಿಕ್ಕಪ್ಪನಾದ ವಿರೋಚನನಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನು ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಮಂ ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿ ಸಮರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಕ್ಕೆ ಲಗ್ನನಿಶ್ಚಯಮಂ ಗೆಯ್ದು ಅವನಂ ಸ್ವರ್ಣಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಅಭಿಷೇಕಮಂ ಮಾಡಿದಂತೆ ಮಾಡಿಸಿ ನಂದರ ಪಟ್ಟದಾನೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಮೆರವಣಿಗೆಯಂ ಮಾಡಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ರಾಜದ್ವಾರಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಸರ್ವತರಾಜಾವರಜನಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂದು ತಿಳಿದು ಮೇಲಿದ್ದ ದಾರುವರ್ಮನು ಕಿಲಂ ಸಡಿಲಿಸಲು; ಆಗ ಭಾರವಾಸಿಯಾದ ತೊಲೆಯು ಬಿದ್ದು ಅನೆಯ ಮಾವುತನು ಸಂಹೃತನಾದನು. ಅದಂ ನೋಡಿ ದಾರುವರ್ಮನು ತನ್ನ ಕೈ

ಕೊಡತಿಯಿಂದ ವಿರೋಚನನಂ ವಧಿಸಲು ; ಆಗ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಭಲ್ಲೆಯವರು ಆ ಶಿಲ್ಪಿಯಂ ತಿವಿದು ಕೆಡಹಿದರು. ಆ ಬಳಿಕ ಚಾಣಕ್ಯನು ಶಯನಗೃಹದಲ್ಲಿ ಹಾಸಿಗೆಯೊಳಿಗದವನು ಪಟದಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ್ದ ಶಸ್ತ್ರಮಂ ಕಂಡು ಅವನಂ ದಂಡಿಸಿ ನಿಲುಗನ್ನಡಿಯ ಹಿಂದಣ ಕನ್ನವನ್ನೀಕ್ಷಿಸಿ ಆ ಸುರಂಗಕ್ಕೆ ಅಗ್ನಿಯಂ ಮುಟ್ಟಿಸಿದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಶಸ್ತ್ರಪಾಣಿಗಳಾದ ಚೋರರು ಅದರೊಳಗೇ ಮೃತರಾದರು. ವಿಪಚಾರ್ಣಪ್ರಯೋಗದಿಂದಲೇ ಆ ವೈದ್ಯನೂ ಮೃತನಾದನು. ಎಲ್ಲ ವಿಪತ್ತುಗಳೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ತಪ್ಪಿ ಆತನಿಗೆ ವೈರಿಗಳಾದ ನಮ್ಮ ಜನರನ್ನೇ ಸಂಹರಿಸಿದುವು ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಹಾ ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ತಲೆದೂಗಿ—

ಎಲೈ ದೂತನೇ, ನಾನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸಂಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡಿಸಿದ್ದ ಯತ್ನಗಳೆಲ್ಲ ಅವನಂ ಬಿಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಜನವನ್ನೇ ಘಾತಿಸಿದುವು. ಅವನಿಗುಂ ಟಾಗಿರುವ ದೈವಬಲಮಂ ನೋಡಿದೆಯಾ ? ಎಂದು ಕಂಚಿನಿಗಳಂ ತುಂಬುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಅಮಾತ್ಯನಂ ಕುರಿತು ಚಾರನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಧಮರಾದ ಪುರುಷರು ವಿಘ್ನ ಭಯದಿಂದ ಕಾರ್ಯಾರಂಭವನ್ನೇ ಮಾಡರು. ಮಧ್ಯಮಪುರುಷರು ಕಾರ್ಯಾರಂಭಮಂ ಮಾಡಿ ವಿಘ್ನಭಯಮುಂಟಾದರೆ ಅದಂ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವರು. ಉತ್ತಮ ಪುರುಷರು ಕಾರ್ಯಾರಂಭಮಂ ಮಾಡಿ ಎಷ್ಟು ವಿಘ್ನಗಳು ಬಂದೊದಗಿದರೂ ಅದಂ ಪೌರುಷದಿಂದ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಮಂ ಮಾಡುವರು. ಆದಿಶೇಷನು ಮಹಾಭಾರವಾದರೂ ಈ ಭೂಮಿಯಂ ಪೊತ್ತು ನಿರ್ವಹಿಸುವಂತೆ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರಾದ ನಿಮ್ಮಂಥವರು ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಅದಂ ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ಸಾಧಾರಣರಂತೆ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಬಾರದು ಎನಲು ;

ಎಲೈ ವಿರಾಧಗುಪ್ತನೇ, ಪುರುಷನು ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಉಪಕರಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ದೈವ ಸಹಾಯಮುಂಟಾಗದ ಬಳಿಕ ವಿಘ್ನಮುಂಟಾದರೆ ಮುಂದೆ ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಉತ್ಸಾಹವಂತನಾದಾನು ? ಅದಂತಿರಲಿ. ಆ ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಅನುರಕ್ತನಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ವಿಚಾರಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಶತ್ರುಗಳು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಮಂ ತಿಳಿದು ಉದಾಸೀನನಾಗಿ ಇರುವನೋ ಎನಲು ;

ಸ್ವಾಮಿ, ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಫಲನಾದ ಜನರಂ ಹುಡುಕಿಸಿ ಹಿಡಿದು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಹೇಗೆಂದರೆ—ವಿಷಕನ್ಯಾಮುಖದಿಂದ ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಸಂಹಾರಂಗೆಯ್ದನೆಂಬುದಾಗಿ ಜೀವಿಸಿದ್ದಿ ಎಂಬ ಕ್ಷಪಣಕನಂ ಅಪಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪುರದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿದನು ಎನಲು; ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ—

ಎಲೈ ಚಾರಣೇ, ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಕೆಲಸಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಪಾಲಾಗಾರನಾದ ಪರ್ವತರಾಜನಂ ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ತಾನು ಆತನಿಗೆ ಮಿತ್ರನಂತೆ ಜನರಲ್ಲಿ ನಟಿಸುತ್ತ ಜೀವಿಸಿದ್ದಿಯಂ ಹೊರಡಿಸಿ ನಮಗೆ ಅಪಕೀರ್ತಿಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಆತನು ಆಚರಿಸಿದ ಬಂದೊಂದು ಕೆಲಸವೇ ಬಹುವಿಧವಾದ ಫಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಚಾಣಕ್ಯನ ಉಪಾಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚುತ್ತ ಮತ್ತೇನು ವಿಶೇಷವು? ಎನಲು;

ಸ್ವಾಮಿ, ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೇಲೆ ದ್ರೋಹಮಂ ಗೆಯ್ಯಲೆಣಿಸಿದ ದಾರುವರ್ಮ ವೊದಲಾದ ಜನಗಳು ಹಣ್ಣಿದ ಕಪಟಗಳಿಗೆ ಇವನೇ ಮುಖ್ಯಕಾರಣನೆಂದು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಸಾರಿಸಿ ಶಕಟದಾಸನಂ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಿರೆಂದು ನೇಮಿಸಲು; ಚಂಡಾಲರು ಅವನಂ ಹಿಡಿದು ವಧ್ಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಂ ಕಣ್ಣಾರ ಕಂಡನು ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಹಾವ್ಯಸನಪಟ್ಟು—ಹಾ! ಮಿತ್ರನಾದ ಶಕಟದಾಸನೇ! ನಿನಗೂ ಇಂಥ ದುರ್ದಶೆ ಬರಬಹುದೇ? ಎಂದು ಕಂಬನಿಗಳಂ ತುಂಬುತ್ತ ದಾರುವರ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ನಾವು ಶಕಟದಾಸನಿಗೆ ನೇಮಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಯ ವಿಫಲತನಾಯಿತು. ನಾನು ನಂದರನ್ನಗಲಿ ಜೀವವಂತನಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ದುಃಖಪಡಬೇಕಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅಸುವಂ ತ್ಯಜಿಸಿದವರಿಗೆ ಶೋಕಪಡಲೇಕೆ? ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೇನು? ಎನಲು;

ಸ್ವಾಮಿ, ಶಕಟದಾಸನಿಗೆ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ದಂಡನೆಯಂ ವಿಧಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಬಳಿ ಗಾರನಾದ ಚಂದನದಾಸನೆಂಬ ವರ್ತಕನಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ—ನೀನು ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಆಪ್ತನಾದುದರಿಂದ ಆತನ ಗೃಹಜನಮಂ ತೋರಿಸೆಂದು ನಯಭಯಂಗಳಿಂದ ಚಾಣಕ್ಯನು ನಿರ್ಬಂಧಪಡಿಸಿದಾಗ್ಗೂ ಸರ್ವಧಾ ನಾನು ಅರಿತವನಲ್ಲವೆಂಬುದಾಗಿ ಅವನು ಹೇಳಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಕ್ರೂರನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದನದಾಸನ ಸರ್ವಸ್ವಮಂ ರಾಜ ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪತ್ನೀಪುತ್ರ ಸಮೇತ

ಮಾಗಿ ಅವನಂ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರಿಸುವಂತೆ ನಿರೂಪಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆತಂಕಂಗಳೊಳ್ಳುತ್ತ—ನನ್ನ ಮನೆಯ ಜನವು ಚಂದನದಾಸನ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥವು ಬಾಲಕನಾದ ನಮ್ಮ ಪುತ್ರನ ಚಾಪ ಲ್ಯದಿಂದ ಚಾಣಾಕ್ಯನಿಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಆ ಚಂದನದಾಸನು ಸಿರ್ಬಂ ಧಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕಿದ ಬಳಿಕ ನಾನೇ ಚಾಣಾಕ್ಯನ ವಶವಾದಂತಾಯಿತು ಎಂದು ಚಿಂತಿ ಸುತ್ತ ಪತ್ನೀಪುತ್ರ ಸಮೇತನಾದ ಆತನಂ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ಇಡಿಸಿದನು ಎಂದು ಇಷ್ಟು ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ—ಚಂದನದಾಸನು ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅನ್ಯತ್ರ ಮರೆಮಾಡಿ ಇದ್ದಾನು. ಅದರಿಂದಾತನು ಬಹು ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯು ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಬ್ಬ ದೂತನು ಬಂದು—ಸ್ವಾಮಿ, ಶಕಟ ದಾಸನೈತಂದು ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅರಿಕೆ ಮಾಡೆಂಬುದಾಗಿ ಉಸುರಿದನೆನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ವಿರಾಧಗುಪ್ತನಂ ನೋಡಿ—ಇದೇನಾಶ್ಚರ್ಯವೈ ? ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ನುಡಿಯಲು ;

ಸ್ವಾಮಿ, ಆತನು ಈಶ್ವರಕೃಪೆಯಿಂದಲೇ ಆಪತ್ತಿನದೇಸೆಯಿಂದ ಮುಕ್ತ ನಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದಾನು ಎನಲು ; ಹಾಗೇ ಶಕಟದಾಸನಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ಅವನಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಶಕಟದಾಸನೇ, ನೀನು ಅಸಹಾಯನಾಗಿ ಚಾಣಾಕ್ಯನೆಂಬ ವ್ಯಾಘ್ರ ಮುಖಗ್ರಸ್ತನಾದರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಪ್ರಕಾರವೆಂತು ? ಎನಲು ; ಅವನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಕುಳಿತು—

ಸ್ವಾಮಿ, ನಂದರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಾಣಾಕ್ಯನಿಂದ ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಚಂದ್ರಗು ಪ್ತನಂತೆ ವಧ್ಯಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಿರುವ ಶೂಲದ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಚಂಡಾಲರು ನನ್ನಂ ಕರತರಲು ; ಆಗ ನನಗೆ ಪರಮಮಿತ್ರನಾದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಕೇಳಿ ಖಡ್ಗಪಾಣಿ ಯಾಗಿ ಬಂದು ಆ ಘಾತುಕರ ಮೇಲೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ; ಅವನ ರಭಸಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ಕಡಿಗರು ಓಡಿ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆತನು ನನ್ನಂ ಕರತಂದನು ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಭರಿತನಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಹೊರ ಗಿದ್ದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಂ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿ—

ಎಲೈ ಆಪ್ತನಾದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೇ, ಶಕಟದಾಸನಂ ಬಿಡಿಸಿ ನನ್ನ ಸಮೀಪ ವನ್ನೈದ್ದಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ನಿನಗೆ ಏನು ಕೊಟ್ಟರೂ ಸಲ್ಲುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಾನು

ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದ ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರಭೂಷಣಗಳಲ್ಲಮಂ ತೆಗೆದು ಅವನಿಗೆ ಕೊಡಲು ;
ಆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ರಾಜಯೋಗ್ಯಮಾದ ಆ ಮಂಡನಮಂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ—

ಸ್ವಾಮಿ, ಇಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬೇರೇ ಆಪ್ತರು ಇಲ್ಲ. ಈ ಆಭರಣಗಳಂ ತಮ್ಮ
ಜೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಿಸಿದ್ದು ನಾನು ಕೇಳಿದಾಗ ಕೊಡುವಂತೆ ಶಕಟದಾಸನಿಗೆ
ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಬೇಕು ಎನಲು ; ಆ ಪ್ರಕಾರವೇ ಮಾಡಿಸು ಎಂದು ಶಕಟದಾಸ
ನಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಹೇಳಲು ; ಆಗ ಒಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಂ ತರಿಸಿ ಆ ತೊಡವುಗಳ
ನ್ನದರಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಮೋಹರಮಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಂ ಗೆಯ್ಯಲು ; ಆಗ
ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು—ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯಂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಅಂಗುಳೀಯಕವನ್ನು
ಶಕಟದಾಸನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿತ್ತು ಇದರಿಂದಲೇ ಈ ಮಂಜೂಷಮಂ ಮೋಹರು
ಮಾಡು ಎನಲು ; ಶಕಟದಾಸನು ಅದರ ಅಕ್ಷರಮಂ ನೋಡಿ—ಸ್ವಾಮಿ, ಈ
ಉಂಗುರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ನಾಮಾಂಕಿತವಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ತನ್ನದೆಂದು ತೋರು
ತ್ತಿದೆ ಎನಲು ; ಆ ಮುದ್ರೆಯಂ ರಾಕ್ಷಸನು ನೋಡಿ ತನ್ನದೆಂದು ತಿಳಿದು ತಾನು
ಬರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಸ್ವರಣೆಗೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯು ಕೇಳ
ಲಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಬಂದಿದ್ದೆನು. ಇದು ಈತನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ಪರಿ ಹೇಗೆ ? ಎಂದು
ಯೋಚಿಸುತ್ತ—

ಎಲೈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೇ, ಈ ಉಂಗುರವು ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲಿ ದೊರಕಿತು ?
ಎಂಬುದಾಗಿ ಬೆಸಗೊಳ್ಳಲು ;

ಸ್ವಾಮಿ, ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಾರ್ಗವಿಡಿದು ಹೋಗುವ ಸಮಯ
ದೊಳಗೆ ಇದು ಚಂದನದಾಸನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಬಳಗಾರನಾದ ವರ್ತಕನ ಪಟ್ಟಸಾಲೆಯ
ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗೋಚರಮಾಯಿತು. ಯಾಕೆ ಬಿಡಬೇಕು ?
ಎಂದು ಗ್ರಹಿಸಿದನೆನಲು ;

ಇದು ಸಹಜವೇ ಸರಿ. ಇಂಥ ವಸ್ತುಗಳು ಆ ವರ್ತಕನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಇರು
ವುವೋ ? ಎನ್ನುತ್ತ ಈ ಉಂಗುರವು ಇವನ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದುದರಿಂದ ಉತ್ತಮ
ವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದೆ ಇದು ಕಪಟಗಳಾದ ಶತ್ರುಗಳ ಕೈವಶವಾಗಿದ್ದರೆ ಮೋಸ
ಬರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಶಿಶುವು ಕೆಡವಿತೋ ಏನೋ ! ಎಂದು
ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಶಕಟದಾಸನು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಿಗೆ—

ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, ಈ ಯಂಗುಳೀಯಕದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಅಮಾತ್ಯರ ಹೆಸರು
ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ನಿನಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದೆಂದು ಕೈಗಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಅವರಿಗೆ

ಬಿಟ್ಟುಸುವವನಾಗು ಎನಲು; ನಾನು ಧನ್ಯನಾದೆನು ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಆ ಮೋಹರವನ್ನು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಲು; ಅವನು ಅದಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಶಕಟದಾಸನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು—ಇಂದು ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಕಾಗದಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಈ ಉಂಗುರದಿಂದಲೇ ಮುದ್ರೆಯಂ ಬತ್ತುತ್ತಿರು. ಈಗ ಈ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗೂ ಇದ ರಿಂದಲೇ ಮೋಹರಮಂ ಮಾಡಿ ಇರಿಸು ಎಂದನು. ಆಗ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಅವನಾ ತ್ಯನಂ ಕುರಿತು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷ ವಿಜ್ಞಾ ಪನೆಯುಂಟು. ಚಾಣಕ್ಯನಿಗೆ ವಿರು ದ್ಧಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಡಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದರಿಂದ ನಾನು ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ಇರ ಕೂಡದೆಂದು ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಜತ್ತಕ್ಕೆ ತಿಳಿದಿರುವುದಷ್ಟೆ? ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ರಾಜ ಕಾರ್ಯಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುವ ಪರ್ಯಂತರ ತಾವು ಹೇಳಿದ ಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ತಮ್ಮ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆಂದು ಮನೋವಾಂಛೆಯುಂಟು ಎನಲು; ರಾಕ್ಷಸನು ಶಕಟದಾಸನಂ ನೋಡಿ—

ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ನುಡಿದನು. ಇವನಂ ಅದ ರಿಸಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಎಂದು ಹೇಳಿ—ಎಲೈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೇ, ಶಕಟದಾಸನಂತೆ ನಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಆಪ್ತನಾಗಿ ಇರುವವನಾಗು. ಸೀಮೀರ್ವರೂ ಮಾರ್ಗಶ್ರಮದಿಂದ ಬಂದಿರಿ. ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ ಎನ್ನುತ್ತ ಅವರನ್ನಾಚೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ಪುನಃ ಪಾವಾಡಿಗನಾದ ಚಾರನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ, ಇನ್ನು ಏನಾದರೂ ಪಾಟಲೀಪುರದ ವಿಶೇಷವರ್ತಮಾನಮುಂಟೋ? ಎನಲು;

ಸ್ವಾಮಿ, ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷಮುಂಟು. ವಿರೋಚನನು ನಷ್ಟವಾದ ಬಳಿಕ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳನ್ನಪಮಾನಂಗೆಯ್ದು ಹೊರಡಿಸಿದುದರಿಂದಲೋ! ಮತ್ತು ವುದರಿಂದಲೋ! ಚಾಣಕ್ಯನಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ವಿರೋಧಮುಂಟಾಗಿದೆ ಎಂದು ಜನರು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದಂ ಕೇಳಿ ಅದಂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕೆಂದು ನಾನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿರಲು; ಮತ್ತೊಂದು ದಿವಸ ಕೌಮುದೀಮಹೋತ್ಸವಂ ನಡೆಯುವಂತೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸಾರುತ್ತ ಬರುವ ದೂತರ ಕೋಲಾ ಹಲ ಧ್ವನಿಯಂ ಚಾಣಕ್ಯನು ಅಕರ್ಣಿಸಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಆ ಉತ್ಸವವು ನಡೆಯ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲವೆಂದು ನೇಮಿಸಿ ಸಾರುತ್ತಿರುವವರಂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅದಂ ಕಂಡು ಪುರದ ಜನರು—ಚಾಣಕ್ಯನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾದುದರಿಂದ ಚಂದ್ರ

ಗುಪ್ತನಿಗೆ ಅಭಿನುತವಾದ ಈ ಉತ್ತಮವುಂ ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಆಜ್ಞಾ ಭಂಗವಾಗಲು; ಮುಂದೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಮನಸ್ತಾಪವು ಹೆಚ್ಚಿತು ಎಂದು ಆಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಹ ತಿಳಿದು ತ್ವರಿತದಿಂ ಬಂದು ಸ್ವಾಮಿಯವರಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು ಎಂಬ ಬೇಹಿನವರ ವಾಕ್ಯವುಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ವಿರೋಧವು ಹೆಚ್ಚಿ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ ನೆನಸಿ—

ಎಲೈ ಗೂಢಪುರುಷನೇ, ನೀನು ಇದೇ ವೇಷದಿಂದ ಪುನಃ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮುಂದೆ ನಡೆಯುವ ವರ್ತಮಾನವೇನಿದ್ದರೂ ಕರಭಕನೆಂಬವನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ ಅವನಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಆಟ್ಟುವವನಾಗು. ಅವನಂ ಇಲ್ಲಿಂದ ಕುಸುಮ ಪುರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುವೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಗುಪ್ತಚರನಂ ಬರಿಸಿ—

ಎಲೈ ಕರಭಕನೇ, ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಆಸ್ಥಾನದೊಳ್ ನಮಗೆ ಆಪ್ತರಾದ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕರಾಗಿರುವ ನಮ್ಮ ಕಲಶಕವಿಜಯರೆಂಬವರಿಗೆ—ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಆಜ್ಞಾ ಭಂಗವುಂ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ರಾಜಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವರೀರ್ವರಿಗೂ ವಾಕ್ಯಲಹಮುಂಟಾಗಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವು ಹುಟ್ಟುವಂತೆ ಸ್ತುತಿ ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಹೊಗಳುವ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವಿಶೇಷ ವರ್ತಮಾನವುಂ ತಿಳಿದು ಬಂದು ಅರಿಕೆ ಮಾಡುವವನಾಗು. ವೇಗಯುಕ್ತವಾದ ತುರಗಗಳನ್ನೇರಿ ಹೋಗಿರಿ ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಆ ಚಾರರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅವರು ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ಕುಸುಮ ನಗರಿಗೈದಿ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕರಿಗೆ ಅನಾತ್ಯನ ವಚನವುಂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಮೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಪಣಕಾಪಮಾನ ಕಥನಮೆಂಬ ಚತುರ್ದಶಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಪಂಚದಶಾಶಯ, ಪ್ರಾರಂಭವು.

ಚಾಣಕ್ಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರ ಕಪಟ ಕಲಹವು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಚಾಣಕ್ಯನಿಂದ ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ವಿಶ್ವಾಸು ಮುಖ್ಯರಾದ ಮೂರು ಮಂದಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವರ್ತಕವೇಷವುಂ ಧರಿಸಿ ಬಂದು ರಾಕ್ಷಸನ ಗೃಹಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತು—ನಾವು ದೇಶಾಂತರದ ವಣಿ

ಜರು. ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಗಿರುವ ಆಭರಣಂಗಳಂ ತಂದಿರುವೆವು. ಇವು ನಿಮ್ಮ ದಣಿಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುವುಗಳು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರಿ ಎಂದು ಆತನ ದೂತರಿಗೆ ಹೇಳಲು ; ಅವರು ಹೋಗಿ ಅಮಾತ್ಯನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ತದಾಜ್ಞೆಯಿಂದ ಆ ವರ್ತಕರಂ ಕರತಂದು ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ; ರಾಕ್ಷಸನು ಅವರಲ್ಲಿದ್ದ ಮೂರು ಸಂಪುಟಗಳ ಆಭರಣಂಗಳಂ ನೋಡಿ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾಗಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿದು ರಾಜ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ ಆ ತೊಡವುಗಳಿಗೆ ಉಂಟಾದ ಕ್ರಯದ್ರವ್ಯಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿ ರಿಸುವವನಾಗು ಎಂದು ಶಕಟದಾಸನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆತನು ಹಾಗೇ ಆಗಲೆಂದು ಅದರ ಮೌಲ್ಯಧನಮಂ ಆ ವರ್ತಕನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ವಿಭೂಷಣಂಗಳನ್ನು ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಆ ಸಮಯದೊಳಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಈಗ ನನ್ನಿಂದ ಆಜ್ಞಾಪ್ತನಾಗಿರುವ ಕರಭಕನೆಂಬ ಚಾರನು ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಸೇರಿ ನಾವು ಹೇಳಿದ ಧನಮಂ ವಂದಿಗಳಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ವಾಕ್ಯಲಹಮುಂಟಾದರೆ ಆ ಸಮಯದೊಳಗೆ ವೈತಾಳಿಕರು ಸ್ತುತಿಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಅವರೀರ್ವರ್ಗೆ ಪರಸ್ಪರಮಾಗಿ ಮನಸ್ತಾಪವು ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ ಮಾಡಿಯಾರು. ಈ ಕರಭಕನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ವಾಗ್ವಾದ ಮುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ಇವನ ಶ್ರಮವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು. ಹಾಗಾದರೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸಕಲ ಜನರರಿಯುವಂತೆ ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಭಂಗಮಂ ಮಾಡಿದ ಚಾಣಕ್ಯನಲ್ಲಿ ಅಲಕ್ಷ್ಯತೆಯಿಂದ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವು ತನ್ನ ಕೈವಶವಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಾನರಸಾದ ಬಳಿಕ ತನಗೆ ಯಾರಿಂದ ಆಗತಕ್ಕದ್ದೇನು ? ಎಂದು ತಿಳಿದು ಇದ್ದಾನು. ಚಾಣಕ್ಯನಾದರೋ ತಾನು ಮಾಡಿದ್ದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಅನಂತರ ಇನ್ನು ಯಾವುದು ಹೇಗಾದರೂ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯಂ ಮಾಡಿ ಇದ್ದಾನು. ಯಾವರೀತಿಯಿಂದಾದರೂ ಅವರೀರ್ವರಿಗೂ ಅನುರಾಗಂ ತಪ್ಪಿ ಮನಸ್ತಾಪಮುಂಟಾಗಿರುವ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಲಯಕೇತುಸಮೀತನಾಗಿ ದಂಡೆತ್ತಿಹೋದರೆ ಕಾರ್ಯವು ಸ್ವಾರ್ಥಿನವಾಗುವುದೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇತ್ತ ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಅಲಂಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿಜನಗರದ ವೈಭವಮಂ ನೋಡಲಿಚ್ಛಿಸಿದವ

ನಾಗಿ ಸುಗಾಂಗಮೆಂಬ ಪ್ರಾಸಾದನಾಗವಿಡಿದು ಮಿತಪರಿವಾರಯುಕ್ತನಾಗಿ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ರಾಜಯೋಗ್ಯಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಚತುರ್ದಿಕ್ಶುಗಳಂ ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಪುರ ವಿಭಿ ಪ್ರಾಸಾದಗಳಲಂಕೃತಗಳಾಗದೆ ಎಂದಿನಂತೆ ಇರಲಾಗಿ ; ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ಅವಸರದವನು ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ವೈತಾಳಿಕನೇ, ಈ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಕೌಮುದಿಮಹೋತ್ಸವಂ ನಡೆಯುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಂತೆ ಬಂದೂ ನಡೆಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹಾಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಪುಟಭೇದನದಲ್ಲಿರುವ ಜನರು ನಮ್ಮ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲವೋ ? ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಅವಸರದವನು ಕೈಮುಗಿದು—

ಜಿಯಾ, ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಅಪ್ಪಣೆಯಂ ಮೀರಿ ನಡೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೆಂದರೇನು ? ಬಿನ್ನೈಸುವುದಕ್ಕೆ ಭಯಪಡುವೆನು ಎನಲಾಗಿ ; ಆ ವಾಕ್ಯದ ಭಾವಮಂ ತಿಳಿದು ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಉತ್ಸವಮಂ ಮಾಡಕೆಲಸವಿಲ್ಲವೆಂದು ಯಜಮಾನರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆಯೋ ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ—

ಬುದ್ಧಿ, ಹೌದೆಂದು ಅವಸರದವನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲು ; ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—

ಸಕಲ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯು ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರು ತಮ್ಮ ಜಿತ್ತದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಮಹಾಸಾಹಸವಂತರಾದ ನನ್ನ ಶತ್ರುಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಈ ಮಹಾರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನನ್ನಂ ಅಧಿಸತಿ ಯೆಂದೆಸಿಸಿ ನಿನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರಮಂ ಸೀನೇ ಸ್ವತಂತ್ರದಿಂದ ವಿಚಾರಿಸುವುದೆಂದು ನೇಮಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅವರ ಆಜ್ಞಾಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೇ ನಾನು ರಾಜ್ಯವಿಚಾರ ಮಾಡುವುದಂ ತಿಳಿದು ಏನು ನಿಮಿತ್ತ ನನ್ನ ಆಜ್ಞಾಭಂಗಮಂ ಮಾಡಿಸಿದರೋ ! ತಿಳಿಯಕೂಡದು. ತಾವು ಸಕಲಾಶೆಗಳಂ ತ್ಯಜಿಸಿ ವಿರಕ್ತರಾಗಿ ಆರ್ಜಿಸುವ ತಪಸ್ಸಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಾನು ಮಾಡುವ ರಾಜ್ಯವಿಚಾರಮಂ ನೋಡಿ ತಾವು ವಹಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವು ಸಫಲವಾಯಿತೆಂದು ಸಂತೋಷಪಡುವ ಅಭಿಜ್ಞರಾದ ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಅಸೂಯೆಯೆಂಬುವುದು ಬರಲಾರದು. ಮತ್ತು ನನ್ನ ಆಜ್ಞಾಭಂಗಮಂ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ತನುಗೂ ನನಗೂ ಮನಸ್ತಾಪಮುಂಟಾದುದೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಲೋಕಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಅದು ಶತ್ರುಗಳ

ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ಇಂಥ ಸಮಯಮಂ ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಲಯಕೇತುವಂ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ದಂಡೆತ್ತಿ ಬೇಗ ಬರಲಿ. ಹಾಗೆ ಬಂದರೆ ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದರೆ ಪರಾಜಿತನಾಗಿ ಹೋಗಿರುವ ಶತ್ರುವನ್ನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪುರುಷನು ಅಪ್ರ ಬುದ್ಧನಾದುದರಿಂದ ಈ ಯಥಾವು ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನರ ಮನೋಗತವಲ್ಲ. ಮತ್ತು ನನ್ನಿಂದ ತಿಳಿಯದ ಅಪರಾಧವೇನಾದರೂ ಉಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯಂ ಕಲಿಸುವರಲ್ಲದೆ ಹೀಗೆ ಸಕಲ ಜನವೂ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ನನ್ನ ಅಜ್ಞಾ ಭಂಗಮಂ ಎಂದಿಗೂ ಮಾಡರು. ಮತ್ತೇನೆಂದರೆ—ಅಜೇಯರಾದ ನಂದರಂ ಸ್ವಲ್ಪಯತ್ನದಲ್ಲಿ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ ಚಾಣಕ್ಯರು ಈಗ ನನ್ನಲ್ಲಿ ವೈರಮಂ ಎಣಿಸಿರುವ ಮಲಯಕೇತು ರಾಕ್ಷಸರಂ ಸಹ ಜಯಿಸಲೆಣಿಸಿ ನನಗೂ ತಮಗೂ ವಿರೋಧ ಮುಂಟಾಗಿದೆ ಎಂಬರ್ಥವು ಅರಿಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವಂತೆ ಯಾವ ಉಪಾಯದಿಂದಲೋ ಶತ್ರುವಂ ಗೆಲ್ಲುವ ಉದ್ದಿಷ್ಟಮಾಗಿ ಉತ್ಸವಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯಜಮಾನರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ನನಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವುವು. ಅವರ ಮನೋನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ನನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು. ಹೀಗಾದರೆ ಮುಖತಃ ಚರ್ಚೆಯಂ ಮಾಡಿದಲ್ಲದೆ ವಿಮರ್ಶೆಯಾಗದೆಂದು ಬಗೆದು ಪುನಃ ವೈತಾಳಿಕನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಕುಮಾರಕನೇ, ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದೆ ನೆಂದು ಹೇಳಿ ನಿಮ್ಮಂ ನೋಡಲಿಚ್ಛಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಬಿನ್ನೈಸಿ ಕಾರ್ಯಗೌರವಮಿಲ್ಲದೇ ಇದ್ದು ಬಂದರೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರತರುವವನಾಗು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಲು; ಆ ಅವಸರದವನು ಮಹಾ ಪ್ರಸಾದಮೆಂದು ಕೈಮುಗಿದು ಬಂದು ಸಮಿತ್ಕುಶಾಸ್ತ್ರ ರಣ ದಾರುಪಾತ್ರ ಕೃಪಾ ಜಿನ ಕಂದಮೂಲಂಗಳೆಂ ಶೋಭಿತಮಾಗಿ ಋಷಿಗಳ ಅಶ್ರಮದಂತೆ ಕಂಗಳೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಚಾಣಕ್ಯರ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಂ ನೋಡಿ ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ ಈ ಚಾಣಕ್ಯನು ಅಶಾಪಾಶವಿಮುಕ್ತನಾದುದರಿಂದಲೇ ಪ್ರಭುವಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಲಕ್ಷೀಕರಿಸದೆ ತನ್ನ ಕುಮಾರಕನಂ ಕಂಡಂತೆ—ಎಲೈ ಅರಸೇ, ಬಾರೈ ಎನ್ನುತ್ತ ಮಾತನಾಡಿಸುವನು. ವಿರಕ್ತನಾದವನಿಗೆ ಯಾವುದು ತಾನೇ ವಿಷಯಮಾದೀತು ಎಂಬುದಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಬಂದು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಕುಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತಿವ್ವರಿಗೆ ಧರ್ಮೋಪದೇಶಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರುವ ಚಾಣಕ್ಯಂಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಜಿಯಾ! ಎಂದು ಮೂರದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿರಲು; ಚಾಣಕ್ಯನು ನೋಡಿ ಏನೈ ವೈತಾಳಿಕನೇ, ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಅವನು—

ಸ್ವಾಮಿ ಮಹಾತ್ಮರಾದ ಯಜಮಾನರೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮಹಾರಾಜರು ಸಕಲ ಸುರಾಸುರ ವಂದ್ಯಮಾನನಾಗಿ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯಗುರುವಾದ ಕಪರ್ದೀಶ್ವರನೆಂಬ ಇಷ್ಟದೇವರಿಗೆ ಶಿರಮಂ ಬಾಗಿ ಸಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವಂತೆ ತಮ್ಮ ಪಾದಾರವಿಂದಂಗಳಿಗೆ ಅಭಿವಂದಿಸಿದರು, ಇಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗಾರವಮಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನವಾಗಬೇಕೆಂದು ಸುಗಾಂಗಮೆಂಬ ಪ್ರಾಸಾದದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಗೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಎಂದ ಮಾತಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಆತನಾಚರಿಸಿದ ನಮಸ್ಕಾರವು ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾಗಲಿ. ಎಲೈ ವೈತಾಳಿಕನೇ, ಅರಸು ನಮ್ಮನ್ನು ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ಇದ್ದಾನೆಯೇ? ಹಾಗಾದರೆ ಕಾಮುದೀಮಹೋತ್ಸವಮಂ ನಾವು ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆವೆಂದು ನೃಪನಿಗೆ ಯಾರೋ ತಿಳುಹಿಸಿ ಇರಬೇಕು ಎನಲು; ವೈತಾಳಿಕನು—ಬುದ್ಧಿ, ಯಾರೂ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಸುಗಾಂಗಪ್ರಾಸಾದಕ್ಕೆ ಪ್ರಭುಗಳು ತಾವೇ ಬಂದು ಉತ್ಸವ ರಹಿತವಾದ ಪುರಮಂ ನೋಡಿ ಅವರೇ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ ಎಂದನು. ಆದಂ ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲಾ, ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಅರಸಿಗೆ ಎನೋ ಬೋಧಿಸಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಇದ್ದ ಅನುರಾಗಮಂ ತಪ್ಪಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆಗಲದಕ್ಕೇನು? ಎನಲು; ಅವಸರದವನು ಭಯದಿಂದ ತಲೆವಾಗಿ ನಿಂತನು. ಆಗ—

ಎಲೈ ವೈತಾಳಿಕನೇ, ರಾಜಪರಿವಾರಕ್ಕೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಮುಂಟಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಪ್ರಭುವಂ ಕಂಡು ಬರುವೆನೆಂದು ಚಾಣಕ್ಯನು ಎದ್ದು ಬಂದು ಚಂದ್ರಶಾಲೆಯನ್ನೇರಿ ಅರಸುಗಳೆದುರಾಸ್ಯಮಾನನಾಗಿ ಭದ್ರಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ದೂರದಿಂದಲೇ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರಲು; ತನ್ನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಿಜಮಾಡುವ ಚಾಣಕ್ಯನಂ ವೀಕ್ಷಿಸಿ ಮೌರ್ಯಪುತ್ರನು ಪೀಠದಿಂದೆದ್ದು ಆತನ ಪಾದಕ್ಕೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು.

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸೇ, ಸರ್ವೋತ್ಕೃಷ್ಟನೂ ಆಯುಷ್ಯಂತನೂ ಆಗಿರು ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದಮಂ ಮಾಡಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ವೇದಸದೃಶವಾದ ತಮ್ಮ ಮಂಗಲಾಶಾಸನದಿಂದ ಅದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಕುಳ್ಳಿರಬಹುದು ಎಂದು ಸ್ವರ್ಣಪೀಠದಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯನಂ ಮೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿ ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕುಳಿತ ಬಳಿಕ ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಕುಮಾರಕನೇ, ಏನು ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ನಮ್ಮಂ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿದವ ನಾದೆ ? ಎನಲು;

ಚಂ—ಸ್ವಾಮಿಯವರ ದರ್ಶನದಿಂ ಧನ್ಯನಾಗುವೆನೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿದೆನೆಂದನು.

ಚಾ—ಎಲೈ ಅರಸೇ, ಅತಿವಿನಯಮಂತಿರಲಿ. ನಿಮಿತ್ತವಿಲ್ಲದೆ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸುವುದುಂಟೇ ? ಎನಲು;

ಚಂ—ಸ್ವಾಮಿ, ಕೌಮುದೀಮಹೋತ್ಸವಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋ ಜನವೇನು ? ಎಂದನು.

ಚಾ—ಹಾಗಾದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮಂ ಕರೆಯಿಸಿ ದೆಯೋ ? ಎನಲು;

ಚಂ—ಸ್ವಾಮಿ, ಅದಕ್ಕಲ್ಲ. ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಎಂದನು.

ಚಾ—ಎಲೈ ಅರಸೇ, ಚಾಣಕ್ಯನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಪ್ರಯೋಜನ ವಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯಾರಂಭಮಂ ಮಾಡುವವನಲ್ಲೆಂಬ ಅರ್ಥವು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ ಯಷ್ಟೆ ? ಎನಲು;

ಚಂ—ಸ್ವಾಮಿ, ಅದೇ ಕಾರ್ಯಮಂ ತಿಳಿಯಲೋಸುಗ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ದೆನು ಎಂದನು.

ಚಾ—ಎಲೈ ರಾಯನೇ, ದಂಡನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಯತ್ತಮೆಂದೂ ಸಚಿ ವಾಯತ್ತಮೆಂದೂ ಉಭಯಾಯತ್ತಮೆಂದೂ ಸಿದ್ಧಿಯು ಮೂರು ತೆರನಾಗಿ ಪೇಳ ಲ್ಪಡೆಗುಂ. ಹಾಗೆ ಸಚಿವಾಯತ್ತಸಿದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ನಿನಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಿಚಾರವೇ ತಕ್ಕ ? ಏನು ಇದ್ದರೂ ನಾವೇ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ ಎನಲಾಗಿ ಆ ಮಾತಿಗೆ ಅರಸು ಕೋಪದಿಂ ಮುಖಮಂ ಹಿಂತಿರಿಗಿಸಲು; ಆಗ ಇದೇ ಸಮಯಮೆಂದು ಮೊದಲು ರಾಕ್ಷಸನು ಚಾರನಿಂದ ನೇಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಕಲಶಕ ವಿಜಯರೆಂಬ ಸ್ತುತಿ ಪಾಠಕರು ಬಂದು ಅರಸಿನ ಮುಂಗಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಸ್ತುತಿ ಪದ್ಯಗಳನ್ನಾರಂಭಿಸಿ ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೇಗಂದರೆ—

ಜೇಯಾ, ಮಾನಶಾಲಿಗಳಾದ ಭೂಪತಿಗಳೆಂಬ ತಾರಾಗಣದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಶೋಭಿಸುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಸಾರ್ವಭೌಮರೇ ಎಂದು ವಿಜಯನೆಂಬ ವಂದಿಯು ಹೊಗಳಿದನು.

ಜೇಯಾ, ಪ್ರಬಲ ಮದಗಜಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈಮಾಡುವ ಸಿಂಹವು ತನ್ನ ದಾಡೆಗಳಂ ಬಲಹೀನವ್ಯುಗವು ಕೀಳುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆ ಅಪಮಾನಮಂ ಹೇಗೆ ಸಹಿಸ

ಲಾರದೋ ಅದೇರಿತಿಗೆ ಭೂಪತಿಯು ಸಾಧಾರಣರಿಂದಾಗುವ ಅಜಾ ಭಂಗಮಂ
ಸಹಿಸಲಾರನು. ಮತ್ತು ದಿವ್ಯವಸ್ತ್ರಭೂಷಣಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತನಾದ ಮಾತ್ರದಿಂ
ದಲಿ ಪುರುಷನು ಪ್ರಭುವೆಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರನು. ಯಾರಿಂದಲೂ ಲಂಘಿಸುವುದಕ್ಕೆ
ಅಶಕ್ಯನಾದ ಅಜಾ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲಂಕೃತರಾದ ನಿಮ್ಮಂಥ ಭೂಪತಿಗಳೇ ಪ್ರಭು
ವೆಸಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರೆಂದು ಕಲಶಕನೆಂಬ ಬಟ್ಟನು ಹೊಗಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದಂ
ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಮುಪ್ಪನಾದ ರಾಕ್ಷಸನು ನನಗೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೂ ವಾಕ್ಯಲಹಂ ಬಂದ
ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಿರ್ದರಿಗೂ ಮನಸ್ತಾಪವು ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ ಸ್ತುತಿಪದ್ಯಗಳಿಂದ
ಹೊಗಳುವ ಹಾಗೆ ಈ ಕುಂದಿಗಳಿಗೆ ಸೇಮಿಸಿದ್ದಾನು. ಇದರಿಂದ ಹೆಚ್ಚುವ ಮುನಿ
ಸಿನಿಂದ ನಾನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೆ ತಾನು ಜಯಿಸೆನು ಎಂದು
ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಿ ಇದ್ದಾನು. ಹೀಗಾದರೂ ಆ ರಾಕ್ಷಸನು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದಾನು !
ನನ್ನ ಕೈವಶವೇ ಆದಾನು ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ
ಗುಪ್ತನು ವೈತಾಳಿಕನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಕುಮುದಕನೇ, ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ಈ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕರಿಗೆ ಉಚಿತ
ವಾಗಿ ಸಹಸ್ರ ಸಹಸ್ರ ಮೊಹರಿಗಳಂ ಬೊಕ್ಕಸದಿಂದ ಕೊಡಿಸು ಎನಲು ; ಅದಂ
ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಹುಬ್ಬಂ ಗಂಟೆಕ್ಕಿಕೊಂಡು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ವೈಪಲನೇ, ಅಕಾರಣವಾದ ಇಂಥ ಪ್ರೋಲು ವೆಚ್ಚಮಂ ಮಾಡಕೂಡ
ಯೆಂದು ಹೇಳಿ—ಎಲೈ ವೈತಾಳಿಕನೇ, ಧನವನ್ನರ್ಜಿಸುವ ಶ್ರಮವು ಅರ್ಜಕನಿಗೆ
ತಿಳಿಯುವುದಲ್ಲದೆ ಈ ಅರಸು ಏನು ಬಲ್ಲನು ? ಈ ವಂದಿಗಳಿಗೆ ದ್ರವ್ಯಮಂ
ಕೊಡಕೆಲಸವಿಲ್ಲ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡು ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—

ಇದೇನು ಸ್ವಾಮೀ, ನನ್ನ ಯಾವ ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಹೀಗೆ ಸಾಗಲಿಸದೆ
ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡುವಿರಿ ? ಹೀಗಾದರೆ ನನಗೆ ಇದು ಪ್ರಭುತ್ವಮಲ್ಲ. ಕಾರಾಗೃಹವಾಸ
ಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಎಂದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ವೈಪಲನೇ, ಸ್ವಭುಜಕಾರ್ಯಾದಿವಾರ್ಜಿತಮಲ್ಲದ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರವ
ನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿನಗೆ ಆ ಯರ್ಥವೇ ಸಿದ್ಧವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಇದಂ
ಅಸಮಾನವೆಂದು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಇದ್ದರೆ ಈ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಂ ನೀನೇ ನಿರ್ವಹಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳುವವನಾಗು ಎನಲು ; ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—

ಸ್ವಾಮೀ, ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ. ನನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರವಿಚಾರಮಂ ನಾನೇ ನಿರ್ವಹಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ವೈಪಲನೇ, ಹಾಗಾದರೆ ನನಗೆ ಭಾರ ಕಳೆಯಿತು. ಹಾಗೇ ಮಾಡಿ ಕೋ, ನಮ್ಮ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಾವು ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿರುವೆವು ಎನಲು; ಅರಸು—

ಆದರೆ ಉತ್ಸವಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿ ದುದೇ ತಪ್ಪಾಯಿತೇ? ಎಂದನು. ಆ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ವೈಪಲನೇ, ಉತ್ಸವಮಂ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಕಾರ್ಯ ಕೆಡುವು ದೆಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ದೋಷಮುಂಟೋ? ಎನಲು; ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ನನ್ನ ಆಜ್ಞಾ ವಚನವು ಸಫಲವಾಗದೆ ಇರುವುದೇ ದೋಷವೆಂ ದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ವೈಪಲನೇ, ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯು ಸಾಗದಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ನಮಗೆ ಪ್ರಥಮಪ್ರಯೋಜನವು. ಅದಂತೆಂದರೆ—ಚತುಸ್ಸಮುದ್ರ ಮಧ್ಯಗತ ಭೂಭಾಗ ಗಳನ್ನಾಳುತ್ತಿರುವ ರಾಜಮಂಡಲಿಗಳು ಕೋಮಲತರವಾದ ಪರಿಮಳಭರಿತ ಪುಷ್ಪಮಾಲೆಗಳಂ ಶಿರಸ್ಸುಗಳಿಂ ವಹಿಸುವಂತೆ ಯಾವ ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞಾ ವಚನಗಳಂ ತಮ್ಮ ಶಿರಸ್ಸುಗಳಿಂದ ವಹಿಸುತ್ತಾರೆಯೋ ಅಂಥ ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸಾಗದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ನಿನ್ನ ಪ್ರಭುತ್ವವು ವಿನಯದಿಂದಲಂಕೃತವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದೆ. ಇದೇ ನಿನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವೆಂದು ತಿಳಿಯುವವ ನಾಗು. ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೆಂದರೆ ಇದೋ! ಈ ಕಾಗದಮಂ ಓದಿ ಕೊಂಡು ಗ್ರಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನಾಗೆಂದು ತನ್ನ ಸೊಂಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸಿದ್ದ ಭದ್ರ ಭಟಾದಿಗಳ ಕೈ ಕಾಗದಮಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕರದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲು; ಅದಂ ಅವನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದರೊಳಗೆ—

ಶ್ರೀಮಚ್ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮಹಾರಾಜರ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಭದ್ರಭಟಾದಿ ಸೇನಾ ನಾಯಕರು ಬರೆದು ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಕಾಗದವೇನೆಂದರೆ—ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದವರಂತೆ ಈ ಪುರದಿಂದ ಹೊರಟು ದೇಶಾಂತರದೊಳಗೆ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿ ನಿಮ್ಮೊಳಗೆ ಭೃತ್ಯಭಾವದಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂದು ಬರೆದಿರು ವುದಂ ಓದಿಕೊಂಡು ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಕುರಿತು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಇದರಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಚಮೂಪತಿಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯುಂ ಟಾಗಿ ಹೊರಟು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿದ ಚಾಣಕ್ಯನು—ಈ ಅರಸು ಪತ್ರಮಂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ರಾಜಕಾರ್ಯಮಂ ತಿಳಿ ದವನಾದರೂ ಅರಿಯದವನಂತೆ ಕೇಳುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮನೋಭಾವಮಂ ತಿಳಿದು

ನನ್ನಿವಾರಿಗೂ ವಾಕ್ಯಲಹವು ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕವಾಗಲೆಂದು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಯಥಾರ್ಥಮಂ ಹೇಳಿದರೆ ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಪಕ್ಷದವರಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಮರ್ಮಮಂ ಹಗೆಗಳೇ ತಿಳಿದಂತಾಗುವುದು. ಹಾಗೆ ಅರಿಗಳು ಜಾಗರೂಕತೆಯುಳ್ಳವರಾದರೆ ನಮ್ಮ ಯತ್ನವು ಭಂಗಮಾಡಿತು. ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸೋಣವೆಂದರೆ ಓಲಗದಲ್ಲಿ ಕಿವಿಮಾತುಗಳಂ ಹೇಳಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣರಾದವರು ಅಧರ ಸ್ಪಂದನಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಮುಖಚೇಷ್ಟೆಯಂ ನೋಡಿ ರಹಸ್ಯಕಾರ್ಯಮಂ ಊಹಿಸುವುದುಂಟು. ಅದರಿಂದ ನೃಪಸದಸ್ಯನಲ್ಲಿ ಕಿವಿಮಾತುಗಳನ್ನಾಡೋಣವೂ ಅಂಗಚೇಷ್ಟೆಗಳೂ ಅಸಮಾನರಲ್ಲಿ ಸಂವಾದವೂ ಮಾತನಾಡುವಲ್ಲಿ ನಗುತ್ತ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಂ ನೋಡೋಣವೂ ರಾಜಕಾರ್ಯಮಂ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾಂತರಂ ತೋರುವಂತೆ ವಾಚಿಸೋಣವೂ ಪರಿಹಾಸೋಕ್ತಿಗಳೂ ಎಂಬ ಈ ವಿಕಾರಗಳು ಯೋಗ್ಯಮಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಯಶಸ್ಕರಮಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ತಿಳುಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ. ಅದುಕಾರಣ ಈತಂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾರಾಂತರದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತ ವಾಕ್ಯಲಹಮಂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡವನಂತೆ ಎದ್ದು ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಅರಸೇ, ಭದ್ರಭಟಾದಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯಂ ಮಾಡಿ ಅನ್ಯತ್ರ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವೇನು ಎಂದು ಕೇಳುವೆಯಾ? ಗಜಾಧ್ಯಕ್ಷನಾದ ಭದ್ರಭಟನು ಅಶ್ವಾಧ್ಯಕ್ಷನಾದ ಪುರುಷದತ್ತನು ಇವರೀರ್ವರೂ ಸ್ತ್ರೀಮಧ್ಯದ್ಯೂತಾಸಕ್ತರಾಗಿ ವಾಹಿನೀವಿಚಾರಮಂ ಮಾಡದೆ ಮತ್ತರಾಗಿರುವುದಂ ಕಂಡು ಅವರ ಅಧಿಕಾರಮಂ ತೆಗೆದುದರಿಂದ ಅವರು ಈ ಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರು. ಕುಮಾರ ಸಂತತಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ರಾಜಸೇನ ಡಿಂಗಿರಾತರುಗಳು ಪಡೆಯು ಗಣಿತೆಯಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುತ್ವವು ನೂತನವಾದುದರಿಂದ ಎಂದಿನಂತೆ ಇರಲೇಸದೆ ತಮ್ಮಿಚ್ಛೆಬಂದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾರೆಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಅಧಿಕವಾದ ಘೌಜುಗಳಂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಲಯಕೇತುವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಬದುಕಬೇಕೆಂದು ಪೂರಟುಹೋದರು. ಬಾಗುರಾಯಣನಾದರೋ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನು ಕಾಲವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ಮಾತುಗಳಂ ಹೇಳಿ ಬೆದರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಅವನಂ ಓಡಿಸಿಕೊಂಡು ಪೋಗಿ ಅವನಿಗೆ ಆಪ್ತನಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಪದದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಆಡಿದ ಮಾತು ಕೂಡಿ ಬಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಎಂದಿನಂತೆ ಇರುವನೇ? ಲೋಹಿತಾಕ್ಷ ವಿಜಯವರ್ಮರುಗಳಾದರೋ ತಮ್ಮ ದಾಯಾದಿಗಳಿಗೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಉಂಟಾದ

ಬಹುಮಾನಮಂ ಕಂಡು ಸಹಿಸಲಾರದೆ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅಸೂಯೆಯುಳ್ಳವರಾಗಿ ಹೋಗಿ ಮಲಯಕೇತುವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದರು. ಇಲ್ಲಿಂದ ಈ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವಿದು. ಹೀಗೆ ಇವರ ದುರ್ಬೋಧನೆಯಿಂದ ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಸಹ ಹೋದರು ಎಂದು ಹೇಳಲಾಗಿ; ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಕೇಳಿ--

ಸ್ವಾಮಿ, ಈ ಜನಗಳ ಅಪರಾಧಮಂ ತಿಳಿದ ಬಳಿಕ ಅವರು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವರಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೋ? ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೋ? ಎನಲು; ಚಾಣಕ್ಯನು--

ಎಲೈ ಅರಸೇ, ನಮಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲ ಅಂದರೇನು? ಅವರಂ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥವಾಗಿಯೇ ದಂಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ--ನಂದರ ಐಶ್ವರ್ಯಕ್ಕೆ ತಗುಲಾದ ಈ ಜನವನ್ನು ತೀಕ್ಷ್ಣ ದಂಡನೆಯಿಂದ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಆ ರಾಜಕುಲದಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾದ ಜನರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಭೀತಿಯು ತೊಲಗದೆಂಬ ಯೋಚನೆಯಿಂದ ದಂಡಿಸದೆ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದವು ಎಂದನು.

ಚಂ--ಹಾಗಾದರೆ ಸ್ವಾಮಿಯವರು ಅನುಗ್ರಹಮಂ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಅವರಂ ಸ್ವಾಧೀನಗೆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲವೇಕೆ?

ಚಾ--ಎಲೈ ಅರಸೇ, ಅಧಿಕಾರಮಂ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಭದ್ರ ಭಟ ಪುರುಷದತ್ತರಿಗೆ ಪುನಃ ಉದ್ಯೋಗವನ್ನಿತ್ತು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಹೊರತು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ನಿರ್ವಾಹವಾಗದೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಎಂದಿನಂತೆ ನಮಗೆ ಅಧಿಕಾರಮಂ ನೇಮಿಸಿದರೆಂದು ಗರ್ವಾಂಧರಾಗಿ ಮೊದಲಿನ ಹಾಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ಮದ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ರಾಜ ಸಂಪದಂಗಮಾದ ಗಜಾಶ್ವಂಗಳಂ ನೋಡಿ ವಿಚಾರಿಸದೆ ಕೆಡಿಸುವರಾದುದರಿಂದ ಅವರಂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ಡಿಂಗಿರಾತ ಬಲಗುಪ್ತರಾದರೋ ಈ ರಾಜ್ಯಮಂ ಉಚಿತವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟರೂ ಅವರಿಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಸಾಲದು. ಅವರಂ ಹೇಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕು? ರಾಜಸೇನ ಬಾಗುರಾಯಣರು--ತಾವು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ದ್ರವ್ಯಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಮೋಸಬರುವುದೋ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಪ್ರಭುಗಳಿಗೆ ವಿಪತ್ತನ್ನೇ ಹಾರೈಸುವವರಾದುದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಅನುಗ್ರಹಂ ಘಟಿಸಿತು? ಲೋಹಿತಾಕ್ಷ ವಿಜಯವರ್ಮರು ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾತಿಗಳಿಗಾದ ನೃಪಸಮ್ಮಾನಮಂ ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ರಾಜಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷಾವಂತರಾದುದರಿಂದ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವಿಲ್ಲದೆ ಅವರ ಜ್ಞಾತಿಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದು ಯುಕ್ತಮಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ದಯೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಹೀಗೆ ಕೊಂಪಿಸಿಕೊಂಡು ಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿರುವ ಈ ಜನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮಲಯಕ್ಕೆತು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ರಾಕ್ಷಸನ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಮಂ ಮಾಡಿ ಬಲ ಸಮೇತನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಭಾಗಮಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಬರುವವನಾ ದುದರಿಂದ ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೊಂಟೆಕೊತ್ತಲಂಗಳಂ ಭದ್ರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸೇನೆಗಳಂ ಜೊತೆಗೊಳಿಸಿ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಿ ಕೆಲಸಮಂ ಸಾಧಿಸು ವುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲದೆ ಕೌಮುದಿಮಹೋತ್ಸವಮೆಂದು ಮೈಮರೆತು ಇರಬಾರದೆನ್ನುತ್ತ ಈ ಉತ್ಸವಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿದನು.

ಚಂ—ಸ್ವಾಮಿ, ಇಷ್ಟು ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತನಾದ ಮಲಯಕ್ಕೆತು ವನ್ನು ಇಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ನಿಗ್ರಹಿಸದೆ ಯಾಕೆ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದಿರಿ ?

ಚಾ—ಎಲೈ ಅರಸೇ, ಆಗಲೇ ಮಲಯಕ್ಕೆತುವಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರೆ ಪರ್ವತ ರಾಜನನ್ನು ನಾವೇ ಸುಹಾರಂಗೆಗೊಳಿಸಿದೆವೆಂಬ ಲೋಕಾಪವಾದವು ನಮ್ಮ ಶಿರಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಬರುವುದು. ಹಾಗೆ ಘಾತಿಸದೆ ಮಲಯಕ್ಕೆತುವಿಗೆ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಮಂ ಕೊಟ್ಟರೆ ಅಪವಾದ ಮಾತ್ರ ತಪ್ಪಿ ಸಮರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತೆ ಆಗುವು ದೆಂದು ತಿಳಿದು ಒಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಲಯಕ್ಕೆತುವಂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಬಿಟ್ಟೆವು.

ಚಂ—ಸ್ವಾಮಿ, ವಿರೋಧಿಯಾದ ರಾಕ್ಷಸನು ಈ ಪುರದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆನಂ ಇಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳದೇ ಬಿಟ್ಟುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ?

ಚಾ—ರಾಕ್ಷಸನು ಪ್ರಭುಗಳಾದ ನಂದರಲ್ಲಿ ಬಹುಕಾಲ ಈ ನಗರದೊಳೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರಜಾರಂಜಕನೂ ಪ್ರಜಾ ಬಲ ಪೌರುಷಯು ಕ್ತನೂ ಮಹಾ ಧನಿಕನೂ ಆದುದರಿಂದ ಆತನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೆ ಏನಾದರೂ ಬಂದು ಕಪಟವನ್ನೆಣಿಸಿ ನಮಗೆ ಕೊಂಪಮುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾನು. ಊರಿಂದ ಮೂರಗಿದ್ದರೆ ಪೊಳಲಲ್ಲಿ ನಡೆದ ರಹಸ್ಯಮಂ ತಿಳಿಯಲಾರನು. ಆತನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದರೆ ಉಪಾಯಾಂತರದಿಂದ ಮುಂದೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸ ಬಹುದೆಂದೆಣಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಉಪೇಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದೆವು.

ಚಂ—ಸ್ವಾಮಿ, ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಬಲಾತ್ಕರಿಸಿ ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಅಶಕ್ಯ ವಾದುದರಿಂದ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿದ್ದೀರಾದೀತು ?

ಚಾ—ಎಲೈ ವೈಷಲನೇ, ರಾಕ್ಷಸನಂ ಬಲವಂತದಿಂದ ಹಿಡಿಯ ಹೋದರೆ ಆತನು ಮಹಾ ಶೂರನೂ ಆಪ್ತಬಂಧುಗಳಾದ ಶೂರ ಪರಿವಾರಮುಳ್ಳವನೂ ಆದುದರಿಂದ ಹಿಡಿಯ ಹೋದ ನಿನ್ನ ಸೇನೆಯಂ ಬಹುವಾಗಿ ಸಂಹರಿಸಾನು.

ಅದಕ್ಕೂ ಅಶಕ್ಯವಾದರೆ ಮಾನಶಾಲಿಯಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಣವನ್ನಾದರೂ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡಾನು. ಹೀಗಾದರೆ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷನಾಗಿ ಸಂಗ್ರಾಹ್ಯನಾದ ರಾಕ್ಷಸನು ಗತಪ್ರಾಣನಾದರೂ ನಿನ್ನ ಪತಾಕಿನಿಯು ಭೇದನವಾದರೂ ಉಭಯತೋಪ ನಿನಗೆ ಕಾರ್ಯ ಹಾನಿಯುಂಟಾದೀತೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಲಾತ್ಕರಿಸದೆ ಬಿಟ್ಟೆವು.

ಚಂ—ಸ್ವಾಮಿ, ನೀವು ಕೋಟಿವಿಧವಾಗಿ ಹೇಳಿದರೂ ನಿಸುಗಿಂತಲೂ ರಾಕ್ಷಸನೇ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿ ಎಂದು ತೋರುತ್ತಿದೆ.

ಚಾ—ಎಲೈ ಅರಸೇ, ರಾಕ್ಷಸನು ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ನಾವು ಬುದ್ಧಿಹೀನರೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತನಾಗಿ ಅವನು ಮಾಡಿದುದೇನು ?

ಚಂ—ಸ್ವಾಮಿ, ರಾಕ್ಷಸನು ಈ ಪುರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಂ ಲಕ್ಷೀಕರಿಸದೆ ತಾನೇ ತಾನಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ನಮ್ಮಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಸೇನಾ ಜಯಾಂಗ ಭೂತವಾದ ಮಹಾ ಘೋಷಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಪರ್ಯವಸಾನವಾಗುವ ಯುದ್ಧಾರಂಭ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ನೀತಿ ಶೌರ್ಯಾತಿಶಯದಿಂದ ನಮಗೆ ಹಿಂದುಮುಂದು ತೋರದಂತೆ ಮಾಡಿ ಅಟ್ಟಿದನು. ಗುಣಕ್ಕೆ ಮತ್ಸರಮುಂಟೇ ? ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರಲ್ಲಿಯೇ ಹೊರತು ನಮಗೆ ಅನ್ಯರಲ್ಲಿ ಸ್ವಜನಾಭಿಮಾನಮುಂಟಾಗದು.

ಚಾ—ಎಲೈ ವೃಷಲನೇ, ರಾಕ್ಷಸನು ಮಾಡಿದುದು ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇಸರಿಯಷ್ಟೆ ? ನಿನಗೆ ಶತ್ರುಗಳಾದ ನಂದರನ್ನು ಮೂಲೋತ್ಪಾಟನಮಂ ಮಾಡಿ ಈ ಮಹಾ ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ನಿನ್ನಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದಂತೆ ಆತನು ನಿನ್ನಂ ನಿರಾಕರಿಸಿ ತಾನು ವಹಿಸಿದ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ಈ ರಾಷ್ಟ್ರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನೋ ?

ಚಂ—ಏನೋ ! ಅದೃಷ್ಟವಶದಿಂದ ಈ ರಾಜ್ಯವು ಲಬ್ಧವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ನನ್ನಂ ಬಹುವಾಗಿ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವಿರಿ.

ಚಾ—ಎಲೈ ಅರಸೇ, ನಂದರಂ ಸಂಹರಿಸದೆ ಬಿಚ್ಚಿ ಹೋದ ಶಿಶುಬಂಧನಂ ಬಂಧಿಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮಹಾ ಶಪಥಮಂ ಮಾಡಿ ಆ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ನುಸಾರವಾಗಿ ನವಾರ್ಬುದ ಧನಾಧಿಪತಿಗಳಾದ ನಂದರೆಲ್ಲರಂ ಶೂರನಾದ ರಾಕ್ಷಸನು ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಸಂಹರಿಸಿ ಅವರ ರಕ್ತದಿಂದಲೇ ಭೂತಬೇತಾಳಾದಿಗಳಿಗೆ ದೇತಣಮಂ ಮಾಡಿಸಿದಾಗ್ಗೂ ನನ್ನ ಕ್ರೋಧಾಗ್ನಿಯು ಇನ್ನೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಶಾಂತವಾಗದು.

ಚಂ—ಸ್ವಾಮಿ, ಈ ಕಾರ್ಯಮಂ ನಂದವಿದ್ಯೆ ಏಯಾದ ದೈವವೇ ಮಾಡಿ ತಲ್ಲ ಬೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ರಿಂದ ಶಕ್ಯನಾಗವುದುಂಟೆ ?

ಚಾ—ಎಲೈ ವೃಷಲನೇ, ದೈವವೇ ಪ್ರಮಾಣಮೆಂದು ಪೌರುಷಹೀನರಾದ ವರು ಹೇಳುವರು.

ಚಂ—ಸ್ವಾಮಿ, ವಿದ್ವಾಂಸರಾದವರು ಹೀಗೆ ಆತ್ಮಸ್ತುತಿಯಂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟೆ ?

ಚಾ—ಎಲೈ ವೃಷಲನೇ, ನಮ್ಮಂ ಭೃತ್ಯರಂ ಕಂಡಂತೆ ಆಡಿಕೊಂಡುಬರುತ್ತಿರುವೆ. ಪುನಃ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಚಿತ್ತವು ತವಕಂಬಡುತ್ತಿದೆ. ನಂದನಾಶಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪಶಾಂತಪ್ರಾಯನಾದ ನಮ್ಮ ಕೋಪಾಂಗಿಯಂ ದೈವಬಲಹೀನನಾದ ನೀನು ಪುನಃ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆ ಎಂದು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಹುಬ್ಬು ಗಂಟೆಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ; ಅದಂ ನೋಡಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—

ನಾನು ಮರ್ಯಾದೆಯಂ ವೀರಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ಪ್ರಮಾಣಿಕಮಾಗಿ ಪ್ರಳಯಾಗ್ನಿಯೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕೋಪ ಮುಂಟಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ಕಪಟ ಕೋಪಮಂ ಶಾಂತಿಪಡಿಸಿಕೊಂಡು—

ಎಲೈ ವೃಷಲನೇ, ಮಾತಿಗೆ ಮಾತುಗಳಂ ಬೆಳೆಯಿಸಿದುದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ನಮಗಿಂತಲೂ ರಾಕ್ಷಸನೇ ಬುದ್ಧಿವಂತನೆಂದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದ ಬಳಿಕ ಈ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂ ಅವನಿಗೇ ಕೊಟ್ಟು ಅವನ ಮುಖದಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಸಿರ್ವಾಹಮಂ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವನಾಗು. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ನಾವು ಇರುಸೆವು ಎಂದು ಆ ಸಚಿವಲಾಂಛನಶಸ್ತ್ರಮಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮುಂದಿರಿಸಿ ರಾಜಸಭೆಯಿಂದಿದ್ದು ಹೊರಟು ಹೋಗಲು ; ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಅವಸರದವನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ವೈತಾಳಿಕನೇ, ಈ ದಿವಸ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಚಾಣಕ್ಯರ ಮಂತ್ರಿ ಪದಮಂ ತೆಗೆದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರೇ ರಾಜ್ಯವಿಚಾರಮಂ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದವರು ಚಾಣಕ್ಯನಂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಕೆಲಸಮಿಲ್ಲವೆಂದು ರಾಜವೀಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರಿಸತಕ್ಕುದು ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ವೈತಾಳಿಕನು ಮಹಾಪ್ರಸಾದಮೆಂಬುದಾಗಿ ಕೈಮುಗಿದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಈ ರಾಯನು ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಇಂದಿನ

ವರೆಗೂ ಯಜಮಾನರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಇದ್ದು ಈಗ ಚಾಣಕ್ಯನೆಂದು ಏಕವಚನ ಪ್ರಯೋಗಮಂ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕಮಾಗಿ ಚಾಣಕ್ಯರ ಅಧಿಕಾರವು ಹೋದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ದೈವ ಕೃತವಿದೆಂದು ಹೇಳಕೂಡದು. ಅಂತ್ಯವಾದ ಗಜವು ಮಾವುತನಂ ನಿರಾಕರಿಸಿದರೆ ಅದು ಅವನ ದೋಷವಲ್ಲದೆ ಗಜ ನಿಷ್ಠೆ ದೋಷವೆಂತಲ್ಲವೋ? ಅದೇ ರೀತಿಗೆ ಅರಸಾದವನು ಮಂತ್ರಿಯಂ ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ಸಚಿವಗತದೋಷವಲ್ಲದೆ ಪ್ರಭುನಿಷ್ಠೆದೋಷವಲ್ಲವೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಅರಸನು ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ನಿನ್ನ ವಿಚಾರವೇನು? ಎಂದು ಕೇಳಲು ;

ಬುದ್ಧಿ, ಮತ್ತೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಈಗ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕಮಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯವರಿಗೆ ಪ್ರಭುತ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮುಂಟಾಯಿತು ಎಂಬುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನೆನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ನನ್ನ ಯಜಮಾನರು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನಂ ಕೇಳಿ ಹೆಚ್ಚು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡಿಸಿ ಕೋಟಿಸಿಕೊಂಡವರಂತೆ ಎಂದು ಹೋದುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನವೋ! ಕಾರ್ಯಸರ್ವಸಾ ನದಲ್ಲೇ ಹೊರತು ಈಗ ಹೀಗೆಂದು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಕೂಡದು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ವಿಶೇಷೋಕ್ತಿಗಳಂ ಅವರ ಮನೋನುಗುಣಮಾಗಿ ಆಡಿದಾಗ್ಲೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಭೂಮಿಗೆ ಇಳಿದು ಹೋಗಿದೆ. ಯಥಾರ್ಥಮಾಗಿ ಗುರುಗಳಂ ನಿರಾಕರಿಸಿದವನು ಶ್ರೇಯೋವಂತನಾಗುವುದುಂಟೇ? ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಅರಸು ಅಂತಃಪುರವನ್ನೆಯ್ದುತ್ತಿರಲು ; ರಾಜಾಜ್ಞೆಯ ಮೇರೆಗೆ ದೂತರು ವೀಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಮೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಚಾಣಕ್ಯರ ಕಪಟ ಕಲಹ ಕಥನಮೆಂಬ ಪಂಚದಶಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಮೋಡಕಾಶಯ ಪ್ರಾರಂಭವು.

ಮಲಯಕೇತು ರಾಕ್ಷಸರ ಸಂವಾದವು.

ಹೀಗಿರುತ್ತಿರಲು ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಅಜ್ಞಾನಾಗಿ ಬಂದು ಈ ವಿದ್ಯಮಾನಗಳೆಲ್ಲಮಂ ತಿಳಿದ ಕರಭಕನೆಂಬ ಗೂಢಚಾರನು ಪಾಟಲೀಪುರದಿಂದ ಹೊರಟು ಎಂದಿನಂತೆ ಪರ್ವತರಾಜನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ರಾಕ್ಷಸನ ಗೃಹದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಅಲ್ಲಿನ

ದೌವ್ವಾರಿಕನು ಕೂರಿತು—ಎಲೈ ಪ್ರತೀಹಾರಿಯೇ, ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಕರಭಕನೆಂಬ ಚಾರನು ಬಂದದ್ದಾನೆಂದು ಅವಾತ್ಸರಗೆ ಬಿನ್ನೈಸು ಎನಲು ;

ಎಲೈ ಕರಭಕನೇ, ರಾಜಕಾರ್ಯಾಲೋಚನೆಯಿಂದ ನಿನ್ನಿನ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲ ನಿದ್ರಾರಹಿತರಾಗಿ ಕಿರೋವೇದನೆಯಿಂದ ಅವಾತ್ಸರು ಪವಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆರಗಳಿಗೆ ನಿಲ್ಲುವವನಾಗು. ಸಮಯವು ನೋಡಿ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ಬಳಯಿಂಕೆ ಹೋದಾಗ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಶಕಟದಾಸನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿರುವ ರಾಕ್ಷಸನು ಕಂಡು ಹೇಳಲಂಜಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಸಂತಿರಲು ; ಬಳಗೆ ಅವಾತ್ಸನು ತನ್ನ ರಾಯಸದವನ ಸಂಗಡ—

ಅಯ್ಯಾ ಶಕಟದಾಸನೇ, ನಾವು ಯಾವ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದರೂ ದೈವವು ಪ್ರತಿಕೂಲವೇ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ಚಾಣಕ್ಯನು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವು ಏಂತು ನೆರವೇರುವುದೋ ? ಚಾಣಕ್ಯನು ನಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕುವನೋ ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದಲೇ ರಾತ್ರಿಗಳು ಕಳೆಯುತ್ತಿವೆ. ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅರಂಭಮುಂ ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಸ್ತಾರಮುಂ ನೆಗಳ್ದು ಗೂಢಮಾದ ಕಾರ್ಯಬೀಜಮುಂ ಸ್ವಲ್ಪಮಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಮುಂ ಮಾಡುತ್ತ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅದಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ನಾನಾ ಮುಖಮಾಗಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಕ್ರಿಯಾಸಮೂಹವನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆಗೆಯ್ದು ಅದರ ಗುಣದೋಷಗಳಂ ಸ್ವಲ್ಪ ಯಿಸುತ್ತ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾಧಕಬಾಧಕಗಳಂ ಲಾಭಾಲಾಭಗಳಂ ಪರಿಭಾವಿಸುತ್ತ ಹೀಗೆ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಶವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವವರಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬನು ಮತ್ತು ಪೂರೈತ್ವರ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದಂತೆ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಂವಿಧಾನಮುಂ ರಚಿಸಿ ಹೇಳುವ ಕವಿಯೊಬ್ಬನು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ವಾನುಭುಜವು ಆದರಲು ; ಯಾಕೋ ! ಅಪಶಕುನವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಆದಾಗ್ಗೂ ಹಿಡಿದ ಕಾರ್ಯಮುಂ ಸಾಧಿಸಬೇಕು ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವ ದ್ವಾರಪಾಲಕನು ನೋಡಿ—ಎಲೈ, ಏನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಸಮಯಮುಂ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆ ? ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಕೇಳಲು ; ಅವನು—

ಬುದ್ಧಿ, ಕರಭಕನೆಂಬ ಚಾರನು ಪಾಟಲೀಪುರದಿಂದ ಬಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸೆಂದು ಅರಿಕೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಎನಲು ; ಅವನು ಬೇಗ ಬರಹೇಳಂಬುದಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನು ನೇಮಿಸಲು ; ಅವನು ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರಮೆಂದು ಹೋಗಿ ಕರಭಕನು ಬಳಯಿಂಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಹಾಗೇ ಬಂದು ಕೈಮುಗಿದ ಆ ಗೂಢಚಾರನು ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸನು—

ಏನೈ ಬಂದೆಯಾ, ಕುಳ್ಳರೆಂದು ನುಡಿದು ಶಕಟದಾಸನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮಾತಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರಮಂ ಕೊಡುತ್ತ ಇರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಶಿರೋವೇದನೆಯಿಂದ ಶ್ರಮಪಡುತ್ತಿರುವ ಅಮಾತ್ಯನ ಬಳಿಗೆ ಪಾಟಲೀಪುರದಿಂದ ಕರಭಕನೆಂಬ ಚಾರನ ಆಗಮನಮಂ ತಿಳಿದು ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು ; ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ಬಂದಿರುವ ಗುಪ್ತಚರನಿಗೂ ನಡೆಯುವ ಪಾಟಲೀಪುರದ ರಹಸ್ಯಸಂವಾದವು ಎಂತಿರುವುದೋ ? ತಾನೇ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಮಲಯಕೇತುವು ಅಮಾತ್ಯನ ಶಿರೋವೇದನೆಯಂ ವಿಚಾರಿಸುವ ನೆನದಿಂದ ಆತನ ಗೃಹಮಂ ಕುರಿತು ಹೊರಡುತ್ತ ಬಬ್ಬ ಕಂಚುಕಿಯಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಪುಷ್ಕರನೇ, ನಾವು ಅಮಾತ್ಯನಿಕ್ಕೇತನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಜನರಂ ದೂರಮಾಡಿ ಸಚಿವಗೃಹದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲೇ ನಿಂತು ನಾವು ಬಳಿಗೆ ಹೋದ ಬಳಿಕ ಯಾರನ್ನೂ ಭವನಾಂತಃಪ್ರವೇಶಮಂ ಮಾಡಗೊಡಿಸದೆ ಕಾದಿರುವವನಾಗು ಎನಲು ; ಅವನು ಮಹಾ ಪ್ರಸಾದಮೆಂದು ಆ ಪ್ರಕಾರಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರಲು ; ಈ ವರ್ತಮಾನಮಂ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶಮಿಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿನ ಜನರು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಕಾಲು ನಡೆಯಲ್ಲೇ ಮಲಯಕೇತು ಹೊರಡುತ್ತಿರಲು ; ಎಂದಿನಂತೆ ಆತನ ಪರಿವಾರವು ಸಿದ್ಧಮಾಗಲು ; ಹಾಗೆಯೇ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಆ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನನುಸರಿಸಿ ಬರುತ್ತಿರಲು ; ಅದಂ ನೋಡಿ ಮಲಯಕೇತುವು ಆವರಿಗೆ—

ಅಯ್ಯಾ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿರಾ, ಅಮಾತ್ಯರು ತಲೆನೋವಿನಿಂದ ಶ್ರಮಪಡುತ್ತಾರಂತೆ. ನಾನು ಮಾತ್ರ ಹೋಗಿ ಅವರಂ ಕಂಡು ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುವೆನು. ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬಹುದು ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಬಾಗುರಾಯಣ ಸಮೇತನಾಗಿರುವ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಕುರಿತು—

ಸ್ವಾಮಿ ರಾಜಕುಮಾರಕರೇ, ನಾವು ರಾಕ್ಷಸನ ಮುಖದಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನೂ ಶ್ರಯಿಸಲಿಲ್ಲ. ದುರ್ಮಂತ್ರಿಯಾದ ಚಾಣಕ್ಯನ ವಶವರ್ತಿಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಬಡಂಬಡದೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಶೇಖರನ ಮುಖಾಂತರದಿಂದಲೇ ತಮ್ಮನ್ನೂ ಶ್ರಯಿಸದೆವಾದುದರಿಂದ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವೆವು ಎನಲು ; ಮಲಯಕೇತು—ಹಾಗೇ ಮಾಡಿರೆಂದು ಹೇಳಿ ಬಾಗುರಾಯಣನ ಹಸ್ತಮಂ ಪಿಡಿದು—ಬಾರೈ ಮಿತ್ರನೇ ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು ; ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರಕನೇ, ಅಮಾತ್ಯನಂ ವಿಚಾರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗತಕ್ಕದು ಯುಕ್ತವೇ

ಸು. ಆದರೂ ಪಾಟಲೀಪುರದ ರಹಸ್ಯವಾರ್ತೆಯು ಆತನು ತಾನಾಗಿ ತಿಳಿಯ ಪಡಿಸಿದರೆ ಎಷ್ಟು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೋ 'ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ' ಅರಿಯಬಂದಿತು ಎಂದು ಬಾಗುರಾಯಣನು ನುಡಿಯುತ್ತ ಸಂಗಡ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಮಲಯ ಕೌತು—ಬಳ್ಳೆಯದು, ಅಲ್ಲಿ ಸಮಯದೊರಕಿದಂತೆ ಮಾಡೋಣ. ಅದಂತಿ ರಲಿ. ಅಯ್ಯಾ ಮಿತ್ರನೇ, ನಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತಿಗೆ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ರಾಕ್ಷಸನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಮಾತಿನ ಭಾವವೇನು? ಎಂದು ಬಾಗುರಾಯ ಣನಂ ಕೇಳಲು ; ಆತನು ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಉಕ್ತಿಗೆ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಂ ಯೋಜಿಸುವವನಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ ಈ ಮಲಯಕೌತುವಿಗೆ ಅಮಾತ್ಯ ನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಂ ತಪ್ಪುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಸಮಯ ಮೆಂದು ತಿಳಿದು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ಶೇಖರನ ಮುಖದಿಂದಲೇ ಹೊರತು ರಾಕ್ಷಸನ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ನಿನ್ನಂ ಆಶ್ರಯಿಸಿದವರಲ್ಲ ಮೆಂದು ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮಾತಿಗೆ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಅಷ್ಟು ದುರವಗಾಹವಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಹೇಳುವೆನು—ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಗುಣವಂತನಾದ ಪ್ರಭುವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರರೂ ಅಪ್ಪರೂ ಘಟಕರೂ ಆಗಿರುವ ಜನರ ಮುಖದಿಂದ ಅನುಸರಿಸುವುದು ನ್ಯಾಯವೇ ಸರಿ ಎನಲು ; ಅರಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ಸ್ನೇಹಿತನೇ, ರಾಕ್ಷಸನು ನಮಗೆ ಮಿತ್ರನಹುದಷ್ಟೆ ? ಎನಲು ;

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸುಮಗನೇ, ನೀನು ಹೇಳಿದುದು ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ. ಆದಾಗ್ಯೂ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನಲ್ಲಿ ವೈರವಿರುವಂತೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿರುವುದಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಚಾಣಕ್ಯನು ಅತ್ಯಂತ ಗರ್ವಿತನಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಲಕ್ಷೀಕರಿಸದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಆತನು ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿ ಇಟ್ಟು ಸಮಯಾಂತರದಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯನ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಮಂ ತೆಗೆದಾನು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಂದವಂಶೋತ್ಪನ್ನನಾದವನೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಗೃಹಜನವು ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಅಮಾತ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಗೆ ಬಡಂಬಟ್ಟಾನು. ಹಾಗೇ ಮರ್ಯಾದಪುತ್ರನೂ ಕೂಡ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ತನ್ನ ವಂಶದ ಮಂತ್ರಿತ್ವಮಂ ಮಾಡಿದವನೂ ಪ್ರಜಾರಂಜಕನೂ ರಾಜಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದಕ್ಷನೂ ಆಗಿರುವ ಈ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಗೆ ಸಮ್ಮತಿಸಾನು. ಹೀಗಾದರೆ ಪಾಟಲೀಪುರದ ಜನರೆ

ಲ್ಲರೂ ಇಂಥವರೇ ಸರಿ ಎಂದು ಪ್ರಭುವಾದ ನಿನಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸ ತಪ್ಪಿ ದರೆ ಉಭಯತೋಪಿ ಭ್ರಷ್ಟರಾದೇವೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಮುಂಜೆ ತನಾಗಿಯೇ ನಿನಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡಂತಾಯಿತು. ಅವರು ಹೇಳಿಕೊಂಡ ಮಾತಿಗೆ ಇದೇ ಅರ್ಥವು ಎನಲು ; ಮಲಯಕೇತುವು ಅದಕ್ಕೆ—ಎಷ್ಟಾದರೂ ಜನಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಭಿಮಾನ ತಪ್ಪುವುದುಂಟೇ ? ವಿಹಿತವೇ ಸರಿ ಎಂದು ಒಪ್ಪಿ ಕೊಂಡು ಆ ಬಳಿಕ ಬಾಗುರಾಯಣಸಮೇತನಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಮಂದಿರಮಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಆತನ ಶಯನಗೃಹಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ; ಆಗಲಾಮನೆಯಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಶಕಟದಾಸನೊಡನೆ ಆಡುತ್ತಿರುವ ಮಾತುಗಳಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪಾಟಲೀಪುರದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಚಾರನಂ ಕುರಿತು -

ಎಲೈ ಚಾರನೇ, ಪಾಟಲೀಪುರದ ವರ್ತಮಾನಗಳೇನು ? ಎಂದು ಕೇಳಲು ; ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಮಲಯಕೇತುವು ಆಲಿಸಿ ಬಾಗುರಾಯಣನಂ ನೋಡಿ—ಆಯ್ಯಾ ಮಿತ್ರನೇ, ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ಗೂಢಚಾರನಿಗೂ ಕುಸುಮ ನಗರದ ರಹಸ್ಯವಾರ್ತಾ ಸಂವಾದವಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಾವು ಇನ್ನೂ ಒಳಗೆ ಹೋದರೆ ಯಥೋಚಿತಮಾಗಿ ತಿಳಿದೀತು. ಅದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತು ವರ್ತಮಾನವೆಲ್ಲಮಂ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ನುಡಿದು ಬಾಗುರಾಯಣಸಮೇತನಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಹೊಂಚಿ ಅಲೈಸುತ್ತಿರಲು ; ಶಯನಗೃಹದೊಳಗೆ ಕರಭಕನು ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕುರಿತು—

ಸ್ವಾಮಿ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ನಾನು ತಮ್ಮ ಆಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಾವು ಉಸುರಿದರ್ಥವನ್ನು ಅಲ್ಲಿನ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕರಿಗೆ ಸೂಚಿಸಲು ; ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ತಾವು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವು ಘಟಿಸಿತು ಎನಲು ; ಹೊರಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಮಲಯಕೇತುವು ಅದಂ ಕೇಳಿ—ಆಯ್ಯಾ ಸಖನೇ ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ ಕಾರ್ಯವಂದರೇನು ? ಎಂದು ಬಾಗುರಾಯಣನಂ ಕೇಳಲು ; ಆಯ್ಯಾ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಕೂಡದು. ಮತ್ತೆನು ನಡೆಯುವುದೋ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಲಿಸುವವನಾಗು ಎನಲು ; ಪುನಃ ಒಳಗೆ—

ಸ್ವಾಮಿ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಕಾರ್ಯಘಟಿಸಿದುದು ಹೇಗಂದರೆ—ನಂದವಿನಾಶನ ದಿಂದ ದುಃಖಿತರಾದ ಪುರಜನರಿಗೆ ಸಂತೋಷಾರ್ಥಮಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತಾನು ಮಾಡಹೇಳಿದ ಕಾಮುದೀನುಹೋತ್ಸವಮಂ ಸಾಗದಂತೆ ಚಾಣಕ್ಯನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿ ; ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಭಂಗವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ? ಎಂದು ಕೇಳುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ಉತ್ಸ

ವಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು ? ಎಂದೆನಲು : ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಸ್ತುತಿಪಾಠಕರು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಂ ಹೆಚ್ಚು ವಂತೆ ಗದ್ಯಪದ್ಯಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಮಾನಶಾಲಿಗಳಾದ ಅರಸುಗಳು ಆಜ್ಞಾ ಭಂಗಮಂ ಸಹಿಸಲಾರರೆಂಬ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು ಎನಲು ; ರಾಕ್ಷಸನು-

ಆ ಮಾತಿಗೆ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತ—ಆ ಬಳಿಕ ಏನು ನಡೆಯಿತು ? ಸಾಧಾರಣ ಪುರುಷನಾದರೂ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಬಂದರೆ ಸಹಿಸಲಾರನು. ಮಹಾಪ್ರಭುವಾದವನು ಸಹಿಸುವನೇ ? ಎನಲು ; ಕರಭಕನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಚಾಣಕ್ಯನಿಂದ ಭಗ್ನವಾದ ಆಜ್ಞೆಯುಳ್ಳವನಾದುದರಿಂದ ಕ್ರೂರನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಪ್ರಸಂಗವಶದಿಂದ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಿಗಿಂತಲೂ ಬುದ್ಧಿವಂತರುಂಟೇ ? ಎಂದು ನಿಮ್ಮ ಗುಣಪ್ರಶಂಸೆಯಂ ಮಾಡಿ ಚಾಣಕ್ಯನ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಮಂ ತೆಗೆಯಲು ; ಬಿನ್ನನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನು ಸಭೆಯಿಂದ ಎದ್ದು ಹೋದನು ಎಂದನು. ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಹೊಂಚಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಲಯಕೇತುವು ಆಕರ್ಷಿಸಿ—ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ರಾಕ್ಷಸನ ಗುಣಸ್ತೋತ್ರಮಂ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ನೀನು ಹೊಳೆದಂತೆ ಅಮಾತ್ಯನಿಗೆ ಮರ್ಯಾದಾಪುತ್ರನಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷವಿದ್ದಿತು ಎನಲು : ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರಕನೇ, ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಗುಣಪ್ರಶಂಸಾಮಾತ್ರದಿಲ್ಲ. ಚಾಣಕ್ಯನ ಅಧಿಕಾರಮಂ ತೆಗೆದುದರಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪಕ್ಷಮುಂಟೆಂದು ಹೊಳೆಬೇಕು ಎಂದನು. ಬಳಿಕ ಬಳಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು—

ಎಲೈ ಚಾರಣೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಮುಂಟಾಗಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾಮುದೀಮಹೋತ್ಸವಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದೊಂದೇ ನಿಮಿತ್ತವೋ ? ಮತ್ತೆನಾದರೂ ನಿಮಿತ್ತಮುಂಟೋ ? ಎನಲು ;

ಸ್ವಾಮಿ, ತಾವೂ ಮಲಯಕೇತುವೂ ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಬರುವಲ್ಲಿ ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸದೆ ಉಪೇಕ್ಷೆಯಂ ಮಾಡಿದನೆಂಬುವುದೊಂದು ಕಾರಣವು ಎನಲು : ರಾಕ್ಷಸನು ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶಕಟದಾಸನಂ ನೋಡಿ—

ಏನೈ ಶಕಟದಾಸನೇ, ಇನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನನ್ನ ಕೈವಶನಾದನಲ್ಲವೇ ? ಚಂದಸದಾಸನ ಬಂಧನವು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನಿವೃತ್ತಿಯಾದಿತ್ತು. ನೀನು ನಿನ್ನ ಹೆಂಗಸರು ಮಕ್ಕಳುಗಳಂ ನೋಡಿಯೆ ಎನಲು : ಹೊರಗೆ ಮಲಯಕೇತುವು—ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನನ್ನ ಕೈವಶನಾದನೆಂದು ಹೊಳೆ

ಕೊಂಡ ಮಾತಿಗೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು ? ಎಂದೆನಲು : ಅಯ್ಯಾ ಜನೇಶಪುತ್ರನೇ, ಚಾಣಕ್ಯನಂ ನಿರಾಕರಿಸಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ತಾನೂ ಚಾಣಕ್ಯನಂತೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದರೆ ನೀತಿಕೌಶಲ್ಯದಿಂದ ಮರ್ಯಾದಾಜಾತನು ತನ್ನ ವಶನಾಗುವನೆಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು ಎನಲು ; ಬಳಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು—

ಎಲೈ ಚಾರಣೇ, ಚಾಣಕ್ಯನು ಈಗ ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಾನೋ ? ಅಥವಾ ಕೋಪದಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಿ ಹೋದನೋ ? ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಾರಣು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಚಾಣಕ್ಯನು ತಪೋವನಕ್ಕೆ ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆ ಎಂಬ ವರ್ತಮಾನಮುಂಟಾಗಿದೆ ಎನಲು ; ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ಶಕಟದಾಸನೇ, ನಂದರಿಂದಂಟಾದ ಅಪಮಾನಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡ ಚಾಣಕ್ಯನು ಈಗ ತನ್ನಿಂದಲೇ ಪ್ರಭುಪದದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಂದ ಬಂದ ಅಪಮಾನಮಂ ಸಹಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡದೆ ಅಶಕ್ತನಂತೆ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ನಡೆಯುವನು ಎಂಬ ವಾರ್ತೆಯು ಸಂಗತವಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ—

ಎಲೈ ಚಾರಣೇ, ಚಾಣಕ್ಯನು ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನೆಂಬ ವರ್ತಮಾನವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆಯೋ ಏನು ? ಎನ್ನುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿರುವ ಮಲಯ ಕೇತುವು ಬಾಗುರಾಯಣನಂ ಕುರಿತು—ಎಲೈ ಸ್ನೇಹಿತನೇ, ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡುವುದನ್ನೂ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದನ್ನೂ ಕೇಳಿದುದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ಎಂದು ಬೆಸಗೊಂಡುದಕ್ಕೆ ಬಾಗುರಾಯಣನು—ಅಯ್ಯಾ ನೃಪಕುಮಾರಕನೇ, ಚಾಣಕ್ಯನು ಯಶಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಈಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಂದಂಟಾದ ಅಪಮಾನಕ್ಕೆ ಅವನಂ ಕೃತಘ್ನನೆಂದು ತಿಳಿದು ಸರ್ವಾತ್ಮನು ಮರ್ಯಾದಾತ್ಮಜನ ಮುಖಾವಲೋಕನಮಂ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂಗೈಯ್ದು ತಾನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಹಾನಿ ಇಲ್ಲವಂತೆ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಹುದು. ಚಾಣಕ್ಯನ ಸಂಬಂಧವು ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ತ್ಪದರೂ ಅಷ್ಟೆಷ್ಟು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಗೆ ಅನುಕೂಲಮಾದೀತೆಂದು ರಾಕ್ಷಸನ ಮನೋಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಬಹುದು ಎನಲು ; ಬಳಗೆ ಶಕಟದಾಸನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಚಾಣಕ್ಯನು ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಯಥಾರ್ಥವಾಗಬಹುದು. ಹೇಗಂಬರೆ ಬಹು ರಾಜಸಮೂಹದಿಂದ ಉಪಾಸ್ಯಮಾನನಾದ ಚಂದ್ರಗು

ಪ್ರತನು ಚಾಣಕ್ಯನಿಂದ ತನ್ನ ಆಜ್ಞೆಗೆ ಭಂಗಮುಂಟಾದುದರಿಂದಲೂ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ
ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಶಕ್ತಿಯು ತಿಳಿದವನಾದುದರಿಂದಲೂ ಆತನ ಅಧಿಕಾರಮಂ
ತೆಗೆದಿದ್ದಾನು ! ಚಾಣಕ್ಯನಾದರೋ ಮೊದಲು ಕ್ರೋಧವಶದಿಂದ ನಂದರ ಮೇಲೆ
ಕ್ರೂರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಮಾಡಿ ದೈವಬಲದಿಂದ ಅದಂ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡಾಗ್ಗೂ
ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶಪಥಮಂ ಮಾಡಿದರೆ ಈಗ ನೆರವೇರುವುದೋ ಇಲ್ಲವೋ !
ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ತಾನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಯಶಸ್ಸಿಗೆ ಹಾಸಿ ಬರಬಾರದೆಂದು
ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಮೃದುಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಮಾಡಿ ತಪೋವಸವನ್ನೆಯ್ದುವನು ಎನಲು ;
ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು—

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಪುರುಷನು ಉಪಾರ್ಜಿತಮಾದ ಯಶಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿ
ಯನ್ನಿರಿಸುವನಲ್ಲದೆ ಕಾಮಕ್ರೋಧವಶನಾಗನು. ಮತ್ತು ಪ್ರಭುಪದಮಂ
ಪಡೆದವರು ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರಂ ಪುರಸ್ಕರಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ಅವರ ಪದವಿಯು ನಿಷ್ಕಂ
ಟಕಮಾಗಿರುವುದು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ; ಹೊರಗೆ ಬಾಗುರಾಯಣನು—
ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ಬಳಗೆ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ಶಕಟದಾಸನಿಗೂ ನಡೆದ ಸಂವಾ
ದದಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಮುಂಟಾಗಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶ
ಯಮುಂಟೇ ? ಎನಲು ; ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಮಲಯಕೇತುವು—ಮುಂದೆ
ರಾಕ್ಷಸನ ಗುಣಮಂ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯೋದ್ಯೋಗಮಂ ಮಾಡಕೂಡದು
ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಅನಾತ್ಯನು ಚಾರನಂ ಕುರಿತು—ಹೊರಗೆ
ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು ಮೇಳುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಮಲಯಕೇತುವು ರಾಕ್ಷಸನ ಸಮೀ
ಪಕ್ಕೆ ಬಾಗುರಾಯಣಸಮೇತನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು
ಮಲಯಕೇತು ಬಂದುದಂ ಕಂಡು ತಾನೇ ಎದ್ದು ಬಂದು ಆ ಸ್ವಪತನಯನಂ
ಕೈಹಿಡಿದು ಕರದೊಯ್ದು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು—

ಅಯ್ಯಾ ಕುಮಾರನೇ, ಬಡವರ ಮನೆಗೆ ಭಾಗ್ಯದೊವತೆ ಬಂದಂತೆ ಈಗ
ನೀನು ಬಂದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಗೃಹವು ಮಂಗಳಕರಮಾಯಿತು. ಬಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆ
ಬಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ಎಂದೆನಲು : ಮಲಯಕೇತುವು—

ಸ್ವಾಮಿಾ ಅನಾತ್ಯರೇ, ತಾವು ಶಿರೋವೇದನೆಯಿಂದ ಶ್ರಮಪಡುವಿರೆಂದು
ಕೇಳಿ ನಿಮ್ಮಂ ನೋಡ ಬಂದೆನು ಎಂದನು.

ರಾಕ್ಷಸನು—ಅಯ್ಯಾ ಕುಮಾರನೇ, ನಿನಗೆ ರಾಜಾಧಿರಾಜನೆಂಬ ಹೆಸರುಂಟಾ
ಗುವ ಪರ್ಯಂತರವೂ ನನ್ನ ಶಿರೋವೇದನೆಯು ಹೇಗೆ ಶಾಂತವಾಗುವುದು ಎನಲು ;

ಮಲಯ—ಅನಾತ್ಯರೇ, ತಾವು ಅಭಿಮಾನಿಸಿ ಇರುವಲ್ಲಿ ಈ ಯಥಾವು ಲಭಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಶಯ ಮುಂಟೇ? ಈಗ ಇಲ್ಲಿ ಬಹು ಸೇನೆಗಳಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕೊಂಡು ಶತ್ರುವಿನ ವ್ಯಸನಕಾಲಮಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ಕಾಲಹರಣಮಂ ಮಾಡಬೇಕು? ಎಂದನು.

ಅನಾತ್ಯ—ಅಯ್ಯಾ ಅರಸು ಮಗನೇ, ಈಗಲೇ ವಿಜಯಪ್ರಯಾಣಮಂ ಮಾಡಬಹುದು. ವೈರಿಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ವ್ಯಸನಕಾಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದುದಕ್ಕೆ

ಮಲಯ—ಅಯ್ಯಾ ಅನಾತ್ಯರೇ, ಆ ವ್ಯಸನವೆಂಥದು? ಎಂದನು.

ಅನಾತ್ಯ—ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ಮಂತ್ರಿವ್ಯಸನ ಸಂಭವಿಸಿದೆ ಎಂದ ಮಾತಿಗೆ

ಮಲಯ—ಮಂತ್ರಿ ವ್ಯಸನವು ಪ್ರಭುವಿಗೆ ವ್ಯಸನಕೂಟವಲ್ಲ ಎಂದನು.

ಅನಾತ್ಯ—ಮಿಕ್ಕ ಅರಸರಿಗೆ ಹಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿಕೂಡದು ಎನಲು ;

ಮಲಯ—ಅನಾತ್ಯರೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಚಾಣಕ್ಯನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತನಾಗಿ ದ್ವಂದರಿಂದ ಅವನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವು ಸಾಲದೇ ಇತ್ತು. ಆ ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಬಿಟ್ಟುಹೋದ ಬಳಿಕ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಆತನಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗಿ ದ್ದೀತು ಎಂದನು.

ಅನಾತ್ಯ—ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ಪ್ರಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ತೆರನಾಗಿರುವರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅಭ್ಯುದಯಮಂ ಹಾರೈಸುವವರು ಕೆಲವರು. ನಂದರಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತರಾಗಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನುರಕ್ತರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟು ದಿನವೂ ಚಾಣಕ್ಯನ ಸಹವಾಸದರ್ವಾಸನೆ ಬಿಡದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಆ ದೇಶವಾಸಿಗಳಿಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. ನಂದಾನುರಕ್ತರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ವಿರೋಧವೇ ಸಿದ್ಧವು. ಈ ಉಭಯವಿಧ ಜನರೂ ಅವಲಂಬನಾಂತರಮಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಅನುವರ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಲಹರಣಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅರಾತಿಗಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನೂ ಪ್ರಚಾರಕ್ಷಕನೂ ಆದುದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರನಿವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸಿನ್ನಸ್ನೇ ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಯಥಾದಲ್ಲಿ ನಾನೇ ದೃಷ್ಟಾಂತವೆನಲು ;

ಮಲಯ—ಅನಾತ್ಯರೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾರನೇ ? ಎಂದನು.

ಅನಾತ್ಯ—ಅಯ್ಯಾ ಕುಮಾರಕನೇ, ಆತನು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ತನ್ನ ಬಾಹುಬಲದಿಂದ ರಾಜ್ಯಮಂ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಅರಸಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಭುತ್ವನಿರ್ವಾಹವು ಘಟಿಸುವುದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಈಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನ ಬುದ್ಧಿ ಬಲದ ಅವಲಂಬನವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ರಾಜ್ಯನಿರ್ವಾಹಮಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಹೇಗೆ ಘಟಿಸಿತು ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ತನ್ಯಪಾನದಿಂದ ಜೀವಿಸುವ ಶಿಶುವು ಸ್ತನ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೇಗೆ ಜೀವಿಸಲಾರದೋ ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಸಿದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಅರಸು ದಕ್ಷನಾದ ಸಚಿವನಂ ಬಿಟ್ಟು ರಾಜ್ಯತಂತ್ರಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾರನು ಎನಲು ;

ಮಲಯ—ಸ್ವಾಮಿಾ ಅನಾತ್ಯರೇ, ಹಾಗಾದರೆ ಶತ್ರುವಿನ ಮೇಲೆ ನಾವು ದಂಡೆತ್ತಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆಯಷ್ಟೆ ? ಅರಿವಿಜಯಕ್ಕೆ ಅನೇಕಕಾರಣವಿರಲಾಗಿ ಆಹಿತ ವ್ಯಸನಕಾಲವನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ನಾವು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರೆ ನಮಗೆ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವ ಪರಿ ಹೇಗೆ ? ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಅನಾತ್ಯ—ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ಅದು ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ ನೀನು ಶೂರಸೇನಾಪರಿವೃತನಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದಲೂ ಚಾಣಕ್ಯನು ಅಧಿಕಾರಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದರಿಂದಲೂ ಮಾರ್ಯಾತ್ಮಜನು ನೂತನ ಪ್ರಭುವಾಗಿ ಮಂತ್ರಿರಹಿತನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ನಿನಗೆ ಹೇಳ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕಿಸುತ್ತ ನಾನು ನಿನ್ನವನಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ನೀನು ಎಣಿಸಿದಂತೆ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯಮುಂಟೇ ? ಎನಲು :

ಮಲಯ—ಅಯ್ಯಾ ಅನಾತ್ಯರೇ, ಹಾಗಾದರೆ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಯು ಗೌಡದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಶೋಣಾನದೀತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಇಳಿಯುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಚಮೂಪತಿಗಳಲ್ಲರಿಗೂ ಸಿಂಹ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕುದು ಎಂದು ಮಲಯಕೇತುವು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅವಸಿಂದಾದ ಸನ್ಮಾನಮಂ ಕೈಕೊಂಡು ಬಾಗುರಾಯಣ ಸಮೇತನಾಗಿ ತನ್ನ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಮೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಮಲಯಕೇತು ರಾಕ್ಷಸ ಸಂವಾದ ಕಥನಮೆಂಬ ಷೋಡಶಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಸೆಪ್ತದಶಾಕಯ ಪ್ರಾರಂಭವು.

ರಾಕ್ಷ ಸನಿರಸನವು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳ ಸೇನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗುಂಪು ಕೂಡಿ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ತೆರಳಲು ದ್ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಅಭಿನಾಶಿನಿ ತೀರ ಪರ್ಯಂತರವೂ ಭೂಮಂಡಲಂ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಇಳಿಯುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಆ ಪಡೆಯ ಪದಹತಿಯಿಂದಂಟಾದ ಧೂಳಿನಿಕರದಿಂದ ನಭೋಮಂಡಲಮೆಲ್ಲವೂ ಮುಚ್ಚಿ ದಿಕ್ಪಟಂಗಳು ಗೋಚರಿಸದಿರಲು ; ಗೌಡದೇಶಪ್ರಜೆಗಳು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಆತಂಕಪಟ್ಟು ವಲಸೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ; ಇದೆಲ್ಲಮಂ ತಿಳಿದು ಪಾಟಲೀಪುರದಿಂದ ಅಪಮಾನಿತನಾಗಿ ಹೊರಟು ಬಂದ ಕ್ಷಪಣಕನು ಪರ್ವತರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಶಾಹುರೀನಗರದೋಳ್ ರಾಕ್ಷಸನ ಗೃಹದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರಲು ; ಆ ಸಮಯದೊಳಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಪತಾಕೆಯು ಮುಂದೆ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೊರಡಲೋಸುಗ ಲಗ್ನಮಂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ದೂತನ ಮುಖಮಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ, ಹೊರಗೆ ಜ್ಯೋತಿಷಜ್ಞರಾದವರು ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಕರತರು ವವನಾಗು ಎಂದು ನೇಮಿಸಲು ; ಹಾಗೇ ಉಳಿಗದವನು ಬಂದು ನೋಡಿ ಹೋಗಿ—

ಬುದ್ಧಿ, ಜ್ಯೋತಿಷಜ್ಞರು ಯಾರೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಮೊದಲಿನ ಕ್ಷಪಣಕನು ಮಾತ್ರ ನಿಂತಿಹನೆಂದು ಹೇಳಲು ;

ಪ್ರಥಮದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಪಣಕನ ದರ್ಶನವು ಅಸಶಕನವು. ಆದರೂ ಅವನಂ ಸೌಮ್ಯವೇಷದಿಂದ ಬರಹೇಳೆಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಉಸಿರಲು ; ಅವನು ಹಾಗೇ ನುಡಿದು ಆ ಕ್ಷಪಣಕನಂ ಕರತಂದು ಅಮಾತ್ಯನ ಮುಂದೆ ಬಿಡಲು ; ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯು ಧರ್ಮನಿಯತರಿಗೆ ಜಯವಾಗಲೆಂದು ಹರಸಿ ನಿಂತಿರಲು ; ಆತನಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಕ್ಷಪಣಕನೇ, ಬಂದೆಯಾ ? ಕುಳಿತುಕೋ. ಉಳಿದ ವರ್ತಮಾನವೇನಿದ್ದರೂ ಆ ಬಳಿಕವಾಗಲಿ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ವಿಜಯಯಾತ್ರೆಗೆ ಈ ದಿವಸ ಮುಹೂರ್ತಮಂ ನಿಶ್ಚಯಿಸು ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ—

ಅಯ್ಯಾ ಅಮಾತ್ಯನೇ, ಈ ದಿವಸ ಮಧ್ಯಾಹ್ನಾತ್ತರದಲ್ಲಿ ಸಕಲಗುಣಯುಕ್ತವಾದ ತಿಥಿಯೂ ಪೂರ್ಣಿಮೆಯೂ ಬರುತ್ತಿದೆ. ಉತ್ತರದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಚ್ಛಿಸಿದ ನಿನಗೆ ನಕ್ಷತ್ರವು ವಾಮಭಾಗಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ಬಲು

బళ్ళయను తరళబడుదేందు జీవసిద్ధియు పోలుత్తిరలు: రాక్షసను పూర్వాస్థరణీయింద సంతయావిష్టనాగి—

ఎల్వ క్షపణకనో, వోదలు విజయయాత్రగే లగ్నమం యోదంత
ఈగలూ యోజబేడ మిక్తవరాద జ్యోతిష్జ రోడనేయాదరూ అలూ
జీసి ఏకవాక్యతేయింద లుసిరువనాగు ఎనలు;

ఎల్వ అమాత్యనో, సినో యోగి యావ ద్యేవజ్ఞ రం యోజబేక్లూ
యోజక్లూడు సిశ్చ యనుం మాడిక్లూ. నాను మత్తల్లియాదరూ గమిసు
వేనందేనలు; రాక్షసను—

ఎల్వ క్షపణకనో, ఇష్టమాత్రక్కు సన్యాసియాదవనిగే క్లూప
బందితూ? ఎనలు; క్షపణకను—

ఎల్వ అమాత్యనో, ననగే సిన్న మోల క్లూపమోతక్కు? ఎనలు;

ఎల్వ క్షపణకనో, మత్తారిగే నన్న మోల క్లూపమోందు రాక్ష
సను నుడియలు;

ఎల్వ అమాత్యనో, స్వాశ్రితరం బిట్టు అన్యరన్నపోక్కి సుత్త ద్యేవ
బలహీననాద సిన్న మోల ద్యేవమో అగ్రహమం మాడుత్తిదే ఎందు యో
క్షపణకను అల్లింద ఎద్దు యోగలు: అదం నోడి రాక్షసన బళయల్లి
అప్తనంతే ఆశ్రయిసికొండిద్ద సిద్ధార్థకను—ఇన్న విళంబమం మాడి
దరే వోదలిగింతలూ అధికమాగి క్లూడిరువ మలయక్లేతువిన వాహిసియ
పొదఘాతమంద గొడదేశవల్లవూ క్షుబ్ధమాగి రాజకాయావు బడు
ప్రయత్నసాధ్యవాగువదేందు తిళిమ రహస్యదల్లి బందు బాగురాయణనం
కండు అతను యోదంతే అల్లింద యోగి భద్రభటాదిగళిగే జాగరూక
రాగి ఇరతక్కుదేందు ఏకాంతదల్లి సూజీసి పునః రాక్షసన భవనక్కు
బందు శకటదాసనం కురితు—

అయ్యా మిత్రనో, ననగే యోగి క్లూట్ట మోవన గ్రామవు ఇల్లిగే
సమీపవాగిదే. నాను విదేశగతనాదుదం తిళిదు నన్న యేడరు స్థళిదల్లి
ఇరలంజీ తొరుమనేయం సేరిదళంతే. అవరల్లరం నోడి అమాత్యరిగే
నాను ప్రతిపాత్రసేందు తిళియపాటిసి ననగే ప్రధానరు సంతోషమంద
క్లూట్ట ధూపణంగళిత్తు పత్నియూజితమనంగేయ్దు బరువేను ఎనలు

ಅದಂ ಕೇಳಿ ಶಕಟದಾಸನು ಪಾಗೋ ಮಾಡಿಕೋ ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ
ಆಭರಣಗಳನ್ನವಗೀಯಲು; ಅವನು ಆ ಮಂಡನದ ಸುಖವುಂ ತೆಗೆದು
ಕೊಂಡು ಮೊದಲು ಚಾಣಾಕ್ಯರು ತನ್ನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಕೇಳಿಸಿದ್ದ ಮೇರೆಗೆ
ಎಲ್ಲಮಂ ನೆನೆದು ಅವರು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಕಾಗದಮಂ ಸಹ ಗ್ರಹಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಂದ
ಹೊರಟು ಉಕ್ಕಡದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಹೇಳಿ
ಹೋದ ರೀತಿಗೆ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ಜೋಧಿಸಿ ದಂಡತ್ತಿ
ಹೋಗುವ ಸ್ಥಳಪರಸ್ಥಳಗಳ ಜನರಂ ವಿಚಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಉಕ್ಕಡಕ್ಕೆ ಉಂಡಿಗೆ
ಯಂ ಕೊಡುವ ಅಧಿಕಾರಮಂ ತಾನೇ ನೋಡುವೆನೆಂದು ಉಸುರಿ ಜನಗಳಿಗೆ
ಉಂಡಿಗೆಯಂ ಕೊಡುತ್ತಿರಲು; ಆ ಮಾರ್ಗಗೊಂಡು ಬರುವ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಿಗೆ
ಕ್ಷಪಣಕನು ಎದುರಾಗಲು; ಅವನಂ ಕಂಡು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ನಮ್ಮ ಕ್ಷಪ
ಣಕನು ಎದುರಾದುದರಿಂದ ಅಪಶಕುನಮಾದರೂ ನನಗೇ ಸುಶಕುನವೇ ಸರಿ.
ಈತನು ಕ್ಷಪಣಕನೇ ಯತಾರ್ಥವಾಗಿದ್ದರೆ ಬಾಧಕವು. ಮೌಪಮಂ ಧರಿಸಿರು
ವವನಾದುದರಿಂದ ದೊಡ್ಡವರಂ ಕಂಡಂತೆ ಸುಶಕುನವೇ ಆಯಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತ
ವಿಶೇಷಮುಂಟಾಗಿದ್ದರೆ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—

ಸ್ವಾಮಿಾ ಕ್ಷಪಣಕರೇ, ನಮಸ್ಕಾರವು. ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರಿ? ಪ್ರಯಾಣ
ವೆಲ್ಲಿಗೆ? ಎಂದು ಕೇಳಲು;

ಎಲೈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೇ, ಯಜಮಾನರ ವಾಕ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಹೊರಟು
ಇರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು—

ಕ್ಷಪಣಕರೇ, ನೀವು ಜ್ಯೋತಿಷಜ್ಞರಾದುದರಿಂದ ತಿಳಿದಿರೋ ಏನು?
ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಕ್ಷಪಣಕನು ನಗುತ್ತ—

ಎಲೈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೇ, ನಿನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಾಗದವೇ ನಿನ್ನ ಪ್ರಯಾ
ಣಮಂ ಸೂಚಿಸುತ್ತಿದೆ ಎಂದನು. ಆ ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು—

ಕ್ಷಪಣಕರೇ, ನಾನು ಮತ್ತೊಂದು ದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುತ್ತಿದೆ.
ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ದಿನಸವಂತಿರುವುದು? ಎನಲು; ಕ್ಷಪಣಕನು—

ಎಲೈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೇ, ವಪನಮಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಬಳಿಕ ಆಯುಷ್ಯವು
ಕ್ಕೆ ದಿನಸವು ಹೇಗಿರುವುದು? ಎಂದು ಕೇಳುವಂತೆ ಪ್ರಯಾಣಸನ್ನಾಹದಿಂದ
ಬರುತ್ತ ಲಗ್ನಮಂ ಕೇಳುವುದು ಬಹು ಕೌತುಕಮಾಯಿತು ಎಂದನು.

ಬಳಿಕ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು—ಅದಂತಿರಲಿ. ತಾವು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಿರಿ ? ಮತ್ತೆ ನುವಿರೇವವು ? ಎಂದೆನಲು; ಕ್ಷುಪಣಕನು -

ಎಲೈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೇ, ನಿನ್ನ ವೊದಲುಗೊಂಡು ಪಾಟಲೀಪುರದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೋಗುವ ಜನರು ಬಾಗುರಾಯಣಂ ಕೊಡುವ ಉಂಡಿಗೆಯಂ ಉಕ್ಕಡದವರಿಗೆ ತೋರಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಹೋಗಕೂಡದಂತೆ. ರಾತ್ರಿ ಮೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೂ ಅಶಕ್ಯವಂತೆ. ನೀನು ನಿಶಾಸಮಯದಲ್ಲಿ ಉಕ್ಕಡದವರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ತಗುಲಿ ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಮುಂದೆ ನಿಲ್ಲಬೇಕಾದರೆ ಉಂಡಿಗೆಯನ್ನಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವವನಾಗು. ನೀನು ರಾಕ್ಷಸನ ಹರಿಕಾರನಾದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಯಾರೂ ತಡೆಯರು. ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವ ಸಮಯವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಯಿತು ಹೋಗು, ನಾನು ಬಾಗುರಾಯಣನ ಬಳಿಗೆ ಉಂಡಿಗೆಯಂ ಕೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಉಕ್ಕಡದ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ತಾನು ಬಾಗುರಾಯಣನ ಬಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು.

ಆಗ ಬಾಗುರಾಯಣನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರ ನೀತಿ ಪ್ರಯೋಗವು ಅಕಾಲ ಮೇಘಾದಂತೆಯೂ ವಿಚಿತ್ರವಾದ ದೈವವಿಲಾಸದಂತೆಯೂ ಬಂದುವೇಳೆ ಮಹಾಫಲವುಂ ತೋರುತ್ತ ಹಾಗೇ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಕೃಶವಾಗುತ್ತ ಪುನಃ ತೋರಿ ಅಡಗುತ್ತ ಮೂಲವುಂ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಅಗಾಧವಾಗಿದೆ. ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಸೇನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ರಾಕ್ಷಸನು ಹೇಳಿದಂತೆ ಪಾಟಲೀಪುರವುಂ ಮುತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನವುಂ ಮಾಡುತ್ತವೆ. ಈ ಮೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಸಂಶಯಂ ತೋರಿರುವಂತೆ ನನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ತೋರಿತು. ಆದುದರಿಂದ ರಾಜಪುತ್ರನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಮಲಯಕೇತುವು ನನಗೆ ಮಿತ್ರನಾದವನಾದರೂ ಚಾಣಕ್ಯರ ವಾಕ್ಯಗೌರವದಿಂದ ಇವನುಂ ವಂಜಿಸಿ ಧನಾಶೆಗೆ ಬಳಗಾಗಿ ದೇಹವುಂ ಮಾರಿಕೊಂಡವನಂತೆ ಪರಾಧೀನನಾಗಿ ಕುಲ ಮಾನ ಯಶಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿ ಸ್ವಿಡದೆ ಹೀಗಿರುವ ನನಗೆ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯವುಂ ಬಿಟ್ಟು ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತ ವಿಚಾರದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನು ? ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ತನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ದೂತನುಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ, ಇಲ್ಲಿನ ಉಕ್ಕಡದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋಗುವ ಜನರು ಬಂದು ಉಂಡಿಗೆಯಂ ಕೇಳಿದರೆ ಅವರುಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರತರುವವನಾಗು ಎನಲು; ದೂತನು.

ಬಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಹೇಳಿ ಹಾಗೇ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ಕಾದುಕೊಂಡಿರುವ ಕ್ಷಪಣಕನಂ ಕರತಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ—ಈತನು ಉಂಡಿಗೆಗಾಗಿ ಕಾದಿದ್ದನು ಎಂದು ಬಾಗುರಾಯಣನಿಗೆ ಹೇಳಲು; ಆಗ ಕ್ಷಪಣಕನು ಧರ್ಮಿಪುರಿಗೆ ಧರ್ಮವೃದ್ಧಿಯುಂಟಾಗಲಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕುಳಿರಲು; ಅವನಂ ಬಾಗುರಾಯಣಂ ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಜೀವಸಿದ್ಧ ಎಂದು ತಿಳಿದು—ಬನ್ನಿರಿ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಗಳೇ, ಕ್ಷೇಮವೇ ? ಎನಲು; ಕ್ಷಪಣಕನು—

ಅಯ್ಯಾ, ಕಾರ್ಯಧುರಂಧರರಾದ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕುಶಲಿಗಳು ಎಂದು ನುಡಿಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಳಿಗೆ ಮಲಯಕೇತುವು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗೆ—ಈಗ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯಗಳು ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮುತ್ತಿಗೆಯಂ ಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಪತ್ತೀಪುತ್ರರು ಕುಸುಮನಗರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವುದರಿಂದಾಗಲಿ ನಂದವಂಶದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನೆಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದಾಗಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾನೋ ? ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಾತು ತಪ್ಪಬಾರದೆಂದು ನನ್ನ ಕಾರ್ಯವನ್ನೇ ಸಾಧಿಸಾನೋ ! ತಿಳಿಯಕೂಡದು. ಆದುದರಿಂ ಈ ವಿಷಯಮಂ ಪುನಃ ಬಾಗುರಾಯಣನ ಸಂಗಡ ಆಲೋಚಿಸಿ ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ನೆನಸಿ ತನ್ನ ಬಳಿಯಣ ಕಂಚುಕಿಯಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ, ಬಾಗುರಾಯಣನು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾನೆ ? ಎನಲು; ಬುದ್ಧಿ ಎಂದು ಬಂದು ನೋಡಿ ಹೋಗಿ—

ಜೇಯಾ, ಬಾಗುರಾಯಣನು ಉಂಡಿಗೆಗಾಗಿ ಬಂದ ಕ್ಷಪಣಕನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾನೆಂದು ಬಿನ್ನೈಸಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಆಪ್ತನಾದ ಕ್ಷಪಣಕನೊಡನೆ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನು. ಅವರ್ವರ ಸಲ್ಲಾಪರಹಸ್ಯಮೆಂತಿರುವುದೋ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಮಲಯಕೇತು ಉಂಡಿಗೆಯ ಚಾವಡಿಗೆ ಅಭಿಮುಖಮಾಗಲು; ಆಗ ಪಂಜರದ ಗಿಣಿಯು ಆತನಂ ಕಂಡು ಪರಾಕು ! ಚಿಕ್ಕದೊರೆಯೇ ! ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೂಗುತ್ತಿರಲು; ಆ ಧ್ವನಿಯು ಬಾಗುರಾಯಣನಿಗೆ ಕೇಳಿಬರಲು; ಕಂಚುಕಿಯು ಬಂದು ಇಣಕಿನೋಡಿ ಸುಮ್ಮನೇ ಹೋದುದರಿಂದಲೂ ಪಂಜರಸ್ಥ ಶುಕದ ಪರಾಕೆಂಬ ಸ್ವನವು ಶ್ರೋತ್ರೇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದುದರಿಂದಲೂ ರಾಜಕುಮಾರಕನು ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ವ್ಯಾಜಾಂತರವನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ನಡೆತರುವವನಾಗಿರ್ದಾನೆ. ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕ್ಷಪಣಕನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡುವ ಸಂದರ್ಭ

ದಿಂದ ಈ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯುಂ ಕೆಣಕಿದಂತೆ ಮಾಡಿ ಇವನ ಮುಖವಚನದಿಂದಲೂ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಕೋಪಮುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಆಗ ಕ್ಷಪಣಕನಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಕ್ಷಪಣಕರೇ, ರಾಕ್ಷಸನ ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಮಾಗಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಉಂಡಿಗೆಯನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿ ಬಂದವರಲ್ಲವಷ್ಟೆ? ಎನಲು: ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಯ ಕೇತುವು ಬಂದು ಏನೋದಾರ್ಥಮಾಗಿ ಬಾಗುರಾಯಣನ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚುವ ಸೆವದಿಂದ ಆತನು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಸ್ಥಾನದ ತೆರೆಯ ಹಿಂದೆ ನಿಂತು ಮಾತುಗಳಂ ಕೇಳುತ್ತಿರಲು: ಆಗ ಬಾಗುರಾಯಣನ ಆಕ್ಷೇಪಣೋಕ್ತಿಗೆ ಕ್ಷಪಣಕನು ಸೌಗತ! ಸೌಗತ! ಎಂದು ತನ್ನ ಕಿವಿಗಳಂ ಕೈಯ್ಯಿಂದ ಮುಚ್ಚುತ್ತ—

ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ವಂಚಕನಾದ ರಾಕ್ಷಸನ ಕಾರ್ಯವು ನನಗೇಕೆಬೇಕು? ಅವನ ನಾಮಗ್ರಹಣವು ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವೆನು. ಉಂಡಿಗೆಯಂ ಕೊಡುವವನಾಗು ಎಂದನು.

ಬಾಗುರಾಯಣನು—ಅಯ್ಯಾ ಕ್ಷಪಣಕರೇ, ನಿಮ್ಮ ಮಿತ್ರನಾದ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಪ್ರಣಯಕಲಹಮಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಆತನಿಂದ ನಡೆದ ಅಪರಾಧವೇನು? ಎಂದೆನಲು;

ಅವನಿಂದೇನು ದೋಷ? ಆತನ ಸ್ವಭಾವವೇ ಹಾಗಿರುವುದು. ನಾನು ಮಾಡಿಕೊಂಡುದಕ್ಕೆ ಲಜ್ಜೆ ಪಡುತ್ತ ಹೀಗೆ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯನಾದೆನು. ಅದು ಹೇಳತಕ್ಕ ಪ್ರಸ್ತಾಪಮಲ್ಲವೆಂದು ಕ್ಷಪಣಕನು ನುಡಿದನು.

ಅಯ್ಯಾ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಗಳೇ, ಅದು ಅಂಥ ರಹಸ್ಯವೇನಾಗಿದ್ದಿತು? ಎಂದು ಬಾಗುರಾಯಣನು ನುಡಿದನು.

ಅಂಥ ರಹಸ್ಯವಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮಹಾಘಾತುಕವ್ಯಾಪಾರವಾದುದರಿಂದ ಲಜ್ಜೆ ಪಡಬೇಕಾಯಿತು ಎಂದನು. ಬಳಿಕ ಬಾಗುರಾಯಣನು—

ಕ್ಷಪಣಕರೇ, ಹೇಳಕೂಡದ ಗೂಢಾಂಶವಾದರೆ ಉಂಡಿಗೆಯಂ ಕೇಳಿಕೆಲಸವಿಲ್ಲ ಎನಲು; ಕ್ಷಪಣಕನು—

ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ಅಪ್ಪು ಕೌತೂಹಲವಿದ್ದರೆ ಹೇಳುವೆನು ಕೇಳು. ಮೊದಲು ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ನಾನು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿರುತ್ತಿರಲು: ಬಂದಾನೊಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಅಮಾತ್ಯನು ನಂದರ ಮೇಲೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಕೊಂಡು ಬಂದು ಅವರಂ ಸಂಹಾರಗೆಯ್ದನೆಂಬ ವೈರವನ್ನೊಸಿ ವಿಷಕನ್ಯೆಯಂ

ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ನನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಕಳುಹಿಸಿ ಪರ್ವತರಾಜನು ನಿರ್ವಾಪಣಂ
ಗೆಯ್ದುದಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ ನನ್ನಂ ಆ ರಾಕ್ಷಸನ ಮಿತ್ರನೆಂದು ಚಾಣ
ಕ್ಯನು ಕೆಳ ನನ್ನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅಪಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸಾರಿಸಿ ಪಟ್ಟಣಮಂ
ಬಿಟ್ಟು ದಾಟಿಸಿದನು. ಆ ಬಳಿಕ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಅವಲಂಬನವು ದೂರಕದೆ
ಇದ್ದುದರಿಂದ ನಾನು ರಾಕ್ಷಸನನ್ನೇ ಅಶ್ರಯಿಸಿ ಕಾಲಹರಣಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿ
ರಲು : ಇಲ್ಲಿಯೂ ಅದೇ ರಾಕ್ಷಸನು ಕೆಲವು ಜನ ಅರಸುಗಳೊಡನೆ ಅಲೋಚೆ
ಸುತ್ತ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಮಂ ಬಳಸುವವನಾಗಿ ಈಗಲೂ ಮಹಾ
ಭೂತುಕನ್ಯಾಪಾರಮಂ ಮಾಡಲೇನಿಸಿ ಇರುವವನಾದಕಾರಣ ಆತನ ಸಹವಾಸ
ಮೋಪದಿಂದ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಮತ್ತೂ ಅನಿಷ್ಟಸಂಭವಿಸಿದರೆ ನಾನು ಈ ಲೋಕದ
ಲ್ಲಿಯೇ ಇರದಂತೆ ಆಗುವುದೆಂದು ತಿಳಿದು ದೇಶಾಂತರಮಂ ಕೂರಿತು ಹೋಗು
ವುದಕ್ಕೆ ಉಂಟಿಗೆಯಂ ಕೆಳಬಂದೆನು. ಈ ಯಥ್ಯಮಂ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಲಜ್ಜೆ
ಪಟ್ಟವನಾಗಿ ಅಶಕ್ತನಾಗಿದ್ದೆನು ಎನಲು ; ಬಾಗುರಾಯಣನು—

ಹಾಗಾದರೆ ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಿಗೆ ಅರ್ಧರಾಜ್ಯಮಂ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲ
ಎಂಬ ಲೋಭಬುದ್ಧಿಯಂ ನೆನೆದು ಚಾಣಕ್ಯನು ವಿಷಕನ್ಯಾಮೂಲಕವಾಗಿ
ಪರ್ವತಕ್ಷಾತ್ರಪಾಲನಂ ಸಂಹಾರಂಗೆಯ್ದವನೆಂಬ ವಾರ್ತೆಯು ಅನ್ಯತಮಾ
ಯಿತಷ್ಟೆ ? ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಕ್ಷಪಣಕನು ಕಿವಿಗಳಂ ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು—

ಬುದ್ಧೇಶಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ಇದೊಂದನ್ನೂ ಅರಿತವನಲ್ಲ.
ಸುಮ್ಮನೇ ದೋಷಮಂ ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದೇ ? ಎಂದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಬಾಗು
ರಾಯಣನು—

ಅಯ್ಯಾ ಕ್ಷಪಣಕನೇ, ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಯಥ್ಯಮಂ ರಾಜಪುತ್ರನಾದ
ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಬಹುದಲ್ಲ ? ಎನಲು : ಕ್ಷಪಣಕನು—

ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ನಾನು ಮಿತ್ರ
ನಾಗಿದ್ದು ಈ ಸಮಯದೊಳೆ ಶತ್ರುಭಾವವನ್ನಾಚರಿಸಬಹುದು ? ಎಂದು
ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ; ಆ ವೃತ್ತಾಂತಮೆಲ್ಲಮಂ ಮರೆಯಾಗಿ ನಿಂತು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ
ಮಲಯಕೇತುವು ತಂದೆಯಂ ನೆನಸಿಕೊಂಡು ಮುಖಿತನಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಅನಿ
ತ್ಯಮಾದ ಕೋಪಮಂ ವಹಿಸಿ ಬಾಗುರಾಯಣನ ಅಭಿಮುಖಕ್ಕೆ ತಂದು—

ಅಯ್ಯಾ ಮಿತ್ರನೇ, ಯಥಾರ್ಥವಾದಿಯಾದ ಈ ಕ್ಷಪಣಕನು ನಿನ್ನ ಸಂಗಡ
ಹೇಳಿದ ಕರ್ಣಕಲೋರಮಾದ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೆಳ ಮರೆತುಹೋಗಿದ್ದ ಪಿತ್ರಕ್ಕೇಶ

ಮುಳ್ಳವನಾದ ನನಗೆ ಈಗ ದ್ವಿಗುಣವ್ಯಥೆಯುಂಟಾಯಿತು ಎನಲು ; ಆಗ ಕ್ಷಪಣಕನು—ತಾನು ಯಾವ ಅರ್ಥಮಂ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಇದ್ದೆನೋ ಆ ಯರ್ಥವು ಸ್ಮೃತಾತ್ಮಜಂಗೆ ತಿಳಿದಂತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ನಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾದೆನು ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಭಯಪಟ್ಟವನಂತೆ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಮಲಯಕೇತು ಬಾಗುರಾಯಣನಂ ನೋಡಿ—

ಆಯ್ಯಾ ಪ್ರಿಯನೇ, ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಸಮ್ಮತದೆಗೆ ಮಿತ್ರನಾದುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರಮಂ ಕೊಟ್ಟು ನಂಬುಗೆಯಿಂದ ಇರುತ್ತಿದ್ದೆನು. ಈತನು ಹೀಗೆ ಗೂಢಶತ್ರುತ್ವವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಬಂದು ಸಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಇಂಥ ವ್ಯಸನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದನು. ಈತನು ನಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸನೇ ಸರಿ ಎಂದು ಕಂಬನಿಗಳಂ ತುಂಬುತ್ತ ಶೋಕಪಡುತ್ತಿರುವ ಮಲಯಕೇತುವಂ ನೋಡಿ ಬಾಗುರಾಯಣನು—ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಯಜಮಾನರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರು ನನಗೆ—ನೀನು ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದು ಕಾಲಾಂತರದೊಳಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಆಶ್ರಯರಹಿತನಾಗಿ ಬಂದು ಪರ್ವತರಾಜಪುತ್ರನನ್ನನುಸರಿಸಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಿದರೆ ಸಮಯಮಂ ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸಮಂ ತಪ್ಪಿಸಿ ಕೋಪಮುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಜೀವಸಹಿತಮಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಡಿಸತಕ್ಕುದು ಎಂದು ಬರೆದು ಕಳುಹಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈಗ ನನ್ನ ಮತ್ತು ಕ್ಷಪಣಕನ ಸಂವಾದಮಂ ಹೊಂಜೆ ಕೇಳಿ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ಮಹಾ ಕೋಪಮುಂಟಾಗಿರುವುದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಮಹಾನರ್ಥವು ಸಂಭವಿಸುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮುಂಟಾಗುವ ನಿಮಿತ್ತವು ಬೇರೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಇವನಂ ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸಿ ಅಮಾತ್ಯನ ಜೀವಕ್ಕೆ ಮೋಸಬಾರದಂತೆ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೆ ಯಜಮಾನರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಹಾ ರೋಪಮುಂಟಾಗುವುದು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಕುರಿತು—

ಆಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ಕಳೆದುಹೋದ ಮಾತಿಗೆ ಕಳವಳಗೊಂಡು ಫಲವೇನು ? ಈ ನನ್ನ ಬಿನ್ನಪಮಂ ಸಾವಧಾನದಿಂದ ಅವಧರಿಸುವವನಾಗು. ಅದೇನೆಂದೊಡೆ—ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡುವ ಕೋಪವೂ ವ್ಯಸನವೂ ಅನರ್ಥಕಾರಣಮೆಂದು ನೀತಿಜ್ಞರು ಪೇಳುವರು. ಅದುದರಿಂದ ನೀತಿ

ಕಾರ್ಯವನ್ನನುಸರಿಸಿ ನಡೆಯುವ ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಸಕಲ ಶ್ರೇಯಸ್ಸೂ ಉಂಟು
ಗುವುದು. ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಾಧಿಪತ್ಯಮಂ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳೂ ಮಿತ್ರರೂ
ಉದಾಸೀನರೂ ಎಂದು ಜನರು ಮೂರು ತರನಾಗಿಹರು. ಅರಸುಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯ
ವಶದಿಂದ ಒಂದುವೇಳೆ ಶತ್ರುಗಳು ಮಿತ್ರರಾಗುವುದುಂಟು. ಹಾಗೇ ಮಿತ್ರರು
ಶತ್ರುಗಳಾದಾರು. ಅದೆಂತೆಂದರೆ—ಮೊದಲು ನಂದರು ಸಂಹೃತರಾದ ಸಮಯ
ದಲ್ಲಿ ಅವರುಗಳ ತಂದೆಯಾದ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜನಿಗೆ ಸ್ವೀಕೃತ ಪುತ್ರನನ್ನಾ
ದರೂ ಉಂಟುವಾಡಿ ಪುನಃ ನಂದವಂಶವು ಅಂಕುರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲೆಣಿಸಿದ್ದ
ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪರ್ವತರಾಜನೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಬಾಣಾಕೃರೂ
ಶತ್ರುಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ರಾಕ್ಷಸನು ಏಪಕ್ಷಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನಾಚರಿಸಿ
ದ್ದಾನು. ಅದಂ ದೋಷವೆಂದೆಣಿಸಕೂಡದು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ದಿವಸಗಳ ಮೇಲೆ
ವೃದ್ಧರಾಜನು ಕಾಲಾಧೀನನಾಗಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಯೋಚಿಸಿದ್ದ ಅರ್ಥವು ಸಿಕ್ಕಲು
ಮಾಗಲು ; ನಂದವೈರಿಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಲೆಣಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅವ
ಲಂಬನ ದೊರಕದೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ನಿನ್ನನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ನಿನ್ನ ಮುಖದಿಂದ ಚಂದ್ರ
ಗುಪ್ತನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿ ನಂದರಾಜ್ಯಮಂ ನಿನಗೆ ಉಂಟುಮಾಡುವೆನೆಂದು ಉದ್ಯುಕ್ತ
ನಾಗಿದ್ದರೆ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ದೋಷಮಂ ಹೇಳಕೂಡದು. ರಾಜನೀತಿಯಂ ನೀನು
ತಿಳಿದಿರುವೆಯಷ್ಟೆ? ರಾಜ್ಯತಂತ್ರವು ಕಾರ್ಯಾನುಗುಣಮಾಗಿ ಶತ್ರುಗಳಂ ಮಿತ್ರ
ರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು. ಈಗ ಗೌಡದೇಶವು ಕೈವಶಮಾಗುವ ಸಮಯದೊಳಿ
ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಅಸಹ್ಯತೆ ತೋರಿದರೂ ಗತವೃತ್ತಾಂತವೊಂದನ್ನೂ ಸ್ಮರಿಸದೆ
ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಇರುತ್ತ ನಂದರಾಜ್ಯವು ನಮ್ಮ ಕೈವಶಮಾದ ಬಳಿಕ ಆವಶ್ಯಕ
ಮಾದರೆ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಪುರಸ್ಕರಿಸಬಹುದು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪರಿತ್ಯಜಿಸಬಹುದು.
ಹೀಗೆ ವಿನುರ್ವಾಪೂರ್ವಕಮಾಗಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾಚರಿಸುವ ಅರಸಿಗೆ ಆಪತ್ತು ಗ
ಳೆಲ್ಲವೂ ಸಂಪತ್ತುಗಳೇ ಆಗುವವೆಂದು ನೀತಿವಾಕ್ಯಗಳಂ ಹೇಳಿ ಆತನ ಕೋಪ
ಮಂ ಸಮಾಧಾನಂಗೆಳಿಸಲು ;

ಅಯ್ಯಾ ಮಿತ್ರನೇ, ವಿಚಾರಮಿಲ್ಲದೆ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಬದಗಿದ ಕ್ರೋಧಮಂ
ಸಮಾಧಾನಂಗೆಳಿಸಿ ಅಪಯಶಸ್ಸು ಬಾರದಂತೆ ಮಾಡಿ ಮುಂದೆ ಯೋಚಿಸಿರುವ
ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣಮಾದ ನೀತಿಯಂ ತಿಳುಹಿಸಿ ಪ್ರಮಾದಮಂ ದಾಟಿಸಿದವ
ನಾದೆ ಎಂದು ಮಲಯಕೇತುವು ಬಾಗುರಾಯಣನಿಗೆ ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ
ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು.

హిగిరుత్తిరలు ఆ మూరసయ దివస రాత్రివేళయల్లి పోదలు
క్షుణకనం కండు మాతనాడి హోద సిద్ధార్థకను బోకాగియే అల్లిన
ఁగుక్కడద సమీపక్కేది సెంతు భోతనాదవనంతే హిందక్కే హోగుత్తు పునః
ఁగుక్కడద సమీపక్కే బరుత్తు నాల్కుకడేయన్నో జేదరి నోడుత్తు
ఁగుక్కడమం మీరి హోగువవనంతే యత్నమం మోడుత్తిరలు ; అల్లద
కావలుగారరు అవనం నోడి ఇవనారో ! ఈ పోళయల్లి కద్దు
బుదననంతే తోరుత్తిదే. దట్టయల్లి లక్కోటు కాగదమం కట్టేకొండి
ద్దానే ఎందు మాతనాడికొక్కత్తు ఆ సిద్ధార్థకనం హిడిదు—

ఎల్లీ. ఎల్లిగే హోగువే? ఁండిగేయం తోరిసు ఎనలు ; సిద్ధార్థ
కను—

ఁండిగే అందరేను? నన్న బళియల్లి ఇల్ల. దమ్మయ్యా ! హేగా
దరూ నన్నం బిట్టు బిడిరి ఎవను. కావలవరు—

ఈ రాత్రివేళయల్లి సెనగే అంథ కాయవావదు ? ఎనలు :

సిద్ధార్థకను—కాయముంటు. పునః బరుత్తిద్యేన. బిట్టుకొడి
దమ్మయ్యా ! ఎనలు ; కావలవరు వంజకనాద ఇవనం కాగద సమేత
మాగి కరేదుకొండు హోగి బాగురాయణన వశక్కే బప్పిసెదరే యావు
దిద్దరూ ఆతనే విహారిసికొళ్ళువను ఎందు హేళికొళ్ళుత్తు ఆ సిద్ధార్థ
కను హిడిదు తందు రాజద్వారద బళియల్లి నిల్లిసి ద్వారపాలకరిగే
తిళుహెసలు : అవరు హోగి బాగురాయణనోడనే సల్లపమం మోడు
త్తిరువ మలయకేతువిగే క్కేముగిదు—

బుద్ధి. ఈ రాత్రివేళయల్లి ఁండిగే ఇల్ల దిరువ బబ్బ మనుష్యను
సెక్కిదనంత. అవన బళియల్లి లక్కోటేన కాగదవిరువుడంతే. అవనం
కావలవరు హిడితందు బాగిలల్లి నిల్లిసిద్దారే. అప్పణే పను ? ఎనలు ;

ఆ కాగదమం తరువనరాగిరి ఎందు మలయకేతువు హేళలు ; ఆ
బాగురాయణను గవాక్ష దింద సిద్ధార్థకను నోడి—ఇవను బోకాగియే
ఁగుక్కడల్లి సెక్కిదవనాదుదరింద రాక్షసన ఁట్టా టనేగే సమయం సన్నిహి
తమాయితందు ఆహోజసుత్తు అల్లిన దూతనం నిరొక్కిసి—

ಎಲೈ, ಉಕ್ಕಡದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದವನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ನೂತನವಾಗಿ ಬಂದವನೋ? ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿನ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಭೃತ್ಯನಾಗಿರುವನೋ? ಕೇಳು ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ—

ಬುದ್ಧಿ, ನಾನು ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರ ಸೇವಕನು ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೇ ಹೇಳಲು; ಬಾಗುರಾಯಣನು—

ಹಾಗಾದರೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಉಂಡಿಗೆಯನ್ನು ಯಾಕೆ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ? ಎನಲು; ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ತ್ವರಿತಕಾರ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಸಂವಕಾಶಮಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆನು ಎಂದನು. ಆ ಮೇಲೆ—

ಎಲೋ, ರಾಜಶಾಸನಮಂ ಮೀರಿ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಅಂಥ ಕೆಲಸವೇನು? ಎಂದು ಬಾಗುರಾಯಣನು ಕೇಳಲು; ಆಗ ಮಲಯಕೇತುವು—

ಅಯ್ಯಾ ಮಿತ್ರನೇ, ಈ ಭೃತ್ಯನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಗದವು ಸಿಕ್ಕಿತಂತೆ. ನೋಡುವವನಾಗು ಎನಲು; ಅದಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಬಾಗುರಾಯಣನು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ಈ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ರಾಕ್ಷಸನ ಮೋಹರವು ಇದೆ. ಮುದ್ರೆ ಬಡೆಯದ ಹಾಗೆ ಓದಿ ಕೊಡುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಆತನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಪತ್ರಮಂ ಬಿಚ್ಚಿ—

ಶ್ರೀಮತು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೇಷ್ಠರಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಳಾಂತರದಲ್ಲಿರುವ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುವ ಅರ್ಥವೇನಂದರೆ—ನಮಗೆ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷನಾದ ಮನುಷ್ಯನಂ ನಿರಾಕರಿಸಿ ಆತಂ ಕೇಳುವಂತೆ ನನ್ನ ಗುಣಕಥನಮಂ ಮಾಡಿದುದು ಪರೋಕ್ಷವಾಗಿ ಶ್ರುತವಾದುದರಿಂದಲೂ ಅಭರಣಂಗಳ ಮೂರು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳು ತಲಪಿದುದರಿಂದಲೂ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅಪ್ಪರಾಗಿ ನಮಯಮಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿರುವ ಪುರುಷರಿಗೆ ಕೆಲಸ ಕೈಗೂಡಿದ ಬಳಿಕ ಆ ಜನಗಳಿಗೆ ನಡಸಿಕೊಡತಕ್ಕದೇನಂದರೆ—ಕೆಲವರಿಗೆ ಶತ್ರುವಿನ ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇರುವುದು. ಮತ್ತೆ ಕೆಲವರು ಪರಿಪಂಥಿ ಸೇನೆಯನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವರು. ಉಳಿದವರು ನಿಮ್ಮ ಹಗೆಯ ರಾಜ್ಯಮಂ ಬಯಸುವರು. ಇದು ಜಿತ್ತದಲ್ಲಿ ರಜೆಯು. ಈ ಕಾಗದದ ಸಂಗಡ ಕಳುಹಿಸಿರುವ ಈ ರಾಜಭೋಗ್ಯವಾಗಿರುವ ವಿಭೂಷಣಮಂ ನೋಡುವುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರಮುಂಟೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಜಿತ್ತಕ್ಕೆ ಪೆದ್ದವಾಗುವುದು. ಕಡಮೇ

ಸಂಗತಿ ವಿಸಿದ್ಧರೂ ಆಪ್ತನಾದ ಈ ಪುರುಷನ ಮುಖವಚನದಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತಿದೆ ಎಂದು ಬರೆದಿರುವ ಬಕ್ಶಣೆಯು ಮಲಯಕ್ಕೆತುವಿಗೆ ಓದಿ ತಿಳುಹಿಸಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಚಾರಣೇ, ಈ ಕಾಗದವು ಯಾರು ಕೊಟ್ಟರು? ಎಂದು ಕೇಳಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಈ ಲೇಖನವು ಕೊಟ್ಟವರ ನೆಪ್ಪನ್ನು ನಾನರಿಯೆನು ಎಂದನು.

ಬಾಗುರಾಯಣನು—ಆದರೆ ಸಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಬಡವೆಯು ತೋರಿಸೆನಲು; ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು—

ಬಡವೆ ಅಂದರೇನು? ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಬಾಗುರಾಯಣನು ದೂತನ ಮುಖವು ನೋಡಿ—ಈ ಚಾರಣನು ವಂಚಕನಾಗಿ ತೋರುವುದರಿಂದ ಯಥಾರ್ಥವುಂ ಹೇಳುವ ಪರ್ಯಂತವೂ ಇವನು ಕಣಿಗಳಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸಿರಿ ಎನಲು: ಅವರು ಹಾಗೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಕಣಹತಿಗೆ ತಾಳದವನಂತೆ ನಡುಗುತ್ತ ಕಕ್ಷಗತವಾಗಿದ್ದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯು ಕೆಡಹಲು; ಅದಂ ದೂತನು ತಂದು ಮಲಯಕ್ಕೆತುವಿನ ಮುಂದೆ ಇರಿಸಿ—ಈ ಸಂಪುಟವೂ ಸಹ ಈ ಚಾರಣನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದಿತು ಎನಲು: ಅದಂ ನೋಡಿ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಈ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗೂ ಕಾಗದಕ್ಕೂ ಸಹ ಮಾಡಿರುವ ಮುದ್ರೆ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಮಲಯಕ್ಕೆತುವಿಗೆ ತಿಳಿಸಲು; ಆತನು ಮೋಹರು ಬಡೆಯದಂತೆ ಆಭರಣವುಂ ತೆಗೆದು ತೋರಿಸುವವನಾಗು ಎನಲು; ಬಾಗುರಾಯಣನು ಹಾಗೇ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಮುಚ್ಚಳವುಂ ತೆಗೆದು ಮಂಡನಗಳಂ ತೋರಿಸಲು; ಅದಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬಂದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆತನು ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಕೊಟ್ಟ ನೈಪಥ್ಯಗಳಿವು. ಇವು ನಮ್ಮಿಂದ ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವುಗಳಾದುದರಿಂದ ರಾಜಯೋಗ್ಯಮೆಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವುಂ ಬಯಸಿ ಚಾಣಕ್ಯನಿಲ್ಲದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಗದದ ಸಂಗಡ ಈ ವಿಭೂಷಣಗಳಂ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನು. ಈಗ ಅಮಾತ್ಯನ ಹೃದಯವು ತಿಳಿಯಬಂದಿತು ಎಂದು ಮಲಯಕ್ಕೆತು ಹೇಳಿದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ಬಾಗುರಾಯಣನು—

ಆಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ಈ ಯಥವು ಮತ್ತೂ ಸಿನಗೆ ದೃಢವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸೇವಕನ ಮುಖವುಂ ನೋಡಿ ಉಂಟಾದರ್ಥವುಂ ಹೇಳಿದೆ ಇರುವ ಈ ತುಂಬನಾದ ಚಾರಣನು ಗಂಟಾದ ಕಣಿಯಿಂದ ಪ್ರಹರಿಸೆಂದು

ದೂತನಿಗೆ ನೇಮಿಸಲು ; ಆ ಪ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಭೀತ
ನಂತೆ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತ—

ಸ್ವಾಮಿ, ನನಗೆ ಅಭಯಮಂ ಕೊಟ್ಟರೆ ಉಂಟಾದರ್ಥಮಂ ಯಥಾರ್ಥ
ಮಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾ ಪಿಸುವೆನೆನಲು ; ಬಾಗುರಾಯನು—

ಎಲೋ, ಭೃತ್ಯನಾದವನು ಯಥಾರ್ಥಮಂ ಹೇಳಿದರೆ ಅಭಯಮಲ್ಲದೆ
ಭಯವೇನಿರುವುದು ? ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊ ಎನಲು ; ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಎದ್ದು ಕೈ
ಮುಗಿದು ನಡುಗುತ್ತ—

ಸ್ವಾಮಿ, ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರು ಈ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನೂ ಕಾಗದವನ್ನೂ ಪಾಟ್
ಲಿಪುರಾಧಿಪರಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟಿ ಸಿ ಬಾರೆಂದು ನನ್ನಂ ಕಳು
ಹಿಸಿದರು. ನಾನವರ ದೂತನೆನಲು ;

ಎಲೈ ಬಂಟನೇ, ಈ ಯಥಾರ್ಥವು ವಿದಿತವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಅಮಾತ್ಯರು
ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಯಾವ ಬಾಯಿಮಾತುಗಳಂ ಹೇಳೆಂದು ಕಳುಹಿಸಿದರು ? ಅದಂ
ಯಥಾರ್ಥಮಾಗಿ ಉಸಿರೆಂದು ಬಾಗುರಾಯನು ಬೆಸಗೊಳ್ಳಲು ; ಸಿದ್ಧಾ
ರ್ಥಕನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮಹಾರಾಜರಿಗೆ ತಿಳುಹಿ
ಸೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟ ಮಾತುಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ—ಇಲ್ಲಿ ತನುಗೆ ಆಪ್ತರಾದ
ಐದು ಮಂದಿ ಅರಸುಗಳುಂಟು. ಅವರು ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆತಿ ಜಾಗ
ರೂಕರಾಗಿ ಸಮಯಮಂ ಪ್ರತಿಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಇಲ್ಲಿಗೂ ಆಪ್ತರಂತೆ ಇರುವುದರಿಂದ
ಸ್ವಲ್ಪದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಂ ಕೈಸೇರುವುದು. ಆ ಬಳಿಕ ಅವರ
ಮನೋರಥಮಂ ನಡೆಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನುಡಿದು ಅವರುಗಳಂ ಸೂಚಿಸೆಂದು
ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಂ ಕೊಟ್ಟರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಬಾಗುರಾ
ಯನು—

ಆ ಅರಸುಗಳ ಹೆಸರೇನು ? ಎಂದು ಕೇಳಲು ; ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಕುಲೂತಪತಿಯಾದ ಚಿತ್ರವರ್ಮನೊಬ್ಬನಂತೆ. ಮಲಯದೇ
ಶಾಫಿತ್ವರನಾದ ಸಿಂಹನಾದನೊಬ್ಬನಂತೆ. ಕಾಶ್ಮೀರ ವಲ್ಲಭನಾದ ಪ್ರಸ್ಕರಾಕ್ಷನೊ
ಬ್ಬನಂತೆ. ಸಿಂಧುಪಾಲನಾದ ಸಿಂಧುಪೇಣನೊಬ್ಬನಂತೆ. ಪಾರಶೀಕ ಭೂಧವನಾದ
ಮೇಘನಾದನೊಬ್ಬನಂತೆ. ಈ ಐದು ಜನರ ಹೆಸರುಗಳಂ ಸೂಚಿಸುವ ಹಾಗೆ
ಅಮಾತ್ಯರ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದ್ದಿತು ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಮಲಯಕೃತನು

ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಸನಂಗೆಂಡು—ಅಹಹ ! ಚಿತ್ರವರ್ಮಾದಿಗಳೂ ಕೂಡ ನನಗೆ ದ್ರೋಹಮಂ ಮಾಡಲೆಣಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಮಂ ಬಳಸಿದರ್ಥವು ತಿಳಿದ ಬಳಿಕ ಇನ್ನಾರಂ ಆಪ್ತರೆಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು ? ಕಾಲಗತಿ ಯೆಂತಿರುವುದೋ ! ಹರ ಹರ ! ಇವರು ಎಷ್ಟು ದಿನಗಳಿಂ ಈ ಮತ್ಸರಮಂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರೋ ! ಈ ದುಷ್ಟಸಾಮಂತರಂ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ಸಲಹಿದುದು ಸರ್ಪಕ್ಕೆ ಕ್ಷೀರವನ್ನೆರೆದು ಸಲಹಿದಂತಾಯಿತು ಎಂದು ಹೇಳಿ ತನ್ನ ಬಳಿಯಣ ಕಂಚು ಕಿಯಾದ ಹಂಸಕನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಹಂಸಕನೇ, ನೀನು ಹೋಗಿ ಅನಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರು ಯಾವ ಕಾರ್ಯಮಂ ನೋಡುವರು ? ತಿಳಿದು ಬಂದು ಹೇಳುವವನಾಗು ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು ; ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಕಂಚುಕಿ ಹೋಗಿ ಆತನ ಸಮಯಮಂ ನೋಡುತ್ತಿರಲು ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಬಳಿಯಣ ದೂತನಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಪಿಂಗಲನೇ, ಗೌಡದೇಶದಲ್ಲಿ ರಾಜಕಾರ್ಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸೇನೆಗಳು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟು ಸಿದ್ಧವಾಗಲಿ. ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಸುತ್ತಲೂ ಸ್ವಸೈನ್ಯವ್ಯೂಹರಚನೆಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕುಲೂತಪತಿ ಚಿತ್ರವರ್ಮನೂ ಮಲಯಪತಿ ಸಿಂಹನಾದನೂ ಕಾಶ್ಮೀರಪತಿ ಪುಷ್ಕರಾಕ್ಷಸನೂ ಸಿಂಧುಪತಿ ಸಿಂಧುಪೇಣನೂ ಪಾರಶಿಕಪತಿ ಮೇಘನಾದನೂ ಈ ಐದು ಮಂದಿ ಅರಸುಗಳೂ ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಜಾಗರೂಕರಾಗಿ ತೆರಳುತ್ತಿರಲಿ. ನಾವು ಹಿಂದೆ ಬರುವೆವು. ನಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಮಗಧ ಗಾಂಧಾರ ಶಕನರಪತಿಗಳು ವ್ಯೂಹಮಂ ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ಬರಲಿ. ಜೂಣ ಹೂಣಾಧಿಪತಿಗಳು ನಮ್ಮ ಹಿಂದುಗಡೆ ಯಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿರಲಿ. ಕೇಶರನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯು ಪಾರ್ವತೀಯವಾಹಿನೀ ಸಮೇತನಾಗಿ ಈ ಪುರದೇಶಂಗಳಂ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವವನಾಗಲೆಂದು ನಾವು ಹೇಳಿದವೆಂಬುದಾಗಿ ಆ ದಳಪತಿಗಳಲ್ಲರಿಗೂ ಉಸುರಿ ಬಾರೆಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು ; ಈ ಯರ್ಥಮಂ ಕಂಚುಕಿ ತಿಳಿದು ಬಂದು ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡಲು : ಅದಂ ಕೇಳಿ ಬಾಗುರಾಯಣನಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಮಿತ್ರನೇ, ರಾಕ್ಷಸನು ಘೌಜಿಗೆ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದರ್ಥಮಂ ತಿಳಿದೆಯಷ್ಟೆ ? ನಮ್ಮ ವಂಶಪರಂಪರೆಗೆ ಆಪ್ತವಾದ ಪಾರ್ವತೀಯಪತಾಕಿಸಿಯೊಡಗೂಡಿ ಕೇಶರನು ಈ ಪುರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕಂತೆ. ನಮಗೆ ದ್ರೋಹಿಗಳಾದ ಚಿತ್ರವರ್ಮಾದಿಗಳು ವ್ಯೂಹಮಂ ರಚಿಸಿಕೊಂಡು ಆತನು ಹೇಳಿದ ಮೇರೆಗೆ ಜಾಗರೂಕ

ರಾಗಿ ನಮ್ಮಂ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ತೆರಳಬೇಕಂತೆ. ತಾನು ಕೆಲವು ದೌತಾಧಿಪತಿಗಳೊಡನೆ ಹಿಂದೆ ಬರುವನಂತೆ. ಹೀಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ಧ್ವಜನಿಗೆ ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದ ಭಾವಮಂ ನೋಡಿದರೆ ಈಗ ಉಕ್ಕಡದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದ ಆತನ ಚಾರನು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಈಗಲೇ ನಿರ್ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದಂತಾಯಿತು ಎಂದು ಉಸುರಿ ಮುಖಮಂ ಗಂಟೆಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಭಾವದಿಂದ ಆತನಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸೆಂದು ಮಲಯಕ್ಕೆತುವು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು; ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ಬಾಗುರಾಯಣನು ಒಬ್ಬ ಕಂಚುಕಿಯಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ ದಾತೃಹಕನೇ, ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರತರುವಂತೆ ದೊರೆಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ. ಅವರಂ ಬಡಗೊಂಡು ಬರುವವನಾಗು ಎಂದು ನೇಮಿಸಲು: ಅವನು ಬುದ್ಧಿ ಎಂದು ಹೋಗುತ್ತ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಏನು ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಲೋ ರಾಜಪುತ್ರನು ಮುಖಮಂ ಗಂಟೆಕ್ಕೆ ಆತನಂ ಕರೆಯಕಳು ಹಿಸೆಂದು ಬಾಗುರಾಯಣನಿಗೆ ನೇಮಿಸಿದನೇ. ಹೊರತು ಎಂದಿನಂತೆ ಮುಖಪ್ರಸಾದದಿಂದ ನನ್ನಂ ಕುರಿತು ಅಜ್ಞಾಪಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಮಾತ್ಯರಲ್ಲಿ ಕೋಪಮುಂಟಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಈ ರಾಕ್ಷಸನಿಂದ ಏನೋ ಅಚಾತುರ್ಯ ನಡೆದಿರಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತ ಹೋಗಿ ಅಮಾತ್ಯನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ತಲೆಯಂ ಬಾಗಿಸದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೈಮುಗಿದು—

ಸ್ವಾಮಿ, ದೊರೆಗಳ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ. ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಹೊರಡಬಹುದು ಎನಲು ; ರಾಕ್ಷಸನು—ಈ ಕಂಚುಕಿಯು ಇದುವರೆಗೂ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ವಿನಯದಿಂದ ನೆಲಮುಟ್ಟಿ ಕೈಮುಗಿದು ನಿಂತಿರುವಲ್ಲಿ ಅದೇನೈ? ಎಂದು ನಾವು ಹೇಳಿದ ಮೇಲೆ—ಬುದ್ಧಿ ಎಂದು ತಾನು ಬಂದ ಕಾರ್ಯಮಂ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಗ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ಹೊರಡಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ನಮ್ಮಂ ತ್ವರೆ ಪಡಿಸುವುದರಿಂದ ಬಾಲಕನಾದ ಮಲಯಕ್ಕೆತುವು ವಂಚಕರ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ವಿಸ್ವಲನಾಗಿ ಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಬಿಡಿಮಾತುಗಳಂ ಆಡಿದ್ದಾನು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಕಂಚುಕಿಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಲಘುತ್ವ ಯುಕ್ತವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು ತೋರಿ ಹೀಗೆ ನಡೆದಿರುವನು. ಪ್ರಭುವು ಯಾರಲ್ಲಿ ಗೌರವವನ್ನಿಡುತ್ತಾನೋ ಅವನಲ್ಲಿ ಜನರಲ್ಲ ವಿನಯದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಉಪೇಕ್ಷೆಯಾಗೆಯೊಡೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನರಾಗುವರು. ಮತ್ತು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬಾಲಕನು ಪ್ರಭುವಾದರೆ ಅವನ ವೃದ್ಧಯಮಂ ತಿಳಿದ ವಂಚಕರು ಸ್ವಕಾರ್ಯಪರರಾಗಿ ಗುಣಗಳಂ ದೋಷದಲ್ಲಿ ಪರ್ಯವಸಾನಂ

ಗೊಳಿಸಿ ದೋಷಗಳಂ ಗುಣಮಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿ ನಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಭಿಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡಿ ಅಭದಲ್ಲಿ ಉಪೇಕ್ಷೆಯಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಇವರಿಂದ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಹಾಸಿಯಂ ಗಣನೆಗೆ ತಾರದೆ ಅರಸಿಗೆ ಗುರುಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಮಂ ತಪ್ಪಿಸುವರು ಎಂದು ಅಲೋಚಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದ ಕಂಚುಕಿಯಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಸ್ವಲ್ಪ ನಿಲ್ಲುವವನಾಗು, ಬರುವೆವು ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಶಕಟದಾಸನಂ ಕರೆದು—

ಅಯ್ಯಾ, ರಾಜಕುಮಾರಕನು ನಮ್ಮಂ ಕರೆಯ ಕಳುಹಿಸಿರುವನು. ಅತನು ನಮಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಅಭರಣಂಗಳು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡುವಷ್ಟೆ? ರಾಜಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಭೂಪಣರಹಿತನಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ಯುಕ್ತಮಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ವರ್ತಕರ ಕಡೆಯಿಂದ ಕ್ರಯಲಬ್ಧಮಾಗಿ ಬಂದ ಅಭರಣಂಗಳು ನಮ್ಮ ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿ ಇರುವುವಷ್ಟೆ? ಅವುಗಳಂ ತರುವವನಾಗು ಎಂದು ನೇಮಿಸಲು; ಅದೇ ರೀತಿಗೆ ಶಕಟದಾಸನು ಮೂರು ಸಂಪುಟದ ನೈಪಥ್ಯಂಗಳಂ ತಂದು ಇರಿಸಲು; ಪರ್ವತರಾಜಂ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ವಿಭೂಷಣಂಗಳಂ ಧರಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಸ್ವಗೃಹದಿಂದ ಹೊರಟು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನೊಳೆ—ಪ್ರಭುಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಮುಖನಾದ ಪುರುಷನು ತನಗೆ ಯಾವ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಏನು ಬರುವುದೋ ಎಂದು ಭಯಪಡುವವನಾಗಿದ್ದರೂ ಅವನು ಪ್ರಭುಕಟಾಕ್ಷದಿಂದ ಹೆಜ್ಜೆ ಬಂದರೆ ಅವನಂ ನೋಡಿ ಸಹಿಸಲಾರದ ಕ್ಷುದ್ರಜನರು ಅವನು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಂಗಳಂ ಪರೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ದೋಷವೊಳಗೆ ಪರ್ಯವಸಾನಂಗೆಗೊಳಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತ ಎದುರಿಗಿದ್ದರೆ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತ ಸಮಯಮಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಪುನಃ ಅವನಂ ತಲೆ ಎತ್ತದಂತೆ ಮಾಡುವರು. ಆದುದರಿಂದ ವಿಮರ್ಶಕಾರಿಯಾದ ಪ್ರಭುವಿನ ಅವಲಂಬನಂ ದೊರಕುವುದು ದುರ್ಲಭವು ಎಂದು ಅಲೋಚಿಸುತ್ತ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿರುವ ಬಾಗುರಾಯಣನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಈಗ ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರುವ ದ್ರೋಹಮಂ ಮಲಯಕೇತುವು ಅತನ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸುವಲ್ಲಿ ಈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಎದುರಿಗಿದ್ದರೆ ರಾಜಪುತ್ರನು ಪುನಃ ಈಗ ನಡೆದಿರುವುದಂ ಕೇಳುವನು. ಮೊದಲಿನಂತೆ ಇವನು ಈ ಕಪಟವಾಕ್ಯಮಂ ಹೇಳಲುಪಕ್ರಮಿಸಿದರೆ ಅಮೌತ್ಯನು ಇದಲ್ಲ ಚಾಣಕ್ಯನ ತಂತ್ರವೆಂದು ರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿ ಪಾಟಲೀಪುರದಿಂದ ಬಂದವರಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೇ ಚಾಣಕ್ಯನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿರುವರೆಂದು.

ಊಹಿಸಿ ಈಗ ತನಗೆ ಬಂದ ದುರವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಭದ್ರಭಟನೇ ಮೊದಲಾದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ತರುವನು. ಅದುಕಾರಣ ಈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಂ ಮರೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ—

ಎಲೈ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ಈ ಚಾರಣಂ ಈಗ ಮರೆಮಾಡಿದ್ದರೆ ಬಳ್ಳಿಯದಲ್ಲವೇ ? ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆತನ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿಯೇ ಅವನನ್ನು ಹೊರಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಸಭೆಗೆ ಬಂದು ನೋಡಿ—ಯಾಕೋ ! ರಾಜಪುತ್ರನು ಬಹಳ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಯಾರು ಏನು ಹೇಳಿರುವರೋ ಎಂದು ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು—

ಅಯ್ಯಾ ನೃಪತನಯನೇ, ನಿನಗೆ ವಿಜಯವಾಗಲಿ ಎಂದು ಹರಸಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಮಲಯಕೇತು ಎದ್ದು ನಿಂತು—

ಯಜಮಾನರಾದ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ತಮ್ಮಡಿಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನಂ ತನ್ನ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಮ್ಮಂ ನೋಡಲಿಚ್ಛಿಸಿ ಕರಿಸಿದನೇನಲು ; ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ಕುಮಾರಕನೇ, ಸೇನಾ ಪ್ರಯಾಣ ಸನ್ನಾಹಂಗೊಳಿಸುವ ತ್ವರಿತದಿಂದ ನಿನ್ನಂ ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ಕೂಡಲಿಲ್ಲವೆನಲು ; ಮಲಯಕೇತುವು—

ಅಮಾತ್ಯರೇ, ತಾವು ಸೈನ್ಯಪ್ರಸ್ಥಾನಂಗೊಳಿಸಿದುದಂ ನಾನು ಕೇಳಲಪ್ಪೇ ಕ್ಷಿಸುತ್ತೇನೆ ಎನಲು ; ರಾಕ್ಷಸನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಕಂಚುಕಿ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆಯೇ ಉಸಿರಲಾಗಿ ; ಮಲಯಕೇತುವು ಚಿತ್ರವರ್ಮಾದಿ ಐದು ಜನರಿಂದ ಸನ್ನಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಕೈಸರೆಯಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಸುವನೆಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—

ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಈಗ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಯಾರಾದರೂ ಹೋಗತಕ್ಕವರುಂಟೋ ? ಎನಲು ; ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ಈ ಮೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನಾನೇ ವಾಹಿನೀ ಸಮೇತರಾಗಿ ಹೋಗತಕ್ಕವರು ಎನಲು ; ಮಲಯಕೇತುವು—

ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಕಾಗದವು ಯಾರದು ? ಈ ಮುದ್ರೆಯಾರದು ? ಇದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನು ? ನೋಡಬಹುದೆಂದು ಅದಂ ಅವನಿಗೆ ಕೊಡಲು ; ರಾಕ್ಷಸನು ಅದಂ ಓದಿಕೊಂಡು—

ಇದು ನಮ್ಮ ಶತ್ರುಗಳ ಕಪಟಲೋಚನವು. ಈ ಮುದ್ರೆಯೂ ಅಂಥದೇ ಎನಲು ; ಮಲಯಕೇತುವು—

ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಭೂಪಣದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯು ಯಾರದು ? ಎಂದು ಅದಂ ಮುಂದಿರಿಸಲು ; ಆಭರಣಗಳಂ ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಈ ಭೂಪಣಗಳಂ ಮಲಯಕೇತು ನಮಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ನಾವು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಿಗಿತ್ತೆವು. ಇವು ಈ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಸಿಮಿತ್ತವೇನು ? ಈ ಕಾಗದದ ಅಭಿಪ್ರಾಯಮಂ ನೋಡಿದರೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಮಗೆ ಮೊದಲು ವಿಭೂಷಣಗಳಂ ಕಳುಹಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಈ ಮಂಡನಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಅವನಲ್ಲಿ ನಾವು ಅಧಿಕಾರಮಂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿರುವ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲಿನ ಐದು ಮಂದಿ ಅರಸುಗಳೂ ನಾನೂ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಹಿಡಿದು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ವಶಕ್ಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವ ಹಾಗೂ ಅರ್ಥಮಾಗುವಂತೆ ಇದೆ. ಈ ಮೋಸವು ಚಾಣಕ್ಯನಿಂದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ನಡೆಯಲಾರದು. ಇದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿನ ಐದು ಮಂದಿ ಅರಸುಗಳಿಗೂ ನನಗೂ ವಿಸತ್ತು ಸಂಭವಿಸುವುದು ನಿಜ ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಇರುವಲ್ಲಿ ಮಲಯಕೇತು—

ಅನಾತ್ಯರೇ, ಭೂಪಣಮಂ ನೋಡಿ ಸುಮ್ಮನೇ ಆಗುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತವೇನು ? ಎನಲು ; ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ಈ ಬಡವೆಗಳೂ ಸಹ ನಮ್ಮವಲ್ಲವೆನಲು :

ಮಲಯ—ಇವು ನಿಮ್ಮವಾದರೆ ಶತ್ರುಗಳ ಕಪಟವಲ್ಲವಷ್ಟೆ ? ಆದರೆ ಮೊದಲು ನಿಮಗೆ ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ಆಭರಣಗಳೆಲ್ಲಿರುವುವು ? ಅವುಗಳಂ ತರಿಸಬಹುದು ಎನಲು : ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ನಿನು ಕೊಟ್ಟ ಬಡವೆಗಳಂ ಒಂದು ಸಂತೋಷಕಾರ್ಯಾರ್ಥಮಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ದೂತನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟೆವು. ಆ ಮಂಡನಗಳೇ ಇವು. ಆದರೆ ಪರರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ವಸ್ತುಗಳು ನಮ್ಮವಲ್ಲವಷ್ಟೆ ? ಎನಲು : ಆ ಮಾತಿಗೆ ಬಾಗುರಾಯನು—

ಅಯ್ಯಾ ಅನಾತ್ಯರೇ, ನೀವೇ ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಅರಸುಮಗನು ಕೊಟ್ಟ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ತನ್ನ ಆಭರಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತುಚ್ಛ ಮನುಷ್ಯನು ಧರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನೋ ? ಅವುಗಳಂ ಅವನಿಗೆ ಕೊಡಬಹುದೋ ? ಇದು ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮರ್ಪಕಮಾಯಿತೋ ? ನಿಮ್ಮಂಥವರೇ ಹೀಗೆ ಲೋಕಸಮ್ಮತವೆ

ಲ್ಲದ ಮಾತನ್ನಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಅನರ್ಥ ತಾನೇ ಸಂಭವಿಸಲಾರದು ? ಎನಲು ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ಕಾರ್ಯಮಂ ನೋಡಿ ಕೊಟ್ಟುದಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಪಾತ್ರಮಂ ನೋಡಿ ಕೊಟ್ಟುದಲ್ಲವೆಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಹೇಳಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಮಲಯಕೇತುವು—

ಅಯ್ಯಾ ಮಿತ್ರನೇ, ಅನಾತ್ಯರು ಅಂಥ ಮಹತ್ಕಾರ್ಯಾರ್ಥಮಾಗಿಯೇ ಕೊಟ್ಟಿರಬಹುದು. ಅನರು ಹೇಳಿದುದು ಸಹಜವೇ ಸರಿ ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಲೇ ಬಾಗುರಾಯಣನು—

ಈ ಕಾಗದ ಮುದ್ರೆಯೂ ಈ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಮುದ್ರೆಯೂ ನಿಮ್ಮ ವಲ್ಲವೋ ? ಈ ಕಾಗದದ ಅಕ್ಷರವು ನಿಮ್ಮ ಮನೆವಾರ್ತೆಯನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವ ರಾಯಸದನವನಾದ ಶಕಟದಾಸನದಲ್ಲವೋ ? ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ನಮ್ಮ ಶಕಟದಾಸನು ಸರ್ವಾತ್ಮನು ಈ ಕಾಗದವನ್ನು ಬರೆಯಲಾರನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಮುದ್ರೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಯಕ್ಷರ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ಶಕಟದಾಸನದಲ್ಲ ಎನಲು ; ಆಗ ಮಲಯಕೇತುವು ಒಬ್ಬ ದೂತನು ಕಳುಹಿಸಿ ಒಂದು ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಶಕಟದಾಸನ ಕೈಬರಹಮಂ ಬರಸಿ ತರಿಸಿ—ಇವು ಎರಡೂ ಒಂದೆಯೋ ಅಲ್ಲವೋ ? ನೋಡಬಹುದೆಂದು ಅನಾತ್ಯನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲು ; ಅದಂ ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ—ಈ ಎರಡು ಕಾಗದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಒಂದೇ ಆಗಿವೆ. ಆ ಹಾ ! ಶಕಟದಾಸನೂ ಕೂಡ ಚಾಣಕ್ಯನಿಗೆ ಒಳಬಿದ್ದು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಕಾಗದವನ್ನು ಬರೆದು ಮೋಹರವೂ ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲೇ ಇತ್ತಾದುದರಿಂದ ತಾನೇ ಮುದ್ರೆಯಂ ಬತ್ತಿ ನಾನು ಕೊಟ್ಟ ತೊಡವುಗಳ ಸಂಗಡ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನು. ಈ ತಂತ್ರವನ್ನೆಲ್ಲ ಚಾಣಕ್ಯ ಶಕಟದಾಸನ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕ ಇವರು ಕೂಡಿಯೇ ಆಲೋಚಿಸಿ ಮಾಡಿರಬೇಕು. ಅಥವಾ ಶಕಟದಾಸನು ಚಾಣಕ್ಯ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕರ ವಂಚನೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಕಾಗದಮಂ ಬರದನೋ ! ಏವಂಚ ಈಗ ನಮ್ಮ ಮಾತಿನಿಂದಲೇ ನಾವು ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದೆವು ಎಂದು ಸುಮ್ಮನೇ ಇರಲು ; ಮಲಯಕೇತುವು ಕೋಪದಿಂದ ಅನಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಂ ದುರುದುರನೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಆತನು ಧರಿಸಿರುವ ಆಭರಣಂಗಳಂ ಕಂಡು ಈ ಭೂಪಾಂಗಳು ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಪರ್ವತರಾಜನಿಂ ಧರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದುವುಗಳು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—

ಎಲೈ ಹಂಸಕನೇ, ಈ ಅನಾತ್ಯರು ಧರಿಸಿರುವ ಭೂಪಣಮಂ ನೋಡಿ ಬಲ್ಲೆಯಾ ? ಎನಲು;

ಬುದ್ಧಿ, ನಾನು ಇವುಗಳಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲೆನು ಎಂದನು.

ಆಗ ಮಲಯಕೇತುವು—ಈಗ ನೀವು ಧರಿಸಿರುವ ನೈಪಥ್ಯವೆಲ್ಲಿಯದು ? ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ ಅವನು—

ಇದು ವರ್ತಕರಿಂದ ನನುಗೆ ಕ್ರಯಲಬ್ಧವಾಗಿ ಬಂದಿತು ಎನಲು; ರಾಜಪುತ್ರನು—

ಎಲೈ ಕಂಚುಕಿಯೇ, ಅನಾತ್ಯರು ಹೇಳುವುದಂ ಕೇಳಿದೆಯಾ ? ಎನಲಾಗಿ, ಅವನು—

ಬುದ್ಧಿ, ಈ ಬಡವೆಯು ನಮ್ಮ ಪರ್ವತರಾಜರು ವಿಜಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ದಯಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದುದು ಎನಲು; ಮಲಯಕೇತುವು ಆ ಮಂಡನ ನಿರೀಕ್ಷಣದ ದೆಸೆಯಿಂದ ತನ್ನ ತಂದೆಯಂ ನೆನೆದು ದುಃಖಪಡುತ್ತ—

ಹಾ ! ಕುಲಭೂಪಣನಾದ ನನ್ನ ತಂದೆಯೇ, ಈ ತೊಡವುಗಳಂ ಧರಿಸಿ ನಕ್ಷತ್ರಮಧ್ಯಗತನಾದ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಂತೆ ಲೋಕಾನಂದಕರನಾಗಿ ಈ ಜಗತ್ತ ನ್ನಾಳುತ್ತಿದ್ದೆಯಲ್ಲಾ ! ಶತ್ರುಗಳ ಕಪಟಕ್ಕೆ ಬಳಗಾಗಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಂ ಅನಾಥರಂ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾದೆ ? ಆತತಾಯಿಗಳಂ ಮಿತ್ರರೆಂದು ಭಾವಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ತವನುಗುಣ ಫಲಂ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಪರ್ಯವಸಾನಮಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಜನರು ಎಲ್ಲಿವರೂ ಆ ಆಶ್ರಯಸ್ಥನಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇಮವಾಗುವುದುಂಟೇ ? ನಾನು ಶ್ರೇಯಸ್ಸಂ ಪಡೆವೆನೆಂದು ಇವರಂ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದುದರಿಂದ ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ನನಗೆ ಕುಲದೇವತೆಯೇ ಕುಲವನ್ನಂಟುಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಕಂಬನಿಗಳಂ ತುಂಬುತ್ತ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವುದಂ ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸನು—

ಆಹಾ ! ನಾನು ಧರಿಸಿರುವ ಆಭರಣವು ಪರ್ವತರಾಜನದೇ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾದ ಬಳಿಕ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇವರು ಏನು ಆರೋಪಣಮಂ ಮಾಡಿದರೂ ಮಾಡಬಹುದು. ನನ್ನ ಹಗೆಯಾದ ಚಾಣಕ್ಯನು ಈ ಭೂಪಣಂಗಳಂ ವರ್ತಕರ ಮುಖದಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸೇರುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಇರಬಹುದು ಎಂದು ಜಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಮಲಯಕೇತುವು—

ಅಯ್ಯಾ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ಅಮಾತ್ಯರು ತಾವು ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ವಿಭೂಷಣಂಗಳಂ ವರ್ತಕರಿಂದ ತಮಗೆ ಕ್ರಯವಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿ ಪೇಳಿದ ಮಾತು ನಿನಗೆ ಸಮ್ಮತವೇ? ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೇಳಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಬಾಗುರಾಯಣನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಪರ್ವತರಾಜನ ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಮಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿರುವನು ಎಂದು ನಾನು ಹೇಳಿದರೆ ಒಂದು ವೇಳೆ—ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಕಳುಹಿಸಲಿಲ್ಲ. ತನಗೂ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೂ ವಿರೋಧಮಂ ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೆಂದು ಅರಸುಮಗನಿಗೆ ತೋರಿದಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯನ ಉಪಾಯಗಳೆಲ್ಲ ಭಗ್ನವಾಗುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಕಾರಾಂತರವಾಗಿ ತಿರಿಗಿಸುವೆನು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ಈ ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಒಡವೆಗಳು ಮುಟ್ಟಿದುವು ಎಂದು ಬರೆದಿರುವ ಆಭರಣಂಗಳು ಇವೇ ಎಂಬುದಾಗಿ ತೋರುತ್ತದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪರರಾಜರ ಆಭರಣಂಗಳು ತಮ್ಮ ಕೈವಶವಾದರೆ ಖ್ಯಾತಿಗೋಸ್ಕರ, ಅರಸುಗಳು ಅವುಗಳಂ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿಡುವುದುಂಟು. ಈ ಪರ್ವತರಾಜರ ಮಂಡನವನ್ನು ಕೂಡ ಚಾಣಕ್ಯನು ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿರಿಸಿರಬಹುದು. ಚಾಣಕ್ಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತರಿಗೆ ಮನಸ್ತಾಪ ಮುಂಟಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬೇಕಾದವರ ಪ್ರೀತಿಯಂ ಸಂಪಾದಿಸಲೋಸುಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಬೊಕ್ಕಸದಲ್ಲಿರುವ ರಾಜಾಹವಮಾದ ಆಭರಣಂಗಳಂ ತರಿಸಿ ನೋಡಿ ಇವು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದುದರಿಂದ ಈ ಭೂಪಣಂಗಳು ಬಂದ ಮಾರ್ಗವನ್ನರಿಯದೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನು ಎಂದು ಉಸಿರಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಮಲಯಕೇತುವು ಯುಕ್ತವೆಂದು ಹೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನೀಕ್ಷಿಸಿ—

ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಈ ಭೂಪಣಂಗಳಿಂದ ಅಧಿಕಲಾಭಮಂ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನಿಮಗೆ ಕ್ರಯಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ ಇದರ ಮೂಲ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮೌರ್ಯಪುತ್ರನಿಗೆ ನನ್ನನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಿರುವಿರಿ ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು—ಶಿವ ಶಿವಾ! ಇಂಥ ಅಪವಾದವು ನನಗೆ ಉಂಟಾಗಬಹುದೇ? ಶತ್ರುಗಳ ಕಪಟ ಪ್ರಯೋಗವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಂದೊದಗಿತು. ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಷಯಕ್ಕೂ ಹೌದು ಅಲ್ಲ ಎನ್ನಕೂಡದು ಎಂದು ಜಿಂತಿಸುತ್ತಿರಲು; ಮಲಯಕೇತುವು ರಾಕ್ಷಸನಂ ಕುರಿತು—

ಯಜಮಾನರೇ, ಇಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಮಾಡತಕ್ಕದೇನು? ಎಂದು ಬೆಸಗೊಳ್ಳಲು ;

ಅಯ್ಯಾ ಪ್ರಭುವೇ, ಯಜಮಾನರಾದವರಂ ಕೇಳಬಹುದು. ಈಗ ನಾವು ಅಪ್ರಯೋಜಕರಾದೆವೆಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ನುಡಿಯಲು ;

ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸನೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಾದರೋ ಸ್ವಾಮಿಪುತ್ರನಾದ ಮರ್ಯಾತನಯನು. ನಾನಾದರೋ ನಿನ್ನಂ ಮಿತ್ರನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ್ದ ಪರ್ವತೇಶ್ವರಕುಮಾರನು. ಇದೂ ಅಲ್ಲದೆ ನಿನಗೆ ಸೇವಕನಂತೆ ಇದ್ದೆನು. ಅಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ನಿನಗೇನಾದರೂ ಕೊಟ್ಟಿರುಂಟು. ಇಲ್ಲಿ ನೀನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುಂಟು. ಅಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಭೃತ್ಯಭಾವವು. ಇಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅಂಥ ದುರಾಲೋಚನೆಯಂ ಮಾಡಿದುದರಿಂದ ಈ ದುಷ್ಕೃತ್ಯವೇ ನಿನ್ನಂ ಅಪ್ರಯೋಜಕನಂ ಮಾಡಿತು ಎನಲು ;

ಅಯ್ಯಾ ಪ್ರಭುವೇ, ಈಗ ನಿಮ್ಮ ರವಚನಮಂ ಹೇಳುವುದು ನಿನಗೆ ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ. ನಿನ್ನಿಂದ ದೋಷವೇನು ಎಂದು ಕಂಬನಿಗಳಂ ತುಂಬುತ್ತಿರಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಕ್ರುದ್ಧನಾಗಿ ಮಲಯಕೇತುವು ಆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನೂ ಕಾಗದವನ್ನೂ ಸಹ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಗೆದು—

ಎಲೈ ಕೃತಘ್ನನೇ, ಇದು ಯಾರ ದೋಷವು ? ನಿರಸರಾಧಿಯಂತೆ ಈಗ ಲೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾತನಾಡುವೆ ಎನಲು ; ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸೇ, ಮೊದಲು ನಾನು ಅಸಮಾನಾಸ್ಪದಮಾದ ಭೃತ್ಯಭಾವದಲ್ಲಿ ಇದ್ದವನಾದರೂ ಕೃತಜ್ಞರಾದ ನಂದರು ನನಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸನ್ಮಾನದಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿದ್ದೆನು. ಅಂಥ ಲೋಕೇಶ್ವರರಾದ ನಂದರಂ ಸಂಹರಿಸಿ ನನ್ನಂ ಶತ್ರುವಿಗೆ ಭೃತ್ಯನಂ ಮಾಡಿ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾನು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸಾಗಲಿಸದೆ ಇರುವ ದೈವವಿಲಾಸವೇ ಹೊರತು ಮತ್ತಾರ ದೋಷವೂ ಅಲ್ಲ ಎನಲು ; ಆ ನುಡಿಗೆ ರಾಜಪುತ್ರನು ಮತ್ತೂ ಕುಪಿತನಾಗಿ—

ಎಲೈ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷರಾಕ್ಷಸನೇ, ಇದು ದೈವವಿಲಾಸವೇ ಹೊರತು ಲೋಭವಿಲಾಸವಲ್ಲವೋ ? ಎಲೈ ವಂಚಕನೇ, ತ್ಯಾಗಶೀಲನಾಗಿ ಗುಣಜ್ಞನಾದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯು ನಿನ್ನಂ ಸತ್ಯಸಂಧನೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷನೂ ಮತಿವಂತನೂ ಎಂದು ಮಿತ್ರನನ್ನಾಗಿ ಎಣಿಸಿ ನಿನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನರಿಯದೆ ತನಗೆ ಲಬ್ಧವಾಗುವ ನಂದ ರಾಜ್ಯಾರ್ಥಕ್ಕೆ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಆಮಾತ್ಯ ಪದದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದನು. ಅಂಥವನನ್ನು ವಿಷಕನ್ಯಾಮುಖದಿಂದ ಸಂಹ

ರಿಸಿದವನಾದೆ. ಇಂಥ ಸಿನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ನಾನರಿಯದೆ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಮಾಂಸವಿಕ್ರಯಮಂ ಮಾಡುವವನಂತೆ ವೈರಿಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ನನ್ನಂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಉದ್ಯೋಗಿಸಿದೆ ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು—ಶಿವ ಶಿವಾ ! ಎಂದು ಕಿವಿಗಳಂ ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತ—

ನಾನು ಪರ್ವತೇಶ್ವರನಂ ಕೊಂದವನಲ್ಲ ಎನಲು;

ಹಾಗಾದರೆ ಮತ್ತಾರು ? ಎಂದು ಮಲಯಕೇತು ಕೇಳಲು;

ದೈವಮಂ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಹೇಳಲಾಗಿ; ರಾಜಪುತ್ರನು—

ದೈವಮಂ ಕೇಳಬೇಕೋ ? ಜೀವನಿದ್ದಿ ಎಂಬ ಕ್ಷಪಣಕನಂ ಕೇಳಬೇಡವಲ್ಲ ? ಎಂದು ಅಕ್ಷೇಪಿಸಲು;

ಹಾ ! ಕ್ಷಪಣಕನೂ ಕೂಡ ಗೂಢಚಾರನಾದ ಬಳಿಕ ಅರಿಗಳು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನೂ ಸಹ ಅಕ್ರಮಿಸಿದ ಹಾಗೇ ಆಯಿತು. ಇನ್ನು ಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನ ಸಾಗುವುದುಂಟೇ ? ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಚಂತಿಸುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ಅಗ್ರಹೋದಗ್ರನಾದ ಮಲಯಕೇತುವು ತನ್ನ ಅಕ್ಷರದಿಂದಲೇ ಒಂದು ಕಾಗದಮಂ ಬರೆದು ಅದಕ್ಕೆ ಮೋಹರಮಂ ಮಾಡಿ—ಇದಂ ಶೇಖರನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಉತ್ತರಮಂ ಬರಸಿಕೊಂಡು ಬಾರೆಂದು ಕಲವಿಕನೆಂಬ ಕಂಚುಕಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತು ಕಳುಹಿಸಲು; ಆ ಭೃತ್ಯನ ಮೇಗಮಂ ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಸನು—ಯಾರಿಗೋ ವಿಸತ್ತು ಬದಗಿರುವುದು ಎಂದು ಚಂತಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆ ಕಂಚುಕಿಯು ತ್ವರಿತದಿಂ ಹೋಗಿ ಪುನಃ ಶೇಖರನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಕಾಗದಮಂ ತಂದು ಕೊಡಲು; ಮಲಯಕೇತುವು—ಅಲ್ಲಿ ನಡೆದ ವರ್ತಮಾನವೇನು ? ಎಂದು ಆ ಸೇವಕನಂ ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ—

ಸ್ವಾಮಿ, ಶೇಖರನು ತಮ್ಮ ಪತ್ರಮಂ ನೋಡಿದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ರಾಜಕಾರ್ಯಾಲೋಚನೆಯುಂಟೆಂದು ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ಚಿತ್ರವರ್ಮ ಸಿಂಹನಾದ ಪುಷ್ಕರಾಕ್ಷ ಈ ಮೂವರನ್ನೂ ಭೂಗತ ಮಾಡಿಸಿದನು. ನಿಂಧುಷೇಣ ಮೇಘನಾದರಂ ಆನೆಯ ಕಾಲಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಎಳಸಿ ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲು ; ಆಗ ಮಲಯಕೇತುವು—

ಎಲೈ ರಾಕ್ಷಸನೇ, ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಮಂ ಬಳಸಿದುದಕ್ಕೆ ಚಿತ್ರವರ್ಮಾದಿಗಳೂ ಇಹಲೋಕದ ಆಶೆಯಂ ಬಿಟ್ಟರು. ನಾನು ನಿನ್ನಂತೆ ವಿಶ್ವಾಸಘಾತುಕನಲ್ಲ. ನೀನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಿ. ಪ್ರಾಣಸಮೇತಮಾಗಿ ನಿನ್ನಂ ಬಿಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸುವೆನು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಹೊಂದಿ ಏನು ರಾಜಕಾರ್ಯಮಿದ್ಧರೂ

ಮಾಡುವವನಾಗು. ದುರ್ನೀತಿಯು ಧರ್ಮಾರ್ಥಕಾಮಂಗಳಂ ಕೆಡಿಸುವಂತೆ ಚಂದ್ರ
ಗುಪ್ತ ಸಹಿತವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಿಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು ಎನಲು ;
ಬಾಗುರಾಯಣನು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಇಂದು ಲಗ್ನವು ಪ್ರಶಸ್ತವಾಗಿ
ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಂದು ಲಗ್ನಮಂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ನಮ್ಮ ಸೇನೆಗಳಂ ಪ್ರಸ್ಥಾ
ನಂಗಳೊಳಿಸಿ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಆಗಲಾಗಿರುವ ಮಹಾ ನದಿಯಂ ಧೂಳಿನಿಕ್ಕುರುಂ
ಬದಿಂದ ಪಂಕಪ್ರಾಯವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಂತೆ ವಾಹಿನಿಗೆ ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸುವವನಾಗು.
ಈ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಯಾಮ ಕಳೆದು ಬಂದಿತು ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.
ಚಿತ್ರವರ್ಮಾದಿಗಳ ವಸ್ತುವಾಹನಂಗಳಂ ಅಲ್ಲಿನ ಜನರು ಸೂರೆಮಾಡದಂತೆ ರಾಜ
ಕೋಶಕ್ಕೆ ಸೇರುವ ಹಾಗೆ ಶೇಖರನಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸುವವನಾಗು ಎನಲು ; ಅದೇ
ಮೇರೆಗೆ ಶೇಖರನಂ ಕರೆಯಿಸಿ—

ನೀನು ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಹೋಗಿ ಚಿತ್ರವರ್ಮಾದಿಗಳ ವಸ್ತುವಾಹನಂ
ಗಳಂ ಜೊಕ್ಕುಸಕ್ಕೊದಗಿಸುವವನಾಗು ಎನಲು ; ಅವನು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಬಲ
ಸಮೇತನಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಬಾಗುರಾಯಣನು—

ಅಮಾತ್ಯರ ಭೃತ್ಯನಿಗೆ ಏನಪ್ಪಣೆ ? ಎಂದು ಕೇಳಲು ;

ದೂತನಂ ಶಿಕ್ಷಿಸಕೂಡದು. ಇದರಮೇಲೆ ಯಥಾರ್ಥಮಂ ಹೇಳಿರುವನು.
ಸ್ವಾಮಿಭೃತ್ಯರೇವಂ ಜೊತೆಗಳೊಳಿಸಿ ನಮ್ಮ ದೇಶಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಈಗಲೇ ಹೋಗು
ವಂತೆ ಹೇಳುವವನಾಗು ಎಂದು ನಿಯಮಿಸಿ ಅರಸುಮಕ್ಕಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ ಮಲ
ಯಕೇತುವು ಶಯನಗೃಹಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದನು.

ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ನನ್ನ ಭೃತ್ಯನಾರೋ ? ಎಂದು
ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಬಾಗುರಾಯಣನು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಂ ಕರತರಿಸಿ—

ಎಲೈ ಭೃತ್ಯನೇ, ನಿಮ್ಮ ಅಮಾತ್ಯರ ಸಂಗಡ ನಿನ್ನಂ ಕಳುಹಿಸುವಂತೆ
ರಾಜಾಜ್ಞೆ ಯಾಗಿದೆ. ಹೋಗಂದೆನಲು ; ಆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಬಂದು ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ
ಅಡ್ಡಬಿದ್ದು ಲಜ್ಜಿತನಂತೆ ತಲೆಯಂ ಬಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತಿರಲು ; ಅದಂ ನೋಡಿ
ರಾಕ್ಷಸನು ಇವಸಿಂದಲೇ ಈ ಯನರ್ಥವೆಲ್ಲವೂ ನಡೆದಿದ್ದಿತು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—

ಎಲೈ, ನೀನು ಯಾರಿಗೆ ಭೃತ್ಯನು ? ಎಂದೆನಲು ; ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಉಪಾಯಗಳೊಂದೂ
ಉಕ್ಕಡದಲ್ಲಿ ಸಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು—

ನಿನಗೇನು ಅಪ್ಪಣೆಯುಂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆವು ? ಎಂದು ಕೇಳಿದುದಕ್ಕೆ—
 ಸ್ವಾಮಿ, ಕಾಗದಮಂ ಯಾರಿಗೂ ಸಿಕ್ಕದಂಥ ನುರಸಿಕೊಂಡು ಇದ್ದೆ
 ನೆಂದನು. ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು—

ಎಲಾ, ಕಾಗದವಂದರೇನು ? ಎಂದು ಅಕ್ಷಿಪಿಸಿದುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು—
 ಸ್ವಾಮಿ, ನಾನು ಮಾಡುವುದೇನು ? ಬಹಳವಾಗಿ ಹೊಡೆದುದರಿದ
 ಕಂಕುಳಲ್ಲಿದ್ದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೂ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದು ಸಿಕ್ಕಿಹೋಯಿತು ಎನಲು:
 ರಾಕ್ಷಸನು—

ಎಲೋ, ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಾವುದೋ ? ಎಂದು ಜಿಸಗೊಂಡುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು—
 ಸ್ವಾಮಿ, ಅಭರಣಂಗಳಿದ್ದದು ಎಂದನು. ಅ ಒಳಿಕೆ ರಾಕ್ಷಸನು—
 ಎಲಾ, ಅಭರಣಂಗಳೆಂದರೇನೋ ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಗೆಯ್ದುದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥ
 ಕನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಮೋಹರ ಸಹಿತವಾಗಿಯೇ ತಲಪಿಸೆಂದು ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಿ
 ತಪ್ಪೆ ? ಎನಲು; ರಾಕ್ಷಸನು—

ಎಲಾ ದ್ರೋಹಿಯೇ, ಮೋಹರಮಂ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟವರಾರು ? ಎನಲು;
 ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ನಾನು ಯಾವುದನ್ನೂ ಬೇಕಾಗಿ ಹೇಳಿದವನಲ್ಲ. ಅಪ್ಪಣೆಯ
 ಮೇರೆಗೆ ಮುದ್ರೆಯಂ ಶಕಟದಾಸನು ಮಾಡಿದನು ಎಂದುದಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸನು—

ಎಲೋ ಘಾತುಕನೇ, ಶಕಟದಾಸನು ಮೋಹರಮಂ ಮಾಡಿದುದು ನಿಜ
 ವೇನೋ ? ಎನಲು; ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಪಾದಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿಯೂ ಅ ರಹಸ್ಯಗಳೊಂದನ್ನೂ ನಾನು
 ಬಾಯಿ ಬಿಟ್ಟವನಲ್ಲ. ಮೊದಲೇ ಅದೆಲ್ಲಮಂ ನಿಷ್ಕಪಟೆಯಾದ ಕ್ಷಪಣಕನೇ
 ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು ಎಂದನು. ಅದಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸನು—

ಎಲೈ ದುರಾತ್ಮಕನೇ, ಕ್ಷಪಣಕನೆಂದರೆ ಯಾರೋ ? ಎನಲಾಗಿ; ಸಿದ್ಧಾ
 ರ್ಥಕನು—

ಏನು ಬುದ್ಧಿ, ಬಂದನ್ನೂ ಅರಿಯದವರಂತೆ ನೂತನವಾಗಿ ಕೇಳುವಿರಿ ?
 ಮೊದಲು ವಿಷಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಪರ್ವತರಾಜನ ಬಳಿಗೆ ಕರೆದು
 ಕೊಂಡು ಹೋದ ಜೀವಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲವೇ ? ಎನಲು; ಅದಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು—
 ಶಿವ ಶಿವಾ ! ಈ ದುರಾತ್ಮನು ಮದ್ಯಪಾಯಿಯಂತೆ ಅನನ್ಯವಾಗಿ ಬೋಗುಳು
 ವನಲ್ಲಾ ! ಇವನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದುದೇ ಹೆಡ್ಡತನವು ಎಂದು ಪರಾಬ್ಧನಾಗಿ

ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ — ಈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕ ಕ್ಷಪಣಕ ಶಕಟದಾಸರುಗಳೇ ಶತ್ರುಪಕ್ಷ ವನರಾದುದರಿಂದ ಈಗ ನನಗೆ ಈ ಮದಕಶೆಯೊದಗಿತು. ಬಾಗುರಾಯಣ ಭದ್ರ ಭಟಾದಿಗಳೂ ಕೂಡ ವೈರಿ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಯಮಂ ನೋಡಿ ಮಲಯಕೇತುವಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಾರು. ಚಿತ್ರವರ್ಮಾದಿಗಳಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಶೇಖರನಂ ಸೇನಾಸಮೇತವಾಗಿ ಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿರುವುದ ರಿಂದ ಕ್ಷಿಪ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಪರ್ವತರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ಏನೋ ಅನಿಷ್ಟ ತಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹಮಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಆಗ ಬಾಗುರಾಯಣನು—

ಸ್ವಾಮಿ! ಅನಾತ್ಯರೇ, ಸಮಯಕ್ಕೊದಗುವವನೆಂದು ಇವನಂ ಭೃತ್ಯ ನನ್ನಾಗಿ ಭಾವಿಸಿದಿರಿ ಎನಲು;

ಅಪುದೈ ಬಾಗುರಾಯಣನೇ, ಶತ್ರುಗ್ರಸ್ತನಾಗಿದ್ದ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕರತಂದು ನೀನು ಅವನಿಗೆ ಆಪ್ತನಾಗಿರುವಂತೆ ಈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಶಕಟದಾಸನಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರತಂದು ನಮಗೆ ಆಪ್ತನಂತೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ನಮಗೆ ಈ ಫಲಮಾಯಿತು. ನಮ್ಮಂತೆ ಶೀಘ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೂ ಫಲಮಾದೀತು ಎಂದು ಹೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು ರಾಜಸಭೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಖಿನ್ನನಾಗಿ ಗೃಹಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಪುರದಿಂ ತೊಲಗಿ ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇತ್ತಲಾ ಚಿತ್ರವರ್ಮಾದಿಗಳು ನಷ್ಟರಾದುದಂ ಕೇಳಿ ಅವರ ಘೌಜುಗಳೆ ಲ್ಲವೂ ಭೀತಿಯಂ ಹೊಂದಿ ದಿಕ್ಕು ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಓಡುತ್ತಿರಲು; ಅವುಗಳಂ ಅಟ್ಟಿ ಕೊಂಡು ಶೇಖರನು ಸೇನಾಸಮೇತನಾಗಿ ಹೊದನು.

ಈ ವರ್ತಮಾನವೆಲ್ಲಮಂ ಕೇಳಿ ಶಕ ಜೇಣ ಹೂಣ ಗಾಂಧಾರಾಧಿಪತಿ ಗಳು ತಾವು ಇಲ್ಲಿದ್ದರೆ ತಮಗೂ ಚಿತ್ರವರ್ಮಾದಿಗಳಂತೆ ಏನಾದರೂ ವಿಪತ್ತು ಸಂಭವಿಸಿತು ಎಂದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಸೇನಾಸಮೇತರಾಗಿ ಸ್ವದೇಶಗಳಿಗೆ ತೆರಳು ತ್ತಿದ್ದರು.

ಇತ್ತಲಾ ಮಾರ್ಗವಿಡಿದು ಬರುತ್ತಿರುವ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ — ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತಿಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಎಷ್ಟು ವಿಧವಾಗಿ ಸಾಹಸಮಂ ಮಾಡಿದರೂ ದೈವ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅದೆಲ್ಲವೂ ನಿರರ್ಥಕಮಾಯಿತು. ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ಚಿತ್ರವರ್ಮಾದಿ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳೂ ವಿನಷ್ಟರಾದರು. ಮತ್ತೊಬ್ಬ ರನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿ ಕಾರ್ಯಮಂ ಸಾಧಿಸೋಣ ಎಂದರೆ ಈ ಅಪವಾದದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಇಟ್ಟಣಿಕೆ ನೋಡಕೂಡದು. ತಪೋವನವನ್ನೆಯ್ದುವೆನು.

ಎಂದರೆ ಮಹಾ ವೈರಘಟಿತನಾದ ಈ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹೇಗೆ ಉಪಶಾಂತಿಯುಂಟಾ ದಿತ್ತು ? ಪ್ರಾಣಮಂ ತೊರೆದುಕೊಳ್ಳೋಣ ಎಂದರೆ ಅದು ಮೂರ್ಖಸ್ತಿಯ ರುಗಳು ಮಾತ್ರ ಆಚರಿಸುವ ದುಷ್ಕೃತ್ಯವು. ಅಥವಾ ಖಡ್ಗಪಾಣಿಯಾಗಿ ಚಂದ್ರ ಗುಪ್ತನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅವನಂ ಸಂಹರಿಸೋಣವೆಂದರೆ ಪರ್ಯವಸಾನದಲ್ಲಿ ಹೇಗಾ ದಿತೋ ? ಇವೊಂದೂ ಈಗ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ ಈಗ ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳುಗಳಿಗೋಸ್ಕರ ಕುಟುಂಬಸಹಿತವಾಗಿ ನಿರ್ಬಂಧದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಬಿ ದ್ದಿರುವ ಪರಮಮಿತ್ರನಾದ ಚಂದನದಾಸನಂ ಏನಾದರೂ ಬಂದುಪಾಯಮಂ ಮಾಡಿ ಬಿಡಿಸಿದರೆ ಅದು ಇಹಪರ ಸಾಧಕವಾದ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪಾಟಲೀಪುರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಮೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನಿರಸನ ಕಥನಮೆಂಬ ಸಪ್ತದಶಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಅಪ್ಪಾದಿಕಾಂಡಂ ಪ್ರಾರಂಭವು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮಹಾರಾಜನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕವು.

ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಪಾಟಲೀಪುರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ತೆರಳಿದುದನ್ನೂ ಗಾಂಧಾರಾದಿ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳು ಪಲಾಯನಂಗೆಯ್ದುದನ್ನೂ ಶೇಖರನು ಸೇನಾಸಮೇ ತನಾಗಿ ಚಿತ್ರವರ್ಮಾದಿಗಳ ಬಲಮಂ ಜೆನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋದುದನ್ನೂ ತಿಳಿದು ಬಾಗು ರಾಯಣನು ತನ್ನ ಮಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಯಜಮಾನರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರು ತಮಗೆ ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರವೇ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲವೂ ಕೈಗೂಡಿ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಕೈಸೆರೆಯಾಗಿ ಹಿಡಿಯುವುದೊಂದೇ ಉಳಿದಿರುವುದು. ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಭದ್ರಭ ಟಾದಿಗಳು ಏನನ್ನು ಆಲೋಚಿಸುವರೋ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಅಸ್ಥಾನದಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವ ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಬಬ್ಬ ದೂತನು ಬಂದು ಕೈಮುಗಿದು--

ಸ್ವಾಮಿ, ತಮ್ಮ ಸಮಯಮಂ ತಿಳಿದು ಬಂದು ಹೇಳುವಂತೆ ಭದ್ರಭ ಟಾದಿಗಳು ಕಳುಹಿಸಿದರು ಎನಲು ;

ಎಲೈ ದೂತನೇ, ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಗಳು ಮೃಗಗಳ ಬೇಟೆಯನ್ನಾಡಬೇ ಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈಗ ಅರುಣೋದಯ ಸಮಯಂ ಸನ್ನಿಹಿತವಾ ಯಿತು. ನಿದ್ರೆಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರುವ ಮೃಗವು ಎದ್ದು ತನ್ನ ಬಳಗಗೂಡಿ ಹೋಗುವು ದಕ್ಕೆ ಮುಂಜಿತವಾಗಿಯೇ ಬೇಟೆಯ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂ ಸಹಿತವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಳ

ಸಿಕ್ಕೊಂಡು ಅದಂ ಹಿಡಿದುದಿದ್ದರೆ ಅಮೇಲೆ ಶ್ರಮಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು ಎಂದು ನಾವು ಹೇಳಿದೆವು ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳುಹಿಸಿ ಅವರಂ ಹೊರಡುವಂತೆ ಮಾಡುವವ ನಾಗು ಎಂದು ಉಸಿರಲು : ಆ ದೂತನು ಅದೊ ಮೇರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಭದ್ರಭಟಾದಿ ಗಳಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಲು ; ಅವರು ಆ ವಾಕ್ಯದ ಭಾವದಿಂದ ಈಗಲೇ ಮಲಯಕ್ಕೆ ತುನಂ ಕೈಸೆರೆಯಾಗಿ ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಸಿಶ್ಚ ಯಿಸಿ ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿ ಪುರಮಂ ಮುತ್ತಿ ನಗರದ್ವಾರಮಂ ಹಿಡಿದು ರಾಜಭವನ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರಲು : ಅದಂ ಕಂಡು ಬಾಗುರಾಯಣನು--ಮಲಯಕ್ಕೆತುನಂ ಜಾಗ್ರತೆ ಹಿಡಿಯುವವರಾಗಿರಿ ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಉಸಿರಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗಮಂ ತಿಳಿದು ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಈ ವಿಷಯಮಂ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸು ಎಂದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಿಗೆ ಸೇಮಿಸಿ ತಾನು ತುರಗಾರೂಢ ನಾಗಿ ಹೊರಟು ಪಾಟಲೀಪುರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ತೆರಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ತೀವ್ರದಿಂದ ಬಂದು ರಾಜದ್ವಾರವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿ ಶಯನ ಗೃಹದ ಕಂಚುಕಿಗಳಂ ಬಂಧಿಸಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಶೂರರಾದ ರಾಜಕುಮಾರರಂ ಪ್ರಹರಿ ಸುತ್ತಿರಲು ; ಆ ಜನರ ಕಲಕಲಧ್ವನಿಗೆ ಮಲಯಕ್ಕೆತುವು ಎಚ್ಚತ್ತು ನಿದ್ರೆಯ ಮೊಬ್ಬಿನಿಂದ ಹೊರಟು ಇದೇನಿದೇನು ? ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡು ಬರುತ್ತಿ ರಲು ; ಆಯುಧಪಾಣಿಗಳಾದ ಆ ಚಮೂಪತಿಗಳು ಅವನಂ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು--

ಎಲೈ ರಾಜಪುತ್ರನೇ, ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರಾದ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರು ಪಾಟಲೀ ಪುರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ನಿನಗೆ ಉಂಟು ಮಾಡುವೆವೆಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಂ ಮಾಡಿದ ರೀತಿಗೆ ಆ ನಗರವು ಸ್ವಾಧೀನವಾಯಿತು. ನಿಮ್ಮಂ ಜಾಗ್ರತೆಯಾಗಿ ಕರತರುವು ದೊಂದು ಹೇಳಿ ಅಂದಳಮಂ ಕೊಟ್ಟು ನಮ್ಮಂ ಕಳುಹಿಸಿ ತಾವು ಮುಂಚಿತವಾಗಿ ತೆರಳಿದರು ಇನ್ನು ಸಾವಕಾಶಮಂ ಮಾಡದೆ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯನ್ನೇರ ಬಹುದು ಎನಲು ; ಮಲಯಕ್ಕೆತು--

ಹಾ ! ಇದೇನೋ ಮಹಾವಿಪತ್ತು ಸಂಭವಿಸಿತು. ನಮ್ಮಿಂದ ತಿರಸ್ಕೃತ ನಾಗಿ ಹೋದ ರಾಕ್ಷಸನು ನಮಗೆ ದಂಡಿಗೆಯಂ ಕಳುಹಿಸುವುದುಂಟೇ ? ಇದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿರುವುದು ! ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ --

ಆಯ್ಯಾ ವಾಹಿನೀನಾಯಕರುಗಳಿರಾ, ನಮ್ಮ ಬಾಗುರಾಯಣನೆಲ್ಲಿ ಹನು ? ಎನಲು :

ಆಯ್ಯಾ ಸ್ಪೃಹತನಯನೇ, ಆತನು ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರೊಡನೆ ಆಗಲೇ ತೆರಳಿ ಹೋದನು ಎಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಮಲಯಕ್ಕೆತು--

ಅಕಟಕಟಾ ! ರಾಕ್ಷಸನಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧಮಂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ನಮ್ಮಿಂದ ಧಿಕ್ಕಾರಂ ಗೊಳಿಸಿ ನಮಗೆ ಆಪ್ತನಾಗಿದ್ದ ಬಾಗುರಾಯಣನೂ ಈಗ ರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಅನುಚರನಾಗಿ ತೆರಳಿದ ಬಳಿಕ ಇನ್ನು ಸಂಶಯಪಡುವುದೇಕೆ ? ಪಾಟಲೀಪುರದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ ಈ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಶತ್ರು ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಸಮಯಮಂ ನೋಡುತ್ತ ನನ್ನಂ ವಿಸತ್ತಿಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದರು. ಇವರುಗಳ ಸಂಸರ್ಗವು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಆಡಗಿರುವ ಸಾಂಸರ್ಗಿಕವ್ರಣವು ಸಮಯಾಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೋಪಿಸುವಂತಾಯಿತು. ನಾನು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದುದೆಲ್ಲವೂ ಉಬ್ಬಿದ ಧನದಂತೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು. ಭೃತ್ಯರೊಡನೆ ಸರಸ ಮಾಡುವವನ ಗೌರವದಂತೆ ಕಾಂಭೋಜಾಧಿಪತಿಗಳ ಚತುರಂಗವೂ ಕೈತಪ್ಪಿಹೋಯಿತು. ದ್ರವ್ಯಮಂ ಕಳಕೊಂಡಂತನ ಪರಿವಾರದಂತೆ ಶಕ ಹೂಣ ಪತಾಕಿನಿಯೂ ಪಲಾಯನಂಗೈಯ್ದಿತು. ವಂಚಕರೊಡನೆ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯಂಗೈಯ್ಯವನ ಜಂತಿತಾರ್ಥಗಳಂತೆ ಚಿತ್ರವರ್ಮಾದಿಗಳೂ ಪಂಚತ್ವವನ್ನೈಯ್ದಿದರು. ಅತಿಭಾಷೆಯನ್ನಾಡುವವನ ಅಜ್ಞೆಯಂತೆ ಶೇಖರ ಸೈನ್ಯವೂ ಕೂಡ ಉಪಯೋಗಿಸದೆ ತೊಲಗಿ ಹೋಯಿತು. ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯಮಂ ಕಳಕೊಂಡವನ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಂತೆ ಮಹಾವಿಸತ್ತು ಸಂಭವಿಸಿತು. ಮಿಂಚಿಹೋದ ಮಾತಿಗೆ ಮಿಡಿಕಿ ಫಲವೇನು ? ಈಗ ನಾನು ಎದುರುಬಿದ್ದರೆ ಅವರು ಅಪಮಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬಂಧಿಸಿ ನನ್ನಂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವರು ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ—

ಅಯ್ಯಾ ಚಕ್ರರಕ್ಷಕರುಗಳಿರಾ, ಅನಾತ್ಯರು ನಮ್ಮಂ ಕರತರುವಂತೆ ನಿಮ್ಮಂ ಕಳುಹಿಸಿದರೇ ? ಮಿತ್ರರಾದ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಈ ಕಾರ್ಯವು ಸಮ್ಮತವಾದಲ್ಲಿ ಹಾಗೇ ಆಗಲೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಖಿನ್ನರಾದ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು—

ಅಯ್ಯಾ, ಅರಸನೇ, ಪುತ್ರ ಮಿತ್ರ ಕಳತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಾದಿ ವ್ಯಾಮೋಹಕ್ಕೆ ತಗುಲಿ ದೇಹಮಂ ಸ್ವಾಮಿಯಾದವಂಗೆ ಮಾರಿಕೊಂಡು ಲೋಕಾಪವಾದಮಂ ಗಣನೆಗೆ ತಾರದಿರುವ ನಮ್ಮಂಥವರಿಗಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನಂ ಅನ್ಯರಿಗೆ ವಶಮಂ ಮಾಡೋಣವೆಂಬುವುದು ಮತ್ತಾರಿಗೆ ಸಮ್ಮತವಾದಿತು ? ಜಂತಿಸಜ್ಜೆಡ ನಿನ್ನ ಕ್ಷೇಮವೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮ ಕ್ಷೇಮದಂತಾಗುವುದು. ಹೊರಡಬಹುದು ಎನಲು ? ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ—ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ದೇಸೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಣಾಪತ್ತು ಸಂಭವಿಸಲಾರದೆಂದು ತಿಳಿದು ಮಲಯಕೇತುವು ಅಂದಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ವಂಚಕರಂ ಆಪ್ತರೆಂದು ಭಾವಿಸಿದವನ ಬಾಳು ಎಂದಿದ್ದರೂ ಇಷ್ಟೇ ಸರಿ ಎಂದು ತಿಳಿದು ತಲೆವಾಗಿ ಮುಸುಕನ್ನಿಕ್ಕ

ಲು ; ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ರಾಜಪುತ್ರ ಸರಿವಾರಮಂ ಹಿಡಿದು ಕಾವಲಿಟ್ಟು ಹೊರಡಿಸಿ ಆ ಬಳಿಯಣ ಅಂತಃಪುರದ ರಕ್ಷಣೆಗೋಸುಗ ವಿಜಯವರ್ಮನೆಂಬ ಸೇನಾಪತಿಯು ನೇಮಿಸಿ ಮಲಯಕೌತುವಿನ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಆ ಶಾಹುರಿನಗರದಿಂದ ಹೊರಟು ಪಾಟಲೀಪುರಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇದೆಲ್ಲಮಂ ತಿಳಿದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ರಾಕ್ಷಸನ ಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಆತನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದಂತೆ ತೆರಳುವವನಾಗಿ ಶೋಣಾನದೀತೀರದಲ್ಲಿ ಸನ್ನದ್ಧ ವಾಗುತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಪಡೆಯು ನೋಡುತ್ತ ಕೊಂಟೆ ಕೊತ್ತಲುಗಳಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧಮಂ ಮಾಡಲುದ್ಯೋಗಿಸಿರುವ ಭಟರುಗಳ ತಂಡಗಳನ್ನವಲೋಕಿಸುತ್ತ ಪಾಟಲೀಪುರಮಂ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅರುಣೋದಯದಲ್ಲಿ ಜಪಾಸನದೊಳ್ಳುಳಿತಿರುವ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ದೂರದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ನಿಂತಿರಲು ; ಚಾಣಕ್ಯನು ಜಪಮಂ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳಿಸಿ ಅವನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನೇ, ಕ್ಷಮದಂ ಬಂದೆಯಾ, ಕುಳ್ಳಿರು. ನೀನು ಹೋಗಿದ್ದ ಕಾರ್ಯವು ಹೇಗಾಯಿತು ? ರಾಕ್ಷಸನ ವೃತ್ತಾಂತವೇನು ? ಎನಲು ;

ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಅಪ್ಪಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಕೆಲಸವೆಲ್ಲವೂ ಕೈವಶವಾಯಿತು ಎಂದು ತಾನು ಚಾಣಕ್ಯನ ಬಳಿಯಿಂದ ಹೊರಟದ್ದು ಮೊದಲು ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಮಲಯಕೌತುವನ್ನು ಕೈಸರೆಯಾಗಿ ಹಿಡಿದು ತರುವವರೆಗೂ ಯಾವ ದ್ವೈತ್ತಾಂತಮಂ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ದಿಕ್ಕು ತೋರದೇ ಈ ಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಖಡ್ಗಪಾಣಿಯಾಗಿ ಈ ಪಟ್ಟಣದ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನ ವಸಂತ ವನಮಂ ಪೊಕ್ಕು ಬೆತುಕೊಂಡಿರುವನು. ಸ್ವಾಮಿಯವರ ತಪಃಪ್ರಭಾವದಿಂದ ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ಸುಕಲ್ಪಿಸಿದ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪಾತ್ರವರಿತು ಕೊಟ್ಟ ವನ ಸುಕೃತದಂತೆ ಸಫಲವಾದುವು ಎಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲು ; ಚಾಣಕ್ಯನು ಪರಮ ಸಂತೋಷಯುಕ್ತನಾಗಿ ಎದ್ದು ಆ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕ ಸಹಿತನಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಅರಮನೆಗೆ ಬಂದು ಆತನಿಂದ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಪೂರ್ವಕವಾದ ಪೋಡ ಶೋಪಚಾರಂಗಳಂ ಕೈಕೊಂಡು ಉಚ್ಚಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಕುಮಾರಕನೇ, ನೀನು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದ ಕಾಮುದಿಮಹೋತ್ಸವವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಲಪಂಗೆಯ್ದ ತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಆದ ಫಲವನ್ನು ಈ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಹೇಳುವನು ಕೇಳು ಎನಲಾಗಿ ; ಅವನು ಚಾಣಕ್ಯನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿದಂತೆ ಸಕಲ ವಾರ್ತೆಯನ್ನೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಲು : ಆತನು ಪರಮಾಶ್ಚರ್ಯಭರಿತನಾಗಿ ಪುನಃ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ—

ಬಾಲಕನಾದ ನನ್ನಿಂದ ತಿಳಿಯದೆ ನಡೆಸಲ್ಪಟ್ಟ ವಾಗಪರಾಧಗಳನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು. ತಮ್ಮ ಚರಣಾನುಗ್ರಹದಿಂದ ಬೆಟ್ಟದಂತಿದ್ದ ನನ್ನ ಸಕಲವಿಧವಿಪತ್ತೂ ಮಂಜಿನಂತೆ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಈ ನಂದ ರಾಜ್ಯದ ಮಹಾ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಪದವಿಯು ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಯಿತು. ಅಣುವಿನೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿರುವ ನನ್ನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದು ಮೇರುಪರ್ವತವಾಗಿ ಮಾಡಿದಿರಿ. ಈ ಕೀರ್ತಿಯು ಅಚಂದ್ರಾರ್ಕವಾಗಿ ಯಜಮಾನರ ಚರಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು ಎಂದು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು ಚಾಣಕ್ಯನು ಎತ್ತಿ ಆಲಿಂಗಿಸಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಕುಮಾರಕನೇ, ನಿನ್ನ ವಾಗಪರಾಧವೆಂದರೆ ಏನು? ಶತ್ರುಸಿಗ್ರಹಾರ್ಥವಾಗಿ ನಾವು ಮಾಡಿದ್ದ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮಂ ತಿಳಿದು ನಮ್ಮ ಮನೋನುಗುಣವಾಗಿ ನೀನು ನಡೆದುದು ನಮಗೆ ಸಂತೋಷಕರವಾಯಿತೇ ಹೊರತು ಅನ್ಯಥಾ ಇಲ್ಲ. ನೀನು ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಪರ್ವತರಾಜನಿಂದ ಆದ ಉಪಕಾರಮಂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿ ಈಗ ಕೈಸೆರೆಯಿಂದ ಬರುವ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಬಹುವಿಧವಾಗಿ ಸನ್ಮಾನಗೊಳಿಸಿ ಅವನ ರಾಜ್ಯಕ್ಕಾತನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಆ ರಾಜಪುತ್ರನ ಕ್ಷೇಮಲಾಭಕ್ಕೆ ನೀನು ಬಾಧ್ಯನಾಗಿ ಆತನಂ ನಿನ್ನ ಸ್ವಾಧೀನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸುಖದಲ್ಲಿರುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಂ ಕರೆದು—

ಎಲೈ, ಸ್ವಲ್ಪ ಕಾರ್ಯವಿಶೇಷಮಿರುವುದು. ಅದಂ ನಿರ್ವಹಿಸುವವನಾಗು ಎಂದು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳತಕ್ಕ ಮಾತುಗಳಂ ಹೇಳಿ ಅವನಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಆಗ ದೂರದಲ್ಲಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ಬಾಗುರಾಯಣನಂ ನೋಡಿ ಮಂದಸ್ಥಿತವದನನಾಗಿ—

ಎಲೈ ಸೇನಾಪತಿಯೇ, ನೇಮಿಸಿದಂತೆ ಕಾರ್ಯಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ಷೇಮದಿಂದ ಬಂದೆಯಾ? ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ನಿಮ್ಮಂಥ ಆಪ್ತರಿರುವಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯತಾನೇ ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು? ಸಕಲ ಸೈನ್ಯಾಧಿಕಾರವೂ ನಿನ್ನನ್ನೇ ಹೊಂದುವುದರಿಂದ ಮೊದಲಿಗಿಂತಲೂ ಯಶೋವಂತನಾಗಿ ಸುಖದಲ್ಲಿರುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆತನಂ ದಿವ್ಯ ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣಾದಿಗಳಿಂದ ಸನ್ಮಾನಗೊಳಿಸಿ—ಎಲೈ ವಾಹಿನೀರಕ್ಷಕನೇ, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ಸಕಲವಸ್ತುಸಮೇತವಾಗಿ ರಾಜಯೋಗ್ಯವಾದ ಬೀಡಾರಮಂ ಬಿಡಿಸಿ ಲಜ್ಜೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ನಿನ್ನೇ ಕಾದಿದ್ದು ಆತನಿಗೆ ತನ್ನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿಶಯವಾಗಿ ರಾಜೋಪಚಾರಂಗಳಂ ನಡೆಸುವವನಾಗು ಎಂದು ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ ತಾನಿದ್ದೆಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲು: ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ರಹಸ್ಯವಾಗಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತನಗೆ ಉಸಿರಿದ ರೀತಿಗೆ ಪಶುಲೋಮನಂ

ಬನನಂ ಕರೆದು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳತಕ್ಕ ಮಾತುಗಳಂ ಹೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನಿರುವ
ವನಮಂ ತೋರಿ ಅವನಂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಚಂದನದಾಸನಂ ಶೂಲವು ನೆಟ್ಟಿರುವ
ವಧ್ಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರತರಲೊಸುಗ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಇತ್ತಲಾ ರಾಕ್ಷಸನು ತನಗೆ ಮಿತ್ರನಾದ ಚಂದನದಾಸನ ಯೋಗಕ್ಕೆ ಮು
ಮಂ ಮಿಳಾರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಮಂ ಕಾಣದೆ ಮೊದಲು ನಂದರು ಬಂದು
ವಿನೋದವಿಹಾರಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವನಸ್ಪದೇಶಮಂ ನೋಡಿ ಭೂಪತಿಗಳಾದ
ನಂದರು ದಿವ್ಯಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೆರಿ ಬಂದು ಈ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಜಲಕೇಳಿಯಂ ಮಾಡಿ
ಈ ಚಿತ್ರಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ನನ್ನೊಡನೆ ಸಲ್ಲಾಸಂಗೆಯ್ಯುತ್ತ ರಾಜಭೋಗವ
ನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಉದ್ಯಾನವಿದು. ಈಗ ರಕ್ಷಕರಿಲ್ಲದೆ ಜೀರ್ಣವಾಗಿ ನೋಡು
ವವರಂ ಉತ್ಸಾಹಶೂನ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ
ತೃಷ್ಣಾ ತುರನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿರುವ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಜಲಪಾನಂಗೆಯ್ದು ಮುಂದೆ ತೆರಳುತ್ತಿ
ರಲು; ಆಗ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಿಂದ ನೆಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಪಶುಲೋಮನೆಂಬ ಚಾಣಕ್ಯ
ಶಿಷ್ಯನು ಅತನಂ ಕಂಡು ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದು ವೃಕ್ಷದ ಕೊನೆಗೆ ಹಗ್ಗಮಂ
ಹಾಕಿ ಕಳಗಿರುವ ಹುತ್ತದ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ನೆಣಿನ ಕುಣಿಕೆಯಂ ತನ್ನ ಕೊರ
ಳಿಗೆ ತಗುಲಿಸಿಕೊಂಡು ನಿಂತು ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೂ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತ ದೇವತೆ
ಗಳಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವನಂತೆ—ಸಕಲಲೋಕೇಶ್ವರರಾಗಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಅಂತರಂಗ
ಗಳಂ ತಿಳಿದು ಅವುಗಳಿಗೆ ಕರ್ಮಾನುಗುಣಫಲಗಳಂ ಕೊಡುವ ಇಂದ್ರಾದಿ
ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳಿರಾ, ನಿಮಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮಂಗೆಯ್ಯುವೆನು. ನಾನು ಜನ
ನಾರಭ ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪಾಪಗಳನ್ನಾಚರಿಸಿದವನಲ್ಲ. ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ
ಅಂಜದೆ ನಡೆದವನಲ್ಲ. ತಾಂಭಿಕನಂತೆ ವ್ಯರ್ಥವ್ಯಯಮಂ ಮಾಡಿದವನಲ್ಲ. ಕಾಮ
ಕ್ರೋಧಗಳ ವಶನಾದವನಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಿಜಸಖನಿಗೆ, ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ
ಮರಣಮಂ ನೋಡಲಾರದೆ ಪ್ರಾಣಂಗಳಂ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಿರುವ ನನಗೆ ಆತ್ಮಹತ್ಯಾ
ದೋಷಂ ಸಂಭವಿಸದಂತೆ ಕೃಪೆಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ
ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು—ಇವನಾರೋ ನಮ್ಮಂತೆಯೇ ಮಿತ್ರನಾಶಮಂ
ನೋಡಲಾರದೆ ವ್ಯಸನಯುಕ್ತನಾಗಿ ಪ್ರಾಣಮಂ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಲಿರುವನು. ಇದಂ
ಮಿಳಾರಿಸಿ ನೋಡುವೆನೆಂದು ಅವನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು—

ಎಲೈ ಪುರುಷನೇ, ನೀನಾರು? ದುಷ್ಟ ಸ್ತ್ರೀಯರುಗಳಂತೆ ಅಸುವಂ
ನಿಗಲಿಚ್ಛಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಸ್ತ್ರೀ ವಿಯೋಗದಿಂದಲೋ? ಕೊಟ್ಟ ಭಾಷೆಯು.

ಕೆಟ್ಟುದರಿಂದಲೋ? ಏನೋ ಪ್ರಮಾದಂ ಘಟಿಸಿದುದರಿಂದಲೋ? ಬಲವದ್ವಿ ರೋಧಮುಂಟಾದುದರಿಂದಲೋ? ಅಥವಾ ಮಿತ್ರಾರ್ಥಮಾಗಿಯೋ? ಯಥಾರ್ಥಮಂ ಹೇಳೆಂದು ಕೇಳಲು: ಪಶುಲೋಮನು—

ಅಯ್ಯಾ ಮಾರ್ಗಸ್ಥನೇ, ಭಾಗ್ಯಹೀನನಾದ ನನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತಮಂ ಯಾಕೆ ಕೇಳುವೆ? ಇದರಿಂದ ನಿನಗೇನು ಫಲ? ವೃಥಾ ಸಾವಕಾಶಮಾಗುವುದು. ನಿನ್ನ ಮಾರ್ಗಮಂ ಹಿಡಿದು ತೆರಳುವವನಾಗು ಎನಲು; ರಾಕ್ಷಸನು—

ಎಲೈ ಪುರುಷನೇ, ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಕೇಳುವವರಿಗೆ ಉತ್ತರಮಂ ಹೇಳದೆ ಪ್ರಾಣಗಳಂ ಹೋಗಲಾಡಿಸಲೋಸುಗ ತ್ವರಿತಪಡುವೆ ಯಾಕೆ? ವಿಮಾನಸ್ಥ ದೂತರು ನಿನ್ನಂ ತ್ವರೆ ಪಡಿಸುವರೋ? ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿರಲು; ಆ ಪುರುಷನು—

ಅಪ್ಪಕ್ಕೆ ನಾನು ಪಾತ್ರನೆಂತಹನು? ಕಾತುಕವಿದ್ದರೆ ಹೇಳುವೆನು—ಈ ಪಾಟಲೀಪುರದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಪರಮಮಿತ್ರನಾದ ವಿಷ್ಣುದಾಸನೆಂಬ ಒರ್ವ ವರ್ತಕನಿರ್ಪಂ. ಆತನಿಗೆ ಸಂಭವಿಸಿರುವ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಮರಣಮಂ ಕೇಳಿ ಅದಂ ನೋಡಲಾರದೆ ಮುಂಚಿತಮಾಗಿಯೇ ಅಸುವಂ ತೊರೆಯುವುದುತ್ತಮಮೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಜನರಹಿತಮಾದ ಈ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದೆನು. ಇದು ನನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವು ಎಂದು ಹೇಳಲು; ರಾಕ್ಷಸನು—

ಎಲೈ ಪುರುಷನೇ, ಆ ವಿಷ್ಣುದಾಸನೆಂಬವನಿಗೆ ಉಂಟಾದ ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಎಂದೆನಲು; ಪಶುಲೋಮನು—

ಅಯ್ಯಾ ಪಥಿಕನೇ, ಆ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನೇನೆಂದು ಹೇಳುವೆನು ! ವಿಷ್ಣುದಾಸನು ತನಗೆ ಮಹೋಪಕಾರಿಯಾದ ಚಂದನದಾಸನೆಂಬವನಿಗೆ ಸಂಭವಿಸಿದ ವಿಪತ್ತಂ ತಿಳಿದು ಆ ವ್ಯಸನಮಂ ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಸ್ವಗೃಹ ಸರ್ವಸ್ವಮಂ ದೀನಾನಾಥರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶಮಂ ಮಾಡುವೆನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಹೊರಟುದಂ ತಿಳಿದು ಅವನಂ ನಿಲ್ಲಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯಮಂ ಕಾಣದೆ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನಂತೆ ನಾನೂ ಭೂಲೋಕದಾಶೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಈ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಿರುವೆನು ಎನಲು; ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಅಹಹ ! ಏನೋ ಪ್ರಮಾದ ಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಚಂದನದಾಸನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಮಂ ವಿಚಾರಿಸಲೆಣಿಸಿ ಬಂದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಈ ಅಶ್ಲೀಲಮಂ ಕೇಳಿದೆನು. ಇದುವರೆಗೆ ಆತನು ಜೀವವಂತನಾಗಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ದೇಹದ ಆಶೆಯನ್ನಾದರೂ ಬಿಟ್ಟು ಆತನಿಗೆ ಕ್ಷೇಮಮುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವೆನು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಮಾರ್ಗವನ್ನೆಯ್ದುವೆನೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—

ಎಲೈ ಪುರುಷನೇ, ಆ ಚಂದನದಾಸನಿಗುಂಟಾದ ವಿಪತ್ತಂ ವಿವರಿಸಿ ಹೇಳು
ವವನಾಗು ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಕೇಳಲು; ಪಶುಲೋಮನು—

ಅಯ್ಯಾ ದಾರಿಗನೇ, ದೈವವಿಲಾಸಮಂ ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ ! ಚಂದನದಾಸ
ನೆಂಬವನು ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಪರಮಮಿತ್ರನಂತೆ. ಆತನು ತನಗೆ ಆತಂಕ
ಮುಂಟಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೆಂಡರುಮಕ್ಕಳಂ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಆ
ಬಳಗಾರ ಸೆಟ್ಟೆಯ ವಶಮಂ ಮಾಡಿ ಪುರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ದೊಂತರಗತನಾದನಂತೆ.
ಆ ಬಳಿಕ ಚಾಣಕ್ಯನು ಚಂದನದಾಸನಂ ಕರೆಯಕಳುಹಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನ ಗೃಹ
ಜನಮಂ ತಂದು ತೋರೆಂದು ನಿರ್ಬಂಧ ಪಡಿಸಲು ; ಆಗ ಆ ಸೆಟ್ಟೆಯು ತನ್ನ
ವಶದಲ್ಲಿ ಅಮಾತ್ಯನ ಕುಟುಂಬದವರಿಲ್ಲದುದರಿಂದಲೋ ! ಅಥವಾ ಸ್ನೇಹಾಭಿ
ಮಾನದಿಂದಲೋ ! ಆತನ ಮಾತಿಗೆ ಬಡಂಬಡದೆ ಇರಲು ; ಕ್ರುದ್ಧನಾದ ಚಾಣ
ಕ್ಯನು ಚಂದನದಾಸನಂ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಹಾಕುವುದೆಂದು ಭಟರಿಗೆ ಸೇಮಿಸಲು ; ಅವರು
ಅವನಂ ವಧ್ಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಹೋಗುವರೆಂಬ ವಾರ್ತೆಯು ಕೇಳಿ ನನ್ನ
ಮಿತ್ರನಾದ ವಿಷ್ಣುದಾಸನು ಪುರದ ಹೊರಗೆ ಅಗ್ನಿಕುಂಡಮಂ ಮಾಡುವಂತೆ
ಭೃತ್ಯರಿಗೆ ಸೇಮಿಸಿ ತನ್ನ ಮಂದಿರಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡುವುದಂ ನೋಡಿ ನಾನು
ಈ ಯತ್ನಮಂ ಮಾಡಬಂದೆನು ಎನಲು ; ಆ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು—
ಇನ್ನು ವಿಳಂಬಮಂ ಮಾಡಲಾಗದು ಎಂದು ತಿಳಿದು—

ಎಲೈ ಪುರುಷನೇ, ನೀನು ಜೀವವನ್ನೇಕೆ ತ್ಯಜಿಸಬೇಕು ? ಚಂದನದಾಸನ
ವಿಪತ್ತು ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಿ ವಿಷ್ಣುದಾಸನಂ ನಿಲ್ಲಿಸುವವನಾಗು. ನಡೆ
ಎಂಬುದಾಗಿ ಉಸುರಿ ತಿಬಿರಾಯನಿಗೆ ಉಂಟಾದಂತೆ ಚಂದನದಾಸನಿಗೆ ಶಾಶ್ವತ
ಯಶಸ್ಸುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಪಶುಲೋಮನು ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಅಗಂತುಕನೇ, ಚಂದನದಾಸನ ಕಷ್ಟವು ಹೇಗೆ ಪರಿಹಾರವಾ
ದ್ವಿತು ? ನೀನು ಜೋತಿಸಜ್ಜೆ ನೋ ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ
ಕೈಯ್ಯೆ ಖಡಗಮಂ ಝಳುಪಿಸುತ್ತ—

ಎಲೈ ಪ್ರಿಯನೇ, ಈ ನನ್ನ ಅಸಿಪತ್ರವೇ ಚಂದನದಾಸನ ವಿಪತ್ತಂ ನಿವ
ರ್ತಿಸುವುದೆನಲು ; ಅವನು ಅದಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಈತನು ಯುದ್ಧಮುಖದಿಂದ ಚಂದ
ನದಾಸನಂ ಬಿಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಎಣಿಸಿರುವವನಾದುದರಿಂದ ಮುಂದಣ ಕಾರ್ಯವೆಂ
ತಾಗುವುದೋ ? ಅದುಕಾರಣ ಈತನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಕತ್ತಿಯಂ ಬಿಸುಡುವಂತೆ
ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನೆನಸಿ--

ಸ್ವಾಮಿ ಪ್ರಯಾಣೀಕರೇ, ಚಂದನದಾಸನಿಗೆ ಆಪದಂಧುಗಳಾಗಿ ಬದಗಿರುವ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ? ಎನಲು ; ರಾಕ್ಷಸನು—

ಎಲೈ ಸುಹೃದನೇ, ಪ್ರಭುಗಳಾದ ನಂದರಂ ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಂಸನ್ನಾಪತ್ತಿಗೆ ತಗುಲಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸರಂತೆ ದಯಾಹೀನನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಅಮಾತ್ಯ ರಾಕ್ಷಸನೆಂದು ತಿಳಿಯುವವನಾಗು ಎನಲು ; ಪಶುಲೋಮನು ಅಪ್ಪಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡವನಂತೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದ ಹಗ್ಗಮಂ ತೆಗೆದು ಬಿಸುಟು—

ಸ್ವಾಮಿ, ಅಸಹಾಯಶೂರರಾದ ತಮಗಲ್ಲದೆ ಈ ನಿಶ್ಚಯವು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಾರಿಗುಂಟಾಗುವುದು ? ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ವಿಸತ್ತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಈಗ ತೊಲಗಿದುವು. ಸಂಶಯಮಂ ಬಿಟ್ಟೆನು. ಆದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಚಾರ ಪನೆಯುಂಟು. ತಾವು ಈಗ ಶೌರ್ಯಮುಖದಿಂದ ಮಿತ್ರನಾದ ಚಂದನದಾಸನಿಗೆ ಕ್ಷೇಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವೆವೆಂದು ಶಪಥಮಂ ಮಾಡಿದಿರಿ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಮಾದ ತೋರುವುದು. ಅದು ಹೇಗಂದರೆ—ಮೊದಲು ಚಾಣಕ್ಯನು ಶಕಟದಾಸನೆಂಬವನಂ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಹಾಕುವಂತೆ ನೇಮಿಸಿ ವಧ್ಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಲು ; ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಖಡ್ಗಪಾಣಿಯಾಗಿ ಬಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಘಾತುಕರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅವರನ್ನೊಡಿಸಿ ಶಕಟದಾಸನಂ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದನಂತೆ. ಅದಂ ಕೇಳಿ ಕ್ರಾಧ್ಧನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನು ಶಕಟದಾಸನಂ ಬಿಟ್ಟು ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಆ ಕಡಿಗರಂ ಸಂಹಾರಂಗೆಯ್ದು ಅಂದು ಮೊದಲುಗೊಂಡು ರಾಜಾಪರಾಧಿಗಳಂ ವಧ್ಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆಡೆಗೊಂಡು ಹೋಗುವಲ್ಲಿ ಆ ಬಳಿಗೆ ಮತ್ತಾರಾದರೂ ಆಯುಧಪಾಣಿಗಳಾಗಿ ಬಂದರೆ ಅವರು ಸಮೀಪಗತರಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನಮೇ ಯಾವುದನ್ನೂ ನೋಡದೆ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ರಾಜದ್ರೋಹಿಗಳಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಆ ಬಳಿಕ ಖಡ್ಗಹಸ್ತನಾಗಿ ಬಂದವನಂ ಬಂಧಿಸಿ ತರಬೇಕೆಂದು ಚಾಣಕ್ಯನ ಆಜ್ಞೆಯಾಗಿದೆಯಂತೆ. ಈಗ ಚಂದನದಾಸನಂ ವಧ್ಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರೆತರುವ ಸಮಯವು ಸನ್ನಿಹಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಆತನಂ ರಕ್ಷಿಸುವುದು ಸತ್ಯಮಾದೊಡೆ ಶೂಲದೆಡೆಗೆ ನೀವು ಖಡ್ಗಪಾಣಿಗಳಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ತೊಂದರೆಯಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದೆ. ಕಾಲೋಚಿತಜ್ಞರಾದ ನಿಮ್ಮಂಥವರಿಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಚಾರ ಪಿಸಲು ಶಕ್ತನಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರಲು ; ಅದನ್ನಾಕರ್ಷಿಸಿ ರಾಕ್ಷಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ಮೊದಲು ಚಾಣಕ್ಯನು ಶಕಟದಾಸನಂ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಹಾಕು

ವಂತ ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಸಂಗಡಲೇ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನನ್ನಟ್ಟಿ ಬಿಡಿಸಿದಂತೆ ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾನೋ? ಎಂದರೆ ಶಕಟದಾಸನಂ ಬಿಟ್ಟು ಘಾತುಕರಂ ಸಂಹರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತಮಿಲ್ಲ. ದ್ವೇಷದಿಂದಲೇ ಶಕಟದಾಸನಂ ವಧ್ಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅದೃಷ್ಟದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡವನಾಗಿ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ತನಗೆ ಬದಗಿದ್ದ ವಿಪತ್ತಂ ಪರಿಹರಿಸಿದನೆಂದು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನಿಗೆ ಉಚಿತಮಂ ಕೊಡಿಸಿದನೋ! ಎಂಬುದಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸೋಣ ಎಂದರೆ ಶಕಟದಾಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕನುಕೂಲಮಾಗಿ ಕಪಟಪತ್ರಿಕೆಯಂ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಯಾವ ತೆರದಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿ ನೋಡಿದರೂ ಚಾಣಕ್ಯನ ತಂತ್ರೋಪಾಯವು ಹೀಗೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಶಕ್ಯವು. ಅದು ಹೇಗಾದರೂ ಆಗಲಿ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ಈ ಪುರುಷನು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯಮಂ ಭಾವಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಶೌರ್ಯಮುಪದಿಂದ ಚಂದನದಾಸನಿಗೆ ಕ್ಷೇಮಮುಂಟಾಗಲಾರದು. ಉಪಾಯಾಂತರದಿಂದ ನಾವಿರ್ವರೂ ಕ್ಷೇಮವಂತರಾಗೋಣ ಎಂದರೆ ಅದು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಲ್ಲದೆ ಈಗ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾರದು. ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದಲೇ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ತಗುಲಿ ನಷ್ಟವಾಗುವ ಚಂದನದಾಸನಂ ಕಣ್ಣಿಂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆಂತಲೂ ಅವನಿಗುಂಟಾಗುವ ಶೂಲಾರೋಹಣಕ್ಕೆ ನಾನೇ ಸಮ್ಮತನಾಗಿ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನಾದರೂ ತ್ಯಜಿಸಿ ಮಿತ್ರನಾದ ಚಂದನದಾಸನಂ ಬಿಡಿಸುವುದೇ ಧರ್ಮಮೆಂದು ತಿಳಿದು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಖಡ್ಗಮಂ ಬಿಸುಟು ಶೂಲಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ;

ಸ್ವಾಮಿ, ತಾವು ಕೊಟ್ಟ ಅಭಯವಚನದಿಂದ ಶಪಥವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಮಿತ್ರನಾದ ವಿಷ್ಣುದಾಸನಂ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗೋದ್ಯೋಗದಿಂದ ತಡೆದು ಬರುವೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪಶುಲೋಮನು ತ್ವರಿತದಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಿ ಚಾಣಕ್ಯನಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನ ವರ್ತಮಾನವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳಲು ; ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಎಲೈ ಪಶುಲೋಮಕನೇ, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಚಂದನದಾಸನಂ ವಧ್ಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನೋ ಇಲ್ಲವೋ? ತಿಳಿದುಬಾರೆಂದು ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಲಾಗಿ ಆತನು ಹೋಗುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು ಚಾಣಕ್ಯನ ಸಂಕೇತ ಪ್ರಕಾರ ವೇಷಧಾರಿಗಳಾದ ಘಾತುಕರಂ ಕಳುಹಿಸಿ ಚಂದನದಾಸನಂ ಹಿಡಿದು ಅವನ ಕೊರಳಿಗೆ ಎಕ್ಕದ ಹೂವಿನ ಸರಮಂ ಹಾಕಿಸಿ ಪರುಷಮಾದ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಸಾರಿಸಿಕೊಂಡು ರಾಜವಿಧಿವಿಡಿದು ವಧ್ಯಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿ

ರಲು ; ಆಗ ಪುರಜನವು ನೆರೆದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ವ್ಯಸನಪಡುತ್ತ ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯ ಕೊಳ್ಳಿಸುಗ ಶೂಲಾರೋಹಣಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತನಾಗಿರುವ ಚಂದನದಾಸನಂ ಶ್ಲಾಘಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಪತಿಯನ್ನಗಲದೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದ ಆತನ ಪತ್ನಿಯು ಪುತ್ರಸಮೇತಳಾಗಿ ರೋದನಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ತನ್ನ ಹಿಂಗಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬರುತ್ತಿರುವುದಂ ನೋಡಿ ಚಂದನದಾಸನು—

ಎಲೈ ಪ್ರಾಣಪ್ರಿಯಳೇ, ಅನ್ಯಾಯವನ್ನಾಚರಿಸಿ ರಾಜದಂಡನೆಗೆ ಒಳಗಾದವರ ಹೆಂಡರುಗಳಂತೆ ಸುಹೃದರ್ಥಮಾಗಿ ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗಮಂ ಮಾಡಲೆಣಿಸಿರುವ ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ವೃಥಾ ರೋದನವನ್ನೇಕೆ ಮಾಡುವೆ ? ಬೇಟೆಗಾರರು ಮೃಗಗಳ ತಾರತಮ್ಯಮಂ ನೋಡದಂತೆ ಈ ಘಾತುಕರು ನನ್ನಂ ಕೊಂಡೊಯ್ದರು. ನೀನು ನನ್ನ ಮೇಲಣ ಆಶೆಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವಳಾಗು ಎಂದು ಪತ್ನಿಗೆ ನುಡಿಯುತ್ತ ಶೂಲಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಬಬ್ಬ ಕಡಿಗಂ ಬಂದು—

ಎಲೈ ಸೆಟ್ಟೆಯೇ, ಶೂಲವು ಸಮಾಪವಾಯಿತು. ನೀನು ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಭೂಷಣಂಗಳು ನಮಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕವುಗಳು. ಅವುಗಳಂ ತೆಗೆದುಕೊಟ್ಟು ನಿನ್ನ ಸ್ವಜನಮಂ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆ ನೇಮಿಸುವವನಾಗು ಎನಲು ; ಅದಂ ಕೇಳಿ ಮತ್ತೂ ಶೋಕಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಪತ್ನಿಯಂ ನೋಡಿ ಚಂದನದಾಸನು—

ಎಲೈ ಪ್ರಿಯಳೇ, ಇನ್ನು ದುಃಖಿಸುವುದಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಪುತ್ರನಂ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಗೃಹಮಂ ಸೇರುವವಳಾಗು. ಮುಂದೆ ನಡೆಯುವ ಘೋರಕರ್ಮಮಂ ಈ ಶಿಶುವು ನೋಡಿ ಭೀತಿಪಟ್ಟು ಎಂತು ಜೀವಿಸುವುದು ? ಎಂದು ಪುತ್ರನ ಶಿರಸ್ಸಂ ನೇವರಿಸುತ್ತ ಕಂಬನಿಗಳಂ ತುಂಬುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಆತನ ಮಡದಿಯು—

ಹಾ ! ನಾಥನೇ ! ಇನ್ನು ನಿನ್ನನ್ನಗಲಿ ಯಾವ ಪುರುಷಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಣಧಾರಣಮಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಲಿ ? ನಾನೂ ಸಂಗಡವೇ ಬರುವೆನೆಂದು ಪಾದದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆಕೆಯಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಮರುಳೇ, ಈ ಬಾಲಕನು ಲೋಕವ್ಯವಹಾರವನ್ನರಿತವನಲ್ಲ. ಈತನಂ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಣಧಾರಣೆಯಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವವಳಾಗು ಎಂದು ಚಂದನದಾಸನು ಉಸುರುತ್ತಿರಲು ; ಆ ಪತಿಯು—

ಹಾ ! ಕಾಂತನೇ ! ಪ್ರವಾಸಮಂ ಮಾಡುವವರ ಪತ್ನಿಯರುಗಳು ಕೆಲವು ಕಾಲಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಪತಿ ಮುಖಾವಲೋಕನಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಣ

ಧಾರಣೆಯುಂ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವರು. ಲೋಕಾಂತರವನ್ನೆಯ್ದುವ ಸಿನ್ನನ್ನಗಲಿ ಅನಾಥಳಾಗಿ ಜೀವಿಸಿಕೊಂಡು ನಾನಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ನಿನ್ನಂ ಬೆಂಬಿಡದೆ ತೆರಳುವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು. ಸೃಷ್ಟಿಸಿದ ದೈವವೇ ಈ ಬಾಲಕನಂ ರಕ್ಷಿಸುವುದು. ಸತ್ಯವು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕಮಾದರೆ ನಮ್ಮಿವರಿಗೂ ಅದೇ ಸದ್ಗತಿಯಂ ಕೊಡುವುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪುತ್ರನಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೈ ಪಸುಳಯೇ, ನಿಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಮುಖಮಂ ಈಗಲೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ನಿನಗೆ ಏನು ಬುದ್ಧಿಯಂ ಹೇಳುವನೋ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವವನಾಗು ಎಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿರಲು : ಹಾಗೆಯೇ ಆ ಪುತ್ರನು ಆತನ ಚರಣಂಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳುತ್ತ—

ಎನ್ನಂ ಪೆತ್ತವನೇ, ಇನ್ನು ಯಾರನ್ನು ಅಪ್ಪಾಜಿಯವರೇ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಕರೆಯಲಿ ? ಯಾರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಲಿ ? ನಿಮ್ಮ ವಿಯೋಗವನ್ನೆಂತು ಸಹಿಸಲಿ ? ನಾನು ಜೀವಿಸುವ ತೆರನಾವುದು ? ಎಂದು ಗೋಳಾಡುವುದಂ ನೋಡಿ ಚಂದನದಾಸನು—

ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಯಂತನೇ, ಚಾಣಕ್ಯನೆಂಬ ಶಬ್ದಶ್ರವಣವು ಯಾವ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಜೀವಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವನಾಗು. ಅನ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸದೆ ಸತ್ಯವಂತನಾಗಿರು ಎಂದು ಬುದ್ಧಿಯಂ ಪೇಳುತ್ತಿರುವಷ್ಟ ರಲ್ಲಿಯೇ ಘಾತುಕರು ಬಂದು—

ಎಲೈ ಸೆಟ್ಟಯೇ, ಶೂಲವು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ಬಾರಂದೆನಲು ;

ಎಲೈ ಅಣಂದಿರುಗಳಿರಾ, ಪತಿಯಂ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಬೇಡಿರಿ. ರಕ್ಷಿಸಿರಿ ಎಂದು ಆತನ ಪತ್ನಿಯು ಕಡಿಗರಂ ಬೇಡುತ್ತಿರಲು ; ಚಂದನದಾಸನು—

ಎಲೈ ಪತ್ನಿಯೇ, ಪರಾಧೀನರಾದ ಈ ಘಾತುಕರಂ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದರೇನುಂಟು ? ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾಗುವವರ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳಂ ದೇವರೇ ರಕ್ಷಿಸಬೇಕಲ್ಲದೆ ವೃಥಾ ಹಂಬಲಿಸಿ ಫಲವೇನು ? ಎನಲು ; ಆಗಲಾ ಘಾತುಕರು ಆತನಂ ಶೂಲಾ ರೋಹಣಂಗೆಯ್ಯುವುದಕ್ಕೆ ಸನ್ನಾಹಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ತನ್ನ ತನಯನಂ ನೋಡಿ ಚಂದನದಾಸನು—

ಎಲೈ ಕಂದನೇ, ನೀನು ಇನ್ನಿಲ್ಲಿ ರದಿರು. ನಿನ್ನ ತಾಯಂ ಸಮಾಧಾನಂಗೆ ಳಿಸುತ್ತ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಂದೆನಲು ; ಆ ಬಾಲಕನು—

ಅಯ್ಯಾ ಜನಕನೇ, ಪರೋಪಕಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನಾದರೂ ವೈಯಮಂ ಮಾಡಿ ಕೀರ್ತಿಯಂ ಪಡೆಯುವವರುಂಟು. ನೀನಾದರೋ ಪರಾರ್ಥ

ಮಾಗಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ವೈಯಮಂ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಉದ್ಯುಕ್ತನಾದ ಬಳಿಕ
ನಿನಗೆ ಇಹಪರಂಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತಮಾದ ಕೀರ್ತಿಸುಖಗಳುಂಟಾದುವು. ನಾವು
ಮಾತ್ರವೇ ಅನಾಥರಾದೆವು ಎಂದು ಕಂಬನಿಗಳಂ ತುಂಬುತ್ತಿರಲು: ಆ ಸಮಯ
ದಲ್ಲಿ ಕಡಿಗರು ಚಂದನದಾಸನ ಪತ್ನೀಪುತ್ರಾದಿಗಳಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಇನ್ನು ಯಾರೂ
ಇಲ್ಲಿರಕೂಡದು. ಹೋಗಿರಿ ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸುತ್ತಿರಲು: ಆಗ ಆತನ ಪತಿಯು
ಉರಸ್ತಾಡನಮಂ ಮಾಡುತ್ತ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳುತ್ತಿರಲು; ಆ
ಧ್ವನಿಯಂ ರಾಕ್ಷಸನು ಕೇಳಿ ಅಹಹ! ಕಾರ್ಯವು ಮಿಂಚಿ ಹೋಗುವುದೆಂದು
ಅತಿವೇಗದಿಂದ ಬಂದು ಆತನ ಪತ್ನಿಯ ಶೋಕಮಂ ನೋಡಿ—

ಎಲೌ ತಾಯೇ, ಅಂಜದಿರಂಜದಿರು. ಶೋಕಮಂ ಬಿಡು. ನಿನ್ನ ಪತಿಯಂ
ಬಿಡಿಸಿ ಕಳುಹಿಸುವೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿ—

ಎಲೈ ಘಾತುಕರುಗಳಿರಾ, ಪ್ರಭುಗಳಾದ ನಂದರಂ ಕಳಕೊಂಡು ಮಿತ್ರ
ನಂ ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದ ಪಾಪಿಷ್ಠನಾದ ನನ್ನಂ ಶೂಲಕ್ಕೆ ಹಾಕಬೇಕಲ್ಲದೆ
ನಿರಪರಾಧಿಯಾದ ಈ ಚಂದನದಾಸನಂ ಕೊಲ್ಲುವುದುಂಟೇ? ಶೂಲಾರೋಹಣವು
ಚಂದನದಾಸನಿಗೆ ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತವಷ್ಟೆ? ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ದಂಡನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ
ನಾನೇ ಬಂದಿರುವಲ್ಲಿ ಅವನಂ ಯಾಕೆ ಬಾಧಿಸಬೇಕು? ಬಿಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿರಿ
ಎಂದು ಶೂಲಾರೋಹಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದ ರಾಕ್ಷಸನಂ ನೋಡಿ ಚಂದನದಾಸನು—

ಸ್ವಾಮಿ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಇಂದನವರೆಗೂ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸವೆಲ್ಲಮಂ
ವೈಫಲ್ಯಮಾಡಿ ನೀವು ಸಂಕೇತಂಗಯ್ದಿದ್ದ ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನಮಂ ತೊರೆದು ಈ
ಸ್ವಲ್ಪ ಮನುಷ್ಯನಾದ ನನ್ನ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ನೋವಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬಹುದೇ? ಒಹು ಜನ
ಪೋಷಕರಾದ ನೀವು ಮರಣಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಬಹುದೇ? ನಾನು ಸತ್ತರೆ ಒಬ್ಬನೇ
ಸಾಯುವೆನು. ಹೀಗೆ ತಾವು ದುಡುಕಿದುದು ಉಚಿತವೇ? ಎಂದು ವ್ಯಸನಪಡಲು;
ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ಮಿತ್ರನಾದ ಚಂದನದಾಸನೇ ನನ್ನ ವಿಷಯಕಮಾದ ವ್ಯಾಕುಲ
ಮಂ ಬಿಡು. ನೀನು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರವನ್ನು ಎಂದಿಗೆ
ತಾನೇ ನಾನು ಮಾಡುವೆನು? ವಿಹಿತವನ್ನೇ ಆಚರಿಸಿದೆನು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಚಂಡಾ
ಲರಂ ಕುರಿತು—

ಅಧರ್ಮಸ್ಥಾನವಾದ ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಮತಸ್ಥನಾದ ಈ ಚಂದ
ನದಾಸನು ಯಾರ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ತಿರಿರಾಯನಂತೆ ಪ್ರಾಣಮಂ ಬಿಡಲು ಸನ್ನದ್ಧ

ನಾಗಿ ಶಾಶ್ವತಯಶಸ್ಸಂ ಪಡೆದನೋ ಆ ರಾಕ್ಷಸನಾದ ನಾನು ಇದೋ ! ಶೂಲಾ ರೋಹಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದೆನು. ಈ ವಾರ್ತೆಯಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳಿರಿ ಎನಲು; ಘಾತುಕರು—

ಸ್ವಾಮಿ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಪ್ರಭುಗಳ ಆಪ್ಪಣೆ ಹೊರತು ನೀವು ಶೂಲಾರೋಹಣಮಂ ಮಾಡಕೂಡದು. ಚಂದನದಾಸನಂ ಸಹ ನಾವು ಬಿಡಕೂಡದು. ಮಿತ್ರ ವಾತ್ಸಲ್ಯವಿದ್ದರೆ ನೀವೇ ಆರಸುಗಳ ಆಪ್ಪಣೆಯಂ ಮಾಡಿಸಿರಿ. ಆ ವರೆಗೂ ನಾವು ಕೈತಡೆಯುವೆವು. ಚಂದನದಾಸನಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಾವು ಮಾರ್ಗಮಂ ತೋರುತ್ತ ಬರುವೆವು ಎನಲು ; ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ. ಪತ್ನೀಪುತ್ರ ಸಮೇತನಾದ ಈ ಚಂದನದಾಸನಂ ಮರದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ರಾಕ್ಷಸನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಚಾಣಕ್ಯನ ಪರ್ಣಶಾಲಾಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ಉತ್ತರದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯಕಾಲ ಮೇಘ ಸಂಘಾತಗಳು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉದಯಿಸಿದಂತೆ ಭದ್ರ ಭಟಾದಿ ಸೇನಾಪತಿಗಳ ವರೂಢಿಸಿಪದಹತೋದ್ಧತ ಧೂಳಿನಿಕ್ಕುರುಂಬವು ದಿಕ್ಕುಗಳಂ ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿರಲು; ಭೂಮಿಯು ಇಬ್ಬಾಗಮಾಗುವಂತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವ ಭೇರೀ ಧ್ವನಿಗಳು ಪ್ರಸಂಚಮಂ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತಿರಲು; ಶತ್ರುಗಳ ಆಗಮನ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಜಾನಿಕರಮೆಲ್ಲವೂ ಭಯಭ್ರಾಂತವಾಗಿ ತಲ್ಲಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲು; ಅದೆಲ್ಲಮಂ ರಾಕ್ಷಸಂ ನೋಡಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮೇಲೆ ಮಲಯಕೇತುವು ದಂಡೆತ್ತಿ ವೈರಮಂ ಸಾಧಿಸಲೋಸುಗ ಬರುವನೋ ! ಎಂದು ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಪ್ರಾಕಾರದ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಯತ್ನಮಿಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಭೀತರಾಗಿ ವಿನೋದಮಂ ನೋಡುತ್ತಿರುವ ಜನರನ್ನೂ ಪರಸ್ಪರಮುಖಾಂತರವಲೋಕನದಿಂದ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ತಾವೇ ನಗುತ್ತ ಸಂಗಡ ಬರುತ್ತಿರುವ ಚಂಡಾಲರನ್ನೂ ಕಂಡು ಇದು ಏನೋ ಒಂದು ಛದ್ವನೆಯು. ಕೋಟೆಯ ಮೇಲೆ ಸಮರಸನ್ನಾಹಮಿಲ್ಲದೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಈಗ ಬರುವ ಪಡೆಯು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ದ್ವೇಷಿಗಳ ಕಡೆಯ ಪಡೆಯಲ್ಲ. ಇದು ಭದ್ರ ಭಟಾದಿಗಳ ಘೌಜಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ಘಾತುಕರು ಬಲಧೂಳಿಯಂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಅನ್ಯೋನ್ಯವಾದ ನೋಟಗಳಿಂದ ಹರ್ಷಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದರ ರಹಸ್ಯವು ಈ ಕಡಿಗರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಹೀಗಿದ್ದರೆ ವೇಷಧಾರಿಗಳಾದ ಗೂಢಚಾರರಿನರೇ ಹೌದು ! ತಿಳಿಯಲಾಯಿತು. ಮಲಯಕೇತುವಿನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಾನಿದ್ದರೆ ಆತನಂ ಹಿಡಿಯುವುದು ಅಶಕ್ಯವಾದುದರಿಂದ ಮೊದಲೇ ಕಪಟಲೇಖನವ್ಯಾಜದಿಂದ ನನ್ನಂ ಹೊರಡಿಸಿ ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಚಕ್ರವರ್ಮಾದಿಗಳಂ ನಾಶಗೊಳಿಸಿ ಅವರ

ದಳಗಳು ಚದರಿ ಹೋದುದುಂ ತಿಳಿದು ವಂಚಕರಾದ ಈ ಚಮೂಪತಿಗಳು ಮಲಯಕ್ಕೇತುವಂ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ತರುವವರಾಗಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಜಯಭೇರೀ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿಮಿತ್ತಮಿಲ್ಲ. ಚಾಣಕ್ಯನು ಒಂದು ಕಾರ್ಯಮಂ ಯೋಜಿಸಿ ಮಾಡಿದುದಕ್ಕೆ ಎರಡು ಪ್ರಯೋಜನಗಳು ಲಭ್ಯವಾದುವು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ನೀತಿ ಕುಶಲನಾದ ನಾನು ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕ ಶಕಟದಾಸರಂ ಆಪ್ತರೆಂದೊಸಿ ಮೋಸಹೋದಂತೆ ಮಲಯಕ್ಕೇತುವು ಬಾಗುರಾಣಸಂ ಆಪ್ತನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಮೋಸಹೋದನು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತ ಚಾಣಕ್ಯನ ಪರ್ಣಶಾಲಾಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬರಲು; ಚಂಡಾಲರು ದೂರದಲ್ಲೇ ಸಿಂತು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿರುವ ಶಿಷ್ಯನಂ ನೋಡಿ ಅಮಾತ್ಯರು ತಮ್ಮ ನೀತಿಪಾಶಬದ್ಧರಾಗಿ ದರ್ಶನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ವಿಷಯಮಂ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿರಿ ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಶಿಷ್ಯಂ ಪ್ರೋಗಿ ತಿಳುಹಿಸಲು; ಚಾಣಕ್ಯನು ತನ್ನ ನೆರಕೆಯ ಕಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಈಕ್ಷಿಸಿ ಈತನೇ ಮಹಾಪುರುಷನಾದ ರಾಕ್ಷಸನೆಂದು ಬಗೆದು ಪರಮಸಂತೋಷದೊಡನೆ ಕೂಡಿ ತನ್ನ ಆಸನದಿಂ ರುಗ್ಗನೆದ್ದು ಒಂದು ಘಾತುಕರಂ ನೋಡಿ ಇಂತೆಂದನು—

ಎಲೈ, ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯಂ ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿದಂತೆಯೂ ಚಂಡಮಾರುತನಂ ಹಗ್ಗದಲ್ಲಿ ಬಿಗಿದಂತೆಯೂ ಮಹಾಸಿಂಹಮಂ ಮೈದಡವಿ ತಂದಂತೆಯೂ ಈ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೇಗೆ ಕರತಂದಿರಿ? ಎನಲು;

ಬುದ್ಧಿ, ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾದಂಗಳ ನೀತಿಕಾಶಲ್ಯವೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೆಯಾರು ಶಕ್ತರಾದಾರು? ಎಂದು ಕಡಿಗರು ನುಡಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಹಾಗಲ್ಲವೈ. ನಂದ ಕುಲ ವಿದ್ವೇಷಿಯಾದ ದೈವವೇ ರಾಕ್ಷಸನಂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕರತಂದಿತು ಎನಬೇಕು ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿರಲು; ಆಗ ಅಮಾತ್ಯನು ಚಾಣಕ್ಯನಂ ನೋಡಿ—ಈತನೇ ದುರಾತ್ಮನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನಾಗಿರಬೇಕು ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸುತ್ತ ಗುಣದಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯಿರಿಸಿ ಪುನಃ ಈತನಂ ದುರಾತ್ಮನೆಂದು ಹೇಳಬಾರದು. ಸಕಲ ವಿದ್ಯಾಸಿಂಧು ಭೂತನಾದುದರಿಂದಲೂ ಮಹಾಭೃದಯಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ವಿರಕ್ತನಾದುದರಿಂದಲೂ ಈತನಂ ಮಹಾತ್ಮನೆನಬೇಕು. ತೇಜೋವಂತನಾದ ಈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಂ ಅಪಮಾನಗೊಳಿಸಿದುದರಿಂದಲೇ ನಂದರು ನಷ್ಟರಾದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈತನ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚದಿದ್ದರೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ಸರ್ಯದೋಷ ಮುಂಟಾದೀತು ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಚಾಣಕ್ಯನಾದರೋ ಈ ಮಹಾ

ಪುರುಷನ ಸೌಖ್ಯದ ಚಿಂತೆಯಿಂದಲೇ ನನಗೆ ಸಿದ್ಧಾಂತಾರಂಗಳು ರುಚಿಸದೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಸಂಸೆಗಳೂ ಸಹ ಮಹಾಯಾಸವಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂದಿಗೆ ಈತಂ ಮೊರಕಿದನು. ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದರ್ಥವು ಎನಗೆ ಕೈಗೂಡಿತೆಂದು ರಾಕ್ಷಸನ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ತಂದು—

ಸ್ವಾಮಿ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರೇ, ಚಾಣಕಪುತ್ರನೂ ವಿಷ್ಣು ಶರ್ಮನಾಮಕನೂ ಅವ ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನೆಂದು ನುಡಿಯಲು;

ಅಯ್ಯಾ ಮಹಾತ್ಮದಸ್ವಿಗಳಾದ ವಿಷ್ಣು ಶರ್ಮರೇ, ಚಂಡಾಲಪರಿವಾರದಿಂದ ದೂಷಿತನಾದ ನನಗೆ ತಮ್ಮಂಥವರು ನಮಸ್ಕರಿಸಬಹುದೇ? ಎಂದುದಕ್ಕೆ—

ಸ್ವಾಮಿ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಇನ್ನು ಮರೆಮಾಜಿ ಫಲವೇನು? ತಮ್ಮ ಸಂಗಡ ಬಂದಿರುವವರು ಚಂಡಾಲರಲ್ಲ. ಚಂಡಾಲ ವೈಪಧಾರಿಗಳು ಎನಲು;

ಹಾಗಾದರೆ ನಾನು ದೂಷಿತನಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮರಾದ ತಮಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಮಾಗಿ ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು. ಮತ್ತಿವರಾರು? ಎನಲು; ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಮೊದಲು ಸಿಮ್ಮ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕಸಂಬವನೊತ್ತನು. ಮೊತ್ತೊಬ್ಬನು ಸಮಿದ್ಧಾರ್ಥಕನು. ಸಿಮ್ಮ ಶಕಟದಾಸನಂ ವಂಚಿಸಿ ಕಾಗದಮಂ ಬರೆಸಿದಾತನೇ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದವನು. ಸಿಮ್ಮಗೆ ಮಿತ್ರನಾಗಿದ್ದ ಕ್ಷಪಣಕನೇ ಈ ಇಂದುಶರ್ಮಸಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು. ಇವನು ನನ್ನ ಸಹಾಧ್ಯಾಯಿಯು. ಬಾಗು ರಾಯಣಾದಿಗಳು ನನ್ನಿಂದಲೇ ಪ್ರೇಷಿತರಾಗಿ ಮಲಯಕ್ಕೇತುವಿನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಯಮಂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದವರಾದರು. ಮೂರು ಅಭರಣಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದವನು ನಾನು. ಮೊದಲು ನಂದರಂ ವಂಚಿಸಿದ ಮಾಸೋಪವಾಸಿಯು ಇವನು. ಈ ದಿನ ನಿಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ಕೊರಳಿಗೆ ಹಗಮಂ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ತನ್ನೊಡನೆ ಸಂವಾದಮಂ ಮಾಡಿದವನು ಈ ಪಶುಲೋಮಕನು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸನ್ಮಾರ್ಗಿಯಾಗಿ ಸಿದ್ಧೋಷಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ನಾನು ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾದುದರಿಂದಲೂ ನಿಮಗೂ ಆತನಿಗೂ ಸಂಧಿಯಂ ರಚಿಸುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಇಷ್ಟು ಕಪಟತಂತ್ರವನ್ನಾಚರಿಸಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ವ್ಯೇಷಮಿಲ್ಲಮೆಂದು ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನ ಕೈಯ್ಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ತನ್ನ ದ್ವಾರಪ್ರಕೋಪಶಾಲೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಬಬ್ಬರನ್ನೂ ಜಗಳಗೆ ಬಿಡಬೇಡವೆಂದು ಶಿಷ್ಯನಾದ ಶಾರ್ಙ್ಗರವನಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಅಮಾತ್ಯನಿಗೆ ವೇತ್ರಾಸನಮಂ ಕೊಟ್ಟು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ತಾನು ದರ್ಭಾಸ್ತರಣಾಸೀನನಾಗಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ನನ್ನ ಯಾವದ್ವೈತ್ತಾಂತಮಂ ಸತ್ಯಮಾಗಿ ಸಿಮ್ಮಲ್ಲಿ
 ಅರಿಕೆಮಾಡುವೆನು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರುವ ಇತರ ವ್ಯಸನಗಳಂ ಬಿಟ್ಟು ಗೋಬ್ರಾ
 ಹ್ಮಣಹಿತಾರ್ಥಮಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಲಿಸಿ ನಾನು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಸತ್ಯವೋ ಕಪ
 ಟವೋ? ಎಂಬುವುದನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ತಮ್ಮ ಚಿತ್ತಕ್ಕೆ ಯಥಾರ್ಥಮಾಗಿ ತೋರಿ
 ದರೆ ಆ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆಸಬಹುದು. ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಈ ನವನಂದರೂ ಪರ್ವ
 ತರಾಜಚಿತ್ರವರ್ಮಾದಿಗಳಾದ ದುಪ್ಪಕ್ಕತ್ತಿಯರು ಬೌದ್ಧ ಚಾರ್ವಾಕಾದಿ
 ಪಾಪಂಡಮತಸ್ಥಜನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸಮಂ ಇಟ್ಟು ವೇದೋಕ್ತಮಾದ ಸದ್ಧ
 ಮಂಗಳಂ ನಡೆಸದೆ ಸದ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಂ ಪಾಲಿಸದೆ ದುರ್ಮಾರ್ಗದಿಂ ಭೂಭಾರ
 ಕರಾಗಿ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮರಾದ ತಮ್ಮಂಥ ಸ್ತಂತ್ರಿಗಳಿಗಸಮ್ಮತಮಾದ ಕಾರ್ಯ
 ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿ ತಮ್ಮ ಮಾತಿನ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆಯದೆ ಇದ್ದುದು ನಿಜಾಂತ
 ರಂಗಳಕ್ಕೆ ವೇದ್ಯವಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ಭೃಗುವಂಶೋತ್ಪನ್ನರಾದ ನನ್ನ ಗುರುಗಳು
 ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಲೋಕಸಂರಕ್ಷಣಾರ್ಥಮಾಗಿ ನನಗೆ ದಂಡನೀತಿಯಂ
 ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸಿ ದುಪ್ಪರಾದ ಈ ಅರಸುಗಳಂ ಸಂಹರಿಸಿ ಶಿಷ್ಟರಾದವರಿಗೆ
 ರಾಜ್ಯಪದವಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಆ ನೃಪನನ್ನು ತಮ್ಮಧೀನಮಂ ಗೆಯ್ದು ಪಾಪಂ
 ಡರು ಸಮುದ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಂತೆ ನೆಗಳ್ಳುವುದೇ ನಮಗೆ ಗುರುದಕ್ಷಿಣೆ
 ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದುದರಿಂದ ನಾನು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದೆನು. ನಂದರು
 ಅಯೋಗ್ಯರಾದರೂ ಅಪಖ್ಯಾತಿಯ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು
 ಯೋಗ್ಯನೆಂದು ನೀವು ತಿಳಿದಿದ್ದಾಗ್ಗೆ ಆತನಿಗೆ ದ್ರೋಹವನ್ನೆಣಿಸಿದಿರಿ. ಆದರೂ
 ಧರ್ಮವಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ದೈವಸಹಾಯಮುಂಟಾಗುವುದರಿಂದ ಯಾವ ವಿಪಯದಲ್ಲಿಯೂ
 ಯಾವ ಕಲ್ಪಕ್ಕೂ ವ್ಯರ್ಥಮಾಗದ ತಮ್ಮ ಪೌರುಷವು ನಡೆಯದೆ ಎಲ್ಲ ದರಲ್ಲಿಯೂ
 ತಮಗೆ ಸರಿಯಲ್ಲದ ನನ್ನ ನಿತಿಯು ಗುರುವಚನಾನುಸಾರಮಾಗಿ ಧರ್ಮಪ್ರವ
 ತ್ತಕನಾದುದರಿಂದ ಸಿದ್ಧಿಸಿತು. ಇದರಿಂದ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಮಗೆ ಶಾಶ್ವತಮಾದ
 ಕೀರ್ತಿಯೂ ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ನಿರ್ವಾಹಮಿಲ್ಲದೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ
 ಮಂತ್ರಿಪದಮಂ ಸಮ್ಮತಿಸಿದರೆಂದು ಅನ್ಯಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಿಕೆಯೂ ಉಂಟಾ
 ಯಿತು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನೆಪಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು
 ಸಕಲ ದೇಶದ ಅರಸುಗಳಂ ತಮ್ಮ ಸ್ವಾಧೀನಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಪಾಪಂಡಾದಿಗ
 ಳಂ ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಧರ್ಮಮಂ ಪರಿಪಾಲಿಸಜೇಕು. ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದೆನು. ಗುರು
 ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ನನಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಜೇಕೆಂದು ಹೇಳಲು : ಆ ವಾಕ್ಯ
 ಮಂ ಕೇಳಿ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಅವರು ಉಸುರಿದರ್ಥಮೆಲ್ಲಮಂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ—

ಸ್ವಾಮಿ ತಪೋ ಸಿದ್ಧಿಗಳಿರಾ, ತನ್ನ ಸೂನ್ಯತ ವಾಕ್ಯಮಂ ಪರ್ಯಾಲೋ
ಜಿಸಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಈಗ ದುಷ್ಟಸಹವಾಸಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ಮನಃ
ಕಲ್ಮಷವೆಲ್ಲವೂ ಪರಿಹೃತವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಅಜ್ಞಾನಸಾರ ರಾಜತಂತ್ರ
ಪ್ರಯುಕ್ತನಾಗಿ ದುಷ್ಟಸಿಗ್ರಹ ಶಿಷ್ಟಪರಿಪಾಲನಗಳಂ ತಮ್ಮಾಶೀರ್ವಾದ ಬಲದಿಂದ
ಲಿಲಾಮಾತ್ರದಂ ಗೆಯ್ಯೆನು. ಆದರೆ ನನ್ನ ಮಗನು ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗುವ ವರೆಗೂ
ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಕನಾಗಿರುವೆನು. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯಾನುಗ್ರಹವಿಟ್ಟು
ಅಗಾಧ ದಯೆಮಾಡಿ ಚರಣಾರವಿಂದಗಳ ದರ್ಶನಮಂ ಪಾಲಿಸಿ ರಾಜ್ಯತಂತ್ರ
ಸಂಬಂಧದಿಂದುಂಟಾದ ಕಲ್ಮಷಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತಮಾದ ಹೃದಯವನ್ನು ತಮ್ಮ
ಧರ್ಮೋಪದೇಶರೂಪಮಾದ ವಚನಾಮೃತದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧಗೊಳಿಸಬೇಕು.
ನನ್ನ ಮಗನು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಅಜ್ಞೆಯಂ
ಅವನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿ ಭವದೀಯಚರಣಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಪತ್ನೀಸಮೇತನಾಗಿ ಬರು
ವೆನು. ನನಗೆ ಸರ್ವಪಾಪಪರಿಹಾರಪೂರ್ವಕ ಉಪಶಾಂತಿದ್ವಾರಾ ಮುಕ್ತಿಯಾಗು
ವಂತೆ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶವನ್ನನುಗ್ರಹಿಸುವ ಹಾಗೆ ಅಭಯಮಂ ಕರುಣಿಸಿಬೇ
ಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಪ್ರವರ್ತಕರಾಗಿರುವ ನಿಮಗೆ ಪರಾಪೇಕ್ಷೆ ಏತಕ್ಕೆ ?
ನಿಮ್ಮ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶಗಳಂ ಮಾಡುತ್ತ ಪಾಮರಜನಂಗಳಂ ಪರಿಪಾಲಿಸು
ವಂತೆ ಪರಾತ್ಪರನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನೇ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವನು. ಇದರಲ್ಲಿ
ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸ ಪರಾಶರ ವಾಲ್ಮೀಕ್ಯಾದಿ ಸರ್ವಖುಷ್ಯಂಶವಿರು
ಪುದರಿಂದಲೇ ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ನಿಮಗೆ ಈದೃಶಜ್ಞಾನಮುಂಟಾಗಿರುವುದು.
ಆದಾಗ್ಗೂ ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಸಂತೋಷಪಡುವಂತೆ ಇಚ್ಛಾ ನುಸಾರಮಾಗಿ ನಿಮಗೆ
ನಮ್ಮ ಅಚಾರ್ಯರಿಂದಲೇ ನಡೆಸಿ ನಾನೂ ನೀವೂ ಮಿತ್ರರಾಗಿರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ನಿಮ್ಮ ಮಾತ್ರವೂ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಇದು ಸತ್ಯವೆಂದೆಣಿಸಬೇಕೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಿ
ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನ ಕೈ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಬಳಿಗೆ ಬರಲು ;
ಅತನು ಇದಿರೆದ್ದು ಅಭಿಮುಖಮಾಗಿ ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯಾಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ
ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮಮಂ ಮಾಡಿ ಉಭಯರಿಗೂ ದಿವ್ಯ ಕನಕಾಸನಂಗಳಂ
ಕೊಟ್ಟು ಅರ್ಘ್ಯಪಾದ್ಯಾದ್ಯುಪಚಾರಂಗೆಯ್ದು ಅವರ ಅಜ್ಞಾನುಸಾರಮಾಗಿ
ತಾನೂ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡವನಾದನು. ಅಗ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ನಿಮ್ಮ ಕುಲಕ್ರಮದಿಂದ ಬಂದವರೂ ಸಕಲ ಬುದ್ಧಿಸಂಪನ್ನರೂ ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರರೂ ಸ್ಥೈರ್ಯ ಧೈರ್ಯ ಶೌರ್ಯ ಪರಾಕ್ರಮಸಮೇತರೂ ಆದ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರು ನಂದವಂಶೋತ್ಪನ್ನನೆಂದು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನಿಟ್ಟು ತಾವಾಗಿ ದಯೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ನನ್ನ ಮಂತ್ರಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಶಸ್ತ್ರಮಂ ಅನಂತರ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ನೀನು ತಂದೆಗೆ ಮಗನೂ ಗುರುವಿಗೆ ಶಿಷ್ಯನೂ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರ ವಿಧೇಯರಾಗಿರುವರೋ ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ಅವರಾಜ್ಯಯಂ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಮಾರದೆ ಅವರಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಬರುವ ಸಕಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಪದವಿಯನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತ ಸುಖದಿಂದಿರುವವನಾಗು. ಇಂದು ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದೆನು ಎನಲು ; ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—

ಸ್ವಾಮಿ ಯಜಮಾನರೇ, ತಾವು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ವೇದ ವಾಕ್ಯವೆಂದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿದು ಈ ಶರೀರವಿರುವ ವರೆಗೂ ನಡೆಯುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಶಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಅನರ್ಘ್ಯ ವಸ್ತುಭೂಷಣಾದಿಗಳನ್ನೂ ತರಿಸಿ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನ ಮುಂದಿಟ್ಟು ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸೇ, ಜಯಶೀಲನಾಗಿ ಸುಖದಿಂದಿರುವವನಾಗು ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದಮಂ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳಂ ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ ಇರಲು : ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು—
ಅಯ್ಯಾ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಯಜಮಾನರಾದ ತಾವೀರ್ವರೂ ನನ್ನ ರಾಜ್ಯತಂತ್ರಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸಲು ದ್ಯುಕ್ತರಾಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಾನು ಜಯಶೀಲನಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಂಶಯ ಮುಂಟೇ ? ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ—ಈತನು ಜನ್ಮಾರಂಭ ವಿನಯಾದಿಗಳ ಸಂಪನ್ನನು. ಈತನಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುತ್ವಲಕ್ಷಣಗಳಂ ನೋಡಿ ರಾಜಪದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು. ವೃದ್ಧರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಪುತ್ರನಾದುದರಿಂದ ಸಂದೇಹ ಮುಂಟಾಗಿತ್ತು. ದೈವಸಂಕಲ್ಪಮಂ ಕಂಡವರಾರು ? ಮರಿಯಾನೆಯೇ ಯೂಧ ಪತಿಯಾದಂತೆ ಈತನು ಪ್ರಭುವಾದನು. ಮತ್ತರರಿಂದ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ವಿಕಲ್ಪಂ ತೋರಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಅದು ಸಹಜಮಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಈ ಚಾಣಕ್ಯನು ಯಶೋವಂತನೂ ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ ಆದ ಈತನಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದುದರಿಂದ ಖ್ಯಾತಿಯಂ ಪಡೆದನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭುವಾದವನು ಜನಗಳಿಗೆ ಪುರುಷಲಕ್ಷಣಮಂ ತಿಳಿದು ಅಧಿಕಾರಮಂ ನೇಮಿಸಬೇಕು. ಕೆಲವರು ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ಯರಾಗಿ ಹೃದಯಶುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವರು. ಕೆಲವರು ಆಕಾರದಲ್ಲಿ ಕುರೂಪಿಗಳಾಗಿ

ಪರಿಶುದ್ಧ ಹೃದಯರಾಗಿರುವರು. ಅದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮತತ್ವದಂತೆ ಪುರುಷನಿಸ್ವಗುಣಗಳು ತಿಳಿಯಲಶಕ್ಯವಾಗಿರುವುವು. ಸಮಯವಿಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಮಲೋಭಾದಿಗಳಿಂದ ದೋಷವೇ ಗುಣದಂತೆಯೂ ಗುಣವೇ ದೋಷದಂತೆಯೂ ತೋರುವುದು. ಇದರ ನಿಶ್ಚಯಮಂ ಹೀಗೆಂದು ತಿಳಿಯಲಶಕ್ಯವಾದರೂ ಉದ್ಯೋಗಮಂ ಕೊಡುವಲ್ಲಿ ಪುರುಷನ ಕುಲಶೀಲ ಸ್ವಭಾವಂಗಳನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಪರೋಕ್ಷಂಗಳಲ್ಲಿ ಮೀರಿಸಿ ತಿಳಿದು ನಿರ್ವಾಹವನ್ನರಿತು ಅಧಿಕಾರಮಂ ನೇಮಿಸಿ ಕಾರ್ಯಾನುಗುಣವಾದ ಸಂಬಳ ಸನ್ಮಾನಂಗಳಂ ಮಾಡುತ್ತ ಮತ್ತರಾದವರಂ ಶಿಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅಪಮಾನವನ್ನಾಚರಿಸದೆ ಅಪೂಜ್ಯರಂ ಪೂಜಿಸದೆ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನಗಳಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹಂ ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ ಗೆಯ್ಯುತ್ತ ಅಪ್ರಮತ್ತನೂ ಸಿತಿಜನೂ ಆಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಅರಸು ತಾನು ಸನ್ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಜನರಂ ನಡೆಸಿದಂತೆ ಅವರು ಕಾರ್ಯಮಂ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತ ಇರುವರು. ಆ ಪ್ರಭುವಿನ ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯದಂತೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುವಳು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ಜನಗಳ ಶೀಲಸ್ವಭಾವಂಗಳಂ ಮೀರಿಸದೆ ಮನಸ್ಸು ಬದಲಂತೆ ಕೊಡುತ್ತ ಕಾರ್ಯಮಂ ನೇಮಿಸಿ ಆದಾಯವ್ಯಯಂಗಳನ್ನರಿಯದೆ ಕರ್ತವ್ಯಮಂ ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಭುತ್ವಂಗೆಯ್ಯುವ ಅರಸಿನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಪೂಜ್ಯರಿಗೆ ಬಹು ಮಾನವೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಿಗಳಿಗಪಮಾನವೂ ಉಂಟಾಗಿ ಪ್ರಜಾಪೀಡೆಯೂ ದುರ್ಬಿಕ್ಷವೂ ಭಯವೂ ಸಂಭವಿಸಿ ಮತ್ತರಾದ ಜನರು ದ್ರವ್ಯವಂತರಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯಂ ಲಕ್ಷ್ಮೀಕರಿಸದೆ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕಾರ್ಯಗಳಂ ಕೆಡಿಸುತ್ತ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಅಪಯಶಸ್ಸನ್ನೇ ಹಾರೈಸುತ್ತ ಇರುವರು. ಅದರಿಂದ ಪುರುಲಕ್ಷಣವೆಂಬುವುದು ಬಹುವಿಮರ್ಶಾಸಾಧ್ಯವು ಪ್ರಕೃತವೇನೆಂದರೆ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ದೊರಕಿದ ಬುದ್ಧಿ ಸಂಪನ್ನನಾದ ಚಾಣಾಕ್ಯನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿತ್ವಮಂ ವಹಿಸಿರುವುದು ಈಶ್ವರನ ಸಂಘಟನೆಯಲ್ಲದೆ ಮನುಷ್ಯಯತ್ನವಲ್ಲ. ನಾನಾದರೋ ವಿವೇಕಶೂನ್ಯನಾದ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಈ ರೀತಿಯಾದೆನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜಯಶೀಲನೂ ಉತ್ಸಾಹವಂತನೂ ವಿವೇಕಶಾಲಿಯೂ ಆದ ಅರಸನನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ನಿತಿಯಂ ಪ್ರಯೋಗಿಸುವ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಪ್ರಾತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಪೌರುಷೋದನನೂ ಚಪಲಚಿತ್ತನೂ ಆಗಿ ಮೂರವೃಷ್ಟಿ ಇಲ್ಲದ ಅರಸು ಉಭಯ ತೀರಂಗಳಂ ಕೆಡುತ್ತ ಅಲ್ಲಿನ ವೃಕ್ಷಂಗಳಂ ಮೇಲೆ ಬೀಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ವೇಗದಿಂ ಹೋಗುವ

ಕ್ಷುದ್ರ ನದಿಯಂತೆ ತಾನೂ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಸೇರಿದವರನ್ನೂ ಕೆಡಿಸಿ ಲೋಕಾಪ ವಾದಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವನು ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ಅಲೋಚಿಸುತ್ತ ಇರಲು; ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಅಯ್ಯಾ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಗುಣಪ್ರಶಂ ಸೆಯಂ ಬಹುವಾಗಿ ಮಾಡಿರುವನಾದುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ ಅನುರಾಗವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು. ನೀವು ಬಂದುದು ಬಲು ಚೆನ್ನಾಯಿತು. ವೃದ್ಧರಾಜನಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿ ಯಶೋವಂತನಾದ ಈ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಭಿಮಾನವ ನಿಟ್ಟು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿರೋ? ಅಥವಾ ಮಿತ್ರನಾದ ಚಂದನದಾಸನ ಕ್ಷೇಮಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಬಂದಿರೋ? ಹೇಳಿರಿ ಎನಲು; ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ಚಾಣಕ್ಯರೇ, ಕ್ಷೇಮದಾಯಕನಾದ ಪ್ರಭುವಿನ ದರ್ಶನವಾದ ಬಳಿಕ ಚಂದನದಾಸನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಪರಿಣಾಮಮುಂಟಾಗದೇ ಇರುವುದು? ಎನಲು;

ಆ ಯಥಾವು ನಿಮಗೆ ಅಭಿಮತವಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನೀವು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ನ್ನನುಗ್ರಹಿಸಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದರೆ ಚಂದನದಾಸನಿಗೆ ಕ್ಷೇಮ ಮುಂಟಾಗುವುದು ಎಂದು ಚಾಣಕ್ಯನು ನುಡಿದನು. ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ಚಾಣಕ್ಯರೇ, ಎಲ್ಲವರಲ್ಲಿಯೂ ನನಗಿಂತ ಶತಾಧಿಕರಾದ ತಮ್ಮಿಂ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಈ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಶಸ್ತ್ರಮಂ ಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾನಸಿಕ ಮಾಡಿದೆನು ಎನಲು; ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಅಯ್ಯಾ ಅಮಾತ್ಯರೇ, ನಿಮ್ಮ ಸಾಹಸಮಂ ನಾವು ಕಂಡು ಕೇಳಿ ಬಲ್ಲೆವು. ಮದಿಸಿದ ಶತ್ರುಗಳ ಗರ್ವಭಂಗಮಂ ಮಾಡುವ ಮಹಾಶೂರರಾದ ನಿಮ್ಮ ಪರಾಕ್ರಮವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಸೇನಾಜನರು ಅಶ್ವಾದಿವಾಹನಗಳನ್ನೇರಿ ಅನ್ನಾಹಾರಕ್ಕೆ ಸಮಯವಾಗದೆ ನಿಂತಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕಿಲ್ಲದೆ ಕಡಿವಾಣ ಜೀನು ಗಳಂ ಬದಲಾಯಿಸದೆ ನಿದ್ರಾರಹಿತರಾಗಿ ಸುತ್ತುತ್ತ ಕೃಶಾಂಗರಾಗಿ ಶ್ರಮಪಡು ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಅರಿವಿಜಯಕ್ಕೆ ಆತಂಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯರಲ್ಲದ ಬಳಿಕ ಮತ್ತಾರು ಯೋಗ್ಯರಾದಾರು? ನಿಮ್ಮ ಮಿತ್ರನಾದ ಚಂದನದಾಸನು ಜೀವವಂತನಾಗಿರಬೇಕಾದರೆ ಬದಲು ಮಾತುಗಳಂ ಹೇಳದೆ ನೀವು ಮಂತ್ರಿಪದಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಸಬೇಕು ಎನಲು; ಆ ಮಾತಿಗೆ ರಾಕ್ಷ ಸನು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ—ನಂದರಿಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದ ವಿಶ್ವಾಸಮಂ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪ್ರಭುವಂ ಸೇವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಬಡಂಬಡದು. ಮಿತ್ರನಾದ

ಚಂದನದಾಸನ ಕ್ಷಮಕೋಪಗ ಈ ನಂದವೈರಿಯಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ
ಸೇವಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು. ದೈವಸುಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ಯಾರು ಮಾಡತಕ್ಕದೇನು ?
ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ಚಾಣಕ್ಯರೇ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಮಿತ್ರ
ಕ್ಷಮಲಾಭವೇ ಅತಿಶಯವಾದುದರಿಂದ ಅಂಥ ಸಖನ ಪರಿಣಾಮಲಾಭಕ್ಕೋಪಗ
ಸಿವು ಪೇಳ್ದಂತೆ ಕೇಳುವೆನು ಎಂದು ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ನುಡಿದು ಬಹು ಮತಿ
ಯೊಡನೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯಸ್ವಮಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಹಸ್ತದಿಂದ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲು; ಆಗ
ಶಂಖ ಭೇರಿ ಕಹಳಾದಿ ನಾನಾವಿಧ ಮಂಗಳಸೂಚಕವಾದ ವಾದ್ಯಗಳು ಭೋರಿ
ಡುತ್ತಿರಲು; ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಇಂದಿಗೆ ನಂದರ ಸ್ಮರಣೆಯು
ಸಮಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದು ತಿಳಿದು ಚಾಣಕ್ಯರಿಗಭಿವಂದಿಸಿ ಉಚಿತಪ್ರಕಾರದಿಂ
ಕುಳ್ಳಿರಲು; ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಭದ್ರಭಟಾದಿಗಳು ಮಲಯಕೇತುವಂ ಕೈಸೆರೆ
ಯಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಊರುಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆಂಬ ವರ್ತಮಾನ
ಮಂ ಅವರ ಕಡೆಯ ದೂತಂ ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಲು: ಅವರು
ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಂ ಕುರಿತು—ಮಲಯಕೇತುವಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು
ಹೇಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೋ ಆ ರೀತಿಯಂ ಆತನಿಗೆ ತಿಳುಹಿಸಬೇಕು ಎನಲು; ಅದಕ್ಕೆ
ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ಈ ಮಲಯಕೇತುವಿನ ತಂದೆಯು ಆರ್ಯ
ರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರ ವಾಕ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಿನಗೆ ಸಹಾಯಮಂ ಮಾಡಿದುದರಿಂದಲೂ
ನನಗೆ ಪೂರ್ವಮಿತ್ರನಾದುದರಿಂದಲೂ ಈತನು ಬಹಳ ದಿವಸಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು
ಸನ್ಮಾನಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸಿದುದರಿಂದಲೂ ಅವನು ನಿರ್ದೋಷಿಯಾದುದರಿಂದಲೂ ಕೃತಜ್ಞ
ರಾದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಸನ್ಮಾನಕ್ಕೂ ಯೋಗ್ಯನೆನಲು; ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಬಪ್ಪಿ
ಚಾಣಕ್ಯಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸಸಮ್ಮೇತನಾಗಿ ಪರಿವಾರವನ್ನೊಡಗೊಂಡು ಅತಿಸಂಭ್ರಮ
ದಿಂದ ಎದುರುಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಅಂದಳದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಮಲಯಕೇತುವಿನ
ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರಲು; ಈ ವರ್ತಮಾನಮಂ ಮಲಯಕೇತುವಿಗೆ ಭದ್ರ
ಭಟನು ತಿಳುಹಿಸಿ—ನಾವು ತಮ್ಮ ಸೇವಕರು. ತಮ್ಮ ಚಿತ್ತ ಬಂದಂತೆ ನಡೆಸ
ಬಹುದು ಎನಲಾಗಿ; ಮಲಯಕೇತುವು ಚಾಣಕ್ಯಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸ
ರುಗಳ ಸದ್ಗುಣದಿಂದ ಪರವಶನಾಗಿ ಭದ್ರಭಟಾದಿ ಸೇನಾನಾಯಕರ ಕೂಡ
ಅಂದಳವನ್ನಿಳಿದು ಕಾಲು ನಡಿಗೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತನಗೆದುರಾಗಿ ಬರುವವರ ಬಳಿಗೆ

ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯಾಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮಮಂ ಮಾಡಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನಾಲಿಂಗಿಸಲು; ಮೌರ್ಯಪುತ್ರನೂ ಅದೇ ಪ್ರಕಾರದಿಂ ಪರ್ವತಕ್ಷಾತ್ರಪಾಲತನಯನಂ ತಕ್ಕೈಸಿ ನವರತ್ನಖಚಿತನಾದ ಎರಡು ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯಾಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರಂ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ತಾನೂ ಮಲಯಕೇತುವೂ ಸಹ ದಿವ್ಯಗಜಗಳ ಮೇಲೆ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಅತಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆನೆಯಿಂದಿಳಿದು ದಿವ್ಯಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಮಲಯಕೇತುವಂ ಮೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿ ಅನರ್ಘ್ಯವಾದ ಉಚ್ಚಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯಾಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರಂ ಬಿಜಮಾಡಿಸಿ ತಾನೂ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಚಾಣಕ್ಯರ ಸಹಾಧ್ಯಾಯಿಯಾದ ಇಂದುಶರ್ಮನಂ ಕರಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯುತ್ಥಾನಾಭಿಗಮನ ವಂದನಾಸನಾದಿ ಪೋಡಶೋಪಚಾರದಿಂ ಪೂಜಿಸಲು; ಆಗ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು—

ಅಯ್ಯಾ ಪರಮಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಇಂದುಶರ್ಮರೇ, ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಪ್ರಣಮಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗವಂದನೆಯಂ ಮಾಡಲು; ಇಂದುಶರ್ಮನು—

ಅಯ್ಯಾ ಅನ್ಯಾದೃಶಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಗಳಾದ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರೇ, ಈಗ ನಮ್ಮ ಶ್ರಮಗಳೆಲ್ಲ ಸಫಲವಾದುವು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪ್ರತಿ ನಮಸ್ಕಾರಂಗೆಯ್ದು ಕೂತುಕೊಳ್ಳಲು; ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಅಯ್ಯಾ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ, ಪಾಪಭೂಯಿಷ್ಠವಾದ ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಯೂ ಮಿತ್ರಶಿಖಾಮಣಿಯಾಗಿರುವ ಚಂದನದಾಸನಿಗೆ ಸಮಾನನಾದ ಪುರುಷ ನೋರ್ವನೂ ಹಿಂದೆ ಹುಟ್ಟಲೂ ಇಲ್ಲ. ಈಗಲೂ ಇಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಹುಟ್ಟುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಈತನಂತೆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ತೃಣಕ್ಕೆಣೆಯಾಗಿ ಎಣಿಸಿ ಮಿತ್ರಕಾರ್ಯಮಂ ಮಾಡುವವರಾರು? ಆತನಂ ಬಹಳ ಸನ್ಮಾನದಿಂದ ಈ ಸಭೆಗೆ ಕರಿಸಿ ಬಹು ಮರ್ಯಾದೆಯಂ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಲು; ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ದೂತರಂ ಕುರಿತು—

ಎಲೈ ಭಟರುಗಳಿರಾ, ಚಂದನದಾಸನಂ ವಧ್ಯಸ್ಥಾನದಿಂ ಕರತಂದು ಆಯುಷ್ಕರ್ಮ ಮಂಗಳಸ್ನಾನಾದಿಗಳಂ ಮಾಡಿಸಿ ನಮ್ಮ ಬೋಕ್ಕಸದಿಂದ ಅನರ್ಘ್ಯವಸ್ತ್ರಭೂಷಣ ಗಂಧಮಾಲ್ಯಾದಿಗಳಂ ತೆಗನಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಆತನಂ ಅಲಂಕರಿಸಿ ಆನೆಯ ಮೇಲೆ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಕಲ ವಾದ್ಯಧ್ವನಿಗಳಿಂದ ಆತನ ಸದ್ಗುಣಗುಣಮಂ ಹೊಗಳುತ್ತ ನಮ್ಮ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಕರತನ್ನಿರಿ ಎನಲು; ಅವರು ಅದೇ ಪ್ರಕಾರಮಾಗಿ ಅವನಂ ಕರತರಲು; ಆಗ ಚಂದನ

ದಾಸನು ಚಾಣಕ್ಯಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರಿಗೂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮಲಯಕೇತುಗಳಿಗೂ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮಮಂ ಮಾಡಲು: ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಅವನನ್ನಾಲಿಂಗಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಪೀಠಮಂ ಕೊಡಿಸಲು: ಚಂದನದಾಸನು—

ಪೂಜ್ಯರಾದ ಈ ಮಹಾತ್ಮರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾ ಪ್ರಭುಗಳ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿಯೂ ಪಾಮರನೂ ಸ್ವಲ್ಪಮನುಷ್ಯನೂ ಆದ ನನಗೆ ತಾದೃಶ ಯೋಗ್ಯತೆಯುಂಟೇ? ಎನಲು: ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಅಯ್ಯಾ ಮಹಾತ್ಮನಾದ ಸಚ್ಚಯೇ, ನಿನಗೆ ಶಿಬಿಚಕ್ರವರ್ತಿಗುಂಟಾದಂತೆ ಆಚಂದ್ರಾರ್ಕಮಾಗಿ ಶಾಶ್ವತಮಾದ ಕೀರ್ತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಈ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ನೀನು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಅತಿಶಯವೇನು? ಮುಂದೆ ದೇಹಾವಸಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದೊಳಗೆ ಇಂದ್ರನು ನಿನಗೆ ಕೊಡುವ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವಿ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮೊದಲು ಬೊಕ್ಕಸಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಆತನ ಮನೆಯ ಪದಾರ್ಥಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕೊಡಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಶತಾಧಿಕಮಾಗಿ ಅನರ್ಘ್ಯ ರತ್ನ ಕನಕ ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಾದ್ಯಮೂಲ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಂ ಕೊಡಿಸಿ ಆತನಂ ಪೀಠದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಕನಕಾಭಿಷೇಕಮಂ ಮಾಡಿಸಿ ಪುನಃ ಅದೇ ಗಜ ಸ್ಕಂಧದ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಅವನ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಮಲಯಕೇತುವಿನೊಡನೆ ರಾಜಯೋಗ್ಯಮಾದ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಸರ್ವರೂ ಹೋಗಿ ಅವನಂ ಅಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿ ಆತನಾಜ್ಞಾ ನುಸಾರಮಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಬಾಗುರಾಯಣನಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಪುನಃ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯನು ಅವಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನಂ ನೋಡಿ—

ಅಯ್ಯಾ ಸಚ್ಚವರೇ, ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಮಂ ಮಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಮೊದಲು ಸಂಕಲ್ಪಮಂ ಮಾಡಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ನಾಳಿನ ದಿವಸ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವುದು. ಶುಭಮುಹೂರ್ತದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ಧಾಭಿಷೇಕಮಂ ಮಾಡಿಸಿದರೆ ಆ ಉತ್ಸವಮಂ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಿಸಿ ನಾವು ತಪಸ್ಸಿಗಾಗಿ ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯಮಂ ಕುರಿತು ತೆರಳುವೆನೆಂದುಸಿರಿ ಈಗ ಪರ್ಣಶಾಲೆಗೆ ಅಪ್ಪಣೆಯಂ ಕೊಡಿರೆಂಬುದಾಗಿ ಕೇಳಲು: ಆಗ ಅವಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೊಡಗೂಡಿ ಬಂದು ಅವರಂ ಅವರ ಗೃಹಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತನ್ನ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು: ಆ ಮೇಲೆ ಅವಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಪುನಃ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕುಳಿತು— ನಾಳಿನ ಶುಭ ೧೫ ದಿವಸ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತಮಹಾರಾಜರು ಮಹಾಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣಮಂ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಪುರಮೆಲ್ಲವೂ ಅಲಂಕೃತ

ಮಾಗಲಿ. ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿರುವ ಜನರು ಸೆರೆ ಸಂಕೋಲೆಗಳಿಂ ವಿಮುಕ್ತರಾಗಿ
ಮನಸ್ಸು ಬಂದಂತೆ ಹೋಗಲಿ. ಅತ್ತಿತ ವಿವ್ವಜ್ಜ ನಗಳಿಗೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ಕಪ್ಪಂ
ಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿಸುವ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳಿಗೂ ಸಹ ಉಚಿತಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಬೋಕ್ಕಸ
ದಿಂದ ವಸ್ತ್ರಭೂಷಣ ಗಂಧಮಾಲ್ಯಾದಿಗಳು ಕೊಡಲ್ಪಡಲಿ. ಸರ್ವಜನಗಳಿಗೂ
ಪಿತೃತಂಗಳಾಗಲಿ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ನಿಕರಕ್ಕೆ ವೃಷ್ಟಾನ್ನಭೋಜನ ಭೂರಿ ದಕ್ಷಿಣೆ
ಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರಲಿ. ದೀನಾನಾಥರಿಗೆ ಅನ್ನವಸ್ತ್ರಗಳು ಕೊಡಲ್ಪಡಲಿ.
ದೇವಾಲಯಂಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಸವಗಳು ನಡೆಯಲಿ. ಸೇನೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಲಂಕೃತಗಳಾಗಲಿ.
ರಾಜವಿಧಿಗಳು ವಾರಾಂಗನಾಚರಣಮಂಜೀರಮನೋಹರ ಸಂಗೀತ ಧ್ವನಿಗಳಿಂ
ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರಲಿ. ಗಂಗಾದಿ ಸಕಲ ನದ್ಯುದಕಗಳೂ ಸರ್ವೌಪಧೀರಸಗಳೂ
ಭತ್ತ ಚಾಮರಾದಿ ಸರ್ವ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕ ಯೋಗ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಲಿ
ಎಂದು ಬಾಗುರಾಯಣನಿಗೆ ನೇಮಿಸಲು : ಆತನು ಬೆಳ್ಳೆಯದೆಂದು ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿನ
ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಲು : ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ
ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ರಾಕ್ಷಸನು ಸಾಮಂತ ದೇಶಾಧಿಪತಿಗಳಾದ ಕಾಶೀ
ರಾಜ ಮೊದಲಾದ ಅರಸುಗಳೆಲ್ಲರೂ ಪುತ್ರ ಪರಿವಾರಯುತರಾಗಿ ಕಪ್ಪಂಗಳಿಂ
ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅಭಿಷೇಕ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕಾದುಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಅವರೆಲ್ಲ
ರಿಗೂ ಲೇಖನಮಂ ಬರಸಿ ಕಳುಹಿಸಿ ಸಿದ್ಧಮಾಗುತ್ತಿರುವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳೆಲ್ಲಮಂ
ತಾನು ಕಣ್ಣಾರ ನೋಡುತ್ತ ಇನ್ನೂ ಅಧಿಕಮಾಗಿ ಬದಗಿಸುತ್ತ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ
ಜನರಂ ನೇಮಿಸುತ್ತ ಕೋಶಗೃಹದಿಂದ ಧನರತ್ನಗಳಂ ರಾಶಿಗೊಳಿಸುತ್ತ ಪ್ರಾಕಾ
ರವನ್ನೇರಿ ಪುರಾಲಂಕಾರಮಂ ನೋಡುತ್ತ ಅಭಿಷೇಕಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತತ್ಪರ
ನಾಗಿರುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಆಗುವ ಗಂಧೋದಕದ ಚಳಿಯಂಗಳಿಂದಲೂ ಕುರುಜು
ಮೇಲುಕಟ್ಟು ತೋರಣಗಳಿಂದಲೂ ಕಾಲಾಗರು ಧೂಮ ಕುಸುಮ ಮೌಕ್ತಿಕ
ಸರಗಳಿಂದಲೂ ವಿವಿಧದೀಪ ಪಂಕ್ತಿಗಳಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ಫಲವಸ್ತುಗಳ ತಂಡೋ
ಪತಂಡಗಳಿಂದಲೂ ಸಹಸ್ರೋಪಸಹಸ್ರ ಕವಳೀಸ್ತಂಭತೋರಣಗಳಿಂದಲೂ
ರಾಜವಿಧಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ರಾಜ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಪೂಜಾಮಂಟಪದಂತೆಯೂ ಕೆಲವೆಡೆ
ಯಲ್ಲಿ ವಸಂತಾಗಮದಂತೆಯೂ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ನಂದನವನ ರಾಜಿಯೋ
ಎಂಬಂತೆಯೂ ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧವಿಲಾಸಿನೀಮಂಜುಮಂಜೀರಧ್ವನಿ
ಯುತ ಸಂಗೀತದಿಂ ಗಂಧರ್ವಲೋಕವೋ ಎಂಬಂತೆಯೂ ಅನೇಕ ತೂರ್ಯ
ಮಹಾಘೋಷದಿಂದ ಸಮುದ್ರಮಥನಸಮಯದಂತೆಯೂ ಕೆಲವೆಡೆಯಲ್ಲಿ

ಭೂಸುರ ಸ್ವಸ್ತಿವಾಚನ ಧ್ವನಿಗಳಿಂ ಬ್ರಹ್ಮಸದನವೇ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಮಾದಂತೆಯೂ ಮುದಿತ ಭುಜಂಗ ನಿಕರದಿಂ ಭೋಗವತಿಯೇ ಕಂಗೊಳಿಸಿದಂತೆಯೂ ಅನೇಕ ಧಾರಾಯಂತ್ರಗಳಿಂ ವರ್ಷಾಕಾಲವು ಸನ್ನಿಹಿತಮಾದಂತೆಯೂ ವಂದಿಮಾಗಧರ ಸ್ತುತಿಪಾಠಂಗಳಿಂ ಲೋಕವೇ ಶಬ್ದಮಯಮಾದಂತೆಯೂ ರಾಜಮಾರ್ಗಮೆಲ್ಲವೂ ಕುಸುಮಧೂಳೀಮಯಮಾದಂತೆಯೂ ಅಸ್ಥಾನಂಗಳೆಲ್ಲವೂ ರಾಜಕುಲ ಮಕುಟಮಣಿ ಪ್ರಭಾಮಯವಾಗಿಯೂ ಗಗನಾಭೋಗಮೆಲ್ಲವೂ ಕಾಲಾಗರು ಧೂಮಮಯವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಾಸಾದವಾತಾಯನಂಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಾಮಿನೀಮುಖ ಪದ್ಮಮಯವಾಗಿಯೂ ಪ್ರಜಾಸಿಕರಂಗಳೆಲ್ಲವೂ ಭೂಪಣಮಯವಾಗಿಯೂ ತೋರುತ್ತ ಹೀಗೆ ಪುರಮೆಲ್ಲವೂ ಅನುರಾವತಿಯೋ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಮಂಗಳ ಕರನಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಕರ ಭುಕ್ತ ಮುಕ್ತಘೃತಶೇಷ ಗಳು ಮಡುಗಳಂತೆಯೂ ದಧಿಕ್ಷೀರಗಳು ಕಾಲುವೆಗಳಂತೆಯೂ ಭಕ್ಷ್ಯ ರಾಶಿಗಳು ಪರ್ವತದಂತೆಯೂ ರಾಜಿಸುತ್ತ ಹೀಗೆ ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರಮಾದ ಮಹೋತ್ಸವಂ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ರತ್ನಕಲಶೋದಕದಿಂದ ಚಾಣಕ್ಯರ ಪಾದ ಪ್ರಕ್ಷಾಲನಂ ಗೆಯ್ದು ಮಣಿಸಮೂಹಂಗಳಿಂದ ಅಂಘ್ರಿಗಳಿಗಭಿಷೇಕಮಂ ಮಾಡಿ ಯಥಾ ವಿಧಿಯಿಂ ಪೂಜಿಸಿ ರತ್ನಪಾದುಕೆಗಳಂ ತಂದು ಅವರಪಾದಗಳಿಗಳವಡಿಸಿ ಆ ಚರಣಾರ್ಥಮಂ ತಾನು ಸೇವಿಸಿ ಪುರಾತನಮಾದ ಅವರ ಪಾದುಕೆಗಳೆ ರಡಂ ತನ್ನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇದೇ ನಮಗೆ ದೇವತಾಸ್ವರೂಪವು. ಇದಂ ನಾನು ಮಾಡುವ ನಿತ್ಯ ಪೂಜೆಗೋಸ್ಕರ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕೆ ವಜ್ರಕವಚವನ್ನಳವಡಿಸಿ ದೇವತಾಗೃಹದಲ್ಲಿರಿಸಿ ಆಗ ಚಾಣಕ್ಯರ ಅನುಮತಿಯಿಂದ ಮಂಗಳಮಂಜು ನಂಗೆಯ್ದು ಅನರ್ಘ್ಯವಸ್ತು ಭೂಪಣಂಗಳಿಂದಲಂಕೃತನಾಗಿ ವಿಪ್ರವರ್ಗಕ್ಕೆ ಪೋಡಶಮ ಹಾದಾನಂಗಳನ್ನಿತ್ತು ಸಕಲ ಜನಾನುಮತಿಯಿಂದ ಮಹಾಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣಮಂ ಮಾಡಿ ಮಾಣಿಕ್ಯಮಯಮಾದ ಉಷ್ಣೀಷಮಂ ಧರಿಸಿ ನಕ್ಷತ್ರ ಸಮೂಹ ದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಂತೆ ರಾಜಮಂಡಲ ಪರಿವಾರಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಹರಿಹೀತಾಗ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಭೂಸುರನಿಕರವು ಅಶೀರ್ವಾದ ಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳಿಂ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಳಿಯಲು ; ಸುವಾಸಿನಿಯರು ರತ್ನದಾರತಿಗಳಂ ಮಂಗಳಾರತಿಗಳಂ ಪಿಡಿದು ನಿಂತಿರಲು ; ಜಯ ! ರಾಜಾಧಿರಾಜ ! ಕುರುಕುಲಾಬ್ಧಿಚಂದ್ರ ! ಜಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಸಾರ್ವಭೌಮರೇ !

ಎಂದು ವಂದಿಮಾಗಧರು ಹೊಗಳುತ್ತಿರಲು ; ಬಾಗುರಾಯಣನು ಶ್ವೇತಾತಪತ್ರ
ಮಂ ಪಿಡಿದು ನಿಂತಿರಲು ; ಭದ್ರಭಟ ರಾಜಸೇನರುಗಳು ಧವಳಚಾಮರಗಳಂ
ಗ್ರಹಿಸಿ ಬೀಸುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂ
ಪೂಜಿಸಿ ರತ್ನಕಾಣಿಕೆಗಳಂ ಒಪ್ಪಿಸಲು ; ಹಾಗೇ ಕಾಶೀರಾಜನು ಶಿರಸ್ಸಂಬಾಗಿಸಿ
ನಿಂತು ಕಸ್ಪಂಗಳಂ ಸಮರ್ಪಿಸಲು ; ಆ ಬಳಿಕ ಮತ್ಸ್ಯ ಮೈಥಿಲ ಬಂಗಾಳ
ಕಳಿಂಗ ಭೋಜ ಪಾಂಚಾಲ ಸೌರಾಷ್ಟ್ರ ಓಢ್ರಾದಿಶಾಧಿಪತಿಗಳು ವಿವಿಧ
ಭೂಪಣ ವಸ್ತುವಾಹನ ರತ್ನಂಗಳಂ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಕೈಗಳಂ ಜೋಡಿಸಿಕೊಂಡು ಓಲೈ
ಸುತ್ತಿರಲು ; ಅವರೆಲ್ಲರಂ ದಿವ್ಯ ಭೂಪಣ ವಸ್ತ್ರಗಂಧಮಾಲ್ಯಾದಿಗಳಿಂ ಕರ್ಪೂ
ರವಿಳೆಯಂಗಳಿಂದ ಪಚರಿಸಿ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಲು ; ಆಗ ದಿಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರಸನ್ನಮಾಗಿ
ಕಾಣುತ್ತಿರಲು ; ಸೌರಭೃದಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಮಂದಮಾರುತಂ ಬೀಸುತ್ತಿ
ರಲು ; ಆ ದಿವಸವು ಅಮೃತಾವಿರ್ಭಾವ ದಿನದಂತೆಯೂ ಗಿರಿಜಾಕಲ್ಯಾಣ ಸಮ
ಯದಂತೆಯೂ ಸಕಲಜನನಿಕರಕ್ಕೆಲ್ಲ ಆನಂದಮಯಮಾಗಿರುತ್ತಿರಲು ; ಅದೇ
ಲಗ್ನದಲ್ಲಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ರಾಕ್ಷಸನ ಅಭಿಮತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸಮಾನ ರಾಜಕುಲ
ಸಂಜಾತ ಕನ್ಯಾರತ್ನಮಂ ಆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಪುನಃ ವಿವಾಹಮಂ ಮಾಡಿಸಲು ;
ಆ ರಾಜಪುತ್ರನು ಆಗ ಬೊಕ್ಕಸದಿಂದ ಕೊಳೆದ್ರವ್ಯಂಗಳಂ ತರಿಸಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ
ಭೂದಾನ ಶಾಸನಂಗಳಂ ಬರಿಸಿ ಧನಸಹಿತ ಕೊಡುತ್ತಿರಲು ; ಹಾಗೇ ಚಾಣಕ್ಯನು
ರತ್ನ ಭೂಪಣಂಗಳಿಂದ ವಿಪ್ರನಿಕರಕ್ಕೆ ಸಂತೋಷಂಗೆಯ್ಯುತ್ತಿರಲು ; ಅದೇಪ್ರ
ಕಾರ ರಾಕ್ಷಸನು ಧನಂಗಳಂ ಭೂಸುರರಿಗೆ ಹೊರಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಲು ; ವಕ್ರನಾ
ಸನು ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಸುಮತಿಯು ವಾಹನಂಗಳನ್ನೂ ಬಾಗುರಾಯಣನು
ಗೋಲಕ್ಷಂಗಳನ್ನೂ ರುಕ್ಮನೆಂಬುವನು ಬೇಕಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತಿ
ರಲು ; ಸಕಲರೂ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ಮಹಾರಾಜಾಧಿರಾಜನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಂ
ಯಶೋವಂತನಾಗಿ ಸುಖದಿಂದಿರುವವನಾಗು ಎಂದು ಹರಸುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ
ಬಡತನಮೆಂಬುವುದು ಸ್ತ್ರೀಜನದ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಯೂ ವಕ್ರಭಾವವು
ಅವರ ಕುಡಿಹುಬ್ಬುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಿಸುವ ಕುಚಕುಟ್ಟಲಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ಕೊಲೆಗಳೆಂಬುವುದು ಅಕ್ಷಕ್ರೀಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಚಾಂಚಲ್ಯಮೆಂಬುವುದು ಯುವ
ಶ್ರೀಜನನೇತ್ರಾಂಚಲದಲ್ಲಿಯೂ ಕೌಟಲ್ಯಮೆಂಬುವುದು ಅವರ ಕುಂತಲಪ್ರದೇ
ಶದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಗ್ರಹವೆಂಬುವುದು ಇಂದ್ರಿಯಂಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದುವಲ್ಲದೆ
ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲವು. ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಕಲಜನಾನಂದಕರವಾದ ಚಂದ್ರ
ಗುಪ್ತನ ಪಟ್ಟಾಭಿಷೇಕಮಾದುದಂ ನೋಡಿ ಚಾಣಕ್ಯನು ತಾನು ಕೃತಾರ್ಥನಾ

ದನೆಂದು ತಿಳಿದು ಆಗ ಸಕಲರಾಜಮಂಡಲಸಮೇತನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನನ್ನು ಮಹಾ ಗಜಾರೋಹಣಮಂ ಮಾಡಿಸಲು ; ದಿವ್ಯವೈಭವದಿಂದ ರಾಜವೀಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆಯಾಗಿ ಬಂದು ಚಾಣಕ್ಯರ ಪಾದಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿರುವ ಮೌರ್ಯಾತ್ಮಜನಂ ಕುರಿತು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಜಾಧಿರಾಜನಾದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೇ, ನನಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕನಾದ ರಾಕ್ಷಸನು ನಿನಗೆ ಕ್ರೋಧಸ್ಪನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಅಮಾತ್ಯನಾದನು. ಸಕಲ ನೃಪ ಮಂಡಲವೂ ನಿನ್ನ ಪರಿವಾರಮಾಯಿತು. ನೀನು ಸಾರ್ವಭೌಮನೆಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡವನಾದೆ. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಯಶೋವಂತನಾಗಿರುವವನಾಗು ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಾನು ತಪಸ್ಸನ್ನಾರ್ಜಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮಂಗಳಂ ಹೊಂದುವೆನು. ಗಮನಕ್ಕನು ಮತಿಸುವವನಾಗು ಎನಲು ; ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಪುತ್ರನಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಭಾರಮಂ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ತಪಸ್ಸಿಗೆ ವನವನ್ನೈದುತ್ತಿರುವ ತಂದೆಯನ್ನು ಗಲಿರಲಾರದೆ ದುಃಖಪಡುವ ಅರಸನಂತೆ ಕಂಬನಿಗಳಂ ತುಂಬುತ್ತ ಅಂಜಲಿಬಂಧ ಯುಕ್ತನಾಗಿ ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಕುರಿತು—

ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಯಜಮಾನರೇ, ವಿಪತ್ತ್ಯವಾಹಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ನ್ನು ಉದ್ಧಾರಮಂ ಮಾಡಿ ರಾಜಾಧಿರಾಜನೆಂದೆನಿಸಿದಿರಿ. ನನಗೆ ತಾವು ಸಾಕ್ಷಾ ದಿಷ್ಟದೇವತೆಯಾದುದರಿಂದ ನಾನು ಮಾಡುವ ಸ್ತುತಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ದೀಪ್ತೋ ಪಚಾರದಂತೆಯೂ ಸರಸ್ವತಿಯಂ ಪ್ರಾಕೃತವಾಕ್ಯಗಳಂ ಸ್ತುತಿಸಿದಂತೆಯೂ ಮೇರುಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಸುವರ್ಣಪುಷ್ಪಮಂ ಸಮರ್ಪಿಸಿದಂತೆಯೂ ತೋರುವುದು. ನಿಮ್ಮಂ ಸೇವಿಸುತ್ತ ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅರಣ್ಯವೂ ಮಹಾ ರಾಜ್ಯಾ ಧಿಪತ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ನನಗೆ ಸುಖಕರಮಾಗಿದ್ದಿತು. ನಿಮ್ಮನ್ನಗಲಿ ಮಾಡುವಂಥ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದರೂ ನನಗೆ ಸುಖವನ್ನಂಟುಮಾಡಲಾರದು. ಆದರೆ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಯೂ ನಿಮ್ಮಂ ನಿರ್ಬಂಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಹೇಗೆ ಸಮರ್ಥನಾದೇನು ? ಈ ರಾಜ್ಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾದಮಿಲ್ಲದಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಬುದ್ಧಿ ನೀತಿಗಳಂ ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು ಆ ಮಾತಿಗೆ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಅಯ್ಯಾ ಅರಸೇ, ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿರುವ ದೇಶ ಮರ್ಯಾದೆಗಳಿಗೆ ಓಸರ ಬಾರದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿರುವುದೇ ರಾಜ್ಯ ಭಾರಸಿರ್ವಾಹಮೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅದು ಬಹುವಾದ ಸನ್ನೆಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಎತ್ತಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಭಾರವಾಸಿಯಾದ ಸ್ತಂಭವು ಓಸರ ಬಾರದಂತೆ ತಿದ್ದುವ ಪುರುಷನ.

ವಶವರ್ತಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿರುವಂತೆಯೂ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಹಡಗುಗಳು ಈ ಕ್ಷೈಪಣಿಕನ ವಶವಾಗಿರುವಂತೆಯೂ ಪೂರ್ವತಟಾಕವು ಸೀರುಗಂಟಿಯ ಸ್ವಾಧೀನವಾಗಿರುವಂತೆಯೂ ಪೂರ್ವಮರ್ಯಾದೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗದಂತೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪುರುಷನಿಂದ ರಾಜ್ಯವು ನಿರ್ವಹಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಮರ್ಯಾದೆ ಎಂಬುವುದಾವುದೆಂದರೆ—ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳೋಳು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಮುಂಟಾಗದಂತೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ನಿಗ್ರಹಾನುಗ್ರಹಮಂ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದೇ ಮರ್ಯಾದಾಪಾಲನೆಯು, ಅದಂ ~~ಅ~~ ಲೋಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಸ್ವಾಮಿಭೃತ್ಯತ್ವವು ನಿಲ್ಲದೆ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯುಂಟಾಗಿ ಲೋಕವು ನಷ್ಟಪ್ರಾಯವಾಗುವುದರಿಂದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ರಾಜರುಗಳಲ್ಲ ರೂ ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತಬಾರದಂತೆ ರಾಜ್ಯಮಂ ಸುಲಭವಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತ ಯಶೋವಂತರಾದರು. ಇದರಿಂದ ಇಹಪರಂಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಯೋ ಲಾಭಮುಂಟಾಗುವುದು ಸತ್ಯಮೆಂದು ತಿಳಿಯುವವನಾಗು. ಸೀನು ವಿಹಿತ ದಿಂದ ನಡೆಯುವುದಂ ನೋಡಿ ಸಕಲ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ತಮ್ಮ ವಿಹಿತಮಾರ್ಗದಿಂದಲೇ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವವರಾದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಆತಂಕರಹಿತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪುಷ್ಪರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಬಂದ ಧನಗಳು ನಿನ್ನ ಕೋಶಗೃಹದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದುವುಗಳಾಗಿ ರಾಜ್ಯತಂತ್ರಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತ ಇಹದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ನಿನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನಂಟುಮಾಡುವುದೋ ಅದೇ ರೀತಿಗೆ ಪ್ರಜಾ ಪರಿಪಾಲನೆಯಿಂದಂಟಾದ ಪುಣ್ಯರಾಶಿಗಳು ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನಂಟುಮಾಡುವುವು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪ್ರಭುವಿಗೆ ಧರ್ಮಮೆಂಬುವುದು ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನ ದೇಹಮಂ ರಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಮರ್ಯಾದೆಯಂ ರಕ್ಷಿಸುವವನಾಗಿ ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ನಡೆದು ರಾಜ್ಯಭ್ರಷ್ಟ ರಾಗಿ ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾದವರಂ ವೇಳವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವವನಾಗು. ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಸಂಪತ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವಾದ ಪ್ರಜಾನಿಕರಣ ಯೋಗಕ್ಷೇ ಮಮಂ ನಿನ್ನ ಬಾಲಕರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದಂತೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಭಯ ವಿಶ್ವಾಸಗಳುಂಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವನಾಗು. ವಿಹಿತಮಂ ಮಾರಿ ನಡೆಯುವವರಂ ಯೋಗ್ಯತೆಯರಿತು ದಂಡಿಸುವವನಾಗು. ನಿನ್ನ ದಯಾದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಗಳು ಸಾಧುಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರಲಿ. ಸೀನು ನ್ಯಾಯಪಕ್ಷಪಾತಿಯಾಗಿರು. ಲೋಕಾಪವಾದಕ್ಕೆ ಅಂಜಿ ನಡೆಯುವವನಾಗು. ಸೀತಿ ಮಾರ್ಗಮಂ ಬಿಟ್ಟು ನಡೆಯಬೇಡ. ಅಪೂಜ್ಯರಂ ಪೂಜ್ಯರಂತೆ ಕಾಣಬೇಡ. ವಿಹಿತವಾಗಿ ಖಂಡಿತಮಂ ವೇಳುವವರಂ ಆಸ್ತುಬಂಧುಗಳೆಂದು ಎಣಿಸುವವನಾಗು. ಕಾರ್ಯ

ಗಳಂ ವಿಮರ್ಶೆಯಿಂದ ಮಾಡುವವನಾಗು. ಪಾಪ ಭೀರುಗಳಾದ ವಿದ್ವಜ್ಞನಗಳಂ ಸೇವಿಸುವವನಾಗು. ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರ ಮುಂದೆ ಹೇಡಿಗಳಂ ಸನ್ಮಾನಗೊಳಿಸದಿರು. ವಂಚಕರ ವಾಕ್ಯಮಂ ಗಣನೆಗೆ ತರಬೇಡ. ಇಂದು ಮಾಡುವುದಂ ನಾಳೆ ಎಂದೆನ ಬೇಡ. ಮುಂದೆ ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ತ್ವರೆಪಡಬೇಡ. ಸೀನು ಮಾಡುವುದಂ ಭೃತ್ಯರಿಗೆ ನೇಮಿಸಬೇಡ. ಅನ್ಯರು ಮಾಡುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೀನು ಮನಂಗೊಡ ಬೇಡ. ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಕರಮಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನಾರಂಭಿಸಲೇ ಬೇಡ. ಆರಂಭಿಸಿದ ಮಹಾಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಇದೇ ಫಲಮೆಂದು ಜನಗಳಿಗೆ ತೋರ್ಪಡಿಸಬೇಡ. ಬೀಜಾವಾಪಮಾಗಿ ವೃದ್ಧಿಯಂ ಪಡೆದು ವಿಸ್ತಾರಮಾಗುವ ಉದ್ಯಾನ ವೃಕ್ಷಮಂ ರಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಪುಣ್ಯಕೀರ್ತಿದಾಯಕಮಾದ ಕಾರ್ಯಮಂ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಆರಂಭಿಸಿ ಅದು ವಿಸ್ತಾರಮಾದ ಬಳಿಕ ತಗ್ಗಿಬಾರದಂತೆ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವವನಾಗು. ಪುರುಷಸ್ವಭಾವಮಂ ವಿಚಾರಿಸದೆ ಕೆಲಸಮಂ ನೇಮಿಸಬೇಡ. ಕರ್ಮಾನುಸಾರಮಾಗಿ ಜೀವನಮಂ ಕಲ್ಪಿಸುವವನಾಗು. ಹಿತೈಷಿಗಳೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರೂ ಆದವರಿಗೆ ಉತ್ಸಾಹಂ ಹೆಚ್ಚಿ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವನಾಗು. ಸಾಧುಗಳಾಗಿರುವ ದೀನಾನಾಥರಿಗೆ ಆಧಾರಮಾಗಿರುವವನಾಗು. ಉದಯಿಸಿ ಬರುವ ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರನಂತೆ ಸಕಲರಿಗೂ ಸಂತೋಷಕರನಾಗಿರುವವನಾಗು. ವಸಂತಾದಿ ಋತುಗಳಲ್ಲಿ ವಿಜೃಂಭಿಸುವ ಕಿರಣಸಮೂಹದಿಂದ ಭೂಮಿಯ ಜಾಡ್ಯಂಗಳಂ ಪರಿಹರಿಸಿ ಪುನಃ ಅದೇ ಮಯೂಖಂಗಳಿಂ ವೃಷ್ಟಿಯಂ ಕಲ್ಪಿಸಿ ಜೀವನವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಹೆಚ್ಚಿದ ಭೂಮಿಯ ಜಾಡ್ಯಮಂ ತನ್ನ ಕರಗಳಿಂದಲೇ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇಮದಾಯಕನಾಗಿರುವ ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಧನವಂತ ರಾದವರ ಕಡೆಯಿಂದ ನ್ಯಾಯಪೂರ್ವಕಮಾಗಿ ದ್ರವ್ಯವನ್ನಾಜ್ಞಿಸಿ ರಿಕ್ತರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನದರಿಂದ ಪೋಷಿಸಿ ಮೀರಿ ಹೆಚ್ಚಿದಂತೆಯೂ ತಗ್ಗಿದಂತೆಯೂ ಸಮಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರವಾಸಿಗಳಂ ಪಾಲಿಸುವವನಾಗು. ದೇಶ ಕಾಲ ಗುಣದೋಷಂ ಗಳನ್ನರಿತು ಕಾರ್ಯವನ್ನಾರಂಭಿಸುವವನಾಗು. ಹೀಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಂ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಶತ್ರುಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಪಾದಾಕ್ರಾಂತರಾಗಿರುವರು. ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಕ್ಷುದ್ರಕರ್ಮಂಗಳಂ ಬಿಡುವರು. ಹೇಡಿಗಳೂ ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರಾಗಿ ಪ್ರಭುವಂ ಸೇವಿಸುವರು. ಇದರಿಂದ ಈ ಕಲಿಯುಗವೂ ಕೃತಯುಗದಂತೆ ಆತಂಕ ರಹಿತಮಾಗಿ ಪುಷ್ಪವಾದ ಪ್ರಜಾಪಶುಗಳಿಂ ಸಮೃದ್ಧಮಾಗಿ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಕ್ಷೇಮ ಮುಂಟಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ನ್ಯಾಯನೀತಿಗಳಿಂ ತಪ್ಪದೆ ಸ್ತ್ರೀ ಮಧ್ಯದ್ಯೂತಾದಿಗಳಿಗೆ ವಶನಾಗದೆ ರಾಜ್ಯಮಂ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ಚಿತ್ತಸ್ಥೈರ್ಯದಂತೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನಗಲದೆ ಇರುವಳು. ಈ ಯರ್ಥವೆಲ್ಲವೂ ದಂಡನೀತಿಜ ರಾದ ಪಂಡಿತರಿಗಭಿಮತವು. ಧರ್ಮಾದಿ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಸಾಧನಗಳು ಕೈಸೇರುವುವು. ಈ ನೀತಿಯಂ ಪರಿಸುವವನು ಅಲ್ಪಮೇಧಾವಿಯಾದವನಾದರೂ ಬುದ್ಧಿಸಂಪನ್ನನಹನು. ಇದಂ ಮನನಕ್ಕೆ ತಂದವನು ಲೋಕವ್ಯವಹಾರವನ್ನರಿ ವನು. ಇದೇ ವ್ಯಾಸಂಗದಲ್ಲಿರುವವನು ರಾಜವಲ್ಲಭನಾಗಿ ಶ್ರೇಯೋವಂತನಾಗು ವನು. ಇದು ನೀತಿಶಾಸ್ತ್ರವಾದುದರಿಂದ ನೀನು ಪ್ರೀತಿಸಾತ್ರನೂ ಅಧಿಕಾರಿಯೂ ಆದಕಾರಣ ನಿನಗೆ ತಿಳುಹಿಸಿದೆನು. ಇದೆಲ್ಲಮಂ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತರುವವನಾಗು. ಈ ನೀತಿಯು ರಾಜ ಮಂತ್ರಿಗಳಿಂದ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಆಚರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾ ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಚಾಣಕ್ಯನ ವಾಕ್ಯಮಂ ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸಂತೋಷಭರಿತನಾಗಿ ಇಂತೆಂದನು—

ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ಯಜಮಾನರೇ, ತಾವು ಉಪದೇಶಂಗೆಯ್ದ ನೀತಿ ರಹಸ್ಯದಿಂದ ಅಂಧಕನಿಗೆ ನೇತ್ರಪ್ರಕಾಶಮುಂಟಾದಂತೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಸಂಶಯ ಧ್ವಾಂತದಿಂದ ಮುಕ್ತವಾಯಿತು. ಆಜ್ಞಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವೆನು ಎಂದು ಅವರನ್ನಗಲಲಾರದೆ ಕಂಬನಿಗಳಂ ತುಂಬುತ್ತಿರಲು; ಆದಂ ನೋಡಿ ಚಾಣಕ್ಯನು—

ಅಯ್ಯಾ ರಾಯನೇ, ಯಾಕೆ ವ್ಯಸನಪಡುವೆ ? ನಿನಗೆ ಪುತ್ರೋತ್ಸವವಾ ದುದಂ ಕೇಳಿ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಬರುವೆವು. ಇನ್ನು ನಮಗೆ ತಪೋವನ ಗಮನಕ್ಕನುಕೂಲನಾಗು. ಮುಂದೆ ನೀನು ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸರ ಆಜ್ಞಾನುಸಾರ ವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಪದವಿಯನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತ ಸುಖದಿಂದಿರು ಎಂದು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಹೊರಡಲು ; ಆಗ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಶಿಷ್ಯ ಸಮೇತ ನಾದ ಇಂದುಶರ್ಮನಿಗೆ ಅಪರಿಮಿತಧನಕನಕಾದಿಗಳನ್ನೂ ಸ್ವಟಕಕಮಂಡುಲು ಮೃದುಕೃಷ್ಣಾಜಿನ ಕೌಪೀನ ಕಾಪಾಯಂಗಳನ್ನೂ ಹೇರಳವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟು ಮಣಿಮಯರಥಂಗಳಂ ತರಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ; ಅರಸಿನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಿಂದ ಚಾಣಕ್ಯ ಮುಖ್ಯರಾದವರೆಲ್ಲರೂ ರಥಂಗಳನ್ನೇರುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಮಲಯಕೇತು ಮುಖ್ಯ ರಾದ ಮಂಡಲಾಧಿಪತಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಚಾಣಕ್ಯರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಸ್ತೋತ್ರಂಗಳಂ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ; ಅವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪಚಾರೋಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ನಿಯಮ್ಯರಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಚಾಣಕ್ಯನು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸಸಮೇತನಾಗಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ರಥವನ್ನೇರಿ ಮಂಡಲಾಧಿ

ಪತಿಗಳ ಪರಿವಾರದೊ ಕೂಡಿ ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಪ್ರಸ್ಥಾನಗೈಯುತ್ತಿರಲು ; ಪುತ್ರನಾದ ದೇವೇಂದ್ರನ ಅಭ್ಯುದಯಮಂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದ ತಂದೆಯಾದ ಕಶ್ಯಪಮಹಾಮುನೀಶ್ವರರಂ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಪಾಕಶಾಸನಪರಿವಾರದಂತೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಘೌಜು ಕಂಗಳೊಳಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಚೆಲ್ಲುತ್ತಿರುವ ಪುಷ್ಪಧನ ರತ್ನವಸ್ತ್ರಗಳ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ರಾಜಮಾರ್ಗಮೆಲ್ಲವೂ ತುಂಬುತ್ತಿರಲು ; ಪ್ರಾಸಾದವಾತಾಯನಸ್ಥಿ ನಾರೀನಿಕುರುಂಬ ನಯನಾಪಾಂಗೇಕ್ಷಣಗಳಿಂ ಮಂಡಲಾಧಿಪತಿಗಳ ಭತ್ತ ಪಬ್ಬಿಗಳಲ್ಲವೂ ಮಯೂರ ಪಿಂಚಿಕಾನಿರ್ಮಿತಗಳಾದಂತೆ ಕಂಗಳೊಳಿಸುತ್ತಿರಲು ; ಆಗ ಪುರದ್ವಾರಮಂ ದಾಟಿ ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯ ಮುಖಮಾಗಿ ಚಾಣಕ್ಯರ ರಥವು ಮುಂದೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರಲು : ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ತನ್ನ ಸಂಗಡ ಬರುತ್ತಿರುವ ಮಂಡಲಾಧಿಪತಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಹಿಂದೆ ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಆಜ್ಞಾ ಪಿಸಿ ತಾನು ರಾಕ್ಷಸ ಸಮೇತನಾಗಿ ಚಾಣಕ್ಯರ ಸಂಗಡಲೇ ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯಮಂ ಹೊಂದಿ ಇಂದುಶರ್ಮನ ಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವಾರು ದಿನಗಳ ವರೆಗೂ ಇದ್ದು ಆತಂ ಮಾಡಿದ ಆತಿಥ್ಯಮಂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಚಾಣಕ್ಯರಂ ಆ ಯಾತ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಅವರಿಗೆ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಅವರ ಆಶೀರ್ವಾದಮಂ ಶಿರಸಿ ನೊಳಿಂತು ಅಮಾತ್ಯ ಸಮೇತನಾಗಿ ಹಿಂದಿರಿಗಿ ಪಾಟಲೀಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪೃಥ್ವೀಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಂ ಗೈಯುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಮಹಾರಾಜನಂ ನೋಡಿ-

ಅಯ್ಯಾ ಕುಮಾರನೇ, ಆರ್ಯ ಚಾಣಕ್ಯಂ ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರಕ್ಕೆ ನಾವು ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರಮಂ ಮಾಡಬಲ್ಲೆವು? ಅವರ ಸ್ಮರಣೆಗೋಸ್ಕರ ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಾದಲ್ಲಿ ಅವರು ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಪರ್ಣಶಾಲಾಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವಲಯಮಂ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನೃಸಿಂಹ ದೇವರಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡಿಸಿ ಆ ದೇವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಆರ್ಯವಿಷ್ಣು ಗುಪ್ತರ ವಿಗ್ರಹಮಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿಸಿ ಅತಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ನಿತ್ಯೋತ್ಸವ ಪಕ್ಷೋತ್ಸವ ಮಾಸೋತ್ಸವ ಸಂವತ್ಸರೋತ್ಸವಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಮಾನ್ಯಂಗಳಂ ಮಾಡಿ ಅವರು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಕಡೆಯಲ್ಲೆಲ್ಲವೂ ಅನ್ನಸತ್ತ್ರಂಗಳಂ ಕಟ್ಟಿಸಿ ಅವರು ಸಂಚರಿಸಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಹಾರ ತಟಾಕ ಕೂಪಾರಾಮಂಗಳಂ ನಿರ್ಮಿಸಿ ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯಮಾರ್ಗಂಗಳಂ ಅರವಟೆಗೆ ಸಾಲು ತೋಪು ಸರೋವರ ಪುಷ್ಪವಾಟ ಇವುಗಳಿಂದಲಂಕೃತಗಳಂ ಗೈಯುವೆನು ಎನಲು;

ಸ್ವಾಮಿಾ ಯಜಮಾನರೇ, ನನ್ನ ಪಿತಾಮಹರಾದ ಸರ್ವಾರ್ಥಸಿದ್ಧಿರಾಜರೂ ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಮೌರ್ಯನೂ ನನ್ನ ಆಚಾರ್ಯರಾದ ಚಾಣಕ್ಯರೂ

ಇವರೆಲ್ಲರ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಪ್ರತಿಸ್ಪರ್ಧಿಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ದಿನ ಮೊದಲೊಂದು ಯಾವ ಕೆಲಸಗಳಂ ಹೇಗೆ ನಡೆಸಬೇಕೋ ನನ್ನಂ ಕೇಳಿದೆ ತಾವೇ ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಲು ; ಅಮಾತ್ಯರಾಕ್ಷಸನು ಆ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಅಧಿಕಾರಸ್ಥರಿಗೆ ನೇಮಿಸಿ ಅತಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ಸಮೇತನಾಗಿ ಮಲಯಕೋತುವಿನ ಬೀಡಾರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅನರ್ಘ್ಯ ವಸ್ತುಭರಣಗಳಿಂ ಆ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನಲಂಕರಿಸಿ ಉಭಯರಾಜ್ಯವೂ ತಮ್ಮದಾಗಿಯೇ ಇದೆ. ತಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ದಯಮಾಡಿಸಿದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಸರ್ವರೂ ವ್ಯಸನ ಪಡುವರು. ಜಾಗ್ರತೆಯಿಂದ ದಯಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ಭದ್ರಭಟಾದಿ ಸೇನೆಗಳಂ ಸಂಗಡ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸಿ ಸಕಲ ರಾಜ್ಯತಂತ್ರಮಂ ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಅತಿಶಯಮಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ಇರುವುದರಿಂದ ಆ ಮಹಾರಾಜನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಪದವಿಯನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದನೆಂಬಲ್ಲಿಗೆ ಶ್ರೀಮದ್ರಾಜಾಧಿರಾಜಮಾತಾಂಡನಪ್ರತಿಮಾವಿರ ನರಪತಿಬಿರುದಂತೆಂಬರಗಂಡ ಲೋಕೈಕವಿರ ಯದು ಕುಲಪಯಃಪಾರಾವಾರಕಳಾನಿಧಿ ಶಂಖ ಚಕ್ರಾದ್ಯನೇಕ ಬಿರುದಾಂಕಿತ ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜ ಮಹೀಪಾಲ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಕಂಪನಂಜಮ್ಮಾಂಬಾಗರ್ಭಸುಧಾಂಬುಧಿರಾಕಾಸುಧಾಕರಾಯಮಾನ ಶ್ರೀ ಚಾಮುಂಡಿಕಾಂಬಾ ವರಪ್ರಸಾದೋದ್ಭವ ರಾದ ಆತ್ರೇಯಗೋತ್ರಸಂಭೂತ ಅಶ್ವಲಾಯನ ಸೂತ್ರಾನುವರ್ತಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಮನ್ಮಥೇಶ್ವರ ಪುರವರಾಧೀಶ ಶ್ರೀಮತ್ಕೃಷ್ಣರಾಜೇಂದ್ರಾಶ್ರಿತ ಹೊಯಿಸಣಿಗ ಕುಲಸಂಜಾತ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣ ಶರ್ಮವಿರಚಿತಮಪ್ಪ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಮೆಂಬ ಚಂಪೂಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಕಥನಮೆಂಬ ಅಷ್ಟಾದಶಾಶಯವು ಸಮಾಪ್ತವಾದುದು.

ಶ್ಲೋ || ಚಿರಂಜೀವತುರಾಜಿಂದ್ರ | ತನೂಜಃಕೃಷ್ಣ ಭೂಮಿಪಃ ||
ಯತ್ಕಟಾಕ್ಷಾಂಕುರಸ್ತೊಮಃ | ಕವಿಕಲ್ಪದ್ರುಮಾಯತೆ ||

ಆರ್ಯ | ಶಾಲಿವಾಹನ ಶರತ್ಸುಗತಾಸುಬಾಣಯುಗ ಮುನೀಂದು ಸಂಹ್ಯಾಸುಃ |
ನಾರಾಯಣೇನರಚಿತಂ ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷಾಹ್ವಯಂ ಕಾವ್ಯಂ ||
ಪರಗುಣಶೀಕರಮುದಧಿ ಕೃತ್ವಾ ತತ್ರೈವ ಬಲದ್ಭಯಃ |
ಅಜಾ ತಮತ್ಸರೇಭ್ಯಃ ಸದ್ಭಯಸೈಭ್ಯೋನಮೋಸ್ತು ವಿದ್ವದ್ಭಯಃ ||

ಮುದ್ರಾಮಂಜೂಷನಾಮಕ ಗ್ರಂಥವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾದುದು.

